MUSEUM

ČASOPIS BOHOSLOVCŮ ČESKOSLOVANSKÝCH

ROČNÍK XL

DVĚ KRÁSEK SPANILÝCH DUŠE MÉ OVLÁDNULO STÁNEK:
ZEMSKÁ JEDNA, DRUHÁ S VÝŠINY POŠLA NEBES,
CÍRKEV A VLAST — TY V MOJÍCH MILUJÍ SESTERSKY SE ŇADRECH,
KAŽDÁ PŮL, KAŽDÁ MÁ MOJE SRDCE CELÉ. SUŠIL.

V BRNĚ 1906.
NÁKLADEM „RŮŽE SUŠILOVY". — TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY.

OBSAH.

Články, hvězdičkou (*) poznačené, jsou básně.

Strana

Dušek Vlad. (Ol.), *Za mrtvým přítelem 143
Farkasov R. Leopold (Ol.), Píseň o temné noci duše (Glossy k mysticismu svatého Jana z Kříže) 6, 77, 119, 185
— *V zahradách tajemných duše 194
— *Těžké vůně orchidejí 194
Golik Ant. (Senj), Korist »staroslovenskoga« jezika 97, 157, 232
J. H. (Br.), *Animae piae (Památce † bohoslovce Fr. Kosmáka) 196
I. Hg. (Br.), Pomněnka † Fr. Kosmákovi 196
Kroupa Fr. (Ol.), Miserere / Pie Jesu Památce † spolubratra B. Polanského 143
Kuba Jindřich (Br.), Právem-li lze nazvati školu dcerou církve katolické? . . . 207
Kutal Bartol. (Ol.), Co smíme připustiti v nynější otázce Pentateuchu? . . . 62
Linhart Rudolf E. (Ol.), *Píseň plujících posvátnou peřejí Gangu 25
— *Mrtvému druhu 141
Masák E. (Br.), *Nové jitro 1
— *Poslední štěstí 25
— *Utišení 86
— *Vzpomínám 195
– Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československých na posvátném Velehradě dne 1. a 2. srpna 1905 . . . . . 34, 94, 154
— Polští messianisté (Památce smrti A. Mickiewicze), ... 70, 131, 181
Mejzlík J. (Br.), Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii, . . 12, 57, 113, 174
Michálek Josef (Hr. Kr.), Sjezd bohoslovců československých v Praze (od 3 do 5. srpna 1905) 30
Parma Adolf (Ol.), Stabat mater dolorosa (Pokus v hymnologii) . . . 27, 89, 146
Pátek Bedřich (Br.), Na sklonku čtvrtého decennia »Musea« 4
— Katolické dogma a vědecký dogmatismus evolucionistů 200
Rajnoch Adolf (Řím.) *Svatý Václave! (vdp. dru. K. Kašparovi), ... 2
— *Domitian (Monolog. Episoda Hegesippova) 23
— *Jen zapomenout 26
— *Umbrie. (Z II. zpěvu větší epické básně.) 86
— *Pěvcův rozhovor. (Dp dru. J. Huráňovi.) 140
— *Tři znělky (Plato, Aristoteles, sv. Tomáš Aquinský) 192
— *Ballada našeho věku 193
R. P. (Č. B.) *Buď vůle Tvá! 24
Spitzer S. (Lvov), *Sentence 26
— *Takový osud 87
— *Na mohyle krále Danila 88
— *Smutno o samotě 88
— *S vesnou 197
Stanovský O. (Lit.), Ave Maria 84
Štemberg Antonín (Pr.), Paměti pražské »Růže Sušilovy« (věnováno 20leté oslavě její) 91, 149
Švábenský Rudolf (Br.), Buddhismus a křesťanství (srovnávací pokus) . . . 136
y (Ol.), Akacie 197

Zprávy a dopisy jednot.

Z Brna 37, 99, 159, 235
Z Olomouce 39, 160, 237
Z Prahy 39, 100, 160, 240
Z Hradce Králové 40, 163

Strana

Z Českých Budějovic 40, 100, 102, 238
Z Litoměřic 41
Z Vidnavy 42
Ze Záhřeba 42, 164, 241
Z Lublaně 43, 104, 166, 243
Z Djakova 44, 165, 241
Z Celovce 105, 244
Ž Maribora 45, 243
Z Ameriky (St. Paul Seminary Groweland Park U. S. A.) . . . 46, 245
Ze Lvova 47, 246
Z Przemyśla 102, 167, 240
Z Krakova 169
Ze Zadru 166
Ze Sarajeva 106

Rozmanitosti.

A ještě »Grande munus«. Em. M. (Br.) 51
Bytová otázka dělnická. B. P. (Br.) 55
Božství Ježíše Krista. B. P. (Br.) 249
Čtvrtstoletí zápasu o pravdivost písma sv. B. P. (Br.) 248
Docentura praktické sociologie v alumnatě brněnském. B. P. (Br.) . . 109
Dr. A. Wibbelt: Příčiny boje proti církvi. B. P. (Br.) 108
Görresova společnost. B. P. (Br. 54
Jakub Čišinski: Výbor básní. E. M. (Br.) 251
Konstantin Veliký ve světle historické kritiky. Ad. R. (Řím.) . . . 107
K oslavě Františka Pravdy 252
Lužický seminář v Praze. B. P. (Br.) 49
Naše styky s pravoslavným východem. Fr. Sdl. (Br.) 172
Několik myšlenek s kursu německých katechetů v Mnichově. Bedř. Vašek (Ol.) . 48
O starobylosti úcty bl. Panny Marie. F. (Ol.) 54
Otčenáš v malbě. Ml. † Mk. (Br.) 171
Po desetih letih. (Spominska knjiga). B. P. (Br.) 52
Problem vzdiku života. J. M. (Br.) 53
Rusi o papežstvu. B. P. (Br.) 109
Rytmus historie čili zákon čtyřstoletí (Georges Polti. — Vyňato ze Studia. Červenec L. P. 1905) 110
Souborové práce Fr. Bílka. E. M. (Br.) 50
Sv. Čech o náboženství. E. M. (Br.) 170
Vůdce bohoslovců. Napsal Abbé Dubois. E. M. (Br.) 52
Vzpomínky na Václava Kosmáka. J. R. S. (Br.) 109
Xaver Dvořák: »Z hlubin věků«. J. R. S. (Br.) 49
Za Darwinem. J. M. (Br.) 253

Věnováno jubileu čtyřicetiletého trvání „Musea“.

E. MASÁK (Br.):

Nové jitro.

To bude jitro nové, o němž tak jsme snili
za tichých večerů, kdy oblak dohořel,
a z šera vyplul měsíc, poutník zasmušilý,
jenž mlčelivým hvězdám nebe oteuřel.

Až k branám snů nás magické to světlo vedlo,
kde hlavy znavené jsme smutni opřeli,
co bylo za námi, to nyní bledlo, bledlo . . .
ve visi blažené jsme jitro uzřeli.

Jdou řady jich a pějí žití antifonu,
jež končí se a vyzní hymnem vítězů:
Zajemství svatých směle nadzvedli jsme clonu,
když setřásli jsme s duše pouta řetězů.

Hy spějem k zorám . . . Nechte těch, jíž touží spáti,
jen duši vezměte, v svém těle plačící,
chce „výš“, tam domů, kde se oko v modru tratí,
kde mizí hvězdy jak sny tiché, mlčící.

Letíme výš a výš, tak volni, nespoutáni
za hudby sfer, radostném zpěvu Hallelujah.
A Laudy pak . . . To bude pozdrav za svítání
novému slunci, jež nám vstane ze hlubin.

ADOLF RAJNOCH (Řím):

SVATÝ VÁCLAVE![1])

(Vdp. Dru K. Kašparovi.)

Ó, svatý Václave!
Zvuk Tvého jména více v sobě tají
než v slovo nejžhavější možno vlít!
Však nejsi zjevem z čaroskvělých bájí,
kde báseň v blesky nití reků štít;
jsi bohatýrem živé skutečnosti,
z řad těch, jichž hruď blesk jiných světů vzňal,
vším opásav je, co hvězdy výheň hostí —
vždyť Tebe zrodil Kristův ideál,
bys' v bouřné noci nad vln rmutnou tříští
nám svítil majákem a strážcem byl nám v příští!

Hle, jitro svěží první zlato lilo
ve hvozdů českých klíny dumavé,
kdy šero jich se duhou rozvlnilo
Tvým zářným zjevem, kníže Václave!
Zved' ze sna úval zanícený hlavu,
zved' k Tobě, kníže, opojený zrak,
k Tobě, v němž zřel svůj vzmach, svůj ples, svou slávu,
a chvatně s čela shrnoval si mrak,
by slunným proudem, jenž mu s Kříže splýval,
jak rajský pták se plesně rozezpíval!

Tvé jméno, kníže, píseň, duha, světlo!
Kdy vavřín krvavý byl políbil
Tvou skráň, jak třpytně hvězdami hned zkvetlo,
jak český lid v ně každý záchvěv vil,
ba, kdy luh český schvácen v příboj ztmělý,
v změtí lichých snah a nenasytný svár,
jen k Tobě, kníže, dědů kroky spěly
pro úkoj, těchu, posilu a zdar!
Tys' na rtech otců, světče, vzlét vždy prvý,
nechť plesem tryskla hruď jim nebo krví!

Voj strastí děsný zalil české nivy.
Svist cepů, palcátů a zpěvu hrom
s duněním vozů v ryk se slévá divý —
co otec, syn a brat je v ryku tom? —
Jen v chrámu kdes' či v sluji chýlí témě
hrst věrných dětí v pláči horoucím
a štkání: „Rozpomeň se na své plémě,
ach, nedej zahynouti nám ni budoucím!“ ...
A modlitba ta žhavá zvítězila,
nad českou strání vzešla hvězda bílá ...

[1]) K akademii sv. Václava v české kolleji v Trévech 1905.

Než bylo dopít nám číš sudby žalné:
z úst Vlasti zdrané zalkal mroucí sten,
i slunce utonulo v krvi valné —
noc spoutala luh v dlouhý, děsný sen — —
Ó, což tu české srdce krvácelo
úžasu, bolu žárem planoucím,
jen na rtu tichým šepotem se chvělo:
„Ó, nedej zahynouti nám ni budoucím!“
Kol lkaly nivy, lkaly černé bory:
„Ó, strážce náš, kdy vzplá nám úsměv zory?“

Let drahně vůkol mrtvé teskno spalo,
však posléz přece červánek v noc šleh',
zajásal skřivan, slunce slavně vstalo,
luh zperlen duhou, ve paprsků stech
zakypěl rušně novým žití jarem,
hasnoucí mluvy hlahol předrahý
zazvonil zvučně novým sladkým čarem
a hymnem šlehl hrobů nad prahy:
„Ó, díky Tobě, strážce České země,
že nezhaslo tak truchle Tvoje plémě!“

Ten dík co rok ze hrudi Tvojich dětí,
vždy zářivějším vzruchem zvlněné,
v Tvůj plesný svátek ku blankytu letí,
s modlitby vzdechem sdružen plamenné:
Ó, svatý Václave, jenž štít svůj zvedáš jasný
nad českým klínem smavě kvetoucím,
hle, ječí bouř, vztek vrahův a smích hlasný,
jen, nedej zahynouti nám ni budoucím!
A v modlitbu tu Vlasti s půdy cizí
Tvůj věrný tlum svůj snoubí záchvěv ryzí:

Nechť v srdcích českých hoří svatá víra
a v lásce rodí plody kypící,
duch, mdloby neznaje, jež peruť svírá,
nechť vždy jak fénix tryská sršící,
nechť rány Vlasti, které zejí dosud,
zakvetou — v míru — sněhem lilií,
za věnec ostnů, jejž jí splétal osud,
nechť luzným květem skráň jí ovíjí
dlaň synů, dcer, jí démanty tká v kštici, —
v dík, Tobě, zazní hymnus vroucně hřmící,
— ó, svatý Václave!

BEDŘICH PÁTEK (Br.):

Na sklonku čtvrtého decennia »Musea«.

Valde bonum est scribere, quod amat Jesus,
in quo ipse agnoscitur, legitur et praedicatur.

Trochu retrospektivy,[1]) k níž nás nutí přece jen významné faktum, že stanuli jsme na prahu čtyřicátého ročníku, což neukazuje na oslavu pouhé papírové pyramidy, nebo na neurasthenii — nedostatek síly. S počátku 20. století pohlížíme na své začátky. Činíme billanci, prohlížíme jednotlivé položky při závěrce účtů, chceme se poněkud zabrati v množství credit a debet, „má dáti“ a „dal“ a snad i v positivní stránky života „Musea“. A neobáváme se, že budou na nás obrácena slova knihy Ezechielovy (II. 9.): Liber scriptus erat intus et foris, et scriptum erat in eo: lamentationes et carmen et vae . . .

*

Huius mundi sapientia est: cor machinationibus tegere,
sensum verbis velare, quae falsa sunt, vera ostendere,
quae vera sunt, falsa demonstrare . . . .
(Moral. s. Gregor. P. Lib. 10. cap. 16. in c. 12. Job.)

Co je náš život dnes? Jen honba za vavřínem,
jen honba šalebná, jež klamným pádí stínem,
za chvilkou úspěchu, za tleskem lidských dlaní —,
a jméno Nejvyšší — je skryto v pohrdání!
Sigismund Bouška: „Duše v přírodě“.

Tak ulevuje básník stísněné duši trpkými výkřiky, jež mají hrozivě zakřiknouti obrovské světové mraveniště, které každou chvíli nové rozrývají vrtochy; neboť doba naše, doba opojená hrdostí a pýchou, do vlastní krásy a vznešenosti všecka zamilovaná — jako v báji onen Narcis, respektuje jen sebe, jen sebe, vyšší, nadpřirozené hodnoty životní snažíc se pominouti ve svém programu, veliký důraz kladouc na zájmy časné, vezdejší.

Minulé století a jeho pokračování přece jen se dočkalo triumfu „vědy“, zapělo celé epopeje o její vznešenosti a neodvislosti, chtějíc i nejširším vrstvám dopřáti jejího oslňujícího lesku. Vědecký liberalismus důsledně ve vědě provedl protestantskou zásadu subjektivismu, lásku k nepravé svobodě, někdy až vášnivou, prýštící se z vyvinutého oceňování individualnosti, vyhostil z vědy kult pravdy, nahradiv jej kultem lidského myšlení a bádání a nahodiv kadidlo na obětní uhlíčky k úctě lidského rozumu, jediné prý továrny na vyrábění „absolutní“ pravdy, hlásal, že pouze ve vědě se uskuteční určení lidstva, to že je nejvyšší instance (vlastně „hlava“ toho nebo onoho učence privilegované kasty). A dle pantheismu jest ona dokonce činností božskou, jež nemůže pražádnému vlivu podléhati, jsouc suverenní, sama sobě cílem; vždyť myslící člověk je vlnou božství, jejíhož pohybu nikdo nesmí regulovati. Koryfeů pravé vědy, jichž základní ctností byla pokora, nechtějí tyto hyperbolické dithyramby znáti; snaží se spíše, aby ukázaly na moderní vymoženosti, na koncentraci vědecké práce, na jeden cíl, jeden postup a jeden výsledek ve všech možných oborech — ale bez Boha.

[1]) Již Richard Tenora podal na sjezdu v Praze (13. a 14. srpna 1895) obraz našich snah, jež jsme v „Museu“ po 30 let uplatňovali. — Jako pramenů použito: „Jara“, „Concordie“, 39 ročníků „Musea“, almanachu „Růže Sušilova“ a práce P. Frant. Rudoleckého: „Z dějin brněnského alumnátu“ v posledních číslech „Obzoru“.

Že pak „přísná“ liberalní věda nutně na svém vítězném postupu střetnouti se musí s církví Kristovou, jest ovšem samozřejmo; chce ji naprosto vymýtiti jako prý instituci pokroku a vědám nepřátelskou. Proto jsou na denním pořádku problemy filosofické se zřejmou tendencí protikřesťanskou. Nechce se smířiti s názory křesťanskými doba, jejímiž vykladači jsou Marx, Stirner a Nietzsche, kdy podnikány jsou již na samé základy křesťanství vášnivé útoky s oslňujícím sice leskem duchaplnosti, ale zároveň i se sžírající nenávistí, doba, jejíž ráz je dosti srozumitelně určen, řekneme-li, že se místo psychologie učí psycho-fobii, že není daleko od naprostého atheismu. Kulturní lidstvo prožívá duševní drama, usilujíc o pronikavou změnu křesťanského názoru světového — až do samých základů: tvoří si buď na základě špatně pochopených věd přírodních materialistický názor světový, svírajíc nervy přírody do kleští nepravého důmyslu, nebo se kloní ke skepticismu, jenž plyne z nesprávného studia historie — z historiosofie, která příčinou dějů jmenuje buď pouhou náhodu nebo nutnost. Příliš v poslední době líčen tvrdý bezohledný boj „všech proti všem“ i mezi lidstvem civilisovaným; heslo „vae victis“ hází již své stíny do lidské společnosti, působí rozkladně na snahy pospolité, když platiti má strohá zásada o konkurrenci každého proti každému. Ježto pak věda dnes více než kdy jindy účinkuje na celý život a velké massy, je tím zároveň charakterisován duševní stav celé společnosti. Správně tedy dí Dr. P. Schanz („Die Kultur“): „Klid a důvěra, které propůjčiti může jen pevné vědecké přesvědčení, neotřesitelná víra a oblažující vědomí chybějí v širokých kruzích, poněvadž kritika a pochybovačnost duchové základy zničily.“ Racionalismus a materialismus pronikají většinu článků našich vědeckých časopisů, revuí, žurnalistiku a vůbec velikou část celé dnešní literarní hyperprodukce, jež přímo zaplavuje spoustami románů a jiných plodů belletristických.

Než proč vše to uvádíme? Protože stav vědění tvoří jádro té které doby, jejíž povahu a ducha třeba znáti kněží, aby mohl vycvičeným okem poznati temnosti i světlé zase body náčrtu všech barevných nuancí, aby dovedl na intensitu různých těch odstínů usuzovati, přehlédnouti v celku i detailech celou tu pestrou mosaikovou směsici, představující stále obnovovaný a přece nikdy neskončený boj Ormuzda s Ahrimanem, by si dovedl utvořiti přesné hraniční čáry pro různé kategorie světelných těch dojmů a zvláště by nabyl náležitého rozhledu, nutného pro orientaci, a dle toho pak řádné zaujal stanovisko v duchu času a k němu, aby se nedal zavésti záludnými perspektivami, ošemetných však, zrádných hloubek, nýbrž naopak — aby řídil nohu opatrnou stezkami čistých úmyslů, správných a jistě účinných prostředků — od země k nebi, hlavně však, aby si plně uvědomil nesmírnou důležitost všestranného vzdělání nejen v oboru bohoslovném samém, nýbrž i ve všech oborech věd, jež jsou s vědou theologickou nějak spojeny. Málo je poměrně laiků, kteří by se zabývali vědou ve smyslu eminentně katolickém; proto třeba, aby kněží, jako dříve ve středověku hájili církve svaté proti vandalismu, i nyní postavili se na obranu proti nájezdům moderního pohanství na positivní křesťanství, majíce příslušnou vědeckou pohotovost a mohutnost duševní. Zvěčnělý sv. Otec Lev XIII., jeden z nejučenějších mužů, kteří kdy zasedali na stolci Petrově, akcentuje ve svých encyklikách vědecké studium u svého kléru a tím ovšem zdůrazňuje také snahu po stálé a účinné práci toho druhu již mezi dorostem, majícím jednou rozmnožiti řady kléru, chce vzpružiti chuť k tomu a horlivost, rašící i v srdcích mladých adeptů theologie. Ne však proto jen, aby si klérus zachoval decorum, udržuje se na výši simultanního vědeckého rozhledu, ani nepoukazuje sv. Otec pouze

na zvláštní ušlechtilost smýšlení a vznešenost mysli, jakou působívá obírání se předměty vědeckého bádání, nýbrž myslí na nutnost obrannou a tím i na moralní povinnost, jež nastává tam, kde není přípustného kompromissu mezi theologií a falešnou vědou. Kněz má přece býti solí země (Mat. V., 13.), světlem světa (Mat. V. 14., Jan I. 9.), lékařem duší (Ep. Jak. V., 14.—15.), strážnou hlídkou na cimbuřích posvátného Jerusaléma, jímž jest církev svatá. Odtud vážné jeho povinnosti a jistě i povinnost vědeckého studia.

Co tu per longum et latum rozvedeno, je toliko sumou obvyklých proslovů a doslovů mnohých ročníků „Musea", zvláště lithografovaných, z nichž zřejmě vysvítá intence zakladatelů, kteří, uvažujíce právě vztah kněze k přítomné době a z takové úvahy plynoucí resultaty, vytkli „Museu" jeho účel a cíle Dobře si byli vědomi, jak elementárně a mathematicky je jisto, že nemůžeme míti jistoty o věci, jíž jsme nestudovali, a proto že ani vzdělání mimokolejné nebude theologu nikdy na škodu, nikdy anachronismem, že třeba míti jistou snůšku vědomostí, pokud možno souvislých, a celkové výsledky věd vsunouti pod zorný úhel náboženského účelu, aby nejbližším výsledkem těchto studií s ohledem na víru bylo doplněné, utvrzené, organicky ucelené vzdělání. Poznali, nakupíme-li znenáhla stejné prvky do façad stejného slohu, že se brzo utvoří pevný complex, dobrý apparát výzbrojný. Na obranu církve a vlasti cvičili mladé nadějné síly svého ducha; nadanější literáti z družiny bohoslovecké záhy zasvěcovali dobré svaté věci katolické povolané péro,[1]) nad jiné to důležitou zbraň v boji s inkoustovou a tiskařskou černí nepřátelského tisku, velmoci to démonické síly. V „Museu" nejen podávali průkaz své duševní vyspělosti a representovali se čestně před veřejností, nýbrž především na to se připravovali, aby jednou — „quasi ludicro certamine edocti" (jak píše Ferd. Indra v III. roč. „Musea") — vinterpretovati mohli ducha Kristova v praktický život, v život katolictví ne pouze matrikového, nýbrž katolictví v pravdě, jež není omezena ani časem, ani prostorem. Je tedy „Museum" časopisem na prvém místě cvičným (odtud i název jeho[2]), jenž proto nepodává vše hotové a dokonalé, nepodává snad z brusu nových výzkumů vědeckých (neodpovídá to ani našemu věku, ani našim silám), nýbrž udává prostě měřítko zdatnosti a činnosti v literárním oboru jednotlivých seminářů česko-moravských, pod společným heslem spojených, ba v pozdějších ročnících skoro všech seminářů česko-slovanských, jsa jim mocnou pobídkou k práci duševní. „Przegląd Powszechny" (r. XIII. sešit 3.), věnuje zmínku „Museu", správně mluví o jeho účelu: „Museum" jest jakoby pierwszą literacką areną dla pracowników na polu pieśmiennictwa, v niem bowiem vztaszają alumni pierwze swoje prace. Ano — do „Musea" ukládají členové literárních jednot bohosloveckých své spisovatelské prvotiny, zdokonalují se v mateřské mluvě, učí se slohové a věcné obratnosti a opatrnosti, zkrátka učí se „zacházeti s literární veřejností".

---

[1]) Dp. Ign. Bečák, prof. v Kroměříži, projevil r. 1885 souhlas se snahou tou v zaslaném listu těmito větami: „. . . Má-li býti vzdělání naše všestranné a požadavkům naší doby přiměřené, není k tomu cesty příhodnější ani bezpečnější jako učiti se vládnouti pérem. Proto také přeji z toho srdce, aby „Museum" stále více prospívalo . . . A redaktor IV. ročníku Josef Pospíšil poznamenává v doslovu: V „Museu" si povíme své slasti a strasti, v něm si sdělíme, co nám na srdci leží, v něm se budeme povzbuzovati k práci a v něm se též raditi budeme, čeho nám ještě zapotřebí, abychom kdysi na bojiště Páně vystoupíce, vítězně čeliti mohli věčnému nepříteli pravdy.

[2]) „Musea" jsou naše studovny, v nichž se připravujeme pro kolej, ke zkouškám. — Návrhy, jež se asi dvakráte vyskytly, aby název časopisu byl změněn v „Sušil", byly zamítnuty, ježto historicky ctihodný název „Museum" úplně vyhovuje, jsa i etymologicky zcela oprávněn.

Dobré snaze a vloze k rozvoji pomáhati — toť účel „Musea“ nejpřednější, ne poučení a zábava; a tím se právě liší ode všech listů česko-moravských, jest unicum mezi časopisy akademickými.

Směr, jakým se ubíralo „Museum“, nemohl přirozeně zůstati bez vlivu na obsah jeho, působě věcnou mnohotvárnost;[1]) než přece vždy přihlíženo předně k theologii a k tomu, co s ní bezprostředně souvisí, poněvadž theologie jest naším životním úkolem, a má nám záležeti na tom, abychom ji řádně pochopili a si osvojili. Práce uveřejňované zastupují přední obory věd: křesťanskou filosofii, archaeologii, dějiny církevní, politické, kulturní i literární, sociologii, linguistiku (pokud se týká Písma sv.), homiletiku, křesť. ethiku, křesť. umění, podávány rozhledy po časových otázkách církevních, národních, úvahy o literatuře domácí, jinoslovanské i cizí (literární studie na př. Sigmunda Boušky o poësii provençalské). „Museum“ dosvědčuje také, jak se pilně překládalo ze všech téměř vzdělaných jazyků evropských, zvláště ze všech slovanských; mělo však také hojnost prací původních v tom smyslu, že rozlišujeme je od pouhých překladů. I belletrii popřáno místa, zvláště v ročnících lithografovaných; ale zábavná prósa nacházela nejméně pěstitelů. Omezený objem časopisu nepřipouštěl delších článků rázu povídkového, a proto podobné práce znenáhla odstraňovány. Nebyly ani na prospěch „Museu“, poněvadž tisk křesťanský pouze zábavný, sám o sobě neudrží mohutného vlnobití, jež se valí z liché vědy i v obory zábavné. Básně ovšem, většinou lyrické, nalezáme ve všech ročnících. Dlužno při nich mnohdy přihlížeti spíše k myšlence, než snad k formě, mistrně vybroušené a umělecky dokonalé, — jsou to spíše hluboce procítěné výrony mladistvých duší, provanutých city zbožnosti a vlastenectví, než výtvary poëtů korunovaných. — Byly také činěny pokusy, aby vědeckým otázkám nebylo v „Museu“ tolik pozornosti věnováno, nýbrž aby se „Museum“ více omezilo jen na zprávy o činnosti jednotlivých jednot bohoslovců, tak že by se pak stalo jakýmsi orgánem informačním o ruchu v kněžských seminářích česko-moravských; než návrhy ty nikdy nezasáhly hlouběji v ustálený již program.

Na schůzi velehradské r. 1900 navrhováno dokonce, aby „Museum“ přeměněno bylo na časopis mladé katolické intelligence vůbec. Jako důvod uvedeno: „‚Museum‘ nynějšího obsahu a formy není pro veřejnost, ale pouze malum necessarium pro kněze a bohoslovce a závislost autora a pořadatele od představených nutí k neupřímnosti na újmu přesvědčení. Proto neodpovídá časopis duchu bohoslovců a zastaralá ztrnulost odpuzuje, brání otevříti jeho stránky.“ Uvedený návrh ještě více byl podporován v užším výboru bohoslovců československých r. 1901 na Velehradě, kdy při poradě, týkající se „Musea“, rozpředl se velice živý rozhovor o spojení akademiků-laiků s bohoslovci, jehož se též súčastnil P. Jemelka S. J. a vlp. Tomáš Hudec. Zvláště však prof. Drápalík vystoupil s konkretním návrhem o nutné organisaci slovanské mládeže akademické, jejímž středem byl by časopis náš, nebo aspoň aby k „Museu“ přidána byla příloha, již by vyplnili akademici — nebohoslovci. Návrh, per se zajisté velmi pěkný a časový, pro mnohé obtíže nebyl ani dále propracován; přihlíženo hlavně k tomu, že by potom „Museum“ brzo přestalo býti listem bohoslovců již proto, že by mu akademici-laici dali nový účel a nový směr, než je ten,

[1]) Aby obsah nebyl isotonní, ba monotonní, stanovila sekce museová na sjezdu velehradském r. 1893 tyto reformy: *a)* Články vědecké a básně. *b)* Zprávy z literatury vědecké, zvláště theologické. *c)* Zprávy a ukázky z alumnátů cizích (život, studium a pod.). *d)* Zprávy z alumnátů domácích. *e)* Směs (Rozmanitosti).

který „Museum“ od svých prvopočátků sledovalo: aby totiž představovalo vnitřní život katolických bohoslovců. Co se týče výtky o nepříznivém vlivu, jaký prý má na „Museum“ závislost autorova od představených, nabylo vrchu mínění, že by v navržených okolnostech představená nebo domnělá neupřímnost ještě více byla podporována, poněvadž ostřejší článek, snad méně milý censuře, mohl by bohoslovec uveřejniti anonymně nebo pod pseudonymem, a poněvadž alumnova neupřímnost vůbec a k představeným zvláště odsuzuje již sebe samu. Tak zůstalo „Museum“ přes všechny překážky a snahy protivné dosud věrno svému programu a cíli zakladately vytčenému, nikdy se nezpronevěřilo své historii; neboť jen tak mohlo neochvějně sledovati své úkoly, když nerozptylovalo svých sil na nové, pro ně přece jen vedlejší účely, nýbrž spíše snažilo se je koncentrovati k úsilovnější práci téhož stále druhu, když mělo na zřeteli centralisaci práce bohoslovců a ne decentralisaci.

„Museum“ má svou historii, představující část našeho znovuzrození. Dějiny jeho souvisejí s osudy prvních časopisů bohoslovců brněnských vůbec, jež jen ve zdech alumnátských byly založeny a pěstěny; „Museum“ jest jen pokračováním časopisů: „Jara“ a „Concordie“. O nich jest se nám tedy poněkud obšírněji zmíniti, abychom poznali okolnosti a poměry, za nichž vyrostlo „Museum“. — Utěšenější ruch vlastenecký probudil se v brněnském alumnátě, jako vůbec na Moravě, v letech třicátých. Zásluhu o to nemalou měl Frant. Cyrill Kampelík. I tehdejší biskup A. Gindl dosti přál vlasteneckému hnutí. Bohoslovci nedovedli však využitkovati ve svůj prospěch lepších poměrů, jež pro ně nastaly od r. 1849—1860 hlavně přičiněním prof. Sušila, regenta B. Geisslera, J. Kř. Vojtěcha, Dr. Frant. X. Hoška a Dr. Zeiberta. Až teprve r. 1861 Vladimír Šťastný (tehdy bohoslovec I. roč.) a jeho druh Josef Klíma přivodili svým nadšením obrat k lepšímu. V kroužku zelótů přijat návrh Šťastného, aby vydáván byl domácí časopis „pro lepší výcvik ve slohu zanedbávaného tehdy jazyka mateřského“. Záměr byl uskutečněn 1. května r. 1861, kdy se redakcí Vl. Šťastného objevilo 1. číslo „Jara“ (vycházelo vždy 1. a 15. každého měsíce o archu) s heslem: Concordia parvae res crescunt. Názvu dostalo se mladému listu od úvodní básně Šťastného, vrcholící ve slovech:

„Probuď též u nás, přemilý hoste (jaro),
ze spánku květy různých vnad!“

V druhém pak článku, prosou psaném, probouzel Josef Klíma z dřívější nečinnosti, vybízeje k horlivé práci za příkladem předrody, jež právě procitla.[1] První ti domácí literáti věděli, že „vtipkování jedněch, posměch tajný a snad i veřejný druhých a netečnost jiných, která nerada strpí vedle sebe čilejší činnosti, aby snad i ona nemusila ustoupiti činnějšímu životu,“ budou jim na závadu, přece však „listovna“ mohla děkovati za „vydatnou podporu“. Aby celý ústav byl zastoupen (provolání pořadatelů nalezlo totiž ohlasu jen u theologů 2 nižších ročníků), aby zachována byla kollegiální snášenlivost, přibrána v prosinci r. 1862 na přání představených část německá (od č. 10.), jež však číslem 12. úplně zanikla.[2]

1. Martia 1862 změněn název časopisu v „Concordia“, jejímž heslem bylo: Charitas fraternitatis maneat in vobis (Hebr. XIII. 1.) Časopis

[1] Obsah 1. čísla „Jara“: Úvodní báseň (Vl. Št.), Jaro (J. Klíma), Sázka (Veselohra o 1. jednání), Kopřivy, Epigrammy, Hádanky a rebusy, Listovna.

[2] Příčinu udává v čísle 12 pořadatel prací, německy psaných, Othmar Mussil: An die eifrigen (??) Mitarbeiter. . . . wo nichts eingeschickt wird, da kann nichts kritisirt und eben so wenig geordnet werden.

stal se všeobecným, zůstal opět utraquistickým, podporován jsa hojně od Vl. Šťastného, Jos. Klímy a Othm. Mussila v části německé. Horlivě také přispíval zvěčnělý náš „Kukátkář“, konsistorní rada Václav Kosmák, jenž kromě básniček i povídky z lidu již tenkráte tu uveřejňoval.[1]) Část německá vykazovala však vždy méně a méně pracovníků, tak že již v č 6. stěžuje si její redaktor Othm. Mussil, nyní čestný kanovník a professor bibl. studia St. Zákona na ústavu našem, do „naprostého nedostatku něm. prací“, a že 6. a 7. číslo německé části vůbec nemělo (od čísla 7. až do konce r 1864 vyskytují se příspěvky německé úplně pravidelně). „Concordie“ zdárně prospívala; Vl. Šťastný aspoň v „slově na rozloučenou“ takto posuzuje vykonanou práci: „Výsledek našich snah není tak nepatrný. Nebo ne méně než 28 alumnů[2]) z rozličných ročníků podporovalo nás, každý téměř několik, mnozí snad i mnoho článků napsavše.“

Odchodem Vl. Šťastného z alumnátu nastala roční přestávka, od května r. 1864, až posléze 1. listopadu roku 1866 Alois Hrudička a Arnošt Vlček obnovili přerušenou činnost, vydávajíce lithografovaný list „Museum“, který od té doby vycházel nepřetržitě, nastupuje letos již po čtyřicáté svou celoroční dráhu. Arnošt Vlček poznamenává na straně 111. I. roč „Musea“ s.: „I zdálo se, že se již nevzkřísí („Conc.“ sc.); těžce jsme to nesli: až konečně ctp. Hrudička v důvěře na pomoc svých coalumnův obnovil časopis náš jménem, které jsme dosud podrželi. Než netečnost a nepřízeň mnohých ze středu našeho ztrpčila mu úřad ten tak, že jej složiti musil. Ale cesta byla již ražena a bylo jen potřebí, aby se práce s novou snahou a pílí obnovila, když se hlasy po časopisu mocně ozývaly. Vybídnut byv k tomu, převzal jsem práci, která měla býti středem plodů našich. Obliba časopisu, hojně odebíraného, odměnila dosti námahu mou.“

Divný pocit pojímá nás, když tak probíráme ročník za ročníkem, číslo za číslem a uvažujeme, kolik tu plodů neunavné píle a nejčistšího nadšení uloženo, tak že voláme s básníkem: „jen jiskru svého mladistvého vznětu, vy (mrtví[4]), dejte nám!“ A jak by nebyli nadšeně pracovali, když

[1]) Z drobných těch pokusů literárních, jež budou zajisté zajímati ctitele Kosmákovy, uvádíme: Píseň v boji, Již svítá, Kvítí ze hřbitova, Duma nad hrobem, Ku Christovu narození, Na Velký pátek (z r. 1862). Ještě r. 1871 nalézáme v VI. roč. lithografovaného „Musea“ menší příspěvky, jež psal již z duchovní zprávy: Ke 4. říjnu 1871 (přání prelátu Dr. Zeibertovi), Sláva, Paměť, Proměny života.

[2]) A kolik je nyní věrných, kteří by vytrvali, etsi fractus . . ? O tempora!

[3]) Celkem může I. ročník „Musea“ uspokojiti dosti přísného kritika, má-li ovšem na paměti účel časopisu. Výraz tomu dává Vilém Ambrož v básni „Na rozchodnou“:

I my, co v duši naší žilo,
svorně snášeli jsme v „Museum“,
pěstujíce s pílí ctnost i um,
by se obé navždy ve hruď vrylo.
„Bůh i vlast!“ jen naším bylo heslem;
heslem tím a láskou vzájemnou
otuženi mocí tajemnou
smělým k cíli vždy jsme pluli veslem.

O pozdějších ročnících mnohdy velmi příznivě a lichotivě vyslovil se protektor a laskavý recensent Mus. vys. dp. kan. Msgr. M. Procházka, jenž také od r. 1870 po celou řadu let v rubrice „Opolna“ posuzoval práce alumnů, které tím znamenitě získaly hlavně po stránce mluvnické a syntaktické.

[4]) Narážím nejen na minulost, nýbrž také na ty některé „mrtvé“, jimž platí slova Vl. Šťastného v 12. čísle XXVIII. roč. „Obzoru“ v článku „Stoupencům Sušilovým“ (a jim podobná výtka Dr. Pavla Vychodila v „Hlídce“ roč. XXI. č. 3.): S politováním konstatováno, že jen nevelká část bývalých horlivých pracovníků „Musca“ i nadále literárně se osvědčuje, jakoby veřejný život, do něhož jako kněží vstupují, dusil idealní zápal a bývalé činnosti byl na újmu. — Nelze však říci, že by v dlouhé řadě pořadatelův a přispívatelů

jako vůdčí hvězda zářilo jim ušlechtilé Sušilovo heslo, jímž posvětili prvé stránky: „Buď váš život jedna Boží chvála, hlavou Kristus, tužbou ctnosti krása, chotí církev a mzdou lidská spása," a později ono posvátné palladium, vzácný odkaz Sušilův, významné čtyřverší, jež se dá stručně vyjádřiti slovy: „Vše pro církev a vlast!" Slova ta, v praxi převedená, utvořila gloriolu kol Sušilovy hlavy, propůjčila jménu jeho moci, letu a síly, ta sílila i jejich ideální vzněty, jež se měly realisovati v jeho duchu, k jeho oslavě.

Zatím zaštípena v brněnském alumnátě na jaře roku 1877 literární jednota bohosloveů „Růže Sušilova" (původcem myšlenky té byl Fr. Drašar). Roku 1878 přičiněním vlp. Fr. Procházky podobná Jednota zřízena v semináři olomouckém a o prázdninové pouti téhož roku konala se na Velehradě slavnost sbratření obou jednot, jež se od toho času ve společném „Museu" ubíraly za stejným cílem. (Ročník 12., pořadatel byl Ant. Adamec, obsahuje již první práce z Olomouce.) „Museum" stalo se nyní ohniskem, do něhož se znenáhla sbíhaly paprsky společného zápalu ze všech kněžských seminářů českomoravských. Brněnští s olomuckými byli čilými agitátory; dopisujíce do ostatních seminářů, kde byli bohoslovci českého jazyka, burcovali je z nečinnosti. Brzo v užší bratrský svazek s námi vstoupili bohoslovci slováčtí z Ostřihoma (v roč. XIII., Fr. Drašarem r. 1879 pořádaném, mají 2 básně a 1 pros. čl.), poslechnuvše vyzvání Drašarova: „srazúce se v jednu sílu silnú, vyrazme jak oheň ze země!" Jest nám jen litovati, že jim pro nepřátelskou maďarisaci[1]) nebylo možno, aby při nás vytrvali; jen občas objevují se později v „Museu" též zprávy o myšlenkových proudech v uherských seminářích. Společné snaze se podařilo, že r. 1879 přidružili se k „Museu" královéhradečtí a budějovičtí bohoslovci. Pražští, ač byli vyzváni, aby se přidali k jednotné akci, neučinili toho hned, nýbrž založili si vlastní časopis „Božetěch", chtěli, aby ostatní semináře k nim se připojily; odpověď zněla diplomaticky: poukazováno na „Museum". Teprve

„Musea" nebylo mnoho těch, jichž práce vynikají hojností a správností. Buďtež zde uvedena aspoň některá význačnější jména: Vil. Ambrož, Jindra, Al. Hrudička, Jos. Pospíšil, Bačák, K. Eichler, Jakub Hodr, F. Klíma, Fr. Kyzlink, Jos. Mat. Sychra, Kvítek, Otava, Kutter, Hasil, Skopal, A. Konečný, E. Koubek, Ant. Adamec, Fr. Drašar, Rob. Neuschl, Češkuta, Jul. Koubek, J. Konečný, F. Kovář, Kašpar, Šťasta, Josef Kupka, Josef Kachník, Josef Tumpach, Fr. Janovský, Al. Hlavinka, Ad. Tenora, Č. Ševčík, Frant. Kalvoda, A. Lang, Bohumil Brodský, Sigismund Bouška, Karel Dostál-Lutinov, Fr. Kroiher, Jan Pauly, Jiří Sahula, Jan Sedlák, Ant. Thein, Alois Kolísek, Bohumil Spáčil, František Odvalil, Josef Kratochvíl, Jakub Deml, Fr. Štrajt (redaktor XXXIV. roč. — zvelebil „Museum" obsahem, formou i po stránce finanční), Tomáš Hudec, Fr. Hruda.

[1]) Dokladem uvedeného budiž výňatek z listu, který nedávno byl nám zaslán: „Váš list bol olejom na paliacu ranu, ktorú nám, tunajším bratom lanského škol. roku v júni zasadili. Menovite štyroch nás úradne pokarhali pre naše slov. snahy, že sme sa organisovali, cvičili v materčine, potrebnej ve vinici Pána jako kus chleba. Nuž takto včuľ ruky máme zviazané, ani hnuť sa nemôžeme, jako Havlíček (myslím, že on) povedal, a či písal: že človek v niektorých dobách môže rád byť, že dýchá. — A na tolko sme my. Už už sme boli tak, že nás vytvoria. A máme od najvyššieho foruma ustalené časopisy: ‚Posla B. Srdca', ‚Kazateľnu' a ‚Kresťan', organ to mať. ľúdovej strany (krom teho nič!) Knihy vôbec bez vedomie predstavenstva nesmieme dať donášať. Styky s kňazmi, ktorí sú ‚v podozrení' a najma s ‚cudzozemskymi' Slovanmi prísne sú zakázane. A hovorím — i včuľ sme už na tom bode, že láhko pre najmenši skutok nás vytvoria. A potechy, obrany nemáme, len u živého Boha. Preto trpíme, mlčíme, lebo budúcnosť musíme si zabezpečiť a cesta nam je zahatená na všetky strany. Či by nás v páde nebezpečenstva na Morave neprijali? Preto Bratia Naší prepáčete nám, že sa nemôžeme skutočne k Vám pridružiť, no ale ducha toho nikto nezabije! . . . Nech Vám Boh odplatí vašu starostlivú lásku k nám biednym a nech Boh dobrotivý žehná Vašim snahám! Na zdar!

r. 1882 v XVI. ročníku zastoupeny byly práce i bohoslovců pražských a litoměřických, a roku 1883 k svazku 7 diecesí přistoupila i Vídeň. Domine, multiplicasti gentem . . !

Herder pravil, že Slované zaujali více místa na zemi než v dějinách, chtěje tím naznačiti, že minulost nebyla érou jejich slávy. Jest se jim tedy postarati o to, aby alespoň budoucnost uzřela je silné, svorné a sjednocené.

Proto „Museum“ stanovilo si úkolem: navazovati na historické a kulturně-náboženské svazky, jež nás víží s bratry jinoslovanskými, pracovati pro vzájemné styky, vzájemné poznání, aby tak bohoslovecké jednoty pokud možno všech slovanských seminářů v Rakousku sblížily se v láskyplné vzájemnosti a z ní čerpaly pro sebe život a sílu. Prostředkem k tomu byly a jsou kromě soukromé korrespondence jmenovitě zprávy a dopisy, ze slovanských seminářů do „Musea“ zasílané. Ročník XX, první tiskem vydaný a časopisem bohoslovců česko-moravských nazvaný, přináší již zprávu ze Lvova a ročník XXI. z Maribora a Záhřebu.[1]) Roku 1897 jednotám, de facto sdruženým, dán formalní výraz „Ústřední jednota bohoslovců slovanských v Rakousku“. Nejvíce se však vzájemnost slovanská dokumentuje v Sedláčkově „Almanahu bohoslovců slovanských v Rakousku“, jenž je vlastně XXII. (III. tisknutým ročníkem „Musea“ za r. 1887/8), a který vykazuje ve svém obsahu práce: z Krakova, Tarnova, Přemyšla, Lvova (i unitů), Zadru, Djakova, Záhřebu, Mariboru, Gorice, Pětikostelí. Máme také spojení s Celovcem, Sarajevem, Lublaní, Římem (Collegium Pontificale Bohemorum), Lužickým seminářem v Praze (první zpráva v roč. XXVIII.) a s Amerikou (St. Paul seminary. Groweland Park. U. S. Amerik.)

Chceme býti průkopníky jednoty Slovanů, jednoty i v jedné svaté víře. I tento cíl sleduje „Museum“ (pokud lze o tom mluviti, přihlížíme-li k formě nynějšího hlavního jeho účelu), čerpajíc sílu k tomu z „idey cyrillo-methodějské“, ji propagujíc, objasňujíc, seznamujíc s ní jiné a ukazujíc, co vlastně bylo její podstatou, co bylo cílem sv. věrozvěstů slovanských. Jedná se o to, aby mezi dorostem kněžským propagován byl zájem o sblížení církve východní s Římem, jedná se o snahu, posud jen velmi zdaleka ještě na úspěch a zdar poukazující, aby mysli našich rozkolných bratrů slovanských trochu více obírati se začaly tím pravým srdcem, v němž bije všeho křesťanstva ohnivý tep — Římem — ku skutečnému svému duševnímu blahobytu a štěstí, by nepřetržitá páska svornosti ve víře byla také nejpevnějším poutem i bezpečnosti národní. „Museum“, ač ovšem několika články nebo pouhými notickami nikterak na to nestačí, mohouc pouze budíti zájem pro myšlenky ty a orientovati v nich, dáti občasný impuls, udávati prameny a pomůcky, budovati části programu, přece ukazovalo na prostředky a stezičky, ku vznešenému cíli vedoucí, hlavně v 1. čís. r. XXXVIII. instruktivním článkem Fr. Grivce, v němž skromný podán náčrt, kterak by i nám ze Slovanů katolíků možno bylo vážný připravovati čin, vyznačující se sprostředkovací tendencí mezi Východem a Západem. Tak jednáno v duchu Lva XIII. a jeho encykliky „Grande munus“, v duchu Strossmayerově.

Všechny ty snahy, které se obrážejí v „Museu“, docházely a stále docházejí sympathií a porozumění u kněží i nekněží, o zdar zdravé literatury katolické pečlivých, a vzbudily „Museu“ i mnoho vznešených příznivců.

[1]) Se Zagrebem jsou styky naše snad nejčastější a nejsrdečnější.

Jsou to především: J. Exc. ndp. kníže-arcibiskup olomoucký Dr. Fr. Sal. Bauer, J. M. ndp. biskup brněnský Dr. Pavel hrabě Huyn, vys. dp. P. Benedikt Korčian, infuł. prelát a opat kláštera bened. v Rajhradě, a ředitel knihtiskárny benediktinů rajhrad. v Brně Dr. Pavel Vychodil; byli to: zesnulý infuł. prelát a opat kláštera augustinského na Starém Brně vys dp. P. Anselm Rambousek a vys. dp. P. Ant. Hauber, infuł. prelát a opat kláštera premonstrátského v Nové Říši. Také Fr. Bartoše, školního rady na odpočinku, třeba tu vděčně vzpomenouti. Vznešená ta přízeň i velikomyslná štědrost[1]) tak mnohých je zárukou i budoucího rozvoje „Musea". Upřímnými rádci „Musea" osvědčovali se již po léta a dosud mu svou přízeň projevují: vdp. kanovník msgr. Dr. Josef Pospíšil, msgr. Vladimír Šťastný a msgr. Antonín Adamec.

Świat słowiański (Roč. I. Nr. 5.) přináší o „Museu" tuto noticku: Każdy kněz český rád vzpomíná těch časů, kdy „Museum" bylo jeho orgánem a napájelo ho ideały na další obtížnou dráhu života . . . Skýtá tedy podpory časopisu „mladých" a rád vidí, že nejmladší se hrnou pod týž prapor, pod nímž vychováni byli staří. — Kéž by pravdou bylo, že „se hrnou" nejmladší pod vexillum Sušilovo, do řad ligy pracovníků „Musea", aby „vszyscy młodzi pisarze wytrvali v swojm zapale, jak również w braterskiej miłości ku sobie nawzajem dla dobra kościoła świętego i drogiej ojczyzny". (Przegląd powszechny r. XIII. seš. 3.)

Sint cuncta ad maiorem Dei gloriam!

JAN MEJZLÍK (Br.):

Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.[2])

Scientia obitus tractata abducit a Deo,
scientia penitus exhausta adducit ad Deum.

Když Newton svým zákonem gravitačním odhalil tajemství těles nebeských a uvedl celý vesmír na svrchovanou jednoduchost, když Lyell v geologii a v přírodě anorganické vůbec poukázal na neustálou proměnu

[1]) Že by bez větší podpory „Museum" finančně snad bylo ohroženo, o tom svědčí pouť bohoslovců brněnských a olomouckých 29. a 30. července r. 1889 do Sloupa konaná, kdež ustanoveno, aby v literárních jednotách všech bohoslovců zřízen byl fond, jenž poskytoval by nějaké zálohy na náklad „Musea".

[2]) Prameny, jichž použito: Dr. Jos. Pospíšil: „Filosofie". Dr. E. Babák: „O theorii vývojové". Přednášky dr. F. Bully. F. Duilhé de Seint-Projet: „Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních" (Dr. Ant. Podlaha). H. W. Conn: „O mechanismu života" („Světová knihovna"). „Přírodní výběr", zčeštil G. Žďárský". „Časopis katol. duchovenstva" (r. 1868—70). T. Střebský: „Bible a příroda". F. Heusler: „Vědy přírodní a bible". „Česká Mysl" (r. 1905, s. 1.). „Vlasť" (1901—2), pojednání od T. Píchy). „Hlídka" (r. 1900, 1905). „Živa" (r. 1893, 96, 97). „Osvěta" (r. 1878). E. Wasmann S. J.: „Die moderne Biologie und die Entwiklungstheorie". Pojednání ve „Stimmen aus Maria Laach" a „Natur und Offenbarung" (Wasmann, Knabenbauer, T. Pesch). T. Pesch: „Institutiones Philosophiae naturalis sec. princ. S. Thomae Aquin." (l. I., IV.). „Natur und Glaube" (1903, s. 321., 1904, s. 337.). P. T. Pesch: „Die großen Welträtsel". „Linzer Quartalschrift" (r. 1905, Dr. J. Herr). Dr. J Mayer: „Der theologische Gottesbeweis und der Darwinismus". Darwin: „Abstammung des Menschen und die geschlechtliche Zuchtwahl" (př. V. Carus). Dr. E. Kadeřávek: „Psychologie". Gutberlet: „Der Mensch".

a po něm Darwin prohlásil ji též za všeobecný zákon vývoje organického, nastal v letech padesátých netušený rozkvět vědy přírodní ve znamení theorie evoluční. Přirozeno, že tento nový ruch nalezl i v biologii ohlasu. Biologie zaujala nyní zcela opačné stanovisko vůči říši organické. Povšechná idea evoluční, ač nebyla neznámou již antickým filosofům, rovněž jako středověké škole scholastické, přece teprve vystoupením K. Darwina nově obrozena a zúrodněna na poli biologickém. Vezmeme-li v úvahu theorii evoluční, pak jeví se nám rozmanitost dnešního tvorstva organického jako výsledek historického vývoje říše živočišné i rostlinné, tvary věků minulých zpřítomní se nám sloučeny s nynějšími nepřetržitou páskou vzájemné příbuznosti, takže nižší a méně dokonalé spěje ve vyšší a dokonalejší pochodem úplně přirozeným.

Theorie evoluční objasňuje nám nepřehledné spousty fakt biologických, jež by pro nás neměla buď vůbec žádného významu, nebo jichž bychom nepochopili. Třeba však vždy míti na zřeteli rozdíl mezi ideou evoluce jako povšechným faktem a mezi subjektivním názorem a tedy pochopením oné idee. Někteří hájí sentence, jakoby prvotní organismy měly jakousi neurčitou, nedokonalou tvářnost, jež teprv během času se zdokonalovala, nabývajíc vždy určitějších tvarů až dostoupila stálosti a úplnosti nynějších organismů.

Proti theorii konstantní, jež učí stálosti druhové, ujímá se více descendenční theorie, zastávajíc se vývoje jednotlivých druhů systematických vyšších a nižších a sice buď „per saltus“ (heterogenese), nebo delší poznenáhlou přeměnou, v níž jednotlivé fase odpovídají našim systematickým druhům. Direktivou pak dle jedněch jest pouhá mechanická přizpůsobilost životním podmínkám, kdežto jiní důsledněji hájí, že této ustavičné transmutaci organismů vytčen jest jistý cíl a že k němu spěje, vedena vnitřními zákony.

Prvé hypothese přidržují se Darwin a jeho stoupenci. V darwinismu dlužno rozlišovati dva elementy: descendenci totiž, která uznává postupný vývoj druhů vyšších z nižších a za úkol si obrala podati celý rodokmen všech tvarů organických — a selekci či přírodní výběr jakožto normu onoho vývoje. „Příbuzenství všech tvorů,“ dí Darwin, „lze zobraziti velikým stromem. Zelené a pučící ratolesti znázorňují rody nyní žijící, větve, v předchozích letech vyrostlé, dlouhý postup rodů zaniklých. V každé jednotlivé době růstu usilovaly všecky rostoucí letorosty na všechny strany se rozkládati a sousední větve přerůsti a udusiti právě tak, jako rody živoků ostatní rody ve velkém „boji za bytí“ přemoci hledí. Velké, ve větve se rozkládající haluze byly v době mládí stromu samy ještě pučícími letorosty: — a tato spojitost dřívějších ratolestí s nynějšími rozvětvenými haluzemi zná zorňuje způsobně roztřídění všech zaniklých a živoucích rodů ve skupiny hlavní a vedlejší“.

Četnými pokusy při domestikaci zvířat a rostlin došel Darwin úsudku, že systematické druhy obojí říše organické nejsou absolutně stálými: nově vypěstované plemeno nebo odrůda úsilovnějším pěstěním přes značnější vždy odchylky zrodí se v nový samostatný druh. Odrůda tedy nebyla původně stvořena. Z jejího relativního poměru k svému druhu analogicky možno souditi též na relativní pouze poměr dvou druhů sousedních v témž rodě. „Podobnost jedinců,“ píše Darwin, „jednoho a téhož druhu vysvětluje se tím, že mají stejný původ a že zachovávají znaky svého druhu dědičně. Není-liž důsledný a pravděpodobný z toho závěr, že také podobnost jedinců dvou i více druhů téhož druhu pochází od stejného, společného původu a od toho, že tyto druhy zachovávají původní společné znaky svého rodu po zákonu dědičnosti?“ A na doklad toho poukazuje Darwin k nesčetným od-

růdám domácích holubů, psů, květin ... Proč bychom se nemohli domnívati, soudí, že stejných výsledků, ba ještě pozoruhodnějších, jakých dospívá člověk výběrem umělým, může docíliti příroda jen svým přírodním výběrem, když tě ve volné a širé přírodě jsou podmínky k tomu daleko výhodnější a síly i moc zákonů přírodních přesahují však snahu člověka? Rationelní výběr zastupuje v přírodě „boj o život"; jeho působením jednak osamotí jisté individuum, jednak vychází, opatřeno systematickými známkami, jež jsou pak charakteristickými pro nový druh. Jest známo, že každá živá bytost rozmnožuje se pravidelně řadou geometrickou, kdežto subsistenčních prostředků přibývá jen s posloupností arithmetickou (Malthusův „Populační princip"). Z toho prý pak vzniká všeobecná konkurrence mezi jedinci téhož druhu. Ti, kteří v tomto životním boji jsou opatřeni výhodnou vlastností, nabývají převahy, opanují situaci, mohou se dále rozmnožovati, plodíce potomky k ubájení existence nejzpůsobilejší. I jim dopřáno jest, ovšem opět nejschopnějším jedincům, odkaz předků rozmnožiti. Boj o život jest nutný, a čím krutější, tím lepší jest i výběr i rychlejší vývoj. A tak během dlouhé řady let ustavičným výběrem jedinců nejzpůsobilejších a ničením jedinců méně schopných vyvíjí se a zdokonaluje druh; změnou životních podmínek podmíněna jest odchylka téhož druhu. Žirafa náležela původně k druhu jelenů, nemajíc tak dlouhého krku, jakým se dnes vyznačuje. Živelní pohromou zaviněný nedostatek travin a obvyklé píce odkázal předky nynější žirafy jen na vyšší kře a stromy, jež opět mohly skytnouti nutné výživy jen těm, které jich delším krkem náhodou dosáhly. Toť iniciativy nových druhů.

Darwin, jak sám později vyznal, přírodní výběr přecenil. Proto přírodní výběr zmodifikoval v jistém směru v pohlavní výběr, jenž prý jest příčinou, že se páří pohlavně nejlepší individua a to tak, že buď samečkové sami vespolek zápolí o nejlepší samičku, nebo že samičky si vybírají nejlepší samečky. Kromě toho nutno prý počítati i s neomezenou a všestrannou variací a stálou dědičností vlastností nabytých. Každé individuum podléhá působení vnějšího prostředí a okolí, změna tohoto vyvolává změnu přizpůsobivou v organismu. V tom srovnává se Darwin s Lamarckem, jako rovněž princip o užívání nebo zanedbávání organů jest oběma společný. „U všech druhů zvířecích," píše Lamarck, „které se dosud v přerodu nacházejí, způsobuje na jedné straně časté a úsilovné užívání některého ústroje jeho povolné mohutnění, zvětšování, sesilování a silné vyvíjení a to v poměru s dobou tohoto jednostranného užívání ..." Všechny změny, jež si některé individuum osvojilo, zanikly by beze stopy se svým nositelem, kdyby jich dědičnost nepřivlastnila potomstvu. Darwin přidržuje se pangenese, dle níž jest každá buňka těla rodičů zastoupena v zárodečných buňkách malými částečkami (gemmulae). Ony, podléhajíce stejným vlivům jako buňky rodičů, přenesou věrně každou změnu rodičů na potomky. Je tedy dědičnost příčinou i podobnosti i zvýšené odchylky u potomstva. Konečně i princip o korrelaci všech částí organismu má podíl na vývoji organismu.

Kusé této theorii dal Haeckl basi, basi však takou, která se dá z ní úplně důsledně dovoditi: — samovolné plození. Nestává prý podstatného rozdílu mezi říší anorganickou a organickou, nýbrž život jest jen zvláštní vlastností hmoty, výslednicí komplikovanějšího působení všeobecných sil fysikálních a chemických, podmíněn jsa jistým seskupením a vespolným působením hmotných částeček. Za první organismy považuje Haeckl monery, bytosti, slizu podobné, beze vší struktury, žijící v hlubinách mořských, kde se tvoří jakousi krystalisací a množí dělením. „Život," tak poznamenává sám Haeckl, „zjevil se na počátku oné epochy (laur. perioda geolog.) pod

mnohonásobným působením chemické affinity slunečního tepla, ohromného tlaku a tisícerých jiných příčin neznámých. V dávných oněch dobách prostředí i zevnější vlivy byly zajisté zcela jiné, než nyní.“ Chtěje též setříti čistě spekulativní ráz theorie Darwinovy, v ní převládající, stanovil tak zv. biogenetický zákon. Studium vývoje individualního (ontogenie) vrhá prý jasné světlo na historický vývoj celého druhu (fylogenie); neboť vývoj jedince jest jakousi „zkrácenou reprodukcí“ celého vývoje rodového, ježto „každé individuum opakuje během rychlé a krátké doby svého vývinu nejdůležitější z oněch změn tvaru, jež předkové jeho znenáhla během dlouhé řady let svého induvidualního vývinu proběhli dle zákonů dědění a přizpůsobení.“ Posléze k ucelení theorie Darwinovy přispěl Wagner zákonem migračním. Velice prý jest důležito jak při umělém tak i při přírodním výběru, aby vybraná individua nesmísila se s ostatními a tak se potomstvo nezvrhlo, nebo aby se naň nepřenesly výhodné znaky rodičů již valně seslabené. Změny a převraty zemské, změny prostředí, podnebí, životních potřeb nutí jedince téže krajiny a téhož druhu k změně dosavádního bydliště (migrace passivní), ano mnozí jedinci z vlastního popudu přecházejí přes hranice své vlasti (migr. aktivní). Tu v nové vlasti musí se přizpůsobiti novým poměrům, a tak vzniká opět nový druh.

Kdežto darwinismus a haeckelismus, zúrodněný zásadami materialistického monismu, klade při vývoji nejvyšší váhu na příčiny vnější, náhodné a mechanické, evoluce z vnitřních zákonů (evolucionism vnitřný) spatřuje hlavní příčiny vývoje uvnitř, podmíněné konstrukcí a přirozeností každého organismu, uznává podstatný rozdíl mezi organickým a anorganickým, spočívající nejen v anatomické a morfologické struktuře organismu, nýbrž specielně v životním principu. Za hlavní příčinu vzniku nového druhu považuje Pfaff vnitřní, nám dosud neznámý vývojný zákon v říši organické, jež prý, tvoříc velký celek, podobně jako kterékoliv individuum z nízkých a jednoduchých tvarů k vyšším a dokonalejším dospívá, vždy však úměrně s vnitřní svou potencí. Vývoj tedy, veden zákony, každému organismu vloženými, ubírá se jistým směrem, má svůj vytčený cíl, maximum to vývojné energie organismu. Schopnost praorganismů dáti vznik a život takému potomstvu, jakým jsou obě říše organické, nesmí se nikdy ztotožniti s nekonečnou a neurčitou proměnlivostí, jak učinil Darwin. Transformace též dle dra. L. Čelakovského „nesmíme si představovati tak, jakoby nyní žijící formy (ať druhy, nebo rody) byly potomky jiných, nyní žijících forem, nýbrž tak, že přirozené skupiny stálých nyní forem toliko na zad ve společných předcích geneticky souvisely, kterážto souvislost přeměnou vymizelých neb vymřelých předků nyní přerušena jest.“ Přeměna dála prý se v dávných dobách, když fylogenetický vývoj byl v rozvoji, měrou nyní nepochopitelnou, než ubývalo jí s časem, a tím více množil se počet stálých tvarů. Správně tudíž vytčena Fechnerem tendence k stálosti „jako význačný znak povšechného vývoje“. Vývoj postupuje prý od jednoduchosti k složitosti, od méně dokonalého k dokonalému jednak morfologickou nebo fysiologickou progressí t. j. přibýváním větší složitosti a rozmanitosti údů, rozdělením funkcí a odkládáním částí nepotřebných, jednak adaptací k vnějším potřebám životním. Stanoví dále 10 zákonů fylogenetického vývoje rostlin, z nichž pět počítá spolu s Nägelim k fundamentálním pro progressivní vývoj rostlin jednobuněčných až krytosemenných. O příčinách podmiňujících vývoj víme pramálo; jisto jest, že primární příčiny dány jsou přirozeností každého organismu, vnější příčiny konají spíše úkol činitele podružného, jsouce jakýmsi vyvolávačem, vybavujícím jen podnětem vnitřního dění a příčin.

Wasmann liší mezi druhem systematickým a přírodním, jejž si představuje jako skupinu přirozenou, kde všechny druhy systematické jeví biologickou i morfologickou podobnost. Palaeontologie prý nám nepodává rozřešení záhadného stavu prvních organismů, objevuje však časově postupující různé tvary organické, čím mladší, tím podobnější s dnešními. (P. d.)

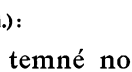

LEOPOLD R.-FARKASOV (Ol.):

Píseň o temné noci duše.[1])

(Glossy k mysticismu sv. Jana od Kříže)

Býti duší mystickou — jest největší dar, nejkrásnější poslání Prozřetelnosti; šťastné duše, které vyvolil Bůh k tak intimnímu spojení se Sebou.

Fr. Harach: „Mystickým duším".

I.

Nic není podivnějšího v dějinách, praví Hello, než setkání: nic není důležitějšího a nic nepředvídanějšího. Jsou lidé, jejichž jména jsou někde spojena a jejichž viditelné spojení na zemi tvoří počátek, nebo střed, anebo konec jejich určení. Často dlouho o sobě nevědí, až Prozřetelnost, hledající duše na šachovnici světa způsobí šach a tím přinutí duši prchnouti ze své samoty a přiblížiti se k duši spřízněné. Tu teprve nastává doba požehnané práce, postupu rychlého; neboť duše, jsouc tak přivedena k pochopení plánu Prozřetelnosti, vyrazí směle do víru života, aby tam vryla své jméno a zbudovala hvězdu, jež svítiti má duším budoucím.

A takové duše, nerozlučné jmény i duchem v dějinách — souhvězdí, jež vzplálo v XV. století na katolickém nebi horké Hispanie — jsou svatá Theresie a sv. Jan od Kříže: světci, reformátoři, — básníci.

Jak velikými jsou — a jak málo známými! —

Nynější literáti mají svůj program! Tento program není nekonečný: několik řeckých a římských klassiků, pak Milton a Dante, nejnověji Byron se Zolou — a na ostatní se zapomíná.

Co lidí zná nazpamět Boccacia a dokonale obeznámeno je s Buffonem, ale nemají ani zdání o verších sv. Jana od Kříže! Znají jméno kuchaře Juliana Apostaty, ale sotva znají jméno tohoto světce. Svědomitě četli Renana, ale nic nevědí z děl a písní sv. Jana od Kříže, z nichž probleskuje vzácný jeho život, jeho hluboký a tajemný život: plný slz, plný duše, plný krve! A to proto, že je v tom živé katolictví: proto lidé mlčí a zapomínají!

Ještě dosti známou jest svatá Theresie — a současník její sv. Jan od Kříže, o němž sama řekla: „Našla jsem muže podle srdce svého" — je skoro úplně zapomenut. Zdá se, že svatá Theresie zastínila vůdce své duše, asi tak, jako světec Hierotheus mizí za svým žákem svatým Divišem Areopagitou.

[1]) Nepředkládám zde, zvláště ne v této části, práce ucelené, kritické; nýbrž jen kostru, studii k větší, důkladnější práci. — Prameny cituji v textu.

Všechny ženy živé obrazotvornosti mají k svaté Theresii jistou náklonnost, všichni umělci si jí váží, neboť měla vzácnou živost ducha a obrazotvornosti. Sv. Jan od Kříže, muž přísný a vnitrně čistý, zářil, poněvadž byl osvícen; ale při nesmírné své lásce měl nedostatek obrazotvornosti. V tomto rozdílu dlužno snad hledati rozdíl jejich obliby a tím i známosti u potomků.

Jednotlivce zajímal sv. Jan vždy, širším vrstvám však zůstal úplně skryt. Nejnověji teprve zdá se, že probudil se opět zájem o žhavé jeho zpěvy, a hraběnka Hahn-Hahnová, mluvíc o jeho poesii, překrásným obrazem charakterisuje světce: „Jest květina, kterou nazývají Královnou Noci. Ze spletitého a bodlinatého keříku vykvétá jako veliká, zlatá hvězda s dlouhými, něžnými paprsky slunečními a nejjemnější vůně dýše z jejího kalichu. Ale květina ta rozkvétá pouze za tiché půlnoci, a nikdy neviděl den tohoto divukrásného květu. Takým byl San Juan de la Cruz: Noc a trny, strasti a pronásledování byly jeho životem, a v tom přijala duše jeho paprsky světla s hůry a rozkvetla v mystickou krásu, jaké plný den světla nepoznal!“

Noc a trny! toť podstatou jeho života, toť podstatou jeho svatosti, toť podstatou jeho písní, jeho mysticismu. Byl miláčkem Božím: a proto nektarem jeho byly slzy a ambrosií chléb vyvolených — opět slzy: tak „byly mu slzy jeho chlebem dnem i nocí“. (Žalm 44.) Bol a utrpení je „signum eius magnitudinis et immortalitatis“ — noc a trny kolébkou jeho mysticismu.

Pojmy mysticismu jsou tak různy, jak různá jsou individua, která mysticismus definují, a jak různá jsou hlediska, kterými se na mysticism dívají. Moderní filosofie praví, že mysticism je snaha proniknouti lidskými smysly k nadsmyslnému, nebo že jest vědomí, že jsme v podstatě jedno a totéž se všemi věcmi. (Lutinov: „Poutník cherub“.) Obě definice jsou nedostatečny, plýtky pro hloubky sv. Jana od Kříže, nestačí k vystižení podstaty jeho individuálního mysticismu, který máme a budeme míti vždy na zřeteli.

Kdo si chce aspoň částečně učiniti pojem o jeho a řekněme o katolickém mysticismu vůbec, nesmí zapomenouti zlatých slov mystika XVII. století Angela Silesia (Schefflera):

„Die Liebe geht zu Gott unangesagt hinein,
Verstand und hoher Witz muss lang im Vorhoff sein“.

Bůh, duše, stvoření nesmí se ceniti a chutnati jen studeným rozumem, nýbrž láskou a především láskou! Nemožno moře vyčerpati skořepinou! Rozum obsáhne mnoho — srdce skoro všechno; rozum pochopí mnohé, — duše vše.

Veliký Dante v XXXI. zpěvu ráje přichází v blízkost Boha a vidí dva dvory Boží, seřazené okolo ohnivého kruhu v růži nebeskou. Jako cizinec jal se Dante prohlížeti list po listě této svaté růže. Chtěje se s pochybností svou na Beatrici obrátiti, spatří, že zmizela a místo ní ozve se kmet v bílém hávu, sv. Bernard. Beatrice t. j. theologie musila opustiti Danta ještě před ukončením cesty po ráji, nemohouc ho dále poučiti: neboť věda nic blíže o Bohu a jeho vzezření jistého mu podati nemůže; zde jen rozjímání a duchovní nazírání může jej poučiti, a representantem života rozjímavého jest zde mystik — „věrný Bernard“. (Blokša: Dante)

Dante, uviděv Boha tak, jak sám jest, ne jak se ve tvorech jeví, neprosí o pochopení *rozumem*, nýbrž žádá jen o rozbřesknutí v *duši*, láskou roznícené:

„Ó, Světlo nejvyšší, nad pochopení
se lidí pnoucí, mojí duši vroucí
dej část jen malou svého objevení!“

Mystik vidí, slyší, chápe srdcem; tu platí slova německého křesť. mystika Fr. W. Webera:

„Elmar, o du machst mich traurig:
was ich rede, ist verloren,
denn du hörst nicht mit dem *Herzen*,
denn du hörst nur mit den Ohren".
(Dreizehnlinden: 244.)

Mysticism jest sloučením filosofie s uměním. Scholastika rozvíjí vědění o světě methodou střízlivou, rozumovou, logicky postupující. Vyvádí opatrně z pevných důvodů důsledky, volá na pomoc veškeru zkušenost, odmítá důkladně všechny možné námitky a dospívá tak výsledků, kterých může hájiti proti kdekomu, kdo nepopírá rozumu a logiky.

Mysticism jde jinou cestou. Ne, že by se vzdával rozumu a logiky, nikoli: ale on vychází z toho poznatku, že lidský duch jest více méně schopen viděti pravdu a s evidentní jistotou ji poznávati bez dlouhých řetězů úsudkových. Při tom předpokládá vyšší nadání, právě tak jako scholastika, a každý nezkažený duch lidský má toho nadání aspoň část, neuzavírá-li se schválně milosti Boží. (Lutinov: „Poutník cherub".)

Jiné cesty — jiná mluva. Scholastik mluví v úplně vymezeném názvosloví (termini technici), mystik vyjadřuje se — jako umělec: obrazně, básnicky; proto řekl jsem, že mystika je sloučením filosofie s uměním.

Původem jest mysticism starší scholastiky: je prastarý tak, jako jeho blížence — poësie. Otcem mysticismu mohli bychom nazvati Platona, jenž byl učitelem scholastika Aristotela. Není tím řečeno, že on je prvním mystikem (známý jest přece mysticism budhistický a braminský), nýbrž přijmení „otec" jen v tom smyslu je správným, že Platon první ve své „Hostině" podává svou mystickou soustavu takto:

„Eros, láska, sprostředkuje mezi Bohem a lidmi, mezi věděním a nerozumem, je tlumočníkem božského proroctví a inspirace (vnuknutí). Tento Eros jde za dobrem, je snahou po nesmrtelnosti ve smrtelném člověku, touhou po Věčnu. U smyslných lidí projevuje se Eros žádostí, aby se tělesně zachovali, rozmnožili; u duchovnějších lidí jeví se snahou založiti si nesmrtelnou slávu, byť i na útraty tohoto života: to jsou básníci, umělci, státníci (zákonodárcové). I jejich krásná díla jsou splozena dotekem s krásou, jakožto duchovní děti.

Zasvěcení do nejvyšších a posledních mysterií Erótových přivádí však dokonalého mudrce k tomu, že od jednotlivých krásných tvarů, krásných děl a řečí postupuje až k poznání, že jest vyšší krása, které jednotlivé krásy jsou jen vzdálenými součástkami. Tak vystupuje ku *krase duše*, krase ve *vědách* a konečně k nesmírnému moři světla a krásy. *Tak ten, kdo ve věcech lásky dokonalý jest, spatří na konec krásu podstatně zázračnou, která vždy jest, která ani nevzniká ani nezaniká, které ani neubývá, ani nepřibývá*: tedy: krásno, neoznačené, ani kategoriemi neomezené, bez tělesné postavy, bez místa a prostoru, jež jen o sobě a se sebou samým je vždy jednostejným. Zde teprve, kde pojem, idea krásna se chápe, je život člověku pravým životem, vidí-li *krásno samo o sobě*, božské krásno. Neboť ten nedotýká se stínu, nýbrž pravdivého, a jemu skutkem dostane se nesmrtelnosti".

Tato mystika Platonova není vlastně tajemnější než Aristotelova metafysika. Jen že Aristoteles vznáší se logikou, Platon křídloma. Tyto principy Platonovy nalézáme opět v křesťanské mystice od času Dionysia Areopagity. První, kdo tento řecký idealism přizpůsobil bibli, byl židovský filosof jménem

Chilón, současník Kristův. Jeho stupnice duchů chopil se pak pohanský *novoplatonism*, což vedlo k mystice zvrhlé — magii.

Tu učinil rozhodný krok v 5. století neznámý bohoslovec, kterého později omylem stotožňovali se *sv. Divišem Areopagitou*, žákem sv. apoštola Pavla a prvým biskupem athenským.

Neznámý tento stal se vlastním otcem křesťanské mystiky, an z mystiky řecké a židovské všechno bludné vyloučil a pravdivé prvky z nich úplně vyvážil. Zajímavou jest jeho definice mystiky: „Mystika jest vůči theologii kladné jaksi theologií zápornou, neboť v Bohu přestává všechno rozeznávání: Boha lze nejlépe definovati mlčením a záporem všech určení; jen obraz, symbol může se mu přiblížiti . . .“ (Poutník cherubínský.) Proto největší mystikové nejvíce mlčí. —

Když však náhle „oněmlá slova vzkřiknou jim na rtech“, a oni se odhodlají „sníh hvězdných krystalů“ kalnému svěřiti papíru —, uslyšíte všude žhavou poësii milostnou, hořící ohněm krve, Bohu zasvěcené; v každém verši ozývá se vám resonancí — erotika. Je to erotika zvláštního druhu, naskrze ojedinělá, jíž zbarvena jest všecka mystika od pravěku; není tam erotiky, jaká vybujela u některých poëtů v chorobné květy smyslnosti. Ne! —, neb:

„daleko od nich leželo království ženy,
nepřístupné staletími,
jen těžké větry z něj vály . . .“

(Březina: „Větry od pólů“.)

ne; je to hymnus velikých milenců Božství, kantáta k oslavě „Milence“, vytrysknutá ze rtů milujících asketů, mučedníků lásky! Dokladem toho jsou mistři katolické mystiky, vzorové zbožnosti, světci jako: S. Teresa de Jesus, S. Juan de la Cruz, S. Alfonso Maria de Liguori, Luis Ponce de Leon, Jacopone da Todi atd.

Všude slyšíte žhavou poesii milostnou, která formou svojí připomíná nám nejlepší milostné písně básníků světských. Není jiné pomoci pro tyto duše, zapálené láskou k nejvyššímu, než že užívají analogií lásky lidské, aby stělesnili slovem své vytržení lásky božské. Člověk není jen duše, má také tělo a jen prostřednictvím smyslů dovede chápati svět kolem sebe a zase smysly svými naznačiti, co v duši se děje. Podotknouti dlužno, že zvláště smysl přírody je tu rozkošný: rozkošný proto, že příroda jest mu prostředkem a ne cílem

Církev sama je tu básníkům mystickým katolickým vzorem. Velepíseň Šalomounova v liturgii církevní značila vždy milostný poměr duše k Bohu, církve ke Kristu a často i Marie Panny k Bohu. Mešní kniha, brevíř, liturgické knihy, hymny a písně církevní jsou toho dokladem. Líbezná latina posvěcuje tu často mnohé slovo odvážné erotiky, které by v českém překladě snad narazilo na nepochopení. Odtud je nám jasno, jak mohla sv. Teresie sama spáliti svůj nádherný Výklad Písně Písní, a proč církevně zakázán překlad a výklad knihy té, jejž vydal Luis de Leon.

Všecka erotika jejich je symbolická a každé slovo světa smyslného má význam čistě duchovní. Slavný polyhistor a básník katalonský blah. Ramón Lull (Raymundus Lullus), Doktor Osvícený, má v díle svém, zvaném Blanquerna (Bělírna), nádherné Rozmluvy a Písně milostné mezi Milencem a Milovaným. Hned v úvodě vykládá Blahoslavený, že Amat (Milovaný) jest Pán Bůh náš jako stvořitel, obnovitel a konečný cíl všeho, co jest; Amic (Milenec) jest zbožný a věrný křesťan; který rozjímá o Bohu a slouží Jemu.“ Nikdy nebyla láska duše k Bohu vznešenějšími

aforismy, prostěji a zase i vznešeněji, v také hloubce a takém jasu vzájemného vztahu tvora ke Tvůrci vyslovena, jako v těchto klassických Rozmluvách. Zde je totéž pohlaví: Milenec a Milovaný, a přece řeč lásky je u nás smrtelníků, ať hříšných, ať světců stejná. Jen v tom je tajemství umění, lásky a milosti: ve smyslném světě, skrze něj a s ním viděti duševní, nesmrtelný, věčný. (Bouška: O. Březina — o ženě.)

Mimo to nesmíme zapomenouti, že duše mystická jest jako v háji vyrostlý květ, jehož jakost a stupeň vývinu jest podmíněn půdou, z níž vyrostl, z okolí, ze vzduchu a z hlavního pramene — ze slunce. Nejzřetelněji vystupují známky ony u sv. Terezie, kněžny z Ježíše.

Narodila se ve Španělsku. Temné lesy a studená moře severu nebyla by nám dala takové sv. Terezie, jak ji známe. Narodila se ve středověku, vyrostla v duchu jeho tradic, v místě a době, kdy náboženství pronikalo veškeren život — ale i v době, kdy každá dáma chtěla míti sličného rytíře, po němž by toužila, nyla a lkala, jemuž by se posvětila, pro niž by v rekovnosti své se světem se bil, s potvorami propastí, které je dělí. A takového rytíře našla sobě i sv. Terezie — Miláčka Krista!

Místo, dobu s jejími mravy a bibli musíte míti stále na paměti, chcete-li rozuměti přečetným básním rosné její poesie, jejímu duchu, k Horám tíhnoucímu, jejím výkřikům, jimiž vzkřiknouti chtěla hluchým podstatu lásky. Vezměme variaci její k Velepísni: „Dilectus meus mihi . . . .“

. . . Když sladký mne Lovec dohonil
a podmanil svou ranou,
má duše klesla beze sil
v tu náruč milovanou,
teď ve mně proudy planou
jiného života znova;
vždyť Miláček můj je zcela mým,
a já jsem Miláčkova . . . .“

(P. Ad. Bohdan.)

Jak malincí jsou rekovní rytíři vůči jejímu Miláčkovi; jejich láska toť jiskřička proti záplavám ohně Lásky Miláčkovy, jejich boje a jeho — nula a nekonečno! Laňku zranil Lovec, s křížem se vlekoucí na osluněné hory, a ona zůstala u Něho — z lásky. Než není to láska z bázně před trestem, není to lísaní se k vyššímu, je to láska k Ukřižovanému, je to ideal lásky, kterou hlásal Kristus a již definoval Apoštol:

„Láska trpělivá jest, dobrotivá jest;
láska nezávidí, — — —
není ctižádostivá; — — —
všecko snáší, všemu věří,
všeho se naděje, všeho trpělivě čeká“ —

Co řečeno bylo dosud o mysticismu, stačí k pochopení básní skoro všech representantů katolického mysticismu. Jen k porozumění poesie svatého Jana od Kříže nutno znáti jeden ještě zjev: vnitřní život duše — genesi duše mystické. — (P. d.)

RUDOLF E. LINHART (OI.):

Píseň plujících posvátnou peřejí Gangy.

Spí v daleku bouř, snů dřímají květy,
zem pokojně dýchá a slunce je smavé, —
my ve hrudi pohádek účarných světy
tvé, Gango, posvátné vody hrám,
té zelenavé, tmavé, dravé,
v paprsků zlatě mihotavé,
jsme životů svěřili drahokam.
Ty kletbami nepřátel ošlehaná,
jich slinou nastokrát zneuctěná,
ty našimi touhami zulíbaná,
buď nastokrát pozdravena!

Ó Gango! Jak vln tvých píseň je snivá,
jak' lákala by kohosi,
když za šumu lesů náručí luhů,
kde večer se hvězdami do kraje dívá,
házíš svých peřejí stříbřitou stuhu,
protkanou tichými lotosy!
Ó Gango! Jak je tvá píseň tak hrozivě divá,
když dereš se útesů úklady,
hrom duní, řve bouř, — ty břehy trháš,
vztekáš se, syčíš a zlobivě vrháš
do moře vod svých kaskády!

A my tak plujem tvou nesmírnou plání
své duše ve snů úbělech,
z trnoví vínky kol krvavých skrání,
v útaji srdce tak bolestný vzdech!
A plujem tvou věčností, zrozenci chvíle,
zraněni, uštváni kletbami —
oh, kdy již as', kdy ach posvátné cíle
úsvitem zazáří před námi?
Snad utonem v bezednu bárnavých tůní,
snad radostně, vysněné cíle kde trůní,
vítězstvím nadšena zajásá hruď —.
Ó Gango, ať kolem se stmívá a stmívá,
přej, tichounkým rythmem ať peřej tvá splývá,
ó lásky a milosti plna k nám buď!
Dum protěže, písní svých perličky hebce
nám v nitro i kolem čel zavíjej,
snů lahodou, vlna již lotosům šepce,
jak matka děcko na kolébce
nás v tajemství věčna skolíbej!...

*

Vidíte, bratří? Tam na břehu stojí,
zrak úzkostný zabodnut v plachtoví —
tu velikou bázeň, jež nitro mu dvojí,
kdo z vás ji, bratří, vypoví?
Na dlaních mozol má, na čele vrásky,
kol retů úsměv přec uvidíš plát;
a srdce má mladistvé, plničké lásky,
cos' něžného, sladkého řek' by tak rád ...
„Tatíčku jediný, holoubku sivý,
zabytí svěř již starostí rej!
Nad námi Bůh je — tož mocný a živý —
své ruce zvedni, nám požehnej!“

A vedle tvář, ovitá vločkami sněhu,
zoraná brázdami nesčetných rýh,
a přece vždy stavena v měkkost a něhu,
hodna tak prestolů královských.
Ach, co se jen nasnila o blahu, štěstí,
na cíli prapor náš až bude vlát!
A stále jde s námi: kde sráz je a scestí,
andělem strážným ji uvidíš stát —
„Matičko, fialko nejdražší vůně,
prorvi již mlhavé předivo dum!
Jako dřív zlíbej nám čelo, jež stůně,
modlitbu za nás šli k nebesům!“

A v zadu tam, bledá tak dívka se skrývá —
ret bolestí chví se a ňadra se chví,
vlas hebounký po šíje mramoru splývá,
líc jak by jí oválo zoufalství.
Hle, do dálky rozpíná bělostné dlaně,
dívá se na loď a blýskavou hlaď
tím pohledem sladkým a plachostí laně,
jež zdá se prosit: vrať se, ó vrať!
„Miláčku, srdíčko, máš-li nás ráda,
nás v úskalí, drahá, nezažeň!
Pečlivý Bůh ti tkaň štěstí upřádá —
nám odpusť a lze-li, zapomeň!“

*

Sny?! Co nám as chtějí? V pozvolném běhu
zavály loď naši ku břehu blíž;
hle, kolísá, zmítá se ve vichrů šlehu,
hladový vír si ji zatáhne níž ...
Ó Milosrdný! Řekou svatou
duši, touhou cílů vzňatou,
prostu nebezpečí vod;
kde prohlubeň záhubou zívá,
kde mělčina tají se lstivá,
kde útes, skála zradychtivá,
chraň mocnou dlaní naši loď!
Přej noci nám, lunou, snů vůněmi spité,

by v duších nám vyrostly lilie z ran,
dej dny nám, jež paprsky slunce jsou syté,
kdy tichounké vlny dme tichounký van,
a dále, vždy dáleji a každou chvíli
peřejí Gangy posvátnou
nás toužící unášej k zářnému cíli, —
nás k stanům svým nes a na hruď svou!

ADOLF RAJNOCH (Řím):

DOMITIÁN.[1])

(MONOLOG. — EPISODA HEGESIPPOVA.)

„Hle, jara bohyně zas krajem běží
a do snů zpívá nádherou svých vnad —
mé duši dávno její půvab zvaď',
mně nová vesna vykvete již stěží!
Měl Domitián kdys hruď vnímavou,
jež hrajíc jara květy, sny a vzněty
k blankytu šlechala, než osud kletý
ji zalil ostnů, hrotů záplavou,
rty v úšklebstáh' a chmur nahrnul v čelo! —
Však přece dosáh', po čem srdce vřelo,
v caesara nachu hrdě vztyčit vaz,
ba věru děd by sivou bradou třás'
vida ten žhavý obraznosti plod,
mramor a zlato a koberců duhy —
nuž zvedej pohár s bohy o závod,
nechť plesem hřímá palác, Olymp druhý!
V tvých zlatých síních věčný tančí stín —
což nejsi také bůh, syn Minervin?!
Že bohem jsi, je k smíchu bláznovství,
však pravdy zrno přece v sobě tají:
Kde velkých rámě krčí se a chví,
tam děti chytré na bohy si hrají.
Teď vyschlý Stoik zděšen poulí oči,
kdy nucen sbalit moudrost skuhravou,
a starý pavouk motá se a točí
ve vlastní přízi, zmořen únavou,
a zžaslý civí, jak mu kořist zniká!
O senáte, já zřím ti do duše
líp nežli Titus, který, netuše,
jak blízko hadů tlum se travou smýká,
tál ve hvězdných vždy sladce úsměvech,
nechtěje na vás ráznou šlápnout patou!
Však za to Domitián, postrach všech,
vám dluhy splácí měrou vrchovatou,
až hrůzou přechází Vám zrak i sluch! —
Než třeba stále bdělý míti hled,
již ze všech úhlů srší jiskry zrádné —
což v posled přece nach tvůj v žertvu padne?!
Bůh jakýs nový nyní hlavu zved'.
Ej, zdálo se, že dobrotou jen dýchá!
Ty's sám již málem bláhově zřel kvést
v náručí jeho srdce mírná, tichá —
tu ucho lehtá zlatokřídlá zvěst,
že bůh ten rozdmýchává výheň tajnou
a bystří vnuci kují neúnavně,
spějíce slunné budoucnosti vstříc,
kdy z nenadání čaromocí bájnou
nad římské moci troskou jásajíc
se zvedne k nebi vítězně a slavně
jak fénix zmládlá říše Davidova
a hrdý Minervin syn beze slova
se bídně ve prach skácí s prestolu . .!
Jen žel, ó braši, že již vrabčík zpívá,
co v jordánském kdes' zraje údolu,
já k žatvě dávno nabrousil si srp!
Ba nedočkavost pálí mne již divá
ty reky zřít, již slávou obetkání,
dřív než v trůn zlatý změnili si krb!
Dav odevšad prý válný jim se klaní,
že z jejich rodu vzešel Boha syn,
a dary skvělé stékají jim v klín . . .
Nuž, nechať proudí krev! Já touhou planu

[1]) Podkladem k této básni jest episoda Hegesippova (u Euseb. III. 20.) vypravující, kterak doneseno bylo Domitiánovi, že v Palestině žijí potomci královského rodu Davidova, příbuzní Ježíše Krista, již proto neobyčejné požívají vážnosti a kteří osnujíce tajné spiknutí chtějí vyvrátiti říši římskou a obnoviti království israelské. Podezíravý vládce povolal je k sobě do Říma; přesvědčiv se však o naprosté jich nevině — způsobem, jak báseň vypravuje — v pokoji je propustil a pronásledování křesťanů zastavil. — Episodu rozpředl jsem licencí básnickou o jeden motiv, a na jednom místě dle zprávy Tertulliánovy (Apol. V.) — V monologu i v episodě naznačeny hlavní rysy povahy Domitiánovy a jeho program politický. Obklopen orientální nádherou, nenáviděn senátem, jehož členy Stoiky zvláštním výnosem z Italie vypudil, milován byl Domitián hlavně vojíny, jež sám neobyčejnou přízní zahrnoval.

dál potýkat se s bohem Christianů!“ —
Tak mračný caesar v těžkých dumách plul
A co tak tíž svou žhavou střásaje
si vládce trudnou samomluvu snul,
vstoup' centurio, zprávu hlásaje:
„Šest mužů, již se podezřelí zdáli,
teď právě před palácem zatkla stráž.
A nechtěli se hnout! Však prefekt náš
popohnal bystře kročej jejich líný,
káže je v žalář odvést v průvodu.
Tu teprv rozvázal se ret jich němý,
že dalná pouť je vleče z Palestiny,
že's obeslat je ráčil z východu.
Tvůj rozkaz mají, jasný vladaři!“
Smích caesaru se rozlil po tváři:
„Za zvěst tu věru zasluhuješ díků!
Sem uveď je, ať spatří komnata
ta palestinská vzácná knížata!
Já pozval si je!“ — V malém okamžiku
tlum venkovanů v síň se vynořil
v chatrném šatě, skráně sluncem spráhlé,
jež starostí hrot sterou vráskou zryl
a v nichž jsi četl trýzeň strasti náhlé,
a všichni na tvář padli před caesarem.
Pak chvějně zvedli se, lesk oka děl,
že v ňadrech boj se bouřným zmítá varem.
Jak divně hrál, jak divně odrážel
se jejich sešlý, hrubotkaný šat,
kroj cizí vlasti, skromných věru vnad,
od nachu vládcova, jejž pyšně vroubil
kolkolem širý, zlatoskvělý lem,
v těch sínich planoucích, jichž pych se snoubil
v báj duhovou v souzvuku zářivém,
plod obraznosti opojný a žhavý! — — —
Jen vládci na čele mrak seděl tmavý,
blesk mihal se ve stínu šedých řas,
ač překvapení oko nezapřelo
nad zjevem jich, nad poctou nečekanou,
zrak bádal pronikavě zas a zas,
až náhle slovy, která jedem vanou,
tak caesarovi dutě se rtů znělo:
„O bohům dík, že přáli zorům mým
zřít bohatýrů hlavy ozářené,
jakých snad dosud nikdy neshléd' Řím!
Ratolest svěží Davidova kmene,
příbuzné boha, naděj' oslnivou
tisíců valných, že již jednou přec
lev Judy mocně zatřase svou hřívou
a v rumy shrouti světovládnou klec!
Já vřele vítaje tak vzácné hosty,
jen dotaz vznésti osmělím se prostý:
Zda vskutku k metě závratné tak hřmíte,
zda vskutku hlavy vaše potají
tak opojné sny sobě spřádají,
že říši římskou z kořen vyvrátíte,
nad jejíž rum království Judy tryskne
a novou slávou hrdě k nebi blýskne?!“
Dověřil vladař, dravým supem hledí
na venkovany, žádje odpovědi.
Tu prostí muži dlaně rozestřeli
zdrsnělé, tvrdé, plné mozolů,
a ústa děla v teskném hlaholu:
„O vládče, jemuž svět se klaní celý,
zda tyto ruce v jasném oku tvém
jsou ruce knížat, jež se v hedváb halí,
neb k tomu zrozeny, by pyšně jednou
se vládčím ohvězdily démantem?“
A Domitián chvíli zíral něm,
jak tázal by se, zda jej přízrak šálí,
na ruce jejích, sdrané sudbou bědnou
u pluhu, rýče na tvrdém kdes lánu,
až náhle ret se zvlnil úsměvem,
mrak s čela prch' a zrak děl zjasněný:
„Jděte, jsou hlavy vaše spaseny!
V pouť zpětnou vám a v mraky Christianů
plaň zvěst, že caesar krveprolévání
vše staví dnes i vyhnanství jich bránu
dnes otvírá...!“ A vlídně kynul dlaní. — —
Již slnce zlaté v dáli na obzoru
nádhernou hlavu líbě skládalo
kdes' v náruč palem, piniových borů,
a s blankytu se jemným, vonným dechem
večera kouzlo tiše schvívalo
v klín snivých luhů, zahrad kvetoucích,
zvonících ještě sladké písně echem... —
Stoup' Domitián k oknu, z hloubi vzdych':
„Pa, lidská zloba!“ — Oko jemu plálo,
cos' v hrudi tvrdé měkkou vlnou tálo...

R. P. (Č. B.):

Buď vůle Tvá!

Můj život truchlivý zpěv smutný v nebe zpívá.
A když mne v chudou líchu postavil žití Pán,
jdu volně záhony, ať píseň zádumčivá
na místě skřivánčí se snáší v daný lán.
Jak jiný hospodář jdu s jitrem v pole síti,
ať semeni dá vzrůst jen chudičký — Pán žití.

Můj život obětí buď ustavičnou Pánu — — —
Má duše toužila, jak jiných, zřít svůj plod. — —
A zima přišla v kraje. — Já unaven v svém stanu
se díval v temnoty, jež jako spousty vod
se v dáli kolem hnaly — a uzřel jsem pak v spaní,
jak nadarmo jsem žil a v bídě do sklamání.

*

Dnes s jitrem vstal jsem znova. A mlhy táhnou poli
a do těch bílých mlh se ztrácím zadumán.
Dokola ticho jest. Zpěv ptáků nehlaholí.
Bez ruky pomocné osívám daný lán.
Dusivá mlha padá na nehostinná lada
a sirobou mé srdce tak strádá, ach tak strádá.

Dal's do dne usnutí los takový mi v podíl?
Skláním svou hlavu k zemi — já hříšník, Svatý Ty's.
A kdybych do smrti s bolestí v líchy chodil,
co chtěla's duše dřív, to denně slyš a viz!
A pak — vždyť východ vzplane a v čelo ustarané
soustrasti slza Boží v naději věčnou skane!

EM. MASÁK (Br.):

Poslední štěstí.

Jak léto vracelo by touhy mladé
v tu zemi, k spánku smrti vadnoucí:
chce květy mít a svěží dýchat vůní,
chce v barvy odít tělo stárnoucí.

A zapomnít, že létem přešlo mládí,
že mlhy dusí z rána sladké sny,
v nichž štěstí duši hřeje, dýchá touhou,
jak světel v chrámě plápol vítězný . . .

Dnes kvetou její touhy plnou září
(a slyším, zdá se, stařecký v tom smích,
že zdařilo se, o čem puze snila,
by vzplála krev v ní ve dnech podzimních).

Vše hledí užít kratičké té slávy,
vším zachvěl silou mladický jak chvat,
vždyť naposled snad tuší život mladý,
pak bude čas jen — hořce vzpomínat...

I slunce hoří v modři bílé, žhavé,
mazlivě líbe list jak ze zlata
vzpomínkou na ty doby štěstí, žáru,
kdy plála ohněm růží poupata.

A v lesku jeho tonou zlatem včely,
jež teplá láska ven zas zlákala —
však brzy zmizí . . . Je tak málo květů,
a zem si trochu pozdě zahrála . . .

I slunce zhasne, aby chladné vstalo,
a země pozná, jak je marno snít. —
Snad vzpomínkou se bude těšit znova,
však květy, barvy v prachu budou tlít...

AD. RAJNOCH (Řím):

Jen zapomenout...

(E. Peroutkovi.)

Jen zapomenout, zapomenout
tak všeho, co hruď bylo zdralo,
a nad svým žitím duhu sklenout
a mlčky šinout zkrvácenou nohu . . .

Stopenu v sebe klidně jít
a všeho kolem zapomenout,
jen neochvějně třímat štít
a v žití jiných slunce lít
a nad svým duhu míru sklenout!

Ba, všeho kolem zapomenout
i všeho, co hruď bylo zdralo,
a nad svým žitím duhu sklenout
a mlčky šinout zkrvácenou nohu,
však neochvějně třímat štít
a v žití jiných slunce lít,
zdaž není — spočinouti v Bohu?

СЕМЕН ШПИЦЕР (ЛЬВІВ):

Сентенції.

Лише тоді любов власну
Можна похвалити,
Коли вона до хороших
Дїл буде служити.

Мова рідна е скарбом
Цїлого народу,
Нїхто його же спалить
Нї не кине в воду.

ADOLF PARMA (Ol.):

Stabat Mater Dolorosa.

(Pokus v hymnologii.)

Milostný zjev Panny—Matky, v němž tak podivuhodné přirozené s nadpřirozeným se snoubí, byl od pradávna veleplodným námětem pro křesťanské básníky všech věků; a nejen vlastní její tajuplná osoba, nýbrž i přerůzné situace, v nichž se octla, plníc nejvyšší úkol Božského mateřství.

Pohanský starověk měl typ zraněného citu mateřského v truchlé postavě nešťastné Nioby, jež zvěčněna byla nádhernými díly antické poësie i sochařství, — křesťanští básníci nalezli toho druhu vzor v Bolestné Marii, jen že zjev její obestírá tragika daleko větší a čistější. Již pohnutky a příčiny Jejího utrpení zasahují do oblasti nejvyšších tajemství víry, rovněž velikost jejího bolu a způsob, jakým jej snášela, jest nanejvýš ideální. Nelze se tedy diviti, že všechna odvětví umění křesťanského až do našich dnů dychtivě se chápala vděčné látky té a přerůzným způsobem ji zpracovala.

Z četných plodů básnických, jež se tímto předmětem obírají, uvádíme zde jednu z pozdních sequencí, proslavené „Stabat Mater Dolorosa“. Dílo to zasluhuje pozornosti již proto, že církev sv. sama si ho velmi váží. Bez úrazu přetrvalo reformu missalu, za Pia V. (r. 1750) provedenou; tehdy totiž z velkého počtu středověkých sequencí pouze pět nejvýtečnějších pojato bylo do liturgických knih, kdež se do dnes udržely. Mezi nimi čestné místo zaujímá „Stabat Mater“, jež jako hymnus určeno jest na svátek Sedmibolestné Panny Marie. — Kromě toho má báseň ještě své zvláštní krásy a typické vlastnosti, jež ji činí zajímavou. Vždyť právě sequence „Stabat Mater“ to byla, jež stále a stále zřetel uměleckého světa na konečné momenty dramatu velkopátečního obracela a poutala, znovu a znovu celé řady talentů i geniů v tomto směru silou neobyčejnou inspirovala, stará sice svým původem, ale půvabů dosud neotřených. Ano, ona tvoří namnoze přímo podklad těmto dílům; tak tomu jest zejména u četných skladeb hudebních, kteréž vesměs jsou přímo na jejím textu založeny. Odtud její všeobecná známost a sláva.

Celou báseň lze rozděliti dle obsahu na 3 části:

Úvodní myšlenku vyjadřuje 1.—4. sloka líčením společného utrpení Mariina s Božským Synem.

(1. sl.) Básník předvádí svému duchovnímu zraku celou scénu Kalvarskou, maje při tom zvláště Matku Páně na zřeteli. Vidí ji uslzenou státi pod křížem, na němž Syn právě končí své dílo lásky. Pozoruje prudkou bolest matčinu a duší jeho ozývá se smutné, teskné proroctví Simeonovo: „— a tvou vlastní duši pronikne meč.“ (Luk. II. 35.)

Tuto bolest obdivuje (ve sl. 2.), hrozí se duševních muk, jež milující Matka snáší, vidouc svého jedináčka, jehož důstojnost i dobrotu zná, zbitého, usmýkaného na potupném dřevě.

1. Stabat Mater dolorosa
iuxta crucem lacrimosa
dum pentebat Filius.
Cuius animam gementem
contristatam et dolentem
pertransivit gladius.

Stála Matka bolestivá,
podle kříže žalostivá,
na němžto Syn její pněl.
V duši její roztoužené,
u zármutek pohroužené
ostrý meč hluboce tkvěl.

2. O quam tristis et afflicta
fuit illa benedicta
Mater Unigeniti!
Quae moerebat et dolebat
pia Mater dum videbat
nati poenas inclyti.

Ó, jak smutná, zkormoucená,
byla matka vyvolená,
Již sám Bůh za Syna dán!
Jak tu lkala, jak se chvěla,
když to množství uviděla
jeho muk a hroznych ran!

Básník vžil se živě do tragiky výjevu a rozžalostněn pronáší myšlenku (sl. 3.), že snad není možno nalézti tak tvrdého srdce, aby chladným zůstalo před tímto obrazem. — Z obou působivých otázek lze vycíti též jemnou výzvu k spasitelné soustrasti s trpícím Vykupitelem a Matkou Jeho.

V poslední sloce (4.) tohoto oddílu uvádí několik hlavních momentů jež zvlášť bolně dotýkaly se zarmouceného srdce Mariina

Je to nevinný Kristus, jenž hyne nikoli za své viny, nýbrž „pro peccatis suae gentis". — Jsou to křižovaných muka, jimiž plné tři hodiny se trápil těsně před jejími zraky; je to hrozný pohled na čerstvé ještě šlehy, vyvolávající vzpomínku na ranní krvavé bičování; je to děsná úzkost, jež Ho před smrtí tak sevřela, že velkým hlasem tesklivě po Otci volal; konečně je to Jeho tichá smrt za scenerie pobouřené přírody. — Všechno to Maria z bezprostřední blízkosti viděla, slyšela, ano se Synem přetrpěla. — Tím se končí první oddíl, věnovaný spoluutrpení Mariinu při vykupitelském díle Kristově. — Jak mistrné líčení, jež zde provedeno prostředky celkem skrovnými! Několika slovy situace je vystižena tak, že se nám úplně před oči staví.

Sotva ukončil takto první, historickou část, již nikterak se nezdržuje básník a v díle druhém (sl. 5.—9.) úplně citu vládu přepouští; v úpěnlivém volání naléhá téměř na Blahoslavenou, aby mu dovolila sdíleti své útrapy, aby s ní v bolest Božského Trpitele pohřížiti se směl.

V lítostném jakémsi nadšení, jemuž v předešlých slokách jak tak ještě odolává, jedním takořka dechem vylévá nepřetržitou řadu vroucích vzdechů prosebných, jež tím mocněji působí, že jsou prosté — bez jakýchkoli přechodů na sebe hromaděny. Prosba stíhá prosbu, jakoby pěvec nedovedl déle udržeti rozvířených citů, jimiž nitro jeho kypí, že snad již v kaskadách tryskati počnou. Dojem ten sesílen je značně častými anaforami (fac ut, fac

3. Quis est homo, qui non fleret,
Matrem Christi si videret
in tanto supplicio?
Quis non posset contristari
Christi matrem contemplari
dolentem cum Filio?

Kde je člověk, jenž by bolu
necítil v svém srdci spolu
s Matkou Páně sklíčenou?
Kdo by nechtěl slzy líti,
na milostnou matku zříti
se Synem zarmoucenou?

4. Pro peccatis suae gentis
vidit Jesum in tormentis
et flagellis subditum;
vidit suum dulcem natum
moriendo desolatum
dum emisit spiritum.

Pro nešesti svého lidu
viděla ho bez poklidu
a jak biči trýzněn byl.
Spatřila jej — chloubu svoji —
bez útěchy v smrtném boji,
duši svou když vypustil.

me, fac), jež s horečnou nedočkavostí zrovna bijí na bránu Božího slitování. — Tak asi lze všeobecně charakterisovati tuto střední část. —

Pěvec začíná (ve sloce 5.) dětinně důvěrným „mater“, dovolávaje se Mariiny lásky něžným „fons amoris“.

Chce s ní zároveň plakati, nepřestává však na tom, žádá od ní dar účinné horoucí lásky ku Kristu. Než ani to mu nestačí; touha stoupá stále a s opravdovostí odhodlaného trpitele, jemuž radostí jest s Kristem strádati, nastavuje srdce své Marii s výzvou, ať jen důkladně do něho sv. rány vryje, do duše hluboko je vtiskne. (sl. 6.) Ano, chce s Kristem trpěti, trpěti pokud života stačí. (sl. 7.) S tímto spasitelným bolem v srdci touží po bok svaté Matce ke kříži se postaviti, s Ní bědovati tam nad Ukřižovaným. A prosté „mater“, jehož v předešlých slokách s takovou zálibou výhradně užívá, nahradiv slavnostním: „virgo virginum praeclara“ (sl. 8.), jakoby v novém záchvatu nadšení nový snuje řetěz proseb, obsahem podobných předešlým. „Mihi iam non sis amara“ volá, t. j. „ač Tě Bůh tak hořkou žalostí naplnil, nebuď Ty trpkou, nemilostivou vůči mně,“ nýbrž „fac me Tecum plangere; fac, ut portem Christi mortem,
passionis fac consortem
et plagas recolere.
Fac me plagis vulnerari,
fac me cruce inebriari
et cruore Filii.“

Touží, aby úplně byl proniknut, ano žádá opojiti se onou bolestí a láskou k ranám, kříži a prolité krvi Spasitelově. — V těchto místech jest vrchol nadšení pisatelova. Než je to i poslední jeho rozmach; již v druhé polovici této sloky (9.), kde si zamlouvá ochranu Mariinu v den soudu, básník se umírňuje.

V třetím pak oddílu básně, jejž tvoří sloka 10., uklidňuje se zúplna. Bouře citů se tiší, slábne,

„znenáhla se v prosby mění,
jež provází sladké chvění,
sladký smíru duše vděk:
Quando corpus morietur,

5. Eia Mater, fons amoris,
me sentire vim doloris,
fac, ut Tecum lugeam;
fac ut ardeat cor meum
in amando Christum Deum,
ut sibi complaceam.

Ó rodičko, lásky zdroji,
nechať žal mne s Tebou spojí,
s Tebou ať se rozkvílím!
Učiň, ať se vznítit mohu
láskou, dlužnou Pánu Bohu,
ať jej sobě nachýlím!

6. Sancta Mater, istud agas,
Crucifixi fige plagas
cordi meo valide;
Tui nati vulnerati,
tam dignati pro me pati
poenas mecum divide!

Svatá Matko! žádám pilně:
Rač do srdce mého silně
rány Smírce zatlačit.
O pokuty Tvého Syna,
jejž proklála moje vina,
se mnou rač se rozdělit.

7. Fac me Tecum pie flere,
Crucifixo condolere,
donec ego vixero!
Juxta crucem tecum stare
et me Tibi sociare
in planctu desidero.

Nech mne s Tebou zaplakati,
Spásci soucit věnovati
v každý mého věku čas.
Toužím s Tebou stát u kříže,
s pláčem Tvým chci sdružit blíže
žalostný svůj vzdych a hlas.

8. Virgo virginum praeclara,
mihi iam non sis amara,
fac me tecum plangere;
fac, ut portem Christi mortem,
passionis fac consortem
et plagas recolere!

Panno pannen velejasná,
ke mně hleď tvář Tvoje spasná,
nech mne spolu s Tebou lkát.
Kristovu smrt dej mi nésti,
dej mi díl jeho bolesti,
a trud jeho rozjímat!

9. Fac me plagis vulnerari,
fac me cruce inebriari
et cruore Filii.
Flammis ne urar succensus,
per Te, Virgo, sim defensus
in die iudicii.

Dej, ať cítím rány Jeho,
krev, co s kříže smírce mého
stéká, mne již opojuj!
Plamen ať mých nesže oudů,
Panno, v hrozné době soudu
za mne mluv a při mně stůj!

10. Christe, cum sit hinc exire,
da per Matrem me venire
ad palmam victoriae;
quando corpus morietur,
fac, ut animae donetur
paradisi gloria —.

K prosbě Matky, Kriste Pane,
dej mně, až mi smrt nastane,
dojít palmy vítězství
Až mé tělo v hrob se schýlí,
nech, ať duše má tam pílí,
kde se rajská brána stkví. Amen.

(Z kancionalu Svatojanského.)

fac ut animae donetur
paradisi gloria."

(Cidlinský: „Mistrova smrt".)

Sladký smír chlácholí útěchou pobouřené srdce, a z rozechvělého nitra klidně již říne se tklivá modlitba k samému zdroji milosti, Kristu Ježíši.

S nadějí pohlíží pěvec v dálnou perspektivu posmrtného života, odkud slzou, nedávný ještě pláč připomínající, prozařuje mu do duše tichý jas říše vítězů. Tam doufá se dostati na přímluvu Prostřednice naší, s Níž kdysi pod křížem bědoval.

Čeká jen, až duši, protříbené pozemským bojem, dovoleno bude sprostiti se tělesných pout, aby volně si zaletěla k trůnu Božímu pro palmu vítězství. — Tak smírným akordem končí píseň o bolestech Matky Boží. (P. d.)

Sjezd bohoslovců československých v Praze.

(Od 3. do 5. srpna 1905.)

Píše Josef Michálek, t. č. předseda „Jednoty" v Hradci Králové.

Po třetí již sešli se letos bohoslovci čeští k manifestačnímu sjezdu, aby se nejen potěšili v matičce Praze a posílili k další těžké práci, nýbrž aby i dokázali, že idea cyrillo-methodějská plným právem pojí všechny české theology a kněze v jeden pevný celek, za dnešních dob tak potřebný.

Za značné účasti zahájen byl sjezd dne 3. srpna po 5. hod. odpoledne v nádherné dvoraně hotelu „Orient" v Hybernské ulici. Před zahájením schůze zapěn posvátný chorál „Svatý Václave", načež za napjaté pozornosti promluvil bývalý předseda z Hradce Králové vlp. Alois Dolák, novosvěcenec, který uvedl, že čeští bohoslovci sjeli se proto, aby dokázali, že dosud v kleru i lidu českém ve zbožné slávě žije idea cyrillo-methodějská, že krátíme v jasných stopách nezapomenutelných velikánů na stolcích biskupských: Jirsíka, Brynycha a Strossmayera. Řečník vyzývá shromážděné k práci, žádá, aby všichni za jedno byli a nelekali se obětí ani práce.

Za čestného předsedu zvolen pak J. M. rektor české university prof. Dr. Vřešťál, který uvítán byl bouřným potleskem. Děkuje za poctu, která ho velmi těší. Považuje to za votum důvěry bývalých i budoucích svých posluchačů. Není to cosi nahodilého, je to užší přátelský svazek mezi učitelem a posluchačem. Řečník chová vřelé sympatie k dorostu našemu, jenž má býti nadějí naší vlasti, naší radostí.

Za I. čestného místopředsedu zvolen prof. Dr. Frant. Náběl ek z Kroměříže. Děkoval za poctu, jíž neočekával, a přeje si jen, aby všechna mládež naše zanícena byla pro dobrou věc, hlavně pro věc sv. víry; neboť dokud národ drží se víry, potud také trvá. Je nám pracovati všem; jsmeť vychovateli mládeže, a povolání učitele jest jedním z nejvýznamnějších. — Za II. místopředsedu zvolen byl prof. Dr. Fr. Šulc z Hradce Králové. Těší se z prokázaného aktu pocty a dokládá, že sjezdem tím má se ukázati, že všichni za jedno jsme; vždyť v naší době třeba, aby duchovenstvo ukázalo, že za jedno jest, aby pod jedním praporem se shromáždilo.

Za skutečného předsedu zvolen byl kaplan borovanský, vlp. Frant. Kroiher, jenž pocty prokázané nepřikládá sobě, nýbrž „Zemské jednotě českého katolického duchovenstva v král. českém“, jíž jest jednatelem, a která vzkazuje přání všeho zdaru. Může-li který stav ukazovati s hrdostí, že plnil vždy svůj úkol, pak je to české duchovenstvo, které dovedlo pracovati na půdě tak horké, jako je již dlouho v království českém, duchovenstvo, které — nespouštějíc nikdy se zřetele svého prvního úkolu — spásy nesmrtelných duší — dovedlo se zapsati do srdcí lidu podporou všech ideálních snah jeho. Co vykonalo kněžstvo pro naši literaturu, umění, pro školy všech stupňů buď přímou podporou, nebo zakládáním stipendií, bylo by zbytečno uváděti. Dostačí, uvedeme-li slova zesnulého Dr. Fr. L. Riegra, jenž byl jistě kompetentním soudcem a jenž svědčí, že žádný národ v Evropě nemá tak zdatného a sobě oddaného kněžstva, jako národ náš. A slova tato platí dosud, třeba by naší práce nebylo tak zřejmě viděti, jako kdysi. Je to pochopitelno; vždyť nyní jsme pouze jedněmi z mnohých pracovníků, kdežto před lety jsme byli jedinými. P. řečník myslí, že může prohlásiti o duchovenstvu, již působícím, i o nás, že nás lid najde vždy na místě Že nám k tomu dobré vůle a schopnosti nechybí, o tom jest přesvědčen. Doufá, že Bůh, který každý čin vnuknutím předchází a pomocí svou provází, i nám v našich snahách bude žehnati.

Za zapisovatele zvolen pan Vojtěch Průša, bohoslovec z Prahy, načež p. Pojezdný z Prahy, jednatel „Růže Sušilovy“, uvítal přítomné a uvedl, že sjezdy bohoslovecké mají veliký význam: nejen že bohoslovci tisknou si tu navzájem pomocnou ruku, ale čerpají na sjezdech i poučení. A sjezd v Praze je význačný; vždyť Praha připomíná nám světce naše národní — ona je srdcem našeho milého českého království. — Jen ve stínu idee Kristovy posíleni budeme v idee Cyrillo-methodějské.

Potom ujal se slova vdp. univ. prof. Dr. Fr. Kordač, aby promluvil „O nezměnitelných zásadách a stálém pokroku vědy a víry“. Z obsáhlé a vskutku nádherné řeči té vyjímáme jen místa nejúchvatnější. V úvodu konstatuje řečník, že evoluční theorie Kant-Laplaceova znenáhla byla přenesena z kosmologie do biologie a konečně výstřední extensí i do sociologie. Monistická filosofie, použita tak zv. vědeckým socialismem, vykládá veškeré bytí i veškerou činnost ve světě od prostého mechanického pohybu atomu až ku genialním ideám učence a umělce, neb heroickým činům hrdinovy lásky k Bohu, k bližnímu a vlasti za více méně dokonalý článek v nekonečném řetěze stálého rozvoje světového samočinnými elementárními silami kosmickými.

Z této výstřední bezdůvodné extense evoluční theorie plyne, že ani zásady pravdy theoretické, ani zásady praktické mravního dobra a společenského práva nezměnitelny nejsou, a co je dnes pravdou a právem, může býti zítra nepravdou a bezprávím. Řečník dokládá tento závěr svědectvím autorů t. zv. positivismu filosofického. V další řeči přichází řečník k důsledku, že čím hlouběji vniká věda, tím výše může stoupati budova kultury a blahobytu, zachovává-li i ušlechťování vůle s rozumem stejný krok.

Jako v říši fysické je nezměnitelný souhrn sil kosmických složen a veškeré poměry na základě nezměnitelných zákonů se dějí, tak i v říši Kristově, v říši pravdy, víry a svatosti, je nezměnitelný poklad sil světla pravdy, víry a motivů lásky k Bohu a bližnímu. Tento poklad víry je vložen jako zrno hořčičné v úrodné lůno církve katolické, t. j. víra svěřena est světovému apoštolátu v trojím jeho úřadě: učitelském, kněžském a pastýřském. Jako v Kristu rozeznáváme nezměnitelné božství, vtělené v lidskou

proměnlivou přirozenost, která prospívala věkem i moudrostí, taktéž dlužno rozeznávati i v církvi katolické, tomto mystickém těle Kristově, nezměnitelné slovo Boží v proměnitelném organismu úřadu apoštolského. Assistence Ducha sv. a spolupůsobení lidské splývají v jeden celek, jako duše s tělem. Bezprostředním předmětem rozvoje víry jest tato společnost věřících, organicky seřazená. Vzrůst stromu z jádra je typem tohoto rozvoje. Přijímání stravy ducha-pravdy a milosti, přizpůsobení vlivům příznivým a reakce proti nepříznivým — jest životní rozvoj víry se strany věřících.

Na to řečník mnohými příklady dovozuje a dokazuje, že pravda zjevená, v lůno společenského organismu církevního Kristem vložená, netoliko pokroku je schopna, ale že pokrok je nutný. Končí pak řečník vyzváním, abychom následovali vzoru sv. Pavla, jenž budiž nám všem vzorným příkladem úsilovné práce a z ní plynoucího pokroku v úřadě apoštolském. Stálým pokrokem ve vědě, víře a svatosti života máme se přizpůsobovati svému pravzoru Ježíši Kristu.

Holdovací telegram zaslán byl nejdůst. episcopatu; vynikající pak hodnostáři církevní zaslali sjezdu pozdravné telegramy.

Druhý den zahájen byl slavnými službami Božími se sv. přijímáním v seminářském chrámu Páně, načež o půl 9. hod. dopoledne zajímavým způsobem přednášel p. prof. Dr. Fr. Náběl ek z Kroměříže: „Jak soudí o náboženství přírodozpytcové.“ Řečník pozastavuje se déle u názoru materialistického, jehož se dnes tolik užívá proti náboženství, líčí, kam vedl materialismus ve staré, nové i nejnovější době; dokazuje, že názor ten vede k úplné rozdrobenosti lidské společnosti. V další stati dokládá řečník, že celá řada mužů jména světového, přírodozpytců všech oborů, slynoucích učeností dokonalou, byla muži zbožnými, hlásajícími naprostý odpor proti materialismu a zásadu, že čím více člověk zkoumá svět, tím více doznává, že je Bůh — Dp. Kroiher děkuje řečníku; čteny byly došlé telegramy m. j. od J. Em. kard. Skrbenského, J. M. Emanuela, biskupa litoměřického, tlumočen pozdrav z diecése budějovické a za brněnskou „Růži Sušilovu“ promluvil cthp. Bedřich Pátek, jenž navázal na sjezd Velehradský a zmínil se o prospěchu a nutnosti jednot bohoslovecých.

„O nutnosti politicko-socialn. sebevzdělání bohoslovce“ pojednal vdp. Josef Kousal, farář z Mříčné. V poutavé přednášce poukazuje na důležitost přípravy na život veřejný, a podává v příčině té množství cenných rad ze své bohaté zkušenosti a nabádá klerus český a hlavně dorost jeho k svědomitému studiu věd politických a života veřejného.

Bratrský pozdrav z Moravy tlumočil cthp. Kutil z Olomouce. — Po soukromých poradách odpoledne vykonána byla prohlídka památek královského města Prahy.

Třetí den zahájen o 7. hodině ranní mší svatou. O 9. hod. dopol. vyslovil shromážděným účastníkům zdravici cthp. Havelka z Litoměřic. Na to ujal se slova přítel bohoslovců, professor bohosloví z Hradce Králové, vdp. Dr. Frant. Šulc, aby objasnil „nynější situaci katolického bohoslovce a katolického kněze“. (Vlp. Eugeniusz Okoń, novosvěcenec z Přemyšlu, se nedostavil. Měl promluviti o „Poměru bohoslovců polských k ostatním bohoslovcům slovanským.“) — Různě soudívají různí lidé o stavu kněžském. Stav a život katolického bohoslovce a katolického kněze nutno studovati se strany fysické, duševní a společenské — pohlédnouti na tu situaci se všech možných stanovisek, jak na ně hledí svět na základě apetitus sensitivi. Řečník uvádí řadu citátů, přecházeje k vlastnímu thematu. Připomíná různé posměšky, jimiž mnohdy zasypáván bývá

kandidát bohosloví, dí, že příprava na život v semináři spojena je s mnohými obtížemi, že je nesnesitelnou pro toho, kdo nemá dobré vůle. — Pronesena byla řada rozličných návrhů na úpravu osnovy studia theologického. Stěžovali si do latiny; ale v diecésích smíšených je latina nevyhnutelnou, neuráží ani jedné, ani druhé strany. Latina nás pojí s ostatním katolickým světem. Předměty praktické ať se přednášejí v řeči živé. P. prof. si přeje, aby na ústavech theologických přednášeny byly dějiny Starého a Nového Zákona na místo archeologie a introdukce, přeje si, aby více bylo postaráno o filosofii křesťanskou a o princip náš, specielně katolický, tradici; připomíná, že by s prospěchem bylo, kdyby se „ex professo" přednášela symbolica, apologie, polemica. Celý život kněze má býti studiem, kněz má se vzdělávati dále, jest mu potřebí výcviku ve ctnosti: k tomu třeba ovšem kázně, bez níž spokojený, klidný život není možný. Ovšem, že kázeň seminářská by mohla býti lepší. V dalším řečník líčí život kněze katechety na obecných školách, jeho styk s učitelstvem a žactvem. Přichází k postavení katechety-professora na školách středních, uvádí řadu svých zkušeností, cituje slova Komenského, dokládá se vývody prof. Dra Náběl ka a přechází k životu kněží v duchovní správě, k existenčnímu postavení kurátního kleru, zmiňuje se o jeho rozdílných platech, dotýká se úpravy kongruy a zmiňuje se o poměrech Nábož. matice, jejíž skutečná hodnota koncem roku 1906 bude 12 mil. korun. Řečník kritisuje dále ostře a s plným porozuměním otázku patronátu, presentace, kongruy. Malé patronáty měly by se spojiti v patronáty okresní, na něž vázán by byl patron sám. A nadšeně probrav tyto otázky, dokládá řečník: „Český lid jest dobrý, víra v něm dosud nehyne. Povinností kněze jest zřizovati m. j. spolky nábožné, charitativní, vzdělávací. Bez Boha nic není!"

Pan Dr. Grivec pronesl pak upřímný pozdrav Jihoslovanů, akklamoval ideu Cyrillo-Methodějskou a vzájemnost slovanskou.

Velice zajímavě promluvil též vdp. Dr. Horský, farář v Šárce u Prahy, o thematu „Spiritus apostolicus — sacerdoti unum necessarium". Řeč provázel spoustou citátů, řadou poučných příkladů, nabádal posluchače k pevnému přesvědčení víry, k vytrvalosti naděje a vroucnosti lásky k Pánu i svaté církvi. „Na mohutné stavbě církve, v duchu apoštolském musí se stavěti dále" — pokračuje řečník — „kněz, který má na vinici Páně pracovati, musí skutečně od Pána býti poslán." Naše doba je horší dob starého pohanství. Tehdy měli aspoň modly, dnes je atheismus. Připomíná dále dob postupu svobodných zednářů ve Francii; uvádí, že kněžský stav je stavem vyšším nad jiné — lid dívá se na kněze jako na zástupce Kristova: líčí modernismus ve kleru, dokládaje, že kněz nesmí se uzavírati před pokrokem věd novodobých, musí znáti nové proudy, musí vyzbrojen býti i vědou moderní.

V poradách zástupců jednot bohosloveckých usneseno, že příští sjezd bude se konati v Č. Budějovicích. Dp. Kroiher děkuje účastníkům i řečníkům; jemu pak děkuje J. M. prof. Vřešťál za obezřetné řízení sjezdu.

Na to třikráte provolána byla sláva J. Sv. papeži Piu X., českému episcopátu a J. V. císaři a králi.

Před polednem sjezd ukončen, a odpoledne účastníci odjeli na pouť na Svatou Horu u Příbrami.

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců československ. na posv. Velehradě.

Dne 1. a 2. srpna 1905.

(Oslava 25letého jubilea okružníku „Grande munus“.)

Podává E. MASÁK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

Velehrad stal se nám již ohniskem, zosobněním nadšení cyrillomethodějského, toho nadšení, jež docela spontanně provalilo se v památném roce 1863 a zaplavilo brzy celou Moravu, zachvátilo celý národ a proniklo ovšem plnou silou i do seminářů. Z něho vznikly první pouti bohoslovecké, jež tak daleko rozsévaly a dosud rozsévají myšlenku cyrillomethodějskou, nadšení pro obě rodné sestry, církev i vlast. Rok 1880 a 1885 vlily ještě nové síly, nové idee v mysli, zatím vyspělejší, ucelily je a daly pevný směr. Mnohá příliš smělá illuse snad padla, mnohá však i realisována. První nadšené vzněty přecházejí ve skutečnou, vážnou práci. V encyklice „Grande munus“ pronesl veliký papež Lev XIII. to slovo, jež tanulo jim všem již dávno v myslích a nyní proneseno s místa tak významného, rozlétlo se radostnou ozvěnou po celém slovanském světě. Toť konečný cíl, za nímž se nesou všechny naše snahy, modlitby a práce, cíl našich sv. apoštolů: duchovní spojení Slovanstva ve víře a církvi.

Tato myšlenka táhne se od té doby jako zlatá nit všemi sjezdy velehradskými a vyvrcholena byla zajisté letošním, jenž byl věnován právě oslavě jubilea encykliky „Grande munus“. Idea cyrillomethodějská byla na loňském sjezdu značně prohloubena, a učiněn nový významný krok na dráze k jejímu uskutečnění. Letoší spojené schůze velehradské měly skontrolovati vykonanou práci a poraditi se o další cestě.

Jest jasno, že my bohoslovci můžeme tu málo rozhodovati. Také nebylo ani příliš znáti, že by to byl sjezd bohoslovecký: naše pouti přestaly již dávno býti schůzemi soukromými, stávají se vždy více velikými slavnostními manifestacemi. Odmítáme ovšem rozhodně výtku humbugu a profanace; nechceme jen povrchně, neuvědoměle oslavovati, nýbrž proniknouti až k jádru, jímž jest Pravda. Chceme poznati úkol, jenž čeká nás a Slovanstvo, jdeme načerpat u pramene sil a nadšení, dát se prolnouti tím hřejivým teplem, jež sálá z krbu naší víry, aby v nás znovu byl vykonán očistný process svaté lásky, jímž bychom spící probouzeli a chladné roznítili.

Schůze apoštolátu a katechetů způsobily, že bylo na sjezdu skoro více kněží, než bohoslovců. Bylo hojně účastníků nejen ze zemí československých, ale i z Uh. Slovenska, Haliče, Kraňska, Charvatska, také akademici a intelligentní laici. Mimo to množství telegrafických pozdravů dosvědčilo, jakým sympathiím těší se naše sjezdy.

Jako obyčejně počala se schůze v úterý o 7. hodině večer průvodem od Cyrillky ke svatyni velehradské. Podvečerním šerem velebně se nesla mohutná hymna velehradská, provázená hlaholem zvonů. Na nádvoří uvítal všechny účastníky vsdp. kanovník Dr. Jan Pospíšil a duchovenstvo Tovaryšstva Ježíšova.

S kazatelny pak měl úchvatnou, obsahem i formou vynikající promluvu P. Schmidt T. J. Vykládá, proč scházíme se každoročně na Velehradě, na místě posvěceném prací našich věrozvěstův a tak památném pro každého Slovana. Přišli jsme emancipovat duši svou, emancipovat miliony duší slovanských v duchu cyrillomethodějském. Přišli jsme setřást ten všední prach a zapálit srdce ohněm svaté nadšené lásky. Srdce Ježíšovo je tím krbem, z něhož jiskerky lásky rozlétají se do všech srdcí. Jimi roznítilo se i srdce

sv. Cyrilla a Methoděje a všech, kteří jdou za velikou ideou, za spásou slovanských duší.

Po uvítání bylo slavné „Veni, sancte Spiritus“, po němž vsdp. kanovník Dr. Jan Pospíšil udělil sv. požehnání.

Za zpěvu chorálu „Hospodine, pomiluj ny“ byla pak zahájena ve velké dvoraně

AKADEMIE

předsedou literární jednoty bohoslovců olomuckých, ctihodným p. Bedřichem Vaškem, který vítá srdečně všechny shromážděné vzácné hosty.

Upozorňuje na osvětný kulturní význam sv. Cyrilla a Methoděje, jichž světla nynější svět nechce viděti, jich hlasu nechce slyšeti. V encyklice „Grande munus“ sám sv. Otec Lev XIII. dává své imprimatur jejich práci, podniknuté k očistě Slovanstva, a chce, abychom i my po jejich vzoru kulturně vzdělávali svůj národ, šířili víru a vzdělanost s nadšenou podnikavostí a obětavostí, abychom pracovali modlitbou i skutkem, by se aspoň v budoucnosti uskutečnily snahy koncilův i mnohých jednotlivců po spojení Východu se Západem. Jdeme za týmž Kristem, — nuž pojďme spolu! Shromáždili jsme se, abychom poděkovali sv. Otci za jeho dar, abychom se poradili o prostředcích za cílem vytčeným, abychom se navzájem posílili. Víra svatá a pravá vzdělanost je životem národů. Na Velehradě kolébka naší víry i vzdělanosti. Zde sv. Cyrill a Methoděj měli svého Krista, svůj ideál. Kéž myšlenky zde pronesené pročistí krev naši v duchu encykliky „Grande munus“.

Za potlesku všech účastníků navrhuje pak za čestného předsedu vsdp. kanovníka Dra. Josefa Tumpacha z Prahy, za místopředsedy: vsdpp. kanovníka Dra. Ant. Podlahu z Prahy, kanovníka Dra. Jana Pospíšila z Olomouce, poslance Dra. Mořice Hrubana z Olomouce, vdp. assessora Jana Vychodila z Charvát, vdp. probošta Boh. Hendla ze Sv. Kopečka, faráře dp. Bezáka, předsedu spolku sv. Vojtěcha z Malženic v Uhrách. Za výkonného předsedu zvolen za všeobecného souhlasu jako každoročně poslanec Dr. Ant. Stojan, jenž by mohl letos slaviti jakési jubileum svého účastenství na našich sjezdech, neboť poprvé vystoupil na schůzi r. 1885.

Všichni zvolení děkují pořadem za volbu.

Vsdp. kanovník Dr. Josef Tumpach je přesvědčen, že v bohoslovectvu československém spočívá naděje a budoucnost naší theologické vědecké literatury a netajil se nikdy obdivem pro záslužnou činnost a horlivost bohoslovců zvláště moravských na tomto poli. Nejen zdárně pracují na poli literárním, ale i nadšeně podporují každý literární kon. Nemá jiného přání, než aby Bůh hojnou rosou svlažil všechny práce zvláště na tomto sjezdu.

Poslanec Dr. Mořic Hruban lituje, že musí odjížděti, ale duchem bude u nás. Vyzývá, abychom se chystali, zdobili ke svatebnímu dni, který přijíti musí, protože chceme, svatební to den splynutí všeho Slovanstva v duchu cyrillomethodějském.

Vsdp. kanovník Dr. Ant. Podlaha vyslovuje radost, vida tolik nadšených, mladých, nadějných pracovníků. Mezi květem, který je zdobí, viděti již mnohoslibné, dozrávající ovoce zdárné práce, k níž na loňském sjezdu položen byl základ. Volá zdar i letošímu sjezdu a vyzývá k horlivé další práci na dráze nastoupené.

Dp. Bezák praví, že dávno již toužil přijíti na Velehrad poprosit sv. Cyrilla a Methoděje, aby Bůh smiloval se na jejich přímluvu nad malým

národem slovenským, by svojí rodnou mluvou mohl chváliti a velebiti Nejvyššího.

Probošt vdp. Bohumil Hendl přichází již po třetí na náš sjezd. Teprve na Velehradě poznal, co je to duch a nadšení cyrillomethodějské. Proto umínil si každoročně účastniti se slavností velehradských. Vyslovuje radost z účasti slovanských bratří, zvláště Slováků. Letoší sjezd koná se pod dojmem jubilea „Grande munus", smrti slavného biskupa Strossmayera (shromáždění uctívá památku jeho povstáním), pod dojmem náboženské svobody na Rusi. Vzpomíná papežského vyznamenání Dra. Stojana, jemuž nadšeně provolává se „sláva".

Vdp. rektor koleje Velehradské P. Wirsig vítá všecky jménem Tovaryšstva Ježíšova. Vyslovuje přání, aby budova velehradská byla ještě větší, aby všichni slovanští kněží a bohoslovci jako jedno srdce a jedna duše mohli najednou vejíti do svatyně velehradské za zvuků písně „Ejhle, svatý Velehrad už září". Zatím děkujeme Bohu, že v tak velikém počtu sešli se dnes na Velehradě ctitelé sv. Cyrilla a Methoděje a sv. Otce Lva XIII.

Za úplného ticha a pozornosti proslovil slavnostní řeč dp. P. Antonín Špaldák T. J. o thematu: „Proč máme my, Slované, svá bohoslovná studia soustřediti a kterým směrem spojenými silami pracovati". Z nedlouhé, ale obsažné a pro nás zvláště významné řeči podáváme pouze hlavní myšlenky.

Dp. řečník chce vyložiti to, co má býti snahou každého theologa slovanského, a ukázati zvláště na nedostatek, který jest příčinou nezdaru naší theologické práce. Theologie jest věda praktická. Nemůže vésti k vítězství bez organisace, bez soustředění sil. Kristus neodevzdal díla svého soukromým jednotlivcům, ale založil společnost, církev. Tak i theologie nemůže prospívati, když každý jednotlivec stojí pro sebe, bojuje s fantomy, bojí se stínu a očekává zázračné pomoci Boží. Viděti to na př. na neorganisované práci apologetické, viděti to na různých soukromých pokusech, jimiž se mnohdy více pokazí než napraví. I jiným způsobem se překáží, když ti, kteří by měli pracovati o některé důležité otázce, tříští své síly a dávají se do otázek, které zajímají jiné. Proto nám nestačí překlady sebe lepších děl, proto chceme míti v každém oboru samostatné práce.

Co se týče Slovanů, jest patrno, kterých otázek zvláště nutno systematicky si všímati. Je to hlavně východní otázka církevní. Musíme postaviti se ve služby Toho, jenž se modlil: ut fiat unum ovile et unus pastor. Za tím účelem třeba především učiti se ruštině, abychom mohli ruské knihy čísti a částečně i rusky mluviti. Bohužel, ani na reálkách ani na gymnasiích nás k tomu nepobádají. Ale hanba by to bylo na sjezdu slovanském mluviti francouzsky nebo německy.

Dále třeba sledovati bohoslovnou literaturu slovanskou, studovati co nejdůkladněji sporné otázky mezi církví východní a západní, každý otázku svou, a čeho jsme se dobádali, vykládati. Otázek sporných, jež dlužno studovati, je dosti, na př. deuterokanonické knihy, neomylnost církve, vývoj dogmat, známky pravé církve, primat, Filioque, epiklese, pomazání nemocných, očistec, odpustky, vznik rozkolu, pokusy o sjednocení. Pomůcek poskytne nově zřízený odbor apoštolátu pro unii slovanskou.

Bez užitku také nejsou a mnoho pomohou ustavičné styky s ruskými theology. Jejich úslužnost a ochota je vzorná. Uvádí příklad ruského theologa, který poslal všechny své spisy redakci slovanské přílohy k „Časopisu katol. duch.", slíbil ji podporovati a doporučovati na Rusi.

Také P. Palmieri vychvaluje v ruském časopise ze zkušenosti vlídnost a úslužnost ruských učenců.

Na konec zve všechny k práci veliké a záslužné, která Bohem samým jest nám uložena. Neskládejme proto rukou v klín, pracujme o sjednocení Slovanů v církvi pravé! Toť úkol náš!

Msgr. Dr. Stojan vzdává jménem všech zasloužené díky P. Špaldákovi za povzbuzující slova v tak důležité pro nás otázce.

Za zpěvu chorálu „Svatý Václave" skončena první schůze, po níž následovala u Heroldů společná večeře a ve velechrámě společná večerní modlitba.

V druhý den sjezdu časně po 4. hodině svolával ranní budíček a hlahol zvonův účastníky k ranní pobožnosti a k přijetí sv. svátostí. Slavnou mši sv. o 6. hodině sloužil novokněz vp. Adolf Jašek, odstupující předseda olomucké literární jednoty bohoslovecké. Při mši bylo společné sv. přijímání.

Po snídani o půl 8. hodině prohlédli jsme si se skutečným zájmem nedávno zařízené, utěšeně rozkvétající museum velehradské, jímž nás ochotně provázel a vše vysvětloval p. redaktor Kretz z Uherského Hradiště.

Druhá schůze sjezdová zahájena byla po 8. hodině chorálem: „Svatý Václave".

Bohoslovec otp. Bedřich Pátek přináší vřelý pozdrav jménem bohoslovců brněnských, sdružených v „Růži Sušilově".

„Putujeme", praví, „již po mnohá léta na půdu posv. Velehradu, abychom tu v pramenech čistého nadšení smyli prach, jenž snad během roku usedal na světlý obraz našich ideálů, a zároveň abychom podali důkaz, že integrující částí slovanských theologů jest jednotnost myslí, srdcí a cílů a to tím, že chceme jednak znovu navázati, jednak zoceliti vížící nás již pouta nábožensko-kulturní a národnostní vzájemnosti a shody. Loni byly tyto sítě svědky, jak oslavili jsme v radostném souzvuku památku ideálního zjevu Sušilova, a v tyto dny přišli jsme zase sklonit pokorně hlavy před nezapomenutelným papežem Slovanů, jenž vzácnými slovy encykliky „Grande munus" dodal idei cyrillomethodějské ušlechtilé sankce, přišli jsme zasvětit své myšlenky a srdce i práce snahám našich svatých věrozvěstů v nezlomné věrnosti ke stolci Petrovu, k církvi. Dle vzoru pak bohonadšeného vykonavatele odkazu sv. bratří, biskupa Strossmayera, chceme i my nejen modlitbou, nýbrž i realisovanou snahou podporovati velikou myšlenku zvěčnělého sv. Otce, onu jednotu, „již Otec nebeský" — dle slov téhož biskupa — „z lůna svého vyňal a za cenu krve jednorozeného Syna svého nadějí a dědictvím všeho rodu lidského učinil". (P. d.)

* ZPRÁVY Z JEDNOT. *

Z BRNA.

„Růže Sušilova" začala psáti novou kapitolu do životních svých annálů. První schůze byla svěže malovanou iniciálkou, jež dává tušiti i svěží obsah dosud nepopsaných bílých listů.

První schůze zahájena byla ouverturou „U boj", již sehrál nově doplněný orchestr — kollegové: Bedřich Pátek, Josef Mazůrek (IV. r.), Antonín Novák, Fr. Šváběník (III. r.), Jan Galle, Boh. Kolísek, Josef Pánek, Richard Toncr (II. r.), Karel Gamba a Karel Kyzlink (I. r.). Věren nám zůstal i P. Aeg. Pytlíček, O. C. Pěvecký sbor zapěl ještě Jelenovu „Lásku k vlasti",

načež předseda Bedřich Pátek (IV. r.), jenž je zároveň sbormistrem, pronesl proslov. Provádí analysi dnešní společnosti, ukazuje otevřené její rány. My jsme povoláni je léčiti na základě pravých zásad křesťanských. K tomu jest ovšem třeba důkladné přípravy, vzdělání. Nová doba žádá nových silných duchů, žádá i nového způsobu boje a nových zbraní. Zde nalezli naši předchůdci zdroj svého nadšení, zde nalezneme je i my — prací vědomou cíle, neumdlévajícím studiem. — Ke slovům předsedovým připojil se i vzácný náš příznivec vdp. regens, jenž si přeje, aby nadšení naše nikdy neutuchlo, ale projevilo se prací v přednáškách, kroužcích i v „Museu“. — Dalším číslem byla J. Čermákova „Sudička“, již sehrál orchestr. Potom jednatel Em. Masák (III. r.) podal první část své „zprávy o schůzi velehradské“. — Na závěr zapěli zpěváci mohutný sbor Bradského: „Tatry“.

Ve schůzi výboru usneseno odebírati časopisy: Osvětu, Zvon, Vlast, Vychovatele, Zlatou Prahu, Český Lid, Ottův slovník naučný, Časopis vlast. spolku musejního v Olomouci, Cyrilla, Ruch cyr.-methodějský a Lužici. — Všechny časopisy budou vyloženy v čítárně, jež letos zřízena přičiněním vdp. regenta ve zvláštní místnosti a opatřena příhodným nábytkem. — Žádosti o podpory venkovským knihovnám budou uděleny dle poměrů té které osady. K tomu účelu věnovala benediktinská knihtiskárna v Brně (Dr. Pavel Vychodil) na 200 knih; mimo to jednak knihami, jednak peněžitými obnosy přispěli: slavný prof. sbor brněnského alumnátu, Cyrillo-Meth. dědictví v Brně, dp. Lud. Kirsch, prof. náboženství v Mikulově, P. Tom. Ballon, dp. P. Meth. Halabala, O. S. B. v Rajhradě, Msgr. Vlad. Šťastný, vdp. Al. Hlavinka, auditor a farář v Kučerově, Dědictví Sv.-Janské v Praze a Cyrillo-Method. naklad. V. Kotrby v Praze. Šlechetným dárcům odplať Bůh!

Program dalších schůzí:

II. 29. října. 1. Fr. Běloch (III. r.): „Jak vznikla jména našich osad.“ 2. Jednatel dokončil zprávu o sjezdu velehradském. — V přestávce přednesl kollega Jindřich Kuba (III. r.) báseň X. Dvořáka „Smrt Kainova“ ze sbírky „Z hlubin věků“.

III. 12. listopadu. 1. Cyrill Dlouhý (II. r.): „Mistr Jan Hus a jeho ctitelé.“ 2. Wienavski: „Mazurka“ (Karel Gamba a Karel Kyzlink (I. r.). 3. Ant. Novák (III. r.): „Společnost lidská v dnešní době.“

IV. 19. listopadu. 1 Ant. Mrázek (III. r.): „Hypothese o jednoročním působení Ježíše Krista.“ 2. Josef Heger (II. r.): „Adam Mickiewicz.“

V. 26. listopadu. 1. Salonní orchestr: Attaque de Hussards. Rich. Eilenberg. 2. Josef Heger (II. r.): „Adam Mickiewicz“ (č. d.). 3. Ant. Mrázek (III. r.): „Hypothese o jednoročním působení Ježíše Krista“ (dok.). 4. Sevillské zátiší. (Gavotta.) Alfons Cibulka.

Bohoslovců jest v našem alumnátě 92 (4 Němci); kromě toho docházejí na přednášky 3 klerikové O. C., 4 O. S. A.; 2 O. S. B. studují privátně a konají jen půlroční zkoušky; v Římě v Germaniku studuje 1 bohoslovec. — Do výboru „R. S.“ zvoleni tito členové: Bedřich Pátek (IV. r.), předseda, Em. Masák (III r.), jednatel, Josef Heger (II. r.), pokladník, Jan Mejzlík (IV. r.), knihovník domácí knihovny, Alois Mysliveček (IV. r.), knihovník pro venkovské knihovny, Ant. Novák (III. r.), místoknihovník; ostatní členové: Frant. Švábeník (III. r.), Cyrill Dlouhý (II. r.), Jaroslav Košťál a Jakub Rozmahel (I. r.).

Kroužek sociologický, jejž řídí Ant. Novák (III. r.), jest letos uspořádán tak, že přednáší každý člen. Projednává pokud možno soustavně zejména časové otázky. Schůze jsou týdenní a těší se značnému zájmu, takže někdy mají skoro tak četnou návštěvu, jako schůze „R. S.“ Oblíbený polský kroužek řídí Josef Heger (II. r.). Schůze má dvakrát týdně.

Na dušičky položili jsme věnce na rovy: Fr. Sušila, Mat. Procházky, Václ. Kosmáka, preláta Fr. Zeiberta, Jakuba Procházky, J. Chmelíčka a loni zesnulého koll. Ferd. Šoba. U jejich a P. Křížkovského hrobu zapěl náš pěvecký sbor smuteční sbory: 1. Dr. Josef Chmelíček: „Defecit gaudium". 2. Karel Bendl: „Skamenělá schránka". 3. K. Bendl: „Ve přírody lůnu chladném". 4. František Musil: „Pán povolal" (Za Václ. Kosmákem). 5. Tovačovský: „Vzhůru k nebi hvězdnatému". 6. Zvonař: „Duše v Pánu zesnulých". 7. Fryčaj: „Animas fidelium".

Kéž neuhasnou plaménky nadšení, jež osvětlují nám cestu k Životu!

Pozdrav bratrským jednotám! VÝBOR.

Z OLOMOUCE.

„Literární Jednota" chce jako dříve bráti se za svým cílem: aby i ona přispěla k tomu, by z našeho semináře vycházeli kněží, kteří chápou svoji úlohu a jsou i s to, by jí zadost učinili. Nějakých větších změn vzhledem k letům dřívějším nevykonáno, až na to, že k dosavadním kroužkům připojen i katechetický odbor, a pak že rozhodnuto ve výboru — do něhož zvoleni jako zástupcové I. ročníku pp.: R. Jašek, C. Novák a J. Spisar — že se počet přednášek v jednotlivých kroužcích omezí, ale za to že jest povinností jednotlivých vůdců kroužků bdíti co nejpečlivěji nad důkladností prací. Ostatně počet přednášek je letos značně menší i proto, že činnost Jednoty byla přerušena na jistý čas; v tutéž dobu, kdy se konávají přednášky, konal v Olomouci náboženské přednášky známý vídeňský kazatel, Redemptorista P. J. Freund, a značný počet členů se účastnil jeho řečí, vynikajících i obsahem i řečnickou formou.

Plenární schůze: I. Čajkovskij, op. 11., *a)* Andante cantabile, *b)* Scherzo (Quartetto, pp.: Parma, Horký, Kroupa, Wiedermann), Úkol Literární Jednoty (předseda).

Kroužky: Biblistický (řídí p. B. Kutal): Biblistický kroužek a biblistika (p. B. Kutal). Literární (řídí p. R, Linhart): Literatura a kněz (pan Linhart). Sociologický (řídí p. Čermák): Konference sv. Vincence z Pauly a jejich význam v dnešní době (p. Čermák). Apologeticko-dogmatický: Kříž v katakombách (p. Fürst). Cyrillomethodějský (řídí pan Kubín): Vznik rozkolu (p. Kubín). Katechetický (řídí p. Vašek): Kdy se má počíti s náboženskou výchovou? (p. Vašek).

Z PRAHY.

Do „Růže Sušilovy" zvoleni byli: Václav Bláha (IV. r.) předsedou, Václav Štěpán (IV. r.) jednatelem, A. Tylínek (III. r.) pokladníkem, J. Fencl (II. r.) kurátorem, V. Kronus (I. r.) zapisovatelem.

Jménem Páně zahájil dne 26. t. m. předseda „Růže Sušilovy" první řádnou schůzi. Po Bendlově „Modlitbě", kterou přednesl pěvecký sbor, řízený kol. Vašatou (IV. r.), následoval proslov, v němž předseda uvítal přítomné vld. pány představené a všecky členy „Růže", zvláště pak nováčky, kteří mají nahraditi řady těch, již úkol svůj v „Růži" již vykonali. Připomenuv účel „Růže Sušilovy", jejíž dvacetileté trvání jest nám letos oslaviti, nabádal předseda k vydatné a obětavé práci v tomto roce. Po slovech předsedových ujal se řeči vldp. ředitel, poukazuje na to, že seminář poskytuje každému bohoslovci příležitosti zdokonalovati se v oboru, k němuž právě cítí lásku. Dal nám mnohé vzácné pokyny a slíbil „Růži" svou účinnou pomoc.

Milý dojem, který si každý z této první schůze odnášel, opravňuje k další nadějné činnosti.

Upřímný pozdrav bratrským jednotám! JEDNATEL.

Zpráva „včelařského kroužku“ českých bohoslovců v Praze. Činnost našeho včelařského kroužku byla loňského roku více než uspokojivá. Zahájena byla první schůzí všech členů. Ve správě kroužku ponechány staré osvědčené síly. (Předseda: kol. Liška, III. roč., jednatel a pokladník: kol. Vondruška, I. roč.). Kroužek čítal přes 20 členů). Včelařeno více prakticky v úlech umístěných v seminářské zahradě. Vyzimovali jsme 4 včelstva a s těmi jsme začali. Již záhy na jaře bylo v úlech velice živo, a včelky naše snášely o překot, takže již v druhé polovici května jsme vybrali asi 15 kg. medu. Při druhé snůšce daly nám včeličky asi 25 kg. medu, celkem tedy přes 40 kg. Med rozprodal se velmi snadno mezi členy i nečleny se značnou slevou. Ale i jinou radost přinesly nám naše včelky. Již 8. června umísťovali jsme silný prvoroj a za ním druhý, třetí i čtvrtý. Jeden druhoroj jsme vrátili do úlu mateřského. Silný prvoroj dal již po 3 dnech roj „panenský“. Máme tedy nyní celkem 7 zazimovaných včelstev a těšíme se, až teplé slunko na jaře včelky opět k novému životu probudí. — V činnosti naší vydatně nás podporoval vdp. konsistorní rada Ant. Patera. PŘEDSEDA.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Při volbách do širšího výboru Jednoty naší zvoleni byli na školní rok 1905—6: za předsedu Josef Michálek, IV. r., jednatelem Boštík Frant., III. r., důvěrníkem pro IV. roč. Šorm Al., pro III r. Polák Fr., pro II. roč. Sokol Leop., pro I. r. Pokorný Frant., pokladníkem Augustin Bedřich, II. r., I. knihovníkem Prokeš Jan, III. r., II. knihovníkem Flegr Josef, II. r., III. knihovníkem Filip Jos., II. r.

Do výboru pro venkovské knihovny zvoleni: Dvořák K., IV. r., jednatelem, Kaube Lad., III. r., důvěrníkem za III. ročník, Baťa Josef, II. r., důvěrníkem za II. roč., Knytl Frant., I. r., důvěrníkem za I. ročník.

Činnost Jednoty zahájena byla dne 26. října 1905 valnou hromadou, jíž súčastnil se značný počet členů.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

„Literární jednota Jirsík“ zahájila svou činnost dne 19. října. Úvodní slovo předsedy bylo signálem k práci. Dlouho převládající literární směr Jednoty, nedostatek bibliotheky rázu vědeckého a direktivy nutí nás ovšem jen k práci skrovné a nahodilé v tomto oboru, ale otázky akutní nejsou známy jen dle signatur knihoven. Dnes, kdy i materialismus je odkládán, náboženství přestává býti haněno, bez slyšení okřikováno, nabývá půdy širší a širší, vážnosti větší a větší, a tu je třeba, aby i kněžstvo tohoto náboženství svou intelligencí své náboženství na jeho cestě zadostučinění také čestně doprovázelo. — Přibližným programem kromě prací odborných bude filosofie Nietzscheova a Spencerova, názory Masarykovy; z oboru biologického: soustava nervová vzhledem k činnosti duševní; záhady světa, theorie atomová; z literatury: moderní básnictví katolické, rukopisné bible staročeské; mystika křesťanská; gramatické probírání jazyka staroslovanského a j. — Potom přednášel prof. Dr. K. Slavík: „Lidová pouť mor. do Sv. Země“ a pokračoval ve schůzi druhé. — Výbory zvoleni: ve IV. roč. kol. J. Reissner, ve III. r. kol. J. Čech, v II. r. kol. Jan Šrámek, v I. r. kol. Fr. Jaroš. PŘEDSEDA.

Život v kroužku sociologickém začal 22. října, kdy představil se nový výbor, zvolený v loňské valné hromadě. — Předsedou zvolen Jan Ev. Eybl (IV. r.), jednatelem Fr. Novák (IV. r.) a knihovníkem Fr. Prinz (III. ročník). — Výbor doplněn důvěrníky jednotlivých ročníků: Chudáček Bart. (IV. r.), Janout Jos. (III. r.), Duchek Jos. (II. r.), Jirsa Václav (I. r.).

Potom vítal předseda členy, zvláště nové a prosil je, by ve vlastním zájmu chopili se práce a hleděli aspoň částečně si opatřiti znalost sociologie. Řeč jeho byla vlastně přednáškou, jak si má kněz všímati sociální otázky. — Dej Bůh, by upřímná jeho slova přinesla hojného užitku! — Potom rozhovořil se o stávajících stranách v národě našem".

II. schůze konána 29. října s programem: „Dnešní volební řád". Přednesl kol. Hořejší (II. r.) Na slova jeho navázal přednášku kol. předseda „O všeobecném hlasovacím právu".

Ve III. schůzi dne 5. listopadu přednášel kol. vp. Šanda (IV. r.): „Sociální demokracie a křesťanští sociálové". — Práci svou dokončil 9. listopadu ve IV. schůzi, o níž potom, když mu předseda za vzornou přednášku, jež v brzku uveřejněna bude v místním časopise, poděkoval a ji doplnil, přednášel kol. Reissner (IV. r.). — Kroužek čítá 74 členy, a co je potěšitelno, bývá četněji navštěvován proti rokům předcházejícím.

Zdař Bůh! PŘEDSEDA.

Z LITOMĚŘIC.

Ihned po „Veni sancte" byla svolána schůze naší jednoty, ač-li se tak mohou nazvati 23 členové téže národnosti. Líčiti průběh její je zcela zbytečno; jen zmíniti se chci, že předsedou čtenářského kroužku byl zvolen p. Havelka (IV. r.). Členové, vybravše časopisy, jež se odebírati mají, svorně se usnesli na tom, aby letos byly pořádány přednášky, jako v jiných seminářích. Patrně četli s živým zájmem v jednotlivých číslech „Musea", kterak se pilně pracuje v sousedních seminářích, a zdálo se jim, že by se mohli také nějakým chlubným referátem postaviti po bok svým soudruhům. Ovšem, že nemají ani ponětí, co se naběhá předseda jednotlivých odborů, než si vyprosí nějakou přednášku, jakých lákadel musí užívati, aby řečník — vlastně čtenář — nemluvil pouhým stěnám.

Lichotí nám nemálo, že jste nás loni vepsali v desky pracovníků pro „Museum", upozorňujeme vás však s bolestí, že svými příspěvky „Musea" nepozvedneme. Nepřičítejte toho malému nadšení! Že by mezi námi nebylo nejen prvotního, ale trvalého nadšení, nemohu říci. O nadšení prvotním svědčí, že byl zvolen i pořadatel přednášek — pisatel těchto řádků — a důkazem trvalého nadšení je radost a ochota, s jakou se všichni podrobují předepsaným povinnostem a se scházejí do schůzí, jež musíme mnohdy odbývati na chladném dvorku (nemajíce k nim krásných síní).

Věřte, že by ani malý počet, ani množství povinné práce nevadilo naší činnosti tak, jako nedostatek pramenů. Odkud čerpati? V celých Litoměřicích není řádné knihovny pro lid, tím méně vzdělávací, a seminární knihovna je bohata pouze na staré brevíře a prastará německá kázání, jež chrání sítě pavouků před útoky much. A abychom si jezdili vybírati prameny do Prahy, nebylo by snad ani pp. představeným, ani nám milé. Kterak závidíme jiným seminářům, kde přes sto i dvě stě pilných včelek může vybírati z přeplněných knihoven jako z velkých květů, klonících se pod tíží medové šťávy. Kolik však pánů své příspěvky posílá do „Musea", je vidno z toho, že pan pořadatel „Musea" čeká na dopisy, po jedné straně psané, s třesoucím se srdcem.[1]) (Snad mnozí ze skromnosti svých kompilací neuveřejňují.)

Myslím, že jsem tím dosti odůvodnil, proč po nás nikdo nemůže žádati „cenných" příspěvků. Svou náklonnost k „Museu" můžeme pouze tím osvědčiti, že budeme i letos odebírati několik výtisků.

Přejeme mnoho zdaru čtyřicátému ročníku! SKÝ.

[1]) Snad privátní jen sentence, již asi bratrské semináře opraví příslušnými fakty. Poznámka pořadatele.

Z VIDNAVY.

8. července odbývala se poslední naše schůze před prázdninami. Předseda zmínil se krátce o stavu knihovny, jejího jmění a o vykonané práci. Na to konána volba nového předsednictva. Většinou hlasů zvolen za předsedu Frant Brožina, za výborníky kol. Karel Nohel a Jan Velcovský.

Po prázdninách zahájena byla česká hodina 14. října Frant. Brožinou. Bylo usneseno, že o literatuře nebude přednášeti jeden a týž, nýbrž že každý si vybere sám důležitější část, propracuje a podá. Na to následovala debata o časopisech. „Osvěta“ a „Český časopis historický“ škrtnuty a na jich místě bude se odebírati „Časopis katolického duchovenstva“. Řízení zpěvu odevzdáno obratnému a osvědčenému kol. R. Vaníčkovi. Doba zpěvu i schůzí je táž jako roku loňského. Letos vzrostl počet českých bohoslovců na 20, nejvyšší to číslo, jakého posud dosaženo. Vyhlídka na plodnou práci jest proto znamenitá.

Všem bratrským jednotám hojného zdaru přeje PŘEDSEDA.

IZ ZAGREBA. Premila braćo!

Zadnjiput izvijestih o „Lovoru“ beletrističnoj smotri moderne generacije, koja se opet našla na bojištu, da bije boj na život i na smrt za svoje ideale. — No nije trebalo dugog četovanja i prolijevanja krvi, da je bezbojno i blijedo čedo modernog bezvjerja i trulosti zauvijek zaklopilo oči . . . Lišće se „Lovorovo“ brzo po sušilo, a novorodjenče brzo izdahnulo na radost plemenitih i čistih duša, koje mu nad grobom zapjevatě veseli: „Requiescat in pace“. Mladi bojovnici očajni i beznadni povukoše se u se i ko ranjen orô s vrleti pesimizma grozamornom trubljom zagrmiše: náš nas narod ne razumije. Zbilja, utješna oporuka! Plaču i jadikuju nad sudbinom naroda, koji ne shvaća stečevine moderne kulture — plaču, ali ne vidiš suza! Upravo ovim nerazumijevanjem dokazao je hrvatski narod, da je još nepokvaren, da voli azurno i bistro plavetilo neba, da mu je odvratna i dosadna magla moderne frazeologije i zaludjivanja. On voli miris cvijeća domaćih šuma i lugova, cvijeća vjere i čudoredja, koje zasadiše i potocima krvi zalise hrabri nam pradjedovi! Život se katolički i kod nas Hrvata počeo sve bujnije razvijati, pred kojim uzmiču i blijede sjene modernog indiferentizma i materializma. I kod nas sve se bolje uvidja, da će naš narod naskoro ostati bez kruha i krova, ako se dopusti da ga vode fanatični Efialtei, ako mu put u obećanu zemlju pokazuju bezbožnost, egoizam i beznačajnost! Hrvatskom seljaku treba brze i izdašne pomoći, jer njegovo stanje postaje svakim danom gore. — Agrarna kriza zahvatila je i naš narod, našla ga nepripravna i bez ičije pomoći, dapače uskratiše pomoć i oni, koji su bili dužni pomoći. Naše je seljaštvo poplavom modernog liberalizma posve atomizirano i raskomadano, usljed čega najviše i propada, ostavlja svoju rodjenu grudu krvlju otkupljenu, a na grobu slavne prošlosti i kostima viteških djedova bani se tudjinska sila, koja se već stoljeća grije na ranjavim grudima Hrvata, koja se već stoljeća opaja sve do bijesnog pijanstva hrvatskom krvi i suzama! Da imao je i taj narod svojih vodja, koji ga na žalost ostaviše i izdadoše! — Hrvatsko svećenstvo slijedeći primjeze drugih naroda pregnu sada, da dobrim organizacijama i uredbama osigura tome bijedni ku život i opstanak. Zato 9 i 10 kolovoza obdržovan je u Zagrebu sastanak za „narodnu organizaciju“, koji je, uz sudjelovanje domaćeg lajkata i klera, te uz sudjelovanje slovenskih organizatora Dra Kreka, Dra Lampea, stvorio više koristonosnih zaključaka i rezolucija: Najprije treba narodu prosvijetliti um i oplemeniti srce dobrim štivom, samo treba bdijeti, da mu se ne približe oni, koji u duhu tobožnjeg demokratizma raspiruju lažnom prosvjetom otpor i boj proti kaputašima — gospodi! Nastojat

ce se, da se hrvatskom seljaku namaknu novci uz niske kamate, da se tako spriječi zaduživanje i seljenje, da se seljenje prema mogućnosti omogući i stegne na domaći, nenapučen teritorij. — Konsumni dućani i druge gospodarske institucije iskinut će narod naš iz ruku Židovskih lihvara i kapitalista i tako pospješivati domaću trgovinu. No sve uzalud, ako je narod potvaren i rastrošan, da se tome predusretne pomagat će nabožna društva i kongregacije. Evo sve ide za organizacijom i konsolidacijom, samo djavo ne miruje, on riječkom rezolucijom razdvoji nas opet u dva tabora, da se koljemo i grizemo na korist trecega! . . . Zaplaka hrvatska prošlost, plače sadašnjost, proplaka i zajeca gorko „slavska majka", koja prizivlje na materine grudi čedo svoje, ali koje joj uzurati kamenom rugla i sramote, a pruži desnicu pomirnu zajedničkom neprijatelja, koji je bez duše i srce, koji veselo izgleda čas, kad će moći zapjevati pogrebnu pjesmu nad grobnim humkom majke „Slave"! No Provid ima u rukama niti života pojedinaca i naroda, nadamo se on nas ne će ostaviti! Ove godine i mi u sjemeništu zabavit ćemo se organizacijom i praktičnom stranom socialnoga pitanja, da spasimo ono, što se spasiti dade. U seljaštvu nam je moć i snaga, ako ono propadne — gotovi smo! Uz Božju pomoć pod sjenom Kristovog barjaka, postići ćemo sigurno jedinstvo naših stranaka i frakcija, jež sve možemo u onome — „qui nos confortat".

Uz bratski cijelov i pozdrav NIKOLA SKUKAN, bogoslov IV. godine.

IZ LJUBLJANE.

Bratje!

Vašemu povabilu, da bi tudi letos poročali v „Muzeum" o našem društvenem delovanju, se hočemo odzvati. Saj je ta list nekako ognjišče, okoli katerega se zbirajmo vsi slovanski bogoslovci in se navdušujmo za najplodovitejšo idejo iz velikega vseslovanskega programa — za idejo cirilo-methodijsko. Zanimajmo se saj za to gibanje, če že ne moremo nič sodelovati; kdor pa more kaj pomagati, na noge! Pozdravljen vsak, kdor stopi v ta del Gospodovega vinograda, ki je še tako malo obdelan. Ker smo lansko leto vsled raznih neprilik s poročili nekoliko zaostali, podati hočemo to pot pregled o našem društvenem delovanju v lanskem drugem tečaju. V prihoduji številki pa izpregovorimo o letošnjem gibanju v našem semeništču.

Govorniške vaje. 11. marca tov. Gogala (III. l.): „O Lutrovi lažnivosti in hinavščini", 8. aprila tov. Pogačar (III. l.): „Non est res publica in parietibus, at in aris et foris" (Cicero), 8. aprila tov. Bambič (II. l.): Mirabeau: „Govor o državnem bankerotu v narodni skupščini 26. sept. 1789", 15. aprila tov. Dagarin (II. l.): „Splošna in enaka volivna pravica". Ta shod je počastil tudi naš prvoboritelj za ljudske pravice Dr. Krek, ki je govoril tudi o splošni in enaki volivni pravici in o krščanski demokraciji, 18. aprila tov. Turšič (II. l.): „Dvoje življenje . . ." (po Avguštinovih solilokvijih) in tov. Klinar (I. l.): Skarga D. J.: „Prva bolezen poljske republike v nehvaležnost do domovine". Ta dan je zaključil predsednik tov. Klavžar govorniške vaje in se je zahvalil tovarišem za sodelovanje, ki je bilo letos pri teh shodih zelo živahno. Vsega skupaj je bilo 20 govorov in 3 deklamacije. Predsednikom je bil izvoljen tov. Demšar (III. l.).

V socijalnem klubu je bilo lani vsega skupaj 6 predavanj. Na 5. shodu 4. marca je predaval tov. Vadnal (III. l.): „Poljedelske kreditne razmere v Evropi", 24. marca tov. Dagarin (II. l.): „O alkoholizmu". Nekaj ur je predaval uradnik „Zadružne zveze" g. Rožman in poučeval praktično knjigovodstvo. Na II. občnem zboru je bil izvoljen tov. Dagarin predsed., tov. Kepec pa tajnik.

Cirilsko društvo je imelo v drugem tečaju z rednih in 1 izredni shod. 7. marca je bral tov. Turšič (II. l.) ciklus sedmerih pesmi: „S pomladnih dobrav.“, 14. marca je čital tov. Orehek (IV. l.) dramsko sliku: „Mazinček“, 28. marca: „Quaerere Deum v človeštvu vrojena ideja“, cital tov. Sečarić (II. l.), 4. in 12. aprila je bral tov. Breitenberger (II. l.) študijo: „Vzroki razkola med iztočno in zapadno Cerkvijo“, 30. maja je bil zaključni shod, na katerem so bili izvoljeni v odbor: tov. Turšič, predsed.; tov. Markež I. tajnik; tov. Klinar II. tajnik; tov. Pečarić blagajnik.

Slovanom pozdrav!

TAJNIK »CIR. DR.«

ZBOR DUHOVNE MLADEŽI U DJAKOVU:

(Izvještaj za upravnu godinu 1904-5.) Izlazimo i ove godine pred naše cienjene začastne članove i prijatelje sa izvještajem „Zborovog“ rada u prošloj godini. Malo nas je bilo — svega osamnajstorica — mnogo nismo učinili, ali nadamo se da će izvještaj naše prijatelje uvjeriti, da „Zbor“ živi i svojoj svrzi zadovoljava.

Zbor je imao 2 glavne sjednice. Jour-fixa bilo je svega 16.

Čitala su ova gospoda:

Izvorne radove: Dono Sarčević: Iz „Ljiljanskih odsjevaka“: — S Kozijaka, Cvietak jorgovana, Za proljetne noći, U proljeću, Pupoljci drhću, Iz jeseni, Tiha noć je, Majskoj ruži, U tišini, Hiti pjesmo, Kad zablista. Josip Tomičić: Kako je majstor Laca kupio u vreći mačka. (Humoreska.) Matija Belić: Slamka utopljenika (crtica). Franjo Herman: Dvie — tri o Šarčevićevim „Ljiljanskim odsjevima“ (kritika). Grga Galović: *a)* Kako valja uredi propovjedanje, da bude ploda. *b)* Naše socijalno djelovanje i priprava za nj. *c)* Povjest, kulta Bl. Dj. Marije u biskupiji djakovačkoj. Aug. Wolf: — Bl. Dj. Marija prema obitelji, državi a crkvi. — (Obje zadnje radnje čitane su na svečanoj akademiji u slavu proglašenja dogme o Bezgrješnom začeću Bl. Dj. Marije. 8. 12. 1904) Franjo Herman: *a)* Čovjek je životinja sa dvie noge — bez perja. (Kratka ekskurzija u logiku). *b)* Isusovac Wasman prema descendentalnoj teoriji. — (Po Wasmanovim djelima.) *c)* Ricardo — Lassalle-ov željezni zakon radničke zarade (Sociološka roprava) *d)* Wasmanov direktni dokaz u prilog descendentalnoj teoriji. *e)* o stanovištu Isusovca Wasmana prema razvojnoj teoriji. (Pisma jednomu naprednomu katol. učenjaku i njegovi odgovori.) — Matija Belić: Hrvatska literatura pred stranim svietom. Dono Šarčević: Za katoličku organizaciju.

Prievode: Ferdo Gerstner: Česi i rusko-japanski rat po (grofu A. St.). — Franjo Herman: Bogoslovac. Ruski napisao A. P. Cehov. Roberto Bezetzky: Čudesno ozdravljenje u nedavnoj prošlosti. Napisao Erich Wasman (Stimmen aus Maria Laach, LVIII. 1900.)

Deklamovahu: Mijo Smokrović: Imakulati — od Plemkića. (Na svečanoj akademiji 8. prosinca 1904.) Dono Šarčević: Juda — od Gjure Arnolda. Radnja dakle bilo je u svemu 20; i to 15. izvornih (3 beletrist.) 3 prievoda i 2 deklamacije.

Tužnim srcem, punim duboke harnosti sjećamo se i na ovom mjestu nezaboravnoga Biskupa i narodnoga velikana, Otca i dobročinitelja našega. Suznim okom rastasmo se s njim nakon probdivenih noći kraj Njegovih dragih smrtnih ostanaka, — mi, najmladja djeca njegova, koja još pravo ne dohvatiše, koga su izgubili . . . Nemamo ga više, al „Strossmayer“ neka bude i ostane lozinka naša! — Bratskim „Zborovima“ i prijateljima, koji nam u one tužne dane izjaviše svoje saučešće — i ovdje srdačna hvala.

Dne 8. prosinca proslavio je „Zbor“ zajedno sa sjemeništnom Marijanskom Kongregacijom 50godišnicu proglašenja dogme o bezgrješnom začeću svečanom akademijom uz sudjelovanje tamburaškog i pjevačkog zbora.

„Zbor“ primao je 55 časopisa: Budoucnost (češki), Cvjetnjak Marijin, Časopis katolického duchovenstva (Slavica), Dušobrižnik, Dom in sviet (slovenski), Don Bosco (slovenski), Dan, Duhovni Pastir, Gospodarski list, Gospina krunica, Glas naroda, Glasnik Presv. Srca Isusovog, Glasnik sv. Josipa, Glasnik biskupija bosansko-djak. i sriemske, Glasnik Matice dalmatinske, Hrvatska Misao, Hrvatski Branik, Hrvatski narod, Hrvatska Pčela, Hrvatska Kruna, Hrvatsko Pravo, Hrvatska straža, Hrvatstvo, Hrvatska Danica, Istina, Katolički list, Katolički Obzornik (slovenski), Kršćanska škola, Katholisches Vereinsblatt, Katoličk vshod (organ rusinske katol. bogoslovne mladeži), Kölner Pastoralblatt, Museum (časopis češko-moravskih bogoslova), Njiva (ruski; do nove godine), Naša sloga, Narodnie Noviny (slovački), Napredni obrtnik, Obzor, Osvit, Politik, Prosvjeta, Prava crvena Hrvatska, Prijatelj Naroda, Reichspost, Ružičnjak, Stráž (češki), SS. Eucharistia, Sisački Glas, Svět (ruski), Stimmen aus Maria Laach, Slovenec (slovenski), Tršćanski Leyd, Vrhbosna, Voditelj v bogoslovnih vedah (slovenski), Zeitschrift für katholische Theologie i Zora (slovenski), Narodna Obrana, Lovor.

Ove časopise primao je „Zbor“ većinom badava ili uz sniženu cienu: slavnim uredništvima budi ovdje izrečena najsrdačnija hvala!

Zborova knjižnica umnožala se knjigama „Matice Hrvatske“, „Jugoslavenske akademije“. „Društva sv. Jerolima“ i mnogim poučnim djelima. Knjižica potpuno je iznova uredjena i preseljena u nove prostorije; stajalo nas je to mnogo posla i troška, — pa se osobito s obzirom na ovu točku preporučujemo našim darežljivim prijateljima. Pismeno obćenje, „Zbora“ bilo je — osim sa domaćim „Zborovima“ osobito živo sa slavenskom braćom u Ljubljani, Olomucu, Kralovskom Hradcu, Budjeovici, Lavovu, te Brnu, gdje su naši dopisi štampani u „Museumu“, časopisu česko-moravskih bogoslova.

Uprava za god. 1904/5. Predsjednik: Franjo Herman, tajnik: Mijo Smokrović, blagajnik: Roberto Bezetzky, knjižničar: Matija Belić, trgovac: Ivan Friedrich. Uprava za god. 1905/6 bez promjene je ponovno izabrana.

V Djakovu, koncem listopada 1905.

Franjo Herman, predsjednik. Mijo Smokrović, tajnik.

IZ MARIBORA.

Predragi bratje na severu!

Literarno društvo „Slomšek“ stopa v novo dobo svojega razvitka. To kaže dejstvo, da so se zbrali letos pod njegovim praporom vsi mariborski bogoslovci. Z veseljem in ponosom je otvoril predsednik tov. Josip Ozimič 29. vinotoka ob navzočnosti preč. ravnateljstva letošnji redni občni zbor, narisal v krepkih potezah vodilne ideje našega društva, katere si pridobivajo vedno več tal in z gorečo navdušenostjo prepričaval svoje tovariše, kako potrebno je delo. — Posepno je vzpodbujal k delovanju za prevažno cirilmetodijsko idejo. — Nato je izrazil preč. g. ravnatelj svoje veselje nad tem, da so pristopili letos k „Slomšku“ vsi bogoslovci; s tem so pokazali, da veje med njimi res tisti duh, ki je vedno spremljal naš vzor, Slomška, pri njegovih delih. Obenem je opozoril na znanstveni seminar g. prof. Stegenška, ki bo, kakor kaže načrt, zelo zanimiv in poučen. Podpredsednikom je bil izvoljen tov. Martin Jurhar (III. l,), odbornikom so se volili: Anton Bukovšek (III.) (tajnik), Ivan Bogovič (II.) (blagajnik); Mihael Barbič (I.) (knjižničar) in Franc Polak (I). — Tov. Mihael Grošelj je prevzel uredništvo društvenega lista „Lipica“, ki je stopila letos v svoj XXXIV.

letnik. Prvo in drugo uro je čital tov. Petar Jurak zanimiv spis: „O spiritizmu“. O nadaljnem gibanju v društvu Vam poročamo spet v kratkem.

Sprejmite srčne pozdrave! ANTON BUKOVŠEK, t. č. tajnik.

IZ AMERIKE. (St. Paul Seminary. Groweland Park. U. S. A.).

Dragi bratje!

Oprostite, da se še letos nismo javili v skupnem glasilu slovenskih bogoslovcev, da bi Vam v kratkem opisal naše literarno delovanje. Gotovo si mislite, da je naše družštvo „Baraga“ že zaspalo, a hvala Bogu, temu ni tako. Stevilo društvenikov se je pač zmanjšalo, kajti nekaj Slovencev je bilo posvečenih v mašnika, nekateri po odšli v druga semenišča. Kolikor pa nas je še ostalo, sme skušali tudi letos po svojih močeh izvrševati nalogo, katero si je društvo postavilo pri ustanovitvi: širiti idealnega duha med slovenskimi bogoslovci.

V društvenem letu 1904—05 sme pričeli z rednimi shodi 25. sept. Pri prvem sestanku je vspodbujal predsednik V. Bozja društvenike — letos petnajst po številu — z naudušenimi besedami k vstrajnemu delu, da zadomestimo z energičnim delovanjem to, kar sme nazadevali po številu. Rednih shodov sme imeli dvanajst; naslovi posameznih predmetov so sledeči:

1. Hus in njegov pomen na narodni razvoj češke zgodovina in literature (Fr. Javh), 2. Katoliško stališča v socialnem vprašanju z ozirom na okrožnice socialnega papeža Leona XIII. (G. E. Schiffrer), 3. Kako so si mislili pugani posmrtno življenje (V. Schiffrer), 4. The ethico of animal suffering showing that the section is justifiable (J. Sodja), 5. Ein Wort über die wahre Glückseligkeit (Fr. Missia), 6. The catholic religion and science (P. Remškar), 7. Kultura Slovanov (J. Novak), 8. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona (J. Vohunec), 9. Ethics of divorce (Fr. Missia), 10. Ženska v paganski starodavnosti (P. Remškar), 11. Verske sekte v Rusii (J. Blažič), 12. Darwin de Vrie: Teorija o postauku vrst (Fr. Javh), 13. The great wild West (J. Zaplodnik), 14. Regulova kletev (deklamacija — A. Pirnat), 15. Jeftova hči (deklamacija — J. Novak).

Debati ste bile letos dve: 1. Ali so stavke opravičeme (Pozitivna stzanka V. Bozja, J. Judnič, negativna: J. Ponikvar, J. Blažič). 2. Ali naj Zjedinjene države nadomeste šedanje javne šole z verskimi (Pozitivna stranka: J. E. Schiffrer, J. Černa, negativna: J. Ponikvar, S. Koritnik).

Društvo je nadalje proslavilo petdesetletni jubilej dogme Brezmadežmega spočetja z izvanrednim shodom dec. 8. Govoril je J. E. Schiffrer: O Brezmadežni. Vsak govor je kritikovalo več društvenikov. Zdaj, ko smo dokončali drugoletno delovanje društva „Baraga“ lahko rečeno, da je društvo doseglo svoj namen ter da je zadostno vspevalo v vsakem oziru.

Društvena knjižnica je dobivala letos brezplačno sledeče liste: Dom in Svet, Hrvatska, Straža, Katoliški Obzornik, Muzeum, Slovenec, Voditelj, Zora. Društvo izreka na tem mestu omenjenim uredništvom najtoplejšo zahvalo ter se priporoča za bodoče. V prihodnjem letu se bodemo polegatarega programa zlasti ozirali v znanstvu na krščansko apologijo, ker tu je polje, ki nam pokaže lepo harmonije ki obstaja med vero in vedo, a izgubili ne bomo vpogleda v verske, socialne in politične razmere naroda, kar je brezdvomno potrebno i koristno vsakemu duhovniku.

Vsem slovanskim in slovenskim bratom presrčna pozdrave.

J. E. SCHIFFRER, tajnik.

ЛЬВІВ.

Дорогі!

На першому місци мушу Вам, Високоповажаний Пане Редактор, подякувати сердечно за лист, тим більше, що Ви перші хочете навязати зі мною дружиі зносини тим більше, що Ви перші зачинаєте зі мною кореспонденцию.

Тїшить мене дуже, що маю знова спосібність довідатись через переписку з Вами дещо більше про ческий народ, про відносини ческого народа до нашого, руско-українського і про житя богословів у Вашому семинари — тїшусь, що буду міг в дописях до „Museа“ інформувати Вас про житя — бутя наших богословів та про наш народ в загалї.

Я вів вже кореспонденцию з Вашим попередником, бувшим редакторам „Museа“, тов. Ганавкою, вид котрого ловідав ся я чимало про житя геского народа та чимало дечого і научив ся.

Признаюсь Вам щиро та отверто, що завсїгди симиатизував я та симиатизую з ческим народом, котрий будь-що-будь взнїс ся вже на найвисший щебель культури та просьвіти між усїми славяньскими народами, а у австрійскім концертї по Нїмцях грае першу ролю. А скажу Вам також, що не лише я симпатизую з Вами та Вашим народом (бо що-же я? — звичайний смертельник), але і наш весь руско-український народ. А найлїпший доказ мої прихильности та симиатиї маете на наших парляментарних послах, котрі у всяких справах ідуть з Чехами завсїгди рука в руку. Хоча наших послів у парлямснтї не богато завдеки виборчій системі, то все таки они репрезентують наш цїлий народ, а їх симпатиї до Чехів — се симпатиї цїлого народа.

Відносини між руско-українськими, а ческими богословами були завсїгди приязні. Як сьвідчить хронїка „Читальнї руско-українських богословів“ у нашій семинарии, наші богослови переписувались та пере. писують ся з ческими від 1848 р. Бувало, що і одні других відвідували. Першим з наших богословів, котрий зачав з Чехами переписку, був незабутої памяти Маркіян Шашкевич, перший будитель горем та нуждою прибитої галицкої Руси-Украіни. Бін знав і був того певний, що стремлїння та ідеї славяньских народів тоді ще слабонькі — незначні та кидаючі бліденькі промінъчики, розширять ся та розгорять повним снопом променнів сонїшнього сьвітла лише через дружні зносини всїх славяньских народів між собою. Він знав, що із за сих зносин засьвітить сонце і у віконце руско.українського народа. А тому що вступив він у сї зносини проте був він тою поранною зорею, яка засьвітила опісля ярким сьвітлом на українськім горизонтї. І ми, теперішні богослови, вступаючи в слїди нашого незабутого труженника в виноградї Христовім і на народній ниві, продовжаемо се дїло, яке віи зачав — переписуемо ся з Вами. І ми е певні, що наш народ, котрого називають „Тирольцями Сходу“, при невсипучій та неутомимій працї своїх проводирів. а головно завдяки працї свого сьвященьства, осягне належні ему права.

Зближаючись до кінця, прошу Вас, щоб ті дружні відносини панували і між нами теперішними богословами, а з певностию буде се доказом, що ми хочемо працювати для добра наших народів, що ми хочемо працювати для згоди руско-ческої. **Семен Шпіцер.**

* ROZMANITOSTI. *

Několik myšlenek s kursu německých katechetů v Mnichově. (10. až 16. září t. r.) Podnik se zdařil. Mezi četnými účastníky (skoro 500) bylo dosti odborníků, takže byla možna po každé přednášce věcná debata. I program byl vhodně volen: přednášky se střídaly s praktickými výstupy ve škole a rozhovory. Právě tyto rozhovory účastníků — znalců, kteří se ubírali za týmž cílem, byly jednou z nejcennějších částí; vyvíjející se pak mnichovská katechetská methoda, proti níž se s tolika stran vystupuje, měla zase příležitost se zdokonaliti. Není posud vykrystalisována, ale oprávňuje k naději, že značně přispěje k pochopení a prožití Evangelia. Její charakteristickou známkou jest požadavek, aby se v každém případě vycházelo od konkretního vypravování, z něhož pak se vyvodí potřebné pojmy. Že neběží o něco lhostejného, patrno na příklad již z toho, že je o celém pokusu již dosti obsáhlá literatura pro i contra. Z větších děl uvádíme na př. jen dvě letos vyšlé knihy: Dr. Weber, Münchener katechetische Methode, Kösel, Kempten, 1905, M 2·40, a hlavně J. Eising, Die katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemäßer Ausgestaltung, Kirsch, Wien, I. Singerstraße, 1905, K 4·—.

Podotýkáme ještě, že i v Chorvatsku si počínají všímati mnichovské methody, a to úspěšně.

Z přednášek aspoň několik úlomků. — Veliká škoda, že přehlíží se vychovatelská cena hlubokých, vznešených katolických obřadů. Ani obřadům mše svaté se nerozumí. Referent (Msgre Hauser) doporučuje knížečku Meyovu „Messbüchlein für fromme Kinder“ (Freiburg, Herder); pro porozumění církevnímu roku své dílko „Kirchenjahrbüchlein für jung und alt“. Augsburg, Seitz. — Žádná methoda se nesmí omeziti pouze na úzké hranice svého oboru, musí se spíše pohybovati v rámci všeobecné nauky o vyučování a výchově. Proto je nevyhnutelno, by katecheta zůstal ve styku se všeobecnou methodikou a pedagogikou (Dr. Willmann). — Význam vůle — jako základní síly duše — se uznává pořád více. Ale chtění závisí na vědění, na kruhu myšlenkovém, ve kterém člověk žije. Proto je úkolem výchovy tvořiti skupiny ethických zájmů, cílem výchovy je vypěstiti v chovanci trvalý zájem. (Dr. Baier)

Látky, jíž chceme znázorniti náboženské pravdy, skýtá hojně „Kniha knih“ (paraboly, příběhy), dějepis církevní i světský, denní život. I Spasitel sahal k denním příběhům, zjevům v přírodě. Obohatí nás takovým materiálem i cestování, konané právě za tím účelem. Řečník vzpomíná ochoty, jakou se chovala rakouská vláda k cestám katechetů, kteří na jeho popud se o to pokusili. — Doporučuje obrázky, vystříhá však před francouzskými výrobky sentimentálními a před přílišným podělováním; pak prý zahodí hoch často „odměnu“, jíž ho katecheta vyznamenal, někde na ulici! — Má-li se něčeho docíliti, jsou nezbytny pro biblický dějepis obrazy. Pryč se zásadou, že smějí se vynakládati peníze jen na „profanní předměty!“ (Víděňský prof. Svoboda.) — Paměť, vybavování řady představ, závisí velmi na opakování. Opakuje-li se bezprostředně po sobě, musí se vybavovati mnohem vícekráte, než je-li opakování časově přerušeno. Učme se tedy a žádejme i po dětech, ať opakují v dobách, od sebe oddělených. — Jednotné řady představ se sdružují mimořádně rychle a vybavují se snadno. Experimenty dokázáno, že 8—9kráte rychleji, než když jednotlivé představy spolu nesouvisejí. Shrňme tedy látku vyučovací v přehledný celek, rozčleňme, rozvrhněme v části. — Má-li předmět trvale býti přidružen a častěji reprodukován, musí býti spojen ve vědomí s představami co nejčetnějšími (koncentrace vyučování,

hlavně v katechesi!). — Přesně experimentálně dokázáno, že představy příjemné déle utkví, než nelibé, tyto zase nepoměrně déle, než představy bezpřízvučné; proto ať se učí duše cítící, obsahem radostně naladěná. (Vratislavský prof. Baumgartner, který chystá do tisku empirickou psychologii, z níž by mohl katecheta těžiti pro své sebevzdělání.)

Inspektor Thalhofer dává návod, jak se stále vzdělávati v katechisování, až vstoupí kněz do života; pro nás bohoslovce důležito zvláště, že doporučuje začátečníkům katechese Meyovy (Vollständige Katechesen. Herder, Freiburg). (Dle referátu docenta Dr. Göttlera, v Katechetische Blätter, 1905, p. 253—268).

Mnichovský sjezd se tedy zdařil. Je to přirozené. Když se nalezne celá řada lidí, kteří ovládají pravdy Kristovy, když ponechají sebe bez výhrady vládě těchto pravd, když používají vymožeností doby a když se za svým cílem nadpřirozeným spojí, když pomáhá onen Kristus, jenž je vždy, když dva nebo tři se sejdou ve jménu jeho, uprostřed nich — takový šik nemá býti silný? — U nás na Velehradě v prázdniny učiněn pokus; před 2 lety pronesen v programové řeči podobný návrh; paedagogicko-katechetický kurs olomoucký je slibným začátkem. Není tedy ani u nás něco podobného nemožným! Bedř. Vašek (Ol.).

Lužický seminář v Praze. V Lužické ulici již na 100 let trvá seminář, založený dvěma nadšenými lužicko-srbskými kněžími. Vzdělávají se v něm studenti a bohoslovci, kteří pak působí v Sasku jako duchovní mezi katolickým lidem. Letos má lužický seminář 34 chovance, z nichž jsou 4 bohoslovci; mezi nimi jest pouze jediný lužicko-srbské národnosti. Lužičtí Srbové, kteří v Praze studují, naučí se dobře jazyku českému, nabudou hlubokého národního vědomí a působí pak nadšeně ve své vlasti. Tak se vysvětluje, že se z 12.000 katol. Srbů málo kdo poněmčí. Za to protestantské osady srbské se valem poněmčují, poněvadž protestantští theologové konají studia na německých fakultách, kde se svému národu odcizují.

Xaver Dvořák: »Z hlubin věků.« V Praze 1905. Po několika lyrických sbírkách podává náš nejpřednější katolický básník sbírku svých legend, jež jsou ovocem téměř 20 let (1885—1904). Dvořák vyšel od Vrchlického, jak sám vděčně uznal jej před léty za svého mistra, více ovšem po stránce formální. Ideově šel brzy svou vlastní cestou, kam vedlo jej přirozeně jeho povolání, až do těch krajů duševních hlubin, jež mistr jen naznačil. To platí zejména o některých číslech vysoké jeho poesie náboženské.

V přítomné sbírce jsou patrny leckde stopy Vrchlického. Jsou to asi básně z první doby tvorby básníkovy. Ale dobře lze pozorovati vývoj i rozdíly. Vrchlický chtěl napsati „Legendu věků", sbíraje zlomky té veliké epopeje lidstva, jež obrovskou vlnou se valí a zmítá, hnána neviditelnou silou k neznámému tragickému rozřešení. Psal ji Hugo, psali ji jiní. I básník katolický nalezne v ní mnoho momentů, jež nerozřešeny, mnoho krůpějí, jež rozzáří se pravou krásou teprve ve světle náboženství, v čistých hlubinách pravdy božské.

X. Dvořák několik jich zachytil a promítl reflexí své duše, věřící a milující. Náměty podaly mu buď Písmo sv., nebo církevní dějiny. Rozdělil svou sbírku ve čtyři části: Legendy pravěku, Legendy evangelické, Legendy křesťanské a Legenda o sv. Dominiku.

První oddíl tvoří Legendy pravěku, jichž jest celkem pět. Všechny vyznačují se mohutným vzletem, vážným, jaksi majestátním rythmem, silou básnických obrazův a hloubkou reflexe. Tak hned prvá „Sit lux!" na 3. verš první knihy Mojžíšovy. Bůh hledí v odhalenou budoucnost, zří svět i blankyt i člověka a jeho první hřích:

své čelo zved a ctižádostí šílí,
zem je mu úzká a trůn tvora nízký . . .
chce více, než být roven svému Bohu,
výš, nad něj výše míří jeho pych.

A Bůh nad tmou chaosu hledí do dáli, kde vstává stín Kalvarie, „a na ní kříž — a na kříži tom hlava". Ó známá hlava, milovaná hlava! Jak se nezachvět!.. Velká slza v nekonečném žalu splývá s božské tváře, padá do vesmíru a svítí jako meteoru zlatoskvoucí kruh. Celý vesmír vzplál prvním světlem — slzou Boží, jež stává se věčným znakem, symbolem slitování.

„Když Lásku věčnou, až se k němu skloní,
on k smrti zraní a kříž schystá pro ni,
ty hlásej mír a zvěstuj odpuštění."

Boží slitování hlásá i báseň „U bran ráje". Eva stojí u bran ráje, děcko dříme v jejím klínu. Lká a prosí, aby to dítě mohlo uzříti místa slasti. Anděl hnut soucitem vchází s dítětem do ráje, a na jeho prosbu dovoluje Bůh aspoň ve snu vraceti se do edenu:

„ať mládí edenem mu zas,
však ty buď strážce jeho do skonání." —

Kain ve svém šíleném spěchu klesá na Kalvarii a tu matka slzami hasí plameny jeho prokletí („Smrt Kainova"). V „Konci potopy" zastavuje Bůh svou pomstu pro pláč dítěte, jež narodilo se v korábě a bylo buzeno hromem a bleskem.

Druhý oddíl obsahuje 14 legend evangelických. Zvláštní něhou vyniká „Marianská legenda", jež nese se lehounkým, jako prostonárodním rythmem („Panenka bílá k nebi kráčela, cestičku jasnou slzou smáčela"). Dramatičnost vystupuje „V měsíčné noci" a „Visio Dei". Není nezajímavo srovnati tuto báseň s příbuznou poněkud básní Macharovou. Básník sám připomíná, že vznikla již dříve, nezávisle od ní. Hluboce lidský jest „Judas Iškarioth".

Legendy křesťanské jsou čerpány z dějin církevních. „Živé pochodně" význačně staví proti sobě triumf Neronův, kde v plesu šílí zotročilý dav, a mohutnou poslední píseň v plamenech umírajících křesťanů. Vhodné látky poskytly básníkovi některé význačné postavy světců: sv. Pavel, sv. Lucie, sv. Augustin, Řehoř VII., sv. Luitgarda, sv. Arnold, sv. Stanislav. Čistě poëtické, do dávných vzpomínek volající jsou legendy o sv. Františku (Legenda štědrovečerní, Na Alvernu). Mohutně vlastenecky jsou naladěny „Sv. Václav" a „Sv. Prokop". Posledním oddílem jest delší Legenda o sv. Dominiku, vlastně cyklus pěti legend: pěkné jsou zvláště „Původ sv. růžence" a poslední — „Smrt sv. Dominika".

Tak z hlubin věků vynesl básník na povrch několik čistých perel, ozářiv je leskem své poësie, dechem jemné lyriky, jež tenoučkými vlákny obepřádá jednotlivé legendy a dává nahlédnouti v hloubku náboženského citu. Nepěje sobě, pro sebe, — za lidstvo vznáší své hymny jako výraz oběti Bohu a úcty svatým.

Mé lýry píseň v pozdrav zní ti dnes,
ve jménu lidstva letí ku hvězd lemu,
se mísí v serafínů sladký ples,
květ prostý vine k tvému diadému!

J. R. S. (Br.)

Souborné práce Fr. Bílka. Bez hluku, bez obvyklé v takových případech kramářské reklamy knihkupecké odvážil se P. Jakub Deml, kooperator v Babicích, s nemalou obětavostí vydávati dílo svého milovaného mistra; nemoha již předem očekávati velikého odbytu a uznání, když viděl, jak byl ubíjen dosud a umlčován v českém světě snad jedině proto, že ve zpohanštělém světě nynějšího umění

zůstal velikým apoštolem Kristovým, že všechny jeho práce nesou pečet vnitřního náboženství a hlubokých meditací — a při tom přece (či snad právě proto) mluví tak krásně. Cizina musila se před ním zastaviti, uznati, že přišel říci nové slovo, zapěti novou píseň Dobru, Síle a Kráse, přirovnávala ho k Rodinovi, k Blackovi, aby nám ukázala jeho velikost; ale my stále nechápeme. Co se u nás namluví a napíše o každé maličkosti, jež nic neznamená, co se nasháníme v cizině, abychom ji „dohonili", aby se mohlo říci, čeho ještě nemáme — a o tom, jenž vyrostl z nás, aby nás vedl cestou vyvolených k jediné možné nejvyšší metě umění, skoro systematicky se mlčí. Vím, že se nestane Bílek populárním. Nynější doba není pro něho, poněvadž se příliš odchýlila od Pravdy, a toho on neučiní, aby se k ní „snížil", aby se jí hleděl zalíbiti a kráčel v klamném kruhu s ní. Půjde jistě dále svou cestou, třebas trnitou, umlčovanou, ale vítěznou. Musili by lidé změniti své smýšlení, musili by jasnějším okem hleděti na život a pravdiveji chápati duši, její radosti a bolesti, jež vyklíčily v jeho díle a dozrávají v plody s tajemnou vůní zahrad, kdesi v daleku, v daleku zalévaných proudy podivuhodného slunce, jež táhne k sobě nás — slepce, toužící po světle, a otevírá oči k vyššímu poznání. A proto nechce vydavatel nikoho lákati, chce, aby přišli sami, kdo touží s mistrem v samotě hovořiti. A cítíte sami, jak by tu samotu profanovala slova reklamní dryáčnické tribuny.

Dosud vyšlo 6 sešitů. Prvé 4 obsahují cyklus „Život", kde odpovídá umělec na nejvyšší otázky: „co jsme, proč jsme a co máme býti". K tomu připojil sám svůj výklad. Obšírný doprovod, či spíše krásnou meditaci napsal P. Jakub Deml, zajisté nejpovolanější interpret umění Bílkova, s nímž bude se musiti vysloviti vždy i jeho jméno. Báseň jeho „Smrtelné ticho" uzavírá vhodně celý cyklus. Poslední 2 sešity obsahují cyklus „Kaplička světic". I zde je řeč Bílkova neobyčejně krásná a při tom jasná. Z jak hlubokých zřídel pryští tu jeho názor na ženu-světici. Jiné skoro ani nezná. A je to skoro vždy žena trpící, ať podepírá muže na cestě životem, ať klesá pod křížem, nebo v úzkosti hledí do dálky, očekávajíc nebezpečenství. A tušíte-li ve zraku klid, je to klid vybojovaný utrpením a bolestí. Přede všemi ovšem tu stojí Matka Páně, jež tolikrát se objevuje v díle umělcově a v níž naleznete vždy něco nového, krásného. A cítíte, jak tvořil tu z bezprostřední vnitřní intuice, kde nečpí banálnost modelu, jako při tolika „Madonnách" a „svatých". V ní, ženě andělské, milost k nám se sklání, ona je prvou šlépějí, kudy Pán k nám kráčí, jí dána nová krev srdcí člověka. A nemohl jistě nikdo lépe a jemněji vystihnouti tajemství jejího života, obětovaného Spáse lidstva, než to učinil Bílek svým podivuhodným obrazem „Matko!", kde v přitlumené záři měsíce svítí rozštípený strom a zjevuje se její nebesky jasná tvář. Význačnou ozdobou tohoto cyklu jsou 3 jemně pracované reliefy, do papíru tlačené. I ostatní obrazy jsou již díla celá, hotová, plně charakterisující tvorbu Bílkovu. A dílo, jež vydává a bohdá vydá celé „Studium", bude jeho nejlepším pomníkem, za nějž mu budou přátelé jen vděčni.

E. M. (Br.)

A ještě „Grande munus". Świat słowiański, který si hojně všímá našich českých i katolických věcí, posuzuje v jednom z posledních čísel knihy: Grivce-Podlahy: „Idea cyrillo-methodějská" a Jana Vychodila: „Jubileum encykliky cyrillomethodějské Grande munus". O obou vyslovuje se velmi příznivě. Z prvé uvádí významné hlavní myšlenky, s nimiž plně souhlasí, o druhé pak praví: Nepodaří se často čísti knihu, psanou s takovým zápalem, jakoby v nadšení a při tom přesně rozumovou. Autor, stav se hned po vysvěcení vikářem na Velehradě, zahořel touhou oddati se idei cyrillomethodějské, a ač musil v pozdějších letech opustiti posvátné místo, zůstal věren slibům mládí a náleží k předákům veliké idee. Úctě slov. apoštolův a přizpůsobení jich díla dnešní době zasvětil

celý život. Snem jeho jest, že všeobecným rozšířením slovanské liturgie v katolickém Slovanstvu snadněji se dají získati nekatoličtí bratří jednotě církevní. Vzpomíná též na několika místech z pravoslaví obráceného Jesuity, knížete Ivana Gagarina, který již r. 1856 vyznal, že pro Rusko není již jiné volby než mezi katolicismem nebo revolucí, — žádnou střední cestou není možno jíti. — Autor vybízí k oslavě 25letého jubilea encykliky „Grande munus". Ve 22 oddílech nalézá se nejen rozbor encykliky a důvody, ukazující nesmírný její význam pro budoucnost, ale také rozbor všelikých otázek, vížících se nepřímo k památce apoštolů slovanských a k jejich dílu. Kniha, psaná populárně, ale opřená o všestranná a důkladná studia, jest pravým dolem zajímavých vědomostí; jest jakoby rozumovou encyklopedií celé té záležitosti, a již zajímavých podrobností, odnášejících se k našim časům, nahromaděno tu tolik, že je patrně autor sbíral po celá léta. E. M. (Br.)

Po desetih letih. (Spominska knjiga). Per aspera ad astra. Uredil Vincencij Marinko. Ljubljana 1905. — Slovinským katolíkům velmi na tom záleží, aby křesť. zásady měly v řadách studentstva co nejvíce stoupenců. A věru mohou býti hrdi na svou katolicky sorganisovanou akademickou omladinu, jež je plna idealnosti, plna pevné víry v mohutnou sílu velkolepé ideje křesťanské. Celou řadu katolicky smýšlejících a působících intelligentů dala již svému národu „Danica" (sídlem ve Vídni), založená Dr. Jankovičem a Dr. Mahničem, nyní biskupem na Krku. Jest výsledkem I. katolického sjezdu slovinského (r. 1904). „Danica" sdružena je s druhým spolkem katolických akademiků slov. „Zarja" (Št. Hradec) v jeden svaz pod heslem: „Naprej do zmage!" Jejich a družstva hrvat. katol. akademiků ve Vídni „Hrvatska" společným orgánem je „Zora" (vychází již 10 let, nyní redakcí filosofa V. Marinka). „Zora" vydala letos jako 4. a 5. č. X. roč. krásný památník, v němž se zrcadlí korektní katol. přesvědčení slov. akademické mládeže, světlé cesty k zářné metě; proto někteří liberáli vytýkali pracím jeho fanatismus. „Pamětní kniha" má dva oddíly, z nichž druhý je věnován podrobným dějinám „Danice" a statistickému přehledu členů spolku, příjmu a vydání za 20 semestrů. Dr. Janez Ev. Krek, professor bohosloví a nejlepší sociolog slovinský, má tu článek: „O úkolech slovinského katol. duchovenstva", který byl přednesen při slavnosti desítiletého jubilea „Danice" 15. sept. 1904 v Lublani a vzbudil bouři nadšení. Vincencij Marinko v práci „Po desetih letih" (rovněž přednesena na zmíněné slavnosti) zasahuje hluboko do kulturních dějin svého národa od r. 1848 do doby probuzení i boje, v němž vážné místo zastupuje i „Danica".

Předseda „Danice" — kand. filosofie Karel Capuder (Zgodovina „Danice" od nje ustanovitve do leta 1905) mimo jiné zajímavě vypisuje, jak z časových požadavků vyrostla potřeba katol. stud. družstva a jeho počáteční těžké zápasy. Zlatý list věnován markantní osobnosti Dr. Mahničovi, znamenitému průkopníku rozvoje katolické myšlenky mezi Slovinci. Knížku zavírá ohnivá hymna: „Mi gremo na dan, mi gremo na plan . . . na solnčni dan!"

Kdy se u nás dočkáme, aby se naše studentstvo, pokud se víře sv. ještě neodcizilo, spojilo a podobnou prací pochlubiti se mohlo?! B. P. (Br.)

Vůdce bohoslovců. Napsal Abbé Dubois. Přeložil N. N. Když jsem četl tuto knihu, měl jsem na mysli dvě jiná příbuzná díla: Manningovo „Věčné kněžství" a naše Novákovy „Pohledy do života bohoslovců v a k n ě ž í". Nevím, které bych dal přednost; každá má něco svého, čeho nemá druhá, a žádná není zbytečná. Cíl mají týž: přivésti duši bohoslovce-kněze blíže ke Kristu, tomu nejvyššímu ideálu, v němž máme sebe a vše obnoviti, abychom byli alter Christus. Ale jdou různými cestami. Manning podává již úplný obraz dokonalého kněze, jehož svatost a krása mají nás k sobě přivábiti. Dr.

Novák volí velmi příhodně formu aforistickou, kde v krátkých, ostře načrtnutých rysech sleduje každý krok mladého bojovníka Kristova, jeho zápasy, porážky a vítězství. A z těch výseků života kněžského představí se vám na konci krásný mosaikový obraz.

Dubois volí jiný způsob. Nevyrovná se ovšem vzletem myšlenek, ohněm a silou nadšení ani dikcí našim „Pohledům“! Také nelze zapříti, že postup jest poněkud jednotvárný, unavující. Ale i když snad kniha neuchvátí, nerozehřeje, může způsobiti stejně mnoho dobrého. Je za to praktičtější a zvláště způsobilá státi se vůdcem bohoslovcům i kněžím na cestě k dokonalosti postupným vykořeňováním jednotlivých chyb. V prvých čtyřech kapitolách jedná o čtveré kategorii bohoslovců. V šestnácti dalších probírá jednotlivé chyby a vady, jež se mohou vyskytnouti u bohoslovce, udává podrobně známky a mnohdy i nepatrnosti, jimiž se v zárodku projevují veliké často chyby. V druhé části vždy ukazuje jaké následky budou míti v budoucnosti, v životě kněžském, a posléze podává prostředky, jichž se dlužno chopiti již v semináři. Spisovatel projevuje všude veliké zkušenosti, je dobrým psychologem a vychovatelem, dovede výtečně vystihnouti povahu každé vady. Přečtěte si některou kapitolku, zahleďte se do svého vnitra a jistě se v ní poznáte jako v zrcadle. A poznání sebe jest prvý krok ke spáse. Dodatkem připojeny jsou úvahy o modlitbě, zbožnosti, břevíři, rozjímání, o zpytování svědomí a semináři. Z „Manuale sacerdotum“ pak přeložen „Pořádek života kněžského“. Kéž se stane tato kniha opravdu naším vůdcem na cestě k věčnému kněžství, kompasem našich ideálů! Pak není možno, aby nepřinesla užitku nám i církvi. E. M. (Br.)

Problem vzniku života zůstává i přes všechny vymoženosti moderní biologie a přírodní filosofie dosud čímsi tajůplným. Není tedy divno, že kolem této otázky, pro svět vědecky nejvýš důležité, střetl se pravý rej hypothes. Přednost některé dáti stojí za úvahu. Svého času, kdy poznatky biologické byly ještě v plénkách, zaujala přední místo ve filosofických i přírodovědeckých kruzích domněnka samovolného plození, jakoby hmota sama od sebe rodila živé organismy. Ač s pokusy a studiem kritickým stála v odporu, přece nalezla ohlasu v biologické theorii o protoplasmě, jež považována za nejjednodušší oživenou bytost a nazvána případně „fysikální basí života“. A dnes uznává se buňka za nejnižší organický živý tvar a tím za východisko studia biologického. Dnes pozbývá hypothesa samovolného plození půdy, a s ní mizí s obzoru biologického fysiologické jednotky, gemmule, plastiduly, micelly, pangeny, biogeny a biofory s determinanty, idami a idanty, plasomy. Základem biologického studia moderního jsou známá tři axiomata: omne vivum ex vivo — omnis cellula ex cellula — omnis nucleus ex nucleo. Stojíme nyní před alternativou: buď uznati, že život je věčným, nebo připustiti theorii kreační. Prvý názor je logickou kontradikcí a nedá se srovnati s panujícím nyní názorem světovým o počátku všehomíra, je spíše fikcí filosofickou, než postulátem biologickým. Zbývá tedy stvoření, jež dává vzniknouti organickému z anorganického za intervence příčiny vyšší, tvůrčí (eductio formarum e potentia materiae). Stvoření je konem a projevem příčiny myslící a volící, je názorem člověka nejvýš důstojným a všelikou vědu povznášejícím. Odkud ona theofobia, jež se jeví v horečných snahách mnohých dnešních přírodozpytců, odkud ona nechuť uznati ideu Boha Stvořitele? Dr. Teichmann na př. ve svém díle „Vom Leben und Tode“, otázce té se vyhýbá a raději soustřeďuje všecku svou argumentaci na to, že život je z anorganické hmoty. Pojem stvoření organismu chybí Dr. Mayerovi, když ve svém „Weltschöpfung“ tvrdí, že život je věčný, — ježto z ničeho nic není. Do úzkých přišel i Bölsche, jenž za jediný prostředek vyhnouti se stvoření uznává změnu dosavadní methody, jakoby snad pravda byla odvislou od

methody. Filosofové a přírodozpytci navzájem se potírají, nemožnosti považují za možnosti, hledají s úsilím bod Archimedův a Ariadnino klubko v labyrintu všech těch hypothes. Pozoruhodným zjevem jest Reinkeho: „Filosofie botaniky“; může býti vzorem každému přírodozpytci i filosofu, jemuž jde spíše o objektivní pravdu, než o propagování subjektivních názorů. „Já,“ přiznává Dr. Reinke ve zmíněném díle (12. kap.), „věřím ve stvoření. Mnohému se bude zdáti moje stanovisko naivním, přece však jest historickým faktem, který stojí jako skála ve víru moderních hypothes, je tak starým, jak stará je známost filosofování, sahá až k Aristotelovi, Anaxagorovi, a pokrok přírodních věd v posledních 3 st. jím ani dost málo neotřese. V theorii stvoření pozorujeme, že skutečný podklad pro vznik prvního bytí (effektivní podklad) z anorganické hmoty jest činnost nějaké prasíly, která působila na neživou hmotu a ji oživila. Sílu tu pozorovati samu v sobě nemůžeme, můžeme ji však poznati z účinků, a to nemůže býti žádnou pohnutkou, bychom takou sílu zavrhovali. Již Kant praví, že přemýšlejícímu rozumu lidskému se zdá, jakoby organismy vzaly původ z vyšší, náš rozum převyšující inteligence. Já jdu dále a pravím: věřím, že je opravdu vytvořila tvůrčí inteligence, inteligentní prasíla . . . Jako přírodozpytec pravím: Organismy jsou dány — jako filosof: organismy jsou stvořeny“.

J. M. (Br.)

O starobylosti úcty bl. Panny Marie podala nám nový důkaz letošní pouť do Sv. Země. Navštívili jsme tam několik svatyní arménských. Vyznamenávají se velikou bohatostí nástěnných obrazů svatých. Mezi nimi čelné místo zaujímají obrazy Panny Marie. Tak v jednom nevelikém kostelíku načítali jsme jich 6; byly na nich zobrazeny různé události ze života Panny Marie. Vzpomeňme, že Arménové odtrhli se od církve římsko-katolické již v 6. století a uvažme, že potom jistě nepřijali úcty té od církve, od níž se oddělili, nýbrž měli ji již dříve s ní společně. Jsou takto Arménové svědky, že již v prvých dobách Maria Panna u křesťanů horlivě byla uctívána. Proč bychom my se báli obživovati to, co v prvních stoletích křesťanských zdárně kvetlo? F. (Ol.)

Görresova společnost. U katolíků německých, v té minoritě německého národa pracuje se poměrně mnohonásobně zdatněji, pokud se týče práce, přesně vědecké (snad k této čilosti přispívá i náboženský antagonismus mezi katolíky a protestanty), než u nás v Rakousku. Nejpřednějším pak sdružením katolickým, založeným r. 1876 na pěstování práce vědecké, je do dneška společnost Görresova, jejímiž členy jsou učenci katoličtí v Německu nejslavnějších jmen. V ovzduší slavného toho sdružení buduje se práce v pravdě a čistě vědecká methodou moderní. Konfesionelní nebo polemické tendence jsou vyloučeny. P. Grisar S. J. pronesl krásné slovo v přednášce o thematu: „Základní problem německého rozštěpení ve víře“, kterou měl o výroční valné hromadě společnosti v Mnichově, a jejíž irénický ton příjemně se všem zamlouval: „Každé polemicky urážející slovo proti jinověrcům mohlo by společnost Görresovu jen zneuctíti“.

Podobně i jiné přednášky zde přednesené, jako přednáška samého předsedy, Dr. Grauerta — v sekci historické, jenž probíral díla zemřelého P. Denifle o Lutherovi zcela nestranně, neostýchaje se odhaliti i chyby jejich, vynikaly stejnou nestranností, byly prosty všech předsudků. — Společnost se dělí na čtyry sekce: historickou, filosofickou, přírodovědeckou a sekci, jež se zabývá vědami státními. Nejlépe se dosud pracovalo — a tomu se ani nelze u katol. německých diviti — v sekci první, historické, která již po 26 let vydává objemný „Historický sborník“ („Jahrbuch“), obsahující publikace značné ceny, jak zjevně doznávají i sami protestantští učenci. Zvláště imponuje vydílo: „Concilium Tridentinum, diariorum, actorum,

epistularum, tractatuum nova collectio". Z akt římských archivů, zvláště vatikánského, mnoho důležitého uveřejňuje „historický ústav" v Římě, který r. 1888 společnost založila a svým nákladem vydržuje.

Ostatní sekce jsou již slaběji obsazeny. Z nich filosofická vydává od r. 1888 „Filosofický sborník" s dobrými pracemi, jež rovněž svědčí o důkladném studiu. Nejslabší pak stránkou je sekce přírodovědecká; na závadu jest jí přílišná nedůvěra strany katolické k vědám přírodním. Více se již pracuje v oboru státovědném, jak svědčí „Staatslexikon" (druhé vydání).

Známý „Obzor katol. moderní intelligence", přinášeje zprávu a poslední výroční valné hromadě společnosti Görresovy, v Mnichově konané, pronáší na konec významná slova: „Když my tuto celkem velmi čilou a zdatnou práci vědeckou německých katolíků pozorujeme a srovnáváme s ní, co se u nás v tomto oboru děje, zatoužíme zajisté po dobách lepších, kdy třeba už nějaká akademie cyrillo-methodějská, jak již vícekráte byla navrhována, zejména na bohosloveckých sjezdech velehradských, k práci vědecké u nás povzbudí a ji sorganisuje. Dejž Bůh, aby to bylo brzo!" B. P. (Br.)

Bytová otázka dělnická. Dějiny a přehled úkolů reformy bytové. (Od Dr. Aloisa Soldáta.) Vzdělavací knihovny katolické sv. XXXVIII. — „Idey a obětavost," dí Fr. A. Lange, historik materialismu, „mohou kulturu naši ještě zachrániti a cestu zhoubné revoluce proměniti v cestu požehnaných reforem." Tento duch obětavosti může vzejíti pouze z oživeného ducha křesťanství, které všem, bohatým i chudým, ukládá nejen povinnosti spravedlnosti, nýbrž také lásky. Spravedlnost je sice základem socialní stavby, spíše však dělí společnost, než sbližuje, kdežto láska je momentem spojujícím a dle Hitze-a positivním, vlastně konstitutivním živlem společnosti. Jen zásady křesťanské mravouky mohou tedy určovati správnou a blahu obecnému prospěšnou cestu k řešení otázky socialní a všech jejích vložek. — Tímto klíčem řeší také autor našeho spisku dělnickou otázku bytovou, otázku kardinalní, otázku nejen technicko-finanční, jakým způsobem bylo by lze opatřiti chudšímu přiměřený a laciný byt, jak praví Schönberg (Handbuch der polit. Oekonomie), nýbrž pro svůj socialní charakter i hygienickou, mravní a hospodářskou zároveň, která dnes tvoří hlavní součást otázky dělnické vůbec, dovolávajíc se brzkého rozřešení. (Upravení její je nutným předpokladem další úspěšné činnosti socialní reformy, aby tím způsobem většina dělnictva byla zase „odproletarisována" a tak nejlepší nalezen prostředek proti přemrštěným požadavkům komunismu a proti utopiím socialně-demokratickým.)

Autor uvedeného díla nepodává sice podrobný, za to však jasný a obsažný přehled otázky té, líčí její historický vývoj, dnešní stav i způsob, „jak se theoreticky i prakticky řeší v zemích, socialně pokročilejších". Poněvadž u nás mimo pouhé články nebo spisy přeložené, nemáme o jmenované otázce spisu informačního, podáváme stručný obsah:

Dr. Soldát mluví nejprve o významu bytu pro člověka vůbec a dělníka zvláště a ukazuje na nedostatky dnešního ubytování dělnictva, na drahotu bytů, přelidnění příbytků a zhoubné toho následky. Obyvatelstvo, stížené nouzí bytovou, propadá alkoholu a jiným neřestem. Příčiny bytové nouze v městech jsou: soustředění pracovních sil, nezdravá pozemková a stavební spekulace; než i na venkově potkáváme se s týmž zjevem, hlavně tam, kde velkoprůmysl kořeny zapustil. Pro praxi je zvláště důležita třetí kapitola: o mravní stránce bytové otázky, jež v sobě chová mnohá nebezpečenství pro jednotlivce i rodinu (tím práce církve znesnadněna), tak že není přehnaný závěr, že bytová reforma jest otázkou kulturní prvého řádu.

Potom pojednává spisovatel o prostředcích pomocných, zmiňuje se o zásadách liberalismu v té příčině, o socialní demokracii a o snahách křesťanské

politiky socialní. Uvažuje o činnosti akciových společností a družstev stavebních, o spolupůsobení obcí při obecně prospěšné stavbě, o povinnosti státu součinně zasáhnouti v tuto otázku, již stát koná *a)* zákonodárstvím, *b)* dozorem, *c)* státní stavební bankou, *d)* stavebními úlevami, a o stavební povinnosti zaměstnavatelů, která i státu přísluší. I velkoprůmysl vidí, že nestačí jen hygienická péče o dělnictvo v továrně, nýbrž že potřebí dělníkovi také zdravého bytu, jenž však nesmí býti příčinou upřílišené jeho odvislosti. Zvláště továrníci, jichž výrobky se těší zvýšené celní ochraně, jsou povinni stavěti byty dělníkům. V dalších kapitolách poučuje nás autor o návrhu Schäffle-Lechlerově, který byl pronesen na evangelickém socialním kongressu ve Stuttgartě a podrobem ostré kritice demokratických a kathedrových socialistů. (Stavba domů nemá ani na stát, ani na obec býti bezprostředně svalena, nýbrž celé zřízení má zůstati na půdě dosavadního vlastnického a společenského řádu. Obyvatelstvo nese samo náklady bydlení, pokud k tomu soukromníci dobrovolně nepřispívají. Má-li však býti zřízeno s dostatek socialně zdravých a laciných bytů pro širší vrstvy obyvatelstva, je k tomu třeba prostředků státních za pomoci stavební banky.) Zemský rada M. Brandtse jde dále: stará se i o to, co neméně je nutno, aby totiž zreformován byl městský způsob stavby, otázka zdanění a poplatková, aby upraven byl dozor na byty. Posléze zmiňuje se autor, jak i dělnictvo zemědělské na venkově potřebuje vlastního krbu, a jak by byty dělnické zevně i uvnitř měly býti zařízeny.

V doslovu předkládá pak širší veřejnosti několik vět na uváženou: Je třeba starati se dle sil o potřeby svého bližního, aby tak protivy třídní aspoň zmírněny byly, aby aspoň část dělnictva, vyrvána jsouc proletární bídě, sebevědomě jednou po smyslu anglického přísloví zvolati mohla: My house is my castle — můj dům, třeba malý, jest mým a mou tvrzí. B. P. (Br.)

JAN MEJZLÍK (Br.):

Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.[1])

(Pokračování.)

Darwin nazván Koperníkem organického světa, chtěje zbudovati nový řád v říši organické, řád strohé příčinnosti. Všechny jevy životní, jež dosud pojímány jako projevy metafysické účelnosti, žařazuje do všeobecné kategorie příčinnosti a odhaluje pak síly a zákony, jež přivodily vývin nynějších tvarů obojí říše organické a podává spolu i způsob, kterak ony síly a zákony bez jakékoliv vyšší intervence tyto účinky provedly. Příroda nezná metafysické účelnosti, tu člověk podkládá jevům přírodním; přírodní zákon jest slepý a síly přírodní působí mechanickou nutností, pročež všechna pozoruhodná a na prvý pohled účelná přizpůsobivost organismu, rozhodující to činitel vývoje, není než pouhý výsledek příčin, jichž dosud neznáme. Kdo by však chtěl je poznati, je proniknouti a pochopiti, musil by dříve rozbírati je část po části a pak zredukovati na nutnou kausalitu, čímž rozplaší onen tajemný nimbus, který je činí zrakům našim tak záhadným, a pozná je jako čiře mechanické pochody. Jest organismus živý stroj, jehož život a činnost vyplývá ze vzájemné affinity všech jeho částí, k sobě přizpůsobených a se podmiňujících; organism jak bezúčelně vznikl, tak se též bezúčelně vyvíjí. Jest na bíledni, že darwinism a vůbec mechanický názor evoluční možno případně poznačiti — ovšem v širším smyslu — praktickou applikací ideí Kantových, v nichž jest již vlastně — ovšem jen mlhavě — celý naznačen a předpověděn, čili v darwinismu můžeme spatřovati praktické vyvrcholení kantianismu, jak jest obsažen v „Kritice Soudnosti“ (Durdík). — Důsledně pak staví proti účelnému mechanické přizpůsobení, jemuž dává vzniknouti náhodným bezvědomým působením přírody, šťastným výsledkem hry nevidomých, mrtvých atomů, jakoby rozumný pořádek sám sebe dělal a shoda účelů sama sebou se tvořila“ (M. Procházka). I Herbart vzpírá se pomyslu, že lze nahraditi účelno v říši organismů strohým mechanismem, tvrdě: „Pouze nahodilé a přec velmi umělé a účelům úplně přiměřené uspořádání tolika tvarů přírody je tak pravdě nepodobno, že jakmile se

[1]) Prameny, jichž použito, uvedeny již v čísle 1.

kdo pokouší teleologii odpírati a na její místo jakous takous rozumu poněkud snesitelnou myšlenku postaviti, hned se s tak náramnou pravděnepodobností a s tak pošetilou hrou hypothes potkává, že i nejchladnější rozum se proti tomu vzpírá.“ Za prvou příčinu ze všech, jež konu nějakého se účastní, pokládá filosofie: causam finalem, ovšem in ordine intentionis, a jest vlastně ideou, jež dává vznik dílu, ale také, a to terminative čili in ordine productionis, jest poslední, jí vrcholí dílo. Dlužno při každém konu pozorovati tendenci dosíci cíle a volbu příhodných k tomu prostředků; v tom právě spočívá účelnost konu. Ta okolnost, že mezi prostředkem a cílem jest kausální spojitost, nevylučuje nikterak ještě účelnosti, ba právě zvoliti si a využitkovati této spojitosti k jistému cíli to jest, co vyznačuje jasně účelnost při konu. Jinak chová se k účelnosti bytost intelligentní, jinak opět ostatní organismus, a rozdíl právě v tom se jeví, že bytost rozumná jest si vědoma účelného konu, ostatní však organismy směřují nutně k svému cíli, jehož dosahují vhodnými prostředky, jsouce nutkány právě těchto a nikoliv jiných se chopiti, ježto právě svého cíle jen těmito prostředky, odpovídajícími úplně své přirozenosti, mohou dosíci. A účelné zařízení každého organismu i buňky, nejjednodušího organismu, jest důmyslným dílem tvůrčím. Buňka jest elementem organickým, sestává z molekul organických, a tyto zase z atomů látek organických. Tímto podivuhodným harmonickým seskupením podmíněn jest život a vývoj celé buňky. Spěje tedy každý organický tvor za svým určitým cílem vnitrnou determinací, řídí se, čili veden jest vepsanými mu zákony, vrozeným schopnostem úměrnými, a odtud ta účelná (immanentní) tendence a jisté dosažení cíle, jež jeví se hlavně v instinktivních konech zvířecích. Poněvadž tedy příčinnost nevylučuje účelnosti, theorie Darwinova nevysvětluje jevů přírodních úplně, nýbrž jen částečně, povrchně, k vlastnímu jádru nepronikajíc, takže mechanismus a náhoda jsou jí vševládnoucí principy. Kolik tu šťastných náhod konkuruje při vývoji nového druhu! Kolik millionů náhod bylo zapotřebí, by vznikla dnešní říše organismů, úplně přizpůsobených podmínkám životním. „Snaha starých alchymistů,“ píše Janet, „z bláta udělati zlato — ukazuje se méně pošetilou, než snaha slepou náhodu prostředkem dlouhého času chtíti udělati matkou rozumu, pořádku a účelnosti . . .“ Darwin nevysvětluje vznik oněch variací, jež jsou initiativou tvoření se nového druhu, nýbrž snaží se tuto slabou stránku zastíniti vytáčkou, že jeden každý organismus nadán jest jak intensivně, tak extensivně neobmezenou variací, pročež snadno vyskytne se taková vlastnost, která, ač teprve v počátcích, přece při stávajících podmínkách životních majiteli popřává větší způsobilosti, že se v boji o život zachová. Proměnlivost, ač budí úžas pestrou a nesčíslnou kombinací, nikdy není neobmezena, ježto ani sám organismus takým není, nýbrž úplně odvislou je od povahy a přirozené organisace toho kterého tvora. Wigaud uvádí možné změny n organismů: 1. chemické (barva, látky, přísady); 2. anatomické (stloustnutí stěn); 3. vzrůst organismu jako celku, nebo jen jeho částí; 4. periodické a morfologické. Neobmezené a neurčité variaci klade meze též atavismus a určuje jí směr, vývoj, beroucí se ku předu. Neobmezená a neurčitá variace organismu spíše uškodí, než prospěje; neboť není-li dobře situován, sebe menší pohroma jej zdrtí. Není ani možno mysliti si, že by z původní neomezené a neurčité variace prvků vyvinul se tak ladný svět organický zcela nahodile. Kdo tvrdí, že celá říše organická jest nahodilou hříčkou přírody a výsledek jevů mechanických, buď uznává náhodu za rozhodující princip jak při vzniku, tak i při vývoji jednotlivce i celého druhu, nebo přidržuje se mechanismu sice, ale teleologického, jenž

řídí se dle jistého plánu a zákonů, vedoucích k jistému cíli, a pak uznává vyšší princip jednoty, v němž účelnost a příčinnost jsou pouze dvojí jeho tvářností.

Z nesčetného množství jedinců jednoho druhu zachová se v životním boji daným podmínkám nejzpůsobilejší, čím zároveň určen (vybrán) jest za východiště nové generace, která, stavši se účastnou (dědičností) oné výhodné systematické vlastnosti svých rodičů, ji v podobných okolnostech zvýší a stupňuje stále ve větší odchylku s druhem původním. Tedy přirozený výběr a boj o život ve spojení s dědičností působí veškeru odchylku a zvláštnost ústrojí tělesného a povahy duševní, čili jest duší vývoje tvorstva organického. Analogie, již klade Darwin mezi domestikaci a přírodní výběr, není logicky správná. Měla-li by příroda svým nutným a nevědomým výběrem týchž výsledků dosíci jako umělý, svobodný a vědomý výběr člověka, pak by věru musela býti schopna mysliti a chtíti. Právem můžeme nazvati opanování nejzpůsobilejšího čistě mechanickým procesem přizpůsobovacím nebo „směsí mechanisticko-animistických idejí“ (Wundt, Schmid). Organismus, jenž opanoval, musí býti nejlépe přizpůsoben, t. j. mechanická adaptace je příčinou, že z nepatrných zprvu, avšak užitečných individualních vlastností během dlouhé řady let a po mnoha stech přechodních generací za účinného spolupůsobení dědičnosti a stálého boje o život a jiných menších podružných činitelů vyvine se nový druh. Nicméně, ač princip ten lahodí, podroben kritice, jeví se jako princip negativní, an nezpůsobuje vznik oněch systematických známek, nýbrž je již předpokládá a překážky, jež staví se v cestu jejich vývinu ve známky specifické, odstraňuje. Má-li nějaký organ býti prospěšným v životním boji, pak se může tak státi jen když je vyvinut a úplně hotov; co na př. prospěje oko, teprve se vyvíjející, co křídlo ptačí, nebo ploutev rybí v prvých počátcích? Při tom opět ponecháno náhodě, zda a která variace stane se předmětem selekce. Čím vyšší druh, tím větší by mělo býti přizpůsobení; ve skutečnosti však jednobuněčná řasa je tak dobře přizpůsobena, jako mnohobuněčná některá rostlina, s níž v stejném prostředí a kraji roste. K tomu poznamenává Dr. L. Čelakovský: „Když tedy nižší tvary tak dobře jsou přizpůsobeny svým podmínkám, jako vyšší, když tedy pro své zachování tak dokonale jsou zařízeny, jako tvary soustavně dokonalejší, pak jest nad veškeru pochybnost jasno, že dokonalost v životním zařízení a dokonalost soustavná jsou věci docela rozdílné. Toliko první můžeme pochopiti jakožto výsledek boje o život, nikoliv ale poslednější.“ K výběru je třeba znaků výhodných, užitečných a takových též poměrů lokálních. Proč se asi vyskytují vždy jen užitečné známky a osvědčují se co nejlépe v boji o život? Snad jsou výsledkem přizpůsobení výkonného? Nikoliv, neboť často vyskytují se na passivních částech těla organismu. Jsou též mnohé vlastnosti, samy o sobě indifferentní, jichž s prospěchem použiti může organismus teprve tehdy, jsou-li tu jiné, užívání těchto podmiňující, na př.: let ptačí vyžaduje kromě přeměny horních okončin též přiměřené změny kostry a zlehčení celého těla v poměru s jeho objemem. Rovněž mimikry vznikly prý, ne aby zachránily jisté individuum, jako spíše proto, že zachránily je před nepřátely. Či dala si skutečně některá individua ony přizpůsobeniny ochranné sama? A kdo je dal rostlinám nebo semínkům a vajíčkům? Motýlové mají barvu neb tvar mnohdy odpovídající úplně svému okolí, což jest zajisté pro ně nejvýš výhodné a užitečné; přece však nikdo nemůže naprosto tvrditi, že nebýti těchto mimiker — polovina motýlů téhož druhu by zahynula.

Okolnost, že co méně jest schopno života, co nevyhovuje s dostatek požadavkům, jež naň klade celé okolí, co se tedy nemůže přizpůsobiti po-

měrům, na něž jest odkázáno svou existencí, vede nás k druhému principu: k boji o život. I tento princip, vlastně jeho výsledek, jest spíše negativně než positivně účasten při vývoji, omezuje pouze variaci a přílišné rozmnožení se tvorstva. Bojem o život možno vysvětliti pouze, proč to neb ono individuum obstálo, nikoliv však proč stalo se základajícím nového druhu. Plýtvá se tu životem, tím že se obětuje tisíce živých bytostí, méně způsobilých pro jednu, aspoň poněkud způsobilejší, i zdá se, jakoby všechny druhy byly pouhou hříčkou přírody. Tak řeší Darwin jeden z nejzávažnějších úkolů — problem života. Z části lze připustiti jakýs takýs životní zápas, způsobený hlavně vlivem vnějších příčin na organismus. Jest to však spíše jakási kompensace, nutná k udržování světového řádu. Musíť každý tvor hájiti své existence vůči zhoubným živlům a vlivům okolí; tak příkladně žito bojuje netoliko s nepříznivou povětrností, ale také s koukolem o půdu, vláhu, prostor a světlo... Zápas ten však nemá nijakého vztahu k specifické změně, ba spíše vede k topografickému rozšíření tvorstva. Boji o život, jak jej líčí Darwin, staví se na odpor všudy v přírodě panující optimistická humanita lásky, klidu a souladu; nižší druhy žijí pospolu v jednom prostředí neb okolí s vyššími a zhusta se spojují k vzájemné obraně. „Život pospolitý," dí Bauše, „a vzájemná pomoc dodává síly tvorům nejmenším, svádí více méně uvědoměle k společné obraně živočišstvo, a jest základem všeho vývoje a pokroku." Podobný úsudek pronáší známý sociolog ruský Alexejevič Kropatkin v úvodě svého díla „O vzájemné pomoci ve vývoji všeho tvorstva": „Dva silné dojmy utkvěly mi z mých cest, v mládí po východní Sibiři a Mandžursku konaných. Byl to předně krutý zápas o existenci, jaký většina druhů zvířat proti drsné přírodě zde vede. Nesmírné jsou rozměry záhuby živoucích tvorů, jež děje se tu periodicky z příčin živelních (bouře sněhové, pozdní mrazy, přívaly a p.), a následek toho jest chudé rozšíření živoků po širém tomto okrsku. A další dojem byl ten, že i na řídkých oněch místech, kde bujně ještě život se daří, nepoznal jsem přes bedlivé pozorování nikde onoho boje mezi příslušníky téhož druhu, který dle Darwina má býti tak vynikajícím činitelem ve vývoji." Vzájemná pomoc, život společný a solidarita daleko více a účinněji zasahují, než bezohledný boj o život a vzájemné se potírání. Toho živým dokladem jsou státy mravenců, včel, termitů a p. Dva mravenci různých druhů nebo druhů nepřátelských si na cestě vyhnou, kdežto naopak dva mravenci z jedné kolonie při setkání přátelsky se tykadly pozdraví. V tom případě, je-li jeden z nich lačen nebo žízniv a druhý, jsa již nasycen, nese-li si nějakou potravu do zásoby, nakrmí ochotně hladového; kdyby však mu potravy neposkytl, stává se jeho nepřítelem a uvaluje na sebe hněv celé kolonie. Jisto jest, že každému individuu jest vrozen pud zachovati sebe i druh a zdokonalovati se, což činí právě přizpůsobením se; je-li tedy boj o život vůdčím principem vývoje, pak bude zajisté přispívati k stálosti a zdokonalení a nikoliv k přeměně. Boj o život nese tedy na sobě ráz zřejmě antidarwinistický a jeho výsledek jest vlastně udržování a vytříbení druhu hlavně po stránce morfologické tím, že individua neschopná a tudíž i degenerace druhu se odstraňují. Vývoj a rozkvět individua nejsou tedy podmíněny bojem o život; naopak mnohdy zkušenost učí právě, že čím příznivější jsou podmínky subsistenční, čím méně má kdo nepřátel, tím utěšeněji vzkvétá, vyvíjí se a zdokonaluje. Nesmíme též zapomenouti, že boj o život není ustáleným všeobecným zákonem přírodním, jímž by příroda pečovala o zvelebení všeho tvorstva organického, nýbrž je to princip sociologický, jejž převzal Darwin od školy anglických sociologů (princip neomezené konkur-

rence). Přistupuje po postupném vývoji k boji životnímu a výběru přírodnímu dědičnost, již zove Darwin „podivuhodným zjevem“. Že dědičnost je faktem positivním, zachovávajícím vytvořené formy a umožňujícím každé generaci vytvořiti tvary, podobné dřívějším, toho netřeba dokazovati. Zbývá jen stanoviti, jaké vlastnosti a změny mohou se děditi. Darwin učí dědičnosti vlastností vrozených i získaných a jeho pangenese jest příliš spekulativním názorem; neboť nejedná se mu o vědecké vysvětlení záhadné dědičnosti, jako spíše o to, aby dědičnost uvedl na mechanickou funkci. Jest dokázáno, že změny vrozené jsou dědiny pravidelně, změny však získané výminečně. „Co v pravdě jest dědičného, totiž specifický charakter, to považuje Darwin za neomezenou variaci, co však jest ve skutečnosti výminečné — variaci — má za dědičné. Dědičnost a variace, jak je pojímá Darwin, jsou ve vzájemném odporu“ (Wigand). A Weismann, mluvě o Darwinově pangenesi, vyznává: „Ztrácíme se v bezpodstatných hypothesách.“ Sám Darwin podobně prohlašuje: „Vím dobře, že moje mínění je toliko hypothesou, nebo spekulací, ale dokud se nepokročí k lepší, bude sloužiti ke shrnování množství fakt, která jsou dnes nesloučena nějakou působící silou.“ Jest pak princip dědičnosti obrazným vyjádřením myšlenek Darwinových v duchu Lamarckově. „Všecko,“ dí Lamarck, „co příroda dala individuím získati nebo ztratiti okolnostmi, jimž jejich plémě bylo na čas vydáno, a tedy i převládajícím užíváním určitých částí nebo nedostatečným užíváním určitých ústrojí, zachovává dědičnosti novým individuím, která jsou oněmi splozována, pokud ovšem proměny získané jsou společny obému pohlaví, nebo těm, kteří zplodili tato nová individua.“ V mnohých případech, kde přírodním výběrem nemohl Darwin vyložiti přeměny druhu a plození nového druhu, uznává dědičnost užívání a neužívání získaných vlastností, hlavně pudu zvířecího a obyčejů. Instinkt považuje Darwin za výsledek ustavičně po dlouhou řadu let opětovaných konů, pro každé individuum nejužitečnějších. Jedině tyto ze všech ostatních konů přešly ve zvyk, jenž pak dědičnou posloupností utvrzen a zušlechtěn — stal se přirozeným věnem všech pozdějších generací. I naučné zvyky psů, koní a jiných domácích zvířat pocházejí z přímého a přeneseného působení styku s člověkem. Málo známou a co do vědeckosti nepatrnou je Haecklova theorie dědičnosti, zvaná perigenese, spočívající na mechanickém pohybu a vlnění molekul, plastidul, jenž způsoben jest vzájemným přitahováním se a odpuzováním organických součástek. Galton a Weismann, opírajíce se o celou řadu fakt, tvrdí, že nabyté vlastnosti se nedědí zpravidla, jelikož vnější okolí nepůsobí nijak svým vlivem na zárodečnou plásmu, kteráž není aktivní součástkou těla rodičů, nýbrž jest jen v něm uschována pro budoucí rozmnožování. Weismann sám podal význam dědičnosti (kontinuita zárodkové plásmy). Dle něho jest vlastním nositelem dědičnosti chromatinová hmota zárodečná, která se sice může rozmnožiti, při tom však zůstává vždy nezměnitelnou a přecházejíc z generace na generaci uložena jest v jádrech buněk pohlavních. Zárodek definuje takto: „Navrhoval bych, aby pod tímto názvem se zahrnovala každá buňka, cytoda nebo skupina buněk, jež nemajíce struktury dospělého individua druhu, mají sílu vyvinouti se v ně za jistých okolností.“ Zárodečné plásma složeno jest z neviditelných částiček, jež shlukují se v biofory, schopné rozplozování a vzrůstu, biofory seskupeny jsou v determinanty, skupiny determinantů tvoří opět idy, idy pak idanty, které jsou viditelny, majíce podobu tyčinek. V oplozeném vajíčku nachází se z obou rodičů jisté quantum buněčné chromosomy. S rozdělením vajíčka rozdělí se i pentlicovité chromosomy podélně tak, že jedna polovina přijde do té,

druhá pak do oné dělením povstalých buněk. Obsahovaly tedy chromosomy původně všechny vlastnosti vrozené, ale postupem vývoje rozdělily se v buňky potomků. Tento zajímavý pochod zdá se aspoň objasňovati dědičnost vrozených vlastností rodičů, nicméně však stává se úskalím a zaniká úplně v říši pochodů mechanických, nepřipustíme-li, že původní hmota zárodečná nadána byla touto účelnou vlastností, zachovati totiž stejnorodě potomstvo přenášením generických nebo specifických znaků — Tvůrcem samým, jenž jako zařízení celého organismu tak i vlastnost tuto uvedl v soulad se světovým řádem. Nepříznivým zjevem jest atavismus, latentní dědičnost, je-li potomek více podoben vzdálenému předku než rodičům, což pravidelně se nestává po jedné generaci jako dědičnost. Ačkoliv, jak se Darwin domnívá, atavismus jeví patrné známky původního stavu nižšího (na př. tříhranné ušní boltce člověka. srst na místě lysém, prodloužení kostrče atd. . . . nasvědčují původu člověka ze ssavce srstnatého, ocasatého s boltci tříhrannými), nedá se přece zjev ten srovnati s pravidelnou a ku předu, k dokonalosti postupující dědičností, a to tím méně, když dědičnost, jak jí učí Darwin, není než nutný pochod mechanický, který výjimky nepřipouští. (P. d.)

BARTOL. KUTAL (Ol.):

Co smíme připustiti v nynější otázce pentateuchu.[1])

Není pravda, že by katolíci povždy hájili mojžíšské jednotnosti pentateuchu a přímého původu pentateuchu od Mojžíše. Tvrdí-li něco podobného naši protivníci, protestanté, neb podpisují-li snad tvrzení toto i někteří katolíci, nezbývá nám nic jiného než protestovati. Protestovati jest nám předně proto, poněvadž takovým tvrzením od protestantů a snad i katolíků se nám nepřímo předhazuje, že původ Písma sv. z několika pramenů odporuje katolickému pojmu o inspiraci Písem sv. a podkopává autoritu pentateuchu jako knihy, jejíž výroky jsou namnoze oporou katolických dogmatických i morálních pravd. Protestovati musíme i proto, poněvadž tvrzení onoho používají často protestanté, aby exegety katolické usvědčili z nevědeckosti a nekritickosti, jimž literární a věcné důvody pentateuchu jako knihy nejednotné jsou něčím, co možno přehlednouti . . .

Katolíky byli Masius a jesuita Boufrère, již první tvrdili, že pentateuch obsahuje v sobě pomojžíšské součástky; prvý tak učinil ve svém díle „Commentarius in Josuam", vydaném již r. 1574, druhý ve svém „Commentarius in Pentateuchum", vydaném r. 1625. První nějak odůvodněná theorie o pramenech pentateuchu jest francouzská a katolická. — Byl to Jean Astruc de Montpellier, katolický lékař, jenž zemřel r. 1766 v Paříži, který uveřejnil r. 1753 dílo: „Conjectures sur les mémoires dout il paraît que Moyse s'est

[1]) Uvádím zde krátce několik předsudků, s nimiž se potkáváme často u katolíků v otázce o možném povstání pentateuchu. Při tom byly mi směrodatnými názory našich největších novějších exegetů, jesuity P. Fr. Hummelauera, vyslovené v jeho „Commentarius in Deuteronomium", Parisiis 1901, a názory P. Lagrange-ho, kněze řádu kazatelského, uveřejněné v „Rèvue Biblique", Paris 1898, „Les sources du Pentateuque". Zdržoval jsem se všeho vlastního úsudku o té věci, chtěje jen načrtnouti, co můžeme v nynější „otázce pentateuchu" připustiti, a zachovati přece při tom princip katolický neporušený.

servi pour composer le livre de Genèse", v němž proti tak zvaným „silným duchům" — „Esprits-forts" dovozuje, že Genese není jednolitou knihou, nýbrž že obsahuje různorodé prameny písemné. — Dojímá nás v jeho díle ono místo, kde slavnostně prohlašuje, že jest ochoten každé své mínění v této knize pronesené odvolati, nesrovnává-li se s úsudkem sv. Církve.

Musíme však doznati, že katolíci nekráčeli ve šlépějích Astrucových, — za to ujali se pokynů Astrucových protestanté. Konservativní protestanté hájili sice ještě dlouho potom jednotnosti a mojžíšského původu pentateuchu, ale boj jejich byl neúspěšně dobojován v Německu po smrti Keilově a Delitzschově [Karl Friedrich Keil und Franz Delitzsch: Bibliscber Commentar über das Alte Testament], když prvý, zpronevěřiv se dřívějším svým názorům, obrátil se k názorům modernějším. — Nyní uznávají všichni bibličtí kritikové protestantští — aspoň ve velkých obrysech — prameny, z nichž jest pentateuch složen. Ovšem nejsou tyto „prameny-dokumenty" nerozdělitelny, spíše opak. Tak praví na př. Kraetzschmar, že prameny „J" a „E" nám představují práci celých generací. [Kraetzschmar: Zeitschrift für alttest. Wiss. 1897, str. 91.] — Prameny tyto jsou: *a*) pramen „elohistův", označovaný od kritiků písmenem „E", *b*) pramen „jahvistův", označovaný písmenem „J", *c*) kodex kněžský, označovaný písmenem „P", *d*) zákon svatosti (Heiligkeitsgesetz), označovaný písmenem „H", *e*) pramen deuteronomický, označovaný písmenem „D". První čtyři prameny vyskytují se hlavně v prvních čtyřech knihách, poslední pramen v páté knize pentateuchu. Jak však již podotknuto, dělí a třídí moderní kritikové opět i jednotlivé uvedené prameny pentateuchu v prameny menší, podřadné: „J^a v „J^{1a} a „J^{2a}, „D^a v „D^{1a} a „D^{2a}, při čemž nezřídka se ocitají na hranici absurdnosti. —

K uvedenému rozlišování pramenů daly podnět literární zjevy a úkazy pentateuchu samého!

Mezitím však, co takto započaté kouskování po stránce literární u pentateuchu pokračovalo dále, zaveden byl Reussem [Geschichte der hl. Schriften ATs, 1881, 1890], Vatkem, Georgesem, Grafem [Die geschichtl. Bücher des ATs, 1866], Wellhausenem (Die Composition des Pentateuchs), Kuenenem [Historisch-kritische Einleitung in die Bücher des ATs, 1887] nový systém do výkladu Písma sv., — systém historický, v němž utvořena nová historie Israële, jeho biblická archaeologie, jeho theologie. Ozvaly se sice proti tomuto systému tu a tam protesty, ale nadarmo. Protesty tyto jak byly oprávněny, tak bezúčinně vyzněly. — Dillmann, vynikající kritik německý, nepřidal se sice k tomuto novému směru, ale jeho škola se nyní stále menší. — —

Je to podivuhodná věc! Stalo se to v Církvi, kde poprvé pronesen byl názor o různých pramenech pentateuchu, — katolíkem byl též Richard Simon (Histoire critique 1685), jenž se obrátil se vší svou energií proti zavládnuvšímu v 17. a 18. století požidovšťujícímu protestantskému směru v Německu, věřícímu ve slovnou inspiraci Esdráše, ve slovnou, až do nejmenších detailů provedenou inspiraci událostí Sinajských, — a přece nestydí se někteří tvrditi o těch, kteří kráčejí ve stopách Richarda Simona a jeho předchůdců, že jsou nohsledy německého protestantismu. Katolíci v 18. století jen — nesledovali stop Richarda Simona a proto upadli do oněch předsudků, v nichž dnes vězí. Z předsudků těchto snadno se vymaní, sledujíce stopy svých předchůdců Masia, Boufrèrea, Astruca, Simona, — a zároveň uvarují se snadno, dbajíce hlasu neomylného úřadu sv. Církve, při všem pokroku ve výkladu Písma sv. oněch chyb, do nichž upadla střední škola

některých exegetů protestantských, vedena jsouc Reussem, Vatkem, Grafem, Wellhausenem, Kuenenem.

I. Prvním naším předsudkem jest: „redakce knih svatých".

Nesmíme se vzpírati redakci (sebrání) pentateuchu z několika samostatných pramenů. Fr. Hummelauer, jesuita, pojednávaje o tomto předmětě v úvodu k svému „Commentarius in Deuteronomium", ve stati „Deuteronomium, cum reliquo pentateucho comparatum" praví, že zcela dobře můžeme připustiti redakci nynějšího pentateuchu z pramenů „E", „J", „P" etc. Píše: „Nos concedimus librum bipartitum [1]) misere in frustra esse resolutum, dum thora (obsahuje Deut. 5—11, 28) et libri prophetarum intacti permanserunt; nam thora et libri prophetarum erant in manibus populi non eruditi. Etiam concedimus in Gen. — Num. diversitatem scriptorum plurium reperiri." A pojednávaje o pramenech „E" a „J", praví Hummelauer: „Etiam concedi possunt primitus exstitisse duo fontes „J" et „E", qui postmodum in unam narrationem „JE" coaluerint. Moyses potuit iussisse duos viros scribere hanc et eandem historiam et potuit ambo haec scripta approbasse. Postmodum restitutores forsitan post eas acerrimas persecutiones texerunt ex his fontibus unam historiam synopticam. — — — Etiam supponere possumus primitus exstitisse unicam narrationem, quae postmodum diffissa est in narrationes duas diversas „J" et „E", quae tandem in unicam narrationem „JE" rursum sint confusae." [2]) — Prameny „J", „E", „P", „D" mohly vzniknouti v Israëli jako samostatné spisy, jejichž obsah byl v podstatě vždy týž, totiž: vyvolení národa israëlského, jeho podivuhodné vedení Bohem až do země zaslíbené. Tyto prvotně samostatné spisy byly postupně spojeny v jeden jediný celek — a to tak, že nejprve byl spojen spis „E" s „J" redaktorem, jenž se proto označuje R^{JE}, nově povstalé spojené dílo „JE" bylo přepracováno a spojeno s kněžským spisem „P" redaktorem, jenž se označuje R^{JEP}. K tomuto, tak podruhé zpracovanému dílu, připojil konečný a poslední redaktor pentateuchu spis „D", který sice již před „P" existoval, ale naposled ku spojenému dílu „JEP" přistoupil, — a tím utvořen náš pentateuch („JEPD").

I P. Lagrange, pojednávaje o pramenech pentateuchu, tvrdí, že pentateuch vznikl nezbytně z několika spisů, uvádí však specielně ještě jednu okolnost, jež mnoho spolupůsobila ke vzniku pentateuchu v jeho nynější formě, — je to dle něho činnost a práce kopistů. — V Orientě jest kniha více impersonelní, než na Západě. Kniha je tu majetkem celého národa, nemá na sobě subjektivního rázu autorova, nýbrž ráz vyšší autority. Ještě dnes starají se Orientalové pramálo o jméno autorovo. U nich rozhoduje, že kniha je tu, — jež jest však duševním majetkem všech, neboť jest jen zevnějším výronem jednoho a téhož nerozdělitelného ducha národního. — Opisuje-li, kopíruje-li kdo knihu, žádný se nestará při tom, aby kniha byla po stránce literární správně a beze všech příměsků reprodukována, — spíše domnívá se každý, že má právo přidati něco na objasněnou, vysvětlenou atd. Tak hleděli Orientalové na knihu dříve a hledí částečně až dosud. — —

Ale naše kritika literární si této důležité okolnosti až dosud nepovšimla. Ona snad dovedla určiti blíže vlivy literární, jimž byl poddán autor, určiti snad i prameny, jichž autor upotřebil, dějiny, jež sebral, nikdy se však nevzmohla na představu, že části knih svatých mohly povstati z vložek, po sobě následujících, z vložek, jež měly účel vysvětlovací. Vložky takové

[1]) Liber bipartitus obsahuje dle Hummelauera: Exod. — Num. Deut. 1^{1-3}, 31^{14}—34^{12}.

[2]) Připomenouti ovšem dlužno, že Hummelauer jen připouští, že pentateuch mohl podobným způsobem povstati, — sám však vysvětluje povstání pentateuchu jinak.

vysvětlovací byly vkládány od kopistů na vysvětlenou nejen do hebrejského textu pentateuchu před překladem LXX, nýbrž i do řeckého textu LXX. Doklad toho máme v LXX v 47. hlavě Genese. Zde následují po sobě dvě zprávy, jež obě vypravují o udělení země „Gosen" Jakobovi a jeho synům. Druhá zpráva, umístěná od kopisty za prvou, má účel vysvětlovací. Text massoretský a naší Vulgaty podává nám však již obě zprávy, redaktorem v jednu zprávu zpracovány.

Text LXX^y, mající dvě zprávy:

a)

1. Všed tedy Josef oznámil Faraonovi řka: Otec můj i bratří s ovcemi svými a skoty a se vším, což mají, přišli ze země kananejské a hle, zastavili se v zemi „Gosen". 2. Posledních také bratří svých pět postavil před Faraona. 3. A Faraon řekl bratřím Josefovým: Čím se obíráte? Řekli Faraonovi: Služebníci tvoji jsou pastýři ovcí, my i otcové naši 4. A řekli Faraonovi: Přišli jsme, abychom bydlili v zemi, nebo není byliny stádům služebníků tvých, neboť se rozmohl hlad v zemi kananejské; nyní budeme bydliti v zemi „Gosen". 5. Farao řekl Josefovi: Ať bydlí v zemi „Gosen"; pak-li znáš mezi nimi muže rozšafné, ustanov je úředníky nad stády mými.[1])

b)

Jakob a jeho synové přišli do Egypta k Josefovi, a Farao, král egyptský, se to dozvěděl A Farao řekl k Josefovi: Tvůj otec a tvoji bratří přišli k tobě. 6. Hle, země Egyptská jest před tebou, kaž svému otci a svým bratřím, bydliti v nejlepším kraji země. 7. A Josef uvedl Jakoba, svého otce — — — — — (dále jak text Vulgaty.[1])

Text *massoretský* a *Vulgaty*:

1. Všed tedy Josef, oznámil Faraonovi, řka: Otec můj i bratří s ovcemi svými a skoty a se vším, což mají, přišli ze země kananejské, a hle, zastavili se v zemi Gosen. 2. Posledních také bratří svých pět mužů postavil před králem: 3. kterýchž on tázal se: Čím se obíráte? Odpověděli: My, služebníci tvoji, pastýři ovcí jsme, i my, i otcové naši 4. Abychom pohostinu byli v zemi tvé, přišli jsme: nebo není byliny stádům služebníků tvých, proto že se rozmáhá hlad v zemi kananejské: a prosíme, abys nám, služebníkům tvým, kázal býti v zemi „Gosen". 5. Řekl tedy král k Josefovi: Otec tvůj a bratří tvoji přišli k tobě. 6. Země egyptská před tebou jest: v nejlepším kraji kaž jim bydliti, a dej jim zemi „Gosen". Pak-li znáš, že by mezi nimi byli muži rozšafní, ustanov je úředníky nad dobytkem mým. 7. Potom uvedl Josef otce svého před krále, a postavil ho před ním: který dobrořečiv jemu; . . .

Z uvedeného srovnání textu LXX^y s textem massoretským a s textem naší Vulgaty jest patrno, jakých změn se dopustil redaktor textu massoretského, aby jen vyhladil ve svém textu vše, co by nějak upomínalo na dvě parallelní zprávy LXX. V citovaném textu LXX vidíme práci kopistovu, v našem textu Vulgaty a v listu massoretském práci redaktorovu.

Podobným způsobem mohl kopista uváděti v celém pentateuchu vždy po sobě několik parallelních zpráv, — tyto zprávy pak mohl redaktor textu massoretského umělým způsobem v jednu zprávu spojiti, v níž však my nyní vidíme různé nesrovnalosti.

Neboť (což zde musíme dobře akcentovati) až do doby massoretské, kdy pevně stanoven text Písma sv., neuznávali Hebreové práva nezměnitelnosti textu autorova.

Tolik o pramenech pentateuchu! — —

Není v tom však nic nedůstojného Boha, jestliže v Písmu svatém máme v nynější jeho podobě různé prameny neb kopistické sloučeniny zpráv parallelních. Zvětšovati, přepracovávati, vyvíjeti dále knihu svatou jest zajisté dovoleno, a může býti i resultátem inspirace. Sjednotiti v jedno dílo

[1]) V obou těchto zprávách LXX uvedené číslice označují verše naší nynější Vulgaty.

jiná díla různá, sama o sobě inspirovaná, to značí užívati děl těchto k tomu, k čemu byla od Prozřetelnosti určena. — — — A jestliže Bůh dopustil, aby některé svaté knihy zanikly, nemohl i lidskou činnost k tomu pobádati, aby zachovala takto aspoň částku těchto knih posvátných?!

Konečně víme, že, vyžaduje-li dogma inspirace, aby jen poslední redaktor byl inspirován, není třeba ani tvrditi, že byly prameny-dokumenty inspirovány, nýbrž dílo, kniha, vzniklá z těchto pramenů-dokumentů!

Tím padá první předsudek, který nám překáží použiti na pentateuch pravidel vnitřní kritiky.

II. Druhým předsudkem jest: evoluce zákonodárná.

Jestliže na pentateuch, dříve než-li dostal svou nynější formu, působily uvedené změny, pak můžeme tvrditi, že změny ony se vztahovaly i na pentateuch.

Každý zákon musí se vyvinovati; neboť není dán pro člověka metafysického, nýbrž pro člověka konkretního, historického, jenž stojí uprostřed měnivého života socialního.

I zákon Boží může, ano musí se vyvinovati, a to hlavně onen, jenž nebyl definitivně stanoven. Takovými zákony jsou v pentateuchu zákony obřadné, občanské a socialní. Tyto se mohly a též se i měnily dle doby, v které, a dle místa, pro které byly dány.

Jest jisto, že jsou v pentateuchu sobě odporující zákony, kteréžto vyrovnati marně se namáhají exegeté-harmonisté. Sám Vigouroux (Bible a novější objevy 1885), vůdce a hlava tradicionelně-konservativního biblického směru francouzského, doznává, že v řádu o ustanovení oltáře nám podává pentateuch tři různodobé předpisy. — Na důkaz, že podobné, sobě odporující zákony jsou, podávám tabulku oněch zákonů, jak ji nastínil P. Kleinert ve svém díle: „Das Deuteronomium und der Deuteronomiker“, str. 55.—78.:

a) zákon o propuštění otroků: Ex. 21^{2-6}, Deut. 15^{12-18}, Lev. 25^{39-46};

b) zákon o požívání zvířete padlého: Ex. 22^{30}, Dt. 14^{21}, Lev. 17^{15};

c) zákon o prvorozených: Ex. 13^{1n}, 22^{28n}, Deut. 15^{19-23}, Lev. 19^{24}, 27^{26n}, Num. 18^{13-17};

d) zákon o desátcích: Deut. $12^{11-14.\ 17n}$, 14^{22-29}, 26^{12-15}, Lev. 27^{30-33}, Num. 18^{21-32}.

Uvedené při každém bodě zákony jen třeba srovnati, — a vnitřní rozpor mezi nimi jest patrný. Správně proto soudí Hummelauer v citovaném již díle, že zákony pentateuchu nemohou pocházeti všechny od Mojžíše, an dí: „Neque censendae sunt omnes Ex-Num. leges ab ipso Moyse esse profectae. Potuerunt legibus a Moyse profectis addi pro temporum necessitate aliae leges a prophetis, sicut hoc fecit in Deuteronomio Josue et Samuel.“

Nic zde nepomůže ani předhazovati formuli: „Deus dixit ad Moysem“, v zákonodárství pentateuchu tak častou, která prý jasně svědčí, že Mojžíš jest osobním autorem všech zákonů v pentateuchu, — neměme-li prý jinak mysliti zde na nějaký podvod, nebo kněžský výmysl.

Ovšem závěr, že, nepsal-li a nedal-li Mojžíš sám všechny zákony pentateuchu, jest zákonodárství pentateuchu ve mnohých svých částech pro nás jen podvodem a kněžským výmyslem, — jest pro nás stejně nebezpečný, jak nepřijatelný, — než, dodáváme, závěr tento jest i nanejvýš nerozumným.

Věc smí se i jinak pojímati. — Kněží jerusalemští, jakož i proroci, měli právo ve jménu Jahvově zákony dávati. Deuteronomium 17^{11} jim zřejmě svěřuje moc soudcovskou i zákonodárnou. Směli tedy této moci používati. Dále jest zákonu vlastním se vyvíjeti. Zároveň jest však zákon pro společnost lidskou něčím pevným, nezměnitelným, neboť

dodává jí pevnosti, trvanlivosti. Tyto dvě poslední vlastnosti zákona, zdánlivě sobě odporující, totiž jeho vnitřní přirozenost se vyvíjeti a jeho pevnost, nezměnitelnost, spojené se zákonodárnou mocí prorokův a kněží jerusalemských, podmiňovaly jednak, že zákon nový, daný proroky nebo kněžími, byl tak datován, jakoby zde byl od Mojžíše, neboť vyžadovala to věčná nezměnitelnost zákona, jednak, že zákon, daný na př. Mojžíšem, připouštěl změny a evoluci. — Jestliže však za takových okolností vzniklo zákonodárství pentateuchu, pak věru nelze tu mluviti o nějakém podvodu kněžském! — Rčení „Deus dixit ad Moysem“ neznamená v zákonodárství pentateucha často — ne vždy — nic jiného, než: „Zde jest zákon, plynoucí z autority božské v duchu prvního zákonodárce, Mojžíše!“

III. Třetím předsudkem, s nímž se často na katolické straně při výkladu Písma sv. potkáváme, jest: „Svědectví Písma svatého“.

Často slyšíme námitku, že Starý i Nový Zákon zřejmě praví, že Mojžíš napsal celý pentateuch.

Táži se: Tvrdí něco podobného Starý Zákon?

Jako texty „Pro“ uvádějí se místa:

a) V Exod. 17[14] praví Hospodin Mojžíšovi po vítězství Israële nad Amalekity: „Scribe hoc ob monumentum in libro et trade auribus Josue“. — Odpovědětí však dlužno, že uvedený text dotvrzuje jen dvě věci: za prvé, že Mojžíš o vítězství Israëlově nad Amalekity něco napsal; za druhé, že nepsal o jiných událostech v Exodu nebo pentateuchu před tím nebo i po tom vypravovaných.

Podobně jest třeba rozuměti textům: Exod. 24[7], Num. 33[2]. „Aspoň „Deuteronomium“ napsal Mojžíš celé,“ namítají často ti, kteří sepsání pentateuchu přisuzují Mojžíšovi, „vždyt v Deut. 31[24] čteme zřejmě: „Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine atque complevit“ — — —. Odpovídáme: běží zde o to, jak velký obsah má zde „lex haec“, — — „thora“? Dle Hummelauera obsahuje „haec lex“ jen hlavu Dt. 5.—11., 28.; jistě však nevztahuje se tato thora (haec lex) na sbírku zákonů, obsaženou v Deuteronomiu v hlavě 12.—26.[15], kteroužto sbírku přisuzuje Hummelauer Samuelovi, — dále na Dt. 26[16]—27[26], kteroužto část klade Hummelauer do doby Josuovy, — jakož i nevztahuje se „haec lex“ na Dt. 31[14]—34[12], na poslední činy života Mojžíšova. Rovněž pravděpodobně z „thory“ (haec lex), již napsal Mojžíš, třeba vyloučiti deuteronomické části: Dt. 1[1]—4[43], 29—31[13]. Psal tedy Mojžíš z celého Deuteronomia jen hlavu 5—11, a hl. 28.

Ani Nový Zákon netvrdí, že by Mojžíš psal celý pentateuch. — Neboť slova u sv. Jana hl. 5[45-47]: „Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud Patrem; est qui accusat vos, Moyses, in quo speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis et mihi; de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quo modo verbis meis credetis,“ se nevztahují na osobu Mojžíšovu, nýbrž na thoru — zákon, který znali všichni pod jménem Mojžíšovým. — Poblouzení židů, o němž mluví Kristus na tomto místě, záleželo v tom, že doufali v zákon, jehož nechápali, kterýž však dobře jsa pochopen, vedl je neomylně k Messiáši. Toto poblouzení kárá Spasitel, — nerozhoduje však literární otázky pentateuchu!

IV. Čtvrtým předsudkem naším jest: „tradice“.

Jisto jest, že Církev svatá uznává za pramen víry Písmo sv. i tradici. — Jakož však uznává v Písmě sv. jen onu nauku božskou za předmět víry, jejíž smysl jest Jí stanoven, podobně uznává jen i onu tradici za předmět

víry, pokud Její prohlášení, ať již přímá nebo snad jen nepřímá, ji jakožto takovou stanovila.

Netýká-li se však tradice víry samé, nebo mravů a nauk, s věrou souvisících, pak tradici takovou nemůže ani jednotný souhlas sv. Otců učiniti neomylně jistou a pravdivou. Melchior Cano mluvě o věci té praví:

„Omnium etiam sanctorum auctoritas in eo genere quaestionum, quas ad fidem diximus minime pertinere, fidem quidem probabilem facit, certam tamen non facit“ (VII, 3).

Na jiném opět místě svého díla obrací se učený Cano proti oněm scholastikům, již byli v podobných otázkách příliš horliví:

„Quo loco sane arguendi sunt scholastici nonnulli, qui ex opinionum, quas in schola acceperunt. praeiudiciis, viros alias catholicos notis gravioribus inurunt, idque tanta facilitate, ut merito rideantur“ (VII, 4).

Dále:

„Alia ad philosophiae magis rationem expediunt quam fidei; altera ad fidem pertinent moresque Christiano populo necessarios“ (VII, 4).

Jinde přiznává, že v podobných otázkách může býti i boj o idee:

„Pro fide etiam cum vitae discrimine sit pugna; pro his, quae fidei non sunt, sit pugna, si ita placet, sed incruenta sit tamen“ (VII, 4).

Potud Cano. — — V tradici musíme rozeznávati mezi tradicí historickou a tradicí literární. I při „otázce pentateuchu“ musíme rozdíl ten podržeti. Uvádím příklad:

„Mojžíš jest zákonodárcem Israële, ustanovení Mojžíšova jsou základem veškeré historie národa Božího,“ — toť tradice historická. „Mojžíš sepsal a uspořádal pentateuch tak, jak jej nyní máme,“ — toť tradice literární.

Z uvedeného jest jasno, že tradice historická souvisí úzce s věrou, — a proto musí býti pravdivou. Tradice literární nesouvisí však s věrou — a proto může býti i mylnou. A právě tradice mylné, které tak často byly předkládány theologům k věření, byly skoro vždy tradice literární.

Naše tradice literární, že Mojžíš sepsal celý pentateuch, nemusí býti tedy zcela pravdiva! Jak však vznikla? — — Jisto jest, když Esdráš předčítal lidu znovu zredigovaný pentateuch Mojžíšův (2 Esdr. 8—10), že lid byl přesvědčen spíše o historickém faktu mojžíšskosti zákonodárství, než o jeho literární mojžíšskosti. Pozdější židé připojili však k historickému faktu mojžíšskosti pentateuchu též fakt literární. Jich následovali pak někteří svatí Otcové, kteří přijali od židů i báchorku o 70 domech při překladu LXX Avšak přece se udržela i stopa o tom, že Mojžíš nesepsal sám pentateuchu, že Esdráš byl redaktorem roztroušených spisů z doby mojžíšské. Tak píše „Talmud“ v „Soukka“ 20a: „Thora (zákon) byla zapomenuta od židů do té doby, až Esdráš přišel z Babylonu a ji obnovil“, neb v „Sanhedrinu“ 21b: „Ačkoliv thora nebyla dána Esdrášem, přec byla od něho sepsána“.

Podobně soudí někteří svatí Otcové:

Sv. Irenej III., 21—22, píše: „Καὶ οὐδέν γε θαυμαστὸν, τὸν Θεὸν τοῦτο ἐνηργηκέναι, ὅς γε καὶ ἐντῇ ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ λαοῦ διαφθαρεισῶν τῶν γραφῶν . . . ἔπειτα ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρταξέρξου τοῦ Πέρσων βασιλέως ἐνέπνευσεν Ἔσδρᾳ τῷ ἱερεῖ ἐκ τῆς φυλῆς Δευΐ, τοὺς τῶν προγεγορότων προφητῶν πάντας ἀνατάξασθαι λόγους καὶ ἀποκαταστῆσαι τῷ λαῷ τὴν διὰ Μωσέως νομοθεσίαν.“

Tertullian píše (De cultu feminarum I., 3.): „Hierosolymis Babylonica expugnatione deletis omne instrumentum Judaicae litteraturae per Esdram constat restauratum.“

Podobně sv. Basilej ve své: „Epistola ad Chilonem“: „ἐνταῦθα πεδίον ἐν ᾧ ἀναχωρήσας Ἔσδρας πάσας τὰς θεοπνεύστους βίβλους προστάγματι Θεοῦ ἐξηρείξατο.“

Sv. Chrysostom má ve své knize: „Homilia VIII ad Hebraeos“ místo: „Ἕτερῳ πάλιν ἀνδρὶ θαυμαστῷ, ὥστε αὐτὰς ἐκθέσθαι, τῷ Ἔσδρᾳ λέγω, καὶ ἀπὸ λειψάνων συντεθῆναι ἐποίησεν.“

Podobným způsobem se vyjadřují: Sv. Jeroným: Adversus Helvidium, 7; Klement Alex., Stromata I., 21, 22[a]; Origenes II, in Psalmos, p. 524, atd.

Jak vidno, souhlasí citovaní svatí Otcové i „Talmud“ v tom, že Esdráš nebyl tak inspirován, aby až na písmenku restauroval celý pentateuch Mojžíšův, nýbrž že používal při sestavování pentateuchu různých pramenů, semo tamo roztroušených, — z čehož zase nepřímo plyne, že Mojžíš není literárním autorem celého pentateuchu; neboť pak by bylo Esdrášovi, majícímu před sebou dílo jen jednoho autora, snadněji při práci postupovati

Velká synagoga vymyslila si Mojžíše za literárního autora celého pentateuchu, ona jest též původkyní oné myšlenky, že prý Bůh vnukl Esdrášovi do slova celý ztracený pentateuch Mojžíšův. — V tom jí následovali i někteří církevní učitelé — ač neprávem!

Posléze ani sněm Tridentský nestanovil, že Mojžíš jest literárním autorem pentateuchu. Neboť, stanově kanonicitu knih svatých, nedotýkal se nijak otázky „authencity autora“ některé knihy. Vysvítá to z otázky o autoru epištoly k Hebreům, o které sněm pojednával. Byloť zde zajisté připuštěno, že sv. Pavel nemusí býti literárním autorem této epištoly, nýbrž že epištola k Hebreům mohla dostati svou literární formu od některého redaktora.

V. Pátým předsudkem jest: „cena a vážnost historická“ (la valeur historique).

Nerozvážně často se tvrdí: Nepsal-li Mojžíš sám pentateuchu, pak nemá pentateuch žádné ceny a vážnosti historické, — vypravování jeho není ničím jiným, než sítí bájí.

Podobné tvrzení jest však velmi nerozumným! Neboť nemá skutečně pentateuch žádné historické ceny, vznikl li v mnohých svých částech v době pomojžíšské? Stejným právem mohli bychom tvrditi, že dějiny Genese jsou bajkou, neboť Mojžíš nebyl jejich současníkem. Odkud pak mohl čerpati Mojžíš dějiny Genese? Zajisté z hodnověrných pramenů! Podobně čerpal i redaktor pentateuchu v době pomojžíšské svá vypravování z pramenů hodnověrných, z nichž některé Mojžíš i sám psal.

Nemoudré jest učiniti závislou historickou cenu a autoritu Písma sv. na otázce literární; jest to tolik, jako obětovati část podstatnou části podřadné.

Hájíme-li mojžíšský původ a mojžíškou jednotnost pentateuchu, pak jsme na tom mnohem hůře; neboť mnohý otázky biblické znalý člověk nebude nám věřiti, že jest Mojžíš autorem celého našeho pentateuchu; připustíme-li však redakci pentateuchu, pak máme tu moudrého redaktora, který čerpá ze starých, hodnověrných pramenů, je navzájem srovnává, podle sebe klade, — a stojíme na půdě mnohem pevnější.

Jak moderní kritika biblická dokazuje, obsahují hlavně tři prameny-dokumenty celou historii pentateuchu: pramen elohistův, jahvistův a kodex kněžský. Pramen jahvistův používal pramene elohistova, kodex kněžský čerpal z obou dřívějších pramenů, spojených s Deuteronomiem. — Za takových okolností nemůžeme však mluviti o nějakém základním rozporu mezi těmito třemi prameny-dokumenty; vždyť poslední redaktor neváhal je pro jejich základní shodu v jediné dílo, — náš pentateuch, spojiti.

E. MASÁK (Br.):

Polští messianisté.

(Památce smrti A. Mickiewicze.)

I.

Annály národů jsou neustálým stoupáním a klesáním onoho proudu, jenž směřuje k jedinému cíli: spáse lidstva skrze Messiáše. Bývají to zvláště takové doby, kdy bolest přítomnosti neodolatelně rozněcuje v duších předtuchu vykoupení, kdy v nejasném očekávání hledí člověk v budoucnost prismatem citu a víry. Není národa, který by nenalézal ve svých tradicích svého Messiáše. Herakles, Mithra, Višnu . . . Nejvýrazněji a nejušlechtileji vtisknuta jest ta touha všeho lidstva národu židovskému, z něhož měl vyjíti pravý Spasitel. Proroci v extasi hlásají Jeho příchod, činnost, slávu. A ve svém ponížení žije lid jen útěchou jeho adventu. I pohanství se řítí pod nárazem času, sténá pod nesnesitelným jhem a zvedá rozechvělý zrak k očekávanému Osvoboditeli.

Podobnou skoro zdála se doba první polovice minulého století. Byli to zvláště národové slovanští, u nichž vlivem různých okolností od válek napoleonských vyrostla víra v budoucí jejich poslání, že jsou Prozřetelností povoláni, aby na základě křesťanském mravně obrodili setlivající Evropu. Projevila se v nejrůznějších formách skoro u všech slovanských národů, nejvýrazněji však u Poláků pode jménem messianismu, jemuž obdobné jest u Rusů hnutí slavjanofilů.

Veškeren ten proud byl výslednicí rozmanitých složek; nejvíce tu působily: národnostní ruch, jenž počal hýbati Evropou od válek napoleonských, přílišný příliv západní kultury, jenž musil vzbuditi reakci, znovuzrození mnohých literatur slovanských, vliv romantismu, zvláště pak Byrona, jehož smutná píseň nalezla právě u Slovanů nejúrodnější půdu a nejživější ohlas, poněvadž viděli všude vítězství násilí nad právem, úpadek filosofie hegelianské a především ovšem zvláštní společenské a politické postavení, v jakém se tehdy nalézalo Polsko.

Prožívalo tehdy velmi těžkou krisi analogickou a dosti podobnou stavu našeho národa po bitvě bělohorské. Dokonán poslední akt nešťastné tragedie následujících po sobě rozdělování Polsky, osvícený plamenem krvavých událostí varšavských, dokonán tím, že všechny země bývalé obce Pospolité staly se částkami mocných kolosů, ztrativše svou ústavu politickou i občanskou. Polska, násilím zdeptána, sténala pod vítěznou nohou uchvatitelů, trpěla za viny páchané po staletí těmi, kteří osvojili si právo jediní nad ní vládnouti bezuzdnou svobodou a nyní prchali za hranice, nepadli-li již mečem. Malomyslně, stísněni pochmurnou náladou neblahé skutečnosti, bez naděje v budoucnost skláněli jedni hlavu pod cizí jho, zatím co druhým rozbouřená krev hnala do rozpálených hlav odvážné, až šílené myšlenky, plné pomsty a vzpoury.

Byl to trpký a bolestný rozpor, který pociťovali mezi ideou národnostní, počínající již všude trhati pouta strnulého absolutismu, a mezi zničením národní samostatnosti polské, a to právě tehdy, když národ začal se již probouzeti, když odvalil kameny, které zamezovaly další jeho rozvoj, a vytkl si dráhu nové budoucnosti. A jako na posměch dolétaly zatím z Francie vítězné hlasy svobody . . . Právě tato myšlenka hnala národ k zoufalým mnohdy pokusům obnoviti stát polský. Mysli všech naplnil ten ideál, vzkřísiti znovu Polsku, vzkřísiti ji vítěznou a slavnou v budoucnosti.

Po výpravách Napoleonových nic nezdálo se nemožným duchu silnému a odhodlanému.[1])

Tento stav polské společnosti odrážel se i v literatuře. I zde nabývá převahy živel demokratický, na místo spisovatelů aristokratů vystupují lidé noví, mnohem samostatnější, neodkázaní na bohaté mecenáše. Stykem s Němci a válkami napoleonskými rozšířil se i duševní obzor společnosti, které pak ovšem nemohla stačiti salonní literatura, nesamostatná, úplně pod vlivem francouzským. Nejrozhodnější změnu způsobil tu onen myšlenkový proud, který se obyčejně označuje jménem romantismu a který brzy uchvátil celou Evropu. Život národní, pak historie každé země a každé vrstvy obecenstva evropského dodaly romantismu zvláštního charakteru. Někde jevil své účinky i v politice a změnách sociálních, jinde — kde politická činnost byla znemožněna, jako zvláště v Polsku — omezil se sice pouze na pole literární, ale za to způsobil hnutí tím mohutnější. Dostal se sem po tuhých bojích proti zástupcům francouzského klassicismu z Němec, kde měl charakter více abstraktně náboženský, t. j. nespokojenosti s pomíjejícím životem vezdejším, smutku a melancholické touhy po lepším životě budoucím. Lhostejnost k životu okolnímu vedla romantiky k minulosti, již obetkali nimbem slávy a kde hledali uskutečněny své sny. Všechny ty momenty dovedly získati nadšené stoupence romantismu právě v Polsku, kde vše tak živě bylo proniknuto velikostí utrpené ztráty, politického úpadku a tesknotou za svobodnou, slavnou minulostí.

Na mladou, romantismem vychovanou generaci básnickou největší vliv měl Byron, jenž tak dovedl vysloviti veškeru tu trýzeň a tíhu, vznikající z protivy mezi ideálem a skutečností, melancholii z uvědomění si pomíjejicnosti všech věcí a touhu po jakémsi novém, neznámém, svobodném životě. A Poláci měli ze všech národů nejvíce důvodů zoufati nad svým osudem, nad spravedlností a lidmi. A tak onen touhou a žízní po spravedlnosti, svobodě a všeobecném blahu naplněný individualismus, jenž tvoří podstatu poësie Byronovy, nalezl svůj nejvznešenější výraz v poësii polské. Nejplněji ovšem u Słowackého, v jehož snech zašuměl velikým tajemstvím mystické extase, potopené v rozkoši víry v bezmeznou moc ducha, jenž dovede svatostí snův a modliteb svých smazati v očích Boha viny milionů. U Mickiewicze zavedl nás v průhledné hlubiny křesťanství, hlásaje, že pokorná víra a obětování sebe pro dobro bližních jest tím nejvyšším cílem, který si mohl individualism postaviti. A tuto Mickiewiczem nahozenou myšlenku rozvinul dále Krasiński ve své „Nebožské komedii“ a „Irydionu“, nakresliv v odvěkém boji pohanství s křesťanství, hmoty s duchem postavu křesťanského bohatýra. Ale všechny ty záhady všelidské, postavené Byronem, velicí básníci polští poněkud súžili: proniknuti láskou k vlasti, prudkou a vášnivou, a zároveň zármutkem nad tolikerým utrpením národa, obrátili veškero své myšlení a snažení právě k němu, k jeho spáse a znovuzrození, aby právě v něm zaskvěl se onen ideál křesťanský, o němž snili. Tak změnil se byronism v jejich nadšení v messianism, ukládající křesťanské poslání na národ polský.[2])

V tomto messianismu jest jistý prvek nově se probouzejícího hnutí všeslovanského, které šlo ruku v ruce s romantismem. Počátek romantismu jevil se všude snahou, zbaviti se otrockého napodobení klassické literatury francouzské a založiti svou vlastní samostatnou kulturu. Proto otázka ná-

[1]) Pypin a Spasović: „Historie literatur slovanských.“

[2]) M. Zdziechowski: Goszczyńskiego „Król zamczyska“. „Przegląd Powszechny“, 1895.

rodnosti jeví se všude první otázkou romantismu; s tím souvisí slovanské znovuzrození v prvé polovici minulého století, jež se projevilo národním sebevědomím, vznikem nových, obnovou starých literatur a snahami povznésti vzdělání národa na základě jeho minulosti. Tyto snahy dospěly k myšlence všeslovanské, k ideji velikého Slovanstva, jež by bylo oporou jednotlivých národností. Ale u různých národů vytrysklo toto vědomí z různých pohnutek a bralo se různými směry s větší či menší silou. U nás bylo výsledkem vědeckých studií historických a archeologických (Palacký, Šafařík) a vlastenecké poësie, z níž nejslavněji zazněla báseň Kollárova. Většinou viděli menší národové slovanští svou záchranu a naději v ruském obru, čekajíce, že jich dovede uhájiti, že bude v Evropě živlem obnovy a omlazení.

Byly to právě názory ruských slavjanofilů: Kirejevského, Konstantina Aksakova a především Alex. Chomjakova, kteří majíce stejné východisko jako messianisté polští: negaci zmaterialisované kultury západní, jež se odvrátila od ducha Kristova, a protest proti stávajícím poměrům, hlásali víru v mystické poslání Slovanstva pro obrod sestaralého lidstva. Ale jako messianisté věřili, že oním Messiášem, jenž svým utrpením má odčiniti hříchy celého lidstva, jest národ polský, tak slavjanofilé nalezli svůj ideál uskutečnění přikázání Kristových v Rusku, především v jeho náboženství pravoslavném, jež jako jediné pravé zachovalo prvek citový proti západnímu racionalismu a tak jest zárukou veliké budoucnosti Ruska. Tím se ovšem oba směry význačně liší. Slavjanofilé jsou členy národa nezávislého, jenž se nemusil báti o svou národnost a o své bytí, plného víry a své síly, toužícího jen po svobodě a rozsáhlé činnosti. Proto obraceli se především proti byrokratismu a potom proti přílišnému vlivu západu, hlavně Francie. Kdežto protest messianistů — to je „sten národa ujařmeného, jenž maje před sebou uzavřeny všechny dráhy rozvoje, vrhl se ze zoufalství v objetí mysticismu a hledal v zanícených modlitbách a snech útěchy v neštěstí".[1]) Nemohouce odnikud čekati pomoci, poznali, že nutno spoléhati jen na sebe, na svou vnitrnou sílu — a to již snadno vede k myšlence, že právě tou svou morální silou je Polska schopna i povolána obroditi celou Evropu, státi se Messiášem národů. Pro ten ideál, jenž jim svítil v duši, zapomínali na skutečnost . . . Je to tedy především prvek kritický, jenž svým střízlivým, o fakta a důvody opřeným úsudkem, odlišuje slavjanofily od poëtických, vášnivých a snivých děl messianistův. Ale se stanoviska ethického stojí tito nepoměrně výše, poněvadž třebas neuskutečnitelné, staly se jejich ideje pro potomky zdrojem čistých citův a svatého nadšení, kdežto nauka Chomjakova, třebas v sobě šlechetná, změnila se u jeho stoupenců v nebezpečnou zbraň, jíž bojovali proti všem náboženským i politickým snahám, které se neshodovaly s jejich snahami a ruskou vládou.

V plném svém výrazu objevuje se messianism po oné hrozné katastrofě roku 1831, jež rázem zničila všechny naděje kladené v povstání — totiž obnovu Polsky v mezích před rokem 1772 Značná část Poláků spasila se útěkem do ciziny, hlavně do Francie a Belgie, kde vyvíjela horečnou činnost, aby uskutečnila své sny, a za ní odebrali se tam také mnozí spisovatelé, byť se nebyli účastnili povstání. Byli duší veškeré činnosti mezi emigranty; neboť cítili nejvíce tu tíhu utrpení, jež stlačilo veškeren národní život, nemohli netruchliti nad zašlou skvělou minulostí, idealisovali ji, nehledajíce vlastních příčin pádu. A také v jejich tvorbě způsobila tato

[1]) M. Zdziechowski: „Mesyaniści i słowianofile." Szkice z psychologii narodów słowiańskich. Tam také rozebírá podrobněji poměr messianistů k slavjanofilům, zvláště v části čtvrté.

doba plná zmatků a protiv veliký obrat. Jeden byl cíl všech jejich myšlenek, jedním citem zaplála srdce všech, jedna vášnivá touha vedla kroky jejich v cizině daleko od vlasti, pro niž trpěli, pro niž plahočili se světem a v ústraní kdesi zapomenuti umírali . . .

Psychologický proces, jímž dospěli k svému messianismu, rozebírá M. Zdziechowski:[1] Bylo jisto, že zahraniční pomoc jest příliš pochybná, skoro úplně nemožná, že ani vnitřní vzpoury nevedou k cíli. Jediná naděje zbývala v Bohu. Poněvadž pak spravedlnost a láska jsou nerozlučnými vlastnostmi božskými, počali spatřovati v neštěstí, Prozřetelností sesílaném na vlast, nejen trest za hříchy, nýbrž i záruku budoucího štěstí: neboť utrpení obrací mysl naši k nebi, přibližuje umučenému Spasiteli, očišťuje, uzdravuje a posvěcuje; proto dlužno přijmouti pokorně bolestné zkoušky a v naději v milosrdenství Boží pracovati všemi silami o vlastním vnitřním zdokonalení; neboť jen na národě, složeném z dokonalých jednotek, spočine milost boží a po dnech smutku zasvítí slunce radosti a vítězství. Tou cestou přišli básníci polští brzy k víře v božské poslání Polsky, opírajíce ji jedni o základ katolický, jiní o nauku Towiańského; ale všichni nalezli v ní útěchu po bolestech života.

Taková byla to doba, že dovedla strhnouti s dosavadní dráhy i prvního romantika, klidného idyllistu Brodzińského, autora „Wiesława“ i čistého lyrika, pěvce Ukrajiny — Zaleského. Ale nejnadšenější píseň utrpení i pevné víry v budoucnost zapěli svému národu Mickiewicz, Słowacki a Krasiński, o nichž chci nyní jednotlivě promluviti, ukázati, jak pojal každý z nich onu messianskou myšlenku, k jakému stupni duševního rozpjetí ji dovedl a spojil se svým životem i osudem. Je pak doplňuje dílo Goszczynského „Król Zamczyska“.

Nechci tu kritisovati jejich názory. Vím, že je nazývali a nazývají utopiemi, poblouzením a hallucinací, vím, že nebyly pravou cestou, jež by vyvedla národ z ponížení, že jich nebylo možno provésti, poněvadž neměly pevného podkladu, naopak stály ve sporu s celou skutečností. Uznávali to konečně sami messianisté. Ale na každého, kdo se poněkud vžije do poměrů a jejich snah, musí působiti mocně již ta skutečnost ideje, veliké a důsledně domyšlené, jejíž vznik i cíl determinovala přílišná láska, i její síla, s jakou prorážela chladnou zeď rozumu a rozněcovala nadšení v tisících polských duší. Prožívám ty šlechetné a svaté city, cítím sálat oheň jejich přesvědčení a horoucí lásky, dávám se ovívati slavnou tajemností jejich snův a je mi, jakoby obklíčila mě nekonečnost oceánu ve svém jasu i bouři, jakoby paprsek velikého ducha zasvítil v duši a zapěl jí tajemnou píseň smutku i vítězství. A chápu pak, proč je tak milují Poláci, své veleduchy a proč moderní poësie polská tak se k nim přimkla právě po této stránce . . .

II.

Nejdůstojněji vyvrcholil ideu messianskou Adam Mickiewicz. Možno říci, že Krasiński přijal jen první její část, Słowacki druhou, Mickiewicz však celou. A jest jistě zajímavo sledovati všechny ty cesty duševního života, jimiž došel důsledně až k poslednímu jeho stadiu.

Mickiewiczem vládl cit a obraznost; proto tím snadněji a hlouběji působily naň zásady náboženské, jež vštěpovány mu pečlivým vychováním již od mládí. I když nejvíce vybuchl vášnivý cit, vždy zase dovedl najíti Mickiewicz jasný duševní klid, jaký může dáti pouze pevné náboženské pře-

[1] M. Zdziechowski: „Mesyaniści i słowianofile“, str. 32. a n.

svědčení. „Náboženské zásady“ — praví M. Zdziechowski — „svítily mu životem jako pochodně, chráníce ho, by neupadl do pochybnosti a zoufalství.“ Ze života básníkova bylo by možno uvésti mnoho příkladů jeho zbožného ducha: po příjezdu do Vilna pokleká před kaplí Ostrobranskou a prosí N. Pannu o ochranu. Stejně po 9 letech, když odváželi ho do Ruska.

Druhým základním prvkem byly city patriotické. Tehdy ještě, ve Vilně, nebyly to vášnivé výbuchy celé jeho bytosti, ještě se ho nedotkl ohlas velikých ran a otřesů, jež procházely polskou společností. Pěl ještě na prvém místě píseň své lásky pozemské, svého osobního štěstí, nad něž neznal na zemi většího. Přišlo ovšem sklamání, skoro zoufalost. Srdce na chvíli ochladlo, ale jen proto, aby se rozehřálo čistším, jasnějším plamenem. Tehdy ve vězení pochopil Mickiewicz, že nesluší hnáti se za štěstím vlastním, když ho není ve vlasti, že nesluší ztravovati se vlastní bolestí, když v utrpení a křivdách dohasíná otčina: zemřel Gustav, narodil se Konrád. Mocně tu také na jeho vývoj působila již dříve společnost druhů, plných nejušlechtilejších snah po mravním obrození lidstva. Je to hnutí filaretů, hnutí to podstatně „osvícenské“, jehož ideje jsou shrnuty ve tři hesla: věda, ctnost, vlast. Úkolem měli vzdělávati se k velikým pracím, jež je čekaly v budoucnosti. V tomto ideálním ovzduší vyrostl a vzlétl duch Mickewiczův, tam také vssál do sebe víru v národ a jeho obrození. Všechny své snahy a city filaretské vlil do veršů své nesmrtelné „Ody do mládosti“.

Mickiewicz měl i periodu náboženské lhostejnosti, částečně již ve Vilně za hnutí filaretského, více ještě za pobytu v Rusku vlivem lehkého života. Napsal ovšem svůj „Hymnus na den Zvěstování Nejsvětější P. Marie“, ale ten jest pouze zevně nábožensky nadšeným, necítíti tu dechu věřícího srdce.

Úplný obrat v duševním jeho životě způsobilo povstání r. 1830. Byl připravován ovšem již dříve, zvláště v Petrohradě styky s malířem mystikem Oleszkiewiczem. Zde nejsou dosud dosti vysvětleny všechny vlivy, zejména poměr Mickiewiczův k tak zv. hnutí novokatolickému. Většinou připomíná se proslulý Lamennais; Zdziechowski [1]) uvádí také šlechetného hraběte Montalemberta v Římě, jenž snil o smíření katolicismu se snahami liberálními, a kněze Chołoniewského. Ale je tu také asi de Maistre, Bonald, Buchez, Ballanche. Po několika letech přistoupil tu Mickiewicz ke sv. přijímání. Do Říma přicházely za ním zvěsti o povstání ve vlasti. Po delším váhání opustil Řím, ale již cestou v Poznani stihla ho zpráva o katastrofě (r. 1831).

To neštěstí dokonalo obrat, utvrdilo na vždy již přesvědčení náboženské a rozvinulo úplně ideu messianskou. Svědčí o tom list psaný r. 1832 z Drážďan: „... Myslil bych jen, že by bylo dlužno našemu snažení dáti charakter náboženskomravní, odlišný od finančního liberalismu Francouzův, a že třeba položiti základ na katolicismu. Znáš díla Lamennaisova? jest to jediný Francouz, který upřímně plakal nad námi; jeho slzy byly jediné, jež jsem viděl v Paříži. Pobyt ve Velkopolsce a to, co jsem slyšel o Slezsku, utvrdilo moje zásady. Snad náš národ jest povolán zvěstovati lidem evangelium národnosti, mravnosti, náboženství, jediného základu nynější politiky opravdu účelné. Nejučenější Francouzi necítí patriotismu, ani zápalu pro svobodu a rozumují o něm.“ Ten ideál jeví se od té doby v celé jeho činnosti.

Zůstal již mezi emigranty až do smrti, ponejvíce v Paříži, silou svého citu udržoval v nich ducha a chránil před zoufalstvím. Je to zvláště pa-

[1]) M. Zdziechowski, d. c., str. 34.

mátná III. část „Dziadů“, napsaná v Drážďanech r. 1832, kde uložil vše, co duší jeho prošlo od uvěznění ve Vilně, v době pobytu na Rusi, v Italii a znovu v Polsku. Jest výrazem nového obratu v duševním životě básníkově, ale spolu i obrazem cítění celého tehdejšího Polska, básní steskův a žalů, naděje a nenávisti spoutaného národa, jak se zrcadlily v citlivé duši velikého syna Polsky. Nejsilnější z celé části jest „Improwizace“, napsaná ve stavu neobyčejného vytržení za jedinou noc, po níž nalezen byl básník umdlený na zemi ve spánku. Základní strunou jest tu cit, který vybuchuje jako vulkán, jím prožívá a spolu trpí to, co cítí a trpí celý jeho národ:

Ja i ojczyzna, to jedno;
nazywam się Milion: bo za miliony
kocham i cierpię katusze . . .

Citem proráží hráze rozumu, vzlétá až k trůnu samého Boha a vyzývá ho k boji, k boji — na srdce. Zde jest píseň Mickiewiczova zoufalým voláním o pomoc s nebe, prosí a lká ve jménu celého národa, poněvadž on a vlast jsou jedno. Veškery síly své duše chtěl roznítiti v požár, který by svatým ohněm zapálil i srdce krajanů, aby jejich plamenné touhy se spojily ke znovuzrození té, nad níž klenuli již hrob.

Základní myšlenka básně jest konflikt hrdiny Konráda s Bohem, záhada, jež zachvívala duší největších myslitelův a básníků, se kterou setkáváme se v knize Jobově, v Aischylově Prometheu, ve Faustu Goethově, nejvíce pak v Byronově Manfredu a Kainu. Ale od těch všech liší se Konrád Mickiewiczův tím, že vystupuje ne v obraně celého lidstva, nýbrž jen jednoho národa — svého. Jiní Prometheové vystupují proti nebi a Bohu z důvodův osobních, všelidských utrpení, bolest Konrádova plyne výlučně z hlubokého citu vlasteneckého. Dá se to snadno vysvětliti:[1]) Byron náležel k národu volnému, hrdému, bezpečnému, nad světem triumfujícímu, Mickiewicz k národu, jehož skvělá minulost tím silněji vynikala ve smutné přítomnosti. Proto v Byronovi mohl se snadno vyvinouti kosmopolitismus, ale duši Mickiewiczovu zajímalo nade vše utrpení vlastního národa. Vidí triumf obrovské síly hmotné, vidí, jak krajané musí prchati z vlasti, jež sténá pod nohou vítěze. Nemůže pochopiti, jak se to všechno může srovnati s věrou jeho i otců v Boha-Lásku. A odtud ta otázka, ten výkřik trpícího láskou za miliony: je-li Bůh dobrý, je-li spravedlivý, proč tolik utrpení ve světě a ve vlasti?

„Kłamca, kto liebie nazywał miłością,
Ty jesteś tylko — mądrością! . . .
Tyś nie ojcem świata, ale . . . carem!“

A v rozluštění tohoto zápasu s Bohem jest nejhlubší rozdíl mezi Mickiewiczem a Byronem: Byron zbožnil svého bohatýra, Mickiewicz ho odsoudil. Z temnosti osvobozuje ho modlitba kněze Petra, jenž sám přejal na sebe všechny jeho viny a tresty. Jeho víra a pokora vítězí a láme démonický vzdor Konrádův, jenž se probouzí za zpěvu andělských chorů: „Pokój, pokój prostocie — pokornej, cichej cnocie! — Sługo, sługo pokorny, cichy! — wniosłeś pokoj w dom pychy! — Pokój grzesznemu sierocie!“

V knězi Petru jest zobrazen stav duše básníkovy, nejvyšší zenit jeho rozvoje, když prohlédl a poddal se pokorně osudu. Bůh ví, co činí — povídaly mu cit a víra — Prozřetelnosti jsou nejlépe známy potřeby lidí. Ten, jenž vydal Syna svého na smrt, vydal nyní celý národ na cestu křížovou.

[1]) Srv. Dr. Józef Tretiak: „Mickiewicz i Puszkin jako bajroniści“. „Przegląd Powszechny“, 1899.

Ta víra v nekonečnou Lásku boží spojila se s láskou Konrádovou v krásné harmonii, a z obou vyrostlo zapření sebe a obětování pro jiné: není-li možno obrození politické, nutno zatím pracovati k obrození vnitrnému, k duševnímu rozvoji národa. A víra Petrova dosahuje toho, čeho nemohl dosáhnouti hrdý titanism Konrádův: v páté scéně v neobyčejném vidění uzří obraz budoucnosti národa; jest plný slz a utrpení, ale objeví se muž Utěšitel, jenž povede svůj národ cestou vítěznou a přinese svobodu všemu lidstvu.

Tou modlitbou tiché a odevzdané pokory, která, zapomínajíc na sebe a na svět, ztrácí se v Bohu, dokonán byl nový směr ducha básníkova, jejž určitě vyslovují také „Księgi Narodu i Pielgrzymstwa Polskiego“, vydané téhož roku 1832 v Paříži. Působily neobyčejně mocně mezi emigrací i v Polsku. Hlavní myšlenka jest asi tato: Polska padla, poněvadž nechtěla jíti cestou ostatních národův odvrácených od zákona křesťanského a s nimi klaněti se modlám, z nichž nejhorší byla „Prospěch“. Avšak vstane znovu a slavnější ještě, jako nový Messiáš lidstva, jenž přinese národům mír a svobodu a lásku. Jen pro toto své veliké poslání je stíhána tolikerým utrpením. — Byl to hluboký cit jeho lásky, jenž ho dovedl až k té víře, v níž nalézalo srdce jeho útěchy a síly, by nekleslo pod tíží neštěstí, neutonulo v bolesti a zoufalství. Příliš miloval svůj národ, než aby mohl pochybovati o jeho životnosti. Viděl již jen budoucnost, slavnou a velkolepou, až národ, jenž projevil v minulosti tolik životních sil, jenž nese hrdinsky kříž svého ponížení za hříchy lidstva, ukáže se jako obnovitel ideí křesťanských. Prismatem svého ideálu hleděl na svou vlast a zdálo se mu, že žár, planoucí v srdci jeho, plane i v srdci krajanů . . .

Jen jako mimochodem, tísněn nouzí a neblahými poměry a utíkaje proto rád ve vzpomínkách v kraj dětských let, „kde člověk po světě kráčel jako po louce a znal jen drobné a krásné kvítí,“ napsal své nejslavnější dílo, polskou Iliadu, klidnou epopeji polského života a polských dějin, prohřátou jakýmsi teplem, jež bylo vlastním duši básníkově, „Pana Tadeusze“. Jest to jen novým dokladem, jak dovedl opanovati šílený cit, takže právem praví o něm M. Zdziechowski[1]): „Ač velkým byl Mickiewicz jako básník, jako charakter byl ještě větším.“ Jako v „Dziadech“ Petr, je zde Jacek Soplica obrazem duše básníkovy, když se navrátila pokorně ke tradicím víry ve spravedlnost Vládce všehomíra, k tiché odevzdanosti v Jeho svatou vůli a nabyla naděje v konečné vítězství pravdy a spravedlnosti. Ta víra podává mu zase touž odpověď na nezodpovědnou zoufalou otázku titanovu: Polsko trpí za lidstvo, aby je svým utrpením očistilo, svým z mrtvých vstáním vykoupilo.[2]) Ta odpověď ho uspokojila, byla jeho silou a útěchou.

A té měl svrchovaně potřebí. Byla to pro něho těžká doba, když viděl zoufalý stav emigrantů, většinou již na duchu kleslých, trpících, hladových a při tom zase osnujících nejsmělejší plány do budoucnosti. Přistoupila k tomu smrt nejmilejšího přítele St. Garczyńského, po níž ovládl ho nesmírný smutek, nová neštěstí vlasti a mnohdy vlastní nouze a strasti . . . Až do dna vypil Mickiewicz hořký kalich bolesti, jež spolu s touhou po pravdě a spravedlnosti ztravovala veškeru jeho bytost a podlomila síly. Uzavřel se do sebe, zanechal činnosti básnické a počal přemýšleti o plodnější pro lidstvo práci. Pana Tadeusze i ostatní svá díla pokládal za marné, neprospěšné „frašky“. Píše roku 1834: „Přicházím k poznání, že se příliš žilo a pracovalo pro tento svět, pro marnou chválu a pro cíle malicherné. Zdá

[1]) M. Zdziechowski, d. c., strana 54.

[2]) St. Tarnowski: „O Mickiewiczu“.

se mi, že již nikdy nepoužiji péra na frašky. Jen to dílo má cenu jakousi, z něhož může se člověk polepšiti a moudrosti naučiti.“ Měl již na mysli jen mravní, náboženské obrození lidstva. Tehdy zabral se také do četby mystiků; byl to především Saint-Martin, jak se zmiňuje o tom Kallenbach,[1]) ale i Jak. Böhm, Fr. Baader a Angel. Silesius, později R. W. Emerson.

Přicházely stále nové strasti. Mickiewicz viděl, že nynější postavení národa neodpovídá nikterak oněm velikým snům. Nejlepší synové v cizině, bez hmotné moci i naděje v ni, mnohdy malomyslni, zoufalí, nesvorní . . . To vedlo k přesvědčení, že ona idea budoucnosti bude provedena nějakým zázrakem, že brzy vystoupí nějaký muž „živého zákona“, nový Mojžíš, Kristus nebo Napoleon, jenž vzkřísí Polsku, spasí lidstvo a zavede na zemi vládu Parakléta, dobu věčného míru a štěstí . . .[2]) Tedy táž víra v muže Utěšitele, kterou vyjádřil Mickiewicz již ve III. části „Dziadů“ i v onom listě z r. 1832. Od budoucnosti jen čekal jejího uskutečnění.

A náhodou objevil se člověk, jenž se vydával za takového muže, Bohem seslaného. Byl to Towiański. (P. d.)

LEOPOLD R.-FARKAŠOV (Ol.):

Píseň o temné noci duše.

(Glossy k mysticismu sv. Jana od Kříže).

(Pokračování.)

II.

Vivo sin vivir en mi;
y tan alta vida espero,
que muero, porgue non muero.
„Co žiji, to život není;
a k takému já žití zírám:
že umru, protože neumírám“.
S. Teresa de Jesus: Glossa.

Genese mystické duše! — Kdo ji vystihne? Kdo jest dosti silným učiniti přístupnými nejzajímavější, ale též nejskrytější hlubiny duševního života? Krásné a hluboké jest studium organismu tělesného, daleko krásnější a hlubší, ale těžší též jest dáti duši pod pitevní nožík a studovati její vteřinové záchvěvy!

Kdo má zde odvahu jasně slovem říci to, o čem sám eskatický Doktor, největší mistr mysticismu — sv. Jan od Kříže — v úvodě svého díla: „Vstup na horu Karmel“ napsal: „Šťastným duším, aby dospěly výše dokonalosti, jest projíti tak velikými a hlubými, jak tělesnými, tak duševními tmami a strastmi, že věda lidská nestačí, aby je obsáhla, a zkušenost nemá, čím by je vyjádřila: *ba i ten, kdo to prožil, i když to cítí, nemůže se vyjádřiti.*“[3])

[1]) Józef Kallenbach: „Adam Mickiewicz“ 1897. — Ostatně zde jest půda ještě dosti nejistá a badatele čeká záslužná práce.

[2]) Pypin a Spasowicz: „Historie literatur slovanských“.

[3]) . . . „Und fragst du, wie dieses geschieht, so sage ich dir: frage die Gnade, nicht die Wissenschaft; frage die Sehnsucht, nicht den Verstand; das Seufzen des Gebetes, nicht die Bücher; den Bräutigam, nicht den Lehrer; Gott, nicht den Menschen. Frage nicht das Licht, frage das Feuer, das dich durchflammt und dich durch die glühenste Liebe in Gott überführt. Gott selbst ist dieses Feuer“. — (Hl. Bonaventura). Weiß, Weltgeschichte, VIII. 466.

V moři bolů, pod Himalají křížů rodí se duše mystická. *Vešla do světa s očima, jimiž vidí absolutní skutečnost, v dobách těžkých,* kdy ideální snahy zaprodány jsou požitku, jenž v neočíslných tvarech triumfuje ve všech vrstvách lidu, v dobách, kdy „svatému nadšení" zůstává jen jméno — davem nepochopené.

A duše, „jež v Bohu kotví jako v hloubi moře loď", vidí podstatu života na zemi jako plačtivé údolí, do něhož spadla s výšin. Vstupuje proto do života jako do chrámu rozjímajíc.

Vidí svět, jakým má býti a jakým vskutku je, a to jest pro ni nevysychajícím mořem slzí a bolestí: neb vyvoleným dal Bůh srdce citlivé a zrak jasný. Cítí mnoho, vidí mnoho, otvírá budoucnost pohledy, obtíženými tajemstvími. Pro ni

> . . . je vetchá země stará,
> kde chátrá lidský rod:
> jsou barvy vyprchalé
> všech květů, duhy vod . . . (Xav. Dvořák.)

Chce pomoci těm, kteří nemají nikdy skoro ani kdy, ani vědomosti, ani odvahy, ani přítomnosti ducha, jejž pro sebe vyžaduje život opravdový, život κατ' ἐξοχήν. Chce ukázati, v čem trpí nedostatek ti, o nichž platí Hellovo: „Potřeba člověka jest sama tajemstvím pro člověka," kteří hynou dříve, než byli dokončili cokoliv. Herkulova práce!

Kolik balvanů musí odkliditi, jež ti jí v cestu hodili, kteří by ji měli na rukou nositi a podporovati. Pracuje, potí se do umdlení *a objímá v srdci svém netoliko lidstvo trpící, nýbrž i své protivníky,* kteří ji bičují, kámen místo chleba jí podávají, a bachantsky jásají, když ji zranili ve své zaslepenosti a vzteku. Kolikrát, zdá se, nutí ji láska a hlas Boha, aby i těm vysoko postaveným a nad ní moc majícím otevřeně řekla do očí: „mane, thekel, fares" — a kolikrát úděl proroků jest údělem jejím!

Zraněna orá líchy neúnavně dále: mráz sebectví spaluje jí půdu, aby símě, potem jejím zaseté, nevzešlo, žhavý úpal vášní nepřátelských vyssává mízu, kterou pro Boha vlila do duší mladých, svět celý bouří se proti ní, která první odlišila věc od prospěchu vlastního.

Cítí svou chabost, poznává bídu svou. Poznání to však jest ostnem, který v skrytě ji dráždí k práci a k snaze, vždy úsilovnější, jest poutem, jímž přikována jest k stvoření: neboť aby poznala bídu svou, třeba již, praví Hello, aby byla nakloněna k pramenům slávy.

V těch bídách a svízelích slyší již aspoň nejasně jisté vyzvání světla, cení aspoň částečně neproniknutelnost temnot, v nichž žila, *pocit osamělosti vkrádá se do srdce jejího* čím dále, tím mocněji, až vyzní ve chvíli rozjímání v mohutný chorál touhy po svobodě a nekonečnu:

> „Je duši mojí chladno
> pod země klimatem;
> je cizí v prostřed tvorů,
> je těla zajatcem.
>
> Mně úzko nevýslovně,
> chci křídla rozpjat ven:
> a obrodit se smrtí
> na věky svoboden". (Xav. Dvořák.)

Oklamána, zbroucena a umdlena rozbíjí pouta, *zřítká se světa úplně,* umírá světu a vydá se sama na cestu z labyrintu s klubkem Ariadniným, přirozenou to touhou po věčném, a netuší ani obrovské síly svých křídel, jíž unáší se atmosférou země do mystického ovzduší, pravého to živlu svého. Touha roste, žízeň se vzmáhá:

„O rozkoš visí v dálkách,
jak růží zahrady,
tam kvetou moje ráje
mystické záhady". — (Xav. Dvořák.)

Den práce lopotné se schýlil, klid noční se šíří. Země pro duši jest pouští; stojí na jejím okraji za večerního šera, připravena za chladivé noci přebrodit se mořem nebezpečného jejího písku do slunných dálek neznámé říše! —

V blízkosti za duší leží svět lidí, z něhož prchá: svět sobeckých tužeb a malicherných přání, svět mrzkého shonu. Ještě slyší ozvěny jeho pachtění... U nohou jejích spí poušť široká a dlouhá, poušť tajemná svým mrtvým tichem, naplňujíc duši *klidem i bázní.*

Mír! — Odhodlaně přetrhla duše provázky, poutající ji k světu, svět je pro ni mrtev; cosi svatého, neznámého, nevyslovitelného vlní se jejími záhyby, ale to daleko ještě není Bůh, ani jeho svatá blízkost, nýbrž jen zbožná tucha Jeho velikosti. Všechny její schopnosti, ač pracují úsilovně, zdají se odpočívati: jest osamocená a schudlá. Tato samota a chudoba jest velikým tajemstvím hrdinů v království Božím!

Odhodlaně vyšla — a přece se chvěje. Proč se třese, když dobře ví a cítí, že opovrhování smrtí jest základem její síly? Poušť, písek, šířící se tma. — Zpět nesmí, v před jíti nemá odvahy, neznajíc cesty: vlny sotva sklidněného nitra se zdouvají, bouře pochyb a zmatků hrozí. — Tu

„Slyšte! Paprsků píseň
sluchová hallucinace,
zahřmění zvonů neviditelných
do bdění vysíleného,
zaznívá"... (O. Březina: Vigilie.)

Za zvukem tím se béře v dálno neurčité za hlubé noci osamělou pouští. Tu tisíce snění, plánů a přání umírá nesplněním a tisíce tisíců tuch padá v trosky na prahu nových aspirací. Vysílenost roste, žízeň mohutní. V mrtvé samoty, v noc pohroužené, umdlené duše vkrádá se *pochybnost, pokušení beznaděje, slabosti a pýchy;* mrak křížů leží nad obzorem nebe tmavého. Kolikrát již rozplynula se blízká oasa jak „fata morgana" před očima duše, než našla bezpečnou stezku, po které jistě přichází do stínu palem v rozkošné oase s třídílným, stříbrným praménkem osvěžující vody!

„Dnem i nocí tryská jeho proud
do nádržky omšené, perlí se a zpívá. —
Přijde zpěvák — napojí ho, . . .
přijde princ — a občerství ho,
přijde žebrák — dá mu pít". (K. Lutinov.)

Cesta u pramene vyšlapána; mnoho je těch, kteří šli jejími cestami se žízní na rtech až k prameni, ale nechtěli píti; odvrátili se, místo aby k němu běželi. Jedni napivše se trochu, a příliš brzy se napojivše, pozbývají žízně; těmto nedostává se lásky, neboť láska nerekne nikdy: „Dosti!" — Jest to pramen „vědomí blízkosti Boží" a zřídla jeho: víra, naděje a láska; ale *„větší z nich jest láska"*, (I. Kor. XIII., 13.) a proto mimovolně tryskají duši ze srdce vřelého toužebná slova:

„Prameni, jasu plný,
ó kéž by rázem hladce postříbřené
tvé zjevily mi vlny
ty oči prozářené,
jež nosím na dně duše potopené!" (Sv. Jan od Kříže.)

Duší, pokřísenou pocitem blízkosti Miláčkovy, vlní se *vnitřní útěcha a klid,* který jen na výsostech vane, že duše zapomíná na svízely a útrapy, jež jí

bylo překonati, než mohla spočinouti v háji palmovém uprostřed pouště. V noci, v bázni a třesení, po dlouhém bloudění přišla sem, kde nyní dlí; než pobyt její jest pobytem, jak nám jej líčí nevěsta ve „Velepísni“:

„Ve stínu toho, jehož žádala duše má,
spočinula jsem [1]) . . .
Já spím, ale srdce mé vzhůru jest.
Hlas miláčka mého, jenž tluče:
„Otevři mi, sestro má!“ —
Závoru dveří svých otevřela jsem miláčkovi,
ale on zmizel.
Duše má rozplývala se, když promluvil:
hledala jsem, ale nenalezla jsem ho,
volala jsem, a neodpověděl mi! —
Potkali mne ponocní, kteří chodí městem:
zbili mne a zranili mne“.[2]) — — —

Hle! duše, již odepřena i při spravedlnosti útěcha a slast duchovního života, *duše zkoušená suchopárností a opuštěností!* — Tam, kde dlí, zůstati nesmí: neb oasa není cílem její cesty. Neznámá, nebezpečná pouť ji dělí od cíle její pouti, od zahrady Miláčkovy: kde raší fík a pučí vinice, kde kvítí voní, volá hrdlička.

Sžehnutá, jednotvárná leží před ní poušť bez chodníku, bez šlepějí: neb málo těch, jimž jíti bylo pouští tou do „věčného města“; a když přešli, bouře věků zavála jejich stopy. — Blízkost Miláčkova zmizela; duše po něm volá:

„Ty, jenž srdce mé ranil's,
proč opustil's je nyní nezhojeno?
A když mi odcizil's je,
proč necháš pohozeno
a nevezmeš, co bylo uloupeno?“ (Sv. Jan od Kříže.)

— Žádná však odpověď neruší mrtvého ticha, jež spí na nepřehledné poušti. Den schládl už, a stín se prodloužil: jest čas k odchodu. Kam? — Duše rozjímá. —

„*Hlavní ráz rozjímavých,*“ praví Hello, „*jest ten, že obracejí na sebe hněv a ironii lidí.*“ Místo, v němž žijí, již samo sebou dráždí slepce světlem, jímž je naplněno. Povaha jejich skutků poskytuje podivuhodně ironii všecky příležitosti k vypuknutí. Příčina a účel jejich skutků unikají stejně pohledům lidským. Skutek samojediný vydán jest tomuto pohledu, osamocený, opuštěný od svého cíle, oloupený o ovzduší, v němž žije duch, který jej oživuje. Tak vržen na půdu světa, bez vysvětlení, život světce rozjímavého jest cizincem a jest považován za nepřítele. Lidé nevědí, co si mají mysliti o těchto cizincích, kteří se jmenují světci (cizinci nikoliv svou lhostejností, ale cizinci svou převahou duševní), a nevědouce, co si mysliti, lidé počnou se smáti.

Svět proskribuje duše ty jako rušitele míru, poněvadž životem svým promítají jiný svět, o němž nechce slyšeti lidstvo, aby mráz neproběhl páteří zjemnělou, na takové požitky nezvyklou, a proto je prohlašuje za chorobné, aby aspoň posměškem — zbraní to ze všech nejlehčí — zhanobil bělostnou řízu jejich. „*Proto svět se posmívá svatým a především svatým rozjímavým, ježto kontemplace jest ze všech svatých věcí ta, kterou nejméně chápe.*“

---

[1]) Srov. Mat. XI.[28]: „Pojďteť ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím“.

[2]) Srov. II. Tim. III.[12]: „A všichni, kdož chtějí pobožně živu býti v Kristu Ježíši, protivenství trpěti budou“.

Tak počínají sobě ti, které duše chce v nesmírné své lásce z údolí tmy k Slunci vynésti. Odtud, že opět slzy jsou pokrmem duše mystické i na této cestě, a že požívání tohoto chleba slzí doprovázeno jest jásotem davu! Než slzy tyto jsou již onou tajemnou mlhovinou, z níž v určený okamžik Prozřetelností povstane nový svět v duši mystické.

Noc sklonila se nad pouští, ale duše obeznámena s jejími nástrahami na první své cestě, jde zvolna a opatrně dále: nebo v noci není radno choditi, chodec snadno zbloudí, krok jeho jest nejistý a nesmělý; za to až vzejde slunce, a ono vždy po noci vychází, a nastane den, obohacen noční zkušeností kráčí vesele a směle za svým cílem! Proto i zde duše, nelekajíc se žáru denního, v tiché rozjímání pohroužena a odevzdána zcela čeká na úplné rozbřesknutí probleskujícího světla. Zapomíná tíhy svých bolestí, a slané moře slzí teď vždy více rozněcuje žízeň po nápoji, žízně neuhasínajícím, zrovna tak, jak to napsal Xav. Dvořák:

Můj Bože, tak to přijít musilo,
jak snil jsem a jak čekal, zcela,
že najednou se všecko vznítilo:
to s duše obětí i oltář těla.

To všecko bylo jenom pableskem,
co prošlo posud nitrem,
to všední žár, jímž každý vřem,
vše bylo sen — jenž končí jitrem.

Červánky hory oblily
a rosou svítí každá lícha;
mé naděje vše nachem zjiskřily,
jak noční stín mře moje pýcha.

Mé hvězdy všecky pohasly,
však slunce vyšlo za ně,
mé útroby se sladce zatřásly,
jak dechem úrody kol stráně.

To na líchy mé padla zář
a mystické se hnulo sémě.
Ty usmíváš se, Hospodář,
a srdce hoří ve mně.

Duše zahořela! Známka bezprostřední blízkosti Boží se dostavila. „Oheň šel před Ním a spálil kolem nepřátely.“ Osvícená duše nesmírným rozmachem perutí své touhy spěchá k „zahradě zamčené“, že i za úpalu denního rychle mine krajinu písku a bouří!

Vládnoucí!
Ať smyji oči své, nemocné soumrakem,
na výši tvých hor, z jichž temen se valí
prameny šumící písněmi nesmrtelnými!
Do větru touhy,
k rovníku tvému,
strhni má křídla! — (O. Březina: „Větry od Pólu“.)

zní její ranní modlitba při červáncích vycházejího Slunce!

Slunce vyšlo! —

„Požáry jeho vzňaty
hned mladé dívky rozhodly se, jíti
za jeho šlépějemi,
kořenné víno píti
a vůni balšámu, jenž z něj se řítí.

Ve sklepě miláčkově
jsem byla; — — —
Tam hrud' mi podal svoji,
tam sladké taje znát mi láska dala,
tam sladkých za pocelů
jsem celá se mu vzdala,
s ním věčně býti jemu přísahala". [1]) (Sv. Jan od Kříže.)

To jsou ony chvíle, v nichž volá svatá Terezie: „Podepřete mne kvítím, obložte mne jablky, neb láskou omdlévám!" A milování to jak peklo tvrdé jest, a jako smrt jest silná láska ta; „dával-li by člověk všechen statek domu svého za milování, jako ničímž pohrdne jím."

V bleskových těchto okamžicích člověk pozbývá smyslů . . . Paměť — jako ubohý motýlek, jehož křídla jsou opálena, jenž klesá k zemi, nemoha sebou hýbati. Tó jsou chvíle, kdy zpívá svatá Terezie:

Mne, Bože, nepohnul jsi nebem svým,
Jež jsi mně slíbil, bych tě milovala;
Mne peklem nepohnul's, . . .
Ty's, Bože, sám mne pohnul! —
Tvá láska dojala mne neskonalá.
I bez nebe bych tebe zbožňovala,
I bez pekla se chvěla před Tebou.
Nic, Bože, nedej mi za lásku mou:
I kdybych v to, več doufám, nedoufala,
Jak dnes bych tebe stále milovala!
(Sv. Teresie—Karásek: A nuestro Salvador.)

Mezi tím jest vůle celá v lásce pohřížena, nevědouc, kterak miluje. Jest to kraj extase! — — —

Nelze se tedy diviti, že duše, jež zřela krásu největší a nejryzejší, bez stínu a zkalení, nechce k nám do úlolí s vrcholků, kam málo dospělo skřivanů s duševní písní své lásky a obdivu. Odtud tesť, míza a vůně její zahrady, základní motiv jejího zpěvu: stálý nářek roztoužený, sama touha a láska.

Sv. Jan od Kříže dosáhl těch vrcholků, a „v extasi lásky zazpíval bratrským duším, že není radostí větších, nežli je opojení zraku, věčností sesíleného," v čarovné své básni:

Píseň o temné noci duše.[2])

Kdys v jedné noci temné,
jsouc lásky steskem celá rozpálená,
ó štěstí sudby ke mně!
jsem prchla neviděna,
když v tichu byla chata ponořena.

[1]) „Toto svaté vytržení duše je rozkošný výlet duševní, kteréhož popsati nelze tomu, kdo sám rozkoše jeho neokusil . . . Z počátku bývá vytržení ono po dlouhém rozjímání, jelikož Pán duši jako po stupních vzhůru k sobě táhne, až ji konečně Božskou rukou svou pojme, usazuje ji jako ptáčátko po dlouhém letu do hnízda klidu . . . Když duše takto Boha si hledá, padá najednou do mdloby, jež spojena jest s nevýslovnou sladkostí a útěchou... Po této modlitbě rozplývá se člověk v slzách, pociťuje neobyčejnou rozkoš". — — „Vše to zdáti se bude arabské," dokládá svatá Theresie, „a přece není nic nad to pravdivějšího".
(Autobiografie sv. Teresie, kap. 18. a 19.)

[2]) Úplný a původní nápis básně té zní: „Canciones, en que canta el alma la dichosa ventura, que tuvo en pasar por la obscura noche de la fé en desnudez, y purgacion suya, à la union del amado": „Písně, ve kterých opěvuje duše svůj šťastný úděl, který našla prchajíc za noci temné od nahoty své ve víře a od očisty své ku spojení se svým milencem". (Zdařilý tento překlad vzat jest z Bouškova článku: O. Březina — o ženě.)

Tu v bezpečí v tom temně
po tajných schodech prchám převlečena,
ó štěstí sudby ke mně!
v tom temně zahalena,
když v tichu byla chata ponořena.

V té noci, plné štěstí,
a v taji, nikým nezřena ni málo,
nic nezřím, nešelestí,
ni světlo nezaplálo,
jen to mne vede, jež se v srdci vzňalo.

To světlo vedlo jistě,
líp, jistěji, než o poledni světlo,
tam, na kterém mě místě
ten čekal, známý jistě,
kde s pustým místem oko jen se střetlo.

Ó vůdkyní jsi mojí
ty noci, krasší zory nad ruměnce!
ó noci, která pojí
dva milence a hojí,
a milku přeměňuje na milence!

Na ňadrech mojich v květu,
jež pro něho jsem zachovala pouze,
tam ležel, snil, pln vzletu,
já líbala ho v letu,
co cedrů sněti chlad mu vály dlouze.

Když čistý vánek ranní
mu ovál pramen vlasů jeho svislý,
tu něžnou rukou raní
mě v šíji z nenadání,
až docela mne opustily smysly.

I klesla jsem a mdlela,
a milence jen viděl zrak můj němý.
Vše zmizelo mi zcela,
má starost, touha vřelá
mě uložila mezi lilijemi. —

(P. d.)

Ave Maria.

O. Stanovský (Litomyšlice).

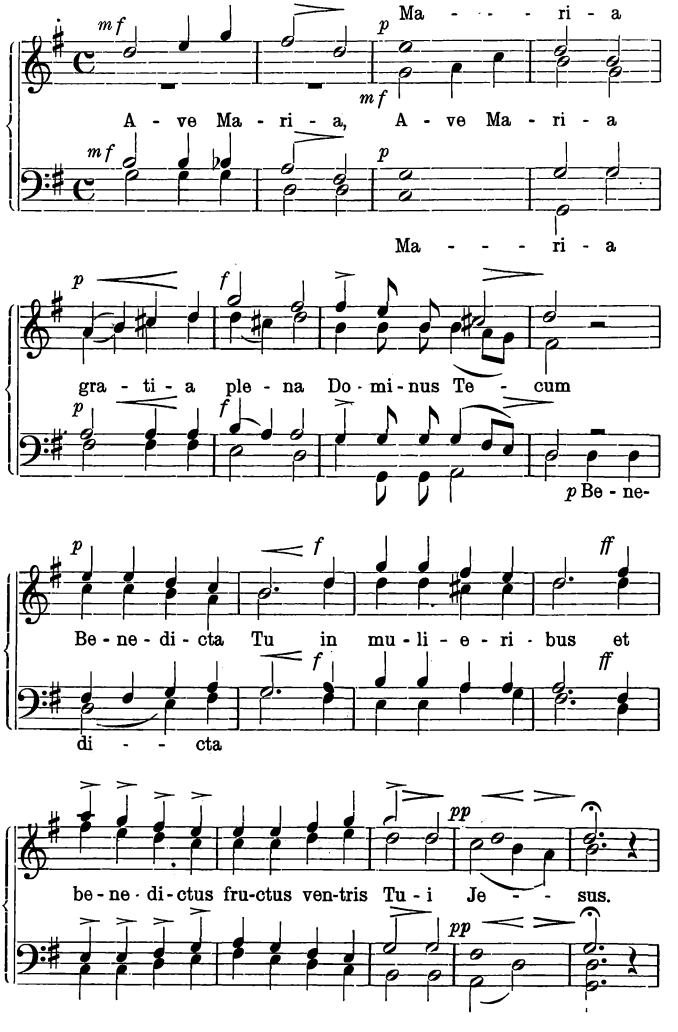

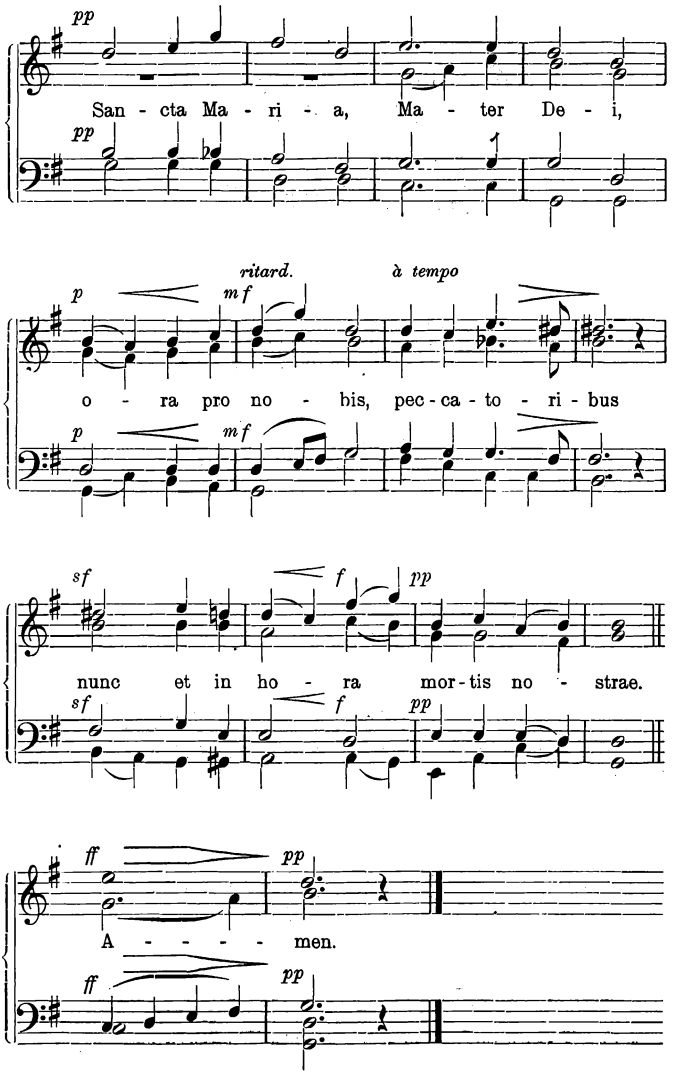
pp
San - cta Ma - ri - a, Ma - ter De - i,
pp
ritard.
à tempo
p
mf
o - ra pro no - bis, pec - ca - to - ri - bus
p
mf
sf
f
pp
nunc et in ho - ra mor - tis no - strae.
sf
f
pp
ff
pp
A - - - - men.
ff
pp

E. MASÁK (Br.):

UTIŠENÍ.

Uvyk' jsem příliš bolesti,
a oči moje pláčí:
tu pohádku tvou o štěstí
vždy slzami jen smáčí.

Nač srdce darmo rozrývat?
Je mrtvo, co je hřálo,
a co teď může kdo mu dát,
je vše tak málo, málo . . .

Proto snad chvíli smutné je,
jak 'někdy svět tak bývá,
když nemůž' přilít oleje
a lampa dohořívá . . .

Však smutek ten mne nezakřik':
nehledám, co zde není.
Té bolesti jsem příliš zvyk'
i slávě, utrpení.

Mám pod ním hlavu skloněnou,
však srdce své znít slyším:
políbit šlépěj zraněnou
a jíti k metám vyšším.

AD. RAJNOCH (Řím):

UMBRIE.

(Z II. zpěvu větší epické básně.)

Nyní, hochu, tryskni se mnou
křídlem vzňaté obraznosti
nad hory, jichž hříva skalná,
lepotvárně rozpoutaná,
v břitkých, démantových rysech
obzorem se vlní slavně,
tisícerým hrajíc stínem —
nad hory, jež v náruč svoji,
blankytnější nebes báně,
unavené slunce tisknou
nádhery tak čaroluzné,
která věčně, věčně znova
noří duši opojenou
v plápol hymnů rozvlněných,
věčně nadšenou zve ruku
stopit štětec nedočkavý
v tůň té krásy nekonečné —
nad hory, jimž na lbi skalné,
stejně k olbřímím jak ňadrům,
stulila se žlutá města,
hradbou, cimbuřím a věží
směle k nebi vzlétajíce,
opojena shlížejíce
v poësii sivých oliv,
lijících se v snivé vnadě
kadeří svých stříbroleskem
po narudlých svazích v údol,
v kypré sady bujné révy,
která smavě objímajíc
statné kmeny morušové
nalévá plod granátový!
Vůkol vábně porozsety
po svazích a po údolí
bělají se snivé dvorce
s persiány zelenými,
leckde však již z prchlé slávy

troska jen se krčí šerá, –
věrný břečtan objímá ji,
nad ní cypříš osamělá
vzdychne časem teskně ze snů, –
tamo v chlumu z rozvalin, hle!
věž se ještě zvedá chmurná,
onde dumá polosřícen
s umbrického štětce sledy
kostelíka portál zbylý,
z dáli teskným kouzlem vane
ze cypřiší dumných stínu
svaté pole, nebo také
opuštěný, starý konvent
františkánů, kapucínů...
Rozkacený času příval
(věčný závoj lidské zloby!)
zakypěl všem nade štítem... –
Než ať vše, čím víří vesmír,
v plen se kácí a v strž změny,
– hasnouť slunce, hasnouť srdce, –
ty, pěj šťasten a hřmi do strun,
za polední výhně bílé
líbán chladem drahocenným
kaštanův a křemeláků,
stihaje hru stínů bájnou,
jak se kupí nade strání
v kouzelný háj smrčinový,
v tajemném jak spolu střetu
zápasí a míhají se,
hru, již kouzlí oblak sivý
putující po azuru –
rozpoutej svých písní zvony,
moha ssáti ve hruď zpráhlou
večera vděk umbrického,
opojná kdy západu báj
s pohádkovou dohrou svojí
nachem se a zlatem lije
v pohár kraje zblankytnělý,
usíná chřest cikád nudný,
a van vlahý dovádivě
vjíždí v sivou kadeř oliv,
noci čar, kdy nebes niva
nádherou vzplá démantovou,
noci čar, kdy plavá kněžna
shrnuvši si s bledých lící
závoj mlhy jemnotkaný,
tajemně a mlčky pluje
nade krajem pohrouženým
v sladký sen a svaté ticho...
Nad tebou hvězd trsy planou,
v dáli stmělém na obzoru
v loktech horských spící město
vlní se jak chumáč jisker.
Šerým vzduchem jakbys' cítil
édenských dech růží vanout,
zor tvůj taje, duše zkvétá
tuchou plesu nadhvězdného...
Ó, Umbrie, básni sladká,
v kolik hrudí, zdraných bojem,
skanul balsám s tvého nebe,
kolik srdcí z tvojich zdrojů
pilo vzlet a vzmach a sílu,
nový vzplan a nové žití! – –

СЕМЕН ШПІЦЕР (ЛЬВІВ):

Така судьба.

Роком видає ся менї година —
Не з нуду, але серце мов дитина.

Без батька і без матери вмлївае
Сохне, гроза го суму убивае.

Відай ти доле мене вже не знаеш,
Що так тяженько ти мене караеш.

Що-ж душа моя тобі учинила,
Що так немилосерно упустила-сь.

Єї на дно пропасти і горести
Та звила-сь їй кубло з терня болести?

На могилї короля Данила.

Королю, Даниле,
Ти вже у могилї
І не знаєш, що у нас ся дїе!
Твій народ, що могучих воював,
Посадами Европи потрясав,
Нинї в тяжкім ляцкім ярмі пріе.

Де велич, де хвала,
Що нев затемняла
Русь всї инші сусїдні держави?
Весь скарб в непамять люту потонув,
Вес він силї часу шию вігнув,
Всьо минуло, нема навіть слави.

Там, де був прекрасний,
Трон твій злотоясний,
Там містина мала, опустїла,
Де город новий і замок яснів,
Де син твій руским берлом володив,
Там проклята чернь-погань осїла.

Подиви-сь Даниле,
Подиви-сь з могили,
Онтам хата народу білїе
Твого! Він же сам голову клонить
В неволї та гіркі сльози ронить,
А воля сьвята иншим яснїе.

Мучусь на самотї.

Мучу-сь на самотї одинокий
бо та судьба люта у глубокий
яр недолї меме пустила.
Зелене герево солодких мрій,
Молодости, сили, бажань, надїй,
рожевим вихром повила.
Тяжко — тяжко в тім ярі страдати,
болїти страшно — не сподїватись
навіть з нього вийти — ивільнитись,
на сьвіт красний глянуть, появитись
оком погідним, а не сльозою.
Ох, моя доле, горе зі мною!

ADOLF PARMA (Ol.):

Stabat Mater Dolorosa.

(Pokus v hymnologii.) (Pokrač.)

Obeznámivše se poněkud se vznešeným obsahem básně, přihlédněme též aspoň krátce k její formě. Píseň představuje nám nejmladší formu sequence, která v posledním svém stadiu blíží se podobou úplně hymnu.

Verše jsou skládány dle principu přízvučného. Sloka skládá se ze dvou úplně stejných trojveršových skupinek; jedna i druhá trojice tvořena jest dvěma akatalektickými dimetry trochaiskými a jedním katalektickým. Každý akatalektický pár (verš 1. a 2., 4. a 5.) je sdruženě zrýmován, zbývající ve sloce dva katalektické verše mají rým obkročný. Rýmy jsou vesměs dvojslabičné, plné, nehledané. Zvláštní pozornosti zasluhuje rým vnitřní, poněvadž hojně se vyskytuje (sl. 2., 6. a 8.). Jsou totiž místy rovnozvučně zakončeny i jednotlivé polovice téhož verše

Tui nati vulnerati
tam dignati pro me pati.
(sl. 6.)

Tím nabývá text zvláštní zvučnosti, jež se velmi uplatňuje zejména při zpěvném přednesu, ač působí libě i při pouhé hlasité recitaci.

Přednosti, obsahu a vnitřní stránky se týkající, vytčeny většinou již dříve při rozboru. Zbývá tedy upozorniti na některé pouze jednotlivosti zajímavější, jichž bylo svrchu opominuto. Tak v posledním verši sloky páté zaráží zvratná náměstka „sibi“, která tam valně smysl ruší. Očekávali bychom zajisté „ei“, nebo snad „tibi“, ač toto již s jistým ústupkem, neboť je samozřejmým, že náměstka se má vztahovati k slovům „Christum Deum“. Tato chybička jest dosti důležita pro otázku původu sequence naší; charakterisuje totiž dobře národnost autora. Dle všeho byl Italem; neboť ve vlaštině záměna reflexiva za náměstku třetí osoby není zvláštností, nýbrž běžně se vyskytuje.

5. Eia Mater — — —
— — — — — — —
— — — — — — —
fac, ut ardeat cor meum
in amando Christum Deum,
ut *sibi* complaceam.

V první polovici sloky šesté spatřují někteří hymnologové narážku na stigmatisaci sv. Františka Seraf.; ale sotva správně, neboť slovo „cordi“ v 3. verši takovýto výklad naprosto vylučuje.

6. Sancta Mater, istud agas
Crucifixi fige plagas
cordi meo valide;
— — — — — — —

Ve sl. 8. dosti záhadně zní 2. verš: „Mihi iam non sis amara.“ Co prosba tato znamená, bylo již na svém místě vyloženo; než jaký asi myšlenkový postup vedl básníka k těmto divným slovům „mně již nebuď hořkou“? Zdá se, že ve slově „amara“ ukryta jest narážka na zvukovou

8. Virgo virginum praeclara
mihi iam non sis amara,
fac me Tecum plangere;
fac, ut — — — —
— — — — — —

příbuznost slov Maria a Mara'. Zajisté, že znal pisatel místo z knihy Ruth, vypravující o tom, kterak ovdovělá, sestaraná Noëmi se snachou vrací se do své domoviny Betléma, odkud před lety jako mladá, lepá žena i s mužem a dvěma syny byla odešla. „Kteréžto když do města vešly, rychlá pověst u všech se roznesla, i pravily ženy: „Tato jest ta Noëmi!“ Kterýmž řekla: „Nenazývejte mě Noëmi (to jest pěknou), ale raději nazývejte mne Mara' (t. j. hořkou), nebo hořkostí mne naplnil velmi Všemohoucí“ (Ruth I. 19, 20). Snad tedy tanula básníkovi na mysli dosti značná podobnost Bolestné Matky a nešťastné Noëmi, když dotyčný verš psal. —

Charakter celé písně i původce jejího velmi případně vystihuje Sušil („Hymny církevní“) řka, že „jest to usedavé hoře, neústavné vzdychání, jednak s promykem potěchy sloučené; jest to duše dětinná, útlá, zpitá bolem přemilostným; jest to cit hluboký jak moře, avšak líbezný jako zábřesk ranní, na rosu padající.“ —

„Stabat mater“ jest jednou z nejznámějších, ba Dr. Kayser tvrdí zcela určitě, že žádná píseň náboženská není tolik rozšířena a zpívána. Mezi důvody obliby sluší ovšem uvésti na prvém místě vlastní její půvab a cenu; než není to jediná příčina. Dostaloť se písni této záhy výhodného interpreta, ač dosti nezvyklého. Zmocnili se jí totiž flagellanti či albatové ve 14. století, užívajíce jí jako hymnu kajícného při svých veřejných flagellacích. A věru netřeba jejich významu v tomto ohledu podceňovati. Jednak mrskači postarali se o první překlady, jednak chodíce po kraji šířili rychle známost písně. Vždyť prostý, zvědavý lid jistě dychtivě a se zájmem poslouchal, co asi tito podivní kajícníci zpívají.

Ovšem nutno připustiti, že veliké a náhlé rozšíření mělo i své stinné stránky. Stihlť píseň naši osud písní národních, text se totiž počal kaziti, vznikly záhy četné varianty. Sama povaha textu připouští a podporuje různé obměny; neboť báseň jest, jak již zmíněno, rozčleněna v malá trojverší, z nichž každé vyjadřuje celou samostatnou myšlenku.

Doklad pro toto tvrzení podává nám sama interpunkce; za každou takovouto skupinkou, vždy uprostřed a na konci sloky najdeme znaménko označující, že věta jest ukončena; buď je tam tečka, nebo aspoň středník, jinde otazník či zvolavník. Ovšem jednotlivé věty jsou spojeny jakýmsi vztahem, což dosvědčuje krásný postup a plynulost písně, ale přece třeba připustiti, že namnoze jsou to vlastně jednotlivé vzdechy zbožné, a že tedy logické pouto jejich zůstává vždy dosti volné. Proto, když zpěvák něco pozapomněl, dovedl dosti snadno vypadlé místo nenápadně nahraditi bez značného porušení myšlenkového proudu.

Upravil svůj nápad ve tři veršíky a vyplnil jimi dotyčnou mezeru. Někde se to podařilo tak pěkně, že dnes těžko rozeznati lze pozdější změny a přídavky od prvotního textu; tak vhodně přiléhají originálu.

Jindy ovšem vypadl takový básnický pokus dosti nepodařeně.

Za příklad podobného smutného pokusu stůjtež zde tyto nešťastné verše:

„Fac me Christo conciliari
et inter electos connumerari
in aeterna vita;“
Christe, cum sit hinc exire,
da per Matrem me venire
ad palmam victoriae.

(V rukop. z korutanského sv. Pavla.)

Jinou příležitost k změně textu poskytovala okolnost, že píseň zpívána bývala při prosebných a kajících průvodech.

Poněvadž původní text jest poněkud krátký, byl rozmnožen, aby se nemusily sloky opakovati, když průvod trval déle. — Konečně mnoho změn a chyb mají též neopatrní opisovatelé na svědomí.

Latinský text vyskytuje se ve čtyřech podobách: nejdelší (o 17 slokách), kratší (o 13 slokách), církevní (o 10 slokách) a nejkratší (o 6 slokách).

Přirozeně ptáme se, který z oněch čtyř exemplářů je původní, neb aspoň originálu nejbližší?

Srovnávajíce přístupný dosud material, rozhodly autority jako Daniel, Mone, Kehrein a j. ve prospěch textu liturgického. Nejstarší jeho varianty obsahuje asi 20 rukopisů, z nichž čtvrtina připadá do XIV. století, ostatek do XV. století. Text liturgický zdá se tedy býti nejzachovalejší.

Jest zcela pochopitelno, že sequence naše, jakmile se octla v liturgii, jen těžce a znenáhla změny vážnější doznala při opatrnosti, v jaké církev své modlitby chová. Ovšem že ani variant, církví užívaný, není asi úplně shodný s originálem. Než domnělé odchylky jsou úplně nepatrné; týkají se pouze jednotlivých slov a tvarů, nezasahují však nikde ve stavbu; i počet slok jest bezpochyby původní.

ANT. ŠTEMBERG (Pr.):

Paměti pražské »Růže Sušilovy«.[1])

(Věnováno 20leté oslavě její.)

„Konečně i ve zlaté Praze kvetou růže!“ Těmito slovy počíná pamětní spis naší „Růže Sušilovy“, sepsaný na památku jejího založení. Věru, tato slova nahražují nejdelší úvod, vyjadřujíce touhu, ale i potíž se založením „Růže Sušilovy“. „Konečně. Dlouho, dlouho trvalo to než se tu také keř ten růžový ujal; až konečně smilovala se nebesa, skropila půdu, zahřála ji — a ejhle! růžička kvete,“ pln nadšení psal předseda Sittler.

Pozastavme se tu trochu, abychom zvěděli, proč vznikla „Růže Sušilova“. Především jest plodem ideálů, přihlížíme-li vůbec k jednotám bohoslovců. Jinoši, plní nadšení a ohně, plní obětavosti vstupují do semináře a tu chtějí pracovati, cvičiti se, připravovati se ke službě církve a vlasti. Že tomu tak, že z těchto ideálů ony jednoty bohoslovecké povstaly, dosvědčuje účel jednoty, založené bohoslovci brněnskými a olomuckými na posvátném Velehradě roku 1877, který přejat byl i naší „Růží Sušilovou“. Účelem jejím jest, jak čteme v pražském provolání: „Cvičiti a pěstiti církvi a vlasti bojovníky Cyrillo-Methodějské, kteří by s úspěchem mohli a chtěli čeliti nepříteli domácímu i cizímu. Je to ponejvíce jednota mladých literátů, kteří zamýšlejí církvi a vlasti zasvětiti péro své.“ A nejinak čteme v provolání předsedy Ant. Vápeníka, poslaném nově vstupujícím alumnům I. roku:

„Chceme býti bojovníky pod praporem Kristovým. Víme, že boj nás očekává tvrdý, a čím více vnikati budeme v povolání své, tím více cítiti budeme boje toho tíhu a vážnost, tím horlivěji hledati budeme zbraně vítězné, tím touženěji žádati pomoci, které — kdež pak pojednou nalezneme, nebudeme-li na boj ten se připravovati již nyní? A čím se máme připravovati? Zajisté že vážnou, svědomitou, neunavnou prací, k níž má nás také

[1]) Jako pramenů užito listin, protokolů, korrespondence „Růže Sušilovy“ a zpráv ročníků „Musea“.

učiti, k ní vybízeti a tužiti literární jednota naše. Toť jest asi účel její a jádro její.“

Druhou příčinou, a možno říci, že jen pro pražský seminář závažnou, jest stud, zahanbení, že všude jsou jednoty českých bohoslovců v seminářích českých i moravských, jen v Praze ne, kde by přece přirozeně měl býti seminář hlavou podobných podniků. Byly sice vydávány časopisy, jako: „Viola“, „Božetěch“, ale nedocházejíce podpory, brzy zanikly.

A pak byly to časopisy soukromé, o nichž věděli jen seminaristé. Jak daleko více působilo „Museum“, vydávané společně bohoslovci ostatních českých seminářů! „Proč tedy vystupovati osaměle, když všichni ostatní svorně v jeden staví se šik?“ volá se v provolání. „Po všech seminářích v Čechách, na Moravě, ano i na Slovensku kvete „Růže Sušilova“ jako acies ordinata bohoslovců československých.“ — A že i ostatní semináře na to jaksi ukazovaly, vysvítá z dopisu zaslaného od bohoslovce Budějovického, když píše dne 1. listopadu 1885 tehdejšímu řediteli Pražského semináře Vinc. Mottlovi, svému strýci: „Tuším ve všech seminářích československých — kromě pražského — jest podobná jednota jako u nás.“ Toť — soudím — jsou hlavní příčiny, proč snažili se mnozí zaštípiti v Praze „Růži Sušilovu“. — — —

Dne 26. října roku 1885 vydáno bylo po všech ročnících „Provolání“, podepsané jménem „všech stejně smýšlejících“ Eduardem Šittlerem, alumnem IV. ročníku (nyní farářem na Žižkově). V něm poukazuje se na ostatní semináře, kde jednoty již kvetou, na důležitost jich a na seminář pražský, kde jen málo se činí a ještě soukromě. Na to načrtává z hruba, jaký asi bude míti účel jednota pražská, a končí vyzváním, aby hojně alumni přistupovali. Provoláním tímto učiněn první krok ku předu a se záležitostí tou se rychle postupovalo.

Pan ředitel semináře Vincenc Mottl choval se k tomu velmi úslužně, ba až starostlivě. Byv o tom zpraven buď před tímto provoláním, nebo ihned po něm, dopsal svému synovci do Budějovic, aby s ním sdělil, jak oni mají zařízenu jednotu. A již 1. listopadu 1885 odpovídá tento bohoslovec a vypisuje stanovy literární jednoty budějovické, které asi jako pomůcku předal p. ředitel bohoslovcům k sestavení stanov. Ještě před vánocemi sešli se na poradu bohoslovci, snad zvláště k tomu vyvolení jednotlivými ročníky, jak líčí pamětní list „Růže Sušilovy“, posud zachovaný, jehož datum jest: Na den Očišťování Panny Marie l. P. 1886 Eduard Šittler (IV. r.); Josef Frank, Ottokar Hyneš, Josef Tumpach (III. r.); Josef M. Camra, Karel Preininger, Ant. Podlaha (II. r.), aby v malé „ritualně“ nejprve mezi sebou uradili se, jak věci se chopiti, aby již přece k něčemu se dospělo. Měliť věru jeden-každý zkušenost, že dáti věc tu na přetřes veřejnosti, celku, bylo by tolik, jako před příchodem na svět ji pochovati. Tak se to aspoň vždy, nebo aspoň nejčastěji se záležitostí tou stávalo.

Konali tudíž porady vždy po večeři po několik dní, v nichž úplně vytkli účel jednoty a povinnosti členů, kteří měli již k hotové a úplně konstituované jednotě přistupovati.

Po skončených přípravách a úradách vydány do každého roku archy, na nichž napsáno rukou (asi Šittlerovou): Ustavující listina „Růže Pražské“. Všechny tyto listy jsou zachovány s podpisy členů přistoupivších. Ve IV. r. 18, v III. 21, v II 42 a v I. 19 — všech 100.

„Růži“ dostalo se schválení i od nejd. pana arcibiskupa Schoenborna a tak „Růže Sušilova“, vzavši jméno své dle vzoru „Růže Brněnské“, vštípena i v seminář pražský. Zajímavo jest čísti zprávu založení, uveřejněnou

v „Museu“; jaké nadšení tu bylo pro „Růži“! Píšeť tam první její předseda Ed. Šittler: „Tu tedy jsme již — drazí bratři — tu se již stavíme k Vám, pod drahou tu korouhev cyrillo-methodějskou. Svorně s Vámi chceme pod ní kráčeti tou stezkou, již předchůdci naši v povolání (kéž dá Bůh i v činech) k blahu drahé naší domoviny s takovou razili horlivostí. I my jsme si letos zasadili ‚Růži-Sušilovku‘ a ujala se, chvála Bohu — poupat hojnost! Dá Bůh, až rozkvetou — mnohá že z nich bude pěkná kytička.“

„Růže“ vštípena — — Avšak tu ještě musí býti půda pro ni úrodná, musí býti zahradník, aby ji ošetřoval. Nejsou-li oba činitelé, růže po čase hyne. Takovou půdou pro naši „Růži“ jsou stanovy, a zahradníky její členové. Nuže, všimněme si nyní, jaká byla půda, v níž „Růže“ měla vzrůstati, a jak hleděli si jí její členové, čili jaký byl život její vnitřní a vnější.

Stanovy jsou cestou, jíž spolek má kráčeti cíli vytčenému. Musí tedy býti dříve tento cíl, účel stanoven, k němuž stanovy jest říditi. A jaký byl účel jednoty „Růže Sušilovy“? Jistě takový, aby odpovídal ideálům bohoslovců — totiž tužiti se pro boj příští, připravovati se, prospívati církvi a vlasti. Krásně vylíčen jest v provolání ze dne 26. října 1885: „Účelem našeho spolku jest ‚utile cum dulci‘, vzdělání naše vlastní spojené s ušlechtilou zábavou a vzdělání i ušlechtění milého lidu našeho a to na oněch jedině nezvratných základech, jež položili věrověstové slovanští Cyrill a Method. Že v tom zahrnuta jest i povinnost vlastenecká, kdož by pochyboval?“

A zkoumáme-li stanovy, musíme vyznati, že opravdu k tomu účelu vésti musily, jestliže jich bylo dbáno. Sebe vzdělávati vedlo k zavedení schůzí a akademií, v nichž by přednášeny byly písemné práce členů, pěstována hudba a zpěv. Vzdělávati sebe bylo heslem k odebírání časopisů a zakupování knih českých, zábavných i poučných — směru katolického. Vzdělání i ušlechtění milého lidu bylo příčinou zakládání venkovských knihoven.

Toť jsou základy stanov, které v Pamětním listu jsou zaznamenány takto: „Určeno bylo, aby zvolen byl vždy ke konci roku školního jeden výbor z každého roku, dále všechny roky aby volily předsedu, jenž vždy ze IV. roku býti má. Výbor z roku III. jest vždy jednatelem, z II. roku pokladníkem a z I. roku zapisovatelem. Druhým výborem ze IV. roku má býti vždy knihovník ‚české seminářské knihovny‘. Funkce jim přiřčeny takové, jaké nyní mají.

Jest pořádati přednášky každého týdne, čas od času jakousi slavnostní schůzi s vybranějším programem svolati (as tak čtvrtletně, neb aspoň pololetně jednu), knihovny na venek vypravovati (s podmínkou, aby dohled nebo správu vedl místní duchovní správce), spolkové ‚Museum‘ dle možnosti nejhojněji odebírati a literaturu českou zábavnou i poučnou katolického směru podporovati. Každý vstupující člen zaplatí 10 kr. vstupného a příspěvek ustanoven nejméně 5 kr. Časopisy případnou knihovně české, jež zase zavázána jest časopisy své ‚Růži‘ půjčovati, takže vždy jest knihovna s ‚Růží‘ v nejužším spojení. Protektorát vede vdp. ředitel semináře.“

Že se pozměnily během let tyto stanovy (ne však podstatně), nelze se diviti; neboť některé paragrafy se neosvědčily, jiné bylo nutno přidati, jiné přizpůsobiti. Tak zejména předseda není nyní volen členy, nýbrž jest jim vždy „prefekt knihovny“, který jest ustanoven od představených.

„Růže“ vštípena v půdu dobrou; a jaký byl její život za ta první 4 léta? Členové jí dávají život; na členech tedy jest, má-li žíti životem plným, silným nebo slabým, má-li kvésti nebo živořiti. Jinak však oživuje spolek protektor, jinak předseda, jinak prostý člen. — Pokud se týká představených, z nichž ředitel semináře byl protektorem, seznal jsem ze

zachovaných dokladů, že poměr mezi představenstvem a „Růží Sušilovou“ byl vždy dobrý; představení horlivě podporovali všechny snahy bohoslovců-členů a byli vzpruhou pro jejich činnost. „Naději máme, že naše ‚Růže‘ nezanikne“ — píše předseda Ant. Vápeník v „Museu“ z roku 1888/9 — „zvláště proto, že veledůst. páni představení semináře, zejména vdp. ředitel (jímž byl nynější pan gen. vikář Brusák), vida zdárný výsledek šlechetných snah našich, věnuje jednotě naší přízeň, pozornost a snažnou péči, aby ‚Růže‘ naše pro budoucnost byla zachována. Proto 8. schůze byla jemu na rozloučenou svolána, aby vyslechla z úst p. Šproce řeč: „‚O významu naší ‚Růže Sušilovy‘ a poměru oslavence k ní“‘, a by vzdala mu za zásluhy díky.

Po něm jmenován ředitelem dosavádní vice-rektor p. Dr. Jos. Doubrava, jenž převzal též protektorát. Nebylo schůze, aby nebyl přítomen; bylo-li třeba, radil, varoval, chválil, a někdy také, užívaje svého práva, zakazoval, poněvadž některého jednání neschvaloval pro nebezpečí, jež by vzešlo.

Po odchodu jeho přízeň neochabla. Pan ředitel Farský a nástupce jeho — nynější p. ředitel Říhánek, jak mohli, podporovali snahy členů, aby „Růže Sušilova“ ubírala se k cíli, jí vytknutému. (P. d.)

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců českoslov. na posv. Velehradě.

Dne 1. a 2. srpna 1905.

(Oslava 25letého jubilea okružníku „Grande munus“.)

Podává E. MASÁK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

(Pokračování.)

Za zemskou jednotu katolického duchovenstva v Čechách pozdravuje sjezd Dr. Loskot. Jednota pracuje rovněž v duchu idey cyrillo-methodějské, z ní také vyšel návrh, aby svátek sv. Cyrilla a Methoděje stal se i v Čechách festum fori, svátkem zasvěceným. Slibuje podporu morální i hmotnou pro naši ideu. Přimlouvá se také za akademii cyrillo-methodějskou, kterou by bylo lze založiti při dobré vůli kněžstva. Přeje bohoslovcům apoštolské lásky, apoštolské svobody, apoštolské houževnatosti.

Msgr. Dr. Stojan oznamuje, že apoštolát obrátil se již na ndpp. biskupy stran svěcení svátku sv. Cyrilla a Methoděje.

Slova se ujal dp. Ferdiš Juriga, farář ve Vajnorech na Slovensku a redaktor slovenských „Katolických Novin“. Mluvil o thematě „Praktické spósoby zachádzania s ľudom zo strany kňažstva zvláštnym zreteľom na Slovensko.“

„Praktickými způsoby“ nazývá jednoduché, prosté, v sobě nepatrné věci, jichž si namnoze ani nevšímáme, které však jsou velmi důležité a mohou míti značný vliv v působení kněze. Platí-li vůbec: Parva sapientia regitur mundus, platí to zejména zde.

Kněz má býti horlivým otcem svých farníků. První věcí jest, aby hleděl poznati jména všech svých farníků, dětí i dospělých. Tím si je nejspíše získá; neboť poznání jest první krok k důvěře.

Dále třeba bystře a opatrně sledovati rodinné poměry. Zná-li je, může míti snadno vliv na toho a onoho. Zvláště větší pozornost má věnovati

v tom ohledu ženám, než mužům. „Žena jest obyčejně duší rodiny. Muž se nerad trápí domácími starostmi a přenechává starost zejména o peníze ženě, která jest opatrnější, šetrnější. A je to také hlavní tužbou ženy, dáti se vidět a znát.

Musí poznati také a všímati si hlavních faktorů života venkovského. Na prvním místě je to krčma; krčmář jest obyčejně důvěrníkem celé obce, zná nejlépe všechny poměry, zná jednoho každého tužby a snahy i způsob, jak s lidmi zacházeti. Proto může se duchovní správce od něho, podobně jako i od kupce, mnohému přiučiti, věnuje-li mu pozornost. — Dalším faktorem v obci jsou místní křiklouni; jsou to obyčejně lidé bezohlední, rázovití, mnohým imponují, jiní se jich bojí. Dají se zapřáhnouti i k dobrému cíli. Proto nesmí si jich duchovní nevšímati, spíše má hledět je získati.

Nade všechno pak jest, aby měl statistiku, co se v jeho obci, v jednotlivých rodinách čte, jaký jest otec, jaký duševní směr panuje v obci. Veliký jest rozdíl mezi člověkem v kostele, na ulici a doma. To jsou obyčejně dva zcela různí lidé

Vlídnost, osobní známost jest nade všechno, jest základem důvěry. Mnohý republikán stal by se na obrátku monarchistou, kdyby mu král podal ruku. Poznáme-li lid, není možná, abychom si ho nezamilovali. Přívětivost musí se tak jeviti, aby lid přitahovala, aby mu působila radost. Dobrým slovem, pohledem, zdravým vtipem při nahodilém setkání, účastí v radostech i strastech lidu získá si duchovní oddanosti a lásky svých farníků. Máme oči k vidění, uši k slyšení, ruce k rozdávání. Oči jsou zrcadlem duše; proto netřeba jich stále sklopovati, nýbrž mají s láskou hleděti, lásku projevovati. Spíše uši knězovy měly by býti sklopeny, než oči. Kdo rád slýchá klepy a pomluvy, míchá se mezi otruby. Kněz nesmí ze sebe dělati policajta božího.

Ruka knězova má býti dle možnosti štědrá, bez vážné příčiny nemá býti přísná. Nic neškodí knězi u lidu tolik, jako lakota. Pro kněze není lepší spořitelny nad srdce lidská. Co lidu dá, stokráte více obdrží zpět.

Nesprávné jest činiti rozdíl mezi farníky intelligentními a neintelligentními. Ke všem má se kněz chovati stejně vlídně, nesmí ukazovati, že dává mocným a vzdělaným přednost. Lidi nutno bráti tak jak jsou. To je také hlavní chybou na Slovensku, že se dělá rozdíl mezi intelligencí a lidem, mezi sedlákem a pánem. Člověk si váží nejvíce toho, čeho nejtíže dochází. U našeho lidu jest to čest. Té mu nedává nikdo, ať mu ji dá aspoň kněz.

Parva sapientia regitur mundus. Té praktické moudrosti třeba je duchovnímu, aby měl důvěru, lásku svých farníků a tak mohl se zdarem pracovati o spáse jejich duší.

Jadrná, měkkým nářečím slovenským lahodně se nesoucí a říznými vtipy a gesty okořeněná řeč dp. Jurigy upoutala hned s počátku všechny, vyvolala častý souhlas a veselou náladu, jež se na konec projevila bouřlivým potleskem.

Povznesené nálady použilo kvartetto bohoslovců olomuckých (pp. Fr. Kroupa, Bedřich Widermann, Adolf Parma, Martin Horký), kteří zahráli Dvořákovo Allegretto 51.

Následovalo několik pozdravů.

Vdp. gen. vikář V. Heinen z Filadelfie hledá na Moravě české kněze pro Čechy, usazené v Americe a strádající nedostatkem kněží, jimž by rozuměli. Na 30.000 Slováků čeká tam slovenských kněží. Proto také

zavítal na Velehrad, aby vyzval ty, kteří by byli ochotni pracovati v Americe mezi krajany k větší slávě Boží.

Dp. Rebol pozdravuje sjezd jménem slovinského akademického spolku „Danice“ a „Stráže“ ve Vídni, i jménem vídeňských Čechů na zvláštní jejich žádost, jakož i jménem „Zvezy“ slovinského studentstva. Volá zdar slovinské vzájemnosti.

Dp. katecheta Gołba z Krakova pozdravuje sjezd jménem Poláků. Provolává slávu ideji všeslovanské.

Dp. Karel Jermy ze Lvova přináší pozdrav jménem bratrských katolických Rusínů, kteří, uznávajíce význam sv. apoštolů slovanských, plně sympatisují s ideou cyrillomethodějskou.

Jubileu encykliky „Grande munus“ věnována byla slavnostní řeč vdp. assessora Jana Vychodila, děkana a faráře v Charvátech u Olomouce, známého již nadšenými články pracovníka pro ideu cyrillomethodějskou. Vybral si thema: „Zlatý okružník ‚Grande munus‘ a biskup J. J. Strossmayer.“

Chválí, že uchystali jsme tuto oslavu s heslem Strossmayerovým: „Každý, kdo budoucí události jen poněkud tuší, schválí ono přání, by se podobné slavnosti (cyrillo-methodějské) v národě našem opakovaly.“ Konáme tím jen svoji povinnost.

Biskup Strossmayer nejlépe pochopil důležitost a význam tohoto okružníku pro Slovany. Nazývá jej darem neocenitelným, okružníkem vzácným, zlatým, hodným věčné památky a slávy. V něm ujal se sv. Otec Lev XIII. před celým světem Slovanův utiskovaných, ujal se i zapomínaných slovanských apoštolů, tak jako ve století IX. papež Mikuláš I. a Hadrian II. Palacký sám svědčí, že v pokřesťanění záležela oné doby životní otázka všech národů slovenských a že tudíž sv. Cyrill a Methoděj zvláště zasloužili věčných díků potomstva českého. Rovněž Rus Mich. Petrovič Pogodin na výsost velebí zásluhy sv. bratří o Rusko.

Škoda jen, že domácí rozbroje a jiné nepříznivé události nedovolily sv. Cyrillu a Methoději upevniti jednoty víry a církve i pro všecky budoucí časy. Oni by dovedli spojiti a sjednotiti všechny Slovany. Papež Mikuláš I. pomáhal jim v apoštolském díle. Ve Lvu XIII., jak praví Strossmayer, vzbudil nám Bůh na stolci Petrově nového Mikuláše I., který nás upřímně miluje a úplně pochopuje vážnost otázky slovanské, jak tomu nasvědčuje každý řádek zlatého jeho okružníku. Přeje si, aby mohl pečovati o spokojenost a zdar Slovanů, aby je mohl všechny k sobě připoutat věčným poutem svornosti. Ano ještě více: před celým světem vyvýšil apoštoly slovanské, ustanoviv svátek sv. Cyrilla a Methoděje pro celou církev a přeje si, aby po celém světě byli vzýváni.

Biskup Strossmayer nejlépe ocenil význam encykliky „Grande munus“ svým pastýřským listem i celou svojí činností. Praví ve svém listě, že sv. stolice ochotně by na novo potvrdila užívání jazyka slovanského a rozšířila na celý slovanský svět, kdyby to mělo býti cenou spásy naší a znamením sjednocení našeho u víře a církvi.“ A sv. Otec schválil toto jeho mínění, dokládaje k tomu, že Prozřetelnost Boží ustanovila národu slovanskému i v ohledu náboženském velikou budoucnost v Evropě i v Asii.

Strossmayer sám měl veliké účastenství na encyklice „Grande munus“. Po přání Lva XIII. sledoval stopy sv. apoštolů, dle vlastního vyznání z celé duše své snažil se je následovati v lásce a horlivosti ve svém povolání, modle se a horle pro jednotu víry a Církve všech Slovanů. Kathedrální svůj chrám v Djakově zasvětil sv. Petru, základu jednoty církevní; pobočný

pak oltář zbudoval ke cti a chvále sv. apoštolů, kteří, jak sám praví, byli vždy s duší i s tělem oddáni sv. stolici římské a k tomu nejvíce směřovali, aby všechny Slovany udrželi a zachovali v nerozlučném svazku s církví římskou a její hlavou. Chvála Bohu, že církev východní nevzdálila se hrubě od západní. Propast, která obě církve ty rozděluje, dá se snadno dle jeho soudu urovnati, bude-li jen dosti moudrosti, mírnosti, opatrnosti a především lásky.

Tak smýšlel a jednal biskup Strossmayer, velikán duchem a Slovan skutkem, miláček papeže Lva XIII. Věru nelze lépe vykládati encykliku „Grande munus“, než slovy a skutky Strossmayerovými.

Umřel sice, ale ještě žije, náleží také budoucnosti. Proto dnes na Velehradě vedle papeže slovanského Lva XIII. správně oslavujeme veleducha slovanského, biskupa Strossmayera. Jak praví Kollár:

Každý velký muž jest posel Boží,
sebe cti, kdo mrtvým poctu složí!

Nejlepší oslavou Lva XIII. i Strossmayera bude oslavování a uskutečňování encykliky „Grande munus“, zvláště letos v roce jubilejním.

Končí vzácnými slovy moravského pěvce:

Kéž se v apoštolů slavném jménu
sejdou bratří odštěpených kmenů!

Nadšená, úctou a láskou k našim věrověstům a slavnému papeži a biskupu prodchnutá přednáška odměněna byla zaslouženým potleskem.

Dojem její jen zvýšil pozdrav charvatského bohoslovce Resmana ze Zábřeha, který věnoval vřelou vzpomínku památce krále charvatských srdcí biskupa Strossmayera. V jeho duchu a v duchu Lva XIII. půjdou dále bohoslovci charvatští.

Kvartetto bohoslovců olomuckých osvěžilo shromáždění Dvořákovými valčíky: A-dur, E-dur. (D. p.)

ANTUN GOLIK (Senj):

Korist »staroslovenskoga« jezika.

I.

Duševni se život počeo osobito kod Južnih Slovena bujno razvijati i to tako, da možemo uvijek, svaki čas pripravni stupiti u borbu ma i s najjačim ljudima, jer pred onolikim dilejima nemože nitko zatvoriti oči, bio neznam kakao neprijatelj Slovena. Što je tomu povod, nego neumorni rad i trud oko naše toli mile i davne prošlosti slovenskoga naroda. Zaista neizmjeran je rad i trud, ali za to i urodio obilnim plodom. Danomice se donaša starina pred naše oči t. j. spomenici sve više i više, iz kojih možemo kao u vgledalu gledati našu prošlost, a iz koje prošlosti proviruje stupanj kulture. U vgledalu, kazao sam, vidi se prošlost naša, dakle svaki će što bolje napeti svoje oko, da zurne malo dulje u ovo, tko je tomu početak, tko je u davnini uskrsnio slovenski narod na duševni život, tko mu je dao impuls, da se kasnije moglo bolje i bolje gibati; da ne duljim, da počnem odmah sa samom stvarju, to su sveta braća „Ciril“ i „Metod“.

Na žrtvenik slovenskih Apoštola i ja stavljam evo ovaj maleni svoj plod truda, maleni darak, da se donekle upoznamo t. j. u glavnim crtama procijenimo rad svete braće, rad dobrotvora milego nam „slovenskoga“ naroda.

Ponajprije se popitajmo, gdje su djela naše svete braće, naših slovenskih Apoštola? Jednostavno, sasma lako možemo na to odgovoriti, svakomu je jasno i točno „jezik“ i „pismo“. I danas evo kaznju slavu njihovu, muka i trud njihova nije bila uzalud, već je njihova spomen u krvi ito ne izbrisiva. Ne izbrisiva je zato, jer je sav taj rad posvećen jednom narodu ito: „Slovenikom“. Svaki trud donosi i plod, pa je zaista, gdje ljubav vodi prama ljudima da im koristi duševno i tjelesno, obilan plodne samo obilan, nego istrajan, to je zajedničko dobro svih Slovena, pa se zato i pošlije tisuću godina uznosi širom svega ogromnega svijeta iz zahvalnih srdaca najtoplija hvala njima, duhovnim ocima, prvim nastavnicima, velikim dobrotvorima slovenskoga naroda. Ovime bi mogli dodati riječi hrvatskog pjesnika „P. Preradovića“:

„Nije znoj nam muka, niti breme,
Kad u radnji ljubav vodi ruke“
itd. itd. itd.

Ova dva stiha bi zaista pripadala radu ogromnu svete braće, jer se oni iz prevelike ljubavi dadoše na toli ogroman rad.

*

Prije slovenskih Apoštola sijali su sjeme vjere Kristove medju Slovjene, grčki, latinski i njemački svećenici. Pitajmo se, dali je urodilo obilnim plodom njihovo napreznanje iz svih svojih sila? Ne, nije; jer je mnogo zrnje palo na trnje i kamenje, dakle od takvoga zrnja slaba utjeha, od takvog sjemena nema ništa, izginulo i kao daga nikada nije bilo i niti posijano bilo. Osomimo se na rad svete, požrtvovne braće „Cirila“ i „Metoda“. Što će nam posvjedočiti, gdje imademo podat taka za razjašnjenje našega pitanja: „Dali je bio obilan plod svete braće“? Stare knjige, predaga i različita iztraživanja zasvjedočavaju nam. Velika je bila razlika izmedju tudjinskih svećenika i izmedju sv. braće. Svetu braću nije razgarala samo ljubav vjeri, nego i osobita ljubav k narodu kome su propovijedali. Nadalje su sveta braća htjeli, ne samo da postanu Sloveni kršćani, nego i da ostanu Sloveni. Kod stranih učitelja ito grčkih, njemačkih i latinskih sasma drugačija namisao bijaše ito, da postanu Slaveni kršćani, pa onda neka budu što mu drago, tako su dakle ovi učitelji mislili, koji su samo iz ljubavi za vjeru dolazili Slovenima iz raznih krajeva grčkich, njemačkih i latinskih.

Što pak na dalje k radu sv. braće stupa, a to je pismo, knjige, odrediše narodni književni jezik i evo tako zadobiše od sv. braće sve što se traži za kulturan narod. I tako postavši kulturan narod mogao se takmiti s ostalim kulturnim narodima, koji mu svaki čas htjedoše na vrat stati, da se ne miče više. Ali ih niti najgača sila nemogaše svladati, jer imadjahu vez, koji ih je medjusobno čvrsto vezao, a to je vjera i jezik. Svi su s vremenom bili jedne vjere, ali i jednoga jezika Vjera je kako nam „Jagić“ kaže: „Krst i vjera kršćanska vrata su, na koja se ulazi u zbor i drugovanje s izobraženim narodi: to je zlatni ključ, koji otvara nove blagodati, osnovani život na božanskim istinama.“ Jezik i pismo su vez koji vežu ljude u jedno, veže ljude, koji jednako misle i čute, koji dijele radost i žalost medjusobno.

Ovu našu svetinju, koju treba da čuvamo kao zjenicu oka svoja, udaraju danasja i prije udarali su, dok je još bila uzačetko; ali ju nijesu, a niti ćel ju umistiti nikada dok bude i jedan od Slovena. Lijepo nam

Prodam u svojem dijelcu: „Je-li glagolica pravo svih Hrvata“, piše, „bilo je borba odmah za prvih vijekova proti njoj sa svinutim, da su latinski biskupi htjeli je odalečiti smatrajući, kao jednu hereziju porabu liturgičnog jezika starohrvatskog, održao se hrvatski narod u borbi toliko i toliko stoljeća i do danas bar se nalazi u potpunom posjedu u Hrvatskoj ito u Primorju.“ Iz velike mržnje tudjih učitelja nazvali je „herezijom“. Oni se dakle osude nazivati našu svetinju „herezijom“; pa zar to zaista može biti, — dana nam od sv. oca pape i pod ovim se nebom smije misiti samo u trim jezicima ito: latinskom, grčkom i staroslovenskom, — hereza? Pod riječju „hereza“, razumijeva ono, što porotivi sv. crkvi i njezinoj nauci. U čem se porotivi „glagolica“, što se može glagoljati, što se može u slavenskom jeziku uzdizati naše prošnje pred prijestolje božje? Ne, nije, nego posredi jest mržnja Germana, mržnja Romana, što mi imademo tu povlasticu, a oni je nemaju. Osobito, osobito nemoga a da ne napišem perom i borbu tobože naše uzdaniće!? Hrvatsko, koja se bori za glagolicu, ali, ali pod kojim se uvjetom njihova borba razumijeva, zaista samo da udaraju na crkvu i crkvenjake, a ne radi koristi, koju narod imade slušajuć nju u crkvi, kda slušajuć ne stoji u crkvi kao njeka masa bez razumjevanja. Drugi pak protivnici napominju, da se s latinskom liturgijom uzdržava njeka jača sveza sa centrumom katoličanstva. To je zaista kriva ideja onih, koji je se drže; jer se je kroz deset punih vjekova upotrebljavala, pa nije prouzročila nikakva razkola, niti odpatka hrvatskog naroda od centruma katoličanstva.

Glagolica je korist ne samo duševna, nego i kulturna. Duševna je korist zaista velika, kako sam već prije gdje i gdje spomenuo. Kulturna je u tokoko u koliko nam doprinaša dublje poznavanje našeg jezika. Prošavši kroz gimnazije i više škole, uvidilismo historiju našeg jezika, kako se je promijela kroz toliko vijekova, gdje ćemo naći onda naći korijen našeg jezika, ako ne u staroslovenskom — u našoj staroj glagolici.

Nadalje osobito naši „moderni“ udaraju na glagolicu veleći: „To je jezik niske kulture“, zato, jer je u porabi svećenika, koji nijesu imali izobraženja Bračo moja! Zar je to istina, da nam tako predbacivaju, tu se obistinjuje ona narodna rečenica: „Kažat ću ja prije, dok mi on ne reče“, takože i kod njih, oni svećenike nazivlju zlupanima, a k tome još i glagolicu, da je jezik niske kulture, obistinjuje se rečenica: „babne i ostane živ“, oni u svojoj fanatičnosti samo sebe vide prve i najprosvjetljenije, a kad tamo pod petama ostalih se nalaze. Pa zar su, oni više naobraženi, kultivirani? Ne, nije. Prouči-li Nietzschea ili Spenzera ili koga drugoga, pa se drži toga kao pijan plota; a zašto je to? Za to jer drugo ignorira i ostane mu tabula rasa sve slijedi ostalo.

✻ ZPRÁVY Z JEDNOT. ✻

Z BRNA.

Od 26. listopadu konány schůze:

VI. 3. prosince. 1. Salonní orchestr: Attaque de Hussards. Rich. Eilenberg. 2. Jan Galle (II. r.): „Luther a jeho reformace.“ 3. Salonní orchestr: Sevillské zátiší (Gavotta). Alfons Cibulka.

VII. 10. prosince. 1. Jan Galle (II. r.): „Luther a jeho reformace (dok.). 2. Josef Heger (II. r.): „Náboženská lyrika A. Mickiewicze.“ V přestávce recitoval Jindřich Kuba (III. r.) biblickou legendu X. Dvořáka „U bran ráje.“

VIII. 17. prosince. 1. Předseda: „Kousek mosaikového obrazu antických i moderních poměrů.“ 2. In. Neužil (III. r.): „Morálka bez náboženství.“

IX. 7. ledna. 1. Josef Heger (II. r.): „Náboženská lyrika A. Mickiewicze (dok.). 2. Jan Kremláček (III. r.): „Inspirace Písma svatého.“

X. 14. ledna. 1. Salonní orchestr: „Pozdrav lovců.“ Alb. Jungmann. 2. Jan Kremláček (III. r.): „Inspirace Písma svatého“ (dok.). 3. A. Mrázek (III r.): „Původ biblické zprávy o stavění města a věže babylonské.“ 4. „Danse Chinoise.“ Rich. Eilenberg. (Salonní orchestr.)

Ke konkurrenční práci určeno pro letoší rok (1906) thema: „Jak působilo křesťanství na mravní život lidstva v prvních třech stoletích“.

Výsledek konkurrenční práce (na rok 1905): „Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii“: I. cenu (40 K) obdržel Jan Mejzlík (IV. r.), II. cenu (20 K) Innocenc Neužil (III. r.), III. cenu (20 K) Fr. Běloch (III. r.) a IV. cenu (20 K) Ant. Novák (III. r.)

V sociologickém kroužku přednesena a probrána byla themata:

1. Strany na Moravě, zvláště politické. (J. Kremláček, III. r.) 2. Spolek katolického rolnictva na Moravě a jeho stanovisko k náboženství. (Jan Galle, II. r.) 3. Všeobecné rovné, tajné, přímé právo hlasovací. (In. Neužil, III. r). 4. Staré volební právo do říšské rady a do zemského sněmu. (Fr. Krejčí, I. r.) 5. Spolky katolických tovaryšů. (Ad. Vašek, I. r.) 6. Vliv tisku na lidstvo. (J. Heger, II. r.)

Z PRAHY.

Od schůze zahajovací měla „Růže Sušilova“ roku 1905 ještě pět řádných schůzí, z nichž na prvých dvou bylo jednáno o časopisech a podána byla zpráva revisorů. Z loňského seznamu časopisů vypuštěna byla „Zlatá Praha“ a ustanoveno bylo nově odebírati: Pelclův „Život“ a „Rozhledy“, „Obzor národohospodářský“, „Ruch Cyrillomethodějský“, „Pražskou lid. revue“ a „Českou Mysl“. Na čtvrté řádné schůzi referoval kol. Pojezdný (IV. r.) o sjezdu bohoslovců československých na Velehradě a na páté řádné schůzi o sjezdu bohoslovců českomoravských v Praze. Programem šesté řádné schůze byla přednáška kol. Tylínka (III. r.) „Fr. Bílek“.

Jednatel.

Zpráva „Včelařského kroužku“. Kroužek náš konal schůzi, na níž promluvil zvěčnělý kollega Em. Káš (IV. r.) poutavými slovy o historii včelařství. Vdp. konsist. rada A. Patera ochotně vedl nás k p. prof. Kraumanovi do Dejvic, kde jsme si prohlédli umělé, dovedně a vzorně práce včelařské při zhotovování úlů atd. Mimo to jsme se súčastnili přičiněním téhož vldp. rady schůze místního spolku včelařů pražských, kde poznali jsme mnoho ze včelařské theorie. Děkujeme p. kons. radovi Paterovi za účinnou pomoc našemu kroužku,

V. Liška, předseda.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Rozhlédneme-li se po společnosti, smutný zjev padne každému do očí. Všude nás vyhánějí. Kněze katolického a činnosti církve nestrpí již naši nepřátelé. Ani ideální snahy kněžstva nejsou jim po vůli, omezují je a dokonce i ničí. A proč? Protože se nedovedeme uplatniti. Má-li býti lépe, musíme uplatniti své přesvědčení, své poslání, osvícené soustavou nejkrásnější — soustavou evangelia. K tomu třeba znáti ducha času, znáti hnutí vrstev lidu i veličin a kast, nad lid se vyvyšujících a v čelo lidu se stavících. Nutno všímati si bedlivě socialního hnutí a proudění. Zvláště svatou povinností naší, bychom připravili se tak do života, bychom ne-

vstoupili do něho jako cizinci, již teprve musí seznamovati se s jeho snahami. Tím se již tolikráte tolik zameškalo.

Proto nanejvýš potěšitelno, že v jednotlivých alumnátech, pokud v „Museu“ a na našich „sjezdech“ lze poznati, v tomto oboru intensivně se pracuje; za to (sine ira et studio) povážlivé, že v některých skoro stagnace. Štěstí ještě, že stává tu stolice pro sociologii, po níž my se svými pány představenými již dlouho marně voláme. Proto musíme sami o sebe dbáti. Tím také vysvětlí se rozvoj našeho života spolkového. Věcné přednášky, pilně zpracované, jsou četně navštěvovány. Práce vědecké však jsou absurdní u nás. Nemáme seriosní knihovny. Pracujeme všichni v soukromí podle možnosti. Duše liknavá mezi námi řídka.

V kroužku socialním schůze odbývá se přesně každý týden. Mnohé z přednášek jsou a budou uveřejňovány.

Pátá schůze konána 17. listopadu. Kol. J. Reissner (IV. r.) dokončil přednášku „O českém státním právu.“ Potom kollega jednatel začal probírati „Židovskou otázku“ a ukončil práci tu ve schůzi šesté 26. listopadu.

V sedmé schůzi dne 3. prosince přednášel kollega J. Janout (III. r.) „O samosprávě“.

Osmou schůzi dne 10. prosince vyplnil kollega F. Brož (IV. r.) prací: „Soustavy národohospodářské“.

Na deváté schůzi dne 17. prosince řečnil vp. Vl, Řepa, městský kaplan, „O tisku a žurnalistice“, propaguje hnutí ke zřízení tiskového družstva diecesního, jež by vydávalo dokonalý obsáhlý časopis, denně vycházející.

Další činnosti: „Zdař Bůh! PŘEDSEDA.

Kroužek hospodářsko-včelařský započal činnost dne 24. října valnou hromadou. Kéž práce jeho jest letos plodná! V jednatelské zprávě oznámeny byly volby funkcionářů spolku, kteří jsou: předsedou zvolen kol. Václav Zeman (IV. r.), jednatelem kol. Emil Douša (III. r.), knihovníkem kol. Fr. Maňour (II. r.). Důvěrníky z jednotlivých roků zvoleni: kol. V. Mach (IV. r.), kollega Cyrill Matouš (III. r.), kol. J. Rásocha (II. r.) a kol. A. Houser (I. r.).

Potom uvítal kollega předseda všechny členy nadšenou a vřelou řečí, v níž je vybízel k pilné práci v kroužku a k hojným návštěvám schůzí. Na to vyřízeny některé dotazy, čteny nejdůležitější body stanov, rozhodnuto, které časopisy se mají odbírati.

V první členské schůzi dne 7. listopadu přednášel kollega Josef Duchek (II. r.) o továrnách na zužitkování ovoce.

V druhé členské schůzi dne 14. listopadu po jednatelské zprávě byla přednáška kol. Vohlídala (I. r.), jenž pojednal o právních vadách koní, jich znacích, o nemocech koní, jejich známkách a léčení.

Po něm přednášel kol. Zeman, jenž pokračoval ve svých praktických pokynech pro hospodářství, jež loni započal.

Třetí členská schůze byla dne 28. listopadu. Na ní mluvil kol. Hůrský o otázce zemědělského dělnictva a o prostředcích zachování jeho na venkově. Pěkná tato přednáška trvala až do konce schůze, tak že na druhé číslo programu, na přednášku kol. Smetany (III. r.) nedošlo.

I čtvrtá členská schůze dne 8. prosince byla velice zdařilá. Přednášel tu kol. Šlégr (I. r.) o úpadku stavu rolnického, jehož příčiny pěkně vypočetl a vyložil. Druhé číslo programu vyplnil kol. Smetana (III. r.) přednáškou o nájmu, jehož různé druhy pečlivě vypočetl a osvětlil.

V páté členské schůzi dne 12. prosince řečnil kol. Brož (IV. r.) o lesnictví a jeho významu pro rolníky.

Kroužek čítá 50 členů, z nichž polovina se schůzí účastní. Zdař Bůh!

JEDNATEL.

Z PRZEMYŚLA.

Kochani Bracia!

Wiele już czasu upłynęło od owej chwili, w której przesłałem Wam ubiegłego roku moją korespondencyę, umieszczając ją w Waszem pięknem „Museum“. Niecierpliwśe zapewne wyczekiwaliście i dalszych wiadomości z naszej odległej Polski, pragnąc się może dowiedzieć, jakie też u nas panują teraz stosunki, jak upływa życie i jak się zaznacza w tym nowym roku szkolnym dalsza działalność naszego seminaryum. Zabierając się jednak do skreślenia tych kilku słów o pracy naszej kongregacyjnej, pozwolę sobie na wstępie podzielić się z Drogimi Braćmi szeregiem myśli i uczuć, jakie mi się budzą i nasuwają mimowoli przy pisaniu tej korespondencyi, a które to myśli i zagadnienia — sądzę, — że będą żywo obchodzić nas wszystkich, gdyż dotyczą one naszego wzajemnego stosunku i naszich wspólnych interesów.

Kiedy mianowicie zastanawiam się nad stosunkiem naszych seminaryów polskich do reszty seminaryów katolickich słowiańskich na obszarze Austryi, zapytuję się sam siebie w owem rozmyślaniu: Ileż to postąpiliśmy dotąd na tej drodze naszego wzajemnego zbliżenia się i poznania, naszej łączności, ściślejszej przyjaźni, serdeczności i zażyłszych stosunków? Jakie dotychczas owoce tych usiłowań? Trzeźwo i szczerze rzecz osądzając, widzi się i stwierdza — niestety, — że resultaty, jak dotąd, — nie bardzo jeszcze pomyślne. Owszem, może nawet smutne. Widzi się, że ten stosunek nasz wzajemny żyje jeszcze i porusza się w granicach zdawkowego formalizmu lub grzeczności, widzi się tak mało zażyłości, uczucia i zrozumienia sprawy, że nie mogę powstrzymać się od zadania sobie dalszego pytania: I dlaczegóż to przyjaźń nasza i zespolenie tak żółwim postępuje krokiem? Dlaczego tak mało w tym stosunku naszym ciepła i zapału? Czyż rzecz tak wielkiej wagi, tak wielkiej dla nas wszystkich doniosłości, może przebrzmieć bez echa, bez głębszego zastanowienia się nad nią? Tak mało się dotąd znamy, tak mało interesujemy się sobą, tak mało nas obchodzą i wzruszają wspólne nasze losy, radości lub niedole, że często daleko lepiej znamy może obcych nam Chińczyków, czy nawet ludy afrykańskie, aniżeli tak bliskie nam i pokrewne narody. Nie wiele widocznie odrodziliśmy się od pradziadów naszych. Jak niegdyś oni, — rozrzuceni na ogromnych przestrzeniach Europy, siedząc w cichości i spokoju w uroczych borach i gajach odwiecznych, z pobudek i przyczyn, płynących najczęściej z samej natury szczepowej: z tego zainteresowania się i wyłącznego zajęcia samym sobą w zakresie małego grona, rodziny, lub plemienia, z tego skrajnego indywidualizmu nie mogli zdobyć się wcześniej na wspólne zjednoczenie się, na łączność, organizacyę, solidarność i wspólne działanie na zewnątrz we własnej obronie, — tak podobnie i my dzisiaj rozbiliśmy się i rozstrzelili na grupy, gromady i plemiona, żyjące tylko własnem życiem, życiem wyłącznem swego „ja“ i niejako zahipnotyzowani, utkwiliśmy wzrok nasz tylko w siebie, nikogo prawie po za sobą nie dostrzegając. A nawet — o zgrozo! — wśród tej gromady ludów jednoplemiennych znajdują się i tacy, którzy w zaślepieniu i małostkowości swych dążeń i celów, zatraciwszy z oczu wielką ideę wzajemnej łączności i przyjaźni, zrywają ten związek braterski, a nawet pragną skierować miecze swe ku piersiom swych Braci. Taki smutny objaw zaniku wszelkiej łączności i niezrozumienia sprawy! Historya, — ten bezstronny i sprawiedliwy sędzia ludzkości, — dążenia te złowrogie, strasznie wkiedyś surowym wyrokiem potępienia napiętnuje i osądzi! . . .

O! jakżeż często należałoby nam wszystkim powtarzać i przypominać owe pełne prawdy i wyrzutu słowa p. Filipa Haderlapa (Jurjeva), Słoweńca z Celowca, redaktora „Mira“ wypowiedziane niegdyś do księdza Badeniego: „Czemu to tak mało troszczymy się o inne słowiańskie narody, o to co się u nich dzieje, o ich potrzeby? Czemu nie mamy, nie chcemy mieć z nimi żadnych stosunków?“ [1]) A przecież „zbli-

[1]) Ks. Jan Badeni, „Między Słowianami“, str. 18.

żenie się nas jak najściślejsze i poznanie, leży“ — jak słusznie zauważył ks. Jan Badeni — „w naszym obopólnym interesie“; ono by było naszą siłą i potęgą, naszem wspólnem dobrem! Przyjaźń zaś ta i zbliżenia się wzajemne nie wyklucza równocześnie, ani nie osłabia bynajmniej miłości swej Ojczyzny, swego rodzinnego kraju. Owszem ono wzmacnia ją i potęguje, bo każdy uczy się cenić i kochać swoją ziemię ojczystą, swój kraj rodzinny miłością tem szlachetniejszą, tem gorętszą, tem płomienniejszą! ... „Miłość bowiem — jak mówi nasz wielki kaznodzieja Skarga,[1]) — im jest szersza, — tem jest lepsza.“ — .

Jeżeli taką winna być miłość nas wszystkich bez wyjątku, to jakąż dopiero — Kochani Bracia — powinna być spójnia i łączność między nami, między seminaryami katolickiemi słowiańskiemi, jak winniśmy się zespalać i jednoczyć my, — którym jedna przecież przyświeca myśl wspólna, nadziemska idea Chrystusowa, którzy do jednego celu, do jednej walki, do jednego boju mamy gromadzić zasoby i duchowne oręże! O! ile bardziej związek ten nasz winien być wzniosłym i szlachetnym, o ile gorętszem cieszyć się winien poparciem! A jeżeli niestety dotąd tak głucho i oniemiale na tej niwie, jeżeli serca nasze tak oddalone i tak słabo biją dla siebie, jeżeli rzeczywistość dotąd tak smutna, — to czując to i rozumiejąc doskonale, dlaczegoż wreszcie nie zdobędziemy się na tę odwagę mężką, ażeby już raz otrząsnąć się z tego wiekowego letargu, z tych uprzedzeń, z tego egoizmu i małostkowości, dlaczego nie doceniamy doniosłości tak wielkiej i ważnej sprawy z obopólną dla nas wszystkich szkodą? Zrzućmy więc już raz przecie z siebie to brzemie uprzedzeń, jakie nas tłoczy i przygniata, zbliżmy się więcej do siebe, poznajmy się lepiej i dokładniej, okazujmy sobie nawzajem więcej szczerości i uczucia, więcej serdeczności i zainteresowania się naszemi wspólnemi sprawami, podajmy sobie bratnia dłoń, ażeby i wśród nas mogło być: „jedno serce i jedna dusza“.

Po tych kilku uwagach i spostrzeżeniach przejdę teraz do krótkiego sprawozdania z dotychczasowej działalności w naszym zakładzie teologicznym. Praca intensywniejsza i bardziej ożywiona rozpoczyna się u nas rok rocznie dopiero z otwarciem Kongregacyi Maryańskiej. Tego roku otwarcie to nastąpiło dosyć już późno, bo dopiero z końcem listopada. Otworzył Kongregacyę, jak zwykle, — sam jej Prezes, Najprz. ks. Rektor Łekawski podniosłem przemówieniem, odczytaniem obowiązujących w seminaryum praw i podaniem wskazówek, według których postępować należy. Na pierwszych posiedzeniach kongregacyjnych odczytywał kolega Litwin (III. r.) przez parę godzin pracę swą „o systemie kas Raiffeisena“. Inne posiedzenia i poruszane na nich tematy, zajmowały się sprawami natury więcej czisto semiarzyckiej domowej. Obecnie rozpoczął kol. Lutecki (III. r.) odczytywać nam zajmującą pracę swą: „O sztuce w Polsce“. — Wypadkiem doniosłejszym w życiu naszego seminaryum, — to wieczorek urządzony ku czci Dzieciątka Jezus w czasie Świąt Bożego Narodzenia. Program wieczorku był następujący: I. Słowo wstępne na temat: „Chwała na wysokości Bogu, a na ziemi pokój ludziom dobrej woli“. II Wieniec kolend — chór. III. „Słowo wcielone“, deklamacya. IV. „Uwertura D-dur“, orkiestra. V. „Kolendy w Polsce“, odczyt. VI. Mendelsohn — „Żegluga“ — chór. VII. „Belizar“ — orkiestra. VIII. „Związanki pieśni betlejem“. Wolfa i L. W. IX Liszt: „Legenda o Św. Elżbiecie“ — fortepian z harmonią.

Kongregacya nasza powiększyła się również pożądnym zastępem dwudziestu czterech nowych członków, kolegów z drugiego roku. Dzień 14 grudnia, w którym właśnie odbyło się owo przyjęcie przez ks. Biskupa nowych członków do Kongregacyi, a równocześnie obłóczyny rewerend przez kolegów roku pierwszego, — pozostanie na zawsze w naszej pamięci i w miłem bardzo wspomnieniu. Była to rzeczy-

[1]) Ks. Piotr Skarga, „Kazania sejmowe“, str. 38. Kazanie o „Miłości Ojczyzny“.

wiście jedna z milszych i podnioślejszych chwil, kiedy się patrzało na taki liczny zastęp, powiększający szeregi armii Chrystusowej i przysłuchiwało się tym serdecznym, z uczucia płynącym przemówieniom, jakie wygłoszono na wspólnem koleżeńskiem zebraniu. Jako objaw pocieszający muszę znaznaczyć również dążność niektórych kolegów do odrodzenia i przywrócenia do dawnej świetności kółka historyczno-literackiego, którego rozwój przez pewien przeciąg czasu nie był dosyć pomyślnym. Nie mogę też pominąć milczeniem pracy i działalności kółka ogrodniczego pod energicznem przewodnictwem jego dzielnych kierowników kol. Luteckiego i jego następcy kol. Sapyty (II. r.). Kółko to rozwinęło rzeczywiście bardzo ożywioną i skuteczną działalność

Obecnie pracuje nasza Kongregacya nad urzeczywistnieniem projektu urządzenia wieczorka mickiewiczowskiego, celem uczczenia — w pięćdziesięcioletnią rocznicę śmierci — naszego ukochanego wieszcza-geniusza.

Przesyłam Wszystkim Braciom braterskie pozdrowienie.

Eugeniusz Okoń.

IZ LJUBLJANE.

Bratje!

V današnjem poročilu o društvenem gibanju v našem semenišču se hočem omejiti samo na jedno društvo t. j. „Cirilsko društvo za pisateljski vaje“, ki praznuje letos svoj 25. letnic jubilej. Ustavil je društvo l. 1881. pokojni prof. dr. Fr. Lampe, in mu duševno načeljeval sam dolgo vrsto let. Z besedo in dejanjem mu je stal ob strani do svoje smrti 1900. in društvo je od leta do leta bolj napredovalo.

Ko smo na prvih sestankih obravnavali, kako naj proslavimo petindvajsetletnico tako koristnega društva, smo sklenili proslaviti jo s tem, da posvetimo letošnje leto svojo pozornost, svoje moči ljudski izobrazbi in položimo nekak temelj bodočemu delovanju „Cir. društva“. Gotovo je izobrazba priprostega ljudstva potrebna pri vsakem narodu, zlasti pa še nam Slovencem. Zato hočemo tudi ljubljanski bogoslovci pomagati pri vsestranskem kulturnem delu naših narodnih prvoboriteljev in tako položiti majhen obolos na altar naše domovine.

Ko je naša dična „Kršč. soc. zveza“, začela sestavljati imenik knjig, ki bi bile primerne za ljudske knjižnice, ki jih posebno goja naša „Izobraževalna društva“, smo uvideli, da vlada v naši literaturi v tem oziru velikanska revščina. Kar imamo primernega, imamo od družbe sv. Mohorja; toda to ne zadostuje. Naše ljudstvo rado čita in mnogo čita, a nimamo mu dati kaj v roke. In Cirilci smo sklenili baš tu zastaviti svoje moči. Za enkrat ne bodemo izdajali knjižic za mladino, dasi je tudi tu pri nas še velika potreba, niti znanstveno leposlovnih almanahov, ker žnjimi dosežemo primeroma malo zaželjenih uspehov in ker poleg tega lahko priobčujemo svoje proizvode po naših znanstvenih revijah. Posvetili bodemo torej moči ljudskemu slovstvu. Kako?

Ljubljansko „kat. tiskovno društvo“ začne v kratkem izdajati svojo „Ljudsko knjižnico“ in temu podjetju smo obljubili mi svojo pomoč. Knjižnica bo prinašala ljudske povesti izvirne in prevedene. Glede izvirnih ji bo šla najbrž precej trda, ker so naši novejši pisatelji pozabili na ljudstvo, in vez med njimi in ljudstvom je pretrgana skoro popolnoma. Postregla si bo knjižnica s prevodi iz raznih tujih književnosti. Da bi se težko delo, ki bi je imeli pri izbiranju tujih slovstev, vlajšali, obrnili smo se s posebnim pozivom na nektera bratska semenišča, naj bi nam poslala imenike ljudstvu primerenih povesti. Troje semenišč je takoj razumelo naša prošnjo in tudi toplo pozdravilo naš bodoči program. Poslala so nam že tudi naprošene imenike, za katere se jim tem potom zahvaljujemo. One brate, ki se še niso odzvali našemu povabilu, pa še enkrat kar najlepše prosimo, da uslišijo našo prošnjo in nam pošljejo zaželjeni imenik.

Naša doba je doba demokratizma, doba ljudske prosvete. Ta duh je zavel tudi v naše društvo, ki je nastopilo ob svoji petindvajsetletnici novo pot. Da je ta pot prava, nam pričajo priznanja, ki jih izražajo o tem odlični naši veljaki. Upamo, da bo tudi bodočnost pokazala, da smo stopili na pravo p.t.

Podam naj še kratko sliko letošnjih naših sestankov. Na prvih treh letošnjih shodih in dalje tudi na osmem, ko je posetil društvo urednik „Dom in Sveta“ dr. Evgen Lampe, smo obravnavali o društveni petindvajsetletnici in o sodelovanju pri „Ljudski knjižnici“. Na tretjem shodu 31. okt. 1905. je bral tov. Fatur zemljepisni obraz: „Kastav in Kastavci“. Dne 7. nov. 1905. je čital na 4. shodu tov. Kulovec literarno študijo: „Sienkiewicsev ‚Quo vadis‘?“, katero je nadaljeval in dokončal na VI. shodu dne 21. nov. 1905. Na V. shodu 14. nov. 1905. je bral tov. Erjavec ciklus piesmi, na 28. nov. pa tov. Samsa psihološko študijo: „Pojem in razvoj značaja“. Na IX. shodu dne 12. grudna 1905. je čital tov. Cankar: „Pobožna povest“. TAJNIK.

IZ CELOVCA.

„Tužni Korotan!“ To je še vedno izraz mnogih izvenkoroških bratov Slovencev in Slovanov za naše razmere, onih namreč, ki mislijo, da Slovenci na Koroškem roke križem držimo, da nazadujemo, da smo samo „ljudje, ki stoje ob grobovit in plakajo“. Toda, mili nam bratje, temu ni tako. Vzbajajoče solnce lepše in veselejše bodočnosti že zlati naše gore. Po všem slovenskem delu naše dežele se sliši mogočen klic, ki drami in budi, ki kliče na delo in v boj proti našim satiralcem. Naše ljudstvo je že precej probujeno, saj je imel letos na primer list „Naš dom“ med koroškimi Slovenci že 2000 naročnikov. Inteligenca se tudi vedno boli zaveda svojih dolžnosti napram narodu; med temi je posebno lepo število narodnih bojevnikov v duhovni obleki. Narodni boj se bije pri nas sedaj ljutejši kot kedaj poprej, toda za nas to ni „boj brez upa zmage“. Tudi mi bogoslovci pazno zasledujemo vse stremljenje in delovanje posebno mlajših navdušenih in vnetih duhovnikov. Naša „Akademija“ nam je ono ognjišče, pri katerem se zbiramo in pripravljemo za poznejše delovanje med narodom; pri tem ognjišču se je že vnel marsikak novgasljiv plamen blagega rodoljubja v sreu bodočega duhovnika. Tudi letos diha naša „Akademija“ krepko življenje, tudi letos gre samozavestno in vstrajno za svojimi cilji po poti, ki so je začrtali vneti rodoljubi. V njenem okrilju se zbiramo v medsebojni bratski ljubezni in v tako potrebni edinosti. Evo vam, dragi, nekoliko podatkov o našem delovanju v prvem tečaju tekočega šolskega leta!

Odbor „Akademije“ sestoji iz sledečih tovarišev: Benetek, predsednik; Schiller, tajnik; Sekol, blagajnik; Hafner, knjižničar; Štritof, urednik „Bratoljuba“; Jarh, vodja pevskega, Žel, vodja tamburaškega zbora; Lakner, nabiratelj prispevkov za „Učiteljski dom“.

Vsi slovenski bogoslovci so udje „Slovenske-Akademije“, in sicer nas je Slovencev letos 23 (Nemcev 27). Začetno zborovanje smo imeli dne 9. vinotoka 1905. Predsednik, tov. Benetek, je označil pomen „Akademije“, pozdravil nove in stare ude ter vspodbujal k marljivemu in vstrajnemu delu. — Prvi tečaj se je završil dne 11. prosinca 1905. Imeli smo v 11 urah 16 predavanj. Govori so bili vsi dobro izdelani ter so jih vsi tovariši pazno in z vidnim zanimanjem poslušali. Vsakemu govoru je sledila precej stvarna in objektivna kritika, ki je bila včasih prav živahna. Zelo raznovrstna je bila snov govorov, ki so se vrstili, kakor sledi: 1. Ulbing: „Krščanska in moderna šola“; 2. Rožman Gregor: „Zbližanje vzhoda in zahoda“; 3. Schiller: „Položaj koroških Slovencev“; 4. Šenk: „Simon Gregorčič kot ljudski filosof“; 5. Lakner: „Načelo splošne enakopravnosti in katoličani“; 6. Vidovic: „Ali je narodni boj Austrijskih Slovanov pravičen?“; 7. Sekol: „Trpljenje irskih katoličanov“; 8. Truppe: „Socijalno vprašanje in njegov

vpliv na narodno"; 9. Mörtl: „A. M. Slomšek kot šolnik"; 10. Škofič: „O časnikih med Slovenci"; 11. Ogris Albin: „Boji in pesništvo"; 12. Hafner: „Štrajk iz stališča krščanskega nravoslovja"; 13. Ogrin Jožef: „Ali zadovolji moderno svetovno naziranje duha in srce?"; 14. Žel: „Nekaj misli o našem narodnem delovanju"; 15. Kaßl: „Slovenci nekdaj in zdaj"; 16. Tojnko: „Zgodovina družbe sv. Mohorja".

Sklepno uro je predsednik z veseljem in priznanjem naglašal plodonosno delovanje „Akademije" in našo lepo slogo, ki visoko nadkriljuje vse osebne interese, ter vspodbujal k enakemu delovanju tudi v drugem tečaju.

Marljivo delujeta dična pevski in tamburaški zbor, prvi šteje 15, drugi 10 članov. Lepo procvita interni list „Bratoljub", ki nam nudi najlepšo priliko uriti se v pisavi slovenski. Akademiki mu marljivo dopisujejo. Naši knjižnici je v tem tečaju priraslo čez 30 knjig, med temi Valvazorjevo znamenito delo „Die Ehre des Herzogthums Krains". Lep napredek imamo zaznamovati glede homiletike. Vaje v pridigovanju so bile zdaj že dolga leta samo remške. A letos je odredil knezoškofijski ordinarijat, da pridigujeje Slovenci 3. in 4. leto slovensko, prva dva letnika pa še nemško. — V zadnjem poročilu lanskega leta smo poročali tudi o društvu „Učiteljski dom", ter prosili vse naše slovanske brate podpore za to velevažno podjetje. Prvi ste se odzvali Vi, dragi bratje v Brnskem semenišču, ter nam poslali 10 K, za kar Vam kličemo hvaležni. „Bog plati!" Nadalje smo sprejeli tudi od ljubljanskih bodoslovcev kot božično darilo „Učiteljskemu domu" 21 K 48 v., za kar se ravno tako zahvaljujemo ter kličemo „Živeli nasledniki!" Saj, kdor količkaj pozna naše žalostne šolske razmere in količkaj ve, kakšno je večinoma naše sedanje učiteljstvo, gotovo rad prispeva temu prepotrebnemu društvu. Z ozirom na šolske razmere med koroškimi Slovenci je pač popolnoma primerem izraz „tužni Korotan". Obračamo se tedaj z zopetno prošnjo tudi do vseh ostalih bratov Slovanov v drugih bogoslovjih za malo podporo temu velevažnemu podjetju. Darila sprejema „Akademija slovenskih bogoslovcev", Celovec, Koroško.

To je torej površen oris slovenskega življa v našem bogoslovju. Trdno stopamo naprej po težavni poti, oziramo se siceu nazaj, na stran in naprej, a noga nam ne zastaja. Polni sveže moči in lepih idealov željno pričakujemo trenutka, ko se pridružime nekdanjim udom naše „Akademije", sedaj vrlo delujočim duhovnikom.

Najiskreneje pozdravlja vse brate Slovane naša „Akademija" in njen tajnik

JANKO SCHILLER.

IZ SARAJEVA.

Mila braćo!

Drage se volje odazivljemo Vašemu usrdnome i bratskome pozivu, da se kojom riječju javimo u „Museum". Odazivljemo se to radije, što znademo, da pišemo braći, koja se zenimaju za nas, za naš rad, za naše težnje.

Naš je Zbor i ove godine nastojao, da barem približno odgovori svojoj zadaći. S početka bi izabran odbor: Predsjednik Marko Alaupović (III. g.), odbornici Josip Fuchs (IV. g.), Juraj Majetić (II. g.), i tajnik Dragutin Alaupović (I. g.). Čitale su se na nedjeljnim sastancima neke radnje. Tako je na pr. Juraj Majetić opisao jadno stanje bosanskoga seljaka i napomenuo neka sredstva, kako da se tomu pomogne. Stjepan Mlakić (III. g.) napisa radnju „o zlim papama"; Isidor Poljak (II. g) „o potrebi naobrazbe za svećenika"; Nikola Kaić (II. g.) „o bosanskim biskupima iza propasti bosanskoga kraljevstva..." Po običaju bila je i ove godine javna disputacija 19. prosinca. Tu je Josip Fiala (IV. g.) pročitao svoju juridičku raspravu: „Slobodna Crkva u slobodnoj državi".

Usput Vam javljam jednu vijest, koja mora napuniti radošću srce svakoga Bošnjaka katolika. Bosanski katolici nijesu do ove godine imali svojega dnevnika. Dne 2. siječnja o. g. izade prvi broj „Hrvatskoga Dnevnika“ u Sarajevu. Same Bože daj, da se ovaj potrebiti list uzdrži na životu pored svih neprilika, što mu staju na put! Stoji na godinu 40 kruna.

Ovim je listom učinjen barem korak naprijed prema uredjenju naših kulturnih prilika i neprilika, osobito pako agrarnoga pitanja, koje je u Bosni upravo akutno. Daleko najveći dio naroda u Bosni bavi se agrikulturom; za našu dakle Bosnu vrijedi potencirano ona općenita tvrdnja, da je „srce naroda“ a seljačkome staležu. Nu to je „srce naroda“ u Bosni vrlo slabo i siromašno. Veliki porezi, kmetstvo, nevkost i t. d. — sve to čini, da naš narod seljački iz dana u dan biva siromašniji. —

Što je u drugim industrijalnim zemljama radničko pitanje, to je u nas agrarno pitanje, i još više. Zadaća je našega svećenstva, da pripravi tlo povoljnome riješenju ovoga pitanja. S toga je u našoj bogosloviji uveden gospodarstveni kurs; svakoga nam tjedna dolazi jedan iskušani vještak, te nam razlaže najglavnije pojmove narodne ekonomije. To bi uz marljivi rad mogle biti od velike koristi za naš ubogi narod.

Ali ne ću, da Vam dulje dosagjujemo nabrajanjem svojih jada i želja. Treba nam rada, složnoga rada, kako ste Vi lijepo naglasili. S toga ćemo Vam se od sada češće javljati. — Svoj braći bratski pozdrav!

U ime Zbora PREDSJEDNIK.

* ROZMANITOSTI. *

Konstantin Veliký ve světle historické kritiky. Zjev Konstantina Vel, bez odporu význačný v dějinách vůbec, poutá nás nemálo i pro stanovisko, jaké k němu zaujímá východ a západ, chci říci historie či spíše tradice byzantinská a moderní kritika západní — stanovisko podstatně různé. Ač ještě do nedávna i dobrodružný vojín našich, jimž ovšem dosud plála v štítu spanilá „bona fides“, povolné kriterium, úporně lámal oštěp v půtce proti všem, již nesdíleli úředního hledisku byzantinského, střízlivá, však neúprosná kritika historická, bohudíky zdolavši konečně bezhlavý akriticismus i vzdušný abstrakcionismus, osvětlila a vymezila objektivně také rysy postavy Konstantinovy. Řekněme přímo, že v břitkém světle objektivní kritiky zbledla valně glorie Konstantinova (Jest známo, že církev řecká uctivá jej jako světce) Bylo by sice přepjato vše, cokoliv Konstantin podnikl ve prospěch církve, přičítati jeho státnické chytrosti a vypočítavosti, ale naproti tomu nemenším klamem jest — a to je nadevši pochybnost jisto — nasírati na činy Konstantina jako na bohatýrský květ nejryzejšího přesvědčení náboženského, jak o něm sní východ. Konstantin je autokrat, kráčející zcela ve stopách Diokletiánových, jehož program politický — zbudovati neomezenou samovládu — úplně přejal a ve skutek uvésti se snažil všemi silami, jenž však lépe vystihnuv ducha doby a poměrův, ostražitě vyhnul se úskalím, o něž roztříštili se snové jeho předchůdce. Odtud vyplynul jeho výnos milánský, zaručující svobodu křesťanům i jeho vstup do církve jako katechumena, odtud temenilo jeho úsilí urovnati roskypělé spory haeretické, svolati koncilia atd. Že nikoliv žár náboženský, nýbrž autokratické záměry státnické určovaly pohnutku a směr jeho jednání, dosti ukazuje na př. vypuzení Athanasia, patriarchy alexandrinského, nezdolného zápasníka pro pravověrnost v boji proti Arianům, a že vskutku šlo jen potud, pokud hověło jeho plánům a úmyslům, svědčí mimo jiné již okolnost, že pohanství ponechal úplnou volnost, i titul nejvyššího pontifika sobě ponechal. Všecky protidůvody obhájců jsou chabé a slabé. Přistoupiv

k církvi jako katechumen, teprve před svou smrtí dal se pokřtíti, a to knězem a r i á n s k ý m, což obé málo pěje o svatém zápalu náboženském. Tím nevysvětlitelnějším je tento odklad jeho po úkazu sv. kříže, jejž spatřil v oblacích. Ostatně historické jest pouze to, že jda do bitvy proti Maxentiovi, ozdobiti dal své prapory znamením kříže, chtěje vzmužiti a nadchnouti křesťany ve svém vojště, na něž jediné mohl spoléhati. — Pokud pak jeho zásluh se týká, vytknouti jest nepopiratelně jeho zákonodárství, jež první provanuto jest duchem křesťanským. — Zásluhy ostatních činů jeho, které někteří povznášejí k slunné výši, jak jsme naznačili, uvésti dlužno značně na pravou míru, ježto podmíněny byly buď vlastními záměry, nebo — jak v každé době — nezbytným vývojem požadavků časových, jež zní: Ne li ty . . . Nuže dříve nebo později! — Však dosti. Chtěl jsem jen běžně poukázati na „ráz“ kritických střízlivých v ý v o d ů; vše ostatní bylo by úkolem vděčné studie.

Ad. R. (Řím.)

Dr. A. Wibbelt probírá v revui „Die Wahrheit“ (1905 s 8) **příčiny boje proti církvi.** Bohaprázdné námitky šíří se všude proti církvi a docházejí víry tou měrou, že věru nemálo bývá zkoušena naše trpělivost, pozorujeme li, s jak kalných zřídel se prýští, a kterak nepřátelé, i když byli z „nepravdy“ (mírně řečeno) usvědčeni, tak neradi opravují a odvolávají, odvolají-li vůbec. Jen závistnou zlobu nachází, kdo by si rád ještě uchovati chtěl něco víry v lidstvo. — Vnikneme li poněkud hlouběji, abychom prozkouma-li příčiny tohoto smutného fakta, shledáme, že první jest p a t r n á n e v ě d o m o s t a n e d o u č e n o s t ve věcech náboženských. Dnes smí každý, i největší ignorant, napsati o katolické církvi vše (a jest přímo neuvěřitelno, jak protivníci o ní mluví a píší), a lidé — i vzdělaní — tomu věří; a přece je známo, že moderní doba obyčejně přesně vyžaduje, aby písatel dokonale znal věc, o které obce psáti. — Druhá příčina, dí dr. Wibbelt, jest p r ó t i v a m e z i d u c h e m č a s u a d u c h e m c í r k v e, jež sice není sama od sebe, ale jest tu, a proto třeba s ní počítati. Moderní člověk klade důraz na „s v o b o d u“; jeť svoboda něco krásného: proto i moderní doba žádá svobody, která však znamená ono Luciferovo „non serviam“ — neodvislost od Boha, jak ji charakterisuje individualista Ibsenův a nadčlověk Nietzscheův. Jiné lesklé slovo moderní doby jest p o k r o k. Netvrdíme, že by pokrok nebyl oprávněn; ale ten moderní zuří proti všemu a potírá vše, co bylo, takže v krkolomném tom shonu po „pokroku“ jest se skoro obávati — o kulturu. Třetí příčina, či lépe třetí skupina příčin, jsou n a š e v l a s t n í p ř e v r á c e n o s t i. Mnohem lépe a také jedině rozumné jest poznati je a napraviti, než snad je zatajovati. Jest ovšem také jisto, že protivníci rozhodně přehánějí; než něco pravdy na těch jejich předhůzkách přece jen bude. Nepřátelé naši tápají v hrozném bludu, měříce veškeru hodnotu náboženství materialisticky — dle časových úspěchů, a proto vše, co je katolického, ignorují — a mluví pak o inferiornosti, vyčítají nám i n f e r i o r i t u. Dají pocíti svou moc kalolíkům, kde ji mají — a pak opět hovoří o inferiornosti. Pravdou však jest, že potřebí, aby ve velikém zápasu duševního života i katoličtí učenci vždy v prvních stáli řadách, aby katolíci na všech polích horečnou rozvinuli činnost! Imponuje li světu věda, nechať i katolíci imponují také v ě d o u! — V seznamu výtek nepřátelských nalézáme rovněž výtku s p á t e č n i c t v í, jehož prý se vždy dopouštíme, kdykoliv nepřijímáme bez rozvahy jakékoliv novoty. — Pravíme však, že církev je katolická a že tedy může a má býti „omnibus omnia“, jinými slovy — což jest v podstatě totéž — že má rozuměti a chápati všechny různorodé poměry a potřeby různých dob a národů, a — kde se jim může snadno přizpůsobiti — že má tak učiniti. Proč bychom se tedy neaccomodovali novým poměrům, kde to možno?! — Posléze nám vyčítají n e s n á š e l i v o s t. Nemilujeme-li jejich pobloznění, hned býváme viněni z nesnášelivosti. Přece však pamatujme stále na slova sv. Františka Saleského, že na jedinou kapku medu více polapíme much, než na plný sud octa, a proto převládejž v polemice

naší vždy umírněnost a moudrá rozvaha: in omnibus charitas Fortiter in re suaviter in modo! — S mnohými ovšem nepřátely církve sv. nelze se nadíti míru; oni ten urputný boj v naší době moderního pohanství bojovati budou dále!

Rusi o papeštvu. Pod tímto záhlavím upozorňuje „Katoliški Obzornik“ (Letnik X, zvezek I.) na dvě pozoruhodná místa ze spisů ruských učenců: dějepisce Alexeje Lebedeva (Duhovenstvo drevnej vselenskoj cerkvi ot vremen apostolskih do IX veka. Moskva 1905, str. 228. — nejnovější to jeho dílo) a prof. A. L. Bajkeva (Sovremenaja meždunarodnaja pravosposobnost papstva. 1904. — o soudobé papežské suverenitě), jež tuto uvádíme: „Jisto jest a nepochybno, že římský biskup byl vždy nad ostatními patriarchy. Tak tomu skutečně bylo od počátku křesťanské historie Biskupa jemu rovného, nebylo a ani býti nemohlo. Již za dob apoštolských sláva církve římské převyšovala slávu ostatních jednotlivých církví.“ (Alex Lebedev.) — Prof. Bajkov upírá sice (a z rusko pravoslavného stanoviska je to zcela pochopitelno) papežství původ božský, přece však správně dokazuje, „že náboženská samostatnost církve bez politické emancipace papežství byla by pouhou smyšlenkou“. Církev jest dle své přirozené povahy neodvislá, a papež, hlava její, maje dle názoru katolicismu plnou právomoc, může ji vykonávati také autonomně, jest de iure et facto suverénem, bez ohledu na panství territorialní. (Křesťanství zajisté prohlašuje rovnost všech socialních tříd před Kristem, pročež i suverénům jest se právě tak jako podřízeným podrobiti autoritě církve, té organické společnosti, která má na zemi zcela určité poslání a proto i právo žádati, aby jí podřízení poslouchali.) Duchovní suverenita pak souvisí s territorialní a jeví se ve formě extraterritorialnosti. Italie vzala sice papeži Řím, ale této suverenity mu vziti nemohla, ta mu zůstala, byť i omezena byla na pouhý Vatikan. Římská otázka je tedy otázkou mezinárodní — System synodalní dříve či později podrobí — dle Bajkova — církev státu; náboženská neodvislost církve je pouze možna na podkladě monarchickém!

Docentura praktické sociologie v alumnatě brněnském. Sociologie, filosofie společnosti a historie, základní věda pro obor socialní a historický, podávající poučení o podstatě společenské organisace a jejím vývoji, pěstována již od let v našem alumnatě jako předmět učebný, hlavně zásluhou Dra. Roberta Neuschla, jenž se u nás především theoretickou její stránkou obírá. (Přednáší alumnům III. ročníku jednak dle vlastního obsažného spisu: „Sociologie“ (2 díly), jednak svými diktáty tak mnohou otázku socialní nám objasní.) Než tyto přednášky jsou vlastně jen odbočkami, jež bývají přivoděny látkou theologie moralní, pokud totiž některá otázka socialní určité její stati se dotýká. — I svědčí to o vzácném porozumění potřebám doby jak sl. professorského sboru, tak zvláště J. M. ndp. biskupa Pavla bratrance Huyna, že zřízena u nás nová stolice — pro praktickou sociologii, aby nám dán byl návod, kterak se třeba obírati praktickou socialní prací — ve století dvacátém, století to velkých socialních organisací. Docentura obsazena silou vynikající. Jest to dp. P. Jan Šrámek, předseda „Výkonného výboru mor.-slez. organisace křesťansko socialní“ a předseda „Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva na Moravě a ve Slezsku“. Připojujeme se vděčným souhlasem ke slovům olomouckého „Našince“, jenž o tomto jmenování píše: „Vítáme toto ustanovení s největší radostí. Kéž podaří se našemu nejlepšímu pracovníku v praktické práci socialní vychovati hojně následovníků. — Je toho nanejvýš potřebí; stojíme před strašlivou skutečností, že z nejmladšího kleru nevěnuje se praktické práci socialní téměř nikdo. A přece žeň by byla tak hojná, a dělníků bylo by tak potřeba!“

Vzpomínky na Václava Kosmáka. Naše chudičká dosud memoirová literatura začíná se v posledních letech utěšeně rozvíjeti. Mnozí píší sami své paměti (na př. Tomek), jiní sbírají roztroušené vzpomínky a črty o znamenitých mužích. Tak

Adolf Černý vydal vspomínky na Ed. Jelínka, R. J. Kronbauer sebral mnoho intimit o zemřelých i živých dosud literátech, umělcích a hercích, v „Osvětě“ uveřejnil Otakar Josek paměti o V. V. Tomkovi, Václav Červinka a Marie Červinková-Riegrová o Dru. Fr. L. Riegrovi, Božena Augustinová o Václavu Zeleném. S pietou zaznamenává se každá drobnůstka ze života Antonína Dvořáka (ve „Zvonu“), Palackého, Nerudy a j. K podobným vzpomínkám na Václava Kosmáka vybízí pamětníky jeho v „Obzoru“ známý katolický básník Jan Karník (MUDr. J. Svítil). Kouslo jeho osobnosti, praví, markantní zjev moravského kněze z doby posušilovské, stírací se z paměti lidských, neboť ubývá stále současníků jeho, a budoucím pokolením bude osobnost Kosmákova zcela neznámou. Proto tím více jest želeti, že žádný se současníkův a soudruhů Kosmákových nechápe se péra, aby načrtal plastický obraz Kosmáka, člověka — nám, kteří neměli jsme štěstí žíti jemu na blízku.

Slova ta jistě s radostí podepíše každý ctitel vesnulého „moravského Homera“. I nejdrobnější takové vzpomínky neobyčejně poutají, zahřívají, usnadňují porozumění jeho díla, ukazujíce obraz ducha a osoby s jiných stránek, nebo jej doplňujíce. Jsou to kaménky, z nichž se dá konečně složiti krásný mosaikový obraz. A mají veliký význam v tom ohledu i pro literárního historika a životopisce, jehož se snad někdy přece dostane i Kosmákovi. Dosud toho štěstí neměl.

Jan Karník podal nám první v „Obzoru“ vřelou vzpomínku na řeč Kosmákovu. Slova jeho nezůstala bez ohlasu. J. F. Podolský uveřejnil po něm v „Obzoru“ „Dvě vzpomínky na Václava Kosmáka“ a několik Josef Ocetek. Ve „Vlasti“ pak píše „Vzpomínky na kukátkáře“ Dr. Rud. Zháněl. J. R. S. (Br.)

Rytmus historie čili zákon čtyřstoletí. (Georges Polti. — Vyňato ze „Studia“. Červenec L. P. 1905.)

Judea:

XVI. stol. př. Kr.: Josue. (Dobyvatel Země Zaslíbené.)

Řecko:

XII. stol. př. Kr.: Agamemnon (Král králů).

IV. stol. př. Kr.: Alexander (Veliký a jeho rod).

Řím:

VIII. stol. př. Kr.: (Legendární) Romulus.

I. „ „ „ Augustus. (Století císařů, jak se nazývali.)

V dějinách Francie.

V. stol. po Kr.: Chlodvík,

IX. „ „ „ Karel Veliký,

XIII. „ „ „ Svatý Ludvík,

XVII. „ „ „ Ludvík XIV.

XVI. stol. př. Kr.: Pád Jericha,

XII. „ „ „ Pád Troje,

VIII. „ „ „ Pád Ninive,

IV. „ „ „ Pád Persie,

I. stol. po Kr.: Pád Jerusalému,

V. „ „ „ Pád Říma,

IX „ „ „ Pád říše karolinské,

XIII. „ „ „ Pád Hohenstaufů,

XVII „ „ „ Pád říše katolické.

Devět hlav, jež jsme právě vyvolali (Ludvík XIV., Svatý Ludvík, Karel Veliký; Chlodvík, Augustus, Alexander; Romulus, Agamemnon, Josue) představují se jako současníci devíti nejstrašnějších střícení, jimiž kdy svět hřměl: při hlaholu trub hebrejských padněte, zdi Jericha! o čtyři sta let později padejte, ó zdi Troje! a zase po čtyřech stech letech padni, zdivo Ninive! a potom padni, neporovnatelná říše Peršanů! padni ve věky neodvratitelném, ó Jerusaléme! a teď padni, ó Říme! padni u Verdunu, obnovená říše Karlova! padněte, pyšní Hohen-

staufové, jichž stín pokrýval po několik okamžiků nesmírný středověk! padni ještě tentokráte, svatá Říše Německá smlouvou Vestfalskou!

O století velkolepá, jichž prachem spěchají Valdštýn, Džingischán, Rollon, Attila, Arminius a onen Brenn z plenění Říma, to vy nutíte k nejneodolatelnějším nárasům národy: k návratu Židů do Země Zaslíbené Jahvem ve stol. XVI, k tažení Herakleovců Řeckem ve věku XII., k přechodu černých Ethiopanů do Egypta, bledých Gallů do Říma, k rozpjetí Římanů až k hranicím jich výbojů ve stol. I. po Kristu, k velkým vpádům zpětným až k srdci této říše ve věku V., k vpádům Normanů do jejího znovuzbudování ve století IX., Mongolů do Evropy v XIII. a k rozpjetí Francie po celé tehdejší Evropě a po světě ve století XVII. — — —

— Vymaluj si s veškerou jasností, Čtenáři, v duchu obraz této řady první. Srovnejme ji, chceš-li, s Letem.

Září to v ní slávou jako v létě, podobnými hromy to tam burácí a poskytuje nám postavy, velmi štědře osvětlené.

— Za tuto skvělost nepodobnou není-liž zavázána díky té okolnosti, že Ježíš Kristus vyvolil jedno z těch století, by se v něm objevil a tak rázem požehnal všem těm, jež by mu odpovídala?

— . . . . Nečekej tedy týž jas pro Století Zimy: obci říci pro zachmuřená X., VI, II před Ježíšem Kristem a III., VII, XI, XV. a XIX. éry nynější. Jsou vážné a často hořké jejich postavy. Popatř:

Budha — nechť z X. nebo se VI. století, — a pak Konfucius (se Zoroastrem, prý, a s Pythagorem), — potom ve II. století starý Katon, — 400 let na to velký zakladatel kacířství Manes, jehož zoufalost odvažuje se rovnati Demona Bohu, — a v VII. století fatalista Mohamed, — v XI. století gibelinism, šťastně poražený Řehořem VII. v Canosse, — Jan Hus, — konečně Hegel a Schopenhauer. Žili vskutku ve stoletích přechodu a bludu, bolestného spíše než plodného. — — —

A jest to řada století germanisačních: každé vnáší tam na pavéze velikost německou, od hrozné organisace lig svévských a franckých (III. stol.), od převahy majordomův Austrasských (VII. stol.), až k domu franckému (XI. stol.), k domu Habsburskému (XV. stol.), k vítězství Hohenzollerskému (XIX.)

Každé zhasilo a vymetlo století, jež mu předcházelo bezprostředně: toto poslední (XIX.) příslušelo řadě Podzimní. Toho podzimu, jenž nám vystavuje pokaždé lepotu, jíž se sám opájí, měňavý a vratký lesk, nádheru a bujnost, vilnost, chlipnost. Vinobraní pokaždé z konce jedné společnosti!

I králové jsou v nich tolik vzdělaní, že činí nároky na to, by byli pokládáni za moudré. Josef II a Kateřina Ruská, a ty, Karle V., a vy, Basileové, filosofové Byzancia v X století, ba i ty, Chilperiku gramatikáři (VI. st.), po Mark-Aureliovi a Antoninech (II. st.), sledujících po čtyřech stech letech za Ptolomeem z Alexandrie, a ty, Solone (VII. stol.), a ty, posléze, na vrcholu (XI. stol.) Šalomoune, ať jsi již sepsal nebo nesepsal knihu Moudrosti.

Ale dejte pozor: povzbuzeno jich úsměvem tělo nestydaté po jich bocích triumfuje. Zatím co kurtizána Rhodopská z výtěžků své prostituce dovede zbudovati pyramidu, povšimněte si dcery Tarquiniovy; jež jede ve svém voze přes tělo svého otce; ráda by hnilobou nakazila rodící se Řím: Antinous a jeho kult zdaří se lépe o dvakrát čtyři sta let později. Fredegonda rozviklává království francké. Jsou odděleny čtyřmi sty roků od sebe, její současnice, císařovna Theodora a Theodora Římská: tato a Marosie . . rozdávají tiary papežské!

A s uškleb avým, uštěpačným chechtotem, jímž se pachtil Voltaire, jejž po čtyřikrát čtyř stoletích dostává dědictvím od Luciána, panuje nejsměšnější lehkověrnost: Cagliostro, Rosenkranz a jeho svobodní zednáři XIV. století, okultismus časů Gerbertových, třeštiví Gnostikové a ona znepokojující věštkyně Endorská, jejíž

slova zvučí do pomateného mozku Saulova, krále šíleného, předobrazu to, předeslaného čtyři století před Nabuchodonosorem . . . .

Nuže k této řadě věků vztahoval by se zrod Modlářství, jež tradice chce míti současné králi Ninovi.

— — — — — — — — — — — — —

K vůli odlišení rozviňme řadu J a r a.

— — — — — V jednom ze století j a r n í c h svět, tak krásný, zrodil se dle Bible. — — — —

O 4krát 400 let blíže nám, v XXV. století, obr. zuje se svět, očistěn jsa Potopou. — — — —

Ale slyšte, kterak vstává na svazích Sinaje božská poësie s Mojžíšem (XVII. století před Kristem) a na to, ozvěnou tam dole na moři s Orfeem (XIII. století). Kteří budou nejmohutnějšími tvůrci, ne-li Homer (IX. stol.), Tragikové V. století, Virgilius (I stol.), potom v literatuře posvátné Otcové IV. stol. (Jeronym, Augustin, Ambrož, Basilius, Athanasius, Jan Chrysostom, Řehoř Naziánský atd), a v barbarských zemích Eddy (VIII. století), potom, v jich splývání, Epikové francouzští a germánští XII. století a posléze Shakespeare?

Naše století XX. přísluší této rodině úctyhodné. — — — — — — —

JAN MEJZLÍK (Br.):

Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.)

(Pokračování.)

Zbývá ještě zmíniti se o podružných principech vývoje, jak je uznávají Darwin a jeho stoupenci. Je to především zákon o korrelaci údů, jímž se Darwin snaží vysvětliti vznik nebo změnu orgánů nebo vlastností, jež jsou jen integrální částí organismu. Korrelace napomáhá přirozenému výběru provésti úplnou přeměnu celého organismu; jí vysvětluje Darwin morfologickou souvislost mezi údy homologickými (přední a zadní okončiny) i nehomologickými a analogickými (plíce a žábry). Skutečnost nasvědčuje podobným vztahům mezi jednotlivými částmi organismu, při jehož vývoji celkovém pokračuje též vývoj jednotlivých na sobě závislých částí parallelně. Tím se právě vysvětliti může fysiologická i morfologická jednotnost, že každý orgán, ba každá částka má svou vlastní funkci, jsouc k ní uschopněna přirozenou konstrukcí, přece všechny uzavírají harmonický celek, jehož požadavkům skýtají své služby. Korrelace taká jest vnitrným ovládána principem, bez něhož by povstal v organismu spíše chaos, ale nikdy harmonie, a proto jest v zásadním odporu s pouhým mechanickým výběrem, kterým dle Darwina jest podmíněna. Neboť uznáváme-li zákonnou pospojitost mezi údy i vlastnostmi a znaky organismu, pak není správné hájiti vzájemné příčinné vztažnosti mezi přírodním výběrem, jakožto principem vysvětlujícím, a mezi souvztažností částí organismu. Přírodní výběr vybírá; výběr však tam má místo, kde se naskytá několik, nebo aspoň dva případy rovnomocné a stejně možné. V našem případě jsou to nesčetné variace nahodilé tak, že výsledek výběru nahodilá variace přizpůsobivá stává se direktivou utváření se ostatních částí organismu, čili každý druh organický a každé individuum jest co do své organisace loutkou náhody, a zákon korrelace stává se hříčkou náhody. K takovému rozporu vede dedukce odvozená z principu korrelace.

Co se týče pohlavního výběru dlužno podotknouti, že jest pouhým anthropomorfismem a jen tehdy by měl platnost, když bychom připustili, že nerozumná tvář jest rozumnější než lidé (Pfaff). Pohlavní výběr, jenž zván je též „theorií zálibní“, omezuje se jen na vyšší druhy organické,

ježto u mikroorganismů není pohlavního rozdílu, ani vkusu, jejž Darwin sám připisuje teprve hmyzu. Pohlavním výběrem aktivním, kdy totiž závodí sameči a samičky, dosahuje prý se lepšího výzbroje v útočných i ochranných znacích, kdežto passivní výběr pohlavní tříbí vkus a zušlechťuje pokolení. Aktivního výběru pohlavního příroda nezná; neboť nerozhoduje tu láska ani řevnivost, nýbrž přirozený pud zachovati rod, po případě druh, a není to vlastně účelem, nýbrž výsledkem pohlavního výběru, ježto tento přispívá jen k vývoji a zdokonalení jistých znaků, opět nahodilých; velmi na tom záleží, aby oba rodičové měli stejné vlastnosti, má-li se zroditi potomstvo s týmiž vlastnostmi zvýšenými, což zřídka se přihází, ježto samičky bývají zpravidla od přírody zanedbanější, a pak vlastnosti jsou jen podružné.

Princip užívání a neužívání údů zná již Lamarck, v tom však se rozchází od Darwina, že považuje funkci orgánu za podmínku jeho vývoje, kdežto Darwin má na zřeteli hlavně náhodné vyskytnutí se nějakého znaku nebo náhodnou variaci, jichž užívání způsobuje jejich vývoj. Principem tímto vysvětluje Darwin ústrojí rudimentální. A tu si sám odporuje; neboť připouští-li účinnost korrelace údů, pak neužívání údů, nebo jeho zakrnění přivodilo by všeobecný úpadek, an nepotřebný orgán znamená výdaj a tudíž i ztrátu pro celek. Rudimenty jsou, nemají-li určitých funkcí, pouze prostředkem zachovávání symmetrie, tedy zařízením účelným.

Darwin hledá opory pro svou theorii v památkách geologických, ve faktech embryologických a morfologických. — Palaeontologie nám hlásá: 1. že tvorstvo fossilní valně se liší od nynějšího; 2. že vznikají různé druhy nové v jistých dobách a že dosáhnuvše svého rozvoje, zanikají téměř beze stopy; 3. že jest jakýsi všeobecný postup tvorů vyšších po nižších (doba azoická přechází v paleozoickou, tato v mesozoickou, již vystřídá neozoická a konečně historická). Paleontologie chová se tedy zdrženlivě k descendenci, takže nelze ze zachovaných památek sestaviti úplný rodokmen tvorstva. Darwinova theorie vyžaduje tvarů přechodních, těch však paleontologické památky nevykazují; aspoň ne takových, o jakých snil Darwin. Tu nebo onde vyskytne se nějaký ojedinělý zjev, jenž po důkladném studiu nesplní nijak v něj kladené naděje. Takovým byl svého času Archaeopteryx lithographicus, jejž mnozí měli za přechodní tvar, spojující plazy s ptáky; nyní vřaděn mezi ptactvo pro převládající podstatné známky ptačí a soudí se, že byl příbuzným jurských ptáků, předků dnešního ptactva.

Máme-li určiti vztah mezi embryologií a darwinismem, musíme si předem uvědomiti všeobecný přírodní zákon, že každá bytost organická má svou dobu vzniku, vývinu, rozvoje a úpadku. Každý začátek a tudíž i embrya v prvních stadiích jsou si podobna svým zevnějškem; podobnost tato znenáhla mizí, což právě nasvědčuje tomu, že vnitrná konstrukce musí býti jinaká, zvláště když embrya nacházejí se v jednom prostředí za stejných podmínek. Jeť vývoj individuální, ontogenetický příliš rychlý, a již proto nedá se mysliti, že by se mohl v tak krátké době odehráti znova onen kdysi tisíciletý fylogenetický vývoj se všemi svými stadiemi a odstíny; nad to pak mnohdy postup embryonalního vývoje nekryje se s postupem vývoje nejbližších druhů systematických. Zárodky některých druhů mívají tak zv. caenogenetické znaky, jichž u nižších předchozích druhů marně bychom hledali. „Tvrzení Haecklovo," píše slavný embryolog Baer, „že biogenetický zákon jest nejdůležitějším a nejnezvratnějším důkazem pro Darwinovu theorii, jest neodůvodněným, neboť embryonální vývoj neprochází řadami, nýbrž postupuje od povšechnějších charakterů větší skupiny k charakterům specielnějším a nejspecielnějším."

Jiným důvodem pro genetickou souvislost jest prý morfologická podobnost. Náš katalog tvorstva zakládá se na morfologické podobnosti tvorstva organického, ač s mnohými druhy nevíme si rady pro jejich ojedinělost, na př. tlustokožci upomínají tělesnou konstrukcí i svým životem nejvíce na kopytnatce a hlodavce; proto někteří řadí je k hlodavcům, jiní je považují za samostatný systematický řád, nebo za čeleď lichokopytníků. Náš system tvorstva jeví mnohou nedokonalost a to hlavně proto, že sestaven jedině na základě podobnosti morfologické. Haacke přiznává, že nelze pomocí srovnávací anatomie určiti přesně pokrevní příbuznost i organických bytostí a pak na základě této stanoviti všeobecně platné zákony vývoje. „Ruka opičí utvořena k chápání, tlapa krtčí uzpůsobena k hrabání, noha koně . . . ., veškery tyto na pohled různé okončiny jsou konstruovány dle jednoho a téhož vzoru, obsahujíce tytéž kosti, zaujímající relativně totéž místo“ (Darwin). Život jest jeden, ale tisícerým způsobem projevuje se na venek v tvarové rozmanitosti. Z toho můžeme souditi, „že velké skupiny živočišstva a rostlinstva, jak je dnes nalézáme a zkoumáme, jsou vlastně veliké rodiny; členové každé skupiny měli by ve předcích, kteří v dávnověku žili společný kořen, z něhož se sice rozrůznili u velikou tvarovou rozmanitost, ale při tom si zachovali shodu v základech stavby nejdůležitějších ústrojů.“ Morfologie není zásadně proti evoluční theorii, pouze pochopení její a výklad fakt morfologických, Darwinem podaný, jest nemožný.

Ani migrační system nedovede konečně Darwinovu theorii vzkřísiti, ježto se ani nesrovnává se skutečností; jak vyložiti každoroční stěhování ptactva, nebo tu okolnost, že v jednom a témž třeba ohraničeném a nepřístupném okrsku nalézá se mnoho různých vyšších i nižších druhů. Stěhováním neosamotí se úplně, a tudíž nemůže vzniknouti nový druh; a mnozí nejsou ani kosmopolity, anebo ti, kteří jimi jsou, musili by přijíti náhodou do příznivých krajů a podmínek, příznivějších zajisté, než byla původní vlast. I když se vystěhovali, přinuceni okolnostmi, co přimělo je vytvořiti novou rasu? Emigrace vylučuje boj o život z účasti na vývoji, neboť ti, kdož se vystěhovali, jistě tak učinili, aby se mu vyhnuli. Isolace v té míře, jaké nutně vyžaduje každý výběr, v přírodě nedá se mysliti. Ať již vyžadujeme pro organismus zvláštní životní sílu, závislou na věčných zákonech přírodních, Tvůrcem daných, nebo ať považujeme život za vlastnost hmoty, podmíněnou zvláštním seskupením a vzájemnou affinitou hmotných anorganických atomů, vždy přes to, nechceme-li býti předpojatými a svévolně zrak a pozornost svou od zřejmých zjevů přírodních odvraceti, musíme uznati v organismu jednotu harmonickou a účelnou organisaci všech jeho částek za společným cílem celku; a to platí plnou měrou i o vývoji, má-li znamenati zdokonalení organismu (König). Darwin nespatřuje v pojmu vývoje probuzení a rozvinutí účelných immanentních schopností, nýbrž pochod, ovládaný a podmíněný slepou náhodou a železnou nutností, řadu přeměn jako pevně semknutý, nepřetržitý řetěz příčin; není třeba intervence intelligentní vyšší příčiny, i zdá se, jakoby se tu stavila ohromná a velkolepá budova bez plánu, bez architekta. Theorie Darwinova je tedy tendenční ideám náboženským a proto hledanou zbraní, beranem, jímž pobořen a ze základu rozmetán měl býti světový názor křesťanský. I se stanoviska vědy vyslovila se celá řada autorit proti darwinismu, jako: Agassiz, Baer, Barrande, Bischof, Driesch, Eimer, Fleischmann, Goebel, Goette, Gutberlet, Hamann, Heer, Hertwig, Kölliker, Koršinský, Kerner, Nägeli, Pauly, Pesch, Pfaff, Ranke, Reinke, Secci, Wasmann, Wigand, Wirchov.

Zcela jinak pohlíží na vývoj většina evolucionistů, hájící vnitrný

evolucionism. Jim jsou zákony variace, dědičnosti, korrelace atd. podivuhodnými nástroji, jichž účel naznačen jest již názvem jich. „V rostlinstvu," praví Čelakovský, „objevena taková vnitrná souvislost v postupu od nejnižších tříd do nejvyšších, jaká po rozumu ani jinak, než jednotným, souvislým, vzhůru jdoucím vývojem, pochopena býti může." Dle Cl. Bernarda mají životní jevy jako kterékoliv jiné v přírodě dvojí příčinu: 1. prvotní, tvůrčí a zákonodárnou, řídící organismus, jejíž podstata zůstane přírodní vědě jakožto vědě empirické tajnou, nevystižitelnou; ta se projevuje organisací a v celé činnosti tedy i ve vývoji organismu, jenž zůstává po celý život pod jejím vlivem; a 2. příčiny druhotné, bezprostřední, jež jsou povahy více méně fysicko-chemické a proto mohou býti podrobeny experimentálnímu studiu i důkazu. Béřeme-li v úvahu — píše dále týž — úplný vývoj některé bytosti žijící, vidíme jasně, že vývoj ten jest důsledkem zákona organického, jenž předem již existuje dle ideje předem pojaté. Goethe přirovnává přírodu k velikému umělci. A skutečně! Příroda i umělec touž takořka berou se cestou, chtějíce vyjádřiti myšlenky tvůrčí v díle svém. V evoluci objevuje se zrakům našim nejdříve prostý nástin bytosti beze vší organisace. Avšak v tomto živoucím náčrtu obsažen jest již idealní plán budoucí organisace, jenž, jakkoliv jej zrakem svým postihnouti ještě nemůžeme, vykazuje každé budoucí součásti její místo, její ústrojí i její vlastnosti ... Organisace zprvu neurčitá a zlehka toliko naznačená, zdokonaluje se znenáhla v jednotlivých podrobnostech svých." Podobně vyjadřuje Hartmann svůj úsudek o evoluci, jež prý se mohla díti jen dle určitého plánu, „mocí vnitrného zákona vývojného a pod vlivem popudu tvořivého; není však možno mysliti si postup ten bez ustavičného spolupůsobení rozumu, jenž jej vymyslil, bez vůle, která jej chtěla a bez moci, která jej ve skutek uvedla". Příčiny a zákon vývoje, kterých dosud neznáme, vloženy při stvoření v organismy samým Stvořitelem, působí toliko v mezích zákona přírodního vůbec, prostřednictvím sil přírodních a různých faktorů, při evoluci súčastněných; že neznáme těch příčin vývoje, tím ještě ony nikterak nepozbývají své objektivní realnosti. Rozhodně však opříti se musíme nesprávné domněnce, jakoby pouze fysicko-chemikální síly, ať vnější, nebo vnitřní, byly s to, aby samy o sobě vytvořily dílo tak velkolepé, jakým je organismus a jeho vývoj (Kölliker). Organismus bývá srovnáván s továrnou nebo s armádou; z přirovnání toho právě vyplývá uznati pro organismus životní princip jako vrchního velitele, jehož řízení podvolují se všechny částky, jichž činnost tak souhlasí, že vzniká jednotně pracující, ač velmi složitý, celek. Tento životní princip však není nutným výsledkem mechanických zákonů přírodních (Kölliker), ani vlastností organisované hmoty, nýbrž je to princip metafysický, psychický a původ svůj odvozuje od světové inteligence, jíž děkují organismy za své bytí. Účelnost jako kausalita jest v přírodě stejně oprávněnou a mechanismus jí nevylučuje, nýbrž stojí jí k službě. Uznati účelnost v přírodě za daný zákon neznamená zatratiti veliké bádání v přírodě (Weismann). A proto pravdu děl K. Baer, že mnohým stačí jen z pozorování mrtvoly dobře vystihnouti plnost života, ježto zapomínají, že s utvářejícím se životem velmi úzce souvisí život činný, jenž úplně uniká i z dosahu anatomického nožíku i z dohledu sebejemnějšího mikroskopu. Jen účel stanovící intelligence, jíž vývojná síla prostředkem jest k dosažení cíle, vysvětluje řádně a plně vývojný proces organický. Příroda representuje harmonický celek. Rostliny a zvířata, organisace a způsob života, vyspělý tvor a zárodek jsou v zájemném harmonickém vztahu. Tato harmonie pak (dle Weismanna: praesentabilierte Harmonie) nikdy není myslitelna jako

pouhý produkt jen vnějších vlivů, nýbrž poukazuje rozhodně na duševní princip a na Tvůrce, jenž vnější podmínky života i vnitrné a schopnost vývojnou vzájemně sdružil, organismy uzpůsobil příslušnému okolí a je schopností i silou nadal, by se až k jistému stupni poměrům přizpůsobily. A tak vnitrná účelnost, která se jeví v harmonickém souladu částí všech k celku a účelnost vnější, která se jeví zase v přizpůsobení okolí, podmiňují veškeren život organický. Tak stanovíme proti Köllikerovi, Nägelimu a Eimerovi, kteří, hájíce evolucionismu vnitrného, staví se na stanovisko monistické.

Evoluce vnitrného principu nejlepšího uplatnění dochází ve fysiologii; neboť mechanická theorie vývojová, jako nemůže vysvětliti teleologie jevů vnějších, tím méně, ba nikdy nebude s to, aby vysvětlila vnitrné processy duševní a životní. Takovým zjevem jest příkladně účelná reakce organismu na vnější popudy, známá zvláště u rostlin jako různé tropismy nebo taxismy. Pozorujeme tu nápadně účelnou tendenci, aby rostlina za jistých podmínek co nejlépe prospívala. Je prý to mechanismus, daný strukturou živé hmoty, a vybavuje se jím příslušná passivní reakce vnějším podrážděním, takže celá reakce není nic jiného, než reflektorický mechanický průběh, jejž možno již předem určiti a vypočísti jeho intensitu i délku trvání. Výklad takový zápasí s takovými obtížemi, že netřeba dokazovati ještě jeho nedostatečnost, a tím právě vysvítá, že správným jest jedině předpoklad vnitrného principu životního, který nejen že přijímá vnější podráždění, nýbrž též na ně odpovídá jistou, úměrně působící silou, jistým pohybem aktivním, pokud je to ovšem na prospěch organismu a vnější působení neporušují organismu. Byť se hotově podobaly jevy životní fysicko-chemickým, mají přece svou zákonnost — účelnost, jíž mechanickou cestou vyložiti nelze. Prvotní jevy životní, jako assimilace, vzrůst, cítění nemají ani ohlasu mezi fysicko-chemickými úkony; zde nezbývá než uznati jejich psychickou povahu. „Že žaludek tráví a chemicky rozkládá, že žlázy připravují a vylučují látky fysicko-chemickým pochodem, že krev přivádí do tkaniv plícních kyslík, že energie tepelná, mechanická, čili že záměna energie potencialní v aktualní děje se processy chemicko-mechanickými, připouštíme; že však život podmíněn jest pravidelnému střídání se těchto dějů a že proto nutné jest jakési udržování a ovládání jejich, aby cíle svého, t. j. výživy a vzrůstu celého organismu, dosahovaly, a že tudíž nutný jest princip životní, musí uznati každý“ (Mareš). Podstata konů životních vnitrných uniká dosahu vědy empirické; může býti sledováno působení vnějších dojmů na organismus jako podráždění nervů, charakterisované vlnitým pohybem až do centra systemu nervového, zde však právě v tom kritickém momentu uniká nám z dohledu ona tajůplná přeměna mechanického impulsu v oduševněný pocit. Ovšem dlužno varovati před každým excessem, neboť jedná se tu pouze o theorii, čili pomůcku k lepšímu pochopení a jasnějšímu názoru tajů přírodních, a všeliké důkazy, zde uváděné, jsou pouze výrazy pravděpodobnosti theorie, jejíž platnost by klesla, jakmile by se octla v rozporu se skutečností. Nepozbývá však ještě své platnosti, narazí-li někde na odpor; buď odpor ten dostavil se tím, že mnohá fakta nedostatečně jsou prozkoumána, nebo běží o fakt, nespadající v obor přírodní vědy.

Zbývá zmíniti se o poměru mezi theorií vývojnou a zprávami biblickými o stvoření prvních organismů a člověka. Poměr ten vyznívá v následující proposici: Evoluční theorie, odezírá-li od filosofických spekulací o původu organických tvorů, ponechá-li přírodě účelnost a uzná-li vývojný postup za jeden z hlavních tahů světového plánu, samým Tvůrcem na-

značeného, spolu s vyloučením člověka jako posledního článku a bezprostředního produktu organického vývoje, — pak nestává žádného sporu, žádné kolise s názory biblickými. Již první stránky Bible zmínku činí o stvoření veškerenstva Bohem samým: „In principio creavit Deus coelum et terram .... Istae sunt generationes coeli et terrae, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus coelum et terram“ Na otázky: „Odkud život?“ „Odkud prvotní organismy?“ odpovídá věda přírodní různě. Mnozí zástupcové pravé vědy přiznávají s Duboisem Reymondem: „Ignoramus et ignorabimus.“ To doznává i Darwin: „Je to zajisté velkolepý názor sobě mysliti, že Tvůrce zárodek všeho života, jenž nás všude obklíčuje, vložil původně jen do několika, ano snad do jediného prvotvaru, z něhož pak nekonečná řada nejkrásnějších a nejpodivuhodnějších druhů se vyvinula a ještě pořád se vyvíjí.“ Úsudek ten však později odvolal, jsa pohnut jednak domluvami přátel, jednak důsledky své theorie, která, jak případně poznamenává Durdík: „nutí nás v důsledcích svých výkladů představovati si první příčiny světa jako oduševněné atomy, monady, které ve vzájemném společenství a styku splozují všechno vnější a vnitřní dění, celý svět“. A podobně Vogt soudí o Darwinově theorii, „že bez okolků za dveře vystrkuje Stvořitele i jeho působnost v přetvořování tvorstva a v stvoření rodů, nepřiznávajíc mu pražádného vlivu“. Dnešní názor světový o původu všehomíra, zbudovaný Kantem a Laplasem, předpokládá, že život na zemi nebyl od věčnosti, že objevil se v jisté periodě geogonické a to v nepatrných počátcích.

Haeckl hájí tak zv. samovolného, bezmatečného plození (generatio aequivoca) a vykládá pak vznik života a praorganismů pouhým působením sil přírodních. Známý jest jeho „Bathybius“, jenž svého času velký rozruch mezi kruhy vědeckými způsobil. Bathybius byl vzorem a zástupcem praorganismů (moner), jež povstaly v hlubinách mořských nahodilým seskupením různých látek organických, jako bílkovin, uhlohydratů a pod., za spolupůsobení světla, tepla, tlaku atd.... Co souditi o této hypothesi? Pravý to humbug! Život — výsledek náhodného seskupení jistých látek! Právem odsuzuje tuto smělou fikci Krönig a podotýká, že nepravděpodobným jest vrh jednou kostkou, aby padlo jedno očko, pětkráte, dvěma kostkami na dvě oči pětatřicetkráte, osmi kostkami na osm očí 1·5millionkráte a třiceti kostkami na třicet očí dvěstětisíctrillionkráte, sestrojiti však z tisíců atomů jednu molekulu bílkoviny, jest daleko menší ještě pravděpodobnost. Reinke též tvrdí, že stejno jest mysliti si náhodné seskupení se organických sice, avšak mrtvých součástek v živou buňku, jako sestavení Danteovy „Božské komedie“ rozhozením sazby díla toho. Vytáčka, že je tomu již dávno, co první organické tvary vznikly a že nelze stanoviti, jaké zvláštní okolnosti tehdy konkurovaly k jich vzniku, není vždy důstojná. V laboratořích chemických vyrábějí se různé látky organické, jako močovina, cukr, jež vylučují organické bytosti; vdechnouti však život takým výrobkům se dosud nepodařilo. „Ačkoliv je to směle,“ tvrdí s určitostí F. Mareš, „vymeziti důmyslu lidskému a vědě hranice i v budoucnosti, přece můžeme s rozhodností říci, že člověku nepodaří se nikdy fabrikace živé buňky se základními vlastnostmi života: totiž schopností se rozmnožovati, assimilací a citlivostí. Sestrojená živá buňka, reagujíc na vnější podráždění, rozpadla by se jako citlivá vrstva fotografické desky, na niž dopadne trst paprsků slunečních.“ Živá hmota ve smyslu materialistickém jest logickou kontradikcí. Domněnka Thompsonova a Helmholtzova, jakoby se k nám dostal zárodek života z některé jiné planety, jest circulus vitiosus. Je tedy se stanoviska filosofického samo-

volné plození násilným skokem, „jenž," abych užil slov Fichteových, „má nás přinutiti, bychom, co prvotně a na počátku bezrozumným bylo a slepě působilo, v jeho vidomých účincích a výsledcích nejmoudřejší harmonii a nejrozumnější souvislosti shledali — tento nesmyslný skok v myšlenkách nedá se překlenouti, a mezera jeho nedá se vyplniti, leč prostoduchou myšlenkou, která skutečně a úplně záhadu tu rozlušťuje: pojmem intelligentní příčiny světa a ideálním úkonem stvoření na počátku věcí."

I fakta biologická odporují této hypothesi. Moderní biologie dopracovala se skvělých výsledků, budujíc na trojím axiomatu: „Omne vivum ex ovo (vivo") (Harvey), — „Omnis cellula ex cellula" (Virchow), — „Omnis nucleus ex nucleo" (Strasburger). O Bathybiu píše sám Huxley, že věc, kterou nazval „Bathybius Haeckelii", „není nic jiného než síran vápenatý, který ve stavu zhoustlém z mořské vody působením alkoholu se usadil a jímž obaleny byly tvary, které výzkumu podrobil". Kam až sahá obor biologie, všude spatřujeme jen nepřetržitou řadu živých tvorů. Pátrati po původu a vzniku organického života jest úkolem filosofie, která ovšem nesmí se dáti strhnouti fantastickými přeludy, nýbrž z fakt, jí biologií předložených, důsledně musí postupovati k příčině prvé. Nikdy nemá vzniknouti spor mezi vědou a vírou, poněvadž pravda a pátrání po pravdě navzájem se nevylučují. Jedině hledání pravdy může jíti cestou bludnou, a tu skutečně nastupují úmyslně stoupenci falešné vědy přírodní, při čemž ocitají se v úzké uličce, čili jak Martin praví „dokazujíce atheismus samovolným plozením, předpokládají zase právě atheismus za podklad svého důkazu." (D. p.)

LEOPOLD R.-FARKASOV (Ol.):

Píseň o temné noci duše.

(Glossy k mysticismu sv. Jana od Kříže).

(Pokračování.)

III.[1])

„Blahoslavení jsou, kteří tě viděli,
a přátelstvím tvým ozdobeni byli:
nebo my životem živi jsme toliko,
a po smrti nebude takové jméno naše."

Sirach: XL., VIII., 11, 12.

Snad žádné století v dějinách nezdá se tak sobě odporovati, jako století XVI. Jest to století plodnosti: úrodné na bouře, plodné na tvůrčí talenty, požehnané na světce. Čpí ssedlou krví a dýchá nadšením po krásnu. Jest to století tuhého odporu a století vznešené harmonie.

[1]) Velmi prospěšným bylo by poslechnouti principu P. J. Blokše, vytknutého v jeho díle „Dante Alighieri": „Abychom umělému dílu, nebo jisté skupině umělců náležitě rozuměli, nutno jest, abychom sobě povšechný stav života duševního a mravů oné doby předvedli, ku kteréž náleželi.". . . Při této črtě však nezbývá, než spokojiti se hrubě nahozeným obrazem XVI. století a význačnějšími momenty ze života světcova. Vzorem byla mi Hellova kniha: „Podobizny svatých", z nichž vzaty jsou motivy i slovné mnohé obraty. Jako pramenů použil jsem: Fray Geronimo — M. Jocham: „Compedio de la vida del beato padre San Juan de la Cruz." — Heimbucher: „Die Orden und Congregationen." II. Bd. — Weiß: „Weltgeschichte" VIII. Bd. — Ludwig Clarus: „Werke der hl. Theresia" (3. 4. Bd. Klosterstiftungen. Briefe.).

Chmurným nebem studeného severu proniká řev válečný a chrapot smrti. Šílený vztek reformace barbarskou rukou boří a ničí staleté pomníky umění: chrámy a obrazy — zatím co na katolickém jihu nádherná květina umění kvete v plném světle poledním. Řekli byste, že sám genius krásna na zem sestoupil, aby ukázal lidstvu plný jas, celé kouzlo umění.

Na východě hrozí půlměsíc Suleimana II., v Němcích zuří reformace, Francie úpí pod metlou válek hugenottských, kalvínským Nizozemskem zatřásla vzpoura — a v Anglii umírá královna Marie Stuartovna na popravišti.

Šlechetný Coligny, Egmont, vítěz u Gravelingů, chmurný Alba, bystrý Don Juan srostli s dějinami XVI. věku, ale nesmrtelnost jejich jest mzdou krve. Inter arma silent Musae, a vskutku na severu jen dvě jména zazářila trvalým světlem: Shakespeare v Anglii a P. Rubens v Nizozemích.

Jinak je na jihu. Dům Medici ve Florencii a dům Este ve Ferraře závodí o přízeň básníků a umělců. Ariosto ve Ferraře, nedůvěřivý Tasso v Neapoli a Macchiavelli ve Florencii representují literaturu té doby.

Mistr svěžího mládí Leonardo da Vinci zahání éthérické výtvary savonarolského quattrocenta a otvírá bránu italské renaissanci. Sodoma, mistr ze Sieny, Correggio z Parmy jdou v jeho šlépějích. A již hlásí se veliký král benátského cinquecenta — Tizian. V toskanském městečku Caprese rodí se grandiosní tvůrce gigantských tvarových problémů Michalangelo, a skoro současně v Urbinu genialní umělec slunné, něžné harmonie — Raffaelo Santi.

Ale i na jihu nebylo vždy slunno. Chlouba svého století, ozdoba papežského prestolu, nadšený mecenáš školství, Řehoř XIII. umírá obklopen „bandity“ a poslední jeho slova jsou prosebným výkřikem za svobodu církve: „Vstaň, Pane, a ustrň se nad Sionem!“

A hle! „Čeho nikdo netušil,“ píše Weiß, „stalo se. Stará církev, již chtěli už zvoniti hodinku, zotavila se ze své slabosti a silná náhle stála tu v záru mladistvém. Bohem nadšení osvícenci zapalují srdce tisíců pro její učení. Přísná kázeň se vrací, rány se hojí, dobré školy rostou. Bouře se tiší, ztracené bašty opět jsou vráceny, nové dobyty: církev vítězí. To jest protireformace.“

Španělsko má o ni přední zásluhu. Král Filip II. hájí království Kristovo na zemi, a nebe žehná za to těm, kdož dlí ve stínu jeho žezla.

Tam kvetou umění. Miguel Cervantes jest počátkem literárního souhvězdí té doby, jehož středem jest phoenix jeviště Lope de Vega, chloubou jeho Pedro Calderon, král jeviště. O jedenácté hodině přichází na líchu v Seville mistr královského klidu Diego Velasquez a po něm B. Est. Murillo. Vrchol jeho tvorby znáte: je to slavná Immaculata žasnoucích, dětských očí! —

Když na počátku XIII. století blud schvátil Španělsko, jižní Francii, Italii a země podunajské, a zdálo se, že celá hierarchie bude smetena, byli to sv. Dominik a sv. František Seraf. se svými duchovními syny, kteří církev zachránili. A tak i za času reformace, když nebezpečí bylo největší, vznik nových řádů přesvědčil lidstvo, že jádro církve, povrchně churavé, zůstalo neporušené, zdravé. —

Španělsko stojí v popředí. Mezi tím co Raffael ve Vatikáně maloval filosofii renaissance, líčí Murillo v Seville ethiku protireformace: skutky lásky k bližnímu a požehnání almužny; světci španělští — téměř jeho vrstevníci — skýtají mu látky.

Nelze upříti, že i mimo Španělsko rodí se světci; tak ve Florencii přítel mládeže sv. Filip Nerejský, něžný biskup janovský sv. František

Saleský, sv. Johanna Frant. ze Chantalu, v Navaře apoštol Indů sv. Frant. Xaverský; ale přece nejčetnější kolébky světců, v době svou nejúčinněji zasahujících, stojí na nivách hispanských.

Průvod svatých těch heroů otvírá chlouba Španělska svatý Ignác z Loyloy se svými duchovními syny — sv. Frant. Borgiou a sv. Petrem Claverem z Katalonska. V Kastilii rodí se „nejslavnější z rozjímavých" sv. Terezie, s jejímž jménem nerozlučně spojeno jest jméno svatého Petra z Alkantary, v Aragonii otec Piaristů sv. Josef Kalasanský, v Portugalích první milosrdný bratr S. Juan de Dios, a kolébka sv. Vincence z Pauly, tohoto miláčka galeerských nešťastníků, stojí v selském domku na úpatí Pyrenejí! —

Toť jsou aspoň hrubé rysy věku, v němž vyskytl se muž, jenž položil štěstí svého života do rozjímání, jehož darem byl pokoj a jehož touhou byl — bol. Muž, jenž v myšlenkách pohroužen vmísil se do společnosti lidí, odolav z lásky půvabům samoty, „ut omnibus omnia fiat" — pravý syn své doby: světec, reformator, umělec — San Juan de la Cruz. —

„Až ochladne láska na světě stářím seslablém," říkával apoštol lásky k sv. Gertrudě, „zjevím mu tajemství nejsvětějšího Srdce." Láska ta chladla už za doby sv. Jana.

Slavný básník Jacinto Verdaguer, kněz katalonský a nesmrtelný tvůrce delikátních skladeb mystických, napsal cyklické dílo, historii to k Srdci Ježíšovu: Sen sv. Jana.[1]) Sv. Jan, miláček Kristův, zpíjí se při poslední večeři krví Páně a usnuv na prsou Spasitele má nebeské vidění, v němž před duševním zrakem jeho jdou světci a světice od Bohorodičky až po blahosl. Marii Markétu Alacocque, původkyni pobožnosti k Srdci Ježíšovu.

Oddíl první na počátku křesťanství představuje si Verdaguer jako noc, v níž planou jako veliké hvězdy vedle Panny Marie, která toto Srdce Kristu dala, a sv. Pavla, přední učitelé církevní a zakladatelé velkých řádů duchovních. Dvouhvězdím: sv. Kateřinou Sienskou a sv. Magdalenou de Pazzis „Hvězdnatá noc" bledne před úsvitem ranním. Svítá, vzchází „Zora".

„Zpěv sladký slyší ze Španěl,
jenž okouzluje Serafiny,
již Zora vyšla, mizí stíny,
neb slavíků již tlukot zněl" . . .

Pobožnost k Srdci Páně nabývá již určitějších tvarů. Období to počíná básní na sv. Jana z Kříže, obdivuhodnou mystickou skladbou, která jest parafrasí skutečné básně tohoto světce: El pastorico.

Pone me ut signaculum super
cor tuum . . . quia fortis est ut
mors dilectio. Cant. VIII, 6.

„Jest mladý Pastýř hory na vrcholu,
jenž láskou vzdychá celou noc i den,
pro lásku sstoupil s nebe na svět dolů,
a hle, jest od ní v ňadra poraněn!

Tou láskou Pastýřka mu srdce raní,
lká hořem od ní zcela zapomněn.
Jda za ní, pláče, pláče bez ustání,
a hle, jest krutě v ňadra poraněn.

Děl Pastýř: „Kdo mne opouští, jde v muka,
pro bláto štěstí bez konce dá v plen:
když zřím ji prchat, Srdce moje puká,
a hle, jsem krutě v ňadra poraněn."

[1]) Přeložil Sigm. Bouška, z jehož nádherného překladu cituji.

Vystoupil na strom, by ji spatřil krásnou,
jí volá, náruč rozpjav opuštěn,
tu síly života mu bolem hasnou,
a hle, jest krutě v ňadra poraněn. —

. . . tu síly života mu bolem hasnou, a hle, jest krutě v ňadra poraněn“ — v těch slovech tají se celý životopis sv. Jana od Kříže.

Starokastilské městečko Foutiberos stalo se narozením jeho slavným. Otec jeho Gonzales, člen starého, šlechtického rodu Yepes záhy zemřel, a choť jeho Kateřina Alvarez opuštěna pro nerovnost sňatku od svých, žila jen Bohu a svým dětem. Byla to rodina světců. Nejstarší syn František zemřel v pověsti světce, bratr jeho Ludvík nepřekročil prahu dětství; zůstal jen nejmladší syn Jan, narozený r. 1542.

Jsme zvyklí dívati se na světce jako na bytosti podivuhodné, kteří nás ohromují svým zjevem, jako na vzdálené hvězdy, jimž se divíme, ale jichž neznáme. Příčina tohoto nazírání jest asi nadpřirozený živel, do něhož jsou světci pohrouženi. Ale i světci byli lidé, i oni jako tvorové umístěni byli uprostřed věcí, v nichž my se pohybujeme, dotýkali se jich, potřebovali jich. Toliko jasnější vědomí, že věci ducha a hmoty jsou člověku buď pomůckami, nebo pastmi, a silná vůle, řízená tímto poznáním, učinila z lidí — světce.

Totéž Slunce, které jim zářilo, hřeje i nás a proto i při nejrůznější rozmanitosti povah probleskuje vždy jednota: jsou to květy, jež si přizpůsobily totéž slunce s různostmi, jichž dovolovala jejich vlastní individualita a jejich vnitřní schopnosti. Jsou-li světci květy na nivách rajských, jest sv. Alois lilijí, sv. Markéta Alacocque ohnivou, plamennou růží, sv. Jan pasiflorou — mučenkou! —

Poslušen matky hledá si řemeslo, kterým by sebe a rodičku svou živil. A podivno! Muž, jenž později hravě cituje Aristotela, jest v mládí naprosto neschopen ohánětí se jehlou nebo sekerou; ten, jenž později dovedně vládl štětcem, opouští pro přirozenou nezpůsobilost dílny malířů a sochařů.

Mimo nadání byla přijata matka jeho mezi duchovní dcery sv. Terezie a sv. Jana ujímá se ředitel nemocnice Alfons Alvarez. U lůžka nemocných našel, po čem toužil. A i tehdy, kdy studium na kolleji jesuitské všechen čas mu zabíralo, našel si vždy chvilku pro trpící své miláčky. V době té zjevují se nám u něho určité stopy pokročilé askese a lásky, oné lásky, která v sobě jednotná, ale u světců povahou různá jest. Tak láska svaté Kateřiny Janovské má povahu stále žíznící adorace a prýští z poznání božství Spasitelova, láska však sv. Gertrudy, světice člověčenství Ježíše Krista, má ráz důvěrnosti; u sv. Jana jest láska ona ustavičným odříkáním, ustavičnou obětí, vyvěrající z lásky k trpícímu Boho-Člověku.

Jest to láska k bližnímu nepřekonatelná, jíž nic neomrzí a nezemdlí; jest to obětovnost bez okázalosti, jež se nestaví na odiv ani vůči jiným, ani vůči sobě samé, která jde přímo za svým cílem: silně a pokorně.

V dvacátém roce mluvil k němu Bůh; jednalo se o volbu povolání. Příznivec jeho o to usiloval, aby Juan zůstal kaplanem v nemocnici, kdežto učitelé jeho chtěli jej míti svým členem. Světec neví sobě rady. Hlas Boží: „Sloužiti mi budeš v řádě, jehož prvotní kázeň obnovíš“ — množí jen zmatek a bázeň! — Odhodlán vůli Boží plniti, nezná jí. Který je to řád?

Co světec později v II. knize (20. kap.) „Vstupu na horu Karmel“ o neurčitosti vnuknutí božích napsal, jsou okamžiky zachycené z vlastního života. Bůh zjevuje člověku jen část toho, čeho vědomost jest mu prospěšnou; o ostatní musí člověk sám se přičiniti, aby to poznal: neb co člověk rozumem poznati může, to mu nikdy nebývá zvláštním zjevením

sděleno. Když byl uvedl příklad (z III. knihy Král. 21^{17}.) o hříchu a pokání krále Achaba, pokračuje:

„Vidíme, jak Bůh tu upustil od hrozby své, poněvadž Achab se obrátil. My z toho takto souditi můžeme: byť i Pán Bůh duši sebeurčitěji něco buď dobrého neb zlého zjevil, nebo přislíbil v jejím zájmu, nebo v zájmu druhých, přece se to může zlepšiti nebo zhoršiti, ba i úplně zaniknouti, podle toho, jak duše svou náklonnost, nebo věc změní, kterou Bůh chtěl. Proto nemůže často slib tak býti splněn, jak duše čekala, a nikdo neví proč, jedině Bůh. Že Bůh tak mnohé zjevuje a přislibuje, neděje se proto, abychom to okamžitě chápali anebo vlastníky toho byli, nýbrž proto, abychom tomu v budoucnu rozuměli — až to pochopíme, anebo účinků toho zakusíme...

Nesmíme se proto domnívati, že výroky a zjevení Boží — samy o sobě pravdivy — vždy tak uskutečněny býti musejí, jak slovně znějí, právě tam ne, kde dle vůle Boží člověkem jsou podmíněny; nebo mohou se až v úplnou protivu změniti. Kdy tomu tak jest, ví jen Pán Bůh. Nezjevuje toho vždy, nýbrž řekne jen slovo, a když i zjeví, zamlčí často příčinu. Tak stalo se obyvatelům Ninive, jímž zcela určitě hrozil zkázou do čtyřiceti dnů... Proto nemůžeme nikdy tvrditi, že Mu rozumíme: jedině ve víře jest jistá záruka"...

Po dlouhých úvahách a modlitbách rozhodl se vstoupiti do řádu karmelitánského[1]) a to proto, že je to řád marianský. Mír, jenž zavládl po rozhodnutí v rozbouřeném nitru, byl mu nezvratným důkazem, že jedná skutečně v souhlase s vůlí Boží. Byv přijat 24. února r. 1583 v Medině del Campo, vyvolil si jméno: „Jan od sv. Matouše".

Nový život, vyšší, horoucnější otevřel se očím světcovým v zátiší tom, tisíce květů skoro přes noc vyrašilo na líchách vnímavé jeho duše. Tento klid klášterní podoben byl onomu tichému vánku, ve kterém mluvil Hospodin k zakladateli řádu proroku Eliášovi na hoře Horeb.

Po slabosti a poušti, Eliáš přicházel k hoře Vidění. A Hospodin mu řekl: „Co zde děláš, Eliáši?" A prorok odpověděl: „Horlivostí horlil jsem pro Hospodina Boha zástupů..." „Vyjdiž," řekl Hospodin, „a stůj na hoře před Hospodinem, před tváří mou."

Je to velkolepá scéna. Hospodin jde tudy. Zdvihá se strašný vichor a rozráží skály, ale nebyl v tom větru Hospodin. A po bouři zemětřesení, a nebyl v něm Hospodin. A po zemětřesení oheň, ale nebyl v ohni tom Hospodin; ale malý větřík povstává, vánek tichý. A prorok vzal svůj plášť, aby zaobalil hlavu svou....

Zvláštní, hluboké a skoro děsivé zamlčení spočívá na tomto okamžiku a na tichém větříku a na tom, co v sobě choval. Nepoznáváme to, než po jeho účincích.

Aplikujme scénu tu na sv. Jana! Nepřicházejí taktéž sv. Jan a sv. Terezie přes pouště vyprahlosti — každý ovšem svým způsobem — k hoře „Vidění"? Nehorlil světec ve světě pro slávu Boží, a neřekl mu Bůh:

[1]) Již v prvních dobách křesťanských žili v jeskyních v pohoří Karmelském poustevníci. V druhé polovici XII. století usadil se zde rytíř Berthold z Kalabrie se svými soudruhy a založil takto řád, jenž byl r. 1226 papežem Honoriem III. potvrzen. Protože často od nevěřících byli utiskováni, přestěhovali se na západ a rozšířili se brzy přičiněním sv. Šimona Stocka ve střední i západní Evropě. Za Eugena IV. byla jim řehole poněkud zmírněna. Některé kláštery však zachovávaly řeholi starou, tak že i v tomto řádě rozeznávati dlužno observanty a konventualy. V XVI. století vstoupila do řádu toho též sv. Terezie a založila r. 1563 klášter Karmelitek ve svém rodišti s řeholí starší, poněkud rozšířenou. Na vyzvání generála řádového Jana Baptisty Rossi opravila sv. Terezie i mužské řády Karmelitské V díle jejím pokračoval sv. Jan od Kříže. Reforma zdařile se rozšířila po celé Evropě, takže Clemens VIII. r. 1593 dovolil, aby se utvořily dvě kongregace: španělská a italská. Španělská byla r. 1875 od papeže Pia IX. zrušena. V Rakousku mají reformovaní „bosí" karmelitané domy v Linci, v Raabu, v Czerne v Polsku a v Štýrském Hradci.

„Vyjdiž“? — Že nemluvil k němu v bouřích života veřejného, nýbrž v tichu klášterním a žalářním, víme z výsledků.

Po vzorném, plodném noviciatě poslán byl studovat theologii do Salamanky. Spisy sv. Diviše Areopagity a sv. Řehoře Velikého jej uchvátily trvale: duch jeho tíhnul k horám. Uprostřev vnitřních plamenů, v nichž duše tonula, zůstal pokornou podporou všech svých spolužáků: čině ze sebe vše pro všecky.

Ukončiv s výtečným prospěchem studia bohoslovná, má být vysvěcen. Jeho pokora vzpírá se kněžství, a jest třeba výslovného poručení, aby se rozhodl přijmouti svěcení na kněžství. Milost následuje milost. Když přináší první svatou oběť, přichází u vytržení. Při pozdvihování sv. hostie duše jeho slyší slova: „Dám ti vše, zač mne prositi budeš.“ —

U sv. Jana často čteme, že „Bůh mluvil k duši“ jeho; nebude tudíž zbytečno poznati názor světce samého o tomto zjevu. Píše o tom v II. knize „Vstupu na horu Karmel“ (v hlavě 28—31.) takto:

„Schopný čtenář musí míti vždy na zřeteli úmysl a účel, proč knihu tu (t. j. Vstup na Horu Karmel) píši: aby totiž duše se všemi svými přirozenými i nadpřirozenými schopnostmi bez klamu a úhony čistá dospěla k nadpřirozenému spojení s Bohem . . .

Vnuknutí, která nadpřirozenými promluvami Boha k duši nazýváme, můžeme ve tři druhy shrnouti: v succesioni (následné), formelní (hotové) a substancielní (podstatné)

Sukcessivní hovory vyskytnou se jen tehdy, když duch jest v sebe zabrán a v rozjímání s největší pozorností pohřížen. O předmětu svého rozjímání vyvíjí duch myšlenku za myšlenkou, tvoří přesné soudy a pojmy s neobvyklou lehkostí a jarostí. Tu soudí o mnohém, dosud nepoznaném, tak rozumně a objevuje na tom tolik nových stránek, že mu ani nelze uvěřiti, že jest to on sám, jenž toto vše tvoří. A v pravdě, soudí tak z různých důvodů. Duch ptá se totiž sám sebe a odpovídá si sám, tak jako by bovořili dva lidé. Ač jest to duch samotný, jenž toto vytváří, napomáhá mu velmi zhusta Duch sv. vyvinouti a utvořiti tyto pravdivé pojmy, slova i soudy. Tak si je k sobě mluví, jakoby byly od jiného promluveny.

Divím se velice příběhům v těchto dobách. Jakmile některá duše, sotva uboze rozjímati počínajíc, v kratičké sebranosti spozoruje podobné hovory, pokřtí hned tyto hovory jménem „božský“, a toto předpokládajíc říkává: „Bůh mluvil ke mně.“ „Bůh mně odpověděl!“ Ale není tomu tak, ani zdání, ale řekli si to tak sami. Radost, kterou tito lidé z toho mají, a náklonnost pro neobyčejné působí na ně tak, že sami sobě odpovídajíce myslí, že Bůh odpovídá a hovoří. Pak upadnou do velikých pošetilostí, nejsou-li dobře na uzdě drženi a nevede-li je jejich duchovní vůdce, aby takové řeči popírali. Upadnou tak do chvastavosti a duševní nečistoty, místo aby prospívali v pokoře a zapírání duševním. Myslí, že to jest již něco hodně velikého, a že Bůh k nim mluvil. Avšak to bylo snad o něco více než nic, snad něco méně než nic. Jak by vůbec něco mohlo býti a nevytvořovati pokory, lásky, zapírání a svaté prostoty.

Tito lidé ať naučí vůli prohloubiti se silou pokorné lásky a rozhodně následovati syna Božího, jenž v pravdě působil a v dokonalém mrtvení trpěl. To jest cesta, jež vede k pravé duševní dokonalosti. K té nedospějeme mnohými vnitřními samomluvami.

V těchto nitrných sukcessivních hovorech jeví se přečasto ďábel, zvláště u lidí, kteří s láskou na nich lpí. Chtějí-li se sebrati, nabízí jim bohatou látku k rozsáhlým úvahám, tvoří v rozumu slova a pojmy a svádí i vrhá je nejjemnějšími způsoby do života pouhopouhého zdání. Tak jedná s těmi, kteří s ním udělali smlouvu, ať již výslovně, nebo mlčky. Tak se sděluje bludařům, zvláště jejich vůdcům, když jim do rozumu vnáší jemné, nesprávné a bludné pojmy a důvody.

Z toho patrno, že tyto sukcessivní promluvy v rozumu vyplývají z tří příčin:
1. z ducha Božího, jenž je budí a osvěcuje;
2. z přirozeného světla rozumu semého;
3. od zlého ducha, jenž i podvádí.

Když v těchto slovech a pojmech duše bývá též k lásce vedena, a když se tato láska osvědčuje pokorou a úctou k Bohu, jest to znamení, že přicházejí od Ducha sv., jenž vždy milosti do ctnosti odívá. Pryšti-li se však jen ze života a světla rozumu, působí to vše bez ctnosti, třeba že i vůle se obrací s přirozenou láskou k poznání těchto pravd. Je-li tu po rozjímání, vůle je suchá, ač snad i bez náklonnosti k ješitnosti nebo ku zlému; léda kdyby ji protivník k tomu zvláště pokoušel.

Rozeznati hovory zlého ducha není vždy snadno. Obyčejně nechávají vůli suchou pro lásku k Bohu a srdce náchylné k ješitnosti, k vyvyšování sebe a samolásce. Někdy však budí v srdci klamavou pokoru a ve vůli žárné na samolásce založené horování, takže jest často třeba velmi bystrého ducha, aby to vše rozlišil.

Jiný druh nitrných hovorů jsou hotová slova. Tyto tvoří obyčejně duch sebraný (soustředěný) nebo nesebraný, cestou nadpřirozenou bez působení smyslů. Zveme je hotovými, poněvadž je duch hotově přijímá; jiný mu je pronáší; duch sám se nijak nepřičiní.

Tyto hovory jsou někdy vytvořeny jasně, někdy méně jasně. Někdy jsou myšlenky tytéž. Ty se sdělují brzy jako odpověď, brzy jinak. Někdy jest to jediné slovo, někdy dvě nebo více. Pak zas celá řada slov, jak již bylo řečeno. Trvají obyčejně déle, ježto duši buďto poučují nebo s ní vyjednávají; ale vždy tak, že duch sám při tom není činným; neboť všem se zdá, jakoby někdo jiný s duší mluvil. Tak se to jeví u Daniele. Praví, že anděl Gabriel s ním mluvil. Dan. 9, 28. To byl formální a sukcessivní hovor a poučení o jeho duchu, jak anděl sám praví: „Nepřišel jsem tě poučovat."

Jsou-li tyto hovory jen formální, nemají pro duši velikého významu. Obyčejně jen poučují nebo objasňují. K tomu nepotřebují mnoho síly. Jsou-li od Boha, působí tak v duši vždy. Činí duši ochotnou a učelivou pro vše, co přikazují, nebo poučují. Nezbavují sice občas duše odporu a těžkopádnosti, ale spíše ještě ji zvětšují. Bůh sám to tak řídí, aby duši tím působivěji poučil, pokořil a zdokonalil. Tento odpor trvá obyčejně v duši, když jí Bůh poroučí něco velmi čestného, nebo něco, v čem cítí naše duše nějaké vyznamenání. V pokoře a ponížení jest již duše lehčí a schotnější.

Ale duše nesmí si příliš libovati v těchto formálních hovorech právě tak, jako v sukcessivních. Neboť snadno může se duše obírati něčím, co není přikázáno jako nejbližší prostředek k sjednocení s Bohem, snadno může duše býti podvedena zlým duchem.

Někdy však nesmí duše vykonati hned, co se přikazuje v těchto hovorech, ať již pochází od dobrého, nebo zlého ducha. Nikdy nesmí opomenouti svěřiti se zkušenému spovědníku nebo nějakému rozumnému a moudrému muži, aby ji poučil a ukázal, co má činiti.

Pravím ještě toto: Nejjistější a nejlepší pravidlo jest, nevážiti si toho příliš, třeba by se to zdálo velmi důležitým, ale ve všem se dáti vésti rozumem a tím, čemu učila a denně nás učí církev.

Třetí druh vnitřních hovorů nazval jsem substantialními. Tyto jsou sice též formalními t. j. i tyto vtiskují se zcela hotově vytvořené v duši; ale liší se obě v tom, že substantialní hovor vytvařuje v duši živoucí a podstatný účinek, formální však toho nedovede. Každý substantialní hovor jest též formální, přece však není každý formální substantialním, nýbrž jen ten, který do duše vskutku vtiská to, co vyjadřuje.

To jest moc slova v evangeliu, jímž Bůh nemocné uzdravoval a mrtvé křísil, jakmile je pronesl. Tak mluví Bůh k některým dušim. Ta slova jsou pro duši

životem a ctností a mají cenu větší všech statků. Neboť v okamžiku způsobí jediné slovo v duši více dobrého, než vše, co po celém životě vykonali.

V těchto hovorech nemůže duše nic chtíti a činiti. Duše může se jen s resignací a pokorou jim odevzdati a svobodný souhlas Bohu obětovati. Jen ať se jim neprotiví a jich se nebojí.

Duše nemá ani příčiny obávati se klamu. Ani rozum, ani ďábel nemůže se sem vmísiti. Nepřítel nedovede podstatně působiti na duši, jež se jen passivně chová, jeho slovo nemá síly vytvořiti v ní podstatného účinku.

Jeho hovory ani se nedají srovnati s božskými. Nejsou ničím proti těmto, rovněž i jejich účinek není ničím proti božímu. O nich platí slova Jeremiáše pro roka: Jer. 23[28-9].

Tak spojují tyto podstatné hovory úzce duši s Bohem; a čím jsou niternější a podstatnější, tím více prospívají. Šťastná jest duše, k níž Bůh tak mluví: „Ano, mluv Pane, neb slyší sluha tvůj." I. Král. 3[10].

Rok 1558 jest milníkem v životě světcově. Setkali se: sv. Jan a sv. Terezie. Musili se setkat. Bylo to v době, kdy tato údiv budící světice zavěšena nad propastí zvědala oči k nebesům a nebe zdálo se býti kovovým. Cítila, že jest zrozena pro dílo, jehož velikost ji drtila, jehož láska ji pálila. Bůh jí to vnukal, Bůh chtěl více, než ona sama vyplnění, za něž prosila, a Bůh neodstraňoval překážky, jež zdržovala vyplnění. Zdánlivost úžasného rozporu mezi vůlí Boží a průchodem věcí musila těžce spočívati na Terezii, tíhou, již Bůh viděl; tato tíha byla jeho rukou, a On váhal zvednouti ruku svou.

Setkali se sv. Jan a sv. Terezie; co cítili, o čem rozmlouvali? Založení 16 nových, reformovaných klášterů nám to prozrazuje. Není nic podivnějšího v dějinách, než setkání . . .

Sv. Terezie pracuje venku na své viditelné reformě Karmélu — sv. Jan jí pomáhá; při tom sama stoupá v duši k jeho výšinám — sv. Jan jest jí vůdcem. S jedné strany Bůh ji unáší, a část duše nadšené, vytržené letí na horu, ve svobodě lásky, která ji volá. S druhé strany ona sama vázne a pochybuje; lidé váznou, pochybují: nikdo nezná už cesty. Prožila hrozné hodiny. Samota jí byla zakázána a sv. Eucharistie odňata; dar snadné modlitby byl jí odepřen. Sv. Jan přináší světlo a sv. Petr z Alkantary pravdu: poslušnost byla cestou, po které šťastně došla výšin. —

Sv. Jan promluvil k sv. Terezii; ale dříve než promluvil, šel na poušť vnitřní, aby slyšel slovo a stal se hlasem. Soustřeďuje se v nejvnitřnějším taji duše; hloubá dlouho jako sv. Augustin, aby připravoval dny, jež přijdou; ponořuje se do své vnitřní propasti s hroznou horoucností rozjímajících; sní o přítomnosti, ale nezavírá očí: otvírá je, dívá se kolem sebe, aby zkoumal . . .

Krucifix, tato božská pastva duševních orlů, jest jeho chlebem v této samotě. Ukřižovaný zjevuje se mu uprostřed kontemplace; vidění tato jsou podstatným rázem sv. Jana.

Kdo změří hloubku dojmu, který zažil? Kdo ví, jaký otisk na duši tak připravené zanechala tvář Toho, jejž horoucně miloval? . . . Světec nakreslil jednou, co viděl; nakreslil obraz Ukřižovaného, jenž srdce drásal. Chtěli pořídit kopii, ruka umělců však klesla a oči zaplavily se slzami.

Poslušnost posadila jej na křeslo theologického ústavu v Salamance. Přísnost jej tam předešla, provázela, ubytovala se tam, kde spatřila stopu jeho kroků; ale byla to přísnost dobrotivá, která vynucovala lásku, úctu, obdiv a útulek u jeho žáků. „Religiosus et studiosus, sed prior religiosus" bylo jeho denním rčením, jeho heslem! Odtud jeho tak zvláštní přísnost; nazval bych ji „neústupnost v dobrém": neb podstatou jeho přísnosti byla

vždy dobrota, ale ona pravá dobrota, která není sousedkou slabosti, a která bývá někdy hroznou. —

A tento vítěz nad vůlí svou a tělem, jehož nezmátl svět, ani jeho vnady, tento muž-asketa třásl se — před ženou. Byla to hrozná chvíle, jejíž drtivou strašlivost dává nám tušiti výrok světců: „Raději budu mezi sty ďáble, než ve společnosti jediné lehké ženy!“

Pohřížen v rozjímání za ticha nočního uzří náhle světec před sebou státi ženu. Myslí, že jest to přelud. Než řeč ženina jest mu zárukou strašlivé jistoty: „Jsem žena, ona žena, která tak často u nohou tvých slova útěchy a pravdy slýchala. Říkají, že jsem nábožná, a ty myslíš, že mne znáš. Ale mýlíš se — ty i oni. Marná byla tvá slova, má svatost jest jen škraboškou. Mne vášeň spoutala!“ — Světec s úžasem poznává skutečně osobu a trne hrůzou, neb boj, jenž cedry libanonské dovede skáceti, se rozpoutal.

Okamžiky ty bývají u světců vždy hrozny, plny strašné tragiky. Všimněme si jen dvou nejznámějších z Písma sv.: sv. Eliáše a sv. Petra. Eliáš, první vítěz nad smrtí, Eliáš, jenž vzdoroval Achabu, Eliáš, na jehož slovo čekal déšť tři léta ve vězení — Eliáš třásl se strachem před hrozbou ženy, jejíhož obhájce zničil; žádal si smrti a prchal před ní. Jaký to protiklad! Jest to obraz přirozenosti lidské, zprvu podpíraná, potom opuštěné, osamocené z trestu pro malověrnost.

Sloup mladé církve sv. Petr třese se a hroutí se před mimovolnou poznámkou děvečky, a slabost jeho jest obrazem léku božího proti přeceňování sebe sama. Sv. Jan třese se strachem, ale zůstává v důvěře nezlomné v Pána — a vítězí: vášeň usíná, slzy lítosti hrnou se z očí. Hle! obraz přirozenosti, v očích svých zničené, ale silné nadějí, obraz křehkosti, podepřené silou milostí.

Láska plamenná mluvila z něho a oheň ten zžíral, pálil v nejhlubších útrobách. Tak mluvíval vždy. Pán otevíral cestu blesku jeho slov a často mezi řečí udeřil v duše posluchačů svou hrůzou! Lidé žasnou, němá tvář pozbývá při slovech jeho instinktu a tiše, s očima na světce upřenýma poslouchá jeho slova. Nechápeme zjevu toho, neb jest k tomu potřebí větší hloubky, než jakou má duch lidský; neupíráme toho: neb není to řídký zjev v životě světců.

Tato zvláštní příbuznost s přírodou zdá se býti výsadou Františkánů. Sv. František kázal ptactvu a na břehu moře i Rimini stojí jeho duchovní syn — sv. Antonín Pad. a volá touže řečí: „Rybičky, milí bratří moji, chvalte a díky čiňte Pánu! Vzdejte Mu čest, které bludaři Mu odpírají!“

Jest to záhada, záhada tím tajůplnější, že v této rodině světců, jež čítá ku svým známkám nejvlastnějším přátelství k zvířatům, nepatří jen světci-učenci, nýbrž i světci, dle našeho soudu úplně nevzdělaní. Sv. Josef Kupertinský byl tak chudě nadán, že říkal sám sobě — a to ne z falešné víry — bratr Osel. A hle! Král mysticismu a bratr Osel setkávají se v důvěrném poměru k tvorstvu, a jména obou jsou slavná. Oba dva mocí svého slova zachránili zajíce od jisté záhuby. Odkud to?

Odpověď dává sv. evangelium. Žádá se tu více víry, nebo lásky. Kde se jedná obyčejně o milost odpuštění, žádá Kristus Pán lásky; všimněme si úchvatné, dojemné scény u jezera Genezaretského! „Šimone, syne Jonášův, miluješ mne?“ — A to tak pokorné, smutné, skoro prosebné: „Ty víš, Pane!...“ Maria Magdalena milovala mnoho a mnoho jí bylo odpuštěno! Jedná-li se však jen o to, aby se jen moc Spasitelova ukázala, je to zpravidla víra, kterou vzbuzuje, ne láska. „Jdi v pokoji; víra tvá tě uzdra-

vila!“ — — A vskutku vždycky víře a prostotě více než jiným ctnostem, přidělena jest činnost zázračná. Proto největší divotvůrci nejsou vždy největšími rozjímateli, ale vždy snad jsou to nejprostší věřící. Sv. Jan od Kříže spojil obě tyto vlastnosti v jedno.

Rok 1577 jest pro život světce velmi významným: přijal toho roku své slavné příjmení „od Kříže“. Netušený rozkvět řádové reformace nebyl po chuti odpůrcům, kteří zmocnili se průkopníka reformace sv. Jana a uvěznili jej v Avile. Ulice demonstrovala pro světce. Uvěznili jej proto po devět měsíců v Toledě. Představte si život v těžkém, temném, vlhkém žaláři, otrávený jedovatými úsměšky svých spolubratří; byl tupen pro své přesvědčení, týrán pro své zásluhy od těch, pro něž pracoval. Obyčejně ti, kteří k velikým věcem a k slávě stvořeni jsou, snášejí někdy celý život hanu, jež zdá se býti v přímém odporu s druhem slávy, který je očekává.

Světec trpěl a snášel jako pravý učeník kříže. Bůh jej sílil, ranil jej svým zjevem tak, že láska jeho rostla a slast uprostřed utrpení se množila. Než v okamžiku, kdy myslí, že okouší nektaru věčných rozkoší, řítí se s výšin v propast duševní prázdnoty a pochyb. Pán vzdáliv se, zkoušel služebníka.

Světlo zhaslo, ústa zmlkla: neb slovo jest výbuchem víry, která jest matkou slova; světlem jest víra — a světlo to zhaslo. Pochybnost učinila, že zmíralo slovo, že mlčení zahnízdilo se v nitru; ne hluboké mlčení, ale mlčení chmurné a trudné, mlčení hrobní tmy. Hory na hory zdvihaly se v jeho nitru a hory ty mlčely. Když však přece duše, spálená žízní po Bohu, konečně vykřikla, byl to výkřik plný touhy a nářku po „Milenci“, čarovná báseň: „Adonde te escondiste, amodo,“ . . .

„Kde dliš, o milý, z ramen
co's vyvinul se, jež tě objímaly!?
Ty's prchal jako jelen,
mi nechav stesk a žaly;
já spěla za tebou; ach, zmizel's v dáli!

Pastýři, na salaších,
kde pastvy zeleň, kteří stanujete,
jej, pro nějž láskou nyju,
když někde zahlédnete,
že prahnu jen a zmírám, jemu rcete!
— — — — —
Mé srdce, neskonalo
jsi žalem, že tak sediš samo, v hoří,
že sobě smrť bys dalo? —
Tvé šípy hroby tvoří,
když ve tvém ňadru lásky touha hoří. —

Jest to skvostná parafrase „Velepísně“, stylu nádherného, zářivého, ale zároveň tak přirozeného u tvora, jenž vysílá k věčnosti nářky nesmírné touhy. Všimněte si jen slohu dříve citované „Písně o temné noci duše“. Zarazí vás, a sotva byste hádali, že psal ji světec-asketa.

Příčiny toho uvedl jsem již v první části své črty; přidávám k tomu ještě slova sv. Bernarda, která napsal těm, kteří se domnívají, že podávají důkaz své nadsmyslné povýšenosti, posmívají-li se srovnáním smyslným, u světců zvláště té doby tak častým. „Když duše, posvěcená a unesená rozjímáním, jest najednou zasažena božským světlem jako bleskem, tvoří se hned v ní obrazy a představy věcí lidských a nižších, jež se vztahují k pravdě, o níž byla poučena, jež slouží za stíny, nebo záclony, aby tuto pravdu zmírnily, aby ji snesitelnou učinily, pomáhajíce tím tomu, jenž ji přijal, aby ji sdělil ostatním.“

Sv. Bernard sám též napsal výklad „Velepísně“; škoda jen, že práce své nedokončil. Byl zavolán uprostřed třetí kapitoly do krajů věčnosti. Hello tu činí zajímavé přirovnání. Rozebíraje psychologii sv. Bernarda, píše:

„. . . Jiná známka, dle níž se světci rozeznávají, jest schopnost přizpůsobení, kterouž přizpůsobují si slovo Boží, podávajíce je lidem, jakoby vycházelo z nich samých, vypracované jimi samými, připravené jimi, když bylo doznalo v hloubi duše průpravy, která dá lépe pocíti jejich věku a pokolení lidskému, jaká jest chuť slov Božích.

Sv. Bernard a sv. Jan od Kříže, kteří jsou si tak málo podobni, jsou oba nanejvýš opatřeni touto známkou rozeznávací. Oba přičinili výklady k „Písni Písní“ a jali se mluviti v nich o spojení s Bohem. Ale týž nástroj, jehož se jeden i druhý dotýkali, vydal různé akkordy.

Sv. Bernard je sdílnějším, zářivějším, něžnějším. Sv. Jan od Kříže jest hlubším, ztajenějším, soustředěnějším. Sv. Bernard mluví k lidem. Sv. Jan více snad s Bohem. Sv. Bernard káže, když zpívá. Sv. Jan myslí méně na to, aby poučoval druhé, než aby vypravoval sám sobě, a řekne to, co zakouší, méně zaměstnán účinkem, jejž způsobí, než věcí, kterou cítil. Sv. Bernard myslí ještě mezi květinami a vůněmi na oslnivé zápachy, které přicházejí z venku, a vzpomínka na nebezpečenství ho následuje. Sv. Jan, je li ve svých velikých samotách, zdá se býti skoro stejně klidným vzhledem k budoucnosti jako k přítomnosti. Zdá se, že nalézá své jasno ve své výši a že minul již krajinu bouří. Vzpomínka na temnou noc vrací se v jiné chvíle, pak živý plamen lásky unáší jej na svých křídlech a umísťuje jej na nějaký čas ve příbytcích, kde všecko je krásné.“ —

Tuto různost dotknutí božích znamenitě vyjádřila sv. Gertruda ve své knize „Vnuknutí Boží“, kde cituje nám slova, vyšlá z úst Ježíše Krista, slova, která neukazují nám pouze theorie, nýbrž i praxi: „Čím více různím způsob, jak uděluji své dary, tím i více dávám probleskovati hlubokosti své moudrosti, jež dovede odpovídati každému dle dosahu a rozsahu jeho ducha a jej poučiti o tom, co chci, dle chápavosti a rozumové síly, již jsem mu dal; proto vyjadřuji se k nejprostším lidem přirovnáním smyslnějším a hrubším, k nejosvícenějším však způsobem vnitřnějším a vznešenějším.“ — Nyní chápeme, proč Bůh mluvil jistou řečí k Mojžíšovi, jinou k Eliášovi.

Zmíniti se třeba ještě o oné srpnové noci r. 1578, kdy světec přispěním přesvaté Panny prchl ze svého devítiměsíčního vězení. Ve zjevení ukázala Matka Boží miláčku svému a ctiteli věrnému plán kláštera a zajistila zdar útěku, který se také podařil. Pln vděčnosti a radosti nad konečným vysvobozením zapěl nám světec známou, rozkošnou „Píseň o temné noci duše“. Děj vzat jest ze zkušenosti, obraz však s výšin; výklad napsal světec o rok později na prosby sester z kláštera Veas.

Skutečný útěk z vězení jest mistrným obrazem útěku duše ze žaláře těla a jeho smyslných žádostí, jest nebeským hymnem o nabyté pravé svobodě ve sjednocení duše s Bohem. Později o tom více. —

Mezi tím spor Karmelitánů rozřešen papežem Řehořem XIII. ve prospěch zreformovaných. Světec, povolán byv do všech dřívějších úřadův a hodností, věnoval se cele reformaci řádu. Vypracoval stanovy zreformovaných klášterů, jež dají se shrnouti ve tři věty: základem klášterního života jest askese a modlitba; ozdobou — mlčení; jeho pavezou — ústraní; jeho pravý účel — spojení s Bohem.

Než světec, poznav jednou cenu a slast utrpení, netoužil uprostřed všech těch věcí po ničem jiném, než moci trpěti, mnoho trpěti. Jednoduchý popěvek řeholnice ve Veas:

„Jestli tě srdce nebolí
v tom slaných slzí údolí,
pak člověče, kde radost máš?
A lásky žár zda také znáš?
Jen bolu sten — jest lásky sen.“ — —

tak jej dojal, že prosil o opakování a nevymizel mu do smrti z paměti.

Jsa po třetí převorem kláštera v Segovie, slyší jednou v modlitbách před Krucifixem hlas: „Bratře Jene!“ Světec mlčí. „Bratře Jene!“ — Světec mlčí. „Bratře Jene!“ „Pane!“ volá světec. „Bratře Jene, jak odměnit mám tvou práci a utrpení tvá pro mne?“ — „Pane, trpět a opovrženu býti pro Tebe!“ — Hello by to nazval „šílenstvím kříže“. — — —

Lidé ze světa truchlí nad nedostatkem časným; bojící se Boha slzí, že Ho urazili; toužící po dokonalosti naříkají nad svými nedokonalostmi; dokonalí jsou smutni proto, že nemohou ještě Boha tváří v tvář spatřiti, a ranění láskou Boží naříkají nad nedostatkem utrpení. Obyčejně touha, jež se setkala s předmětem svým, rychle se nasycuje. U lásky jest opak: čím více jí, tím více lační; čím více pije, tím více žízní.

Sv. Jan v okamžiku, když prosil o utrpení, měl tuto lásku a touhu. Ale hlavní touha člověka, který po něčem touží, není jen míti dar, ale přijímati jej „z rukou blesku“, míti jej okamžitě. I toho štěstí se světci dostalo.

Nové bouře otřásaly řádem, nové útoky doléhaly na světce, jenž neohroženě stál při právu. Konečně kapitulum v Madridě zbavilo světce všech hodností; klášter Rupella (nyní Peñnela) u Siery Moreny byl druhým jeho vězením a život jeho životem mučeníka až do dne, kdy dostal rozkaz s dvanácti druhy odjeti na missie do Brasilie. Na cestě však onemocněl; klášter v Ubedě byl posledním jeho útulkem. Světec trpěl nevýslovně a znal předem hodinu své smrti. Mělo to býti po půlnoci dne marianského — v sobotu, dne 14. prosince r. 1591.

Odprosil bratry své, vyzpovídal se a přijal svaté přijímání. Svoboda jeho ducha byla úplná. Dokončiv officium, nechal si půl hodiny před smrtí předčítati z „Velepísně“. „To je krása, to jsou perličky,“ znělo neustále z jeho úst.

Opat jej prosil o požehnání pro bratry. Zvedl oči k nebesům a pak je sklopil a upřel na ně — — — Bylo mu čtyřicet devět let.

Zázraky, jež počaly za jeho života, pokračovaly po smrti. Bylo třeba hrozby sv. Stolice brevem papeže Klementa VIII., aby tělo uchováno aspoň z větší části celistvé. Leží v Ubedě.

Papež Klement X. prohlásil jej za blahoslaveného a papež Benedikt XIII. r. 1726 za svatého. (P. d.)

E. MASÁK (Br.):

Polští messianisté.

(Památce smrti A. Mickiewicze.)

(Pokračování.)

III.

Andrzej Towiański byl náboženský hloubatel. Pocházel ze staré šlechty litevské. Narodil se r. 1796. Jsa v mládí slepý, ale za to nadán živou fantasií, žil tím více snil a hloubal o životě duševním, o pravdách náboženských a mravním obrození lidstva. Zvláště mučila jej věčně se opakující otázka: jak možno srovnati zlo, jehož tolik ve světě a lidstvu, s dobrotou a mocí Boží? Obrátil se, jak sám vypravuje, k samému Bohu a v bezprostředním obcování s Ním nalezl rozřešení všech záhad, nalezl ten majestátní klid, jistotu a svobodu ducha, jimiž později všechny skoro magnetickou silou tak uchvacoval, okouzloval a sobě získával.

Dospěl přesvědčení, že již nastala doba, aby ideál náboženství křesťanského zaveden byl do života soukromého i veřejného a sám že jest od Boha vyvolen, aby čistým evangeliem Kristovým obrodil mravně lidstvo. U vědomí svého poslání vypravil se roku 1840 za hranice „očistit svět od zla“. V Paříži vyhledal hned Mickiewicze. Ten neobyčejně rozrušen duševně tolikerým neštěstím a uzřev muže, který tak podivuhodně silou prorockou mluvil o budoucnosti, poznal v něm vtělení svých snů, toho, jejž dávno očekával. A nad to Towiański jako zázrakem uzdravil ženu Mickiewiczovu, prohlásiv, že tak učinil z rozkazu Božího, aby v něho uvěřil a vydal jiným svědectví o jeho poslání, jímž počíná se nová epocha, epocha lásky. Mickiewicz uvěřil a hned s plnou silou svého nadšení začal svou úlohu, získávati nové přívržence „Správy“.

V prvním pak shromáždění v pařížské kathedrále Notre Dame r. 1841 vyložil Towiański veřejně své poslání, otevřel výhled do nové jasné budoucnosti, kdy ustane lidské utrpení, zavládne všude Evangelium jako pravé světlo, ne ve slovech, ale ve skutcích . . . Prvním zvěstovatelem té „nové epochy křesťanské“ byl Kościuszko, pak Napoleon, v plné síle však započne teprve nyní . . .

O Towiańském byla již za jeho života mínění velmi rozdílná; měl kruh nadšených stoupenců, kteří měli jej za proroka, ale mnohem větší řady nepřátel. A dosud jest mnoho těch, kteří mají pro Towiańského jen slova nenávisti, mají jej za blouznivce nebo podvodníka. Podobně soudí i Chmielowski, Matecki a j. Zdziechowski soudí o něm celkem objektivně. Za vadu mu vytýká pouze, že příliš hověl opportunismu[1]): věřil ovšem ve své zásady, jichž byl apoštolem, viděl v nich jedinou spásu svého národa i lidstva, ale neměl snad důvěry ve vlastní síly a vytrvalosti, proto se hleděl přizpůsobiti svému okolí, svým stoupencům. Tak k vůli Mickiewiczovi, jenž byl vždy věrným synem církve katolické, hleděl spojiti svou nauku a své poslání s naukou církve.

S druhé strany úkol obhájiti Towiańského obral si Andrzej Baumfeld ve spisku „Andrzej Towiański“. Své úsudky opírá právě o vlastní jeho spisy, pramen tedy nejspolehlivější. Rozebírá jeho duševní rozvoj, nauku i poměr k církvi.

[1]) M. Zdziechowski: „Mesyaniści i słowianofile“, str. 126.

Nauka Towiańského je dosti podivná. Vyložena je hlavně v „Biesiadzie“.[1]) Týká se zejména minulosti lidského ducha před zrozením a života po smrti, pak cíle člověka na zemi. Zvláštní jest nauka o spojení s „niewidzialną krainą ducha“, jež jest první povinností člověka, neboť na kterou stranu obrátí člověk svou svobodnou vůli, dosáhne pomoci buď duchů zlých anebo dobrých, nachýlí se do pekla nebo do nebe. „Chuť ospravedlniti Boha v soudech Jeho“, totiž vysvětliti mnohé záhady, jako bolest nevinného dítěte, utrpení spravedlivých, vedla jej k víře ve stálé vtělování se a putování duše řadou životů pozemských.

Později nezmiňoval se již mnoho o těchto svých naukách, hlavně také k vůli Mickiewiczovi. Mluvil více o budoucnosti a o svém poslání. „Kristus zjevil jen část slova, ostatní bude zjeveno až v řadě věků“. „V sedmé epoce“ přijde na zemi království Boží, nastane nové nebe a nová země. Muž Boží (t. j. Towiański) ukáže k němu cestu, snaže se zrealisovati zaslíbení Boží. K tomu však třeba je ducha čistého, svobodného, nad tělem vládnoucího.

To byl praktický důsledek nauky Towiańského; jiného také nezbývalo, poněvadž proroctví o brzké šťastné budoucnosti se nesplňovala, svět šel dále svou cestou a stoupenci začínali býti netrpělivi. Towiański vytýkal, že nejsou dosud schopni, dosti nadšeni, že třeba se napřed pro novou epochu připraviti úsilnou vnitřní prací nad sebou a uskutečňováním zásad křesťanských v životě soukromém i veřejném. Jednotliví národové, hlásal, povoláni jsou k velikému úkolu sbratření všeho lidstva, každý z nich má svou ideu a v té jest jeho síla. „Idea Polsky,“ praví, „jest ideou plně křesťanskou“ (Pisma, t. III.), záležející v poslání, Prozřetelností jí uloženém, ve spojení všech národů slovanských, jimž svěřen byl prapor Ježíše Krista“. Upadla vlastní vinou, odstoupivši od svého poslání. Proto ji Bůh trestá, aby ji tím více k sobě přiblížil. —

Tak způsobil Towiański značnou změnu v messianismu, který byl dosud více romantickým, nyní však začínal již objímati obzory vždy širší — všelidské, mravně náboženské.

Na Mickiewicze působila ovšem nejvíce osobnost Towiańského. Viděl v něm opravdu vyslance Božího, jenž přinesl naději, světlo a život jako kdysi Kristus, jenž přišel ukázat cestu k činu a dal počátek nové éře. A dav se proniknouti jeho duchem, stal se také jeho apoštolem a vůdcem jeho stoupenců v Paříži, když byl odtud Towiański r. 1842 vypovězen. Po odchodu mistrově ochladlo sice poněkud jejich přátelství, ale víra Mickiewiczova v Towiańského zůstala i potom nezměněna a neseslabena, jak patrno z jeho listův a zpráv, jež mu podával do Švýcar o stavu „Koła towianczyków“.

Jsa professorem slovanských literatur v Collége de France, myslil Mickiewicz, že tam má nejvhodnější příležitost hlásati své nové messianské ideje; nabývají zase více zabarvení patriotického.[2]) Vytýká kultuře západní negaci nadšení, kult rozumu, přílišný racionalism a následky toho ve filosofii, politice i náboženství. Jsou to úkazy hlubokého úpadku a rozkladu, nový život mohou vlíti jen Slované, kteří zachovali jen prvotní čistou tradici,

[1]) M. Zdziechowski, d. c str. 128 a n. A. Baumfeld: „Andrzej Towiański“, Lwów 1904, strana 11.—14.

[2]) Přednášky M. nejsou dosud vědecky rozebrány. Jak soudil v nich o české literatuře a českých dějinách, o tom píše Fr. Kvapil v Osvětě 1898 a J. Máchal v Č. čas. hist. 1898. Osvětleny tam také styky jeho s Čechami a českými literáty, na něž měl značný vliv.

čistý pojem Boha a naději ve splnění zaslíbení Kristových, jejichž literatura — zvláště messianská — spojená těsně s náboženstvím i politikou, hlásala vždy nutnost nadšení a mravního povznesení k dokonalosti, přípravu k nové době, v níž objeví se z polského národa vyšlý Muž-Potěšitel . . .

V druhé polovici r. 1844 sesazen byl Mickiewicz s kathedry, jak se dalo předvídati. Ale neustal. Odhodil již vše i poesii, poněvadž jedinou cestu viděl v práci o zdokonalení vlastním i bratří, aby se stali hodnými svého poslání: hlásati slovo mistra. Ale doba byla již velmi zlá, nepříhodná, emigrace plná sporův a svárů, rozdělená v množství stran, jež všechny chtěly osvoboditi Polsku. I v „Kole“ nastávaly již spory. Předpovědi Towiańského se nesplňovaly. Čekání činilo je netrpělivými. Toužili po činu. A jimi dal se unésti i Mickiewicz. Šel nyní vlastní cestou. Za myšlenkou následovaly hned činy: politická a žurnalistická činnost v Paříži, cesta do Říma, rozmluva s Piem IX. s určitým náboženstvím programem, cesta po Italii za sbíráním polských legií, pak do Cařihradu a konečně jeho smrt 28. listopadu 1855 daleko od milované vlasti ve vyhnanství, smrt bojovníka za ideu.

Towiański vypovězen z Paříže i z Říma, kde se marně pokoušel získati pro svou věc stolici apoštolskou, usadil se od roku 1849 trvale v Curychu, kde počal prakticky uskutečňovati své ideje skutkem i listy k mocným světa: k carovi, králi francouzskému a italskému, k papeži . . . Byl stále obklopen a navštěvován kruhem svých četných stoupenců a přátel, kteří hledali a nalezali u něho útěchy. Dosvědčuje to na př. sám ThDr. P. Barone. Jeho osobnost, pevnost zásad a duševní klid působily podivuhodně na lidi. I horliví katolíci a kněží byli jím nadšeni, ač zase na druhé straně měl mezi kněžími nejvíce snad nepřátel, kteří mu vytýkali haeresi.

Je to nesnadná otázka o poměru jeho k Církvi. Baumfeld[1]) snaží se ji rozřešiti ve prospěch Towiańského. Nauka o vtělování duší a o působení duchů není ovšem katolická a také v jeho spisech možno leccos nalézti, co se ve způsobu vyjádření neshoduje s přesnou naukou církevní. Towiański nebyl theologicky vzdělán a sloh jeho je často příliš nesrozumitelný a spletitý. Církev však se o něm nikdy nevyslovila a pokládala jej vždy za věrného katolíka. A Towiański také nikdy nepřerušil svého spojení s Církví. Měl o ní vysoký, vznešený ideál; nazýval ji nebeskou vlastí na zemi, bezpečným přístavem. Byl jedním z těch, kteří nespokojují se v Církvi pouhou formou, nýbrž plni víry ve věčnou Pravdu, nadšeni touhou po ideálu hledají a nalézají v ní ducha a hledí jej vyzvednouti, oživiti, aby objímala celé lidstvo, aby se v ní vtělila dokonalost Evangelia. Proto nežádá zevnější reformy, nýbrž reformy vnitřního života, proto hledí působiti hlavně na jednotlivce, a to docela volně, ať je to kněz, anebo papež. Byl přesvědčen, že se jednou povznese zase Církev do výše, kde ji chce míti Kristus, a že tehdejší smutné postavení Církve jest dopuštěním Božím.

IV.

Na druhém protilehlém pólu messianismu stojí Juliusz Słowacki. Jako Mickiewicze zvláště vyznačuje bezmezná síla citu, tak Słowackého zase moc obraznosti. Mickiewiczem nepohnou divoké bouře, odolá všem a stojí klidný, majestátní, víra osvětluje mu všechny temné záhady. Słowacki jest duch ohnivý, nespokojený, věří, ale také pochybuje a zápasí.

Hned od mládí působila naň neodolatelně poesie Byronova, její trpký, pochmurně melancholický ton, démoničnost a ohnivá fantasie i sama osobnost

[1]) A. Baumfeld d. c. str. 19.—26.

básníkova. Později ovšem vlivem národního temperamentu jemněla a měkla jeho duše, mohutněla silou ducha, toužíc „přeměnit lidstvo v andělů sbory.“ Ale první jeho práce „Mnich“ a „Arab“ jsou úplně byronovské. Domnívaje se pak, že život romantického básníka musí býti romantickým, neoddal se žádné pevné práci, aby si sám vydělal chléb; peníze poskytovala mu matka. Žil většinou svým sněním; jeho bezmezná fantasie unášela jej v tajemné krajiny a nedostupné výšiny snů, kde nalézal klid, štěstí a rozkoš, a když se musil vrátiti do všední prosy života, tu zdálo se mu vše tak nudným, k zoufání nudným, že hned zase raději se utíkal do nadzemských končin, kde se cítil povýšen nad lidmi, nad jejich malichernými zájmy, ale které se mu staly zároveň také pramenem smutku a nespokojenosti, když viděl tu propast mezi světem snův a skutečností, když nemohl své ideály hned uskutečniti, a tu zanevřel na celé lidstvo, které ho nechápalo, upadal do pessimismu a pokládaje se za něco vyššího, za „opętanego przez aniołów“, přišel k apotheose sebe samého a k víře o svém zvláštním poslání.

Toto a pak také plynoucí odtud bezměrná ctižádost a samolibost vypudily jej i z vlasti. Odejel náhle v době povstání r. 1831, navždy se s ní rozloučil a stal se v cizině poutníkem bez domova. „Všechno se mně znudilo“ — píše své matce, která se stala jeho jedinou důvěrnicí a které svěřoval v četných listech všechny své myšlenky, dojmy i slabosti — „musil jsem všechno odhoditi a jako šílenec hnáti se za vysněnou nesmrtelností. Po celý život potom činil si výčitky, že prchl před útrapami vlasti. Toužil jen po nesmrtelné slávě a zdálo se mu, že Goethe zemřel proto, aby mu učinil místo. Kromě toho omámila jej i světská marnivost, touha po přepychu, dandysm.

Ale brzy počínal cítiti marnost takového života. Na čas nalezl štěstí a klid v nádherné přírodě švýcarské u milujících jej duší, tam vytvořil také řadu svých nejlepších děl. V Římě působilo naň zejména přátelství S. Krasińského, jenž smířil jej i s novým Římem — papežským. Touha po nových dojmech hnala jej zase na cesty po východě, kde na posvátných místech pocítil, že stává se věřícím křesťanem. V Paříži pak ozvala se v něm s neobyčejnou silou nová struna — vlastenecká, která již neumlkla do konce života a přivedla jej do nových vnitřních rozporův a utrpení. Výrazem jejím je zvláště „Anhelli“, originální, ponuře fantastická, ale podivuhodně krásná báseň, psaná biblickou prosou. Je to filosofie polského utrpení a vyhnanství, plná symboliky a neskonalého tichého smutku, ale nedává ještě určité odpovědi. Mezi sibiřskými vyhnanci objevuje se osadský kněz a prorok Šaman, jenž vybírá z nich jednoho, aby je vykoupil. Je to Anhelli. Kněz však brzy padá pod rukou vzbouřených vyhnanců a také Anhelli umírá po pouti životem uprostřed dlouhé, půlleté noci severní. Nad jeho hrobem usedl schýlen tajemný anděl Eloë a nedopouští, aby jej probudil hlas, že národové vstávají z mrtvých, neboť „on byl určen za oběť, za oběť srdce.“ Tak svým utrpením, svou smrtí vykoupil lid, nejsa si toho vědom. Budili se již národové, ale Anhelli se nevzbudil. „Jest žalmem ze vzdechů, utrpení a slz milionů — a Bůh usmířen tím žalmem odpouští lidem jejich viny.“ (M. Zdziechowski.)

„Anhelli“ tvoří vstup do nové epochy duševního života Słowackého, tak jako „Improwizace“ u Mickiewicze. I Słowackého dovedl Towiański stejně uchvátiti, k sobě strhnouti, jen že ovšem poněkud z jiných pohnutek. Na Mickiewicze působila především osobnost Towiańského, v němž viděl vyslance Božího; Słowacki však, nezkrotný duch, žádostivý slávy, plný neukojitelných tužeb, stojící sice na půdě náboženské, ale odpuzovaný od církve

úzkým, jak myslil, názorem některých jejích repraesentantů, uvítal nade vše s radostí jeho nauku, která docela vyhovovala jeho povaze, jeho snivému temperamentu, otevírající nové široké obzory od jeho obraznosti, která působila i na jeho city patriotické a náboženské, stavějíc budoucnost národa polského a lidstva vůbec na základě duchovního obrození.

Ten obrat působil ovšem nešťastně na uměleckou tvorbu Słowackého, poněvadž se pokládal za pouhý nástroj vyššího nadšení, ale za to dal mu vnitřní štěstí, plné tiché radosti, dal mu pokoj, jehož tak dlouho marně hledal ve světě, ve slávě a marnostech. Pročistil jeho ducha. Místo touhy po vlastním blahu pronikla jej láska k lidem. Smířil se i s Mickiewiezem, jemuž dříve záviděl jeho slávy, začal nenáviděti vše, co mu připomínalo byronismus a byl živ jako poustevník a asketa, „více v nebi, než na zemi."

S Towiańským a jeho „Kołem" se ovšem brzy rozešel, ač jej nepřestal ctíti. Příčinou bylo snad, že neschvaloval programu jeho, dle něhož chtěl reformovati působením na mysli vládnoucích osob, že přece nechápal tolik náboženskopraktické stránky jeho nauky, vyžadující namáhavou duševní práci, nadšení a čin, nevěřil, že by se dala tak rychle uskutečniti; nalezl v ní především nový vznešený pramen pro fantasii, jež koupala se již jen v podivuhodných slunečních krajinách, smrtelníkům nedostupných, zdála se pochopovati tajemství života a tušiti Boží úradky. Spojovala jej s Bohem. Tím nalezl vnitřní pokoj, jaký se jeví v mnohých jeho listech a který cítil ve styku s lidmi a zvláště přírodou. A to zrodilo také jeho „Genezis z Ducha." Mohutná fantasie vytvořila tu podivnou, málo srozumitelnou theorii o rozvoji ducha, o dějinách stvoření, v nichž hlavním elementem jest neustálá snaha tvorů po dokonalosti. Cestou postupného oduševňování vesmíru, přijde duch až k dokonalejší formě člověka, jenž zase musí jíti cestou utrpení a oběti, vedoucí k proměnění země v „raj sloneczny." A na konec ve vznešené modlitbě si přeje, aby ta jeho slova probudila ke světlu spící duchy jeho vlasti.

Tak pronesl Słowacki víru ve své vysoké poslání „hlásati slovo Boží." A v tom směru jde ještě dále „Król Duch", poslední veliké, záhadné dílo Słowackého, v němž chtěl dáti své tajemné nauce a víře živý tvar poëtický.

Je tu táž nauka o stupňovém zdokonalování duší, jež mohou nabýti královské moci i nad celými národy. V jednom takovém králi duchů jsou zobrazeny stálým vtělováním celé dějiny Polsky. V první podobě je to král Popel, ukrutný, planoucí nenávistí k Bohu i lidem. Vyzývá Boha k boji, ne citem jako Konrád, ale zločinem, chce jej ukrutností donutiti, aby se ukázal, že bdí nad lidmi. A zároveň chce ukrutností a tyranií ukovati svůj národ, učiniti z něho tvrdou skálu, aby se tak utužil, vyrostl k pojetí mysli Božské a k vyšším stupňům rozvoje. Tuto zvláštní pochmurnou ideu pronáší umírající Popel: „Nade mnou — praví — byla myšlenka slunečná, zlatá; k ní vedly mě jako na práh vysokých cílů stupně nekonečné, krví zbrocené. Vykoupil jsem národ krví a nad její potoky povznesl jsem ducha, povrhujícího smrtí." Správně podotýká Asnyk, že taková idea mohla se zroditi jen v duši polského básníka, jenž přetrpěl všecky bolesti nicoty a úpadku a práhl po životě, byť vykoupeném umučením celých pokolení.[1])

Naposled zjevuje se Král-Duch v postavě Mečislava I., opaku to Popela: žije ve snění, dumách a modlitbách, z nichž ke světlu víry křesťanské a k radosti andělů přivádí jej Doubravka, kněžna česká. Musili projíti mnohým utrpením, ale Bůh dal jim viděti ve snech prorockých národ jejich, připoutaný k Bohu světlem lásky.

[1]) Pypin a Spasowicz: „Historie literatur slovanských."

Svého díla již Słowacki nedokončil. Odešel první z veliké trojice, r. 1849, nedočkav se splnění svých snův ani toho, čeho jedině si žádal za všecku svou práci od světa: uznání a slávy. „Nezůstavuji žádného dědice ani jménu svému ani své loutně“, praví ve významné své závěti, již odkázal nečetným přátelům. „Však vy, kdo jste znali mě, vypravujte o mně, že ve službách jsem vlasti mladá svá léta ztrávil a pokud koráb válčil, že na stěžni jsem seděl, když pak tonul, že s korábem jsem klesl v tůni. Však zaklínám vás — živí, netraťte naděje, před národem kahanec neste osvěty a kdyby potřeba kázala, i na smrt jděte, jako kamení, jež Bůh kdys házel na hradbu! Kdož druhý spokojí se tak bez potlesku se světa jíti? kormidelníkem být lodi naplněné duchy a tak ticho odejíti jako duch, když odlétá?“ (D. p.)

RUD. ŠVÁBENSKÝ (Br.):

Buddhismus a křesťanství.[1])

(Srovnávací pokus.)

Všemožným způsobem bojuje se dnes proti náboženství vůbec, positivnímu a křesťanskému zvlášť, a cílem boje tohoto jest setříti s něho ráz jeho nadpřirozený, božský, vysvětliti i původ i nauku jeho jako dílo lidské; děje se tak vědecky i nevědecky v pravém slova významu. Jedním z vědeckých těchto pokusů a výzkumů jest vysvětliti a dokázati, že křesťanství má původ svůj v buddhismu; že učení naše, s něho dovozené, jemu podobno a v mnohých věcech úplně rovno jest. Katechismy buddhistickými již v mnohých zemích rozšiřován je názor tento, a theosofické názory pronikají i třídy nižší.

Zda názor tento je správný? Jest nám tedy ukázati, že původní učení Buddhovo diametrálně od našeho se různí, a že ani historicky křesťanství z buddhismu vyvoditi nelze.

Všimněme si nejprve osob zakladatelů obou těchto systémů k vůli jisté reservě, jež jak v datech historických, tak i při vzniku různých nauk pozdějších důležitou hraje úlohu. Osoba Buddhova zahalena je neproniknutelnou rouškou legend. Neměli staří Indové smyslu pro správný, přesný letopočet, ohromný je chaos v staré literatuře buddhistické. Jaká nejistota u různých znalců buddhismu o historičnosti osoby Buddhovy! Ani jeden z nich netvrdí, že něco určitého, přesně historického známo je o osobě jeho, a jen souhlasná místa legend mohou prý na historickou pravděpodobnost poukazovati. Tím ovšem žádný z nich existence jeho nepopírá. Než jaký chaos a nejistota vládne v udávání dat historických, vidno hned na zprávách o narození jeho, jež klade se od roku 3112 před Kristem až do roku 543 před Kristem. Nejvíce z nich klade rok narození jeho do polovice šestého století před Kristem. — Narodil se v háji Lumbini blíže města Kapilavastu z knížecí rodiny Sakyů. Do 29. roku žil jako vrstevníci jeho v pohodlí, přepychu, byl ženat, měl syna. Rok 29. stal se pro něho rozhodným. Zoškli-

[1]) Prameny, jichž použito bylo: „Buddhismus“, Dr. Alois Lang, 1904. — „Die buddhistische Moral“ (Chr. Pesch S. J.) Stimmen aus Maria-Laach, Band 33. 1887. — „Buddha und Christus“ („Die Buddha-Legende und die Evangelien“), Stimmen aus Maria-Laach, Band 31. 1886. — „Der Buddhismus nach älteren Pali-Werken“, Dr. Edmund Hardy, 1890.

vuje si svět a radovánky jeho, oddává se askesi. Než ani v té klidu nenalézá. Po 7 let hledá pravdu, až v lesích Uruvelských dochází osvícení — z Gotamy stává se Buddha. Povstává a hlásá nauku svou, jež za vlády svobodného sektářství odporu nenalézá.

Se spoustou legend o narození a vystoupení Buddhově srovnávati jisté historické vystoupení Kristovo — je zbytečno. Legendy o narození Buddhově, že totiž králové Naga sypou květiny k nohám dítěte, brahman Asita, že v něm vidí budoucího spasitele jakož i ostatní, vypravující o postu Buddhy před vystoupením jeho, o pokušení od zlého ducha (Mara), o pronásledování jeho od mocného krále — podobné tedy událostem ze života Kristova — jsou původu mnohem pozdějšího, z doby po Kristu, některé až do 6. stol. sahají a tak spíše z vlivů křesťanských původních vysvětliti se dají.

Co se nauky původního buddhismu týče, dá se krátce charakterisovati jako filosofický pokus náboženství bez Boha. A je systémem začasté velice nesnadným a nepochopitelným. Jak úplně různí se jak ve věrouce, tak v mravouce od učení křesťanského — nejlépe vynikne srovnáním obou. Nauka naše učí Boha osobního jako princip všeho bytí, bytost nejdokonalejší — Buddhismus, zničiv naukou svou i brahmanskou touhu po splynutí s absolutnem, tím méně uznává Boha osobního.

Bůh je naším stvořitelem, causa efficiens všeho co jest, actus purissimus — Buddha žádného počátku bytí, dění nezná, to je záhadou nevyzpytatelnou, nezná žádné reality původní, vznik jednotlivých existencí vysvětluje zákonem příčinného vztahu. Totiž: z nevědomosti nauky Buddhovy vznikají tvořivé elementy, jež po smrti zbyly jako následky činů, z těch vědomí, z vědomí jméno a tvar, z těch šest smyslů a jejich předměty, z těchto styk, ze styku pocity, z pocitů žádost, z té lpění na bytí, z toho rození — stáří — smrt... Slepý tento mechanismus nahraditi má vládu osobního Boha.

Bůh zjevuje se způsobem přirozeným, i nadpřirozeným dává se poznati — Buddhismus produktem „osvícení", spekulace lidské.

Poznání Boha a dokonalosti jeho je cílem naším, předmětem touhy naší — Buddhismu je touha zdrojem života, utrpení; cíl, spása je dostati se do stavu naprosté bezžádosti — nirvany. Nám ukazuje se cesta ku spáse normou — zákonem přirozeným i positivním božským, Buddhismu slovo „zákon boží" je prázdným slovem — normou člověk sám.

Přestoupení zákona je zlem — hříchem, urážkou nekonečnou zákonodárce božského — Buddhismu je zlo potud zlem, pokud je touhou a brání mu tak dojíti nirvany. Odpustiti, vykoupiti může ten, jenž uražen byl; dle Buddhismu sebe sama vykoupiti může ten, jemuž projevy vůle bezpředmětnými jsou, jenž všechnu touhu v sobě zničiti dovede, jenž dostati se dovede do stavu úplného nebytí.

Člověk, dílo, obraz tvůrce svého určen dle předobrazu svého žíti, k němu se dostati; v Buddhismu je člověk jen přechodným jakýmsi jevem jako svět a život celý, jenž znova a znova se roditi bude, pokud neznalost nauky Buddhismu plodí v něm chtění. Duše není formou, principem životním, to je dle Buddhismu kacířstvím individuality, není nesmrtelnou; není tedy zodpovědným subiectem za činy dobré, nebo zlé, v životě vykonané. S tělem se rozpadává a jakýsi mravní zárodek po činech dobrých i zlých stává se tvůrčím elementem, duší nových bytostí, více méně dokonalých, tak dlouho, až veškero bytí vyvrcholí v nauce Buddhově. Není tedy života posmrtného v našem smyslu. My očekáváme vítězství dobra, zemi novou, v níž spravedlnost vládnouti bude po životě našem, nás čeká útěcha a odměna za dobro

v životě vykonané, — Buddhismus otvírá naukou svou perspektivu velice zlou, uče, že spása až tehdy nastane, kdy poslední zbytek touhy vymizí.

A jako rozpor úplný pozorovati lze na věrouce, tím více snad ještě tomu tak jest v mravouce. Již to by stačilo uvésti: naše morálka na Bohu závislá — a morálka bez Boha, jakou je buddhistická původní.

První a základní přikázání Kristovo zní: Milovati budeš Pána Boha Svého nade všecko, z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší mysli své — a bližního svého jako sebe samého. — Tedy láska. Láskou prodchnuty mají býti všechny činy křesťanovy, láskou k Bohu a pro Něho i k bližnímu. — Buddhismus nezná lásky k Bohu — tedy ani k bližnímu. Prvým a největším přikázáním je: Snaž se, žij tak, abys sám se stal Buddhou. Tedy sám — egoismus. Osobní vykoupení je cílem — vše ostatní jen k tomu slouží. Smí buddhista někoho milovati (nenáviděti)? Nesmí. To je touha a ta překáží dojíti Nirvany. Nezná buddhista sebeobětavosti, aby Bůh a láska k Němu a bližnímu byla mu vodítkem, popudem — marně hledáme. Právem Hardy nazývá buddhismus systemem hrubě egoistickým. Důsledně z toho plyne nauka o dobru a zlu. Dobro, ctnost je dobrem, pokud nepřekáží dojíti Nirvany. Jen nedokonalý cvičí se v ctnostech, uspokojení hledá v askesi. Čím tedy více aktivitu i passivitu přirozenosti své v sobě potlačí samo bytí — osobnost —, tím dokonalejší. A cesta k dokonalosti nevede projevováním se přirozenosti, osoby lidské na venek činou, praktickou prací — nýbrž chorobným způsobem meditace a spekulace. A důsledky? Kdo potom může spasení dojíti? Odezíráme-li od toho, že buddhismus tímto se jeví jako systém úplně protispolečenský, nemožný v rodině, výživě sebe i členů, v pokroku a touze po pokroku společnosti, v potřebách, otázkách jejich životních, nejpalčivějších.

Jak vznešeně stojí před námi nauka Kristova: slova Jeho: Velebím Tě, Otče, Pane nebes i země, že skryl jsi tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil jsi je maličkým. Což ti, již nemohou věnovati se hloubání o pravdách nauky Kristovy, kteří pro denní zaměstnání své nemohou síly své věnovati spasení svému, nemohli by býti spaseni? A hle v buddhismu, spekulaci tak těžké, jen ti jistě spásy dojdou, kdo dopracují se zkoumáním, cvikem znalosti nauky Buddhovy. Tedy tím již vyloučena ze spásy třída tělesně pracující — laici, ač pozdější buddhismus pro ně jakési výhody stanovil. Než přímo ze spásy vyloučeni jsou těžce nemocní, zmrzačení, jednotlivé stavy: otroci, dlužníci, vojáci. Názor nejméně křesťanský.

Poněkud zmírněna je tato výluka ze spásy naukou o stěhování duší, totiž o znovuzrozování se, tak že ten, kdo v tomto životě ze spásy vyloučen byl, mohl způsobem, jak dříve řečeno, znova se zroditi v bytost dokonalejší — až k největšímu stupni znalosti Buddhovy nauky, Buddhovi samému. Tolik v krátce jen o rozdílu nauk.

Vraťme se k osobám zakladatelů, nyní k jejich smrti. Buddha umírá v stáří téměř 80. let smrtí přirozenou, bez značných bolestí, obklopen přátely, ctěn a vážen ode všech. — Kristus ve věku mužném na kříži pečetí smrtí svou pravdivost nauky své, okolnosti smrti jeho vynucují takřka vyznání božství jeho, smrt jeho je oběti, smiřující, vykupitelskou pro celé lidstvo — kde je důkaz ducha, síly? Jeden umírá jako Vykupitel, druhý jako učitel vykoupení; ve skutečnosti jako slepý vůdce slepých.

Zbývá konečně zmíniti se o stránce historické, mohlo li totiž, nebo vzniklo-li křesťanství z buddhismu. Nechť nám tu poslouží slova anglického znalce Müllera: Byl bych velkým dík em zavázán tomu, kdo by mi ukázal historické kanály, jimiž buddhismus na křesťanství vliv svůj uplatňoval. Hledal jsem po celý život kanálů těch, ale doposud jsem žádných nenašel.

Co jsem našel, je, že pro mnohé překvapující souhlasy na obou stranách stávají dějepisné antecedence. Jakmile však tyto poznáme, jsou pak souhlasy mnohem méně překvapujícími. — A Saydl sám uznává úplný rozpor mezi buddhismem a křesťanstvím a chronologické těžkosti obejíti se snaží hypothesou, že pozdější některé zpracování legend buddhistických spisovatelům evangelií známo bylo a že tedy evangelia svá buddhisticky zbarviti mohli. To je ovšem jen hypothesa, jež jen posloužiti může důkazům našim, tím totiž, že proti ní i druhá postaviti se může o vlivu křesťanství na ty, jež legendy o Buddhovi pracovali, a to tím spíše, poněvadž v Indii samé a v zemích okolních již v prvých stoletích křesťanství rozšířeno bylo. Známo je, jak missie křesťanské, různé sekty více na východ i nejdálnější se šířily, než buddhismus na západ.

A co se styků týká mezi Židy a Indy, národy, u nichž obou idea náboženská na takové výši stála, je nepatrný. Některé zmínky zachovány jsou v různých prámenech. Kronika Ceylonská z 5. století mluví o mniších buddhistických v Alexandrii, hlavním městě země Jona, v řeči Indů země, říše řecko-bakterské, není tedy mínčna Alexandrie egyptská.

O usazování se Židů v Indii a naopak není zpráv vůbec žádných. Z toho právem dovoditi možno, že mimo jednotlivce obchodníky, kteří sem či tam přišli, ostatním Palestina a Indie byla terra incognita. Že kupci tito i známost náboženství přenésti mohli, je možno. Zda tak učinili, je otázka, jež aspoň se strany Židů velice nesnadno zodpověděti se dá, poněvadž tak houževnatě drželi se náboženství svého. A že mnoho zájmu při stycích obchodních o náboženství nebylo, patrno z toho, že Strabo a Plinius žalují, že ani geografických a přírodních vědomostí si nezískávají. Než připusťme, že přece nějaká výměna idei náboženských by byla, kde jsou stopy toho v literatuře židovské před Kristem? Ani nejmenší. Proč by právě tedy jen v evangeliích objevovati se měly? Že by úmyslně tak se dělo, že by totiž spisovatelé evangelií živly buddhistické do evangelií přiměšovali, i když odezíráme od nich jako mužů prostých, zbožných, neznajících falšování historického — a co by také z toho měli — je nemožno. Jistě proti tomu ozvaly by se hlasy přívrženců učení Kristova a očitých ještě svědků, nebo — a to ještě spíše — hlasy prvých protivníků. Než ani Celsus ani Porfyrius na ryzost evangelických zpráv neútočí A mimo to nevysvětlitelno by zůstalo, proč takový rozdíl mezi evangeliem a legendami buddhistickými, když jedno z druhých povstati mělo.

A tak nesnadno lze říci, jakým způsobem křesťanství jako system vlastně buddhistický různí znalci vysvětliti hodlají. Nejspíše asi tak, že ani toho důkladnými znalci nejsou a křesťanství znáti nechtějí. Z povrchních známek, na prvý pohled zarážejících souhlasů, z plnění zákona přirozeného, jehož horliví propagatoři snad sami neplní, těžko dokazovati stejnost a snad i přednost světového učení Buddhova a Kristova. Nikterak útoky těmito otřesena nebude božská nauka Kristova; více bojů již podstoupila a ze všech vítězně vyšla, veliký a stálý boj bojuje i dnes proti různým vývodům a důvodům, jež i v buddhistické propagandě stejně se ozývají — nenávist, neznalost náboženství křesťanského, vyhnouti se povinnostem víry, tvořiti si Boha a soustavu náboženskou každý sám — vziti a jako zbraně užívati z buddhismu toho, co v něm je protikřesťanského, nekřesťanského. Dosud vítězilo božské, svaté naše učení, zvítězí i nyní, ovšem nejen božskostí svou, nýbrž také přičiněním, prací stoupenců, přívrženců svých, hlavně za dob nynějších.

AD. RAJNOCH (Řím):

Pěvcův rozhovor.

(Dp. Dru J. Huráňovi.)

Poësie:

Ó básníku, proč sklíčen tak
skráň bolem žhavou nořiš do dlaní,
ký balvan strasti drtí tvoji hruď,
ký mrak to škaredý ti v čelo sed'?
Či tobě již pod plavou kadeří
snad zvadl docela blesk zvlněný,
i hruď tvá šlehající vyhasla,
či všednost již tvou peruť sršící
ve mdlobu skovala a v mrzký prach,
by nepovznes' tě oslnivý vzmach
do mého týnu síní křišťálných?!
Jak zřídka, zřídka tak jsi zavítal
v mých sadů čarováb, bys natrhal
hrst květných duh a trochu vůně svál
a pelu hvězdného v číš ňader svých
a duším zanes' v zpráhlý zemský klín
po kráse žíznícím, jež ztajeny
kdes nedočkavě planou tobě vstříc!
A ty zde sedíš mračný na skále,
škleb jedovatý kol rtů sevřených
a v zoru kalném plamen neznámý!
Ó, vytrhni se spárům všednosti
a zahřmi v struny, slunné zpěvy tvé
ať zlatou peřejí se rozlijí
po stráni teskné, zpráhlém úvalu
i hvozdů poháry nechť naplní,
zakletým kněžnám zorou zazvoní
v noc těžkých snův a jitrem vzkříšení —
v čar nový trysknou světy povadlé!

Básník:

O, zářná kněžno, vílo přemocná,
již nadarmo se řízy tvojí lem
dnes k mému schvívá líci, nadarmo
mé čelo líbáš hvězdným polibkem —
já v propast pohřbil navždy lýru svou!
Co platno chytat svity měsíčné,
co platno zpěvy duhokvěté lít
nad podlosti a bídy stržemi,
nad kalnou změtí pokrytství a lži,
kde křečí lidské zloby shasíná
hruď poslední a kletbou kryácí
o pomstu plamennou! — Či mám snad já
zpěvanek sladkodechých vějířem
odvívat nudu těm, již znaveni
démantů třpytem nebo pohárem

skráň stápějí v lem hebké pelesti,
mám veršem pokryteckým velebit
jich ohvězděnou dlaň, kdy chuďasu
groš svůdný tiskne v ruku mozolnou,
či ubožáku v zkrvácené sny
mám na posměch snad o bratrství pět'
a nevystihlém světa souzvuku —
či mstivou kletbou proti vrahu hřmít',
jenž ryje od věků šíj národa
a každý jeho záchvěv svobody
i právo přirozené deptá surově,
a se rtů rve zvuk mluvy hasnoucí —
neb proti rabům, mrzkým otrokům,
již prodavše vlast, víru, duši svou
si na tvář bídnou tlačí škrabošku
s hvězd úsměvem, až náhlý okamžik
obnaží oku škleb jich satanský?!
Či raději s těmi sdružit' hlahol svůj
již chtíce skrýt' svou vášeň strannickou
a vlastní hrudi kal a prázdnotu
se truchle honosí, že třímají
štít ryzí sálající osvěty
a věčně chřestí vědy střepinou,
jak supi lační na pohřební kvas
dnes krákajíce svorně v lidstva sluch:
„Ó, člověčenstvo, čas, bys procitlo
a náboženství ve prach zašláplo,
tu stvůru lhářů, rozpálených hlav,
jež jediné ti rány vyrylo,
pod nimiž krvácíš, jež od věků
ti ssaje mízu tvého života!
Ó, kdy přec vztyčíš ku blankytu leb
a k činu rozpřáhneš paž svobodnou,
bys nektaru čiš pravou poznalo,
již dosud zpupní bozi zvedají!"
Tak hymnem satanovým duní zem,
a lidstvo hle! se svíjí v zápase
a v šílené se klubko zaplétá,
jež rozetne sám démon krvavý!
Ach, pohled stačil, by mne s výše strh',
by moje hruď se krví zalila
a kletba divá struny přetrhla —
já lýru navždy pohřbil za sluncem,
jež tone zvolna v mracích zardělých!
Můj marný zpěv již usnul na věky! —

Poësie:

Žár svatý sálá, hochu, ze slov tvých,
však úběl závěru klam potřísnil!
Zda démantových světů nádhera,
jež noci do vlasů tká diadém,
má zvadnouti — v plen náhlý schvácena,

kdy siná bouř se běsně rozsyčí
a v blescích zmítá skalnou hřívou hor
a zemí otřásá a oblohou?
Ó, z kalu pily by čar krásy své
a proto plály jen, by spřádaly
nad tůní zbahnělou svou svatozář!
Ty mníš, že svaté Krásy velebnost
ze smutné hroudy zemské prýští se,
že démon závistný jí přetít' může
dech života a jara věčného?
Jeť pravý pěvec ideálu kněz,
a Ideál jest jeden, nesmrtný,
z kterého všechen souzvuk temení,
ať všehomíra hymnus nádherný,
či svatý soulad v duši křišťálné!
Je pozemskému zoru utajen
a nevystihlý ve své ryzosti
a nekonečné dokonalosti:
Co nejsmělejší tvůrčí sen a vzlet
vlít může v mramor nebo v lidský zvuk,
je matný odlesk jasu Božího!
Než přec i odlesk ten je nesmrtný!
Zvuk lidský zmírá v jeku příboje,
kus kamene lze ve prach roztříštit,
však pravé krásy krůpěj jediná
jásavě zpívá v slunci věčnosti!
Nechť lidské zloby jícen syčí, vře,
týn poësie pne se velebně,
plá ve tříšť lidských snah a tužeb, snů,
a v souzvuk ladí srdce zvlněná
s tím Ideálem, jehož záblesk em
se vzňalo v plápol mrtvé nesmírno,
jímž všecko dýchá, jásá, rozkvétá,
jenž všeho život, ples a vznik a cíl!
Ó, pěj jen, pěj! Nechť skráň ti políbí
sněť vavřínu či z trní koruna,
vděk nejsladší — tvé ryzí vědomí,
že's šlechetný pěl duším šlechetným,
tvé vítězství, že's třímal krásy štít!

VLADIMÍR DUŠEK (Ol.):

Za mrtvým přítelem.

Jak Herakles snad v dávnověku kdysi
Tys, příteli můj, na rozcestí stál:
hor slovenských Tě lákávaly rysy,
v Řím věčněvěčný osud zase zval.

A osud zvítězil, neb z ruky ledné
jablko vzal jsi plné divných run
a za Plojharem šel jsi noci jedné,
nedbaje zvučných Vajanského strun.

„Nes pozdrav všem", vždy šeptám v tiché noci,
„Danuši také mladých našich snů . . ."
„Že nebylo — žel — jenom ve Tvé moci
zvětšiti počet ztrávených tu dnů!"

Památce † spolubratra B. Polanského.

MISERERE. Fr. Kroupa (Ol.)

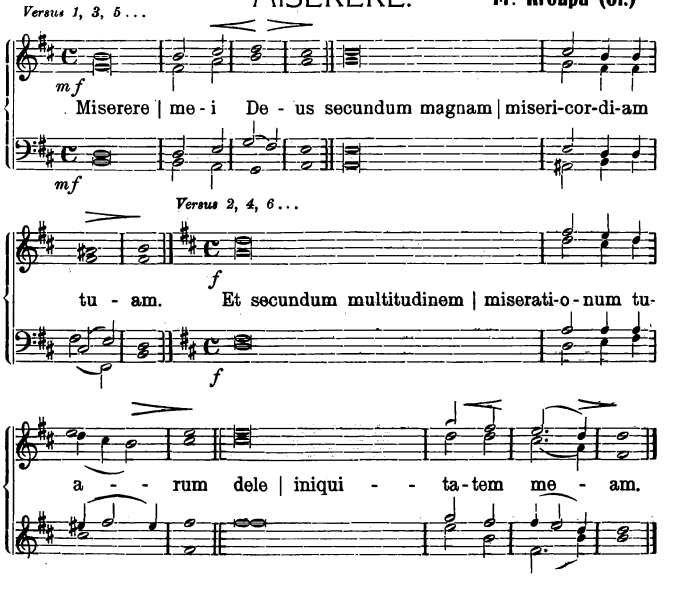

PIE JESU.

PRO MUŽSKÝ SBOR.

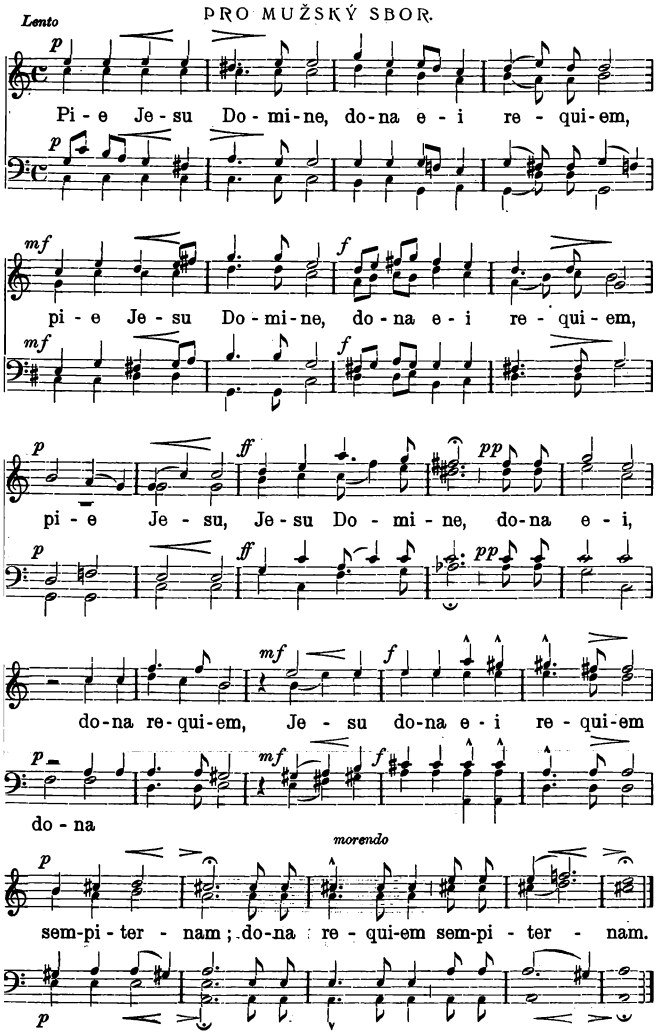

RUDOLF E. LINHART (OI.):

MRTVÉMU DRUHU.

I.

Snad myslil's na mládí, květ slzou vlahý,
o smrti skálu pěnu roztříštěnou;
snad na ty, kdo tě rád měl, byl ti drahý;
jak Boží mlýny lidské vody ženou

Snad myslil's na místa, kde chodil's kdysi,
na úsměvy, jež na rtu plály, v oku,
na bolesti, jež v ňadro usedly si,
snad na rozporů mžik, jenž delší roku

Snad myslil's v dálku, šerá ideály
jež zářné tají, blaze tak a skrytě
snil's o nich vznícen, blízko se ti zdály,
šel's v touze za nimi, jak lákaly tě

Snad myslil's rájů sladké na území,
kde slastí nektar prýští, mana voní,
kde Kristus čeká se svatými všemi
a nebes řady beránků se honí

Snad myslil's — a než tajeplnou runu
snů dočrtal's, chyť anděl duši tvoji,
nes radostně ji k Nejvyššího trůnu,
kde věčno sen a touhu každou skojí.

II.

I srdce přeplněno touhami,
chcem' úsměv cíle, jinde ať se mračí,
chcem' výš, je nízké, co je za námi,
a v posled rýč a lopata — ty stačí...

Kus hlíny, tráva, růže vykvetou;
kde hrob a život ustal, nový žene,
jde nad ním člověk novou za metou,
jak my, chce mnoho též — a zapomene!?

ADOLF PARMA (Ol.):

Stabat Mater Dolorosa.

(Pokus v hymnologii.) (Pokrač.)

Stabat Mater bylo mnohokráte překládáno do různých jazyků; ano kdekoli snad v křesťanském světě rozjímáno o bolestech Ukřižovaného, všude tam ozvala se též naše smutná píseň. Velmi brzy po svém vzniku dostala se i k nám.

S prvními českými překlady potkáváme se již ve 14. století. Ovšem úpravou svojí nikterak nevynikají. Vždyť vznikly z poznámkových písní latinských. Do latinského textu duchovních hymnů vpisovány totiž nad jednotlivá slova české významy; tyto pak glossy osamocené a zvlášť vypsané tvořily první překlady.

Pochopitelno, že takovým slovným převáděním nemohlo vzniknouti žádné poëma, formou oslňující, nýbrž skoro doslovný překlad, rozdělený v malé řádky, jež smyslem odpovídají jednotlivým veršům originálu. Jen tu a tam ozve se cosi jako kousek pravidelného rytmu, nebo zazvučí assonance.

Jak takový překlad ve svém počátečném stadiu vypadá, posoudíme z této stručné ukázky:

I. Stála matka bolestivá
podle kříže plačtivá,
když visieše syn jejie.
Čież duši lkající,
smutnú a bolestnú
prošel meč ostrý.

II. O kterak smutna a nuzna
byla ta požehnaná matka
jednorozeného syna!
Kteráž truchléše a ji boléše,
milostivú matku,
když vidieše muky svého syna!

III. Kterak jest člověk, jenž by neplakal
matky Kristovy kdyžby viděl
v takéj muce?
Kdo by nemohl sě smútiti,
matky Kristovy želeti,
bolestivé i s synem? a t. d.
— — — — — — — —

X. Kriste, když otsud bude jíti,
daj skrže matku mně dojíti
koruny vítězné.
Když tělo umře,
kaž ať duše dána bude
do ráje nebeského. Amen.

(„Výbor z lit. čes.“ 1845.)

Pozoruhodno je též, že se tento překlad naprosto shoduje s textem liturgickým — až na poslední dva verše; tam shledáváme nepatrnou odchylku, ač velmi důležitou pro rekonstrukci originálu. Ona dokonalá shoda textu liturgického s překladem tak starým ovšem svědčí, že od 14. století se text nezměnil; ale z nesrovnalosti v konci plynou zajímavé důsledky. Výhodou je, že můžeme srovnávati velmi přesně; neboť překlad je skoro doslovný:

Christe cum sit hinc exire
da per Matrem me venire
ad palmam victoriae.
Quando corpus morietur
fac, ut **animae** donetur
paradisi gloria. Amen.
(Text liturgický.)

Když tělo umře,
kaž ať **duše** dána bude
do ráje nebeského. Amen.

Zdálo by se, že překladatel se zmýlil, anebo snad užil básnické licence, učiniv podmětem poslední věty substantivum „duše“ a předmětem[1]) slova

[1]) Gramaticky správněji „místním určením“.

„do ráje nebeského", kdežto v latinském je poměr právě opačný (předmět: „animae", podmět „gloria").

Než je to skutečně jen zdánlivé; neboť ne překladatel se odchýlil, nýbrž dle všeho text církevní v posledních verších se porušil. Či jak jinak se dá omluviti závadný rým „victoriae — gloria"? V originálu jistě té chyby nebylo. V této domněnce utvrzuje nás velmi faktum, že vskutku je zjištěn jeden variant (církev ho však neužívá, a místy je silně porušený), jehož poslední verše mají rým úplně správný a smyslem se neliší ani dost málo od liturgického textu. Zní:

— — — — — —

Ad palmam *victoriae*
quando corpus morietur
fac ut *anima* donetur
paradisi gloriae. Amen.

Když tělo umře,
kaž ať *duše* dána bude
do ráje nebeského. Amen.

(Kayser, Beiträge.)

Položíme-li vedle toho náš starý překlad, na první pohled poznáme, že struktura obou vět je stejná, a můžeme tudíž bezpečně tvrditi, že latinský text 14. století, z něhož tuto překládáno, zněl rozhodně:

— — — — —

fac ut anim*a* donetur
paradisi glori*ae*.

A v této podobě byla bezpochyby napsána původní báseň „Stabat Mater" od samého svého auktora.

Překlad, jímž jsme se obírali, vyňat je z „Výboru z literatury české", vyšlého nákladem Českého Musea v Praze roku 1845. Tamtéž jmenován jest jiný český variant, také ze 14. století, začínající slovy „Stáše Matka božie žalostieci", umělecké ceny rovněž asi nevalné; již první verš se svým přespočetným „božie" není zrovna slibný. Stěží lze předpokládati, že by překladatel byl užil verše pětitaktového.

Flajšhans v I. díle „Písemnictví českého" se několikrát zmiňuje o „Stabat Mater" a uvádí též z doby Karla IV. (r. 1346—1378) ukázku překladu „Stáše Matka žalostieci". Podotýká sice, že vnější úprava je velmi primitivní, přece však již i z oněch dvou slok, jež tam otištěny, dá se vytušiti, že jest o mnoho pečlivější, než svrchu citované „verše".

Stáše matka žalostieci
podlé kříže a slzieci
kdyžto syn její visieše!
Jehožto duše lkající
zanúcenú a bolející
meč ostrý prošel bieše.

O kterak smutna i žalostiva
byla jest ta požehnaná
matka jednorozeného!
Kterak lkáše i želéše
matka jeho, když vidieše
muky syna jediného.

(Flajšhans, „Písem. české".)

Jak viděti, není opravdu slovesná forma zrovna krásná; než přece hned na první pohled je zřejmo, že zde nemáme před sebou jakousi amorfní sbírku vypsaných gloss, nýbrž zcela řádný básnický překlad, spjatý v oblíbený tehdy lidový tvar čtyřtaktových veršů rýmovaných, jež po šesti do jedné sloky sestavovány.

Vedlo by daleko, kdybychom dopodrobna stopovati chtěli, jak „Stabat Mater" u nás dále se vyvíjelo. Jisto jest, že v následujících dobách píseň tato stále se zpívala, a proto musila býti často přizpůsobována a přeměňována.

Též literácké sbory evangelické v 16. století jí hojně užívaly; aspoň důkladný kancionál evangelický od kněze Jakuba Kunvaldského, r. 1576 ve Starém Jičíně vydaný, ji uvádí (ovšem česky) pod latinským nápisem: „Stabat Mater dolorosa" mezi zpěvy „O umučení Páně". Ale není to ani

přeložený text liturgický, ani který z latinských jeho variantů, nýbrž lze s obstojnou pravděpodobností tvrditi, že je to variant na české půdě vzniklý z nějakého staršího překladu. — Začíná slovy: „Stáše Matka žalostivá“; v prvních dvou slokách působí dojem hodně volného překladu, ale ještě dosti vystihuje smysl latinského originálu. Než v třetí sloce se začíná odchylovati i od smyslu.

— — — — —
y na Krjži welmi zsynal
pro nasse Vzdrawenij. (Sl. 3., v. 5., 6.)

Pouští Matku Páně úplně se zřetele a rozjímá výhradně o Spasitelových mukách s narážkami na proroctví vztahující se k Jeho utrpení.

„Naplnila gsau se Slowa
od Proroka powiediena
že on gest muž bolesti.“ (Sl. 5., v. 1—3.)

Ostatní sloky (6. a 7.) jsou již naprosto odchylné; obsahují výzvu k následování Krista Pána a k častým úvahám o Jeho smrti. Končí pak prosbou o věčné spasení. Po sloce 7. přidána jest ještě jedna myšlenka v podobě zvolání, jež však se vymyká metru předešlých veršů:

„O učiniž to pro swau Smrt newinnau. Amen.“

Vůbec forma této písně není bezúhonná; přes to byla asi hodně zpívána i zakořeněná; neboť nejméně po 150 let ji můžeme stopovati, kterak přechází z jedné sbírky do druhé. Tak z Kunvaldského kancionálu přenesl ji kněz Tobiáš Starší Závorka Lipenský do svého lipnického kancionálu „Písnie Chval Božských“ (z r. 1606). Podotýkáť v předmluvě, že „před Třidcýti Lety dobré paměti dwogj Cti hodný Muž, Kněz Jakub Kunwaldský . . . . . nemalú Knihu spěwůw duchownjch shromáždil, a na swětlo wytisstěnjm gich wydal, gjchž až posawad od pobožných při službě Božj dobře se požjwalo a požjwá.“ Vypisuje pak blíže redakci svého zpěvníku, praví zřejmě: „. . . Pjsně Swaté swrchů připomenuté, y giné staré Cjrkewnj, od milých Předkůw nassých skládané, aneb z giných yazykůw překládané, bedliwě sem přehlédl, a kdež smysl slow, rytm, hrubě zlý byl aneb nětco bezpotřebného, nesrozumitedlného, od někoho proměněného, aneb ginam než k prawdě patřjcýho, se nacházelo, to sem wypustil, neb oprawil, a to toliko slowem některým neb syllabau, a yakž potřeba byla proměnil. Toho se wssý pilnostj ssetřjc, abych skladateli geho práce dokonce nepřeginačil, od starodáwnjho dáwno zwyklého spůsobu spjwánj neodssel, pokudž gen neywýss možné bylo.“ Též v tomto případě přepsal píseň úplně beze změny; jen počáteční slovo „Stáše“ jedinkou „syllabau proměnil“ nahradiv je novějším tvarem „Stála“.

I do katolických kancionálů se tento oblíbený variant dostal; vyšelť ještě roku 1712 ve svatováclavském „Kancyonálu Cžeském“ a roku 1719 v „Slavíčku rájském“. Změněno pouze tolik, že ono zvolání na konci bylo zušlechtěno ve tři pravidelné verše:

„Ó uciniž to giž pro swau
smrt newinnau a bolestnau
a deyž nám radost wěčnau.

Stalo se tak nejspíše z příčin hudebních.

Když evangelické sbory literátské zašly a nahrazeny katolickými, opět se „Stabat Mater“ česky zpívalo, jak potvrzuje „Kancyonálník“ jesuity vydaný v Klatovech roku 1639, tedy právě v době katolické protireformace. Zde to však není již pouhá parafrase originalu, nýbrž umělý a správný překlad („Stála Matka litující“) liturgického textu; shoduje se s ním úplně až na první 3 verše poslední sloky. Přidrželť se překladatel v těch místech

latinského variantu, jenž se liší od textu církevního pouze nepatrnou odchylkou v poslední sloce. Kdežto liturgický text má:

Christe, cum sit hinc exire,
da per Matrem me venire
ad palmam victoriae,

zní zmíněný variant v poslední sloce:

Fac me cruce custodiri,
morte Christi praemuniri
confoveri gratia, (Kayser, Beiträge.)

což bylo přeloženo slovy:

„Rač mne křížem ostříhati,
smrtí Krista odívati
a chovati v milosti."

Tak tedy lze vysvětliti vznik odchylného místa v překladu. —

V této podobě se udržovala sequence v českém překladu celé zbývající století 17., celé století 18. a přes polovici století 19. Bylať úplně beze změny pojata do Šteyerova „Kancyonálu českého", jehož 4. vydání, vyšlé nákladem „Dědictví sv. Václava", je datováno rokem 1712, rovněž tak do Božanova „Rajského slavíčka" z roku 1719; ba ještě i do kancionálu Svatojanského z roku 1864 byla zařazena (vedle dvou jiných překladů) pod názvem „starý zobecnělý překlad". — Za celou tu dlouhou dobu pozměnily se v celé písni jen asi čtyři verše; svědčí to jistě o výbornosti zmíněného překladu, že dovedl tak dlouho vyhověti vkusu věků.

Jak již upozorněno, jsou ve „Svatojanském kancionálu" ještě jiné dva mladší překlady: Sušilův a „opět jiný překlad této hymny"; týž je z předu plně uveden (s malou změnou ve dvou verších) jako nejlepší, jejž bylo lze opatřiti. Tyto oba právě jmenované jsou nyní asi nejběžnější. V Holainových „Plesech duchovních" je Sušilův převod, a nejnovější „úplný kancionál arcidiecese olomucké" má rovněž dotyčnou píseň úplně sestavenou z veršů těchto dvou překladů.

Nejnověji od Dostála-Lutinova bezvadně přeložené „Stabat Mater" vyšlo v „Novém Životě" z roku 1904. (P. d.)

ANT. ŠTEMBERG (Pr.):

Paměti pražské »Růže Sušilovy«.

(Věnováno 20leté oslavě její.)

(Dokončení.)

Mnoho též záleží při životě spolkovém na předsedovi. Je-li pro spolek nadšen a síly své mu věnuje, spolku se daří, třebas by někteří členové nedbali. A což není-li? Pak jest vše pochybné; spíše nezdar spolku, než zdar vzchází. Něco podobného spatřiti lze i v naší „Růži Sušilově". Nechci říci, že některý předseda vůbec nic nečinil pro „Růži Sušilovu", ale tolik pravím, že leckterý nevěnoval se „Růži" tak, jak toho žádala povinnost a jak „Růže" od něho čekala. Zvláště od doby, kdy „Růži" byli předsedové ustanovováni, lze pozorovati ochablost, ba až stagnaci, protože mnohdy chyběla předsedovi znalost poměrů v „Růži", pro spolek náš tolik nutná.

Vypočtu pouze jména předsedů: Eduard Šittler, Vojtěch Hammerle, J. Čamra, Ant. Vápeník, Ant. Hoffmann, Vlastimil Hálek, Jindřich Baar, Jan Pauly, Frant. Košák, Jan Vondrášek, Jaroslav Rouček, Josef Málek, Václav Hazuka, Václav Hrudka, Vincenc Bočan, Karel Fencl, Stan. Sobíšek, Václav Soukup, Ant. Havelka, Josef Mrázek, Václav Bláha. Jak který byl činný, lze seznati průběhem líčení.

Přistupme k vlastnímu životu „Růže" vnitřnímu, čili k horlivosti členů samých v „Růži" spojených! Po prvním nadšení nastoupila jakási ochablost, která však v roce 1888 přičiněním několika členů a předsedy J. Čamry byla zapuzena, a „Růže" znovu se vzmáhala, až dospěla velikého rozkvětu v letech 90. Kdežto v prvních letech žila hlavně jen ve zdech semináře, života veřejného mimo sjezdy se nesúčastňujíc, v dalších letech vedena vůdci svými — předsedy — chtěla i mimo seminář působiti, tu zakládajíc nebo rozmnožujíc knihovny po venkově, tu zase hledíc míti zastoupení mezi akademickými družinami na výstavě národopisné, a časem oslavujíc vynikající bojovníky církve i národa.

Leč, bohužel, pozoruhodno jest, jak po této době rozkvětu krok za krokem, snad rok od roku činnost vnitřní, pro ni vlastně nejdůležitější, ochabuje, až v roce 1900/1 není skoro žádná; a teprve v posledních letech, hlavně přičiněním předsedy Havelky zase se vzmáhá.

Vnitřní život zajisté záleží v přednáškách; jimi „Růže Sušilova" žije, jimi plní svůj základní paragraf: vzdělávati se a připravovati se pro budoucí život kněze-učitele lidu. Ovšem pro začátek bylo třeba, aby někdo zkušenější podal vzor přednášek a doplňoval nedostatky prvních dob. A této úlohy se ujal p. prof. Pachta,[1]) tehdy adjunkt a doktorand. Několik přednášek měl o „Důkazu sv. Tomáše: ‚O jsoucnosti Boží'".

Než i členové asi horlivě tu pracovali a síly své tužili; ale počtu přednášek přesně udati nelze. Jinak však jest v letech dalších. Tu již jsou známa jména nejen themat přednášek, nýbrž i přednášejících. Vypočítáváním toho však nechci unavovati; omezím se pouze na statistiku.

V roce 1887/8, za předsedy J. M. Čamry, pořádáno 24 schůzí, na nichž předneseno 32 přednášek, z nichž mnohé ve 2 a jedna i ve 4 schůzích byla přednášena. Již z toho počtu zřejmo, že na každé schůzi ne jedna, nýbrž dvě i tři práce členů byly přednášeny. V roce následujícím za předsedy Vápeníka zaznamenáno 18 schůzí; poněvadž však poslední konána 7. května, lze souditi, že počet ten není ještě úplný a že bylo schůzí více než 18 a přednášeno 28 různých prací. Kolik schůzí bylo v dalším roce, nelze mi určitě podati; leč přibližně jich bylo asi 21, v nichž předneseno 18 themat.

Roku	1891	16	schůzí,	15	přednášek;	Roku	1899	14	schůzí, 5 přednášek;
„	1892	19	„	17	„	„	1900	14	„ 11 „
„	1893	17	„	11	„	„	1901	—	„ 3 „
„	1894	14	„	13	„	„	1902	10	„ 5 „
„	1895	15	„	8	„	„	1903	15	„ 10 „
„	1896	13	„	10	„	„	1904	31	„ 17 „
„	1897	15	„	10	„	„	1905	26	„ 16 „
„	1898	9	„	6	„				

Z těchto přednášek bylo: historických 22, sociálních 22, literárních 13, národovědeckých 13, apologetických 10, biblických 9, biografických 9, cestopisných 9, liturgických 5, o umění výtvarném 5, filosofické 4, o nábo-

[1]) Jindřich Baar uznává ve „Vlasti" (X.), pojednávaje o České seminářské knihovně, tuto záslužnou pomoc p. prof. Pachty pro „Růži Sušilovu".

ženských vyznáních 3, dogmatické 2, filologické 2, přírodovědecké 2, katechetské 2, kosmologická 1, o hudbě 1, o řečnictví 1, charitativní 1, příležitostných 7. Mezi tyto nejsou ovšem vpočítány přednášky prvních let, protože nejsou známa jich themata.

Příčina toho úkazu, že činnost „Růže Sušilovy" klesá rok za rokem, spočívá též vedle liknavé práce členů i v návštěvách schůzí, neboť účastí členů se podporuje i chuť k práci a uznává se tím činnost přednášejícího. Návštěva byla velmi často chabá, takže sám pan ředitel — opomíjím mnohonásobné připomínání předsedů — musil upozorniti na slabou účast členů při schůzích.

Úkaz, který lze viděti při každé bohoslovecké jednotě, objevuje se i při pražské „Růži". Seskupovali se totiž někteří bohoslovci v užší kroužky, kde by důkladněji a hromadněji mohli oblíbené své obory propracovávati. Stály, abych užil slova obvyklého, pod ochranou „Růže", ji svými přednáškami oživujíce. První známky takového kroužku lze spatřiti již v roce 1887. Tehdy chystal se celý katolický svět, aby oslavil jubileum papeže Lva XIII. Bylať to vítaná příležitost, aby i bohoslovci přinesli v dar svému Otci ovoce svých prací. Ant. Vápeník, bohoslovec II. r., navrhl, aby sestoupili se snaživí členové „Růže" a překládali kratší spisky a homilie ze sv. Otců na oslavu papežovu. Ihned se přihlásilo 21 členů k této práci, pro niž zvoleny spisy Lva Vel., Bernarda, Jana Damasc., Jeronýma, Angustina a Tomáše Aq. Leč, bohužel, nadšení a chuť mizela a několik překladů hotových vzal si asi kol. Vápeník, jehož odchodem také velice pěkný úkol bohoslovců zmařen.

Druhý kroužek zaveden byl předsedou Baarem Dal si jméno: „kroužek ku pěstování lidovědy". Obral si za cíl sbírati látku z lidu, z jeho písní, pořekadel, přísloví, úsloví a zvyků, a propracovanou přednášeti v „Růži". Dokud zakladatelé jeho žili v semináři, prospíval, jak patrno z počtu přednášek; ale po odchodu jejich se dlouho neudržel.

Dříve, a to snad ještě jen při zahajovacích schůzích, se zpívalo, ale od roku 1893 začala se do programu schůzí vřazovati i hudba. Zřídilť se hudební kroužek, který — bera podporu od „Růže Sušilovy" — působil za to při schůzích velmi často, skoro při každé. Ale i tento musil zakusiti osud ostatních kroužků. Zanikl v několika letech, a byť i v posledních rocích jevily se snahy jej znovu zříditi, zůstaly bezvýsledny.

V těch dobách, kdy každý takřka viděl ochablost, lhostejnost k „Růži Sušilově", vynalézány různé prostředky, jak práci v „Růži" vzpružiti. Zvláště mnozí snažili se založiti kroužky různé: historický, sociologický. Tak předseda Rouček hledal v založení kroužku sociologického hojnou činnost a vydatnou přípravu pro budoucí život kněze. Zajímavo jest, jakou radu a pokyn v tomto směru dal členům pan ředitel Dr. Doubrava. „Jeho rada prý jest, aby se alumni nepouštěli hned do spisů odborných, třeba od učenců katolických napsaných, ale napřed aby si zaopatřili důkladnou znalost práva přirozeného a Božského. Proto důkladně mají prostudovati bibli a promysliti všechna místa, jež se poměrů sociálních týkají, potom důkladně studovati theologii a obého užíti při řešení otázek sociálních. Jiným pramenem, o nějž se alumni mají opírati, jest historie a encykliky."

Zvláštním úkazem též jest, jak jsem byl svrchu poukázal, že ozval se hlas a to samého předsedy V. Hazuky v r. 1898, aby požádáni byli odborníci, kteří by v „Růži Sušilově" předčításeli o svých směrech, a našemu jednání dali direktivu. Návrh tento byl velice vábný, ale sváděl a snad bohužel i svedl k lhostejnosti členy „Růže". Vždyť přednášeli za ně odborníci, k čemu

by se tedy oni namáhali, jsouce proti nim nedouky. Není divu, že otvírá se tu otázka, zda nebylo to učiněno k vůli tomu, aby přece nějaká činnost byla, když ne „Růže Sušilovy“ tedy aspoň v „Růži Sušilově“. Ovšem toho roku návrh uskutečněn nebyl, až teprve v letech následujících.

Neméně charakteristickou známkou jest i tato okolnost. Ku konci r. 1899 daroval kdosi 75 K, aby vypsána byla soutěž prací theologických, historických a belletristických, a to pro každý z těchto oborů tři ceny: 12 K, 8 K, 5 K. Práce odevzdané po způsobu soutěže odevzdány k rozhodnutí: theologické p. prof. Dr. Sýkorovi, historické prof. J. Vávrovi a belletristické p. Dr. Tumpachovi. A výsledek? Z theologických žádná ceny hodna nebyla. Pan professor Sýkora dostavil se do schůze s jednou prací: „O věku patriarchů, před potopou světa žijících“, aby ji zde rozebral a svými poznámkami doplnil. Z historických prací první cenu obdržel pan Fencl Karel, III. ročník (ord. 1901) za práci: Idea Cyrillo-Methodějská, druhou cenou odměněn p. Vlk Josef (II. r.), napsav „Sv. Cyrill a Methoděj“, a třetí ceny hodnou uznána práce p. Fr. Biska: Následky idejí proticírkevních, hlásaných na počátku 15. století pro následující 2 století. Z belletrie I. cena pominuta; II. cena přiznána povídce p. K. Čumpelíka (IV. r): „Proklatec“, a III. cenou poctěna jest básnička p. Krejcárka (II. r): „Ubi est amor perfectus et timor nullus“. Na zbývající ceny vypsán konkurs znovu. Jak dopadl, není zaznamenáno.

Od roku 1899 klesá činnost členstva tak nápadně, že rok 1901 jest takřka hrobem „Růže“. Ti, kteří v první řadě měli pracovati, nehnuli ani pérem. Zapisovatel nezaznamenal pranic, ačkoli přece měl příležitost zmíniti se o čtyřech schůzích, a předseda k tomu mlčel. Kde jest horlivost a nadšení prvních dob? Bohudíky, že zase od roku 1903 „Růže“ povstává, aby opět se rozvila v plný květ.

Hlavním pramenem pro sebevzdělání vedle knih odborných jsou i časopisy; neboť jimi aspoň částečně lze seznati trh literární. Proto do stanov zařazeno i odbírání časopisů ovšem jen takových, které nejsou na závadu mravnosti a neútočí proti katolickému náboženství. A tu musíme vyznati, že v prvních letech zvláště po letech 90. přísně dbáno oněch dvou podmínek. Povstaly někdy strany, z nichž jedna vytýkala časopisu některé narážky na mravnost a náboženství a chtěla, aby se neodebíral, druhá zase hájila jej, řkouc, že by se tímto způsobem nesmělo téměř nic odbírati z takových důvodů. Tu ovšem objevila se ve stanovách jakási nepředvídaná chyba, jež pak musila býti nyní napravena. Neboť se poznalo, že při nynější literatuře nesměla by „Růže Sušilova“ odbírati snad žádný časopis, protože by se našlo ve všech něco závadného. Usneseno tedy na radu p. ředitele Doubravy takto: „Nepíše-li některý časopis zásadně proti církvi, nýbrž jen jednotlivým rčením, snad právě časovým ji urazí — budiž odbírán, neboť za našich časů bychom nemohli odbírati žádných téměř časopisů. Jinak by ovšem bylo, urážel-li by ten který časopis církev a mravnost ze zásady a konsequentně; pak ovšem není hoden, aby jej kdo odbíral.“ Zároveň pronesl p. ředitel Doubrava přání, aby zvoleni byli 2 revisoři, kteří by stopovali obsah časopisů a oznámili, co tam jest psáno proti církvi a vlasti. Že by se byl ten návod provedl, není zaznamenáno. Počet časopisů odebíraných a darovaných byl různý. Roku 1886 při počátku „Růže“ odebíráno 28 časopisů. Z nich ovšem během let některé se přestaly odebírati a jiné přibrány, takže nyní počet jejich jest 34.

*

Tím pokud mi bylo možno, snažil jsem se podati obraz života vnitřního „Růže Sušilovy“. Ještě musím předvésti její život na venek, čili její působnost vnější.

Když byla „Růže Sušilova“ zakládána, vysloveno bylo přání, aby se připojila k jednotám ostatních seminářů česko-moravských, aby jako acies ordinata mohly vystupovati na veřejnost. A vskutku po celá ta léta žila „Růže Sušilova“ v nejlepším přátelství s ostatními jednotami. Společný časopis odbírali členové co nejhojněji; redaktoru „Musea“ vždy byla důvěra vyslovována. Tato sjednocenost mezi jednotami upevňována i na sjezdech Velehradských, kde přece aspoň 1 se z Prahy účastnil, a na sjezdu v 1895, v čas výstavy konaném. Ve dnech 13. a 14. srpna sjeli se sem slovanští bohoslovci z Čech, Moravy, ano i Rusíni ritu řecko-slovanského se dostavili. Mimo vlastní rozpravy o historii (Svoboda S. J. a Smitka), sociologii (Dr. Horský), literatuře krásné (Vl. Šťastný) a „Museu“ (Jar. Rouček) vykonali návštěvu hlavních památek pražských a výstavy národopisné. Na této výstavě účast brali i akademikové vysokých škol, vystavujíce zde důkazy své činnosti a pokroku. Řízení převzali akademikové pražští a rozesílali žádosti o různé zprávy a diagramata pro výstavu. Poslali všem bohoslovcům v Čechách i na Moravě, jen ne (snad náhodou, či schválně?) semináři pražskému. Ale „Růže Sušilova“ i po nemilé této okolnosti nabídla akademickému sdružení, ač mohla je vystaviti v oddělení církevním, diagramata počtu alumnů semináře od r. 1827, členů a jmění „Růže Sušilovy“. Za to obdržela záslužnou bronzovou medalii. Od roku 1892 začala plniti i jiný článek svých stanov: vzdělávati jiné. Prostředkem, jak vzdělávati jiné, vhodným uznáno zakládání knihoven. Kdo zná, jak bohoslovec s obtíží si pořizuje knihovnu a pak sám z ní obětuje pro knihovnu jinou, podiví se opravdu obětavosti mnohých členů „Růže Sušilovy“ v tomto směru. Uvádím doklady. Roku 1892 darováno na žádost čtenářsko vzdělavacího spolku v Netonicích 50 knih; v květnu 1892 posláno místnímu odboru Národní Jednoty Pošumavské v Klenči 46 knih; v prosinci 1892 rozmnožena knihovna Jednoty katolických mužů a jinochů v Příbrami 46 knihami a téže Jednotě k žádostem v roku 1893, 1894, 1895 zasílány přečtené noviny: „Čech“, „Večerní Nov.“, „Dělník“, „Obecné Nov.“, „Dělnické Nov.“, „Mír“ a j. různé, začež obdržela v roku 1896 „Růže Sušilova“ diplom, jímž jmenuje ji za časopisy a knihy zaslané příznivcem spolku. Roku 1893 založena knihovna v obci Jedomělicích v počtu 70 knih. Téhož měsíce k rozmnožení knihovny posláno Katolickému spolku dělníků „Svornost“ v Náchodě 50 knih. V prosinci roku 1893 věnováno obci Sv. Pole u Příbrami 70 knih, a téhož měsíce obci Rovné u Roudnice 50 knih. Roku 1894 obdarována knihovna Křesťansko-sociálního spolku katolických mužů a jinochů pro Kladno a okolí 50 knihami; roku 1903 založena „Brynychova knihovna“ v Hartmanicích, 1904 obdařeny knihovnami Škodějov a Bludov u Šumberka po 130 knihách.

Že i četné příspěvky peněžní zasílali na různé podniky a dobročinné spolky, netřeba připomínati. Mimo to „Růže Sušilova“ sama vstoupila roku 1897 jako člen do Družstva sv. Vojtěcha na vydávání „Katolických listů“ vkladem 100 K.

„Růže Sušilova“ nezapomínala vzorů, jimiž se měla říditi; od prvopočátku trvání vždy v den dušiček konány sbírky k uctění památky zemřelých kněží-vlastenců pro dobročinný ústav, obyčejně spolek sv. Vincence de Paula. A kdykoliv se naskytla příležitost, ihned přikvapila „Růže Sušilova“ s blahopřáním. Tak zaslala sv. Otci Lvu XIII. po J. E. panu kard. Schönbornovi peněžitý dar o 50letém jubileu jeho biskupství, adressu od-

danosti věnovala biskupu Brynychovi, kanovníku Kuldovi, který sám třikrát je obdařil poděkováním, blahopřála biskupu Strossmayerovi, od něhož má dopis za to, a pamětní list zaslala s jinými česko-moravskému bohoslovci Fr. Pravdovi. A tu stařičký spisovatel roku 1895, pamětliv jsa sdružení, z něhož vyšel, daroval jednotě zlaté péro, jež mu bohoslovci k jeho jubileu zaslali, aby uschováno bylo na památku v „Růži Sušilově". Mimo to nabídl české knihovně své knihy, které by si vybrala. (Kde péro jest, nevím.)

Probrav takto ze všech sil svých paměti „Růže Sušilovy" končím přáním, aby se jí dařilo a by ze spánku skoro, z něhož se probrala, posilněna — rostla a nesla ovoce, jakého od ní její zakladatelé a upřímní členové očekávají.

Zpráva o schůzi a akademii bohoslovců českoslov. na posv. Velehradě.

Dne 1. a 2. srpna 1905.

(Oslava 25letého jubilea okružníku „Grande munus".)

Podává E. MASÁK, t. č. jednatel „Růže Sušilovy" v Brně.

(Dokončení.)

Bohoslovec cthp. Konečný z Hradce Králové pronáší pozdrav od bratří z Polabí jménem řečnicko-literární jednoty v Hradci Králové. Vzpomíná českého Strossmayera, biskupa Brynycha, vděčně uznává a díky vzdává J. M. ndp. biskupu Dru Doubravovi, že podporuje snahy bohoslovců, sdružených v řečnicko-literární jednotě. Konečně zve na sjezd českých bohoslovců v Praze.

Jménem bohoslovců česko-budějovických pozdravuje sjezd cthp. Eybel, jenž věnuje nadšenou vzpomínku buditeli českého jihu, nezapomenutelnému biskupu Jirsíkovi.

Cthp. Pojezdný z Prahy přináší projev sympathie bratří z království, vyzývá ke svorné práci; vždyť jdeme všichni za týmž cílem. Slibuje, že budoucně bude z Prahy větší účastenství na velehradském sjezdu a zve na sjezdy, jež hodlají každoročně pořádati bohoslovci čeští.

Za několik českých bohoslovců ve Vídni pozdravuje cthp. Březina. Bohoslovci čeští jsou ve Vídni zcela opuštěni, odstrkováni, zrovna tak jako český lid vůbec, jenž nemá tam ani svého chrámu, a pro nějž oni chtějí ve Vídni pracovati. Prosí o přízeň a podporu.

Bohoslovec p. Slováček přináší pozdrav českých bohoslovců z Litoměřic, z bašty proti protestantismu. I oni hledají spásu a naději v ideji cyrillomethodějské, jež byla hlavním předmětem rozhovorů v jejich nečetném kroužku.

Uvítán potleskem ujal se slova vsdp. kanovník Dr. Jan Pospíšil, aby pověděl ještě několik povzbuzujících slov. Vzpomíná svých živých styků s Velehradem, obzvláště v jubilejních letech 1863, 1869 a 1885. Poznal tam naše velikány, spisovatele Ehrenbergra, Štulce, Kuldu. A dosud spěchá vždy rád na Velehrad, na nějž jest vázán jako předseda ústředního výboru apoštolátu sv. Cyrilla Methoděje. Na Velehradě v chrámě čerpal

tak často posilu a potěchu. Práce v duchovní správě žádá veliké námahy a častého sebezapírání, proto třeba pomoci a milosti Boží. Hledejte ji též na Velehradě a naleznete ji u sv. Cyrilla a Methoděje, u Rodičky Boží. Tužte se jako skuteční bojovníci pro Boha, vlast a národ. Časy naše toho vyžadují, aby člověk nebyl polovičatý, ale všecek se věnoval svému stavu. Snažte se uskutečňovati ideu Lva XIII. a velikého biskupa Strossmayera. Na rok na shledanou!

Zatím již čas tak pokročil, že poslední řečník, vp. M. Pavlík, kaplan v Brumovicích, musil svou obsáhlou přednášku k veliké škodě značné zkrátiti. Thema, jež mínil probrati, bylo velmi zajímavé a časové: „Národní otázka a kněz.“

Dle křesťanského názoru není národnost bezúčelnou. Představme si, že by měli všichni lidé stejné vlastnosti, stejné povahy. Byl by to život nudný, nesnesitelný. Podobně — kdyby nebylo rozdílů národních. Rozdělení lidstva v národy je vskutku dílem Boží Prozřetelnost, prvkem pokroku a kultury. Každý národ má své zvláštnosti, svou povahu, své schopnosti a těmi má pracovati a přispívati k všeobecnému rozvoji lidstva.

Bůh tedy rozdělil lidstvo v národy, Bůh také dává národnost každému člověku. Ani sami si jí nedáváme, ani žádný jiný člověk nám jí nedává: tedy ani rodičové, nýbrž jest určena řádem přirozeným. Již tím, že žijeme, náležíme k jistému národu.

Odtud plyne: nedáváme-li si sami své národnosti, nemáme právo o ní rozhodovati, ji měniti. Odnárodnění sebe sama jest hříchem ve smyslu křesťanském, hříchem proti přirozenému řádu, Bohem stanovenému. A dále odtud plyne: nedávají-li jiní lidé, ani rodičové národnosti, tedy ani rodičové nemají práva určovati dětem národnost, rozhodovati o ní, měniti ji. Jinak se dopouštějí hříchu. Podobně ani žádná veřejná moc, žádný panovník nemůže měniti národnosti svých poddaných a tím méně některé soukromé osoby, na př. továrník svých dělníků.

Když Bůh povolal národy k tomu, aby svými schopnostmi přispívali k rozvoji všelidskému, pak dal jim též právo existence, právo na život. A dal-li jim jisté schopnosti a chce-li, aby tyto schopnosti zušlechťovali, dal jim také právo na svobodný vývoj národnostní a na všecky podmínky svobodného vývoje. Překáží-li tedy kdo vývoji některého národa, dopouští se opět hříchu.

Každý národ má ovšem to právo, ale právo a skutečnost není ještě totéž. Prof. Bráf napsal v „Listech politického kacíře“: Spravedlivá věc sama sebou nevítězívá žádná. V těch slovech je mnoho pravdy, jak dokazují dějiny. Každý ideál, má-li býti uskutečněn, potřebuje lidských rukou, lidské práce k svému provedení (na př. církev). Tak jest i s právy národů. Národ, který nepracuje, který zahazuje nebo zakopává hřivny, od Boha obdržené, upadá a konečně i zaniká, jak jasně ukazují dějiny.

Dějiny neurčují práva národů. Faktické poměry, bezpráví a křivdy, byť se i opíraly o dějiny, nejsou ještě právem. To dává národům Bůh na základě jejich existence.

Církev není a nemůže býti národní, neboť pracuje a jest ustanovena pro všechny lidi, všechny lidi má vésti k Bohu. Ale církev také není a nemůže býti protinárodní. Chce-li působiti v národech, musí se vžíti v život národů. Musí tak mluviti a smýšleti, aby se jí mohl národ s důvěrou svěřiti, jen tak může národ vychovávati, vésti. Musí stejnou láskou skláněti se ke všem národům. Musí to dobré, co v nich jest, užíti, zušlechtiti. A jazyk

národa, jeho národnost není přece nic špatného. Proto jest povinna církev šetřiti jazykových i národních práv.

Církev to také činí. Církev nevzala nikomu národní charakter. Nemůže se ohlížeti na t. zv. historický ráz, nemůže se starati o dějinná práva, nýbrž musí hleděti vyhověti skutečným potřebám. Viděti to na př. v Americe, kde snaží se dostati pro český lid českých kněží. Naopak ovšem možno poukázati na př. na Vídeň ... Vinou toho jest, že orgány církevní hledí příliš, ovšem nesprávně, na historický ráz.

Jest otázka, zda má církev zasahovati také do otázky národní. Církev ovšem není národní, nemůže se míchati do sporů národních jako strana, není také soudcem národním, ale hlavní činnost církve spočívá ve výchově lidu, v hlásání slova Božího, v řádu mravním. Otázka národní pak jest otázkou mravní, otázkou práva. A tu jest církev nejen oprávněna, nýbrž i povinna stanoviti všeobecná pravidla mezinárodního života o poměru a mravních povinnostech moci státní k národnostem, jež státy obývají. Ani theologie tedy nesmí se vyhýbati otázce národní, poněvadž jest to otázka mravní.

Jaký jest poměr kněze k národnosti? Kněz je sluhou církve a jest členem národa. Jako sluha církve jest rozdělovatelem milostí, povolán k tomu, aby rozděloval milosti všem lidem. Proto u vykonávání náboženských úkonů nesmí dbáti národních citů, nýbrž potřeby lidu svěřeného. Jest povinen naučiti se jazyku lidu, pracovati pro lid i tehdy, když nenáleží k jeho národnosti. Má to také hlásati, násilí i od vlastních odsouditi, nesmí zneužívati kostela, kazatelny, zpovědnice k uhájení t zv. historického rázu. — Ale kněz je zároveň i členem národa a tu má tytéž povinnosti a práva jako každý jiný člen národa.

Na konci schůze připomenul Dr. Alois Kolísek, že nedávno slavil 80. narozeniny průkopník a nadšený bojovník za iden cyrillomethodějskou, vdp. Ignát Wurm, a vyzval, aby mu byla provolána „sláva".

Po ukončení akademie bylo ve svatyni sv. požehnání a pak společný oběd, při němž zazpíváno několik sborů.

Odpoledne konány užší porady bohoslovců, týkající se zejména sjezdů velehradských a „Musea".

Pokud se týče sjezdu, jednáno zejména o předsednictvu, o době sjezdu (počátkem srpna, samostatný, aby nebyly zároveň jiné), o trvání řečí (aby byly krátké, půl, nejdéle tři čtvrtě hodiny; také pozdravy musí býti kratší, podávající zprávu více o vnitřním životě v seminářích). Vždy musí přednášeti aspoň jeden bohoslovec. O řečníky se postará a dohodne Brno a Olomouc. Mluveno také o spojení s akademiky a lužickými Srby.

Rozjížděli jsme se pak k domovům, majíce duši přeplněnu nejlepšími dojmy a úmysly, jež zajisté se nerozplynou pod nárazem skutečnosti jako ranní mlhy, ale svým časem vzklíčí a vydají plody. Na rok na shledanou!

ANTUN GOLIK (Senj):

Korist »staroslovenskoga« jezika.

II.

Kako je već u prvom dijelu spomenuto, k radu svete braće pristupa pismo. Prije nego se počne o samoj glagolici vrijedno a i potrebito je da se nješto uopće kaže o pismu.

Vrlo teško i zamršeno je pitanje o pismu; jer se veleumi kroz cio svoj život bavili oko pitanja „dali je različitim pismima jedno vrelo ili više vrela?“ i to nijesu radili samo par godina, nego vijekove. Pismo je mjerilo, koje nam pokazuje na kojem je stupnju, bilo u prosvjeti bilo u naobrazbi, nalazio se dotični narod. Pismo je jedno od najstalnijih mjerila, jer iz njega možemo vidjeti prošlost naroda. Pismo je ogledalo u kojem se može upoznati narod na kojem stupnju kulture stajaše pred 8 ili 10 vijekova ili više.

Rački znameniti hrvatski povjestničar u svojem dijelu „slovjensko pismo“ veli: „Živa riječ i pisana riječ jesu dva tajna puta, kojima se očituje riječ. Riječ i pismo jesu upućen duh. On proizvod svoga djelovanja t. j. svoje misli očituje što glasom, što slikom, u koje je zavija; pa na koliko slika dalje dopire od glasa, na toliko duh čovječji djeluje pismom negoli riječi ili govorom. Živa riječ veže duhovno samo šaku ljudi u pritomnosti vremena i blizini prostora, a pisana riječ, srušivši zidove med časom i prostorom, spaja duhove ljudstva cijele zemlje, duhove prošlosti s dusi sadašnjosti i budućnosti u jednu općinu. Pisanom riječi dotaknu se duh Homerov s duhom Kunićevim, Platonov s Ficinovim, Davidov s Gjorgjićevim i Kochanowskovim. Bez pisma bi bilo čovječanstvo uvijek u dobi nesvjestna djetinstva.“

Pismo je od velike potrebe, jer riječ može biti od koristi samo u blizini, kad se nalazi u škupu ljudi, ali pismo je od potrebe za daljinu bilo u prostoru ili u vremenu, jer čim će duh da dalje prodre misao, onda tu treba da bude pismo. Otac sinu, majka kćeri, brat sestrici, prijatelj prijatelu javlja svoje želje, očituje svoje misli, jer u daljini prostora ne koristi riječ. Riječ se razliježe na sve strane ali se brzo i izgubi, ali pismo ono prodire kroz sve stvari, ne priječi zrak, ne priječi daljina već ono dolazi u ruke žudenom licu i dava na svjetlo misli, riječi želje onoga koji saopćuje.

Rački veli: „Početak pismu je bez pametara; odavle starodavni puci ko sto govor, riječ, tako i pismo izvadjahu od onoga svemožnoga i samosvjetnoga bića, koje čovječji duh i stvori, te putem žive riječi probudi i razvi.“

Sada smo uopće razpravljali o pismu, a sada prijedjimo na našu svetinju, na naše pismo, na glagolicu.

Narod slavenski imade pismo, koje ga razdvaja od grčkoga i latinskoga. Razdvaja ga sasma, jer naša glagolica nije nastala na temelju grčkoga ili latinskoga jezika. Stari ga umnici drže prastarim, pretkršćanskim, koji da je niknuo bud iz njegova mna ili iz tudjinskog.

Različita su se mijenja širila o osnutku glagolice. Jedni su držali da je sv. Jeronim začetnik njezin i da je on sv. pismo preveo na taj jezik, onda bi prema tomu glagolica nastala pod konac IV. vijeka; to pod nipošto ne može biti, daju nam svjedočanstvo sama pisma sv. Jeronima.

Znamenitu imademo ličnost za svjedoka, da je glagolica nastala u IX. vijeku od svete braće, a to je, Hrabar crnorizac. Riječi iz akademskog

rukopisa iz XV. vijeka glase: „сѫть кѡ еще живи, иже сѫть вилѣли ихъ,“ tim nam se riječima jasno kaže, da je Hrabar živio i pisao još za života učenika svete braće. Kako nam Hrabar svjedoči, Slaveni u početku nijesn imali, pisma, nego črte i rieze za brojenje i gatanje. Kako su došli Slaveni njekoji na jug i primili sveti krst ali ne na jedanput već vremenom malo po malo, ali do IV. vijeka bijahu već svi pokršteni. Iz početka čim su počeli primati sv. krst primiše ujedno latinsko i grčko pismo jer primiše sv. krst iz grčkih i latinskih ruku. Kasnije kad dodjoše sveta braća podignuše Južne Slavene ne samo duševno, nego i kulturno t. j. podaše im pismo.

Sveta braća podaše pismo i to je pismo sasma različito od grčkoga i latinskoga.

Mnogi su držali, da je Ciril ustanovio cirilicu, ali imade mnogo i mnogo svjedoka koji kažu, da je Ciril ustanovio glagolicu a ne ćirilicu, medju svjedocima nalazi se osobito važan, Hrabar, koji veli: „Ciril obrete Slovjenom milošću božjom novo, ne na tudjem temelju osnovano, od žridijskoga, grčkoga i latinskoga pisma različito pismo.“

Rački lijepo veli: „Ciril dakle ne samo obrete slovjensku glagolicu; nego dade takodjer povod svomu učeniku Klementu, da grčko pismo, koje s grčkom prosvjetom bijaše se udomačilo u Bugarskoj, po obrazcu slovjenske azbuke popuni i savrši. Tim i svojimi književnimi proizvodi, koji za uzor služahu njegovinu učenikom, postade osnovateljem slovjenske književnosti u dvovrstnom ruhu, u slovjenskom i grčkoslovjenskom pismu.“

Glagolica je ne samo prosvjetna stečevina, nego i duhovna, to nam je najdraži kamen, koje treba čuvati kao oko u glavi; jer to je pismo naših starih. Mi se evo s njima razgovaramo akoprem je deset stoljeća proteklo. Mnogo i mnogo puta nadvile se oblačine, mnoge oluje projurile preko nje, ali pismo, jezik naših starih uz sve ovo stoji postojano, čvrsto kano klisura. Napadalo se na nju od opstanka njezina pa sve do danas. Uvijek je bilo ljudi koji su posvetili sve svoje sile na obranu naše svetinje. Bilo je branitelja, ali je bilo, zaista, žalostna istina, protivnika hrvatske krvi i to bijahu još gori protivnici sinci domovino, negoli sami tudjinci; poznato je, da je Turčin bolji negoli poturica.

Evo njekoliko pitanja u kojima nam na javu izbija korist pisma i da borba u kojoj su se borici toliki muževi nije bila izprazna ili za kakvu sitnicu, već bila borba za našu svetinju, koja je trajala kroz vijekove. Kako „Prodan“ u knjizi „Borba za glagolicu“ napominje:

„Gdje bi bila današnja prosvjeta naša, da nema pisma?
Koliko bi umno viši i jači bili od divljaka, koji ne znadu za pismo?
Ili da je pismo postalo pred neko sto godina?
Gdje bi bile stečevine prošavših vijekova?
Mi za njih ne bismo ni znali, a koliko bi ih bilo?

Ako je istina, da prave prosvjete, ne stvara ni jedan narod, ni jedan vijek, nego narodi i vijekovi, a ono kaka bi bila i kolika prosvjeta bez pisma?“

Ovo su pitanja, dragi čitaoče, na koja bi se dalo na dugo i široko raspravljati, o čem bi se dalo pisati čitave knjige. Ništa, drugo, dragi čitaoče, nego uzmi ove riječi k srcu, promišljaj, prenesi se s pameću u doba njezinog opstanka, pa prati njezin razvitok, dogadjaje koji su zadesili glagolicu do dana današnjega, onda ćeš imati vjernu sliku pred očima svojim onda ćeš najbolje prosuditi kolika je korist njezima. Pero je nedostatno da opiše korist naše svetinje, jer se neizmjerna vrijednost od uvijeka osobito cijenila.

Ako hoće da misao čovječja što dolje dopre, tu se javlja potreba, treba da je pismo, jer ono ne poznaje granica u prostoru i u vremenu. Pismo spaja vijekove, padašnjost sa prošlošću. To se evo sve proteže na našu svetinju glagolicu.

Sveta braća došavši k narodu slavensku podaše pismo, koje možemo držati za sveto, jer poteče iz ruku svetaca, a ne samo to već pogledajmo kamo je namjenjena, ako ne svetoj svrsi, službi božjoj a k tome i krščanskoj prosvjeti. Obratimo se malo na Hrabra što o tome piše, veli: „Glagoljska su pismena „скатѣнша и ѹстиѣнша". . . jer ih ne samo sveti muž stvori, nego štosu namjenjena svetoj svrsi, službi božjoj."

Evo u ovih par redaka, što je kazano o pismu stavljam na srce, braćo moja! . . Kaošto vam se mili pismo glagolica, tako neka vam se mili i ono komu je osobito namjenjena — namjenjena je službi božjoj — onda neka se riječ božja i sluša s ljubavlju onom, koju imaš prama glagolici, a ne da je jedno bez drugoga. Žalostna je istina, da se za glagolicu mnogi i mnogi oduševljavaju (svakako formalno), a čemu je namjena — mrze. Pitam, kdje se najviše njeguje? . . . Dali je to prava ljubav? . . . . Dali je to ljubav prama krščanskoj prosvjeti? . . . Niječan je odgovor što se tiče danas u modernoj dobi naših mladih — modernih ljudi. Tako se vrača ljubav prama onima u kojina je plamtjela neizmjerna ljubav bilo prema Bogu, bilo prema nama.

✻ ZPRÁVY Z JEDNOT. ✻

Z BRNA.

Od 14. ledna 1906 konány schůze:

XI. 21. ledna. 1. Jan Mejslík (IV. r.): „Darwin a náboženství". 2. Josef Mazůrek (IV. r.): „Vzpomínky z cesty na slovanský jih".

XII. 28. ledna. 1. Ant Novák (III. r.): „Jubilejní vzpomínka na Fr. Jar. Vacka-Kamenického." 2. Orchestr: Finale z opery „Caesar". 3. Josef Mazůrek (IV. r.): „U slovanských bratří na jihu." 4. Orchestr: „Pozdrav od Šumavy."

XIII. 25. února věnována byla oslavě 60. narozenin našeho největšího národního básníka Svatopluka Čecha. Jednatel osvětlil význam poësie Čechovy po stránce národní a zvláště ethicko-náboženské, načež ukázkou přednesli kol. Jos. Heger (II. r.) a Jindř. Kuba (III. r.) některé básně z „Nových písní," „Písní otroka" a „Modliteb k Neznámému." — K zvýšení slavnosti značně přispěla čísla hudební a spěvná: Ouvertura od Boieldieu-a, K. Bendla „Chorál národa českého", B. Smetany „Věno"; dirigoval kol. B. Pátek (IV. r)

XIV. 4. března. 1. M. Müller (III. r.): „Otčenáš v malbě." 2. Josef Mazůrek (IV. r.): „U slovanských bratří na jihu.

O výroční svatotomské akademii v bohosl. alumnátě v Brně podal „Hlas" v č. 55. následující zprávu: „Řečnicko-hudební akademie na počest doktora andělského sv. Tomáše Aquinského, jako každoročně konala se i včera ve zdejším biskupském alumnátě za velkého účastenství vzácných hostí. Pro ctpp. bohoslovce je svátek sv. Tomáše Aquinského vždy čestným dnem, kdy dokázat mají svoji zdatnost, svoji píli, svoji horlivost v odborném studiu. Program byl vybraný. Pěkné řeči střídaly se s pěknými spěvy; řečníci i pěvci odměněni potleskem. Akademie započala v slavnostní dvoraně alumnátu po ½5. hodině dne 7. března odpoledne hymnem na počest sv. Tomáše Aquinského. Nápěv pro mužský sbor na slova Eiseltova složil p. Ant. Hromádka, ředitel kůru na dómě. Zpěvy i všecku hudební produkci řídil

ctp. Bedřich Pátek, bohoslovec IV. ročníku. Týž byl i prvním slavnostním řečníkem o thematě „Katolické dogma a vědecký dogmatismus evolucionistů“. Jubilea Mozartova vzpomenuto bylo jeho čtyrhlasným sborem „Ave verum corpus“, načež ctp. Fr. Běloch, bohoslovec III. ročníku německy pojednal o „Umění v křesťanství“. Následoval Hromádkův pětihlasý sbor na slova ctp. bohoslovce Em. Masáka z III. ročníku „Pod křížem“. O časovém thematu „Buddhismus a křesťanství“ promluvil ctp. R. Švábenský, bohoslovec IV. roč. Sborem „Křižáci“ z Lizatova oratoria „Sv. Alžběta“ akademie zdařile skončila. Part klavírní zahrál ctp. Fr. Prokop Kašpárek O. S. A. J. M. ndp. biskup Dr. Pavel hr. Huyn ujal se slova a v latinské řeči povzbuzoval kněze i bohoslovce k pilnému studiu bohoslovnému, zvláště dogmatiky. Udělil na konec všem biskupské požehnání. Akademii návštěvou poctili ptpp.: J. M. ndp. biskup, prelát msgr. Jan Kř. Vojtěch, opat Fr. Sal. Bařina, prelát msgr. Jak. Kapusta, kanovníci msgr. Dr. Josef Pospíšil, msgr. Fab. Roháček, rektor české techniky prof. Elger z Engelfeldu, zemští inspektoři V. Jarolímek a Al. Vlk, vládní rada Ant. Burjan, msgr. Vl. Šťastný, školní radové Ad. Kubeš, K. Derka, ředitelé V. Jeřábek, Ed. Úředníček, školní inspektoři Ant. Macháč a A. Vorel, J. Charvát, vrchní stavební radové Braun a Kosch, účetní rada Jelínek, theol. professoři: msgr. Dr. R. Neuschl, Dr. Jos. Kupka, Dr. Frant Bulla, Dr. Josef Šamsour, professoři středních škol: Dr. C. Kubánek, Fr. Rypáček, Dr. Fr. Kameníček, J. Kašpar, V. König, Dr. Jan Sedlák, Dr. Fr. Šujan, Dr. Jos. Bombera, J. Burda, J. Oharek, biskupský rada Jak. Bartoš, děkani J. Hrubeš, Alb. Mrázek, voj. kurát Adolf Honig, Dr. Fr. Kolísek, farář na dómě, docent soc. J. Šrámek, Dr. Bern. Šůstek, velkoprůmyslníci Engelmann, pp. Haas a Kerdina, četní vpp. katecheti a kaplani brněnští i z okolí. Pěkný zdar akademie, jakož i četné účastenství vzácných hostí bude zajisté ctpp. bohoslovcům novým povzbuzením.

Z OLOMOUCE.

A. Plenární schůze byly do konce prvního běhu 4:

II. 1. Zpráva o bohosloveckém sjezdu pražském (p. B. Kutal, III. r.) 2. Úkoly a methoda současné apologetiky (p. Ant Bučck, IV. r.) 3. Zpráva o sjezdu velehradském (p. Rudolf Linhart, III. r.)

III. 1. Mendelssohn Bartholdy: Loučení se ptactva (duetto s průvodem klavíru.) 2. Naše doba a pobožnost k božskému Srdci Páně (p. Jos. Foltynovský, III. r) 3. Mendelssohn-Bartholdy: Nedělní (duetto s průvodem klavíru) Obě duetta zapěli pp. Val. Šindler (I. r.); doprovázel p. B. Wiedermann (II. r.)

IV. 1. Mendelssohn-Bartholdy: Píseň Migaony (Solo s průvodem klavíru; pp. Val. Šindler a B. Wiedermann.) 2. Universální poslání kněze (p. L. Reček IV. r.)

V. 1. Jos. B. Foerster: Modlitba (Solo s doprovodem klavíru; pp. Val. Šindler a B. Wiedermann.) 2. Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně (p. Fr. Berger, III. roč.)

VI. Pěvecký sbor uspořádal 25. ledna t. r. akademii, s programem tentokráte ryze církevním: 1. Fr. Liszt: Psalmus 116. (chorus quat. voc. vir. concom. fortep. & harm.). — 2. Fr. Witt: „Ave Maria“. (chorus quat. voc. vir.). — 3. Ant. Dvořák: Ex oratorio „Stabat Mater“ (op. 58.) pars VI.: „Fac me vere Tecum flere“. — (solo & chorus conc. fortep. & harm.). 4. „De sanctu sacro“, p. Jos. Foltynovský. 5. Fr. Picka: Ex missa Es-d (op. 19.) „Credo.“ (soli & chorus conc. harm.). — 6. Eg. Walter: Hymnus „Jesu Redemptor omnium“. (soli & chorus conc. harm.). Všechny skladby provedeny byly se zvláštním zdarem. Akademii poctili vzácnou návštěvou J. M. ndp. kníže-arcibiskup Dr. Fr. Bauer a J. M. ndp. biskup Dr. Wisnar a četné vdp. kněžstvo olomucké.

B. V kroužcích přednášeli:

I. V biblistickém: 2. a) p. Jos. Foltynovský: Ukázky ze semitské epigrafie; b) p. L. Kašpar: Zpráva o cestách prof. Dr. A. Musila. 3. p. L. Kašpar: Panna Maria v koranu. 4. p. L. Vávra: Západní Edomsko.

II. V literárním: 2. p. L. Reček: Panama v české literatuře. 3. p. Rud. Linhart: O Rokytově knize „Za Kristem".

III. V apologeticko-dogmatickém: 2. p. K. Vymětal: Zbytky praesjevení v knihách Sibylliných. 3. p. St. Běhal (I. r.): Proč kleslo lidstvo mravně. 4. p. A. Buček: Ethický důkaz jsoucnosti Boží.

IV. V cyrillomethodějském: 2. p. O. Kubín: Další vzrůst rozkolu.

V. V historickém: 1. p. J. Konečný: Čeští bratří, první oddíl: Vznik Jednoty bratrské. 2. p. J. Konečný: Čeští bratři, druhý oddíl: Vnitřní vývoj Jednoty bratrské do r. 1564. 3. týž: třetí oddíl: Stav čes. bratří od 1564, až po katastrofu bělohorskou.

C. Počátkem druhého běhu provedena v ročnících dle nově upravených stanov „Literární Jednoty" volba do výboru, a zvoleni byli ve IV. roku: pp. Leopold Reček a Bedřich Vašek, členové přísedící; v III. r.: pp. Ignác Konečný, Bart. Kutal (knihovník československé knihovny), Rudolf Linhart (předseda), Jindřich Vymětal (knihovník pro venkovské knihovny), Ladislav Zamykal; v II. r.: pp. Vilém Barvík (jednatel), Josef Henek, Josef Kolář, Josef Skácel; v I. r.: pp. Jan Ertl, Robert Jašek (pokladník), Cyrill Novák. Nový výbor zahájil již první týden svou činnost plenární schůzí a organisací kroužků; o tom však až příště.

D. Dne 24. února rozloučil se s námi navždy milý druh, ctp. Benjamin Polanský. Nesnali jsme ho, až odešel. Tím více cítíme jeho ztrátu. Byl duše čistá, soucitná, ideální. Neuspokojily ho povrchně rozřešené problémy životní, které stačí tak mnohým. Proto nořil se do závratných hlubin zásadních otázek životních. A že nenašel všude plného světla pravdy, trpěl. Mnoho, tiše a zmužile. Tráven souchotinami dohoříval zvolna jako svíce, co jiní smáli se a zneužívali snad zdraví, až zhas'... klidně, odevzdaně, přijav svátosti umírajících zvláštní péčí vdp. P. Spirituale. A duše jeho, tak krásná a drahá, přišla k tomu, který je Pravda a Život, a uhasila žízeň z Jeho nevyčerpatelných pramenů, jak věříme pevně. — Tělesné pozůstatky zesnulého přenesl dne 26. února vdp. P. Superior do domácí oratoře, načež byly vykropeny od J. M. njdp. biskupa Dr. Wisnara a uloženy na zdejším ústředním hřbitově vdp. P. Superiorem za assistence dp. P. Oekonoma a dp. P. Lektora. Nebožtíka vyprovodil J. M. njdp. biskup Dr. Wisnar, slavný professorský sbor c. k. bohoslovecké fakulty, se svým děkanem vdp. Dr. Jos. Kachníkem v čele, a četné kněžstvo olomúcké do půl cesty, ctpp. bohoslovci všichni až na hřbitov. Pěvecký sbor zapěl při tom procítěně kromě jiných též některé skladby p. Frant. Kroupy (III. r.) — S Bohem a na shledanou! R. i. p.!

PŘEDSEDA.

Z PRAHY.

S potěšením přivítali jsme sřízení dvou vědeckých seminářů při české theologické fakultě v Praze, exegetického totiž a apologeticko-filosofického. V čele stojí slovutní professoři, onomu prof. Th. Dr. J. L. Sýkora, tomuto Ph. a Th. Dr. Fr. Kordač. Do seminářů mají přístup též kollegové akademikové z jiných fakult a techniky i všichni interessenti, jichž je dosti.

Ovšem že vědecké přednášky v exegetickém semináři, kde probírá se „Vetus Testamentum in Novo", nezajímají nezasvěcence, což je pochopitelno. Za to však seminář apologeticko filosofický jest navštěvován také kol. akademiky a techniky. Velice zajímavé přednášky, v nichž dosud probrány důkazy: kosmologický, teleologický a ethnologický o jsoucnosti Boží, pak otázka „Co jest Bůh?" a Spiritismus,

sledovány s velkou pozorností a možno nadíti se od nich bojného užitku. Již postup přednášek, zřízený tak, že thesi hájí jeden defendent a tomuto dva objicienti činí námitky, je důmyslný a zajímavý. Slova ujímá se často sám vdp. prof. Ph. a Th. Dr. Fr. Kordač; mile poslouchati jeho výklady, prodchnuté hlubokým vzděláním. — Jest si přáti, aby tyto přednášky v obojím semináři zůstavily hluboké stopy v srdcích všech posluchačů a dosáhly svého cíle za vedení tak vzácných pracovníků na poli vědy a neunavné práce. — Kéž by i seminář pro Starý Zákon s vdp. prof. Dr. Jar. Sedláčkem, horlivým pracovníkem v semitské filologii a exegesi St. Z v čele, brzy byl otevřen! Mnoho zdaru!

Jako každý rok, tak i letos pořádali bohoslovci domácí masopustní zábavu ve prospěch české knihovny. Výsledek jak morální, tak hmotný je uspokojující. Výtěžek obnáší 500 K. Z vzácných hostí sluší jmenovati J. M. biskupa Dr. Fr. Krásla, J. M. strahovského opata Meth. Zavorala, J. Mg. rektora české university Dr. Ant. Vřeštála, děkana theol. fakulty Dr. Fr. X. Kryštůfka, vdp. professory Dr. J. L. Sýkoru, Dr. Fr. Kordače, Dr. Gabriela Pecháčka, kanovníky vyšehradské kapituly Mgr. Kyselku, Wünsche a Zapletala a mnoho jiných hodnostářů. Dlužno též se zmíniti o hojném počtu kollegů akademiků. — Program vybrán byl bohatý. Upřímný dík vzdává „Růže“ svým členům pp. hudebníkům, jichž účinkovalo na 20, a zpěvákům, hlavně však dirigentu kol. Vašatovi (IV. r.), který postaral se o vypravení všech čísel orchestrálních a sborových.

Dne 28. února a 1. března pořádány byly hospodářské přednášky p. prof. Liškou z Ml. Boleslavi, povolaným k tomu cíli kn.-arcib. konsistoří do Prahy. V prvém kursu (za rok mají býti dva) krátce vysvětlil p. přednášející, jak prakticky pěstovati zelinářství a dal vzácné pokyny k pěstění stromů. Těšíme se na příští přednášky, jež mají býti začátkem nového školního roku!

Rok 1906, do něhož na 14. leden připadá 20leté jubileum „Růže Sušilovy“ v pražském semináři, zahájen byl VII. řádnou schůzí — 25. ledna — sborem „Krásný můj kraji“ od Pospíšila. Kol. Tylínek (III. r.) přednášel o „Dvacetiletí Růže“. Zakončena byla sborem Pospíšila „Mateřská řeč.“ Schůze ta měla nahraditi slavnostní akademii na paměť 20letého založení „Růže“; k tomu cíli se nesla přednáška.

V VIII. schůzi — 5. února — přednesl kol. Diviš (IV. r.) sociální studii „Neutěšené poměry společenské“. — IX. schůze — 8. února. — Kol. Prošek (II. r.): „Bůh v národních písních a příslovích“. — X. schůze — 15. února. — Kol. Jakubička (IV. r.): „Život českého kněze v XV. a XVI. stol.“ — XI. schůze — 1. března. — Kol. Vondrušku (II. r.): „Animismus.“

Srdečný pozdrav všem jednotám! VÝBOR.

Včelařský kroužek pořádal schůzi, na níž přednášel vsdp. konsist. rada Patera, který uvedl přehled všech prací na včelíně i návod, jak se konati mají. — S laskavým dovolením vldp. ředitele Říhánka súčastnili jsme se podruhé schůze pražských včelařů, jejíž dojem zůstane na dlouho v srdcích našich; neboť tam probudila se včelařská krev v mnoha bohoslovcích, následkem velezajímavé řeči Nestora včelařů p. Böhma. Včely naše přesimovaly pravidelně, ale s bolestí musili jsme se rozloučiti se dvěma roji loňskými a jedním mateřákem. Snad to letošek nahradí hojnou snůškou.

Pozdrav přátelským kroužkům! PŘEDSEDA.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

V 10 prvních schůzích přednášel prof. Dr. K. Slavík: O lidové pouti moravské do Sv. země.

Ve schůzi 11. referoval kol. E. Eybl (IV. r.) o sjezdech: velehradském a pražském.

Ve schůzích 12. a 13. přednášeli: kol. J. Štěpnička (IV. r.): O knihách miniaturních; kol. D. Šanda (IV. r.): Dějiny víry v nesmrtelnost.

Schůze 14.: kol. F. Čech (IV. r.): Vztah duše k tělu.

Schůze 15.: kol. J. Čech (III. r.): Moderní divadlo; kol. J. Janout (III. r.): O francouzské literatuře.

Schůze 16.: Pokračování o moderním divadle.

Schůze 17.: kol. R. Princ (II. r.): Essai o Březinovi. PŘEDSEDA.

V kroužku sociálním konány od Vánoc do 1. března schůze:

X. 16. ledna; přednášel vsdp. kanovník Jak. Sponar „O charitativní činnosti spolků sv. Vincence", jichž dlouholetým předsedou jest.

XI. 19. ledna: kol. Prinz Fr. (III. r.): „Otázka bytová". — Potom referoval kol. předseda o postupu tiskového družstva a založení řádného časopisu, za jehož spolupracovníky přihlásilo se a přijato několik kol. bohoslovců.

XII. 23. ledna: Úctyhodný a nanejvýš obětavý kanovník Jak. Sponar dokončil v naší místnosti svou přednášku a ukázal, jak jest „křesťanská charita částí sociální otázky".

XIII. 25. ledna: kol. Fr. Prinz (III. r.) dokončil „Otázku bytovou" a kol. předseda: „O stávajících poměrech doby".

XIV. 1. února: kol. Korál Fr. (I. r.): „Otázka školská".

XV. 8. února: Za přítomnosti vldp. prof. Dra. K. Slavíka kol. předseda: „Proč pijeme?"

XVI. 15. února: kol. Čech Jan: „Nový školní řád v moderní škole XX. století" a kol. Chudáček B. (IV. r.)! „Otázka ženská".

XVII. 22. února. Do kroužku zavítal P. Milo Záruba, jednatel sdružení katolických zemědělců a redaktor „Selské Stráže". Přednášel o „rolnické krisi a programu sdružení" za přítomnosti všech bohoslovců Čechů a vldp. prof. Dra. K. Slavíka. Vzdáváme mu upřímný dík!

Ve schůzích ke konci zahajovány debatty. — Dobře, že přicházejí mezi nás do kroužku duše zkušené a bratrské, již nadšená slova opírají skušeností, a tak učíme se na příkladech i jednati. — Slova pohnou, ale příklady táhnou.

Další činnosti: Zdař Bůh! PŘEDSEDA

V týdenních schůzích včelařsko-hospodářského kroužku předneseny byly práce:

V VI. — 15. ledna — kol. Šlégr (I. r.): „Čeho třeba k zvelebení stavu rolnického" a kol. jednatel: „O výhodách a nevýhodách okresních pojišťoven požárních a krupobitních.

V VII. — dne 22. ledna — kol. Hůrský (I. r.): „O lnářství".

V VIII. — dne 30. ledna — kol. Smetana (III. r.): „Pěstování květin v zimě".

V IX. — dne 6. února — kol. Janeček (I r.): „O školách hospodářských a hospodyňských a jich významu pro rolnictvo", a kol. Matuška (IV. r.): „O lukařství".

V X. — 13. února — kol. Matuška: „O lukařství".

V XI. — dne 20. února — kol. Matuška: „O lukařství" a kol. Smetana (III. r.): „Pěstování květin v zimě".

Ve XII. — dne 28. února — kol. Dráb (II. r.): „O zalesňování" a kol. předseda: „Praktické pokyny pro hospodářství".

Kroužek stal se členem „Hedvábnického spolku pro království České v Praze". JEDNATEL.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Jako předešlá léta, tak i letos pořádána v semináři našem Cecilská zábava, která tentokráte vydařila se nade vše očekávání. — Na den 28. ledna 1906 svolána valná hromada, na níž promluvil vlp. Jukl „o odborovém sdružení". Poutavě líčil

řečník, že otázka sdružení odborových není novinkou; již v dobách nejstarších, zvláště u Římanů sdružovali se řemeslníci v odborové spolky a lze říci, že i středověk v ohledu tom byl ještě dále, než doby naše. Když se objevil liberalismus, společenstva zanikla. V Americe, v Anglii však přece dělníci se tajně organisovali, ač jim žalář hrozil, a vymohli si časem schválení svého společenstva, jež se rychle vzmáhalo. Na pevnině evropské začal ruch nejprve v Německu, kde sociální demokraté organisovali dělnictvo po příkladu Francie, jenom že chtěli založených sdružení užívati k politickým záměrům a toho v Anglii nebylo. Dělníkům křesťanským toto znásilňování politických i náboženských názorů se nelíbilo i počali si budovati organisaci svou, křesťanskou. Čeští socialisté, co viděli u sousedů Němců, jali se prováděti doma a rušíce spolky vzdělávací, nahrazovali je odboraými a politickými organisacemi. Proti nim křesťanští dělníci teprve před 5 lety na schůzi v Týništi n. O. zřídili si všeodborové sdružení. S počátku mělo mnoho bojů, zvláště proti nedůvěře a neznalosti dělníků, kteří neviděli v něm nic dobrého. Neznali ještě dobře účelu odborového sdružování, že má totiž vésti k zlepšení hmotných poměrů dělnictva, že má vyrovnávati kontrasty mezi dělníkem a pánem jeho, pomoc členům svým poskytovati v nemoci, neštěstí a v době nezaměstnání, podporovati dělníky v jejich záležitostech úředních jako ve příchu, čeliti proti sorganisovaným kapitalistům i názorům vládním, někdy ne scela správným, šířiti vzdělání u členů svých, — a za tím účelem šíří tisk, knihy i časopisy, zvláště časopis „Práce“. — Slabé jest dosud sdružení toto a potřebuje podpory; neboť možná, že již brzo rozpoutá se bouře se strany sdružení sociálního, a tu musí býti strana křesťanská připravena. Mnoho jest ještě dělníků neuvědomělých, a proto třeba jest, by i kněží, kteří s lidem pracují, je na svou stranu přivedli, abychom, když všechny stavy se sdružují, i my zřídili stranu mocnou v zájmu nás samých.

Jeho bisk. Milost ráčil vypsati odměnu na nejlepší práce z dogmatiky, historie a studia biblického. Thema práce dogmatické jest: „Pryč od Říma“, historické: „Křesťanství a život církevní v Čechách za králů Lucemburských až po Husa“, a z biblického studia: „Lectio ss. scripturae in linguis vernaculis“.

Dne 1. března pořádali jsme **akademii** na počest 25leté činnosti professorské vldp. prof. **Fr. Šulce.**

Venkovské knihovny odborem knihovním opět rozmnoženy, vyměněny a nové založeny.

Všem Jednotám přání hojného zdaru!

IZ ZAGREBA.

Rad „Zbora duhovne mladeži zagrebačke“ započe je ove godine svečanim otvorenjem konferencija dne 12. XI. 1905. Č. g. predsjednik poriva je oduševljenim riječima na rad. Tu se čula pjesma, tu svirka. — Č. g. **Stepinac** jesgrovito je predavao, kako je potreban študij socijalnog pitanja. V istinu je „Zbor“ vrućе želio da svoje članve študijem najozćenitijega i najzamošnijega pitanja moderne dobe što većma zainteresuje, e bi se tako u naučna nastojanja naših bogoslovaca uneslo života i praktičnosti. U tu svrhu upriličila se sedmična predavanja o socijalnom pitanju, koja drži dr. J. **Lončarić.** Dosele iznesle se i osvjetlile osnovne teorije socijalizma. Od onoga, što se u tom smjeru ljetos u nas dosada uradilo, spomenut ću samo lijepu i lapidarnim stilom napisanu ranju: „Historički materijalizam s obzirom na vjerski fenomen“, koju je za „Zbor“ napisao č. g. P. **Turina.** Osobito je srećna pišćeva misao razmatrati historički materijalizam, taj osnov socijalizma, po talijanskim autorima (Loria, Ferraris i dr.) jer u Italiji se socijalizam najizrazitije razvio, tu se kriva teorija najvećma približila praksi. — Dakako, da se u „Zboru“ uzato nijesu zanemasile običajne nedjeljne apologetske, filozofske i literarne konferencije.

U ovaj par pripravlja se „Zbor“, da i ove godine proslavi svečanom akademijom uspomenu Tome Akvinca. Iz programa spomenut ću dvije najljepše točke: Šaznanstvene literarne strane radnju č. g. Lajtmana „Evolucionizam i Katol. dogme“; a s umjetničke (jer sudjeluje i naš glazbeno-pjevački „Vijenac“) Lisinskovu komposiciju „Oče naš“.

Uz pozdrav

Lj. Kežman, bogoslovac.

ZBOR DUHOVNE MLADEŽI U DJAKOVU.

Mila braćo!

Javljam vam promjenu u upravi našega „Zbora“. Dne 11. siječnja o. g. izabran je za predsjednika Matija Belić, za tajnika Roberto Bezetzky, za blagajnika Tomislav Božić, za knjižničara Stjepan Horvat, za trgovca Ferdo Ćurilović, za censore Mihovil Smokrović, Nikola Latinović i Mate Perić.

Radost i tuga traže si druga, te se i ja obraćam k vama, nu ne, da veselim bratskim srcem vašim uveličam radost svoju, nego prije, da nađem plačidruga, da mi cjelovom bratskim bolnu susu žalosnicu smutnih vjedja otare.

Grabežljivi vuci provališe u naš ovčinjak. Poklaše i izraniše nam ovce i jaganjce.

U tijelo hrvatskog naroda, koji je kulturu svoju osnovao na kršćanstvu, koji kršćanstvu zahvaljuje, što jošte postoji, stade grabežljiva zvijer bezvjerstva velikom silom zadirati svoje otrovne pandže.

Bolno se pitam riječima pjesnika-kralja: „Lammah rgeśu gojim uleummim jehgurik? Jitjaccebu malke — erec verozenim nosedu — jahad al-jahve ve al-mešiho?“ — Zašto buče narodi i puci razmišljavaju uzaludna? Skupljaju se kraljevi zemlje i knezovi seupaju na Jahvea i pomazanika njegova). (Ps. 2, 1. 2.) Zašto su si gotovo sve hrvatske novine, časopisi, književna društva uzela za zadaću, da vjeru Hristovu sruše sa prijestolja hrvatskih srdaca?

Ali neka ih! Nek pobijaju, nek niječu, nek iskrivljuju, neka se rugaju najsvetijim otajstvima vjere Hristove; neka govore, da je vjera protivna znanosti; neka nesmiljeno gaze kršćanski moral; neka poganim perom blate ime Isusovo i Neoskvrnjeno — Začete, ipak će oni biti „podnožje nogu“ (Ps. 109, 1.) Gospodnjih.

Šta više možemo se veseliti njihovim napadajima u onom smislu, u kojem crkva na veliku subotu pjeva: „O sveti griješe, koji si zavsijedio tolikog i takog Otkupitelja“. Možemo im reći: Dobro nam došli huljitelji Otkupitelja našeg i Njegove prečiste Majke, jer ste vi pokrenuli uspavanu energiju u katolika.

Njima imamo zahvaliti, što je u kratko vrijeme osnovan na katoličkom temelju filozofski časopis, lijep broj novina te najmladje milo čego: glasilo hrvatske akademske omladine. Njima imamo zahvaliti, što je potaknula misao katoličkih sastanaka. Dà, njima imamo zahvaliti, što je sinulo proljetno sunce kršćansko socijalne akcije medju Hrvatima.

Ni mi bogoslovi ne ćemo, da budeme zadnji u toj plemenitoj borbi, u tom svetom radu. Ako božansko Srce blagoslovi naše nastojanje i mi ćemo prema svemu tomu udesiti svoj privatni študij; nastojat ćemo, da se nadopuni naša naučna osnova; tastajat ćemo se sa našom naprednijom braćom českom i slovenskom, te ćemo se od njih učiti rezati glave onoj stoglavoj hidri, te ćemo svoje nastojanje okrunčti — kako veselo na to kuca srce Hrvata bogoslova! — sjajnom krunom: bogoslovskim časopisom.

Vama, braćo Česi, koji ćete nas — uvjeren sam — bratskom ljubavlju potpomagati, šaljem lijep pozdrav svoj i braće svoje.

Matija Belić, predsjednik „Zbora“.

IZ ZADRA.

Milá braćo!

Odazivljući se rado Vašem pozivu, evo me, da vas obavijestim o radu našeg „Zbora“ kroz prvi semestar ovu školske godine.

Za ljetošnje razdoblje bjehu izabrana u upravu društva ova gospoda: za predsjednika Antun Šare IV. god., za podpresjednika Stjepan Bojanic IV. god., tajnikom Frano Milat III. god., blagajnikom Ljubo Bačić II. god., knjižničarom Ivo Gjuračić III. god. a za članove književnog odbora Vinko Fulgosi IV. god., Rudolf Pian IV. god., Josip Grgičević III. god., i Toma Mihatov II. god.

Kako nam Sjemenište raste svake godine brojem gojenaca, tako i u naš „Zbor“ pridolazi sve to više članova. Ove nas godine ima 25. Tek su četiri godine, da se je naš „Zbor“ osovio na svoje noge, pak za tako kratko vrijeme nije još moguće, da se društvo može potpuno razviti, nu mi se tomu nadamo već u nedalekoj budućnosti, jer se sve to bolje i uspješnije kreće naprijed. Čitanjem radnja marljivo i ove godine nastavljamo. Kroz ovaj semestar bile su pročitane tri radnje i to g. Lovra Totića II. god. „Galileo Galilei i katolička Crkva“; g. Antuna Žegure: „Obraćenje Hermana Cohenna“ (prevod po francuskom) i g. Frana Milata III. god.: „Uzor-majka u hrvatskim narodnim pjesmama“. Neumorno se radi oko prevadjanja sv. Pisma za naš puk, i ako nam to podje za rukom, udovoljit ćemo jednoj od davnih potreba hrvatskog naroda, koji još nema priručnog prevoda. Član Grgičević preveo je na hrvatski lijepu raspravien presvjetlog kneza-biskupa ljubljanskog Dra Jeglića: „Ali Boga stvarnika res ni treba?“ i kanimo s njom čim prije u tisak. A sarajevska „Vrhbosna“ počela je novom godinom objelodanjivati prevod krasnog djela, nagradjena od francuske akademije, Jves Guerdec-ova: „Pisma jednog seoskog župnika, — takodjer jedan od plodova dugogodišnjeg rada našeg „Zbora.“

I tako, kako rekoh, naš „Zbor“ polakoali odvažno kroči naprijed. Bog je dosadašnji njegov rad dobrahno blagoslovio, pak se nadamo, da ga i unaprijeda neće zapustiti, te da će i zadarski bogoslovci stupiti u jedno kolo sa braćom širom domovine, eda složno porade na dobro svoga roda, kao što i s ostalom braćom po slavenskim zemljama, da se tim pokažu dostojnim sinovima velike majke Slave.

Član „Zbora duhovne mladeži“.

IZ LJUBLJANE.

Bratje!

Daneš vam podajemo poročilo o društvenem delovanju v našem semenišču v minulem I. tečaju.

Govorniške vaje: 21. oktobra: predsednik tov. Demšar (IV. l.): „O cerkvenem govorništvu; 4. novembra: tov. Dagavin (III. l.): „Svôboda in demokracija“; 4. novembra: tov. Dimnik (II. l.): Grof Leo Thun: „Pij IX. naš vzor in njega opomini“; 18. novembra: tov. Klinar (II. l.): Skarga: „Druga bolezen poljske republike“: Nestega“; 18. novembra: tov. Čadež (II. l.): Oidelek iz Ciceronovega govora: „Pro Milone“. „Smrt Klodija dobrota za državo in kazen za njegove pregrehe“; 2. decembra: tov. Kogovsek (IV. l.): „Lažikultura v loči krščanske ornike“; 2. decembra: tov. Trdan (II. l.): „Zadnji nrsveti Mirabeau-a, kako odpomoči razpalim socijalnim razmeram“.

Ciciljansko društvo. V našem ciciljanskem društvu je nastala letos veka stagnacija vsled prehodne dobe iz oficijalnega korala k staremu tradicijonalnemu ali pravemu gregorijanskemu koralu. Tov. predsednik Janko Sedej se je v velikih počitnicah udeležil koralnega kurza pri o. benediktincih v Sekovi in je predaval 5. Januarja l. l. „O zgodovini tradicijonalnega korala“ v našem društvu. Upamo, da se bo življenje v tem društvu kmalu poživilo, ko se bodo člani natančneje seznanili z tradicijonalnim koralom, in ko dobimo v roke potrebne knjige.

Socijalni klub. 28. oktobra: je predaval v socijalnem klubu tov. **Vadnal** (IV. l.): „Slovo o zadrugi“; 11 **novembra** je nadaljeval tov. **Vadnal** svoje predavanje: „Slovo o zadrugi“; 25. **novembra:** tov. **Dagarin** (III. l.): „21 strank v avstrijskem parlamentu“; 9. **decembra:** tov. **Markež** (III. l.): „Hrvaško državno pravo in politične stranke v banovini“; 23. **decembra:** Socijalna demokracija: 1. „Teoria in razvoj“ (tov. **Dagarin** (III. l.); 2. „Stanje socijalne demokracije po svetu (tov. **Markež** III. l.); 3. „Stanje socijalne demokracije na Slovenskem“ (tov. **Kepec** (III. l.); 13. **januarja 1906:** Delavska strokovna organizacija po svetu, zlasti na Nemškem (tov. **Kepec**, III. l.); 2. Principijelna vprašanja o strokovni organizaciji (tov. **Dagarin**, III. l.); 3. Strokovna organizacija na Kranjskem (tov. **Demšar** (IV. l.).

Cirilsko društvo. O delovanji našega društva za pisateljske vaje v minulem tečuju sem poročal že zadnjič in mi danes preostaja le še par stvari.

Na X. rednem shodu (19. XII. 05) in na XI. (9. I 06) je bila živahna debata o Cankarjevi „Pobožni povesti“, katero je bral na IX. rednem shodu. Na XII. rednem shodu 16. jan. je čital tov. **Pečarič** (II. l.) razpravo: „Cerkev — nevesta“; na XIII. 23. januarja pa tov. **Rihar** (III l.): „Nekaj potez iz ruske narodne duše“. XIV. redni shod je bil zadnji v minulem tečaju. Tov. **Erjavec** (I. l) je čital ciklus pesmic.

TAJNIK „Cir. dr.“

Z PRZEMYŚLA.

Drodzy Bracia!

Projekt urządzenia **wieczorku ku czci Adama Mickiewicza**, o którym wspominałem w poprzedniej korespondencyi, istotnie urzeczywistniono. Wieczorek ten urządzony w dniu 26. lutego b. r. powiódł się bardzo szczęśliwe i odpowiedział bezsprzecznie wymaganiom wszystkich. Na program złożyło się: 1. Słowo wstępne. 2. Orłowski: „Wieniec pieśni polskich.“ Chór. 3. Tymolski. Polonez Smutnego. Orkiestra. 4. Pogonowski: „Spartanka.“ Deklamacya z fortepianem. 5. Zawadzki: „Szumka ukraińska. Flet z fortepianem. 6. „O społecznych poglądach Adama Mickiewicza.“ Odczyt. 7. Moniuszko: „Flis,“ śpiew, solo z fortepianem. 8. Arya z opery: „Poliutto.“ Orkiestra. 9. „Wśród opok i jarów.“ Chór.

Zbytnią byłoby rzeczą rozwodzić się nad pochwałami, na jakie zasłużyło sobie wykonanie i oddanie wieczorku. Zbytniem również byłoby opisywać, jak silne wywarł on na każdym z nas wrażenie, jak pokrzepił i rozbudził nasze umysły i ducha naszego, ile wywołał myśli i poważnych refleksyi, ile szczerych i gorących uczuć! Tylokrotne więc doświadczenie stwierdza, że wieczorki tego rodzaju są dla stosunków miejscowych niezbędną koniecznością, są rzeczą niezmiernie cenną, dobrodziejstwem nieocenionem. One bowiem umysłowi zagłębiającemi się tylko w badaniu i poznawaniu głębokich prawd teologicznych, nie dozwolą równocześnie zapomnieć o swym narodzie, swej Ojczyźnie, o obowiązkach, jakie każdy dobry syn i zacny obywatel ma spełnić również wobec swej Matki. Każą mu ją ukochać sercem całem, jej też żyć dolą i szczęściem, z nią się razem cieszyć i weselić, z nią wspólnie boleć, płakać i cierpieć! . .

O! jak to pięknie wypowiedział wierszem wielki mąż czeski Sušil:

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlasť — ty v mojich milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.

Praca kongregacyjna rozwija się w dalszym ciągu pomyślnie. Szczególniejszem ożywieniem zaznacza się kółko historyczno-literackie. Z zapałem wzięło się do pracy i przy wytrwałości w krótkim stosunkowo czasie dało nam szereg dobrze opracowanych odczytów. Kol. **Lasek** (II. r.) odczytywał pracę swą: „O Legionach polskich“.

Bardzo podobał się odczyt kol. Jana Tarnkowskiego (IV. r.) na temat: „Lucyan Rydel a współcześni.“ Odznaczał się ów odczyt barwnością i kwiecistością stylu i polotem bujnej wyobraźni. Nietylko z zakresu literatury najnowszej, ale również i z malarstwa mieliśmy sposobność posłyszeć wiele ciekawych i pouczających rzeczy. Kol. Lutecki (III. r.) zajmujący się gorąco malarstwem, przedstawił nam w bardzo gruntownie opracowanym odczycie: „impressyonizm“. Wnajnowszym czasie przysłuchujemy się z zajęciem pięknemu odczytowi kol. Ostromirskigo (IV. r.) na temat: „Kongregacya Maryańska w szkołach średnich.“

Kółko ogrodnicze pracowało dotychczas więcej teoretycznie. Praca bowiem praktyczna nie mogła się jeszcze dotąd rozpocząć. Praca więc ta streszczała się w opracowaniu odczytów, które były następujące: 1. „O hodowli kwiatów doniczkowych“ (kol. Jórasz, II. r.). 2. „O założeniu szkółki“ (kol. Kobak, I. r.).

Ze sprawą Kongregacyi nie łączy się wprawdzie ściśle i bezpośrednio jedna sprawa, o której zamyślam wspomnieć, jednakże ponieważ jest ona wypadkiem wielkiego i doniosłego znaczenia, a zarazem stanowi przedmiot i treść licznych obrad, pagodanek i diskusyi kongregacyjnych, myślę, że nie będzie od rzeczy i o niej też słów parę napisać. Mam tu mianowicie na myśli sprawę „Związku katolicko-społecznego“. W Przemyślu u nas narobił wiele krzyku i hałasu ten „Związek katolicki“. Twórcą jego jest nasz Najprz. ks. Biskup Pelczar. Najprz. ks. Biskup widząc pracę dotychczasową rozlicznych stowarzyszeń chrześciańskich wiodącą żywot nędzny i opłakany, a pragnąc ją wzmocnić i ożywić, przedsięwziął stowarzyszenia te wszystkie w jednem środowisku złączyć i zespolić, i zespolenie to na obszar całej swej dyecezyi rozciągnąć. Zadaniem „Związku“ jest obrona spraw i interesów religijnych, narodowych i społecznych. Dąży więc Związek do pogłębienia i ugruntowania religijności, do zaprowadzenia większej konsekwencyi między wyznawanemi zasadami katolickiemi a życiem codziennem jednostek; dąży do ściślejszego zespolenia i zsolidaryzowania się narodowego, a nadto pragnie ukoić rany i cierpienia klas pracujących, robotniczych, najbardziej upośledzonych przez niesienie im pomocy i pociechy. Pragnie więc duchem Chrystusowym, duchem miłości owiać dotychczasową „bryłę“ społeczenistwa i wprowadzić ją na nowe, lepsze tory. Pragnie urzeczywistnić myśl papieża Piusa X.: »wszystko odnowić w Chrystusie“. O! jak by lepiej było wówczas na ziemi, gdyby to hasło wielkie w sercach wszystkich znalazło oddźwięk!.. a oddźwięk silny, zgodny, harmonijny! Miłość bliźniego by nad wszystkiem władała, królowała!.. Wówczas „walka o byt« nie pojawiałaby się w tak strasznej i potwornej ohydzie, a samolubne zasady Nietschego znikłyby bezpowrotnie, nie znajdując nawet dla siebie podkładu. Jakżeż więc w samą porę, w sam czas pojawia się ten „Związek“ i jakie piękne niesie ze sobą myśli, jak wspaniałe slażenia, jak zbawienne i wielkie pomysły! Dotąd dużo zawsze o kwestyi społecznej mówiono tylko i pisano, rozprawiano o robotniku nie wiele jego potrzeby i niedole znając, ale pracy rzeczywistej, pracy czynu nie wiele było, lub jeżeli jaka była, to była rozstrzelona, bez przewodniej myśli i celu, bez programu i jedności. Zespolić więc te rozstrzelone siły w jeden potężny zastęp, skojarzyć je w zgodną harmonię do wspólnej pracy, do wspólnego boju, nadać tej pracy jedną myśl przewodnią, — to rzecz wielka i doniosła. Aby więc społeczenstwo tylko zechciało należycie ocenić doniosłość tej sprawy, a oceniwszy doskonale, wszystkiemi siłami swemi popierać dażenia te — tak piękne, tak szczytne, tak zbawienne!

Załączam dla Wszystkich Braci serdeczne pozdrowienia.

Eugeniusz Okoń.

W KRAKOWIE 17. lutego 1906.

Szanowna Redakcyo!

Za wielkę poczytuję sobie przyjemność, że mam sposobność zaś o naszem semynarium napisać.

Gotycki gmach seminaryum strzela swobodnie w górę i pełno u nim światła, tak że na każdego robi miłe wrażenie. Jen wygląd zewnętrzny zestraja się z duchem, jaki w seminaryum panuje, t. j. z duchem swobody i miłej teologicznej pracy. Seminaryum nasze bowiem jest nowe i zaprawadzono w niem wiele zbawiennych reform. Główny nacisk kładą nasi przełożeni na gruntowne wykształcenie zawodowe i niezbędne wyrobienie wewnętrzne, ale to nieprzeszkadza wcale temu, że znajdujemy jeszcze czas na przyjemniejsze i swobodniejsze zajęcia. Do takich muszę przedewszystkiem zaliczyć urzadzenie wieczorku, w którego program wchodziły popisy chóru seminaryalnego, orkiestry skrzypcowej i mandolinowej, monologi i mała sztuka dramatyczna.

Mamy w seminaryum „Towarzystwo bratniej pomocy Alumnów“, które ma na celu wspomaganie pożyczkami biedniejszych Alumnów, i dlatego dla wielu z nas jest ono prawdziwem dobrodziejstwem. Jest dokonale zorganyzowane i posiada zapewnioną przyszłość. W każdym roku urządza dwa walne zgromadzenie.

„Kongregacya Maryańska“ ma też swoich członków między klerykami, ale zbyt żywotnie nie manifestuje swojej działalności, dlatego też nie widzę potrzeby dłwej nad tem przedmiotem się zatrzymywać.

Ole życie skupia się w „Czytalni Alumnów“, która pomieszczona jest w obszernej i jasnej sali. Mamy kilkonaście najsławniejszych i najpoważniejszych polskich i niemieckich miesięczników, kilko tygodników i kilko poważnych dzienników. Każdy z nas może się dokonale zaposnać z najważniejszemi politycznemi i społecznemi bieżącemi kwestyami i stąd też salę „Czytelni Alumnów“ można śmiało — po pięknie malowanej kaplicy — zaliczyć do najprzyjemniejszych miejsc w seminaryum. Utrzymanie „Czytelni“ kosztuje rocznie przeszło 120 zł. (240 kor.), a zawdzięczamy to hojności Księdza Biskupa.

Wasze czasopismo „Muzeum“ budzi u nas wielkie zainteresowanie, ale, niestety, od pokochania tego pisma wstrzymuje nas jedynie mała znajomość języka czeskiego. Zazdrościmy Wam! Była wprawdzie i u nas myśl redagowania jakicyoś czasopisma przez kleryków, a zamiar ten wyszedł z seminaryum Lwowskiego, i był przez wszystkich mile pochwycany i projektowane czasopismo miało jednoczyć wszystkie seminarya polskie z pod wszystkich trzech zaborów, ale widocznie napotkał na wielkie trudności (które w przybliżeniu są mi zname), i nie przyszedł do skutku, bo oczekiwanego organu kleryków dotąd nie widziałem.

Głośne są Wasze coroczne zjazdy w Welehradzie i sam się nawet raz na ten zjazd wybierałem, zachycany przez jednego nadzwyczoj mi przyjaznego kleryka (a obecnie kapłana) z Ołomnúca, ale na przeszkodzie stanoły mi głównie braki finansowe; jak mogę słusznie umiemać podobne przeszkody nie dozwalają i niejednemu z moich kolegów wziąć udziału w zjedzie, choćby tego gorąco pragnął.

Piszę tę sława z radością i wielką nadzieją, że niedługo już — da Bóg — nadejdzie czas, w którym spełnią się serdeczne życzenie i pragnienie wielu i ujrzymy się silniej i lepiej zjednoczonymi. Dlatego też życzą Wam, kochani Bracia, by praca Wasza, która ma na celu tak szczytne i chwalebne idee, przyniosła jak najwieksze owoce i byśmy już niezadługo ujrzeli się olśnionymi słonecznym blaskiem wielkiej idei, która wschodzi nam świtająca zorzą.

Załączając serdeczne pozdrawienie zostoje zawsze oddany

JÓZEF MAZUREK.

* ROZMANITOSTI. *

Sv. Čech a náboženství. Celý snad národ oslavoval v minulých dnech 60. narozeniny svého nejpřednějšího eminentně českého básníka — epika, historiografa vnitřního života národního a zároveň věštce slavné budoucnosti Slovanstva, již jako druhý Kollár zapěl nadšený hymnus ve „Slavii.“ I nám byl vždy Čech sympathickým: již jako vzácný umělec podivuhodné techniky, vždy čistý, povznešený nad denní boje, ideálně zanícený pro dobro lidstva vůbec a svého národa zvláště, třebas někdy trpce a ostře šlehající ve svých satirách všechny jeho vady a lži, ponořující se vážně do sociálních záhad, jež snaží se rozřešiti láskou a spravedlnosti. Byl také v prvních pracích dosti šetrným k našim náboženským citům, ač někdy dovolil se tu i tam utajenou i zjevnou narážku nebo ironický posměch na církev i víru (na příklad na „Václavu z Michalovic“) Ale to bylo celkem výjimkou a proto byla jeho díla vítána s radostí s katolické strany; ano „Václav Živsa“ je t na některých místech skoro básnickou apologií náboženství, zvláště tam, kde se jedná o shodě vědy a víry a o životě záhrobním. Farář vyvrací duchapně všechny námitky Živsovy a donutí jej uznati, že kam věda nesáhá, temno jest: vědě že k badání jen úzký okruh je vytýčen, pokud smysly člověka vnikati může. Co za tím, o tom chová jen matné tušení, neskytá žádného světla a člověk by přece rád odhalil tajemnou tu roušku. A tu musí uznati, že v „bouři pochyb spasným nám září víra majákem.“

Proto pochopitelno, jaký rozruch vyvolala některá čísla „Písní otroka“, zvláště pověstné číslo XVIII. Nejedná se v oněch verších ani tak o náboženství, jako spíše o nadužívání náboženství, a třebas je v nich snad mnoho pravdy, je v nich jistě také mnoho nepravdy a nespravedlnosti... Ale v „Písních otroka“ jest Čech satirikem osob a jejich chyb, podává více názory sociálně-demokratické, než náboženské Svůj náboženský program, své Credo, vyjádřil teprve v „Modlitbách k Neznámému“

Jaké jest tedy jeho náboženství? Naznačuje to již dosti nápis sbírky... Ne víra, ale jen slabé — tušení Neznámého. Ve stáří počíná chladněji uvažovati o těžkých otázkách životních, nemůže jej uspokojiti hrubý materialistický názor světový, jemuž v bouřích podlehlo náboženství mládí, odhazuje jej a na troskách nevěry buduje si nový chrám „čisté lidskosti“, k němuž vede jej vřelý cit pro dobro všeho lidstva, trpícího v moderním otroctví sociálních nesrovnalostí. Tedy náboženství, o němž se nyní tak rádo mluví — humanismus, ovšem čistý, ušlechtilý, ale přece pouze humanismus bez osobního Boha a bez toho, co tvoří podstatu každého náboženství: bez positivního poměru člověka k Bohu.

Mluví ovšem také o Bohu. „Vím, že jest, a věřím, že jest láska.“ Ale vždy jest to jen nejisté, kolísavé tušení Neznámého, na jehož jménu nezáleží:

V ty taje lidský nepronikne duch
a zve-li ten jej Příroda, ten Bůh,
ten jinak: vše to prázdná pouze hláska.

On je „nad Boha samého, jak po lidsku jej cítíme.“ „Co značí lidský spor, zda jedno jsi či mnoho“:

Tys nad vše veliký a nepostižně malý,
v atomu neskonalý,
ty's věčností i dobou,
a spolu žádné z obou,
ty's hmota, duch i více, ty's veškero a nic.
Ty's ve všem kolkolem...

Je to tedy pantheismus, k němuž básník dospěl (Fajšbaus nazývá to „novokřesťanstvím“!) Při tom však nemůže se zbaviti vzpomínky na náboženství mládí, na doby dětství, obetkané sny palestinskými a jordanskými, s nimiž vyrostl, jichž

zcela nikdy se nezbavil a jež nyní zvláště, jak vyznává, počínají kol jeho čela. Je to hlavně postava Kristova a jeho prvních stoupenců, kde vidí nejlépe uskutečněny své vznešené ideály, v jeho lásce, chudobě, obětavosti... Ale také nic více: jeho Kristus netrůní na oltáři jako Bůh, svatozář božství strhána tím, jehož rty volají: „Příroda — matka — z ní a do ní rosteme jak stromy v lese, nic nevědouce.“ Kristem jen pronikla ta dvě slova: Láska a Mír, jak nebes zvou, útěcha obtíženým, spása ponížením... Časem oblušil je pokřik zloby. Ale jednou zase zavládne zákon Lásky a skutkem se stane dávno slíbená říše Míru,

kdy jen láska bude místo práva,
zbraní hlomoz navždy onemí...
až bez chrámů zem celá bude chrám
a vy jen svícemi v něm, snivé hvězdy!

Musí ovšem předcházeti velká bouře sociální, „jež mraky své již nad obzor nám věží,“ které nezastaví žádná moc na zemi, „ni rachot děl, ni hlaholy všech zvonů.“

Výsledek tedy? Mnoho a mnohé negace, nejisté tušení bytosti, jež snad ovládá svět, nebo již snad je svět sám, mlhavé touhy o budoucnosti. Účelem člověka na zemi: poslouchati vnitřní hlas, jenž pudí k dobrému, k lásce, obětavosti, rovnosti... Pěkné ovšem ideje, ale jak patrno, vytryskují pouze z citlivého, ušlechtilého srdce básníkova, nemajíce základu na zákonu božské pravdy, věčné, kategorické, vždy očišťující a reformující jak jednotlivce, tak celou společnost. A bez tohoto positivního základu zmizí nepovšimnuty, ztratí se bez užitku, jako kdysi vznešené zajisté pravdy některých filosofů pohanských. Jedině náboženství, opírající se o Boží autoritu, nedává jim zmizeti a uvádí je k platnosti, tu hlouběji, tu povrchněji. Čech viděl patrně jen ten povrch, dal se odraziti lidskými chybami v církvi. Kéž by byl šel ještě hlouběji a poznal, co jest v ní opravdu božské! E. M. (Br.)

Otčenáš v malbě. Otčenáš, tato denní nejvznešenější modlitba miliónů, již nás naučil sám Pán, vždy poutala k sobě pozornost duší hloubající ch, které nalésaly v ní zdroj hlubokých všelidských myšlenek a duchovní útěchy, poutala i pozornost umělců, kteří snažili se ji pochopiti, vyložiti a ve svá díla vtěliti. Poesie, hudba a přirozeně nejvíce malba, každá svým směrem, snaží se vystihnouti její krásu a hloubku, zachytiti ten základní akkord, jehož resonancí rozechvívají se při modlitbě tajemné struny naší duše.

V malbě je významno zvláště pět Otčenášů, na nichž dá se také pěkně demonstrovati postup moderního umění a myšlení: Čecha Josefa z Führichů, Němce Ludvíka Richtra, Poláka Mecíny Krzesze, pak Alf. Muchy a Fr. Bílka.

Prvé tři jsou si příbuzny rozdělením obrazů dle jednotlivých proseb, jejich pojetím i jednoduchostí, prostotou a jasností výrazu. Neobsahují žádných záhad, docela konkretním způsobem jednoduše a výmluvně symbolisujícím všechny prosby mluví k srdci prostým, nábožensky zanícenýmu. Jsou definitivně ukončeny. Platí to hlavně o Führichovi hlavním zástupci směru nazarénského u nás. Obrázky Ludv. Richtra jsou roztomilé svým idyllicky lidovým ovzduším a dětskou poesií. V Otčenáši Mecínově je pozoruhodno, že na všech obrazech vystupuje postava Kristova; jsou také zajímavy svými barvami a svým polským lokalisováním, jinak však nevynikají nějakou zvláštní intencí, nebo silou myšlenky.

Docela jiného směru jest již Otčenáš Muchův. Zachoval také rozdělení dle proseb, ale liší se ode všech významně svým symbolismem jak v ornamentové výplni kartonu prvního a druhého listu každé prosby, tak i na třetím světlotiskovém obraze, znázorňujícím vždy ve velkolepé scéně některý moment duševního processu očisty břišníkovy. Je to cesta od probuzení k životu paprskem pravdy, z propasti temnot až k vyšinám ideálu, kdy očistěna ocitne se duše tváří v tvář nejvyšší bytosti. Celý Otčenáš hraje bohatstvím nejpestřejších ornamentů komplikovaných z hvězd a oblaků, z květin, pledů a bizarních tvorů. Symboly jsou většinou známé, častěji

užívané, nehluboké, spíše effektní (granátová jablka: milost boží, zvonky: sláva boží, lilie: čistota, růže a trní: dobro a zlo a p.).

U Bílka jest myšlenkový postup podobný: zobrazuje také návrat duše k Bohu, jakmile si uvědomila svůj stav a svůj cíl („Jsem! Proč jsem? Co tu chci? Jakým musím býti, bych věčného návratu k Otci dosáhl?“), zobrazuje drama Pádu a Milosti, Tmy a Světla, cestu ke spáse a vykoupení, cestu především křesťanskou: kříže, pokání a litosti i konečného štěstí. Na ten jediný moment upírá umělec celou svou pozornost v řadě obrazů navzájem se doplňujících, plných hlubokých, nových, třebas jednoduchých, ale významných symbolů, jež nedají se jen jednou rozřešiti jako rebus, ale jež vždy a každému budou mluviti novou řečí. A tu jest Bílkův Otčenáš modlitbou psanou všelidským písmem, knihou, jež neodkládá se po prvním přečtení.

Ml. + Mk. (Br.)

Naše styky s pravoslavným východem. Čtenářům „Slavorum litterae theologicae“ je známa informační práce Špaldákova o stavu ruské mravovědy. V článku tom dotýká se prof. Bronzova, jenž v „Strannikuˇ“ zahájil ostrou polemiku. Několikrát vyměněny odpovědi a otištěny v „Strannikuˇ“. Původně šlo o rozdíl mezi amor communis a amor specialis, kteréhožto rozdílu ruští moralisté neuznávají. Dle katolických moralistů není nikdo zavázán prokazovati svým nepřátelům zvláštní důkazy přízně (amor specialis — navštěvovati nepřítele v nemoci, těšiti ho v utrpení atd.), dle ruských moralistů (Bronzova) je i k této lásce zavázán; nechtějí uznati slavné katolické autority a heuristicky ukazují na evangelické texty (Mtth. 29, 39; Marc. 12, 31; Is. 15, 13). Milovati budeš bližního svého jako sebe samého! — Bronzov ve své polemice užívá málo jemných výrazů o svém protivníku. Redakci „Slavorum litterae theol.“, nechce-li se zříci své myšlenky pracovati pro sjednocení církevní, varuje před spolupracovnictvím jesuity, od něhož jako takového nelze očekávati nic dobrého. Bronzovu se podařilo obrátiti polemiku na oblíbené svoje thema: Účel posvěcuje prostředky. O tomto thematě má ve svém kabinetě celou literaturu. Jakou? Bronzov ujišťuje, že není nakloněn protestantům, jen čisté pravdě; ale ve srovnání s katolíky protestanté nejsou pseudoučenci (jak míní Špaldák), nýbrž daleko učenější, to jest faktum. Doporučuje-li Špaldák, aby se Bronzov seznámil s novějšími pracemi katolických a poctivých protestantských učenců, prohlašuje tento, že autory zmíněné dobře zná: než Heiner, Duhr, Dahlmann, Naumann, Lehmkuhl, Noldin, Gury, E Müller nejsou nic ve srovnání na př. s Döllingrem, Renschem, Hoensbroechem, Zöcklerem, Hubrem! Z apostatů a nepřátel vášnivých čerpá Bronzov, a s ním bohužel tak mnozí, svoje vědomosti o církvi katolické. Dle Hubra řád jesuitský jest jen pro drzou lež a podvod způsobilý, Jesuité padělali citáty (jako na př. Liguori), hnusně sfalšovali díla svatých otců, v každém ohledu podryli křesťanskou mravnost, a dnes na západní Rusi provozují (katolíci) tak hnusné věci. A pak prý se odvažuje Špaldák mluviti o sjednocení církví! „Nezapomeneme nikdy, že bojovný katolicismus je vždy fanatický, o nic méně, než ty nejfanatičtější sekty mohamedánské. A žádné pražské sirény nás nepodvedou!“ — Mezi ruskými theology jest dosud mnoho předsudků, citlivé samolibosti, opposice proti všemu katolickému; ani vlastním bratřím slovanským nedůvěřují. Konečně u nás jsme se doposud velice málo starali, abychom si získali jejich důvěru, ba řekněme upřímně, u nás i nyní není vůbec pozorovati nějakého zájmu širšího o církev pravoslavnou. Vše se pouchává jednotlivcům, ohromná většina našich bohoslovců neumí ani čísti azbuky. Že by nebylo dosti času? A přece u nás tak mnozí studují vedlejší předměty a věnují mnoho času na věci, jichž nikdy nebudou potřebovati. Protestantští Angličané, Němci se tak zajímají o pravoslavnou církev, a že neděje se tak bez výsledku, je patrno z četných překladů protestantských děl do ruštiny. A my, katoličtí Slované, smíme dopustiti svou nevšímavostí protesta tisíci církve pravoslavné?

Fr. Sdl. (Br.)

JAN MEJZLÍK (Br.):

Jak pohlížíme na nauku o evoluci v biologii.

(Práce v soutěži první cenou poctěná.)

(Dokončení.)

Zda možno připustiti evoluci organismu se stanoviska biblického? Z veršů 11., 12., 20. a 24., první kapitoly Genese předně vysvítá prostředeční stvoření tvorstva organického. Toť zřejmě jinaká působnost Tvůrce, než jak ji podává v. 1. téže kapitoly: „In principio creavit Deus coelum et terram.“ Slyšme sv. Tomáše Aq., jenž mistrně vystihuje onen rozdíl: „In prima autem rerum institutione principium activum fuit verbum Dei, quod de materia elementari produxit animalia vel in actu secundum alios sanctos, vel virtute (secundum Augustinum) non quod aqua aut terra habeat in se virtutem producendi omnia animalia, ut Avicenna posuit, sed ... ex virtute, primitus elementis data.“ (S. Th.) Stvoření tvorů organických poznačují theologové terminem: „Educere e potentialitate materiae.“ Suarez píše: „Sententia, magis recepta, quod solus Deus tam quam principale, proximum ac totale principium efficiens e terra tam quam ex causa materiali plantas produxerit.“ Sv. Augustin vykládá slova Písma sv. o stvoření organismů v ten smysl, že Bůh vložil již při prvém stvoření pralátce světové tak zv. „rationes seminales“, čili jak sv. Tomáš Aquin. vysvětluje termin ten: „Omnes virtutes activas et passivas, quae sunt principia generationum et motuum naturalium.“ Jest tedy dvoje kreace; při prvém konu tvůrčím Bůh „indidit ipsis elementis virtutem seu rationes quasdam, ut ex iis virtute Dei vel stellarum vel seminis possent animalia produci,“ při druhé kreaci ona pralátka kosmická se differencovala. Důležitou jest dále ta okolnost v podání biblickém, že se zdá, jakoby Bůh stvořil všechny druhy rostlinné i živočišné najednou a v té tvárnosti, jakou až dosud podržují. Zdánlivá kolise přivoděna právě různým výkladem biblického výrazu „min“, který značí tolik co náš druh neb rod a pokolení. Někteří exegesují příslušné verše příliš striktně, poukazujíce při tom na výrok Linneův: „Tot numeramus species, quot ab initio creavit infinitum ens.“ Výraz „min“ jest položen ve významu kollektivním. Posléze nesmíme zapomínati, že Bible není odbornou příručkou přírodovědeckou, a že nynější vyškolenou přírodovědu nelze srovnati se stavem jejím dávné doby tehdejší, že nesprávným jest anachronism, naše

světové názory s názory národa prostinkého (a takovými byli tehdy Israelité) stotožňovati. Rovněž sluší na zřeteli míti veliký rozdíl mezi tím, co se v Bibli považuje a předkládá za dogma, a mezi tím, co jest applikací pravd zjevených nebo tehdejším názorem. Prvé nepozbývá platnosti nikdy, jsouc absolutní pravdou, druhé možno opraviti neb postupem času doplniti. Bible dána do rukou národu ještě nevyspělému, nedovedl by proto pochopiti a porozuměti pravdám tak abstraktním, jako je stvoření všehomíra, leč se mu byly znázornily na konkrétních případech. „My chápeme," praví svatý Augustin, „nejlépe věci, v čase a v prostoru a v určité individualitě se zračící, a to právě jest příčinou postupných stvoření jednotlivých druhů " O nějakém zásadním sporu mezi evoluční theorií a Biblí nemůže tedy býti ani zmínky a to tím méně, ježto přírodověda nemá v této otázce o původu organického života evidentní jistoty, nýbrž připouští různé hypothese.

Posléze docházíme k otázce nejdůležitější, k problemu, který řešen co lidstvo jest: „Odkud člověk?" Bible výslovně učí, že člověk jest od Boha stvořen k jeho „obrazu a podobenství", že člověk celý tělem a zvláště duší je tvorem božím; tělo lidské učinil Hospodin „z hlíny země", duši pak do těla vdechl: „I učiněn jest člověk v duši živou". Duše jest tedy podstatnou částí člověka, formou těla. Původně byl toliko jeden pár lidí, od nichž my všichni původ odvozujeme. Písmo sv. udává též vztah člověka k ostatní přírodě, Bohem samým vyrčený: „Et praesit piscibus maris, et volatilibus coeli et bestiis universaeque terrae, omnique reptili, quod movetur in terra." Zpráva o stvoření člověka jest tak důležitou, že nelze ji přejíti bez vážné úvahy.

Co soudí věda přírodní o původu člověka? Dle fossilních památek objevuje se člověk až v předposlední periodě geologické, ve vrstvách zemských diluvialních. Jest tedy zpráva biblická, že člověk jest svým původem nejmladší pozemský bydlitel, úplně ve shodě s vědeckými výzkumy. Původ člověka však zůstane vědě vždy temným, nedostupným. Od dob Darwinových věnuje se otázce této zvláštní péče. Pithecoidní theorie ve svých různých odstínech dají se rozděliti ve 2 hlavní. Prvá z nich, jež má nejméně stoupenců, horuje pro bezprostřední a přímou příbuznost člověka s primaty, ano dokonce osměluje se výroku: Nepocházíme jen od opic, my sami jsme čistokrevné opice. Opírá se hlavně o Selenkův nález, že totiž vyšší opice mají ve svém embryonalním vývoji jako člověk diskoplacentu, kdežto u nižších opic jest placenta bidiscoidalis. Jest to ovšem upřílišené souditi z tohoto úkazu na rodovou příbuznost člověka a primatů a upřímně řečeno, nemá to větší ceny, než dosavadní známé morfologické a embryologické podobnosti mezi člověkem a opicí, ježto ani vývoj ani specielní povaha placenty nemá vztahů s přímým příbuzenstvím obou. A krevní příbuznost, jíž se Friedenthal tolik zastává, jest Wasmannovi ukvapený enthusiasmus, který nejlépe charakterisován, že z pouhého „zdá se, že" stanoví všeobecně platný zákon.

Naproti tomu druhá theorie zavrhuje učení o původu člověka primatů a o bližších svazcích příbuzenských. Jí jsou člověk a dnešní opice posledními členy dvou úplně samostatných řad vývojných, které vyšly z jednoho tvaru, žijícího pravděpodobně před nebo v terciérní době. Anthropoidní opice tedy nemají direktního významu pro pradějiny lidstva. (Klaatsch.) Tak blíží se tato theorie poněkud správnému názoru. M Alsberg případně píše o bádání Klaatscheho a jiných anthropologů, „že není ani pomyšlení na přímý původ člověka z opice, a proto že o příbuzenských vztazích mezi člověkem a opicí možno snad jen potud mluviti, pokud jsou oba vzájemně poutáni ku

kořenu všeobecného rodokmenu, což konečně platí pro všechny ssavce.“ K těmto theoriím pithecoidním připojuji theorii prof. K. Snella, že totiž nepovstal člověk ze zvířete, nýbrž spíše zvíře od člověka, t. j. od základního rodokmene člověka. Onen základní, hlavní rodokmen definuje Snell jako „Die Linie der organischen Entwicklung, welche auf allen Stufen ihrer Vollkommenheit perfektibel blieb und zum Menschen hindrängte.“ U člověka duchový životní princip konsekvetně se vyvinul, kdežto zvířata jsou v tomto ohledu opožděné odnože. Co přivádí organismy a vývoj k uskutečnění, jest fantasie; poëtická fantasie v nejširším smyslu jest duchová a božská síla, jež co nejhlouběji noří se ve svět smyslný a jako vnitrný genius všechny organické útvary doprovází a vede.“ Mocný vliv fantasie nedá se popírati, že by však mohla býti tvůrčím principem vývojným, toho nelze empiricky konstatovati a proto ani připustiti.

Darwin sám vyjadřuje se o této otázce takto: „Pokolení opičí rozdělilo se na dva velké kmeny: opice Nového a Starého světa, a z těchto druhých vyvinul se v dávné době člověk, div a sláva všehomíra, z rodu tedy, jak každý uzná, málo urozeného. Člověk pochází ze ssavce chlupatého, opatřeného ohonem a špičatýma ušima, jenž žil nepochybně na stromech a obýval Starý svět. Přírodopisec, jenž by prozkoumal tělesnou strukturu živočicha toho, zařadil by jej mezi ssavce čtyřruké. Tento předek člověka pak povstal jako všichni ostatní ssavci z nějakého kopinatce neb vačnatce, ten opět po celé řadě přeměn vyvinul se buď z plazu neb obojživelníka, jehož předkem bezprostředním byla ryba.“ — K této genealogii člověka přiveden byl Darwin srovnáváním některých fysických znaků, jež má člověk (ovšem nejvíce s opicemi) společný.

A ještě podrobněji ji podává Haeckl; směle prohlašuje opičí původ člověka za „vědecké dogma“, nad veškeru jasnost dokázané: „Z jedné větve těchto posledních opic (t. j. anthropoidních) vznikl teprve v době pliocenní ‚Pithecanthropus alalus‘ a z něho konečně člověk mluvící.“ A na str. 97. svých Welträtsel píše týž: „Pro ni (= monist. filosofii) nabývá platnosti jako historická skutečnost poznatek nad míru důležitý, že člověk povstal naposled z opice, prošed napřed dávno před tím celou řadou obratlovců nižších.“ Jest prý to, tak nazval dříve opičí původ člověka, deduktivní konkluse, která nutně dovozena z všeobecného induktivního zákona descendence. Toť logická nesprávnost, která nemá ani skutečného podkladu, právě tak jako ono tvrzení Haecklovo, že poslední desítiletí vykazují všechny tak hledané a proň tak důležité tvary přechodné, z nichž lze úplně sestaviti nepřetržitou řadu předků od nejstarších poloopic až po člověka.

Virchow, který se chová velmi zdrženlivě k theorii descendenční, zove výslovně učení o zvířecím původu člověka „spekulací“, jejíž hlavní oporou je stejný organisační plán těch bytostí, které mají geneticky býti zpřízněny. „Nelze-li člověka,“ dí Virchow, „vzhledem k tělesné jeho organisaci odloučiti od ssavců, pak s velkou pravděpodobností možno se domnívati, že původ jeho není jinaký než původ zvířat.“

Člověk zařazen ihned mezi primaty a vykázáno mu přední místo v celé kategorii tvorstva. Chceme-li přesvědčiti se o správnosti této systematiky, třeba nám především zodpověděti dvě velmi důležité a v této věci rozhodující otázky. 1. Zda totiž člověk přináleží anatomicky k řádu opic a není než velká rodina opičí na nejvyšším stupni vývoje, či snad representuje svůj vlastní řád, úplně samostatný druh; a 2. otázka neméně důležitá jest, pokud a zda vůbec nasvědčují paleontologické památky vývoji člověka ze zvířete (resp. z opic).

Celková struktura lidského těla jest sice podobna stavbě těla ostatních obratlovců a tělo samo nese na sobě mnohé vlastnosti a známky, upomínající na tělo ssavců (Virchow); než suďme sami, zda možno z pouhé zevnější podobnosti, jaká se jeví mezi tělem člověka a zvířete, mezi vlastnostmi těla lidského a zvířecího a to mezi vlastnostmi případnými všeobecnými, uzavírati na skutečnou genetickou příbuznost, když ještě, jak většina autorit uznává, rozdíly jen tělesné daleko zatlačující všechnu podobnost vzájemnou. Směrodatným může nám býti výrok Burmeistrův: „Člověk liší se od opice co do tělesného ústrojí větším, vyvinutějším mozkem, stavbou kostry k přímé chůzi, silnějším vývojem pánve a nápadně typickým rozdílem obou končetin; neboť člověk má jen přední končetinu opravdovou rukou, zadní nikdy, kdežto ze čtyř rukou opičích právě opačně jen zadní jsou vždy ruce, přední však více tlapě se podobají, any nemají někdy ani palce.“ K tomu dlužno přičísti ještě více typických rozdílů, jako jsou: zvláštní tvar páteře, obratle šíjové, sternum, pak celý útvar lebky: část lbová, úhel líční, čelo, oční svalstvo, nos, ucho, zuby, vůbec každý tah a výraz obličeje, od nevinného úsměvu dětského počínajíc až po vráskované rysy požehnaného stáří. Huxley praví: „Rozdíly mezi lebkou člověka a lebkou opice i nejdokonalejší jsou veliké a znamenité.“ Podobně soudí Aeby: „Ze všeho jde na jevo, že povšechný rozdíl mezi člověkem a opicí jest značnější, než rozdíl mezi jednotlivými druhy opic.“ „Porovnáme-li mozek lidský s orangovým, orangový se šimpansovým, šimpansový s gorilliným atd., nikde neshledáváme takového rozdílu ve vývoji závitů mozkových, jaký mezi mozkem lidským a orangovým neb šimpansovým.“ (Bischoff.) Bumüller ve svém „Mensch oder Affe“, odpovídá případně na shora zmíněné dvě otázky. Výrok je sice upřílišněný (Wasmann), ale jeho jádro je pravdivé. „Rozum, řeč, převaha mozku nad vegetativní míchou a nad očima, převaha mozkovice a přímý, mocným vývojem mozku podmíněný chod (Ranke) jsou enormně důležité známky, jež nám takřka vnucují, bychom odloučili člověka, jako živočicha sice, ale rozumového a tvořícího svůj samostatný druh, ode všech zvířat čtyřnohých a míchových, postrádajících vyšší rozumové činnosti a řeči a stojících v poručí vegetativních orgánů. Třeba tedy vykázati člověku samostatné místo proti obratlovcům jako proti všem ostatním rodům živočišným, jak to také od nepaměti zdravý rozum a lidstvo bez předsudků činilo.“ Ani vyšší vývoj typu opičího (povšechně řečeno) nikterak prý nesměřuje k typu lidskému, nýbrž právě naopak odchyluje se co do lebky a jejího vývinu, okončin, povahy kostry a její části vždy více zabíhaje až v extrem. A to právě odnímá hypothetickému původu člověka z opic co největší vědeckou pravděpodobnost. Není tudíž člověk vázán na anthropoidy ani systematicky, ani geneticky. Tím méně pak lze navazovati genetickou souvislost mezi člověkem a gibbonem, neboť bude tu ještě větší potíž překlenouti propast, která zeje mezi opicemi, a zde je sráznější, než jak jsme ji shledali mezi člověkem a anthropoidy; ne, ona jest tak ohromná, že se nikdy nepodaří ji překlenouti; toho snad odváží se jen bujná fantasie, k níž netřeba exaktnosti vědecké. Tak úsudek srovnávací anatomie zní zcela odůvodněně pro pithekoidní vývoj člověka nepříznivě. Ani „biogenetický zákon“ Haecklův applikovati na člověka nelze, ježto zákon sám ve skutečnosti neexistuje, jsa pouhou fikcí a fantastickým pegasem.

Zoologie nesmí si nikterak osobovati právo, jakoby byla jedině kompetentní řešiti otázku člověka. Zde přísluší hierarchie psychologii, kterou zaujímá svou vnitrnou hodnotou. Psychologie dnes odsuzuje vývoj duše zvířecí v lidskou, stanoví mezi oběma skutečně podstatný kvalitativní rozdíl,

a nikoliv jen graduelní a kvantitativní. Tam, kde podobnost složení anatomického přestává, počíná teprve vlastní charakterické rozlišování člověka. Jednoduché duševní děje zvířecí u předků člověka se stále rozvíjely, až prý posléze vznikl nesmírně složitý duševní život dnešního kulturního člověka. Dle toho bychom musili uznati, že v duševním životě zvířat jest pojmové myšlení, že zvířata abstrahují; tomu však odporuje experience. V souhlasu s Frohschammerem, Wundtem, Müllerem, Baerem, Wasmannem a jinými můžeme prohlásiti všechny kony zvířecí za prosté associace. Aby člověk tvořil samostatnou říši, musí dle Wiesera: 1. spojovati v sobě všechny přednosti všech nižších tvorů v plné míře zdokonalené; 2. býti povznesen nad tvory nižší; a 3. musí míti své vlastní charakteristické vlastnosti a přednosti, jichž říše nižší vůbec nemá. A věru člověk spojuje v sobě všechny možné vlastnosti v jedno v míře mnohem vyšší a souladu nejlíbeznějším, kdežto u ostatního tvorstva jest jen jednostrannost, neucelenost. Člověk jest povznesen nad ostatní přírodu, jest pánem přírody, proto mu ona slouží, jest mu svěřena k libovolnému a cíli jeho odpovídajícímu užívání. Než, co zajišťuje mu panství nad přírodou? Zdaž není to právě jeho duch? Právem, neboť duševním životem, němou tváří nenapodobitelným a proto i nedostižným, povýšen jest člověk nade všemi ostatními pozemskými tvory. Rozumem, svobodnou vůlí, sebevědomím, řečí, náboženstvím, mravností, vědou a uměním, životem uvědoměle společenským, ustavičným sebezdokonalováním, pokrokem postavena ohromná hráze mezi člověka a zvíře. Máť duše lidská podobný úkol jako zvířecí, býti principem oživujícím těla, a proto též přiměřené k tomu schopnosti animalně-vegetativní; než jsouc nadto samostatného života schopna, má své vyšší požadavky. Mnozí dovolávají se věty svatého Augustina: „Quod enim manibus corporalibus Deus de limo finxerit hominem nimirum puerilis cogitatio est.“ Výrok tento, vytržen z kontextu, budí na prvý pohled domněnku, jakoby sv. Augustin popíral biblickou zprávu o stvoření člověka. Sv. Augustin totiž, pojednávaje o stvoření člověka, snaží se dovoditi z podání biblického zřejmou pravdu o nekonečné přednosti a ceně duše lidské vůči tělu, které prý jen jako ostatní těla stvořeno z hlíny země. „Sed quia,“ pokračuje zmíněný světec, „idem verbum et sapientia et virtus eius (sc. Dei) est, dicitur et manus eius non visibile membrum, sed efficiendi potentia“ . . .

Že vývoj těla lidského z tvarů nižších hotově kdyby vědecky byl dokázán, dal by se dobře srovnati s názory Bible, kde stvoření těla člověka není jako creatio ex nihilo sui et subjecti, nýbrž jako „creatio secunda“, o tom pojednává sv. Augustin, an praví, že tělo člověka bylo vlastně již stvořeno s první hmotou „per causas primordiales in rationibus seminalibus“. Wasmann pokračuje v této hypothesi úplně ve smyslu evoluční theorie a nastiňuje několika rysy onen imaginarní vývoj člověka co do těla. Původní prvotvar rodokmenu lidské specie vyskytl by se zároveň s ostatními pratvary organickými, byv s nimi současně stvořen; odtud pak možno datovati postupný vývojný pochod úplně neodvisle od druhých. Nesmíme ovšem představovati si vývoj ten jakoby člověk byl brzo rostlinou, pak živočichem; naopak dlužno spíše míti vývoj taký za jakýsi přechod ze stavu potentialního v aktualní jedné a téže specie lidské, čili za postupné zdokonalování lidského druhu.

Přistupujeme nyní k řešení druhé otázky, pokud lze dle nynějšího stavu paleontologie rozhodnouti dosud tak tajůplný původ člověka ve smyslu descendence. Paleontologie podjala se toho úkolu, zkoumajíc pečlivě historické dokumenty. Ale stejně odmítavě jako dříve srovnávací anatomie, počíná si

paleontologie v této otázce; neboť z nedostatku přechodních tvarů vůbec jakož i pro povahu materiálu svého dosavádního není s to, aby tu autoritativně rozhodla původ člověka. „Všechny snahy," dí Virchow, „nalézti kontinuitu stoupajícího vývoje od zvířete až k člověku jsou marny; neexistuje žádný proanthropus, žádný lidoop." Též Zittel soudí podobně: „Jednotlivé zbytky spolehlivého stáří v Evropě z doby diluvialní souhlasí jako všechny lebky v jeskyních nalezené, co do velikosti, formy a kapacity s ‚Homo sapiens' a jsou veskrze dobře vyvinuty. Nevyplňují však nikterak propasti mezi člověkem a opicí." Věda se tedy nevyslovuje pro vývoj člověka z opice, jelikož není dokázán žádný spojovací člen, ať bychom chtěli navázati buď u člověka neb opice v dávné minulosti. „Stejně jako tendence poloopic a opic, odchýliti se víc a více při vyšším vývoji v anatomické stavbě od člověka, mluví výmluvně proti možnosti takovéhoto spojovacího členu i všeobecná zkušenost paleontologická." (Bumüller.) Právem nazval Virchow různé ty rodokmeny darwinistických heraldiků čistě „spekulativní prací".

Nasvědčují skutečně nalezené reliquie, že fossilní člověk více se blíží opicím než člověk nynější? Vyskytly se sice zajímavé ukázky, jako na př. lebka kanstadtská, neanderská, engiská . . . a v letech 1891 a 1892 na Jávě nález Duboisův (Pithecanthropus erectus); dnes však pohlížíme na ně buď jako na zjev pathologický (neanderská), neb na typ zcela pravidelný, plemene nyní vyhynulého „homo batarus" (kanstadtská lebka). Mnohé ty nálezy jsou kusé, nepatrné, proto nemají větší důležitosti pro argumentaci. I toto nesmíme zapomenouti, že s lidskými kostmi vyskytují se též kosti souvěkých zvířat, tak že mnohdy bývá těžko určiti, pokud patří k sobě (Pithecanthropus) Branco, jehož rukou prošly nesčetné památky fossilní, a většina učenců s Virchowem v čele uznává, že není podstatného rozdílu mezi člověkem fossilním a historickým, mezi opicemi tehdejšími a nynějšími, a srovnavše navzájem fossilie člověka s opicí znovu ujišťují, že fossilní člověk nejeví větších známek vzájemného sblížení s opicí (podobně Klaatsch), nýbrž že zaujímá právě tak vzdálené stanovisko k ní jako lidé dnešní. Konečně i ta okolnost, že zbytky fossilního člověka nejsou osamoceny, vrhá sice jen slabé světlo na pozadí dob předhistorických, nicméně stačí osvětliti nám způsob života tehdejšího člověka, abychom v něm postřehli jisté obrážení se duše a její schopností a tak učinili si úsudek o nesmírném rozdílu mezi jednotvárným životem zvířat a mezi komplikovaným a svérázným způsobem života člověka za dob těch. Původ člověka a jeho pravlast jsou nám tedy dosud nedohledny; ani novější nálezy woisekský (1902), brněnský (1891), ani galley-hillský (v Jižní Anglii 1888) nepodaly nám skutečného obrazu raçy „Homo primigenius", nýbrž dle úsudku učenců představují raçu již na vyšším stupni než „Homo primigenius".

Palaeontologie mnohoslibných nadějí nesplnila, a to proto, že ani nemůže. Odtud si vysvětlíme onen ruch, který se pak úžasně rozvířil mezi darwinisty. Snažili se totiž všemožně, aby svému tvrzení o zvířecím původu člověka dali podklad ethnologický. Život předchůdce člověka uváděn v souvislost, ano ztotožňován s životem nyní žijících národů nevzdělaných, primitivních, který opět snižován na roveň životu zvířecímu. Lidé ti (snad Novo-Hollanďané, Buschmané, nebo obyvatelé Ohnivé země) podávají prý nám authentický obraz naší praminulosti, a nízký jejich stupeň kultury prý nám věrně představuje onen původní zvířecí stav lidstva. Jsou to známí „synové přírody", kteří v poměru k ostatním třídám lidstva, jež kulturními nazýváme, stojí na nejnižším stupni vzdělanosti, vedouce život zcela primitivní

spojený s myšlením a jednáním úplně samorostlým. Tělesnost tu převládá. Všimneme-li si však blíže jejich způsobu života, jinak pestrého, jejich vztahu k ostatní přírodě, dotkneme-li se duševní jejich stránky, podobající se posud klíčícímu seménku, přesvědčíme se jistě, že jest nám jednati s bytostmi rozumnými. A byť i byl stupeň lidskosti, vzdělanosti a mravnosti jejich na sebe nižším stadiu, přece tito „synové přírody“ mají s námi tytéž mohutnosti duševní, jenže zakrslé. Všude u nich nacházíme idee a motivy vyšší, všude setkáváme se s řečí artikulovanou, pojmovou, všude jeví se výmluvné stopy zákona přirozeného a mravního, u všech pozorujeme projevy nitra duševního, u všech vane duch náboženský a společenský, všichni normální schopni jsou všestranného a hlubokého zdokonalení, proto jakmile jim svitne zář kultury vyšší, šířící se ponejvíce katolickými missionáři, stávají se z nich mužové, kteří dovedou čeliti intelligentnímu Evropanu.

Jednota veškerého lidstva, jednotný původ (monogenismus), popíraná na základě výroku Montaignova, že větší jest rozdíl mezi člověkem a člověkem nežli mezi člověkem a zvířetem, vysvítá jasně z výroků Písma sv. a Tradice; jí nasvědčují fakta fysiologická, dle nichž není specifického rozdílu mezi lidstvem; různá barvitost pleti, variace v konstrukci jednotlivých částí těla, nestejný vlas atd., nejsou leč nahodilé, vlivem způsobu života, klimatu, zeměpisné polohy krajin; jednotu lidského pokolení uznává srovnávací jazykozpyt, jenž odvozuje řeči všech národů z jedné původní, a konečně i společné všem psychické vlastnosti. S tím souhlasí Blumenbach, Bossuet, Humboldt, J. Müller, Quatrefages, Raube, Wagner, Virchow . . . Není tedy ani minulost, ani přítomnost darwinistům příznivá. Ani mikrocefaly, ani idioty, ani pygmaey nelze považovati za důkaz bestialnosti člověka, neboť jde tu o abnormalitu, která při argumentaci nemá místa a pak by lidstvo v takovém stavu dávno vyhynulo pro neplodnost, která se v těchto případech dostavuje. Sem sluší vřaditi i různé ty případy lidí zdivočilých, „lesních mužů“ . . ., známé pode jménem: Homo sapiens ferus. Juvenes lupini Hassenses, Juvenis bovinus Bambergensis, Juvenes Ursini Lituani, Puella trans-isalana, Juvenis ovinus Hibernus. Rauber všemožně usiluje dokázati, že dítě, zbavené výchovy, odloučené od světa vzdělaného, ponecháno samo sobě ve volné přírodě, nejeví pak, když nalezeno bylo a ošetřováno skoro ani schopnosti k vzdělávání se, neboť vyskytá prý se u nich „dementia ex separatione“ („insania ex solitudine“). Jakmile prý minul čas, určený k výchově, a nastane doba duševního zakrnění, pak při sebe lepších podmínkách a za sebe účinnějších vlivů není prý možný duševní vývoj. Kdyby skutečnost tomu odpovídala, pak by se dala poněkud pochopiti ta okolnost, proč zvířata, druhdy též nadaná schopností rozumovou, navždy jí pozbyla. Skutečnost však svědčí o opaku v některých případech, jež Rauber ve svůj prospěch si vykládá, ježto při poskytnuté výchově znova pak dobrý prospěch znamenán. A pak většinou zaviní tento duševní úpadek chatrná tělesná konstrukce, která jednak přivoděna smutnými poměry životními těchto mladistvých, opuštěných tvorů, jednak je to již přirozená jejich vada, pro níž asi od rodičů pohozeni, nebo sami z domova prchli. Rovněž jako idioty, mikrocefaly, albiny, považujeme i je ne tak pro jejich lidskou podobu, jako spíše pro jejich lidskou duši za osoby. Posléze mnohé případy jsou tak naivní, že jim těžko víry přikládati; vždyť ostatně i jejich původ (lidové podání) za ně mnoho neručí. Je to nepřirozený osud, jejž již Voltaire srovnává s osudem ztracené včelky; neboť člověk, a to již dávno před námi vysloveno, jest bytost společenská již svou přirozeností a společnosti děkuje za člověka vskutku důstojné vzdělání. Nevíme-li nic o pračlověku, nemá místa ani srovnávání isolovaných

s pračlověkem po stránce duševní vyspělosti; sám Spencer připouští, že dějiny kulturní člověka vykazují pokrok i úpadek, tedy nikoliv jen nepřetržitý pokrok. „Příroda," píše Knot, „respektuje raçu, ale nikoliv bastardy. Každá raça má svůj kraj, kde jest domovem. Odlučte osadu od kmene, a postihne ji zrůdnost."

„Myšlenka, že opice jest naším předkem, způsobila veliký hluk, protože filosofie ji zastávala a theologie zamítala . . . Jsem výhradně přírodozpytcem a běží mi pouze o pravdu přírodovědeckou. A ve jménu této pravdy dlužno mi vyznati, že přírodověda nic ještě neví o původu člověka, avšak zároveň ve jménu této pravdy jest mi tvrditi, že naším předkem není ani gorilla, ani orang-utang, ani šimpanz . . . vůbec žádný jiný jakýkoliv živočich." (Quatrefages.)

Theorie darwinisticko-haeckelovská odčiněna. „Vneste v jakoukoliv budovu společenskou, v říši byť i sebe mocnější, tu hypothesi, vpravte ji v mysl a napište do srdcí jako zákon jediný, a uvidíte, jak říše ta ihned se sřítí, a strašný bude pád její, když se všecko rozpadne a roztříští v atomy společné, v jednotlivce s rozumem samolibým a vůlí bezectnou. O jak to strašné, že nebezpeční nepřátelé církve, že kommunisté, annexisté, revolucionáři, doktrináři, anarchisté, demokraté, celá ta tlupa, co otřásá základy, které církev jako nezrušitelné pod budovou křesťanské společnosti položila, že ti všichni podporu hledati a podporu nalézti by mohli v té hypothesi." (M. Procházka.)

Co tedy máme souditi o evoluční theorii? Definitivně rozhodnouti tuto otázku dosud nejsme s to; nicméně úsilovnému bádání posledních čtyř desítiletí děkujeme za mnohé základní kameny ku stavbě descendence budoucnosti, která jistě v 5 zásadních bodech odizí se darwinismu: 1. Vývoj postupuje dle určitého plánu a směřuje k vytčenému cíli. 2. Náhody a zmatku příroda nezná; každé stadium vývoje jest výsledkem zákonitých faktorů. 3. Pospolité a harmonické spojení všech tvorů zatlačuje do pozadí egoism a boj. 4. Duše lidská nemá v celém světě organickém sobě rovné a nedá se nijak pochopiti, jakožto vyšší stupeň vývoje instinktu zvířecího. 5. Stvořitel vložil v organismy vnitrné vývojné síly, a životní princip, a ty jsou předními činiteli vývoje.

„Theorie evoluční," dí Delsaulx, „v povšechném pojetí svém vždy mne neodolatelně k sobě vábila. Pouze toho se obávám, aby při hledání pravdy v tomto směru jiné, cizí tendence nevloudily se na místo požadavků rozumových. Theorie evoluční nesmí se ani přeceňovati ani podceňovati. Instruktivní může pro nás býti stanovisko Wasmannovo: ‚Rozeznávám mezi vývojovou naukou jako vědeckou hypothesou a theorií, a mezi vývojovou naukou jako filosofickým názorem se stanoviska ovšem theistického. První jsem přijal za svou, pokud se dá dovoditi a dokázati, druhou pak pokud neodporuje logickému myšlení. První je teprv slabou bylinkou, která na vědeckém poli od několika desítiletí pracně vyrůstá, druhá však je mohutným stromem, jenž až do oblak sahá a jehož kořeny tkví ještě v sypké půdě filosofické spekulace, nikoliv však v úrodné prsti empirických jevů. Vývojová nauka, jíž jako filosof i jako přírodozpytec hájím, spočívá na základech křesťanského názoru světového, jejž mám jedině za správný. Vývojovým názorem světovým na křesťanském základě stává se historie říše živočišné a rostlinné na naší zemi kratinkým řádkem v million-stránkové knize přírodního vývoje celého vesmíru, a na titulním listě této knihy nesmazatelnými literami psáno jest: ‚Na počátku stvořil Bůh nebe i zemi.'"

E. MASÁK (Br.):

Polští messianisté.

(Památce smrti A. Mickiewicze.)

(Dokončení.)

Słowacki chtěl za svou ideou přivésti i dávného svého druha Zygmunta Krasińského. Ale Krasiński vzal z messianismu Mickiewiczova pouze jeho první část, opřev se docela vlivu Towiańského, na nějž pohlížel s nedůvěrou. Nebyl nakloněn k mystice, naopak byl metafysikem na půdě přísně filosofické. Oproti exstatické citlivosti Mickiewiczově a snivosti Słowackého převládal u něho střízlivý kriticismus, jímž blíží se více ruským slavjanofilům školy Chomjakova a Aksakova, náklonnost k analyse, ba skepsi a pessimismu. Dovedl se ovšem povznésti na výšiny ideálu, jenž osvětloval mu temné chvíle života a chránil od zoufalství, ale hned zase upadal, zhášel, když se ho dotkla tvrdá skutečnost, hned analysoval i vlastní své city.

Příčinou toho byla příliš vnímavá, nervosní jeho povaha a první dojmy vychování i pozdějšího okolí. Aristokrat rodem vychován byl v rodinných slavných tradicích, jež vyvyšovaly význam a poslání šlechty a pobízely k činům, jich hodným. I pozdější okolí vštěpovalo mu nedůvěru a pochybnost k revolučnímu hnutí r. 1831 a ke všem demokratickým směrům v emigraci. K tomu přistoupila konečně jeho těžká choroba: nervové záchvaty a slabost oční, jež trýznily jej po celý život až do bolestné smrti r. 1859, zvětšovány potom ještě myšlenkou na utrpení nešťastné vlasti, jak o tom svědčí jeho listy plné žalu a smutku.

Ale i v bolesti dovedl najíti básník světlou její stránku; poznal, že jest nutna, že je tím umělcem, jenž vytvořuje, pročišťuje a posvěcuje duše. „Ból a życie są jednem i tem samem," píše v jednom listě. (II. 70.) „Żyć, to cierpieć i rozkoszować na przemian; nie cierpieć wcale, byłoby nie być ... Ból albo nicość — niema trzeciego stanu." Z té alternativy vybral si bolest. Trpěl i nad smutným stavem své vlasti, nad úpadkem její společnosti, nad zmalátnělostí, kleslostí, demoralisací svých krajanů.

Než nezoufal. Útěchu a sílu nalezl u Krista, ve víře a náboženství, jichž mu nedovedl nikdo vzíti, v nich očišťoval i svou duši ze skepse a pessimismu, který se v ní rodil při pohledu na skutečnost, a nabyl přesvědčení, že konečně pravda musí zvítěziti nad násilím. V tom přílišném utrpení viděl jen znamení, „že již blíska odrodzeń godzina", vítězství pravdy, vítězství Polsky, jež stane se Kristem národů.

A ozval-li se ještě v listech k nejdůvěrnějším přátelům střízlivý tón pochybnosti a smutku, jeho poësie za to zní stále již velebně krásným hymnem naděje.

Krasiński vyšel od ideí všelidských, nastíněných v symbolických básních v „Nieboskiej Komedyi" a „Irydionie", jež jsou vstupem k vlastnímu messianismu. Vyznívají v ten smysl, že rozervané poměry současné společnosti, v níž utajena doutná otázka sociální, lze napraviti jen náboženstvím lásky, milosrdenství a sebezapření. „Irydion" přechází již od problémů světových k osudům nešťastné vlasti, řeší totiž otázku, již si položil Mickiewicz i Słowacki: jakou cestu voliti k osvobození a povznesení otčiny? Podnětem byla mu episoda z císařského Říma za panování Heliogabala. Vynikající Řek Irydion, procitnuv pak ze šestnáctistoletého spánku a osvobozen modlitbou, jest poslán od Boha na půlnoc, „do země mohyl a křížův", aby tam těžkou a stálou prací, láskou a posvěcením vykonal pokutu za svou vinu v minulosti.

Pak Bůh obdaří jej „czem aniołów swoich obdarzyt przed wiekami — szczęściem — i co ludziom obiecał na szczycie Golgoty — wolnością". V tom závěru záleží křesťanský a vlastenecký smysl básně; je to tedy cesta namáhavé, úsilné a tiché práce, lásky a víry ve vítězství spravedlnosti, již ukazuje básník svému národu.

Jako nebesa posílají Irydiona do Polsky, tak také Krasiński obrátil nyní všechno své myšlení a cítění jen k ní, aby více osvětlil onu novou cestu ke spáse a zapěl jí nadšenou píseň budoucnosti. Učinil to zvláště v „Przedświcie". Základ položil v náboženství, ve víře Kristově. Působila naň sice také modní tehdy filosofie Heglova, ale její pantheismus, ba skoro atheismus protivil se jeho mysli, stejně jako národu, v němž všechny poslední události nestlumily, ba spíše povznesly cit náboženský, nutíce hledati spásy v Bohu osobním. A potvrzení svého ideálu nalézal Krasiński v osudech křesťanství. „Nedomnívej se," píše sám, „že by na mě působili Mickiewicz nebo Towiański; podobnost našeho světa s římským před Kristem, vlastní můj cíl, všecek nynější běh věcí nutká mě věřiti a doufati." Ta analogie mezi světem starým před Kristem a jeho dobou jej zvláště překvapovala: viděl stejnou skepsi a negaci ve filosofii, úpadek náboženského ducha, protivy v myšlení... Ale jako tehdy objevil se Caesar, aby urovnával cestu Kristu, sv. Petru a Pavlu a sjednocením hmotné síly usnadnil rozšíření jejich víry, tak nyní seslala Prozřetelnost Napoleona, aby svými výpravami probudil národy ze spánku, roznítil v nich vědomí národní a tím dopomohl k uskutečnění ideje Kristovy, k rozšíření náboženství i do oboru politiky.

Ani sám si toho nejsa vědom, stal se Krasiński v „Przedświcie" úplným messianistou, jsa přesvědčen o zvláštním poslání národa polského k uskutečnění zásad křesťanských, jež mu uložila Prozřetelnost a jehož důvodem jest nynější jeho výminečné postavení politické. K tomu ovšem nutno obnoviti Polsku. A zde liší se Krasiński od svých vrstevníků, kterým restaurace Polsky zdála se blízkou. On dovedl rozlišiti možnost od nemožnosti, hleděl na věc střízlivě a tak poznával rozpor svého ideálu se skutečností, poslání Polsky s nynějším stavem; proto klade obnovu do neurčité dálky, vybízeje krajany, aby se snažili státi se hodnými toho jasného cíle, jenž jim leskem nadzemským bude svítiti do temných mlh utrpení, aby k němu spěli jen po cestách čistých a šlechetných stálou namahavou prací, ctností, trpělivostí, nekonečnou láskou a posvěcením, odhodíce nenávist a zlobu. Ne pouze slovy, ty „niechaj nucą dzieciątka niewinne", ale činy pracovati k tomu obrození, k vítězství veliké ideje, jež má proniknouti jak duše jednotlivců, tak i všechny poměry společenské a politické, a pod níž sdruží se všechny národnosti, až umělé státní budovy se rozpadnou. Ten ideál, jehož minulost nemohla vyplniti, jest úkolem budoucnosti A tu na křídlech nadšení vznáší se básník nad prostor i čas a v ohnivé kráse vycházejícího slunce vidí, pozdravuje onu zlatou budoucnost, před níž všichni národové kloní čelo, jdouce ke světlu a uvědomění vesmírem, zpívajícím jedinou píseň Bohu.

V témž duchu jako doplňkem k „Przedświtu" jest psáno pět žalmů Krasińského (Psalmy Wiary, Nadziei, Miłości, pak Psalmy Żalu i Dobrej Woli), konečně „Dzień dzisiejszy" a „Ostatniego". Přivedly jej k nim politické události; bylo to v té době, kdy se rozešel se Słowackim. Słowacki dal se snadno strhnouti proudem demokraticko-revolučním, který se zatím velice zmohl mezi emigrací, očekávající spásu od násilných převratů. Nečinnost stávala se jim nesnesitelnou a zoufalí hnali se ke katastrofě, snažíce se roznítiti povstání ve všech částech bývalé Polsky. Ale proti tomu proudu i proti Słowackému postavil se Krasiński svými tendenčně-polemickými

Žalmy, kde se dokazuje, že lid neobejde se bez šlechty, která ukázala svou sílu v minulosti, že třeba jej posvětiti k budoucí práci, povznésti a uvědomiti. Zvláště významný jest v tom ohledu „Žalm Lásky“ a pak nejkrásnější „Žalm Dobré Vůle“, lyricky nadšený, kde děkuje Nejvyššímu za vše: za slavnou minulost, za nynější utrpení, jež je znamením božské lásky, a prosí jen o ducha síly a oběti, aby národ sám sebe mohl s milostí boží vzkřísiti svatými činy.

Bohužel všechna jeho nadšená slova o nutnosti morálního, vnitřního povznesení národa nalezla málo ohlasu v emigraci. Tato dala se strhnouti spíše hesly revolučními a hnala se s jakousi zoufalou setrvačností za neuskutečnitelným již cílem o obnovu Polsky, nedávajíc se poučiti novými a novými nezdary.[1]) Prchly všechny snahy ideální, ruch národní se spojil se sociálním a vítězil živel anarchistický. Konečné katastrofy r. 1869. se již nedočkal, jako žádný z veliké trojice věštců polských.[2])

V.

Messianismus nemá tedy, jak jsme viděli, význam pouze literární: jest částí dějin života slovanského vůbec, života polského zvlášť. Poesie messianská udržovala v národě nadšení i v dobách nejtěžších, třebas vedla jej mnohdy cestou nepravou, třebas chtěla citem prorážeti zdi rozumu. A nejen u Poláků, i u jiných Slovanů mocně působila; tak hned u nás, jak svědčí historie literatury prvé polovice minulého století. V tom je vznešenost a síla messianismu, že dovedl nerozlučně spojiti cit a pojem národnosti s náboženstvím. Osudy k tomu nutně vedly Mickiewicze a Słowackého, kteří snili o uskutečnění zásad křesťanských, i Krasińského, jenž chtěl „přenésti obor politiky do oboru náboženství“. Byl to katolicismus, o nějž se opírali a na němž chtěli stavěti. Později ovšem vlivem Towiańského stanuli Mickiewicz a Słowacki poněkud v opposici proti církvi, ne aby ji ničili, ale reformovali, poněvadž se zdála nevyhovovati jejich příliš vysokému ideálu.

Rok 1863. přinesl vystřízlivění v celé polské společnosti, reakci a skoro boj proti messianismu negací, kriticismem, suchým realismem. Dávána mu vina úpadku, myslilo se, že jeho romantismus se přežil, zhasl i se svou poesií a svými původci.

Ale není tomu tak. Již tím, že byl jaksi synthesí polské duše, jejich dvou základních prvků: národního a náboženského, nemohl býti jen chvilkovým, pomíjejícím zjevem. Přes všechen romantismus a všechny sny bylo v něm mnoho živoucího. A proto není divu, že se objevuje po čase znovu, třebas v poněkud jiné podobě. Důkazem toho jest moderní polská literatura a některé zjevy v polské společnosti. „Dnes možná,“ píše Baumfeld,[3]) „vcházíme zvolna ve druhou fási polského messianismu. Znamením té nové doby jest připojení širších kruhů života a umístění v nich mnohých myšlenek, dosud zdánlivě si odporujících... V čele jde Stanislav Szczepanowski...“ A podobně mluví prof. M. Zdziechowski[4]): „V myšlenkách, vyslovených Krasińským v předmluvě k „Předsvitu“, vidíme dnes něco více, než pouhý planý sen, slovem, vracíme se k messianismu... Cítíme dnes hlouběji, než kdy jindy

[1]) Tak roku 1846. povstání polské všude potlačeno, v Haliči pomocí samých sedláků, a neprospěl mu ani revoluční rok 1848.

[2]) Stať o Sewerynu Goszczynském pro nedostatek místa zynechávám Ač sám messianistou, podrobil ve svém „Królu Zamczyska“ kritice jednostrannost messianismu, poznávaje střízlivým úsudkem rozpor mezi ideálem a skutečnosti. Ostatně poukazuji na studii prof. M. Zdziechowského „Przegląd Powszechny“ 1895.

[3]) A. Baumfeld: „A. Towiański“, str. 29.

[4]) „Idea katolická ve společnosti polské,“ přel. v „Novém Životě“, 1902.

potřebu takové podpory, jakou byla idea, která oživovala naše básníky, a potřebu tu si výrazněji uvědomujeme. V messianistická proroctví sice nevěříme, ale toužíme se vykoupati a omládnouti ve zřídlech lásky a víry, z nichž ona proroctví vyšla...“

„Věstitelem obrodu v duších polských“ uvádí pak také St. Szczepanowského, autora hluboké „Ideje polské“ vedle hr. Vojtěcha Dzieduszyckého („Messianismus polský a pravda dějinná“), Jiřího Moszyńského a P. Lva Zbyszewského. Poslednímu, autoru „Demokracie katolické“ věnuje také větší část své studie. Nazývá jeho dílo dokonalým komentářem katolickým ke tvůrčí práci básníků messianistických, jejich konečným doplněním.

I Zbyszewski má vysoký, vznešený ideál o církvi, jak ji chtěl míti Krasiński, aby objala celý svět a rozřešila všechny záhady, pod nimiž sténá lidstvo. Dle něho je to nyní především otázka sociální, která volá po rozřešení a ve které má církev zvláště nyní vykonati své poslání, aby společnost lidská, pokud možno, přetvořila se již zde na zemi v nebeské společenství lidí s Bohem.“ A přirozeno, že mu tane na mysli především národ polský, jejž si v blaženém snu představuje na chvíli přetvořený v dokonalou společnost křesťanskou, vítězně zachráněnou v bouři „vědeckého barbarství“ a ukazující cestu tonoucím. Ale ne na dlouho. Není optimistou a nedal nadarmo svému dílu podtitul „Vox clamantis ...?“ Vidí, jako kdysi Krasiński, ba ještě více, jak daleko jest národ polský od toho ideálu, jak mu hrozí úpadek, degenerace pro nevázanost a odkřesťanění. Má-li povstati a povznésti se, musí „uskutečniti v sobě ideál společenstva katolického“, každý jednotlivec musí se vnitřní úsilnou prací přetvořiti, vnitřně obroditi, aby dospěl ke svobodě od hříchu, čerpaje sílu a lásku ze spojení se Svátostným Tělem Kristovým.

Ovšem strmá to cesta na ony mystické výšiny, a proto musí pomáhati choré společnosti — kněží, kteří jsouce v nejužším spojení s Eucharistií, mají zvláštní milost a sílu. Ale jen kněží svatí, schopní velikých obětí, „kteří by jako Anhelle svatostí svou vykoupili hříchy celé společnosti“. Tedy závěr podobný, k jakému dospěl také sám prof. M. Zdziechowski ve svém v loni vydaném a takový rozruch ve světě katolickém způsobivším spisku „Pestis perniciosissima“.

A to bude nejlepší výraz a důsledek messianismu nejen v Polsku, ale i u nás.

LEOPOLD R.-FARKASOV (Ol.):

Píseň o temné noci duše.

(Glossy k mysticismu sv. Jana od Kříže).

(Dokončení.)

IV.

„Mně by bylo málo, co se obyčejně tvrdívá o umělci, že zpívá jen sám sobě. Umělec tvůrčí bez umělce vnímajícího a zase tvůrčího není mi ničím . . . Dle mé poetiky umělecké dílo, jak vychází z rukou autora, není ještě dotvořeno, celá generace ho tvoří, sta mozků o něm pracuje." Ot. Březina.

„V extasi lásky zazpíval bratrským duším" sv. Jan svou píseň o temné noci duše. Každé slovo má zde svůj význam. — „V extasi lásky" — z hlubin duše vytryskla píseň světcova: zcela pochopitelno, že jest básní. Báseň jediná tryská z hlubin duše a stoupá do jejích výšek, kam prostá mluva nevniká a nevzlétá; jen báseň jest nástrojem pro nejjemnější citové záchvěvy, vznáší se do sfér nejvyššího, zachycuje mhu nadpřirozených krajů, líčí nám zázraky vnitřního žití, pro něž bychom jinak marně výrazu hledali. —

Láskou k Bohu rozpálená duše „zpívala". Kdo zpívá? Ten, jehož duše dar má každý smysly vyvolaný dojem šťastně v slova obraceti; ten zpívá, jehož duše má perlu jemného tvůrčího krasocitu, který v nitru jejím jest živou písní, stále zpívající v hotových tonech: taková duše sama zpívá, a je tu jediné umění — rozuměti své duši.

A proto sv. Jan zpíval sám sobě o sobě a „bratrským", ideály a pochopením spřízněným duším: je jich velmi málo. Málo rozumíme dosud strunám básnictví a ještě méně posvátné harfě náboženského, resp. katol. básnictví, ačkoliv právě v náboženství má zvuk a svobodné slovo velikou budoucnost umělecké nádhery.

Náboženství katolické se svými vznešenými pravdami a tajemstvími jest onen ideální svět pro velká díla básnická, jest bohatým polem pro tisíce cest a snah, půdou pro zázraky květů. Ono může dáti světu i veleduchy i pěvce rozesnění nejsladších proto, že obsahuje vše, co srdce lidské obsáhnouti jest schopno a rozvíjí to v nesmrtelné plody věčného života. Toutéž mízou živen byl i Dante i sv. Tomáš Aquinský. A chcete-li, naleznete u sv. Jana z Kříže oba živly sloučeny — ovšem v malém. Napsal básně vzletů a hloubek nezvyklých; ale tyto jiskry duše jsou mu podobenství, v něž hloubky a pravdy své duše oděl.

Proto jeho „píseň o temné noci duše" jest v přílivech duše vytrysklá báseň, a básně takové bývají nejlepší; později navázal teprve světec na základní myšlenku básně té filosoficko-pastorální rozpravy ve svých knihách: „Vstup na horu Karmel" a „Noc duše".

„Píseň o temné noci" jest tudíž v první řadě báseň! Básní jmenujeme každý smělejší rozruch obrazotvornosti, kde duše uvolněna uniká kruhům svého prostředí. Nesmí nikdy býti pouhým výlevem obraznosti, nebo zábavou snílků a lidí výstředních: neboť básní musejí se moci vyjádřiti i nejvážnější i nejhlubší duše s celým svým světovým názorem, zrovna tak jako dílem umění jiného.

K obraznosti vztahuje se nejvíce mystika a symbolism; ale mystika a symbolism i tam, kde jde nejvýš, jest odleskem světa duchovní, nepo-

píratelné Pravdy. Svět Pravdy jest však nadpřirozený, a proto mluva jeho není tak jasná, jako mluva ve světě hmotném: nejsou to děje tak určitě narýsované, jako příhody vnějšího života. Jest to život duše nejvnitřnější, a nejvnitřnější mluva duše bývá sama v sobě málo podobna prosté.

Pro tuto nesnáz užívá básník nejčastěji podobenství. Jsou to záchvěvy a poznatky duše zpodobněny látkou ze zevnějšího světa, volně urovnanou, za určitým účelem ve skupiny pohádkové snešenou. Tím jest „píseň o temné noci duše".

Sv. Jan nechce býti mistrem formy! A přece působí bez affekce jen svojí vnitřní vznešeností. To jest ono magické kouzlo jeho řeči. Vidí vše s ptačí perspektivy; jest povznesen nad lidstvo, nad svou dobu, nad sebe sama — a při tom zničen v očích svých. V každé básni září každé, i sebe odvážnější slovo cudnou panenskostí, vše je tam klidno, nedotčeno, neposkvrněno: nebeské světlo na všem spočívá. Jako veliký anděl, oděný v dlouhé, bílé roucho, kráčí jeho duše po lavinách zlacených oblaků a travinách rajských zahrad, odkudž béře, co nám dává.

V každé básni má však býti aspoň jedna základní myšlenka; kde té není, báseň jest bezcenná. Sv. Jan jest básník ideový par excellence! Idea určitá, řekl bych skoro fixní idea, tvoří vždy podklad každé jeho básně. U něho nevyniká idea k vůli básni, nýbrž báseň k vůli idei. Vznik těchto ideí je prazvláštní. Pytvá nožíkem svého bystrého, osvíceného rozumu v nitru duše, analysuje processy psychycké, činí diagnosu a vyvozuje důsledky! Chcete myšlenku „Písně o temné noci"? —

„Milostí boží puzena rozbíjí duše vrata smyslné tělesnosti, jež pekelný cerber dobře střeží. Proto děje se vše tiše, proto naprostý klid jest nutný; v něm nastupuje duše „s bázní a třesením" křížovou svou cestu. Tělo jest sice přemoženo, ale duše jest jen částečně svobodna: myšlenky pryštící ze smyslnosti krve činí jí nemalé obtíže; úskok a lest světa ji ještě obklopuje. Duše stojí osamocena bez rady. Tu ukazuje duši světlo víry, která ihned s počátku činnou byla, jak sobě počínati. Světlo to vede jistě i v temnotách; touha poněkud jest skojena. Jediná ona zří světlo, jež jí na cestě té svítí, jen ona vidí u cíle čekati Milence: neb „božské ctnosti" jsou tajemstvím, jehož protivník neproniká. Za světlem tím duše spěje v důvěře, a když tu a tam bez rady stane, tu Láska boží v náručí svém ji přenáší přes všechny překážky až k úplnému vespolnému spojení." —

To jsou mohutné údery perutí! Nikdo nevstoupil do hlubších propastí a nikdo neviděl jich s takové výše. Kdo se pohroužil někdy do jeho díla, sestoupil do těchto tajemných, spletitých chodeb jeho myšlenek — neodolá. A to proto, že báseň ta jest psána se „svobodou ducha" v nejvlastnějším slova toho významu, že vytryskla z jasného, vnitřního přesvědčení.

Jak dlouho je světec mrtev — a jak silně časový! Ukazuje boje, které sami prodělváme, zachycuje výkřiky, které sami vyrážíme, luští otázky a problémy, které nás samé trápí. Co učinilo z něho světce: bolest a život. Co učinilo z něho umělce: bolest a život; ale bolest a život — jsou dítky všech věků a stáří. U světce netvoří chladný, vypočítavý mozek. Tu jest plamenný výkřik duše, vroucí, oddané lásky, objímající světy jako passáty větrů, přicházejících z nekonečna, zvedající padlé a ponížené k vrcholu Kalvarie.

Jsou sladké hrozny z Engaddi,
pod slunce žárem vrou zrn šťávy;
mé city v jeden žár a oheň tavi
tvůj, slunce Golgoty, blesk žhavý
a plný záhady! (Xav. Dvořák: Meditace.)

Jak pohlížeti tedy na „Píseň o temné noci“? Jaký má význam, jakou důležitost? Kniha nestačila by na zodpovědění těchto otázek; jak tedy shrnouti to v několika řádcích? — Snad se přece zavděčím aspoň hrubým námětem.

Sv. Jan jako zpovědník poznal mnohé duše, kterým dopřáno bylo zvláštních, jen světcům vlastních milostí, které však nepochopením a nevědomostí svých dřívějších zpovědníků byly nuceny na cestě dokonalosti se zastaviti, ba dokonce cestu tu opustiti. A opět měl duše mělké, které nemoudrým řízením svých duchovních vůdců uvykly si každý klam a šalbu za zvláštní důkaz boží přízně považovati a mohutněly proto ve své duševní „naduté pokoře“.

To světce dávno hnětlo, až konečně na prosby řeholnic ve Veas napsal své spisy, díla to vyšší pastorace, která mají duchovní vůdce o duševním životě poučiti a pěstování těchto duševních zahrad naučiti.

Z děl svých první dvě: „Tři knihy vstupu na horu Karmel“ a „Dvě knihy o temné noci“ založil na výkladě známé již nám, z docela jiných hlubin a motivů vytrysklé „Písni o temné noci duše“; třetí dílo o nejvyšším, úplném spojení duše s Bohem navázal světec na dvě básně: „Živý lásky plamen“ a „Střídavý zpěv Milence s Milenkou“, prafrasí to „Velepísně“. Báseň „Živý lásky plamen“ bude snad zajímati jak obsahem tak formou; proto ji podávám:

„Ó vřelý lásky blesku!
Až v jádro duše stezku
si hledáš, by's svou ji ranil láskou.
Když zahoříš, já v slastech tonu.
Tě prosím, roztrhni už clonu,
jež brání nám se věčnou spojit páskou!

Ó žertvo slasti živé!
Ó rány ochladivé,
jež světlá ruka vtíná v moji duši!
Ó cite z Boží koby,
jenž ničíš všecky zloby,
tvůj smrtný úder život dá, smrt zkruší.

Ó lampy plné žáru!
Noc zahalena v páru
se při vás z údoliny smyslů tratí.
Kéž planeme jen spolu,
a k Miláčkově stolu
kéž záře vaše cestu mile zlatí!

Jak něžně bdíš můj milý,
a lásky plamen čilý
v mé nuzné hrudi zapaluješ skrytě!
Kéž u velebě svaté
mé srdce, žárem vzňaté,
i v říši slávy láskou uchopí Tě!“

Jest to zpěv sv. Eucharistie Všichni básníci a umělci katoličtí zpívali o svátosti oltářní. Toť je zkušebný kámen jejich pravověrnosti i spolu výšky jejich genia. Vezměte Calderona a jeho „autos“, Lope de Vegu, Danta, Rafaëlovu Dioputu, toto arcidílo všech věků, staré mystiky německé, naše básníky katolické — každý pokouší se o to thema. Jest to nejsvětější a nejtajemnější předmět věřícího katolíka: tajemství, na němž po vrchu nic neviděti, největší zázrak božské lásky na oltáři, nesvětější úkon člověka — svaté přijímání. Život božského srdce Ježíšova, ve svatostánku skrytý, a jeho tajemná činnost uprostřed církve a lidstva. Život božské lásky, láska, která přerozuje, zcela lidské srdce očišťuje a k životu novému křísí...

Z básně „Střídavý zpěv Milence s Milenkou“ jsou úryvky v druhé a třetí části této črty.

Zmíněné tyto zpěvy a učiněné k nim výklady tak úzce jsou spojeny, že nelze o jedné psáti a o druhé mlčeti. Odtud ona nepřekonatelná nejasnost, pokouším-li se aspoň zhruba jen s částí tvorby světcovy čtenáře seznámiti; budiž to omluvou neucelenosti a nejasnosti mnohých míst. —

Předmětem diskusse jest člověk v nejvyšším stadiu své důstojnosti a svého určení, t. j. ve své schopnosti moci se úplně spojiti s Bohem a ve snaze po spojení tom. Dlužno tedy dobře rozeznávati mezi tím, co člověk musí činiti, aby spojení toho účastným se stal (činnost aktivní), a mezi tím, co Bůh činí, aby člověk k spojení tomu dospěl (činnost passivní). O činnosti aktivní vykládá světec ve „třech knihách vstupu na horu Karmel“. Činnost passivní jest předmětem knih o „temné noci“. Přechod tvoří výklad básně „živý plamen“ (činnost kontemplativní) a vrcholem jest úplné spočinutí v náručí věčné Lásky, vystižené „zpěvem milence a milenky“. —

Světec přirovnává duševní život s „temnou nocí“, která má tři části: Soumrak duše, kdy duše odříká se všeho stvořeného a jeho klamných poznatků (via purgativa) líčí nám „Vstup na horu Karmel“. Půlnoc duše, kdy úplně se už setmělo, kdy duše, úplně už umrtvena, jen ve víře žije, a právě nebezpečím víry Bohem zkoušena a vedena bývá k „Úsvitu“ — (via illuminativa) jest obsahem knih „o temné noci“. — Svítá, zora vychází: duše, spojená s Bohem, poznává a činí vše, v Bohu očekávajíc toužebně plného dne na luzích rajských, z něhož několik paprsků už do ní vniklo. Je to „živý plamen“ touhy po spojení, jakého požívají nebešťané, kteréž spojení úchvatně líčí „Zpěv Milence a Milenky“. —

Projděme se aspoň zběžně „Písní o temné noci“ dle zásad světcových.

„Kdys v jedné noci temné,
jsouc lásky steskem celá rozpálená,
ó štěstí sudby ke mně!
jsem prchla neviděna,
když v tichu byla chata ponořena“

Je to process duše. Klid člověka po veliké, strašlivé bouři. — Jen boj, děsná bouře, vyvolává takové tiché chvilky, že duše štěstím je spita, mohouc prchat třebas i v temnu od místa boje, a nic nedbá hrozících nočních nebezpečí. A jen v takových chvílích přichází Bůh, zjevuje se tajemně ve chvíli takového strašného duchového stavu, že by člověk bez zázračného osvětlení podlehl. — Jsou to hvězdy duchového nebe, Bůh sám se blíží, zkouší a odměnuje, Bůh, láska nesmírná, láska neumírající a živá, Bůh otec. — — Jsou to průtrže nebes na hranicích šílení zrovna, vracející duši svatý pokoj a sílu — — Hvězdy za noci života, a mezi nimi trojhvězdí božských ctností: víry, naděje a lásky.

Duše umrtvená, prostá všech smyslných záchvěvů a milostí boží puzená, vydává se na cestu do krajů, jí dosud úplně neznámých. Noc jí neděsí; temnota jest jí „šťastnou sudbou“ a přáním jejím:

„Ať rostou temnoty, zhasněte svíce,
chcem, slunce jediné ať plá, nic více —“

Duše prchá, touhou štvaná, onou touhou, již tak případně definoval Sigm. Bouška:

„Víš co je touha? Strašlivý půst!
ó jak se to zmírá hlady!
do věčna roste a stále jen chce růst
a nasytiti nelze ji tady.

Víš co je touha? Nejdelší z cest,
ó hvězda hvězdě je blízka!
od jedné duše k druhé se snést,
a mezi nimi se stýská.“ — —

Prchá po „tajných schodech“, nepřístupných těm, kdož zatvrdili srdce svá obrodu Ducha a nemají síly dosti „převléci“ se do rouch Vyvolenců božích.

Duše, chtějíc dosíci cíle, musí se zříci i mohutností duševních, poznatků rozumu, paměti a vůle, odporují-li poznatky ty Bohu, nebo úplnému spojení s ním. Z pokory a oprávněné bázně před bludem musí duše opatrnou býti v představách své obrazotvornosti, byť i správných. (Viz str. 124.) Duše vzdavši se svých poznání, zůstává v noci tmavé bez světla, bez vůdce. V životě lidském jsou takové spleti, a zvláště duše nejbohatší jsou to, které se do těch záhad dostanou velmi snadno a tak hluboko uváznou v síti tajemné, že je s to pomoci jen Bůh. A Pán Bůh pomáhá: jest to dar sv. víry:

„. . . Ni světlo nezaplálo,
jen to mne vede, jež se v srdci vzňalo.
To světlo vedlo jistě,
líp, jistěji, než o poledni světlo,
tam, na kterém mě místě
ten čekal, známý jistě,
kde s pustým místem oko jen se střetlo.“ . . .

Duše, mající dříve naplněnou paměť na věci světské, nestarala se o místa, kam nyní putuje; zrak její duševní vševědností zkalen byl tak, že místa „nejvyšších rozkoší“ zdála se jí býti pustá. I zříká se duše poznatků paměti, zapomíná očištěné minulosti, pokud nesouvisí s cílem — Bohem, a hle! na pustých místech čeká — Milenec! Ó blahá naděje.

Rozum, vírou očištěný, s pamětí, nadějí svatou přerozenou, rozdmychují touhu po předmětě milovaném každým i sebe menším činem vůle, láskou posvěcené:

Ach, touho přejít v milovaného,
žhnout rozpálenými čivy,
zrát v srdci roznícenéhо
jak víno přetajemné révy! (Xav. Dvořák)

Tu zdá se vám, že všecka ta síla a všecka vroucnost prýští z jednoho otevřeného místa srdce, z místa zraněného — láskou! A jaká jest ta láska! Přichází ze světů, za ztracenou perspektivou života se šířících, kde láska slaví své vzkříšení v zářícím odlesku věčné Lásky, vše objímající — jež tíšící svou písní ukolébává tesknė duše nadějí víry křesťanské. A předmět té lásky? Kříž, ze kterého prýští řeka vykoupení.

Však „duše lačná je, tak lačná žhavě“, nenasytná téměř, když dostane se jí splynutí malinkého a kratinkého s Milencem. Sloka šestá jest perlou básně a jejím středem. Jest to blažené spočinutí v Bohu, a chcete-li v Bohu-Kristu svátostném, jak o tom pěje Dvořák:

Mé šero tiše zpívá,
mou noc jas prohořívá,
a srdce mé se modlí!
s mou duší Bůh se shodli.

Ta chvíle smíru tklivá,
když Bůh v mou náruč splývá,
a ruce, které zbodli,
když na mé šíji prodlí.

Bok jeho na můj lehá,
krev jeho do cév šlehá,
a s mou se mísí;

a jak se v údy snuje,
mě k věčnu vykupuje
a v život křísí.

Zde duše jest aspoň ještě — smím-li se tak vyjádřiti — „trpně činnou". Jest to vstup do extase, jíž nám líčí světec slovy:

. . . tu něžnou rukou raní
mě v šíji z nenadání,
až docela mne opustily smysly.
I klesla jsem a mdlela,
a milence jen viděl zrak můj němý . . .

A účinky extase? Sigm. Bouška nám je líčí v knize „Duše v přírodě" v překrásné básni „Mír":

Odvěký soucit mě do dlaně vzal
a ukryl mě v prohlubni její,
teď splněno, čeho jsem nikdy se nenadál:
mír vlny mně do nitra lejí.

— — — — —

Jen vědomí přítomnosti Tvé,
jen cítění Tvého jsoucna,
víc netřeba duši malátné,
a silna jde do budoucna.

Duše procitá. Přišel čas, kdy duše k sobě se vrátila. Chvíle oddechu, chvíle hloubání, chvilková analyse, sebepoznávání — nádherná a skvoucí najednou se zjevila. Jest to let vzhůru. Tehdy píše sv. Jan. Nad hlubinou své vlastní duše sbírá světec ty úžasně jemné tkáně myšlenkových souzvuků. Duchovní stylisace nepoznaných duchových světů, do nichž pramálo smrtelníkům dopřáno jest zříti.

Toť by byl velmi hrubými rysy načrtán postup výkladu světcova „Písně o temné noci duše". Sigm. Bouška zdá se míti příbuzný postup myšlenek ve své knize „Duše v přírodě"; jest to úchvatná báseň „Jen to nekonečno milují" . . .

Ducha, jakým byl sv. Jan, nelze proniknouti ani za rok, ani za pět let; proto odpusťí mi ti, kdož měli tolik trpělivosti glossy čísti až do konce. Rád uznávám, že jsem pro práci tu sláb, a prosím proto ty, kteří se zajímají o světce a snad sami o něm pracují, ať pomohou mi radou, nebo udáním literatury — buď překladů, neb originalů, kterých snad ještě nemám. Každý pokyn a rada jest mi velevítanou. Na konec podávám doslovný překlad světcův o výkladu prvního verše „Písně o temné noci".

První sloka.

Kdys v jedné noci temné,
jsouc lásky steskem celá rozpálená,
ó štěstí sudby ke mně!
jsem prchla neviděna,
když v tichu byla chata ponořena.

V této první sloce opěvuje duše oblažující štěstí, jehož se jí dostalo, protože se mohla střásti všech věcí, všech žádostí a nedokonalostí, jež se ve smyslné části člověka proto nalézají, že není již podřízena rozumu. Abychom tomu porozuměli, jest nám věděti, že duše, chce-li dojíti stavu dokonalosti, musí obyčejně projíti dvěma různými nocmi, jež nazývají theologové očistami duše. My je zoveme nocmi. V každé z nich kráčí duše jako v noci — ve tmě. První nocí jest očista smyslné části duše. O této jedná první sloka. Druhou nocí jest očista duševní části duše. Jí se zabývá druhá sloka.

Výklad sloky.

Duše chce v této sloce říci krátce, že jedině z lásky k Bohu, zanícena jeho láskou vydala se na cestu za temné noci, totiž odloučivši se a očistivši ode všech smyslných žádostí, tkvících v zevnějším světě, a ode všech rozkoší těla, ba i ode všech radostí vůle. Toto vše děje se očistou smyslného člověka. Proto praví, že se vydala na cestu, když již v tichu byla chata ponořena. Touto chatou jest smyslná část duše. Všechny její žádosti byly již uklidněny a uspány, a ona v nich. Ona se nezbaví dříve chtíčů jí zachvívajících, až je umrtví, uspí. Nazývá to šťastnou sudbou, že unikla, nebyvši spozorována, t. j. nebyvši zdržována žádostmi těla, nebo něčím jiným. Odešla za noci, poněvadž ji Bůh oprostil všech věcí, noc byla kolem ní. Byla to šťastná sudba, že ji Bůh postavil do této noci, v níž bylo vše tak ticho; neboť ona sama by nikdy nebyla mohla do ní vejíti. Nikdo nemůže sebe sama sprostiti všech žádostí, aby tak dospěl k Bohu. Toť krátké objasnění sloky. Nyní přikročíme k rozboru jednotlivých veršů.

„Kdys v jedné noci temné."

Z těchto důvodů můžeme přechod duše až k spojení s Bohem pojmenovati nocí: Předně pro oblast, ze které duše vychází; neboť vycházejíc pozbývá záliby na všem světském, na čem se dříve kochala. To se děje umrtvováním. Tu jsou všecky žádosti smyslné tiché jako noc. Za druhé pro cestu, kterou musí duše k tomu spojení kráčeti. Touto cestou je víra. A víra je rozumu temná jako noc. Za třetí pro cíl, k němuž duše směřuje. Tímto cílem je Bůh, nevyzpytatelný, nekonečně vše převyšující. I on může býti označen nocí pro duši, pokud je tělem spoutána. Těmito třemi nocmi je duši projíti, aby došla nadpřirozeného spojení s Bohem. Na ně naráží se v knize Tobiášově, kde anděl poroučí mladému Tobiášovi, že musí přestáti tři noci, než se spojí se svou nevěstou: „Ale ty, když ji pojmeš, vejda k ní do pokojíka, za tři dni zdrž se od ní." Tob. 6, 18.

V první noci mu poručil spáliti srdce ryby ohněm. Značí to vášnivé, na věcech světských visící srdce. Musíme je na počátku své cesty k Bohu spáliti a v ohni lásky boží ode všeho stvořeného očistiti. Touto očistou zaháníme ďábla, který má moc na duši pro její náklonnost k věcem časným.

V druhé noci pravil anděl, že bude Tobiáš společníkem sv. patriarchů. To jsou otcové víry. Jakmile duše přestála první noc a odloučila se ode všech smyslných věcí, vchází hned do druhé noci. Zůstává jedině ve víře a dává se jedině jí vésti. To jest něco, co není smyslové.

V třetí noci měl Tobiáš dostati požehnání. Toto požehnání jest Bůh sám. S ním začíná duše již v druhé noci, totiž ve víře, tak tajemně a vroucně obcovati, že pro ni nastává znova noc. Tento styk stává se duši ještě temnějším, než obě noci předešlé, jak brzy vyložíme. Když tato třetí noc je u konce, když se tento styk s Bohem v duši dovrší, což se obyčejně děje za velikých temnot, pak následuje spojení s nevěstou.

Anděl pravil Tobiášovi, že se má po třetí noci spojiti v bázni boží se svou nevěstou. Je-li tato bázeň náležitá, pak jest to láska boží. Dokonalosti dosahujeme jen tehdy, když se duše láskou k Bohu obrodí.

K vůli větší srozumitelnosti chceme o každé z těchto příčin zvlášť pojednati. Dlužno však uvážiti, že tyto tři noci jsou vlastně jen jedna noc, jež má tři díly. První díl, noc smyslného člověka, odpovídá začátku noci přirozené, kdy předměty našemu oku mizí. Druhý díl, noc víry, odpovídá půlnoci; tu je všecko úplně temné. Třetí díl noci, Bůh sám, odpovídá konci noci, kdy denní světlo již téměř probleskuje.

AD. RAJNOCH (Řím):

Tři znělky.

Plato.

Zřel's podlost šklebnou, jež se v prachu svíjí,
a hruď tvá žárem křišťálným tak vřela,
a peruť tvoje v snivém letu spěla
až k pramenům, z nichž hvězdy čar svůj pijí!

Hle! zemský kvas dnes vře a zítra míjí
v strž schvácen času . . .! — Což tu rozkypělá
snů vzňatých peřej ve tvé duši hřměla
v říš obrazů, jež nesmrtností spíjí! —

Jak's mělce souzen, oslnivý duchu,
a s velkým, pojmem' tvým i jméno tvoje
jen smíchu pěnou stéká leckdy k sluchu!

Vím, lkal bys dnes nad šedí nudy, znoje,
však v ňadrech pěvce sladkou kouzlíš tuchu,
že ze skal vstanou bohatýrů voje!

Aristoteles.

Dunícím krokem vstoup' jak titát báje
v dav žvastající, podvodný a lstivý,
a bleskem přetal kruh jich pojmů lživý,
štít pravdy ryzí z prachu pozvedaje.

Áč sršel vzmachem, blankyt pronikaje,
se k hroudě shýb' a z brázdy zemské nivy
vynořil souzvuk velký, oslnivý,
jenž spíná zem i nadehvězdné taje! — —

Co od tvé doby kmenů ztrouchnivělo,
co soustrastný už čas jich pohřbil v hloubi —
ty, v azur hvězdný hrdě stápíš čelo!

Hle, v směrů tříšti, v soustav vrátkých směsi
jak ráda peruť na útes se věsí,
kde látka s tvarem v podstatu se snoubí!

Svatý Tomáš Akvinský.

Pravd věčných balvany na výspě času
horoucně ždaly mistra-stavitele,
však olbříma, jenž v žhavém vzletu směle
by v chrám je stmelil netušených jasů.

Vstal's, bohatýre, zem se chvěla v žasu,
na luhu dumy Mudrcovy[1]) skvělé
kdy velkolepý týn, blesk věčna v čele,
vzlét' k blankytu jak skřivan z moře klasů! —

[1]) Aristoteles.

Ba, jako hvozd, jenž v slunci stopen dumá,
pod jehož vonnou třásní v perlách hraje
zdroj věčně svěží — nesmrtná tvá „Summa"!

Však stejně luznou, světče, korunu má
tvůj život zářný tam, kde reků báje
se truchle třepíc v kalnou krůpěj taje!

AD. RAJNOCH (Řím):

BALLADA NAŠEHO VĚKU.

Již smiř se s osudem, ó stmělý chráme,
tvé kouzlo pro nás na vždy vyválo!
Pych pokrytecký nás již neoklame,
nám jiné světlo ve tmách zaplálo,
my pijem z pramene již jiných vnad,
my úkoje v tvém šeru nehledáme,
ni chvějných vzdechů v klín tvůj nestřásáme,
ni v nadehvězdný nepráhneme sad —
my s Tebou, Kriste, již se neshledáme!

V hřímavém hymnu brzo překonáme,
co věků temno kolem utkalo;
už peruť volnou z prachu pozvedáme,
již noci pouto v mdlobu spínalo,
výš, výše k slunci stále budem vlát,
však nechcem zírat' za mez smrti samé,
duh nadpozemských věru neželáme,
chcem' nyní žít a nyní chcem' se smát —
my s Tebou, Kriste, již se neshledáme!

Nechť mravokárce křehký oštěp láme,
nám věru na tom sejde pramálo!
Ať trubců sluch své bzučí noty známé,
jež pavouků přec tolik spřádalo . . .!
Chcem žitím plát, ne v popelu se kát!
Plamennou vášeň směle rozpoutáme,
v číš prázdnou vždy si znova nalít dáme,
až zcela dopijem', nuž — půjdem' spat —
my s Tebou, Kriste, již se neshledáme!

Poslání:

Je děsno, víme, s démonem se rvát,
však děsnější jsi, rouhavý ó klame,
jejž morným dechem kolem cítím vát:
My s Tebou, Kriste, již se neshledáme!

LEOP. R.-FARKASOV (Ol.):

V zahradách tajemných duše.

V zahradách tajemných duše
plničko drobných je květů:
Paní svou přesvatou čekám,
s hvězdných má přijíti světů.

Rozpuklá poupata růží
tmavým už purpurem planou:
fialka stajeně dýchá,
s narcisů démanty kanou.

V zahradách tajemných duše
tisíce květů už kvete:
„Myšlenky, tužby mé všechny
v ústrety Královně jděte!“ —

Vyšly a čekaly dlouho. —
Přišly zpět smutny až k smrti,
„nepřišla“ šeptly — a květy
palčivá lítost mi drtí.

Zahrady zamkni a v pláči
řekni si duše má pyšná:
„Lilije miluje Panna,
ty však jsi hříšná, tak hříšná!“

LEOP.-R. FARKASOV (Ol.):

Těžké vůně orchidejí.

Těžké vůně orchidejí
z mladé louky cítím vát;
v chladu sosen ptáci pějí,
z dálky slyším zvonky hrát.

Večerní to píseň zpívá
Panně lesních dětí sbor:
řekni srdce, co ti zbývá,
když Ji chválí každý tvor?

Talisman máš milování
Paní má, Již mám tak rád:
žádný se mu neubrání,
vše, co má, Ti musí dát.

Lýru mám jen chudou, prostou
jak ten první luční květ.
Vem si ji: snad písně vzrostou
o Tobě, Jež můj jsi svět.

Vzpomeň pak, že pěvec z hlíny
vše Ti dal, co svým směl zvát,
až jej kdysi s nebes síní
uzříš v smrti zasténat.

E. MASÁK (Br.):

Vzpomínám...

Vzpomínám: tiché údolí,
jak v pohádce jsme tudy jeli;
pod modrou nebes kupolí
jak sloupy strmí topoly —
chrám velebný a skvělý.

Monstrance rudá nad lesy
jak v dýmu kadidla již hoří,
a celá země s nebesy
v objetí svaté klesne si
a v prostraci se koří.

Tak ticho bylo kol a kol,
kdy duše s přírodou se shodly;
i pták, jenž usedl na topol,
ať zpívá radost nebo bol,
se k Tvůrci svému modlí.

Tajemství válo se strání,
kde někde v olší potok šepce,
a předtucha již vyzvání,
že zazní brzy klekání
tak sladce a tak měkce . . .

J. H. (Br.):

ANIMAE PIAE.

(Památce † bohoslovce Frant. Kosmáka.)

U zábřesku žití již purpurné západy jásavých vzkříšení
vzplály ti vstříc!
Záchvěvy bolesti rozkoší nejčistších věno ti podaly
neznámých krás.
Milosti ke stolu — v pustinách života šlépěj ti vdýchaly
v trnitou pláň.
Ku řekám obrody stříbřitě tekoucím zvaly tě, příteli,
v Tajnosti chrám!
Věčnosti láska se rozžehla v duši ti zladěné k těkavým,
nevinným hrám.
Svědomí šepotem výkřiků vzdálených nesly se ozvěny:
klaň se, ó klaň!
V úsměvech budoucna vítězství hýčkáno zářný hled šířilo
v kalichu řas:
Stůl's viděl milosti s řekami obrody:
Věčnosti láska tě zlíbala v líc!

Pomněnka † Františku Kosmákovi.

Zesnul! — A v duši všech nás bolně zaperlilo se vítězné „Šťastný!“ — Pohlíželi jsme na vrch žlutavé země, jež ho měla kryti. — Vše kolem dýchalo životem svěžím. — Život — symbol štěstí — a nám se drala slza v oko, když dunivě dopadala hrouda za houdou na rakev, do srdce smutek — a v mysl kotev zapouštěla vzpomínka.

Šel k cílům vysokým, nám dosud nepoznaným — nám drahý, tak drahý! A brzo odešel! — — Odešel v květu mládí, a pelu jeho neztratil: aby věčně byl mlád. — Bůh ho miloval! To štít, jenž osten tupí tragičnosti!

Zesnulý narodil se v Martinkově na Moravě, rodišti spisovatele V. Kosmáka, s nímž byl spřízněn, dne 13. května 1885. Po skončených studiích gymnasijních v Třebíči a Brně — tu byl chovancem bisk. semináře — určen byl ke studiu theolog. v Římě; leč láska k matce nemocné ho zadržela. Studoval tedy v brněn. alumnátě. Po roce studia, byv delší dobu churav, zemřel v nemocnici Milosrdných bratří 28. dubna 1906. — — —

Boží sudba vzala tě: sudba, jež nevrací! — a přec jen s námi jsi v lásce a vzpomínce!

J. Hg. Br.

СЕМЕН ШИЩЕР (ЛЬВІВ):

З ВЕСНОЮ.

Весна божа усьміхнулась
на Вкраїні простолюддю,
всї в неволї стрепенулись
від півночи до полудня.

Топлять ся снїги і леди,
мчуть ріками в океани,
народ, прірвавши кайдани,
сьпівае волї пеани.

Пробудилось всьо з весною,
вонею цьвітів запахло,
з самодержавцїв бутою,
сила блеску їх потахла.

Весна божа усьміхнулась —
земля до житя нового
пробудилась й стрепенулись
люди з забуття давного.

y (Ol.):

Akacie.

Probudil jsem se po dlouhé, mučivé nemoci. Ulehl jsem někdy na jaře, horečka rozkládala mé síly, zatemnila mé smysly. Kolem byla tma, černá a neprostupná. Nevím, co se dálo se mnou: cítil jsem jen bolest, nesmírnou bolest, jak rvala mé svaly. Kolem chodili snad, kdo mne milovali, rodiče, sestry, bratří. Chodili tiše, neslyšnými kroky, aby mne nerušili, s výrazem soucitu na tváři.

A dnes jsem se probudil. U lůžka seděla sestra, bledá od probděných nocí, a dívala se na mne. Radost přelétla jí smutnou tváří, na čele roztály dumy, ve zraku a na rtech zatřásl se úsměv. Vstala lehce a tiše, políbila mne měkce na horké čelo, jako na pozdrav, že jsem unikl sítoví smrti, otočenému kolem mne, a vracím se k novému životu, šla, rozhrnula záclony a otevřela okno. Potom zmizela s úsměvem, zvolna a skoro beze zvuku, za jemného šelestu roucha. Snad četla mi touhu samoty a vzpomínek v matném oku, snad chtěla zvěstovat těm, komu byl jsem drahým, že ratolest mého života zazelenala se znovu. Proto odešla . . .

Zůstal jsem sám. Otevřeným oknem proudil ke mně do světnice silný a zdravý vzduch. Ovíval mne příjemně a laškoval se mnou. Šeptal mi, že tam venku je večer, krásný jarní večer, kdy usíná pomalu země, kdy rozehrají se na modrém nebi tisíce sladkých očí hvězd, kdy šumí lesy, šplouná splav a v alejích kvetou a voní akacie prudce a omamně . . .

Vzpomínám. — Jarní, měkký večer, plný tajemných snů padá tiše k zemi. Lesy šeptají melancholickou modlitbu. Nivy vlní se jemně nalévajícími se klasy. Jez tmí se, voda naráží o břeh a rákosí, které ševelí tak sladce, tak roztouženě. A já chodím alejí vonících, rozkvetlých akacií, divím se kráse blížící se noci, naslouchám ruchu promenujících. Ale nevšímám si nikoho, všichni jsou mi lhostejni. Lidé, myslím si, malí a jdoucí za svými záležitostmi, možná i nesoucí v nitru veliké sny a plány, rovné mým, ale co na tom? Nezajímají mne, nestarám se o ně.

Jen jedno hledají mé oči s neklidem: bytost nejdražší mi na světě. Potkal jsem ji někdy v životě náhodou, a duše má nemůže na ni zapomenouti. Vidím ji dosud — pomněnku z pohádky, jemnou a etherickou, s plavým, lněným vlasem, s očima hlubokýma jako studánky, s lehkým, vznášejícím se krokem — princeznu, anděla. Viděl jsem ji jednou, dvakrát, a nemohu zapomenouti. Co mi je život bez ní? Co ty massy, valící se kolem, smějící se hlučně a rušící mou posvátnou náladu? Nenávidím je, vše na světě nenávidím — jen ona plane mi do snů, ona je mi vším, jen ji mohu milovat.

Hle, tam jde sama, s úsměvem, hvězdy v očích, blýskavé, tiché a oddané hvězdy, slibující lásku. Nemohu odolati. Cítím, jak hoří mi nitro neuhasitelnou touhou. Sázím vše — snad ztratím vše, možná však najdu vše, čeho jsem hledal . . . Pozdravil jsem.

A potom — chodím denně rozkvetlou alejí vonících akacií. Co kolem mne, vše je mi malé, nepatrné, bezvýznamné — nemyslím na to. Mé nitro plní jen bytost nejdražší mi na světě a sny o velikém a nesmírném štěstí, jež kyne mi v příští. A jednou — pamatuji dosud — stojíme sami spolu za pozdního večera v aleji. Kolem nás mlčí ticho; všichni odešli, jen my stojíme tak sami, přivinuti k sobě, duše plné snů a blaha a štěstí, splývající v dlouhém polibku, a s námi přísaha věrné lásky do konce. Nad námi jen bledá luna, dole šplouná splav, lesy šumí a květy akacií voní tak těžce a omamně . . .

*

A opět chodím alejí rozkvetlých a vonících akacií. Přešel rok, uplynul s řekami času, jak zhasne hvězda, svadne květ a vybledne sen. Vše ostatní stejné: jako loni promenují tu lidé známí i neznámí, baví se a promítají tytéž otázky dnes jako zítra — nezměnili se. Jako loni hoří nade mnou luna, lesy šumí a splav dole šplouná tytéž monotonní melodie — nezměnily se. Jen já jsem se změnil.

Chodím sám, nehledám již bytosti, nejdražší mi na světě. Bůh ví, jak stalo se, že jsme se rozešli. Ale stalo se a nitro mi praví, že je dobře tak.

Je dobře tak. Hle, co procházelo se tu loni mých bratří, přátel a známých, starostlivých o mne, vidících s bolestí, že noha má směřuje na scestí, přátel a známých, kteří mohli mi ukázati pravou dráhu, vedoucí k cíli. Ale nedbal jsem o ně, urážel jsem je v myšlenkách a nenáviděl je: byli mi nepatrní a malicherní. Jen drahá mi bytost a mé štěstí nalezly místo v mých snech — byl jsem nevděčným egoistou.

Je dobře tak. Hle, co bídných a nešťastných bratří chodilo tu se mnou, bratří, kteří ztroskotali na rozbouřeném moři života a tonuli malomocně v peřejích zoufalství, bratří, kteří volali o pomoc a vztahovali dlaně své po teplém krbu mé duše, aby zahřáli se ohněm útěchy a vzpružili k dalšímu boji, bratří, kteří měli na to právo — a já zakuklen do svých snů jsem je odehnal a vyštval ze svatyně svých ňader. A mnohý snad odešel; plakal hořce a usedavě, zvedl naposled ochablou dlaň k zápasu a — padl . . .

Tichá zádumčivost opřádá mé myšlenky. Hle, všichni jsou našimi bratry, i nepřátelé jsou našimi bratry. Jednoho Otce máme tam nad modří nebes, k němuž se modlíme denně, jedna Spása spojila nás nerozlučnou páskou, spojila nás všechny, nevyjímajíc nikoho, — a já rozlil jsem celý oceán své lásky na jedinou, drahou mi bytost a zhrdl ostatními, kdo měli právo na celé prameny a řeky z oceánu mé lásky. Cítím, nejednal jsem dobře: chodil jsem na scestí, přes útesy a nad srázy — ještě krok, a padl bych do propasti a zahynul na věky.

Poprvé v životě snad myslím na to vše, poprvé snad vidím ve všech své bratry. Usmívám se, duše má rozpíná nesmírnou náruč, aby objala všechny své bratry, aby přitiskla celý svět na horoucí srdce, dala vše, co má, ničeho nevyjímajíc, bez naděje odplaty a zisku, jako ta luna nade mnou, která svítí všem, jako ty květy akacií nade mnou, které voní všem a padají pod nohy jdoucích, aby šlo se jim lépe; hle, budou rozšlapány, svadnou, žádná odměna nečeká je, a přece voní a padají pod nohy jdoucích ...

*

Chodím tmící se alejí, v níž kvetou a voní akacie. Chodím sám — zadumán, a myslím na někoho, na drahou mi bytost — anděla, sestru duše. Vím však: nepřijde. Odešla, Bůh ví proč a Bůh ví kam. Ale cítím: je dobře tak.

Hle, miloval jsem ji horečně, vyplnila celé mé srdce a jeho roztoužené a rozvášněné sny. Miloval jsem jen ji a kdo ví, co všechno ještě, kolik maličkých a pomíjejících a nehezkých myšlenek projíždělo mou hlavou. Vším jsem byl zaujat, jen na jedno jsem zapomněl, jakoby nebylo — na Boha a na věčnost.

A přece — Bůh stvořil mne, ne pro svět, ani pro ni ne, ani pro mne ne, ale pro sebe. První řídil mé slabé kroky, vodil mou touhu ke svatyním a chrámům, chránil mou duši, střežil mé tělo před úrazem. A já jsem sešel s pravé dráhy, zahnul na stezky hříchu, zašel na cesty záhuby a zmaru a zatracení. Volal mne nazpět, posílal mi tisíce pozdravů milosti, napomínal, sliboval ... Tolik mne miloval, byl mi otcem i matkou, Syna dal za mne na smrt — a já jsem miloval všechno na světě, jen Boha jsem nemiloval a zapomínal na něho. Na něho a na soud, přísný a poslední, kdy budou sčítány všechny mé kroky, sváženy všechny mé hříchy, kdy uzřím, jak nepatrné bylo vše, co jsem miloval ve světě a v životě, mé sny a touha a láska.

Nemiloval jsem Boha a zapomínal jsem na věčnost. A přece: šla se mnou všude, žil jsem v ní, plynula kolem mne, dívala se na mne výstražně a varovala. Ale neslyšel jsem jejího hlasu, zapomněl, že splynu s ní, až rozbije se hliněná skořápka mého života.

Na vše to myslím chodě tichou a tmící se alejí rozkvetlých a vonících akacií. Milé jest mi, že nemám nikoho, kdo odloudil by mne těm tajemným a sladkým snům o Bohu a věčnosti, na něž přivedly mne bílé květy akacií. Myslím na Boha a na věčnost, cesty mé jdou pod jejich zraky; snad napřímí se, vyrovnají, povedou mne územím světla a lásky a míru, abych nezahynul.

Proto usmívá se tak mé oko, proto hledí mi z nitra svatý klid, a nade mnou houpají se květy akacií, čisté, bílé tak a nevinné jako myšlenka Boha, kvetoucí a vonící jemu kadidlem na obětním oltáři země.

*

Dnes, po těžké a úmorné nemoci přišly mi ty myšlenky zas. Zaťukaly na čelo jemně, zlehounka. Přivítal jsem je, staré známé. Kolikrát chodily se mnou úskalími a temnotami života, svítily mi na cestu jako sladké oči hvězd.

Ano: Bližní, Bůh a Věčnost. Zasvětil jsem jim své snahy, síly, sny. A jdu tich a oddán životem, s upřenými hledy za velikým cílem, ať padne mi díkem na tvář rána nebo květ, takový bílý a vonící, jako květy akacií. Co na tom? Rána obolí, květ uvadne. Zůstane jen, co dobrého vykonáme, a láska, veliká a nesmírná, zacelí vše. Půjdu dál, na rtu sladkou její píseň.

A život můj? Rozzelenal se znova dnes, kdy je venku krásný, jarní večer a v aleji voní a kvetou akacie prudce a omamně. Ale mně je to lhostejno. Kdyby uvadl můj život, splynul bych s věčností, spojil se s Bohem, k němuž vanou všechny mé myšlenky a sny. A proto čekám stejně rád nového žití jako smrti, usmířen a vyrovnán, hledě jen na své veliké cíle: Bližní, Boha, Věčnost.

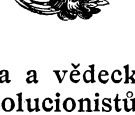

BEDŘICH PÁTEK (Br.):

Katolické dogma a vědecký dogmatismus evolucionistů.[1])

Mezi mnohými otázkami, které zaujaly pozornost duchů myslících zvláště v posledních letech, snad žádná nevzbudila živějšího a rozšířenějšího zájmu, než otázka o poměru mezi náboženstvím a vědou, nebo ještě určitěji řečeno — o poměru moderní vědy a církve katolické. U mnohých zdá se býti předsudkem, ba v mnohých případech i přesvědčením, že jest odpor mezi učením církve a pravdami vědeckými, a že proto bude církvi netoliko mnohá dogmata přizpůsobiti, nýbrž že bude nucena od některých zcela upustiti, přeje-li si obstáti vedle postupu vědy. Třeba však podotknouti, že jen vědecká malichernost, nebo i nesvědomitost ráda jménem vědy spory takové vyhledává a vyvolává, přistupujíc k záhadám života s neoprávněnou osobivostí předpojatých zásad, již právě víře vytýká. Brojí proti víře jménem zásad, prý vědeckých, v pravdě však libovolných a neodůvodněných. Praví, že rozum nemůže zásad víry přijati, zatajuje však, že tolik bystřejších rozumů je uznalo. Vměšuje se všetečným úsudkem do věcí, kterých ze sebe nemůže věděti, a o nichž by nevěděla, kdyby nebyly zjeveny, a jež právě proto zjeveny, že nemohly býti pouhým rozumem vypátrány, ač mu nade vše byly potřebny a prospěšny.

Lze-li mluviti o nějakém odporu, pak třeba míti na mysli jen jednotlivce, kteří si zásady vědecké upravují po svém způsobu; celkem však víra a věda nemohou si odporovati, nýbrž spíše se podporovati jako dvě rodné sestry, sledujíce obě pravdu, jež může býti svého druhu jen jediná, majíce jednoho a téhož Boha původcem a směřujíce blíže nebo vzdáleněji k společnému vznešenému cíli. Jsou nerozlučně spojeny; vždyť víra se opírá o praeambula fidei, o ony totiž pravdy přirozeného poznání, jež nám svědčí o boží existenci, že Bůh pravdu zná a že ji také může a chce pověděti, a

[1]) K práci použito těchto pramenů: Hrvatska Straža. Evolucijonistička vjera (Godina IV.); Dr. Jos. Kachník: Dějiny filosofie (Vzd. knih katol. svz. XXXIII.); F. Duilhé de Saint-Projet: Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních (přeložil Dr A. Podlaha); Dr. Pavel Vychodil: Apologie; J. A. Zahm: Věda a učenci katoličtí; Přednášky filosof. prof Dr. Fr. Bully; Stimmen aus Maria Laach (Ergänzungs-Hefte): Positivismus od smrti Comte až po naše dny; Ern. Müller: Theologia moralis, ed. 8., Lib. II., § 2., 3., 4.

obor těchto pravd souvisí zase co nejtěsněji s metafysikou, ta s logikou a nočtikou, jež opět čerpají z empir. psychologie a v poslední řadě z empir. přírodovědy vůbec. Věda bez víry — toť skepticismus, víra bez vědy — pověra. Táž věta může býti předmětem obou, jsouc známa jak z důvodů vnitrných, tak i pro neochvějnou autoritu, přímou, nadpřirozenou, — týž člověk může míti o jedné a téže pravdě víru a zároveň vědu; třeba však při tom na mysli míti distinkci mezi t. zv. revelací materialní (quoad substantiam), jejíž pravdy podstatně přirozeným našim schopnostem unikají, a mezi revelací formální (quoad modum tantum), jejíž pravdy lidskému rozumu jinak nejsou nepřístupny.

Než ještě právě uvedené podrobněji objasníme, vymezíme si přesně pojmy víry a vědy, o něž se nám jedná. Všeliké lidské poznání jest buď bezprostřední, nebo prostředečné. Bezprostředního názoru můžeme nabýti buď službou smyslů, kde se jedná o věci viditelné, nebo pomocí schopnosti intellektualní, poznávajíce principy samy sebou zřejmé, evidentní Poznání prostředečné je zase dvojí: buď v ě d e c k y konkludujeme z evidentních principů rozumových (odtud definice vědy: jisté poznání věcí, důkazem zjednané — důkaznost tu rozhoduje), nebo v ě ř í m e pro autoritu mluvícího, pro autoritu zevnější. Zakládá-li se naše víra na autoritě lidské, jest to víra lidská, je-li nám však sám Bůh autoritou, o niž svou víru opíráme, mluvíme o víře božské. Jistota tedy víry sv. není vnitřní, nýbrž vnější (evidentia credibilitatis): že Bůh její pravdy přímo zjevil. A v tom smyslu definuje víru Conc. Vatic. Sess. III., cap. 3.: Fides divina seu theologica est — virtus supernaturalis, qua Dei aspirante et adiuvante gratia ab eo revelata vera esse credimus non propter intrinsecam rerum veritatem, naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli, nec fallere potest.

Z toho poznáváme, že o pravdách formálního zjevení můžeme míti zároveň víru i vědu, způsobem ovšem nestejným. Můžeme totiž (ano nevyhnutelně musíme, chceme-li křesťanskou víru míti) od vnitřních důvodů, jež nám evidenci zjednávají, abstrahovati a touž pravdu jen pro autoritu zjevujícího Boha přijímati. Než pokud se týče pravd revelace materialní, t. zv. totiž „mysterií sv. víry", věda jest jen potud přípustna, pokud, ze zjevených toliko a vírou sv. přijatých principů vycházejíc, ukazuje, kterak nauky sv. víry v tom smyslu, jak jsou definovány, v pramenech zjevení jsou obsaženy (theologia positiva), anebo pokud na theologii positivní již budujíc, dogmata sv. víry — pokud to ovšem možno — z principů rozumových objasniti, potvrditi a hájiti se snaží, pátrajíc při tom, jak mysteria spolu souvisejí, a konkluse, v nich skryté, dovozujíc (theologia speculativa seu scholastica). Ratio aliquam mysteriorum intelligentiam assequitur, tum ex eorum, quae naturaliter cognoscit, analogia, tum e mysteriorum ipsorum nexu inter se et cum fine hominis ultimo. (Conc. Vatic. Sess. III., cap. 4.)

Jsou tedy četné styky obou, při nichž se uplatňují zájmy víry i vědy; přece však jsou tu také podstatné rozdíly, pokud se týče předmětu, obsahu (obiectum materiale), motivu (obiectum formale) a subiectu víry a vědy. — Kon víry, poněvadž předmětem jejím jest pravda, vychází sice z mohutnosti rozumové; ale rozum, postrádaje tu vnitřní evidence, není tím nikterak nucen je přijati, a proto musí také vůle, milostí boží podporovaná, činnou býti a svobodně sice, ale rozhodně nakloniti rozum, aby uvěřil; věda opírá se o pouhý rozum, podrobený kontrole zdravých smyslů. — Poznatky vědecké přijímáme pro vědeckou důkaznost, pro vnitrný vhled; pohnutkou však, jež nás pobádá, abychom pravdám zjeveným uvěřili, jest neomylná

autorita vševědoucího a nejvýš pravdomluvného Boha, pokud ovšem tyto vlastnosti boží jen ve světle zjevení poznáváme. — Kdežto věda obírá se pravdami přirozenými, ať již smyslného poznání, nebo transcendentními, jež lidský rozum z principů samozřejmých vnímati může, sv. víra má svým předmětem pravdy nadpřirozené, zjevené, a to pravdy hlavně a nejvíce absolutně transcendentní, jichž bychom se svým rozumem ani nedopátrali, ani jim neporozuměli, i když již byly zjeveny, poněvadž nám zde na zemi tajemnou jakousi rouškou (mysteria) zastřeny zůstávají.

Z posledně uvedeného přirozeně plyne, že víra nikterak nepatří před forum vědy, a prohlašuje-li věda přece, že je oprávněna, aby poučovala o věcech náboženských, tvrdí také nutně, že s takovým posláním jejím je spojena idea neomylnosti, jaká jen Bohem samým může býti zaručena, a jaká je věnem dána pouze církvi katol. ve věcech víry a mravů.

Než tato nedostatečnost vědy nemůže jí býti na příhanu; vždyť spočívá právě v oné úctyhodné distanci, která dělí omezené a konečné od nekonečného, přírodu od nadpřírody, a právě proto má potřebí posily a doplnění pojmů oboru přirozeného pravdami nadpřirozenými, jest jí uznati autoritu křesťanského zjevení a v ní hledati prostředku k rozšíření a jistotě oblasti svých poznatků. Tak nepřekročí ani zákonů methody, sobě vlastní, aniž se zpronevěří principům logickým, tak nebude jí ani třeba, aby se uchylovala k pouhé logomachii; jinak se ovšem octne na scestí, kde práce její bude míti výsledek pouze negativní a škodlivý, kde způsobí přehmaty, které bude příštím generacím pracně opravovati, jinak utone v přívalu frasí a sofismat, která mají pro domnělou důslednost umlčeti hlas rozumu, jenž dí, že je to sebeklam, že jest ještě něco za vědou a nad vědou, co se však mnohým zástupcům vědy nezdá býti dosti vědecké a co se jim nehodí do systému.

Rozhlížíme-li se po poli dnešní vědy, shledáme, že tak zvaní vůdcové moderního smýšlení — materialismu a atheismu — jež je vlastně přirozeným plodem velké apostasie 16. století, že tito pokročilí myslitelé, zvláště tak mnozí ze školy, jež se obírá vědami přírodními ve smyslu theorie o přirozeném původu člověka postupem organické evoluce, jsou mužové bez víry, že obyčejně popírají jsoucnost boží, a že právě u nich pod ochrannou rouškou předstíraného „antagonismu“ mezi přírodovědeckou prý jistotou a tradicionelní věrou bují nejhorší bludy, které mají na poli nábož. úplnou negací dokonati dílo zkázy, načaté nevěreckou histor. kritikou, racionalistickou exegesí a filologií. Kdežto botanik Braun dí, že snad žádné odvětví věd jako právě vědy přírodní není způsobilejší, aby dokázalo fakt — že hledání Boha jest a zůstává nejen v prvém pohybu, nýbrž i v dalším vývoji lidského vědomí i ve všech odvětvích vědy společným, základním tonem pokračující duševní práce, — činí se z tábora evolucionistů ve spisech i přednáškách opět a opět pokusy k smrti ubodati theologii vědou přírodní, očerniti náboženství uhelným prachem, křídou je zamazati, zardousiti je v bahně atlantickém, nebo utopiti v moři protoplasmatickém. A tyto hypothesy a spekulace, poněvadž jsou sensační a zvláště poněvadž brojí proti positivnímu učení církve katolické, jsou všeobecně oblíbeny: nauka o evoluci nejen že má již celou svou literaturu, jež denně vzrůstá, nýbrž jedná se o ní v časopisech a novinách, disputuje se o ní na řečništích, je často předmětem rozhovorů v salonech i železničních vagonech: a přece již jen z nedostatku souhlasu v důsledcích, podávaných těmito populárními zástupci vědy, je patrno, že ti, kdož bojují proti dogmatům církve, sami zrovna plovou v dogmatismu své vědy — co vše musili bychom jim věřiti, abychom „nevěřili“!

Abychom již poukázali na neoprávněný vědecký dogmatismus evolucionistů, stanovíme předně stručně několik fakt a principů učení jejich, poněvadž nelze tu podati úplného souboru této nauky, a pak letmo navštívíme některé z význačnějších opor evolucionismu při jejich osvětné práci, zvláště pokud pod jeho egidou v „kulturním boji“ útočí na tvrze starých ideálů vážně uvažujícího člověčenstva — na ideály o Bohu, nesmrtelnosti duše a lidské svobodě, jak se podobně vyslovil Arnošt Haeckel ve svých „Záhadách světa“. — Všichni evolucionisté shodují se v té základní větě, že všechny vyšší formy životní vznikly působením příčin přírodních z forem nižších, a že první a nejnižší útvary života organického byly provedeny pouhým vlivem sil přírodních na neorganickou hmotu, a dále předpokládá evoluce pravdivost přeměny, ať již náhlé nebo postupné, druhů v druhy jiné. To jsou asi hlavní principy evoluce, jež po celé své stránce není nic jiného, než pouhá theorie a hypothesa, která se opět o jiné domněnky opírá, předpokládajíc především pravdivost Laplaceova mechanického výkladu o utvoření se všehomíra, jak byl podán v jeho slavné hypothese o mlhovině, jež však, pokud běží o doložení konklusí skutečnými objevy, nikdy nepřekročí stupně menší, nebo větší pravděpodobnosti. Evoluce staví také na předpokladu spontanního plození, který má přece proti sobě nezvratné a vědecky: proslulým učencem Pasteurem, prof. Tyndallem odůvodněné svědectví. Věhlasný biolog Dr. Carpenter a Dr. Wirchow pokládají spontanní plození za theorii úplně pochybnou, ba i sám Darwin nazval ji „vývojem nepochopitelným“. A pokud se týče proměny druhů dlužno upozorniti, že ani prof. Huxley přes všechny své tendence evoluční nechce jí absolutně na základě stávajících svědectví hájiti, a že zvláště mezi člověkem a tvorem nerozumným, mezi nejvyšším projevem pudu živočišného a podivuhodnými dary lidského ducha a srdce zeje propast nepřekročitelná, které nemůže překlenouti ani celá řada článků pohřešovaných. Tak vidíme, že podstatnost ani jednoho z těchto postulátů evoluce není vskutku odůvodněna, a že tedy nauka o evoluci pranic nedokazuje proti učení sv. víry.

Vzhledem k tomu, že všichni přívrženci tohoto učení o příčinách a postupu, který prý se ve vývoji udál, mezi sebou nesouhlasí, lze lišiti 3 hlavní třídy evolucionistů: evolucionisty atheistické, evolucionisty — agnostiky a — theisty, kteří vyznávají víru v existenci osobního Boha a v jejichž idei není nic protivného prohlášení Písma sv., nebo učení katol. víry, poněvadž v pojetí theistickém božský kon stvořitelský je plně zachován. K nim náležejí nejvýtečnější vědci a filosofové 19. věku: Owen, Sir John Herschel, William Thompson, prof. Gray, Wallace, Naudin, Albert Gaudry, Mivart, Quatrefages, Wasmann a celá řada jiných.

K čelnějším repraesentantům třídy prvé, jež popírá jsoucnost božského Stvořitele, řadíme propagatory t. zv. materialismu v Německu: Ludvíka Ondřeje Feuerbacha, Karla Vogta, Jakuba Moleschotta, Czolbeho, Ludvíka Büchnera — a zvláště zastance směru material.-darwinistického v díle „Schöpfungsgeschichte“ a jiných, Arnošta Haeckla.

Druhá skupina evolucionistů nepopírá sice výslovně existence božského Tvůrce, ale také nikterak víry v něho v prvním článku svého „Creda“ nevyznává. Oni kladou Boha mezi věci nepoznatelné; není prý možno něco o něm věděti. K této škole možno počítati: Tyndalla, Huxleye a hlavně Herberta Spencera.

Zastavme se u třídy prvé. Empirismus, pokud hmotu jedinou prvotím všeho bytí a poznání připustil, vybočil buď v strohý materialismus, nebo darwinismus, realismus a positivismus. Připustíme-li nyní s materialisty, že

není nic kromě hmoty a síly, a že se vše ostatní dá na tyto 2 principy uvésti, uvidíme ihned, co musí býti logickou konsekvencí takové premissy. Pak bychom mohli tvrditi s de la Mettriem a Holbachem, kteří směr material. zahájili, že idea Boha je pošetilostí, poněvadž bytosti mimo viditelnou přírodu jsou jen přízraky, že člověk je bytostí fysickou, že je strojem, že duše není od těla rozdílna, nýbrž že je vlastně tožna s mozkem, že vše jest jen nutným oběhem sil přírodních, a tato nutnost že je zodpovědna za naše činy a náruživosti. Pak mohli bychom také s Moleschottem takovýchto dedukcí hájiti: „Vůle je nutné vyjádření stavu mozku, vytvořeného vlivy vnějšími Svobodné vůle vůbec není. Zločin je přísný, logický a neodvratný důsledek vášně, která nás rozohňuje. Bez fosforu není žádné myšlenky! — Myšlenka je pohyb hmoty, svědomí jest tedy pohyb hmoty!“ Pak má pravdu i Vogt, že myšlenka je sekrecí mozku, Czolbe, jenž se snaží, aby vysvětlil vněmy duše z jakýchsi fysikalních pohybů a sebevědomí z kruhového pohybu v mozku; tehdy důsledně tvrdí Feuerbach, že theologie je zbožňování sebe sama, poněvadž prý člověk své vlastnosti zpředmětňuje a přenáší na jakousi nejvyšší bytost, již pak nazývá Bohem. Souhrnně o extremních těchto naukách, jež se končívají odvážným a positivním popřením nesmrtelnosti duše a jsoucnosti osobního Boha, uvádím slova Carriercova v díle: „Materialismus u. Aesthetik“: „Po theoretickém prohlášení sebe sama za zvíře bude následovati praktické, a bez ohledu na zlo a dobro rozpoutají se hrůzy anarchistů, jakmile pokolení příští vyroste v tradici, že Bůh a svědomí náležejí do říše bájek. I utrhne se od řetězu v člověku bestie a válka všech proti všem učiní konec zděšené společnosti lidské.“

Než obraťme svou pozornost k jinému apoštolu vědy, Arnoštu Haeckelovi, prof. zoologie na universitě v Jeně. Haeckel se domníval, že v slově „vývoj“ nalezl prostředek k systematickému spojení vědeckých poznatků a zároveň klíč k rozřešení všech záhad filosofických, a proto, rozšířiv darw. theorii descendenční o původu rodů na zákon všeobecného vývoje, provedl z ní důsledky i mimo obor věd přírodních, a vykazuje vědě, jedná-li se o transcendentno, když ne moc imperativní, aspoň prohibitivní, změnil boj o theorii — v boj o Boha. Nelze neuznati, že některé z jeho monografií o předmětech čistě vědeckých, zvláště z oboru nižších živočichů bezpáteřných jsou ceny nepochybné; když se však jedná o jeho populární studie v monistické filosofii, plnou pravdou se osvědčuje, co sám doznává, že totiž theologická stránka je zvláště v knize jeho „Záhady světa“, kterou sám nazývá závěrečným dílem programu svého života, nejslabší a útokům nejpřístupnější, ba že se v theologii velmi málo vyzná. Sám ukazuje, že čerpal své znalosti o katol. víře, již aspoň indirektně na každé téměř stránce napadá, z anglické brožury odpadlého od křesťanství protestanta Stewarta Rossa, který ji vydal toliko pod pseudonymem Saladin — a jenž je ve své angl. vlasti pokládán za pamfletistu nejnižšího řádu: odtud si vysvětlíme, že Haeckel mnohdy úplně převrácená naše dogmata uvádí jako prý nauku katolicismu. Svobodným zednářům je H. dle berlín. filosofa Paulsena novým Adamem, kterým prý začne druhý oddíl dějin světových; vždyť dle vlastního jeho výroku nová doba nekonečného vědění je zahájena tím, že je božství popřeno, a právě neocenitelnou zásluhou Darwinovy theorie — ač beze vší pochyby nedostatečné — prý je, že lze jí upotřebiti jako osnovy k atheistickému názoru. Lidstvu 20. století chce dáti H. náboženství (ač chce-li je kdo tak zváti) nové — svým monismem, víru, která v nic nevěří — jen v Haeckla, jenž vyžaduje od svých stoupenců slepé víry ve své učení, jak v tom smyslu píše Staurac v „Darwinistische Haeckeleien“.

Haeckelovo náboženství zbožně uctívá trojici pravdy, dobra a krásy. Bohyně pravdy bytuje v chrámu přírody — a ne v temných kobkách klášterů, v žalářích konviktů a chrámech křest., prosycených vůní kadidla; než hned na to prohlašuje H., že bude přece jen třeba ke kultu této bohyně, k níž vede cesta láskyplným zkoumáním přírody a jejích zákonů, a ne prý nesmyslné pobožnosti a bezmyšlenkovité prý modlitby, že třeba bude krásně vyzdobených chrámů, jež ovšem přejíti mají v majetek příštích svobodných obcí monismu z dosavadního vlastnictví katolíků — zcela ve shodě s darwinist. heslem boje o život. Ideal dobra shledává monistická ethika v rovnováze egoismu a altruismu, což jest jen rozředěný padělek křest. zákona lásky k bližnímu, upírající mimo to slabším právo na existenci. Zdravou je myšlenka H., že si již v mládí máme zamilovati krásy přírodní: ty zajisté probudí v mladých srdcích lásku k Stvořiteli, ale neroznítí je pro fanatismus H. atheismu. Není však správným, tvrdí-li H., jakoby jen monismus vyvolával v souvislosti s přírodou novou formu výtvarného umění; vždyť stačí jen uvésti několik zvučných jmen umělců, kteří se právě ve službě církve katol. proslavili, jako Rafaël, Michel Angelo, Fiesole, Murilo a jiní, aby jasně vysvitla nesprávnost podobného tvrzení: ale H. vše to přeskočiti je pouhou hračkou.

Že H. měl mnohem více odvahy než filosof. hloubky, je zvláště patrno na způsobu, jakým — vědecky prý — řeší sedmero du Bois-Reymondových záhad světa. Podstatu veškerenstva, původ pohybu a vědomí vysvětluje zákonem „o substanci", spojením totiž zákonů: o zachování hmoty a zachování energie. Původ života a řeči „exaktně" prý se řeší theorií vývoje; záhada pak o svobodě vůle ve skutečnosti ani neexistuje: spočívát prý jako čiré dogma jen na klamu. Než již positivistické stanovisko, jemuž se tu H. zpronevěřuje, žádá uznání, že podstata věcí je nepoznatelna. Záhada vědomí je ovšem rázem objasněna, když se řekne, že částky podstaty — atomy jsou oduševněny; kde však je důvod pro to? V poslední aspoň instanci positivist. názoru — ve zkušenosti dán je rozdíl hmotných a duševních jevů, rozdíl principielní, fundamentalní, a tak H. zaběhl v materialism, ač se tomu brání.

Nyní opustíme evolucionismus atheist. a všimneme si poněkud aspoň evolucionistů-agnostiků. Mezi oblíbenými řečníky moderního agnosticismu vynikají professoři Tyndall a Huxley. Tyndall byl sice obratným experimentatorem a v očích mnohých i okouzlujícím theoretikem a uveřejnil některé zajímavé přednášky, poznámky i původní pojednání o zvuku, teple, světle a elektřině; to však ještě ho neoprávňuje, aby byl nazván hlubokým myslitelem. V přednášce, konané v Belfastu před Společností pro pokrok vědy, pokouší se užiti methody zkušebné k rozpravě o nejhlubších otázkách filosof. a náboženských, v nichž se jeví úplným cizincem. Zde také odkládá masku, jež před tím poněkud zakrývala bezbožecké tendence jeho učení, ve hmotě vidí „naději a schopnost všeho pozemského života." Ve slovech Tyndallových: „Odkud jsme? Kam spějeme? Otázka vyznívá na bezmezných březích neznáma bez odpovědi, ba bez ozvěny" — obráží se bezútěšné učení celého angl. agnosticismu.

Huxley získal si jako dobrý badatel v některých odvětvích věd přírodních závidění hodné postavení mezi současnými učenci; ale i jeho názory — třeba ne vždy zřejmě, obsahují nejrozhodnější formy materialistické a pantheistické.

Mluvíme-li již o agnosticismu, nesmíme zapomenouti na největšího filosofa evolucionismu, na „moderního Aristotela", jak bývá nazýván, na

Herberta Spencera. Spencer hlásá, že o věcech náboženských a především o Bohu, zda totiž je a jaký je, nemůžeme absolutně nic znáti — známé to jeho monstrum: všudypřítomné „nepoznatelné", jehož jest vše poznatelné manifestací a symbolem této nejvyšší reality, — hlásá, že se idea Boha jedině přirozeným způsobem vyvinula tak, že z domnělé skutečnosti snů vyplynula domnělá skutečnost obávaných duchů, a odtud pak dále všechny druhy domnělých bytostí nadpřirozených. Tím má odpadnouti prvá velevýznamná otázka, kterou si rod lidský kladl, a jež, jak dí angl. učenec Max Müller, byla nábožen. povahy, ona otázka, o níž praví Kannt, že se musí řešiti, aby člověk mohl žíti, jak je ho důstojno; tím také odsuzována je k samovraždě filosofie, jež se právě z této otázky zrodila. Na slovo vzatí národopiscové dokazují, že původně všichni národové v jednoho Boha věřili, jednak ze souladu a účelnosti v přírodě, jednak z positivního zjevení božího, jehož stopy u rozličných národů tradicí se zachovaly, poznávajíce jsoucnost jediného osobního Tvůrce, a že teprve postupem času více bohů si utvořili, a že tu tedy nebyl nutný vývoj, jakýsi klam, jenž se vylučoval z bázně a strachu, až se vyhranil ve víru „v jediného, všeobecného nadpřirozeného činitele", nýbrž svobodné, rozumové a radostné přesvědčení, tak staré jako pokolení lidské samo, že je Bůh dobrotivý, jehož vůli podrobeno všechno jeho stvoření tak, že člověk jen tehdy jedná „mravně dobře", řídí-li se dle tohoto vodítka, jak dosvědčuje neumlčené svědomí každého před i po skutku. Vše to pokládá Spencer jen za „drsnou minulost", jen za stupeň ke své ethice moderní, jež uznává jedině autoritu „nutného rozvoje" a plynoucí odtud přirozené radostnosti a plnosti života. Proto také jeho nauka mravoučná jest jen obnovení hédonismu Aristippova a jeho žáka Theodora — ἄθεος, prohlašujíc, že dobré jest, co příjemno, co sebezachování podporuje, špatné pak, co vede k záhubě; egoismus, altruismus a sympathie sledují v boji o život společně své zvláštní cíle.

Poznali jsme, že moderní evolucionistická věda není než směsicí výmyslů těch, kdož dle slov Tertullianových „nechtějí viděti toho, co jest, a vymýšlejí si, co není," že jest to kouřící se, pěnivý a vypařující se příval slov, že je to věda neobyčejně smělá a vytrvalá v pokusech, aby se vloudila a vedrala do posvátných chrámů pravé vědy a pravé filosofie. Uvedení zástupcové její dopouštějí se hrubého bludu, ježto, popírajíce poznatelnost Boha s veškerými pojmy příčiny, stvoření, jsoucnosti a podstaty, podržují toliko zjevy, a když byli zavrhli zjevení a filosofii jako vědu o zásadách, užívají za jediný pramen všeho vědění methody induktivní, jíž katol. učenci pouze při studiu věd přírodních upotřebovali, podrobujíce se i tu vždy kontrole filosofie vyšší. Zneužívají tak soustavy, která je ovšem prospěšna ve svém vlastním oboru, jež však je bezcennou mimo obor ten, anebo chce-li jí kdo nahraditi metafysiku. Nesprávný evolucionismus, připouštěje pouze relativní pravdy a pojmy, ukazuje, jak dokazují Pfeiderer, Paulsen i Carneri, jedna z prvých celebrit evolucionistů, že je illusí, které se musíme stříci, že bychom dospěli nějakých pevných a zajištěných resultátů; sám sobě tak kope hrob. Protože v evolucionismu pevné axioma nemá místa, odtud také onen bezmezný chaos názorů, nauk a mínění, jimž je toliko nenávist ku křesťanství společnou: pro který z těch „originalních" názorů, hájených v knihách apodiktickým slohem, rozhodne se asi lid ve 20. věku — evol. prý víry — dle zbožného přání novodobých „papežů"?

Tyto nauky jsou staré bludy v novém šatě, jsou pouze proměnlivé podoby materialismu a atheismu, které byly prohlášeny již řeckými a římskými sofisty před 20. nebo 30. století mi. Tyndall, Huxley, Haeckel, Darwin,

Vogt, Büchner a jejich školy opakovali toliko v moderní vědecké terminologii tytéž bludy, jež učitel národů sv. Pavel nalezl panující v Athénách a jež vyvraceti musil, když přišel zvěstovat evangelium Kristovo do města caesarů na březích Tibery: staré hypothesy Anaximandrovy, Empedoklovy, Heraklitovy, Leukippovy, Anaxagorovy, Demokritovy, Epikurovy a Lucretiovy. Srovnáme-li nyní s touto družinou lichých vědátorů světové učence pravé vědy od Koperníka, Galilea, Pascala a Descartesa, od Volty, Amperea a Galvaniho až k P. Secchimu, Chevreulovi, Hermiteovi a Pasteureovi, kteříž byli příslušníky slavné rodiny církve katolické, pod požehnaným a povzbuzujícím vlivem jejího učení pracující, jest nám doznati, že věda nemůže pokračovati bez náboženství, že nemůže zjevení ignorovati, a že jen pod bedlivou péčí náboženství našich otců, jen pod ochranou katol. církve může věda nalézti onen blahodárný vznět, jenž podporuje její rozvoj a jenž ji povede k slavným triumfům, jakých dobývati má.

JINDŘICH KUBA (Br.):

Právem-li lze nazvati školu dcerou církve katolické?[1])

Doba naše svou povahou jest taková, že víc a více vyžaduje velkých a mravních charakterů, stejně velkých ve vědách a uměních jako ve ctnostech, bez nichž i sebedůkladnější vzdělání vědecké činí člověka jednostranným a necelým, ba svésti ho může až na nejhorší bezcestí, jak soudní sině dokazují.

„Kdo má ctnost," dí Cicero, „už nic jiného nepotřebuje, aby dobře žil." [2]) A praví-li Plinius: „I radost i útěcha ve vědách," [3]) třeba tuto zlatou jeho odpověď doplniti Senekovou: „Jediná ctnost skytá radost trvalou a bezpečnou." [4]) Týž důmyslný filosof také tvrdí, že onoho vzácného pokladu nelze tak snadno dobýti: „Ctnost nalézti jest nesnadno; potřebuje řiditele a vůdce," [5]) a to tím spíše, jelikož srdce lidské samo sebou jest vzpurné a dobrému odbojné a více se kloní k tomu, co zapovězeno a nebezpečno je.

Kde však vzíti řiditele a vůdce v ctnosti takového, jenž by jí netoliko dokonale učil, ale i osobně byl věrným jejím odleskem? Marně ohlíželi se po něm pohané před Kristem, marně ho též dnes mnozí hledají bez Krista. Stará Stoa vyznala, že pravý mudřec, že ideal ctnosti a mravného hrdinství neobjevil se posud na zemi. A moderní nevěrec Strauss doznal, že nad Krista v náboženském ohledu vyniknouti jest a bude vždy nemožno. Tehdy, kdy tento ideal dokonalé ctnosti již blížil se člověčenstvu, líčil největší

[1]) Prameny, jichž užito: Fr. Kalvoda: Didaktika. — Dr. Robert Neuschl: Křesťanská sociologie I. Přednášky prof. dra Samsoura. — Dr. Fr. X. Kryštůfek: Všeobecný církevní dějepis II. — W. Vladivoj Tomek: Děje university pražské I. — Ottův slovník naučný X., XIII., XIX. — Vychovatel IV., IX. — Museum alum. XXXI., tiskem XII. — Dr. Fr. Zeibert: Compendium historiae ecclesiasticae. — Fr. Ant. Specht: Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland. — Emil Michaël: Kulturzustände des deutschen Volkes. — [2]) De invent. — [3]) Epist. VIII. 13, 1. — [4]) Ep. 27, 3. — [5]) Sen. nat. quaest. 3, 30. extr.

řečník starého Říma, jakou rozkoš pocítí lidé, až tuto dokonalou ctnost budou moci živou a zosobněnou spatřiti.[1]) Nebylo jim už dlouho čekati: 44 léta po jeho tragické smrti bylo již dopřáno lidstvu této blažené rozkoše: patřiti na tvář vtělené ctnosti, v níž „přebývá všecka plnost božství tělesně.“ [2]) Tehdy počalo plniti se na člověčenstvu utěšené proroctví: „Lid, kterýž chodil ve tmě, viděl světlo veliké: a bydlícím v krajině stínu smrti, světlo vzešlo.“ [3])

Toto veliké světlo pravdy a ctnosti plně poznala, do sebe pojala, na jiné rozkazem svého Mistra a Učitele: „Jdouce, učte všecky národy,“ [4]) pověřená církev přenášela, aby zmizelo z jich mysli a srdce přítmí nebo čirá tma. V lůně pak jejím objevili se brzy světu velcí a dokonalí charakterové, kteří světu dokázali, že ono světlo pravdy a milosti Kristovy jest rovněž tak ranní září duše útlého dítka, jako vycházejícím sluncem dospívajícímu jinochu a celým mořem světla zralé duši muže, plného životní síly.

Aby pak každý mohl z tohoto prazdroje pravdy a milosti čerpati, církev katolická podjala se úkolu, mysl člověkovu osvěcovati a jeho srdce ušlechťovati čili učiti a vychovávati. A tento úkol, jejž církev katolická si vytkla, zdá se mi, že nejlépe vynikne, když ukáži, že veškeré školství od počátku až na naše doby vypučelo a vyrostlo jedině na půdě církve katolické.

Známo, na jakých základech spočívala výchova lidstva, zvláště však dítek a mládeže u národů antických. Jak u Sparťanů tak i u Athéňanů, Dorů a Jonů veškero vzdělání zakládalo se na zásadě: dítě patří státu; stát posílal děti do školy, pro stát se musilo dítě učiti, stát mu měl býti vším; jiných pohnutek jednání, jiného cíle nebylo než blaho státu. Proto po 7. roce uveden byl hoch do společnosti chlapců stejného věku, kdež po stránce duševní pěstována hlavně hudba; čtení tedy, psaní a počítání nebylo velké péče věnováno, za to však hlavním cílem této školy bylo cvičení a tužení. Jen u Athéňanů k cvičení tomu přistoupilo vzdělání ducha; vyučovali u nich soukromí učitelé = γραμματισταί, kteří byli s to, aby na mládež sobě svěřenou úplně přenesli své mravy a zásady. A kdo mohl do této školy vstoupiti? Jen hoši šlechty; většině tedy takového vychování se nedostalo; škola taková neměla pravé svobody, nýbrž jen otrockou poddanost a nevázanost.

V jakém pak směru dála se výchova u Římanů? I u Římanů dítky vychovávány pro stát, i zde blaho státu bylo hlavním cílem výchovy. Bohatší hoši poslouchali soukromé učitele na křižovatkách nebo náměstích; ani zde o vychování chudých nikdo se nestaral. Veškero vychování u Řeků a u Římanů, u nichž je otroci započali a řídili, dokončeno hrami, divadlem, cirkem. Co to znamená, ví každý, kdo jen poněkud v dějinách kulturních Řeků a Římanů se poohledl. Tam bylo umravňování a zušlechťování povahy!

V žádném tedy ústavu antickém nedostávalo se žákům vyučování na základě náboženském; netřeba se tudíž diviti, že o vyšších pohnutkách jednání nikde se nevykládalo, nikde se jim nepředkládaly vzory dokonalosti, dle nichž by se měli zařiditi. A což neměli pro své jednání vzorů ve svých bozích, jichž Varro načítal 20—30 tisíc, anebo jež snáze mohli v Římě na ulici potkati, jak praví Petronius, než člověka? O, ano! Byl by to pěkný člověk, který by byl tak jednal, jak se bájilo o jejich bozích! Mezi bohy římskými byli mnozí, na něž mohlo býti poukázáno jako na odstrašující

[1]) Cic. de fin. V. 24, 69. — [2]) Kolos. 2, 9. — [3]) Is. 9, 2., Mat. 4, 16. — [4]) Mat. 28, 19.

příklady lidí zkažených, všemi vášněmi ovládaných! A následek takových vzorů — bohů byl, že celý Řím před příchodem Kristovým tonul a se brodil v rozervanosti a bídě i kalu jak duševním tak mravním.

A což, nesvítá mu žádná naděje v zlepšení? Již ano! Hle, tu přichází! Světlo z lůna věčného Otce, aby osvítilo zatemnělé ubohé lidstvo, přichází nový učitel a vychovatel — Ježíš Kristus! Jeho příchodem počíná v dějinách nová epocha vychovatelství. Ježíš Kristus svým příkladem posvětil vychování mládeže chudé i bohaté, mužské i ženské, a, byť se dle plánu vykupitelského zabýval hlavně dospělými, přece velkou pozornost a lásku věnoval též dítkám. Jak rád, jak láskyplně s nimi obcoval a jim žehnal! Jak starostliv byl, aby pohoršení nevzaly, pohroziv hrozným trestem jejich svůdcům! Svým životem a jednáním jak vznešený a zářící dal příklad učitelům, jak skvělý i dítkám, aby prospívaly věkem, moudrostí a milostí u Boha i u lidí! Svou naukou předčil všechny filosofy starověku; neboť postavil výchovu na pevný základ, na němž budoucí věkové bezpečně by mohli dále stavěti. Ukázalť cíl a účel vychování: vésti totiž dítky tímto životem k cíli věčnému, naznačil cestu k cíli tomu vedoucí, poučil vychovatele o přirozenosti lidské (že totiž hříchem rozum se zatemnil a vůle naklonila ke zlému); motivem jednání jak vychovatele tak i dítka označil ne všemocnou vůli státu a jeho blaho, nýbrž lásku k Bohu a k bližnímu a vlastní blaho věčné. Tímto dal přemoudrý a laskavý Učitel celého pokolení lidského zásady, dle nichž dlužno ve výchově a vzdělání dítek se říditi. Jak účinně a prospěšně může proto působiti vychovatel ve výchově a vzdělání dítka, zná-li tyto pravdy! Své zásady vychovatelské uložil božský Mistr do své církve, aby ona místo něho konala tento vznešený úkol.

Po příkladě a na rozkaz svého Pána sv. spoštolové hlásali hned po zmrtvýchvstání Páně učení nové, učení plné hloubky a pravdy, učení dosud neslýchané, učení vznešené, „jsouc však pohoršení, pohanům pak bláznovství“;[1]) vyučovali tak, aby nebyli lidé již maličká pacholata sem a tam se zmítající a netočila se každým větrem učení skrze nešlechetnost lidskou, skrze chytrost k oklamání bludu, ale pravdu činíce rostli v lásce všelikterak v tom, kterýž jest hlava — Kristus.[2]) Plnili tedy sv. apoštolové své poslání zvláště u dospělých; ale tím právě měli i vliv na výchovu dítek. Ano řádnou výchovu dítek kladli asi vždy důkladně a důtklivě na srdce křesťanským rodičům, jak dosvědčuje sv. Pavel v listě svém k Efesským,[3]) když přikazuje rodičům: „Vy otcové, nepopuzujte k hněvu synů svých, ale vychovávejte je v kázni a trestání Páně.“ Ostatně i přímo apoštolové poskytovali dítkám vyučování náboženského, jak vysvítá ze Sk. ap., kde je řeč o obrácení celých rodin, tedy i dítek na víru křesťanskou, což beze vší předchozí přípravy mysliti nelze. Plnili tedy apoštolové rozkaz svého vzneseného učitele věrně; tento pak rozkaz netýkal se pouze apoštolů, nýbrž slova: „učte všecky národy“ platila i jejich nástupcům, biskupům a kněžím, zkrátka církvi učící.

Hned v prvních dobách života církve sv., kdy vál v rodinách křesťanských svěží duch Kristův, kdy církev úžasně rostla přibírajíc za členy nové lidi již dospělé, kdy však byla také snižována a pronásledována, tehdy všechna péče biskupů a kněží byla obrácena k poučení nově přistupujících údů dospělých a k jich utvrzení; nemohli tedy ani zvláště se zabývati i výchovou a vzděláním mládeže; ostatně nebylo toho ani třeba, protože každý křesťanský otec a křesťanská matka byli netoliko pečlivými rodiči

[1]) Ef. 6, 4. — [2]) Ef. 4, 14. 15. — [3]) I. Kor. 1, 23.

svých dítek, dobře a zdárně je vychovávajíce, ale i řádnými učiteli, starostlivě je vzdělávajíce. Z této doby zachovala se nám tu a tam zpráva o křesťanské škole, jako na př. o knězi Protogenovi v Edesse, jenž ve II. st. vyučoval dítky s neobyčejným zápalem a úspěchem.

V dobách klidu i pronásledování církev hlavní pozornost věnovala dospělým hodlajícím vstoupiti do církve, aby řádně k přijetí křtu sv. — základu to všeho života křesťanského se připravili; zváni byli katechumeny, jež vyučoval biskup a s jeho svolením kněz i laik. Poněvadž úřad ten vyžadoval značných vědomostí, nemalé učenosti, zakládány záhy křesťanské školy pro katechety — první to ústavy učitelské — zvláště na těch místech, kde byla ohniska vzdělanosti pohanské, na př. v Edesse, Antiochii a jinde. Nejproslulejší z nich byla katechetická škola v Alexandrii, kde již ve III. st. zařízena byla vyšší škola katechetická — chcete-li, první universita křesťanská — která věhlasné pověsti se těšila a v níž netoliko budoucí kněží — katechetové — se vzdělávali, ale i laikové vyššího vzdělání nabývali. Bylať Alexandrie sídlem řecké učenosti se všemi jejími filosofickými soustavami, dále židovské učenosti a konečně četných křesťanských haeresí: a tu byl jaksi nutným ústav, kde by klerikové a vzdělaní lajkové nacházeli zbraně proti útokům pohanů, židů a haeretiků a kde by se zároveň učení Kristovo v neporušenosti chovalo. V obojím tomto směru musil se bráti ohled na Písmo sv. a jeho učený výklad. Touto snahou a působením znamenitých učitelů obdržela tato škola, jsouc vůbec zvána katechetickou, jistý ráz a směr; stala se první křesťanskou universitou. První představený této učené školy jmenuje se Pantaenus († k. r. 212), proslul jako nadaný učitel a vykladatel Písma sv., na kterémžto poli dobyl si neobyčejné slávy. Jeho nástupcem byl Titus Flavius Klemens († k. r. 217); byl oddán filosofii, jejíž studium považoval za nejlepší prostředek k formálnímu vzdělání ducha; filosofie však není u něho účelem, nýbrž pomůckou a služkou víry, a proto žádá, aby křesťanská gnosis stavěla se na víře jako na svém základě, v jejích mezích se pohybovala a ji za vůdce a hvězdu měla. Obě, víra i věda, jsou mu dvěma nerozlučitelnými momenty; „žádná věda bez víry, žádná víra bez vědy; vědeckou však činností se obsah víry nerozšiřuje, nýbrž toliko vyvinuje a odůvodňuje.“ Svou učeností připoutal si velmi mnoho posluchačů. Sepsal dílo: Paedagogus (in Christum), jež mělo býti průpravou k jinému spisu: Didaskalos. Nejznamenitějším mužem této školy byl Origenes (* k. r. 185, † 254). V theologii poslouchal Pantaena a Klementa Maje 18 roků stal se představeným školy alexandrinské. Poněvadž svůj běh theologický filosofickou přípravou, v níž vědám a dějinám filosofie vyučoval, rozšířil, získal Kristu mnoho pohanských jinochů; závěr běhu theologického tvořilo studium Písma sv. Sám jsa cele oddán Kristu a jeho církvi, odchoval ve své škole horlivé učeníky Páně; a mnozí z jeho žáků a žákyň oslavili Krista smrtí mučenickou, jichž sláva obrážela se i na jejich učitele. Umíraje asi v 70 letech, zanechal po sobě přes dva tisíce spisův. Po něm následovali na této škole mnozí ještě znamenití mužové, z nichž posledním byl Rhodon; s ním též ve st. IV. slavná škola alexandrinská zanikla.

Již tehdy mnozí sv. Otcové a spisovatelé církevní psali o látce a methodě vyučovací, na př. sv. Cyprian († 258), sv. Cyrill Jerusalémský († 386), jenž měl v kostele pro katechumeny 23 katechesí, sv. Řehoř Nazianský († 389) a sv. Řehoř Nyssenský († 395) a j. Ve st. IV. u sv. Basilea († 379) na Východě a ve st. V. u sv. Jana Chrysostoma († 407) na Západě nalezáme mnohé poznámky, týkající se vychování mládeže. V jejich spisech, nemluvě ani o Písmu sv., uloženy jsou mnohé a stále

platné zásady a pokyny vychovatelské, z nichž poznáváme, jak si dovedli křesťané všecko důkladně osvojiti, co ve příčině výchovy a vyučování pohané měli dobrého a jak to zároveň dovedli prodchnouti duchem křesťanským.

Mezi theoretickými paedagogy ve st. V. vyniká z Otců západních sv. Jeroným († 420) a sv. Augustin (354—430); jim čestně po bok se druží Cassiodorus († 577) spisem „De institutione divinarum litterarum“ o orthografii a o svobodných uměních, dále Anicius Boëthius (475—524) spisem: „De disciplina scholarum“, a sv. Felix Ennodius (473—521) spisem „Paraenesis didascalica“, v němž jasně lze poznati podstatný rozdíl ve vychování mezi starým, pohanským, odumírajícím Římem a křesťanstvím. V něm Ennodius klade za první základní pravidlo vychování: „Boha se držte celou snahou mysli, čistým nitrem a hojnými modlitbami nakloňujte jej sobě, neodvracejíce se od něho žádnými nepravostmi, žádným omlouváním. Milujte bližní, jež vám dala příroda, a radujte se z toho, že jste si nikdy nezpůsobili bolesti zlým činem.“ Po té přistupuje k vylíčení podstaty pravé vzdělanosti, jež záleží v mravnosti a učenosti. Potom vykládá podmínky čistoty, mravnosti, poctivosti, vykládá dále, jak možno dojíti krásného úspěchu v grammatice a rhetorice; spis končí básnickou apostrofou, volaje k jinochům:

„Mládeži jasná,
ochotně přijmi
otce řeč svého.
Vzácná jest řeč, jíž
dobro je cílem,“

aby s pomocí boží vždy chtěli a činili, co se sluší. — Jak patrno, Ennodius láskyplnou péčí nebeským světlem křesťanské víry osvícenou, neméně usiloval o hojné vědecké vzdělání mladistvých duchů, než o zdárný návod a popud k ctnostnému, ušlechtilému životu. Tato dvojí péče vine se jako červená nit veškerou jeho vychovatelskou činností a vysoko ji povznáší nad výchovu mládeže v starém Římě, v němž otrocký παιδαγωγός vychování započínal a dokonávala oplzlá divadla a cirkus. Ač takové tedy zásluhy má o výchovu Ennodius, přece nikterak nezastiňuje sv. Jeronýma a Augustina.

Sv. Jeroným v listech k Laetě a Gaudentiovi dává zlaté rady rodičům, jak by měli výchovu svých dcerušek zařídíti, aby svému úkolu zde na světě dobře dostály. Vychování hochů dotýká se jen příležitostně. Svatý Augustin pak na žádost katechety z Karthaga Deogratia sepsal spis „De catechizandis rudibus“, v němž podává vzácné pokyny, jak by měl pokračovati při vyučování katechumenů v základních pravdách křesťanských, aby výsledku žádaného docílil. Tímto spisem stal se sv. Augustin tvůrcem křesťanské paedagogiky.

Z těchto dvou paedagogů čerpáme zásady a způsob tehdejšího vychování. Tak dovídáme se z listů sv. Jeronýma, že se děti již tehdy učily čtení, psaní, počítání, řeči a pracím ručním. Z jeho však listu k Laetě (II.) též poznáváme, že již ku konci IV. a na začátku V. st. jako ústavy vychovávací četně navštěvovány byly kláštery (Anachoreté, Koinobité, Eremité, Benediktini . . .) Tu přenáší se vychování již na jiné vychovatele. A bylo toho třeba? Zajisté; neboť duch křesťanský nebyl v rodinách již tak silný jako v prvních dobách křesťanských, poněvadž otcové a matky z národů, nedávno před tím pohanských, sami potřebovali u víře posily, zvláště pak, když sv. křest byl udílen také již nemluvňatům. Tu musilo vychování a vzdělání náboženské počíti už u dítek, jichž duševní schopnosti se rozvíjely, a ne teprve u dospělých, jak se to dálo dříve. Ovšem vzdělávati a vychovávati mládež bylo úkolem kněží, kteří až do první polovice V. st.

mládež učili ve svém domě nejen náboženství, ale i psaní a čtení. A tento zvyk zachovávati kněžím nařídil r. 443 koncil Waisonský (blíže Arelata).

Ve století VI. čestné místo mezi praktickými paedagogy na západě zaujímá papež svatý Řehoř Veliký (590–604), jenž založil v Římě školu pěveckou, dle níž byly ve středověku mnohé jiné založeny; v ní chlapci, sirotci ne pouze ve zpěvu, nýbrž i v základních vědomostech byli vyučováni. Škola tato byla tedy první křesťanskou konservatoří a prvním sirotčincem. Proto sv. Řehoř ve středověku byl okázale uctíván jako ochránce škol (12. března).

Ve století VII. zřizovány školy již i na venkově. Tak koncil Cařihradský III. (mezi oekumenickými VI.) r. 680[1]) zřejmě nařizuje, aby kněží „per villas et vicos" školy zřizovali. Školy tyto nebyly nic jiného, než školy farní, předchůdkyně to nynější školy obecné; v nich vyučovali faráři zadarmo, pouze dobrovolné příspěvky směli přijímati; dozor nad docházením do školy měli úředníci.

Vedle škol farních zakládáno hojně škol domských, kathedrálních, v nichž vyučovali kněží domští, řídíce se pravidly metského biskupa Chrodeganga (r. 766), zvanými canony. Kromě proslulé školy metské vynikaly ze škol těchto též školy v Solnohradě, Passově a Řezně; úkolem jejich bylo zprvu vzdělávati kněze světské, ale později z nařízení sněmů církevních i mládež nedospělou. Od r. 816 z nařízení Chrodegangova vyučovali na těchto školách mladíky hodlající se věnovati stavu duchovnímu kanovníci a to bezplatně. Školy ty poskytovaly z části vzdělání nižšího a grammatického — trivia[2]) s vyloučením rhetoriky a didaktiky, z části i vyššího, vedle rhetoriky a didaktiky též základy quadrivia;[3]) jsou v tomto zřízení a rozdělení svém vlastní předzvěstí příštích gymnasií a universit. Ředitel škol kathedrálních slul scholasticus, t. j. školmistr.

Největšího však rozšíření a tím také významu nabyly školy klášterní, z nichž nad ostatní vynikly školy řádu benediktinského, založeného na počátku st. VI. sv. Benediktem z Nursie (ve stř. Italii). Zemřel r. 543 na Monte Cassino v klášteře benediktinském, kdy měl řád již 250 klášterů. Hned od počátku vedle práce tělesné, jež byla hlavním zaměstnáním, pěstována i duševní. Členové řádu byli vzděláváni ve školách jejich, zv. interních, kdež učili se gymnastice, rhetorice, dialektice, arithmetice, geometrii, astronomii, přírodopisu, medicině, země- a dějepisu, malířství, řezbářství, jak dosvědčuje zápisník benediktina Valfrieda Strabona, který žil okolo r. 800. Tyto školy benediktinské odchovaly veliký počet znamenitých mužů: biskupů na 6 tisíc, kardinálů na 2 tisíce, papežů 40, přes 50 tisíc světců, umělců, učenců, státníků a pod. Pro věhlas škol klášterních dáváni do nich chlapci na výchovu vůbec, tak že bylo třeba brzy zříditi t. zv. školy vnější (externí), určené pro ty, již nebyli určeni k stavu řeholnímu, a do nichž měl přístup každý. Nejslavnější toho druhu škola byla ve sv. Havle ve Švýcarsku, založená r. 613 svatým Havlem († k. r. 640), která hlavně v polovici IX. století stála na výši, převyšujíc školy dosavadní, ano nabyla rázu světového; připomínám učitele jejího Möngala, jenž také nazýván Marcellem; on vyučoval chovance ve všem, hlavně však v hudbě; „qui in divinis aeque potens et humanis septem liberales eos duxit ad artes, maxime autem ad musicam." Na této škole též poutavě přednášel učitel Iso, tak že nejeden považoval to za vyznamenání, mohl-li jen hodinu býti jeho žákem. K této

[1]) Za papeže Agathona. — [2]) Trivium = artes sermocinales: grammatika, rhetorika a didaktika. — [3]) Quadrivium = artes reales: arithmetika, geometrie, musika a astronomie.

škole druží se také jiné školy proslulé: taková na př. byla v Rychnově u Kostnice (zal. 727), ve Fuldě v Hessensku (zal. 741).

Až do této doby starala se pouze církev o duševní potřebu lidu, neboť knížata světská nevěnovala vzdělání lidu žádné pozornosti; až teprve císař Karel Veliký (786—814) první z panovníků považoval za hlavní a svatou povinnost starati se též o duševní potřeby lidu. Jeho zásluhy o školství a rozkvět jeho jsou veliké. Všemožně se staral, aby lid jeho z bídy a temnosti duševní byl vysvobozen; a za tím účelem napomáhal šířiti křesťanství a důkladnější vzdělání ve věcech náboženských vzdělanými kněžími; podporoval rukou štědrou školy už stávající a zakládal nové jak klášterní tak farní a domské. Pro své a vladyků syny založil školu dvorní — schola palatina; císař sám se s nimi učil a je zkoušel, odměňoval a trestal. Lvím však podílem je povinen papežům, zvláště Hadrianovi I. (772—795), kněžím a biskupům; tak Theodulf, biskup orleánský, nařídil r. 801 svým kněžím, aby všude zřizovali školy a v nich aby bezplatně vyučovali, leč by jim rodiče sami něco nabídli. Z kněží za hlavního rádce ve věcech školských zvolil si učeného Alkuina, pozdějšího opata tourského († 804), praktického to paedagoga, jehož učebných knih ještě dlouho ve středověku se užívalo. I za tohoto panovníka dozor ve školách měla církev a vyučování předmětům svěřeno kněžím. A církev jako pravá matka starala se o školu i tehdy, když za zmatků po smrti Karlově záhuba hrozila jeho dílu; tak na př. církev na koncilu Římském (826) za papeže Eugena stanovila: „Nařizujeme všem biskupům a jim poddaným farním obcím ustanoviti si učitele, kteří by ve čtení, svobodném umění a spasitelném učení vyučování pilně udělovali.“

Smělou pomluvu odpůrců církve, již jí drze metají ve tvář, jakoby byla nepřítelkyní vzdělání a jakoby jí velice na tom záleželo, aby lid tápal v temnosti, setřásá z ní její missionářská činnost mezi národy slovanskými a germánskými po stěhování národů. Tehdy církev naučila lidi ctíti práci jak duševní tak tělesnou poučujíc je, aby v práci neviděli kletby, nýbrž největší požehnání, jež nebesa mohla lidem vůbec dáti. V takovém směru u národů germánských působili hlavně Severin a Valentin, Fridolin, Rupert, Wilfried, Willibrord a přede všemi jinými onen veliký světec sv. Bonifác, apoštol Německa († 755), jenž jako missionář častěji od papeže Řehoře II. (715—731) byl poslán k národům Německa. Tito apoštolové právě svou blahodárnou činností v každém ohledu zjednali si nesmrtelných zásluh; kázalit netoliko Evangelium, nýbrž hlásali též vznešenost práce, tak že mnohý zanechal života až příliš pohodlného nebo i prostopášného a vida jejich neúnavnost a nadšení, byl samovolně nutkán jich následovati, jak též velmi případně o tom přičiňuje poznámku Roscher, an praví, že jako každý klášter, kostel, biskupství, jež založili, „bylo semeništěm duchovního obrácení, tak bylo též semeništěm hospodářské kultury.“

Z toho vidno, že tito hlasatelé víry brali zřetel k práci hmotné i k práci duševní, zde pak nejen náboženství, nýbrž i základům vědomostí světských vyučovali; stávali se tak nejen věrověsty, ale i prvními národními učiteli. U nás, abych tak děl, byli takovými národními učiteli naši moravští apoštolé sv. Cyrill a Methoděj. Přišli na Moravu r. 863, ne aby Moravany na víru teprve obrátili — vždyť hlásali jim víru hned na počátku st. IX. biskupové salcburští Arno a Adalramus a biskupové passovští Urolfus a Regenarius — nýbrž, jak prohlašuje Pastrnek, přišli Moravany ve víře Kristově utvrdit a je k pramenům pravé osvěty přivést. Za tím účelem, než odebrali se na Moravu, a poněvadž Moravané tehdy neměli ještě ani svého písma ani knih, připravili se na svou činnost missionářskou, vynalezše

nejprve písmo hlaholské, pak teprve překládali na jazyk slovanský příběhy biblické, epištoly, evangelia a knihy liturgické. Svým příchodem na Moravu přinesli zároveň první veliké kouzlo — první knihu slovanskou a tou položili zároveň základ ke kultuře slovanské. Ó šťastný tehdáž lid moravský, že uvěřil sv. věrověstům a že šel na ruku těmto novým svým učitelům: neboť tím, že přijal od nich učení křesťanské, nabyl záruky svého volného rozvoje duchovního, zajistil si svou existenci a podal důkaz, že jazyk slovanský též je schopen vývoje, jako jazykové jiných národů vzdělaných a konečně svým upřímným od nich přijetím víry a vzdělanosti „unikl osudu Obodritův, Lutičův, Ratarův a jiných svých pokrevenců a účastným se stal vzdělanosti, kterou křesťanská Evropa dědila od pohanských Řeků a Římanův.“[1]) Sv. Cyrill a Methoděj vštěpovali základy k vědomostem světským již v útlá srdce mládeže; tak známo, že přivedli s sebou do Říma mladíky schopné k stavu kněžskému, dříve je doma řádně vycvičivše a připravivše netoliko v náboženství, nýbrž i ve vědomostech profanních. Tu nelze, uvažuje-li se jejich snaha a opravdová horlivost s náležitým oceněním, ubrániti se, abychom je nenazvali prvními učiteli národními, a kdo chce mluviti o našich dějinách vychovatelství, nesmí činnosti jejich přehlédnouti. Oni položili tedy na Moravě základní kámen ke škole, který, bohužel, brzy po smrti Methodějově byl zasypán násilnou rukou Maďarů, vyvrátivších r. 906 říši velkomoravskou a zasadivších tím také školství u nás smrtelnou ránu, tak že po celé století kulturní dějiny moravské unikají našemu pozorování.

Až teprve v polovici století XI, kdy zakládány na Moravě kláštery, rozvinovala církev opět svou blahodárnou působnost na výchovu mládeže, zřizujíc školy nejen pro členy řádu, ale i pro mládež světskou (kl. rajhrad.). Vedle škol klášterních byly již též školy jiné Tak na př. při založeném biskupství v Olomouci (r. 1063 za Vratislava II) děje se zmínka o scholastikovi; z toho soudíme, že již tehdy byla v Olomouci při dómě škola, před tím snad farní. Rovněž v Brně od dávných dob připomíná se při hlavním chrámu sv. Petra a Pavla škola, v níž kněží mimo náboženství vyučovali též hudbě, grammatice a arithmetice. Vedle těchto škol hlavních byly při větších chrámech školy, kde dítky pod vedením kněží učily se počátkům vědomostí. Tak připomíná se na př. ve století XIII. škola u sv. Jakuba v Brně, ve Znojmě, Jihlavě, Mikulově, ve Fulneku a j. Venkov pak za městy nezůstal; dle příkladu měst byly na venkově školy aspoň při chrámech farních, jichž, jak samo sebou se rozumí, dozorci a hlavními dobrodinci byli kněží.

Jako jinde, tak i u nás vzkvétalo školství, když sem povoláni byli řádové, kteří vyučování vytkli si za svůj úkol. Byli to zvláště Minorité, kteří v Brně hned po svém příchodu otevřeli školu u svého kostela, a Dominikáni.

O školství v Čechách z prvních dob máme zpráv velmi málo. Jest však jisto, že v pradávných dobách byla původně škola pohanská na Vyšehradě, na jejíž místo nastoupila škola křesťanská, která kvetla ještě ve století XVI. a o níž ze století XIII. zaznamenáno, že na Vyšehradě učený slovanský kněz s úspěchem vyučoval mladíky nejen věcem duchovním, ale i vědomostem profanním v jazyku slovanském. Genitores (sc. s. Procopii) commendaverunt eum in castro Vissegradensi magistro liberalium litterarum studiis, ut eorum formacione celestibus instrueretur disciplinis, ubi tunc famosum studium slavonicae linguae vigebat.[2])

[1]) Palacký. — [2]) Dr. Krásl: Svatý Prokop.

V dějinách děje se zmínka o škole budečské. Tak vypravuje staroslovanská legenda o sv. Václavu, že vyučen byl nejprve od kněze písmu slovanskému, dalšího pak vzdělání že nabyl v Budči. Tato škola dle pověsti byla původně pohanská, v níž i Libuše a Přemysl byli vzděláni; jí, pravdu-li pověst vypravuje, ujali se kněží — patrně latiniští — mladíky tam vyučujíce. A jak kněžstvo vůbec v této době působilo na vzdělání a výchovu mládeže, nejlépe dosvědčuje Tomek, že při kostelích, kde nacházelo se několik kněží, byly záhy i školy, kde se vyučovalo mnohým věcem potřebným a že sídly učeného zaměstnání a krásného umění byly kláštery; jim zásluhou trvalou zůstane, že otevřely bránu k vědomostem a zušlechtění i jiným mladíkům, jichž býval velmi značný počet. Když pak z nařízení sněmu Lateránského IV. (oekum. XII., 1215) za Innocence III. (1198—1216) zřizována t. zv. studia particularia, založena byla taková škola též v Praze u sv. Víta, která za Přemysla II. (1253—1278) takového rozkvětu dosáhla, že se na ni hrnuli žáci ze všech zemí, aby se tam věnovali svobodným uměním. Výtečná toho druhu škola byla benediktinská v Břevnově (založena sv. Vojtěchem), praemonstrátská na Strahově, pak augustiniánská a nejlepší dominikánská u sv. Klimenta. Četné byly i kláštery ženské, které věnovaly se výchově dívek. Velmi případně oceňuje zásluhu klášterův o vědu a vzdělání Mair,[1]) pravě: „Kláštery byly na poli vědy trojím směrem činny: jim děkujeme za zachování starověkých plodů duševních, za pěstění a další šíření vědeckého vzdělání školou a konečně za rozvoj vědy samostatným jí pěstěním ve vlastních dílech.“ A nemalou chválu školám klášterním vydávají i protestanté, že přijímaly mladíky ze všech vrstev lidu, jen když byli vzděláni schopni; vyučování udíleno jim úplně zdarma. Svou povahou školy klášterní byly předchůdci našich gymnasií.

Po válkách křížových od st. XII.—XV. mohutněla města obchodem, řemesly a privilegiemi, která obdržela od knížat, tak že ukázala se potřeba škol, které by mládeži poskytovaly vědomostí pro jejich stav a živnost potřebných. Proto bohatší města vymohla si na biskupech a knížatech povolení zřizovati zvláštní školy, čímž povstaly při farách větších měst nové školy městské, na př. v Hamburku (1187) a v Lipsku (1395). Tyto školy se jmenovaly též školy listovní, protože se tam učilo slohu listovnímu — a v tom smyslu podobaly se našim školám obchodním. Učení jejich omezovalo se celkem na program trivia: náboženství, čtení, psaní počítání, zpěv a jazyk mateřský, pročež sluly též trivialními. Byly takto nižším stupněm vlastních škol latinských a připravovaly nynější školy měšťanské. Správu těchto škol vedl ředitel, rektor, jímž býval obyčejně kněz a jehož pomocníky byli kněží, které, jak praví Kellner,[2]) láska k vědám a mládeži přivedla k vyučování; později na jejich místo nastoupili laikové; ale ještě i tehdy byly školy všeho druhu ústavy církvi podřízenými a od osob duchovních štědře podporovanými, „poněvadž,“ jak podotýká Kellner, „neukázali se moudří otcové města v ničem takovými držgrešli, jako ve výlohách na školy.“ Často se také stávalo, že církev nejen o školu v pravém slova smyslu měla starostlivou péči, nýbrž ona zaopatřovala i učitelům výdělek vedlejší. V této době nový řád Františkánský a vzmáhající se Dominikánský horlivě se chápali výchovy mládeže dále. Hlavně však jedna společnost náboženská toho času založená výchovou mládeže obojího pohlaví ve vědomostech nejpotřebnějších se zabývající byla velmi důležitá; dle svého patrona nazývána Hieronymiani

[1]) Die Freiheit des Unterrichtes. — [2]) Erziehungsgeschichte in Skizzen und Bildern.

nebo fratres scholares. Společnost tato došla velkého rozšíření a její školy byly četně navštěvovány.

Kdyby církev katolická na poli školství již nic více nebyla učinila, dostačilo by, aby bylo s vděčností na ni pohlíženo.

Ovšem jest nám připustiti, že mnohé vesnické školy ve středověku byly ve stavu dosti zuboženém. A což vinu toho nese církev? — Sama doba byla taková, že nebylo dosti schopných sil učitelských; kde ve škole vyučoval některý „potulný učitel“, jímž býval obyčejně zkažený student, propuštěný úředník nebo vyhnaný mnich, jenž na cestách jemných mravů jistě nenabyl, tam může míti tato výtka místo; kde však vyučování mládeže ve věcech světských mohl na sebe vzíti kněz, tam prospívaly i školy vesnické; v tom pak případě, že kněz nemohl pro tu neb onu příčinu vyučovati, převzala úkol tento síla jiná, která však vždy bývala pod dozorem farářovým, který, aby zlepšil učiteli postavení, svěřil mu nějakou službu kostelní, spojenou s platem.

Ostatně dlužno uvážiti, že tato výtka má platiti školám venkovským a to ještě ve středověku, kdy stav selský jsa v nevolnictví byl netečný k důkladnějšímu vzdělání nenahlížeje tehdy ovšem, k čemu by rolník potřeboval vzdělání. Kromě toho národové, nedlouho teprve na víru obrácení, oddáni byli mnohému ještě z mravů pohanských jsouce náchylnější ke všemu jinému než ke knize, a tu dlužno míti na zřeteli, že velká jest a dlouhá námaha učiti se čistějším mravům. Ale i přes všechno to nebyla nevzdělanost na venkově taková, jak ji líčiti chtějí nepřátelé škol církevních; faráři obyčejně na školy dohlíželi, nepořádky odstraňovali a trestali, učitele vesnické, kteří nebyli tak odborně vzděláni jako kněží, poučovali a povzbuzovali a zprávy o návštěvě a prospěchu školním žádali.

Tak starala se církev o školu ve středověku v praxi; v theorii pak vydávali pro ni mnozí spisovatelé a znamenití mužové spisy, jež se stanoviska paedagogického dle vyznání nestranných paedagogů na slovo vzatých mají ještě i dnes cenu; o nich však, jelikož paedagogové katoličtí jsou, buď úplně se mlčí, nebo mluví se o nich kuse, nebo docela nesprávně, tak že ti, kteří po dějinách vychovatelských šířeji se nerozhlédli, bona fide mají za to, že ti katolíci pro zdokonalení výchovy a vyučování učinili pramálo a oni mužové, kteří pracovali ve století XVI. a XVII. v tomto oboru, že najednou se tu vzali bez jakýchkoli předchůdců.

Připomínám slavného dominikána, andělského doktora sv. Tomáše Aquinského († 1264), jenž kromě mnohých obdivuhodných děl napsal knihu z oboru paedagogického „De regimine principum“, v níž nemluví pouze (jak titul ukazuje) o výchově dětí královských a knížecích, nýbrž i o zásadách paedagogických, jež hodí se na každého žáka; v ní udává, za jakých podmínek jak se strany žáků tak učitelů bylo by lze dosíci ve výchově a vyučování dobrého cíle. Dílo to rozšířil jeho žák augustinian Jiljí Collona († 1316), k němuž v posledních kapitolách podal návod, jak mají býti vychovávány dívky.

Čilé pak závodění v písemnictví paedagogickém nastalo v době italské renaissance (na sklonku st. XIV. a ve st. XV.). Všech spisů sem náležejících ovšem nemáme; četné však okolnosti nasvědčují, že spisů těch bylo mnohem více, že však pro mnohé z nich umění knihtiskařské bylo příliš pozdě vynalezeno, tak že zanikly beze stopy. Ale již z toho, co se nám zachovalo z té doby, dlužno souditi na velikou činnost v tomto oboru. Vyjímám z nich jen několik: učeného a velmi sečtělého Vincence z Beauvais, vychovatele synů francouzského krále Ludvíka IX. (1226—1270); sepsal

„Speculum maius“, v němž pojednává o všech možných věcech z oboru náboženství, filosofie, dějin, fysiky, lučby a to v rozsahu takovém, že by byl celý spis při nynějším způsobu tisku (dle výpočtu dra Vogla) vyplnil 50 svazků velké osmerky; jiný pozoruhodný jeho spis je „De institutione filiorum regalium“ o 51 kapitolách pojednávající o výchově nejen dětí královských, nýbrž o výchově a vzdělání vůbec, ano co zvláště dlužno poznamenati, i o výchově děvčat; v každém pak ohledu obsahuje mnohé vzácné pokyny a jest psán, jak dí Dr. Schmied, s umírněností a pravým taktem paedagogickým. Dále Petra Pavla Vergeria st. (* 1349), jenž napsal velmi oblíbený traktát „De ingenuis moribus et literalibus studiis“; Enea Silvio de Piccolomini (pozdější papež Pius II. 1458—64) napsal: „De educatione liberorum“, v kterémžto spise zračí se hloubka myšlenek a stejnou měrou dbáno v něm výchovy jak duševní tak i tělesné; Maffeo Vegio (1416—58): „De educatione liberorum et claris eorum moribus“; Battista Alberti (1404—72) sepsal čistou italštinou v dialogu „Traktát o rodině“; nade všechny však jmenované vynikl a proslul jako paedagog, ač nic nenapsal, Vittorino Ramboldoni, zvaný obyčejně dle svého rodiště Viktorin z Felter v Lombardsku (1378—1446); provádělť všechno, co dosud z oboru vychovatelství napsáno, v praxi a to tak, že se snadno vyrovnal některému našemu paedagogu modernímu. — A všichni tito paedagogičtí spisovatelé středověku náleželi církvi katolické jejím duchem zrovna dýšíce, planoucí láskou naplněni jsouce k Bohu a mládeži, k jejímuž prospěchu spisy své vydali.

Toť asi vývoj školství nižšího od jeho kolébky až po celý středověk. V této však době zakládala a řídila církev katol. také školy vysoké university.

University vzaly svůj původ ve st. XIII. a XIV. z vynikajících škol farních, klášterních, kathedrálních i městských; neboť mnohé z těchto škol závodily mezi sebou ve výchově a vzdělání mládeže a postupem času dosáhly takového vývoje, že odchovaly mnohé znamenité muže. V Paříži proslula kathedrální škola při kostele Naší Paní (Notre Dame) a stala se tudíž také kolébkou pařížské university, kdež jak litterae universitatis od r. 1254 dokazují, spolek mistrů 4 disciplin se utvořil za tím účelem, aby „svobodněji a pokojněji vědeckému studiu mohli se věnovati.“ Tato universita stávala již na počátku XII. st. Vrchní dozor vykonával biskup svým kanclířem, který uděloval dovolení k vyučování schopným mužům, již ovšem za ně musili platiti jistý poplatek. Theologických stolic nabyli ponenáhlu řádové: tak na př. dominikáni (1229), františkáni (1231), praemonstráti (1252), cisterciáci (1256), karmelitáni (1259), augustiniáni (1261) a mnichové klugnyčtí (1269). Aby dobrodiní tohoto vysokého učení dostalo se též chudobným studujícím a aby byla mezi nimi jistá kázeň, založili dobrodincové duchovní i světští kollegia čili konvikty, v nichž byly bursy čili místa bezplatná. Do r. 1350 bylo v Paříži 19 kol. s 375 bursami, z nichž nejvýtečnější byla ta, již založil (1250) Robert ze Sorbony, kaplan krále Ludvíka IX; po něm celá theologická fakulta slula Sorbonnou. Papež Innocenc III. dal r. 1203 universitě právo dáti se před soudem zastupovati syndikem a sestaviti si vlastní stanovy, čímž vystupovala před veřejnosti jako právní korporace. Přízní dalších papežů dosáhla ještě mnohých práv a privilegií, až se stala úplně samostatnou.

Zde jest mně též ukázati stanovisko církve katol. k universitě pražské. Podobně jako pařížská tak i pražská universita se vyvinula ze slavné školy kathedrální u sv. Víta vyhlášené daleko široko. Záhy však počalo se též pomýšleti na to, aby podle jiných zemí učení v Praze se zdokonalilo a

proto zavedeno tak zv. studium particulare, čili studium generale minus v dosavádní škole kathedrální u sv. Víta, kdež přednášela se učení filosofická čili předměty tak nazvané fakulty svobodného učení. Tak stalo se z nařízení koncilu Lateránského IV. r. 1215, který stanovil, aby byl při každém kathedrálním kostele držán aspoň jeden mistr svobodného umění, kterýž by jak duchovním téhož kostela tak i jiným žákům chudým bez platu přednášel; za to však aby mu při kostele byl vykázán slušný obrok. Při metropolitních kostelích měl mimo to také mistr v theologii býti ustanoven. Podobné rozkazy vydali též předešlí papežové: Alexander III. († 1181) a Eugen III. († 1153). Podle nařízení sněmu Later. tedy soudíme, že partikulární učení na hradě pražském bylo, ne-li dříve, aspoň jistě po roce 1215 zavedeno. Skvělého lesku dostoupilo za panování Přemysla Otakara II. (1253—1278). Tehdáž přicházeli žáci z Rakous, Štýrska, z Bavor i z jiných zemí v sousedstvu. Na této škole přednášeli znamenití rodilí Čechové: mistr Jan Očko z Vlašimi (pozdější arcib. a první kardinál pražský jm. r. 1378 od p. Urbana VI.) a učený mistr Bohumil grammatiku a logiku, znamenitý pak mistr Řehoř z panského rodu Zajíců z Wartenberka, kanovník a scholastikus kapituly pražské, kterýž r. 1297 stal se biskupem, četl o přírodě knihy Aristotelovy. Tyto věhlasné učitele poslouchali z cizích žáků mezi jinými Engelbert, opat admontský, a Volkmar, opat fürstenfeldský, chronista bavorský. Pro svou štědrost udělovanou mládeži jak v nižší škole kathedrální tak i při učení partikulárním zmínky zasluhuje veliký milovník studující mládeže Vít, děkan pražský. — Toto učení partikulární mělo býti za Václava II. r. 1294 povýšeno na obecné učení dle universit už stávajících; ale poněvadž tehdy na klerus pro jeho moc bylo žehráno, věc odložena a nedošlo k ní dříve, až za panování Karla IV. (1347—78), jejž upřímní milovníci vlasti na trůn vítali spatřujíce v něm nastávajícího vysvoboditele ze všeliké zastaralé nerestí a nepořádku. Jsa od dětinství vychován v cizině naučil se znáti důstojnost a cenu královského povolání (lépe než jeho otec Jan), dovedl oceniti vědecké vzdělání, kterého poskytovaly university vlašské a jehož sám nabyl na školách pařížských, odkudž lásku k vědám po celý život si zachoval. Proto nějaký mocný pramen toho vzdělání přenésti do svého království, byla jedna z prvních myšlenek, kteréž hned při počátku svého panování usiloval uvésti ve skutek a to do Prahy, na rozhraní mezi světem slovanským a německým, kde dobře zřízené školy nemohly se nikterak minouti s hojnou návštěvou z blízkých i dalekých vlastí, jakož toho poněkud důkazem bylo i dosavádní studium particulare. Nával lidí do Prahy, sídla vyššího učení, slibovalo též stálé císařské sídlo v Praze. Ovšem také ani jeden z knížat v zemích říše německé nebyl tak mocný, aby mohl ve své zemi obecné učení tak velkolepě založiti, jako Karel. Odtud se také vysvětluje, že žádné z vyšších učení, která během st. XIV. knížata okolní podle jeho příkladu začala zaváděti, nemohlo býti přirovnáno ke slávě učení pražského, jež rovnalo se lesku vyššího učení v Paříži a Oxfortě.

První však, co musilo býti při úmyslu takového založení opatřeno, bylo povolení papežské. A papež Klement VI. (1342—52) nikterak nebyl proti žádosti císařově, nýbrž bullou z 26. ledna r. 1347 schválil jeho úmysl; v této bulle chválí papež obzvláštní oddanost a čistotu víry, kterouž jak Karel a jeho předkové čeští králové tak i obyvatelé téhož království svaté církvi římské vždycky prokazovali a prokazují, a přál si vroucně, aby české království, kteréž dobrota božská takovou četností lidu a hojností všech věcí obdařila, rovněž na poli věd úrodné bylo a, jakož jest známo, co důl zlata a stříbra, též dolem bylo platným umění, aby plodilo mu e

zdravého rozumu, ozdobené ctnostmi a vzdělané vším uměním; povolil, aby bylo v Praze obecné učení ve všech kterýchkoliv dovolených fakultách, i aby učící tam a studující směli užívati všech práv a svobod, kterých doktoři a studenti, jak obyčejem jest, užívají při každém učení obecném; rovněž aby v každé fakultě, kdož pořádné zkoušce se podrobí, mohl obdržeti právo učení (licentiam docendi) a název mistrovský, jenž mu má býti platen ve všech zemích a při všech vyšších učeních, kamž by se obrátil. Arcibiskupa pražského Arnošta (1343—1364), nepochybně na žádost Karlovu, ustanovil papež v téže bulle za budoucího kancléře umění. Toto právo přešlo i na jeho nástupce.

R. 1348 v měsíci únoru svolal císař zemské stavy maje papežské potvrzení na sněm do Prahy, kteří svolili k založení dotčených škol, načež Karel 7. dubna t. r. vydal zakládací listinu vysokého učení pražského pod zlatou bullou. A tak vstoupila česká universita, první ve střední Evropě, s cílem světovým v život. Poněvadž Karel IV. při zařizování university pražské řídil se radou arcib. Arnošta, lze tohoto jmenovati druhým jejím zakladatelem; neboť on sepsal první její stanovy a spolu s králem první nadání ze svého jmění na ni učinil. Ostatní pak duchovenstvo přispívalo na ni hojnými statky, za to však stavové světští k jejímu zvelebení nečinili ničeho. Papež pak Klement VI. svým potvrzením vysokého učení v Praze má o zemi českou zásluhy nesmrtelné a památka jeho v dějinách českých nezanikne.

Po té pak, když universita byla zařízena, ani Karel ani církev nevzdálila se od ní, nýbrž pracovali stále svorně o jejím zvelebení, hlavně co se týče zaopatření professorů, podpory studentův a dalšího vypravení university, aby nebyla v ničem, hledíc k jiným slavným universitám, zkrácena.

V této době v celé Evropě bylo již mnoho universit, ale nemám v úmyslu uváděti všechny university, jež byly přízní církve ve středověku založeny a od papežů privilegiemi obdařeny. Podotýkám jen, že 66 universit bylo dílem katolické církve před reformací. A k tomu jakých universit! Universita oxfordská měla r. 1340 na 30 tisíc posluchačů, pražská r. 1408 na 36 tisíc posluchačů a na 700 docentů; o universitě pražské té doby velmi případně poznamenává Denis: „Kdo by směl vzpomenouti na dny slávy, kdy Praha závodila s Oxfordem a Paříží o vedení Evropy křesťanské?“ Universita pařížská měla ještě r. 1538 dle udání Luthera na 20 tisíc žáků. A za těmito nezůstává universita orleanská, dublinská, toulonská, remešská, kolínská, erfurtská, ingolštadská, lipská, mohučská, vídeňská, boloňská, upsalská, krakovská a ještě 50 jiných universit! A obrovskou tuto práci provedla církev katolická ku podivu a uspokojení všech, ano i protestantů; neboť jeden z nich — Raumer — píše: „Zásluha, že zakládány a udržovány byly školy, patří téměř výhradně duchovenstvu“ (katol.) a nepřítel katolíků Angličan Gibbon doznává: „Jediný řád Benediktinův učinil pro vědu více, než obě naše university oxfordská a cambridgeská.“ Rovněž Palacký dosvědčuje, že o všecky školy jak nižší tak vyšší neocenitelné zásluhy má církev katolická, jichž jí nemůže upříti nikdo; neboť praví, „že jen hrubý nedouk mohl by nevěděti, že veškeren pokrok vzdělanosti a osvěty po mnohá století . . . závisel jedině na ústavech církevních, a že cokoliv dělníků se zjevilo na poli jak naučné literatury tak krasoumy odchováno bylo původně ve školách zřízených a vedených duchovenstvem.

Z toho, co dosud řečeno o školství ve středověku, lze poznati, že církev všemožně se starala o výchovu a vzdělání lidu. A to vším právem možno o ní říci před t. zv. reformací; neboť tehdy školství nemálo bylo

povzneseno vynalezením knihtiskařství (1440) a ušlechtilým působením prvních humanistů. V našich krajinách, na př. v XVI. století, kdy humanismus teprve půdy nabyl a knihtiskařství zdomácnělo, vlivem jejich školy nejen se rozmnožovaly, ale i vyučování se usnadnilo a zušlechtilo, protože školy, jmenovitě městské, stojíce pod vrchní správou rektora university pražské, byly spravovány lidmi akademicky vzdělanými. Na stupeň, na němž škola stála před reformací, vyšinula se teprve ve století našem, ano škola tehdejší v mnohém, zvláště v momentu vychovávacím, školu nynější předčí. Za reformace však zanikly školy dřívější, nastala nevázanost a nemravnost, tak že sami reformaři poznali, že nutno jest chopiti se mládeže dle principu: kdo má mládež, má budoucnost, má-li reformace proraziti; neboť od roku 1525 nechtěl již nikdo dětí do školy posílati, ježto kněží a učenci byli u lidu v nemalé nenávisti. Poněvadž však reformatoři sami peněz na školy neměli, obrátili se o hmotnou podporu k moci světské: obcím a knížatům; tím se stalo, že správa školy přešla brzy do rukou světských: reformace učinila první krok k vymanění školy z moci církve. V této době až do roku 1650 jest přechodná doba školství, které se stává znenáhla veřejnou záležitostí státní. V krajinách katolických reformace zanechala patrný vliv na školu; kněží a kláštery odvraceli pozornost svou od školy, starajíce se více o to, aby věřící byli chráněni před bludy u víře; lid a pánové obírali se více myšlenkami reformatorů, než vzděláním a výchovou svých dítek. Není tudíž divu, že i v krajinách katolických školy náramně poklesly, ano, abych užil toho slova, škola tehdejší v pravém slova smyslu byla nestvůrou. Z té příčiny slavný koncil Tridentský (1545) ujal se opět škol a stanovil, aby všechny chrámy kathedrální, metropolitní a jiné dle svých sil a objemu diecese přidrženy a povinny byly určitý počet hochů a jich města, diecese nebo (nemohl-li by býti dostatečný počet nalezen, tož z jich provincie), na kollegium, kteréž biskup poblíž kostela nebo na jiném místě vyvolí — ve zbožnosti živiti a vychovávati a v církevním učení vycvičiti. A podobně nařídily mnohé jiné koncily, jako: Chambraiský, Vratislavský, Kostnický, Augsburský, Metský, Milánský, by faráři postarali se o to, aby ve farních místech a, pokud možno, i v jiných vesnicích zřizovali školy, v nichž by mravní a křesťanští učitelé dítky křesťansky vychovávali a vzdělávali; kteří pak kněží by toho nedbali, na ty od sněmů uloženy i tresty. Také v každém klášteře měla býti škola pro mládež zřízena. Škola měla býti vydržována z příjmů kostelních a v nedostatku těchto mělo se obrátiti k bohatým křesťanům, zvláště patronům kostela, obcím a rodičům žáků.

Už z této ukázky možno poznati, jakou ránu reformace školám zasadila; a tu právě vidíme, že církev katolická to byla, která neodešla od svého díla, nýbrž právě tehdy s větší láskou než kdy jindy věnovala se školám, které, kde nařízení církevní se prováděla, přinášely utěšené ovoce. Důkazem nám budiž působení sv. Karla Boromejského († 1584), kardinála a arcibiskupa milánského, jenž kromě mnohých krásných ctností byl též velikým křesťanským paedagogem; on založil nesčetné vyšší a nižší školy a ústavy vychovávací pro všechny stavy a potřeby občanské společnosti a dal jim řád a pravidla, která svou průhledností a důkladností a hlubokou moudrostí z nich odevšad zářící ještě dnes podiv každého vzbuzují. Dieringer pak k tomu podotýká: „Myslíme, kdo ví jak daleko jsme, když máme... školy obecné, měšťanské, střední, opakovací, učitelské ústavy atd., a to vše již r. 1570 můžeme nalézti v řádu a pravidlech arcibiskupa milánského.“ A sv. Karel se také dočkal ovoce své námahy, vida mládež dříve zpustlou, divokou a zanedbanou, v dobrém bohumile prospívati.

V tomto století z praktických paedagogů katolických z mnohých jiných zmínky zasluhuje málo známý mezi paedagogy moderními Silvio Antoniano, nar. 1540 v Římě, na kněze posvěcen roku 1568, byv před tím jmenován od papeže Pia IV. r. 1563 professorem krásných věd na universitě v Římě. † 1603. Z jeho spisů vyniká hlavně spis „O křesťanské výchově dítek“ v jazyku vlašském, jenž se dočkal devatera vydání; spis ten zároveň ukazuje výsledek snah církve katolické, jež se v této době nesly k vyučování a vychovávání; je také zároveň bohatou snůškou katolických zásad paedagogických, na nichž vyučování a vychovávání tehdy spočívalo.

Ve století XVI. objevuje se také snaha zreformovati dosavadní školy klášterní, hlavně z nařízení koncilu tridentského, který poukazoval k významu škol vyšších, a tu vystupují do popředí školy zvané gymnasia, jichž ujali se v zemích katolických hlavně jesuité a piaristé, zatím co dosavadní řády věnovaly se vyučování nejnižšímu; k nim přistoupil z ženských řádů řád Voršilek (r. 1537), řád Alžbětinek, Anglických panen a od roku 1681 řád školských sester, zabývajících se výchovou děvčat; pro chlapce zařídil školu sv. Josef Kalassanský v Římě r. 1597.

Jesuité, vědouce, že školy jsou nejmocnějším a nejúčelnějším prostředkem, jímž by mohli na současný svět působiti, jali se vší silou a snahou pečovati o výchovu a vzdělání mládeže, hodlající se věnovati hlavně vzdělání vyššímu; kam ve školství dospěli, patrno z toho, že z jejich řad vyšel paedagogický theorik zvučného jména Ludvík Vives (1492—1540), institutor 17letého kard. Croy. Řád sám zmocnil se záhy v zemích románských, jiho německých a rakouských výchovy veřejné, zvláště škol vyšších. Všechna gymnasia jesuitská byla zřízena dle jednotného plánu organisačního, o němž pracovalo šest členů řádu od r. 1587—1599, jenž měl platnost až do roku 1832, kdy dle potřeb časových byl pozměněn. Byl sepsán na základě zkušeností od založení řádu (r. 1540) nabytých a vydán od pátého řádového generála Claudia Aquavivy pod názvem „Ratio atque institutio studiorum.“ Toto dílo i nynější paedagogové uznávají za mistrovskou práci moudrosti paedagogické. Dle tohoto plánu školy a ústavy jesuitské dělily se na dvě oddělení: nižší (studia inferiora), s gymnasiem asi souhlasné, jež obsahovalo 5 tříd: rudimenta, grammatica, syntaxis, humanitas a rhetorica; vyšší (studia superiora) obsahovalo 2—3letý kurs filosofický a po něm následující 4letý theologický. Učiteli byli členové řádu, každý z nich učil obyčejně všem předmětům a s žáky postupuje, mohl míti na ně značný vliv; nejvyšší správu měl general v Římě. Celé území dělilo se na provincie, kde provinciálové visitacemi vykonávali dozor školský; jednotlivé ústavy vypracovali rektorové, podřízení provinciálům a jmenovaní vždy toliko na 3 léta. Jim k ruce přidělení 1 nebo 2 praefecti studiorum. V Čechách první collegium jesuitské zřízeno v Praze r. 1556 v tehdejším klášteře domin. u svatého Klementa a nazýváno: Academia Clementina, jehož provinciálem byl blah. Petr Canisius (jenž proti katechismu Lutherovu napsal „Katechismus katol.“ roku 1554). Z Prahy šířili se jesuité na Moravu, do Slezska, do Polska, Pruska, všude kolleje s organisací výše uvedenou zakládajíce. Že také jako theoretičtí spisovatelé paedagogičtí požívali slavného jména, můžeme poznati z toho, že sám Komenský dílo, které mu zjednalo světové jméno, totiž „Janua linguarum“, sepsal, ovšem dokonaleji, dle vzoru jesuity španělského. Vedle jesuitů ve st. XVI a XVII. zřizovali také gymnasia řád benediktinský (první roku 1617 v Salcbursku), v severním Německu též františkánský, v našich zemích pak zvláště řád piaristů (založen roku 1597 sv. Josefem Kalassanským v Římě), kteří ve st. XVIII. v oboru školství s jesuity ví-

těžně konkurrovali; neboť piarista G. Marx sestavil r. 1775 nový řád učebný pro gymnasia. I piaristům nemálo záleželo na školství, což patrno z toho, že mimo tři obyčejné sliby skládali ještě čtvrtý dle ustanovení zakladatele, jenž záležel v bezplatném vyučování chudobné mládeže. Dle slibu toho všímali si tedy piaristé původně jen nemajetných, až teprve z rozkazu papeže Pavla V. (r. 1618) jali se vyučovati i zámožné. Jejich školy byly tak proslulé a takové pověsti dosáhly, že do nich vstupovali žáci i z cizích konfessí, a že z řad jejich vyšli mnozí učení a osvícení mužové. Řehole ta rozšířila se nejprve po Italii, k nám na Moravu přišla r. 1631, r. 1640 do Čech, pak do Polska, Uher, Španěl a nejpozději do Německa (r. 1716). Do Rakous přišli piaristé na naléhání vídeňského kardinála Mel. Khlesla (1552—1630), jenž v letech 1612—18 vyzýval Josefa z Calassanzy, aby v zemích rakouských zřídili kolleje; podobně roku 1622 naléhal pražský kardinal Arn. Vojt. hrabě Harrach (1598—1667), aby přišli do Prahy; pro nedostatek však sil učitelských hned k tomu nedošlo, až teprve na opětné doléhání olomouckého arcibiskupa Františka Seraf. knížete z Dietrichšteina (1570—1630) přišli r. 1631 do Mikulova. Od této pak doby zdárně piaristé v našich zemích postupovali četné kolleje zakládajíce jako: v Lipníku (1634), ve Strážnici, v Kroměříži, Staré Vodě, Příboře, Hustopeči, Kyjově, Mor. Třebové; v Litomyšli (1640), Praze (1752), Ml. Boleslavi, Rychnově, Budějovicích, Benešově, Mostě, Hajdě, Berouně, Doupově, Kadani; v Bruntále. Blahodárně tedy působili všichni řádové všude školy všeho druhu zakládajíce a v nich mládež nadšeně vyučujíce; jejich školy, hlavně gymnasia, nebyla pouze učilišti, nýbrž jakořka velikými rodinami, v nichž se dobře vyučovalo a též v pravdě vychovávalo; z jejich gymnasií odnášeli si studující upomínky nejkrásnější.

Kde tedy nebylo překážek, tam také církev horlivě dbala o školy, které ani prospěchem se neminuly, nýbrž utěšeně vzkvétaly. Ale kdož by nevěděl, jakou ránu školám katolickým zasadila u nás válka třicetiletá (1618—48) a ve Francii bouře hugenotské (1562—98)? Ba škoda, že historia je testis temporum a že musí ukazovati krvavé skvrny, jichž odstraniti nelze, nýbrž které nadále hlásají, kam až to společnost lidská ve své zášti může přivésti. Tak smutným svědectvím navždy zůstane, že tyto pohromy školství přivedly na kraj záhuby; neboť po bouřích hugenotských stav všeho školství byl nanejvýš žalostný; tu s povrchu země smeteny všechny školy řeholníky řízené. Co tu existencí zničeno! Než po vybouření se vznikly nové útvary školní. Po krátké éře neznabožské vzplanul ve Francii opět život nový; lid vracel se s horoucností k zbořeným oltářům a stavěl si nové, nové budoval i stany vědám a uměním. Co shnilé bylo a života neschopné, to vše v bouřích zaniklo, co však schopno bylo ještě života, to, byť i rozryto a pošlapáno, ihned zase po bouři pučelo. Po tolika děsných blasfemiích a bohopustém řádění ukrutníků Francie podivuhodně jako katolický Foenix z popele opět se povznesla, ovšem že neunavnou, nikdy neustávající láskou a nevídanou péčí obětovných mužů z řad církve katolické. Jedním z takových mužů o školství zasloužilých jest bl. Jan de Lasalle.[1]) On tvůrčí silou zasil horčičné símě, jež nad míru rychle vzrostlo, jemuž však jen má dnešní Francie děkovati za vzpružení svého školství. R. 1679 de Lasalle otevřel první školu v Rouenu; tam odstěhoval se s učiteli do zvláštní budovy, stal se jejich zpovědníkem, předepsal jim denní pořádek a takovým

[1]) Narodil se v Remeši r. 1651 a zemřel r. 1719 v Saint Jonu u Paříže; byl knězem a později dosáhl i hodnosti kanovníka.

způsobem položil základ řádu školních bratří (asi r. 1684), kteří skládali s počátku jen sliby jednoduché na tři léta, teprve později skládali sliby slavné, mezi nimiž čtvrtý zněl: „Na každém místě míti svobodnou školu, byť i žebrati musili a suchý chléb jísti.“ Řád tento byl potvrzen papežem Benediktem XIII. (1724—30) a od státu uznán králem Ludvíkem XIV. (1643—1715).

Řád pracoval hlavně o zvelebení školství obecného. Jako na mnohých místech venkovských, tak chtěl de Lasalle utvořiti novou školu též v Paříži, což se mu konečně přes pronásledování, četné starosti a žehrání učitelů světských také podařilo r. 1699. Tato škola stala se matkou nové školy, dosud nebývalé, totiž učitelského semináře (1700), do něhož přijímáni jen chovanci, kteří se vykázali dobrým vysvědčením o svých mravech od svých farářův a měli dobré vlohy. „Dům, který obývají,“ píše sám ctihodný zakladatel, „slove seminář. Chovanci zůstávají v něm jen několik let. Vyučování, stravu a prádlo mají zadarmo, až jsou dokonale vzděláni nejen ve zbožnosti, ale i ve všem, co patří k jejich úřadu; potom jsou někde ve vsi nebo na samotě za učitele ustanoveni.“ Takto založil de Lasalle ústav učitelský a to o celých sto let dříve než byl kde jinde zřízen podobný ústav státní. Se seminářem byla spojena škola, v níž seminaristé vyučovali návodem zkušeného bratra. Tato škola byla tudíž řádnou seminární školou cvičnou. Učebná osnova semináře pojímala v sebe mimo základy výchovy a vyučování, kterým se učilo theoreticky i prakticky, ještě tyto učebné předměty: katechismus, čtení a psaní, k němuž se tehdy řadily mluvnice a pravopis, počtářství se soustavou měr a vah a církevní zpěv. Tohoto bylo zvláště dbáno. „Chovanci našeho ústavu,“ píše de Lasalle, „učí se zpívati dokonale.“ Tento učebný plán byl na tehdejší dobu velmi hojný, ano učebná osnova francouzských škol normálních, jak byla stanovena dekretem r 1851, nemá povinných předmětů více nežli měl seminář de Lasallův před 200 lety. Časem otevřel de Lasalle svůj dům také jiným chovancům, kteří mu zjednali jméno výtečného vychovatele. Byli to jinoši neposlušní a neučeliví, rozpustilí a vzpurní, na nichž jiní vychovatelé darmo zkoušeli své umění. Jeho láska srdečná a podivuhodná tichost, dojímavý přízvuk jeho slov a úchvatná síla jeho příkladu získaly porušená srdce těchto mladíků ctnosti a otevřely je boží milosti. Jak tu plesati musilo celé okolí vidouc, kterak vracel rodinám jejich syny tiché, zbožné a poslušné, jež mu dříve odevzdáni byli nezkrocení a rozpustilí! Zdařilé tyto pokusy polepšování byly zatím jen počátkem vychovatelské činnosti léčivé, kterou de Lasalle později šíře rozvinul v Rouenu. Dalších velkých zásluh dobyl si neunavný pracovník zřízením technické školy nedělní pro dělníky. Ovšem již před ním synoda cambrayská (r. 1567) a mechelnská (1570) nařídily školy nedělní, v nichž by se buď školní dítky, nemohoucí ve dny všední do školy docházeti, buď mládež, která ze školy byla již propuštěna, učila, opakovala nebo pokračovala v náboženství, čtení a psaní; nedělní však škola, kterou zřídil ctihodný de Lasalle v Paříži, byla svého druhu první na půdě francouzské a první v Evropě; nenáležela k žádnému svrchu jmenovanému druhu, nýbrž byla to škola průmyslová pro učně. De Lasalle dal od professorů vycvičiti několik bratří, zvláště schopných, v měřictví, stavitelství, kreslení a účetnictví; s dovolením arcibiskupovým tuto novou školu otevřel r. 1699. Bratří hlásící se mladíky, jichž bylo hned dvě stě, rozdělili dle jich výkonů a zaměstnání v různé třídy a vyučovali je v neděli od 12—3 hod. zeměpisu, účetnictví, stavitelství, měření a kreslení; vždy se končilo náboženským poučením a napomenutím. „Je sotva uvěřitelno,“ píše

farní dějepisec osady sv. Sulpicia r. 1773, „kolik dobra způsobilo toto nové zařízení a jak veliká část mladíků úžasně polepšila své chování.“ De Lasalle jsa vychovatelem vůbec theoretickým a na nejvýš praktickým, sám vše důkladně prozkoumal a na základě vlastní zkušenosti zůstavil bratrům i budoucím vzácný odkaz: knihy pravidel a jiné spisy, z nichž bratří mohou čerpati vzdělání a nadšení pro nesnadné své povolání. Nebudu déle líčiti jeho zásluh v oboru školském, poněvadž mám za to, že každý dovede je oceniti sám a to tím spíše ještě, když uváží, kterak de Lasalle zřídil školy všeho druhu: školy obecné, obchodní, večerní, průmyslové a reálné, pensionáty, sirotčince, polepšovny, ústavy učitelské, školy cvičné atd., nemohu však neukázati, jakého uznání došlo požehnané dílo de Lasallovo

Ve Francii a koloniích měli školní bratři při smrti bl. zakladatele (1719) 23 domů řádových s 274 bratry, 123 tříd a 9885 dětí a chovanců; r. 1888 1010 domů, 9281 učitelů a 220.309 žáků. V jiných zemích 1286 domů, 12.245 učitelů, 1688 škol a 410.068 žáků. Mimo Francii a její kolonie jsou rozšířeni v Anglii (8 d., 99 uč., 1731 ž.), v Rakousku (6 d., 120 uč., 1200 ž.), a to ve Vídni, Fünfhause, Pressbaumu, Strebersdorfě, Feldkirchenu a v Středci v Bulharsku pod správou školních bratří ve Vídni; dále v Belgii (48 d., 584 uč., 17.732 ž.), ve Španělsku (23 d., 138 uč., 2583 ž.), v Turině a okolí (10 d., 156 uč., 3273 ž.); v Egyptě, Smyrně, Erzerumu, Jerusalemě, Jaffě mají 21 d., 284 uč., 4904 ž., v Číně 9 d., 87 uč., 2421 ž., v Americe v okrsku montrealském 32 d., baltimorském 20, newyorském 30, saintlouiském 17, v Kalifornii 9, v Equadoru 11, v Chile 3 s 1200 uč. a 47.700 ž. Toť činnost jistě ohromná na nejvýš obdivuhodná, tím také větší zásluha, jež přináleží horlivému a neunavnému sluhu církve katolické, bl. Janu de Lasallovi, jakožto zakladateli. Dílo jeho, jsouc vystavěno na skále, trvá dosud a všude, kam proniklo, potkává se se zdarem a oblibou těch, kteří přejí pravé výchově a vzdělání mládeže, s nenávistí však a odporem nepřátel církve katolické.

V šlépějích de Lasallových kráčeli mnozí, ujímajíce se hlavně mládeže, o niž také nevšední zásluhy mezi nimi si získal Jan Josef Allemand, založiv zvláštní druh školy, proto jeho činnosti v tomto oboru mlčením pominouti nemohu. Allemand[1]) zasvětil celý svůj život výchově a vzdělání mládeže hlavně odrostlé, jsa jí oddán s celou duší jako snad nikdo jiný. V době velmi pohnuté zařídil pro ni ústav v Marsilii (r. 1801) nazvaný „Ústav mládeže v Marsilii“. Chovanci, jichž počet do roka vystoupil na dvě stě, scházeli se v neděle a svátky, ve všední pak dny přicházeli pouze ti, jimž v tom nevadilo jejich zaměstnání. V neděli dopoledne konány v ústavě služby boží a odpoledne byly nešpory a kratinká promluva, na večer pak krátká pobožnost. Ostatní čas byl určen hře a zábavě, jíž přičleněna v ústavě veliká důležitost. „Nedůvěřuj mladíku, jenž jeví nechuť ke hraní,“ říkával Allemand, „i kdyby třeba celé hodiny vykleče! v kapli.“ Hochům pak říkával: „Vaše hra a hluk, který v ústavě děláte, jen když nekřičíte, jsou Pánu Bohu rovněž tak mily, jako vaše modlitba. Od hochů plných života a veselých dá se mnohem více očekávati, než od hochů zamlklých a zasmušilých, kteří se dají ke všemu nutiti, jakoby jim bylo nezdravo a nevolno.“ Proto v jeho ústavě provozovaly se hry velmi rozmanité a s pravou veselostí, ovšem dle jistých pravidel. Tak trávili chovanci Allemandovi v ústavě dny sváteční a večery dnů všedních vesele, nevinně; proto z mou-

[1]) Narodil se v Marsilii r. 1722, na kněze vysvěcen r. 1798 za doby noční v chudé vesnické chalupě v okolí Marsilie, ježto v té době zuřilo kruté pronásledování katolíkův. Zemřel r. 1836.

drého spojení zbožných cvičení s veselými hrami vyplývalo právě to, co mládež do ústavu tak mile vábilo. Takto stal se Allemand, nepracuje pouze pro Marsilii, otcem velikého počtu ústavů, zřízených podle vzoru ústavu jeho, a počet jejich roste do dnes. Asi za 10 roků po smrti Allemandově založili někteří z nejhorlivějších jeho chovanců společně s mladým, ale horlivým a obratným kněžem Timonem „konvikt pro mládež dělnickou", kterýžto ústav velice se podobal původnímu Allemandovu a dopracoval se velikých úspěchů. Později byl v Paříži zařízen opět ústav pro jinochy stavu středního, pro obchodní příručí a studující, jehož původcem byl bývalý chovanec Allemandův Agael. V letech pak 1863—64 zřídili žáci Allemandovi ještě jiné tři podobné ústavy pro mládež. A nyní jsou takové ústavy pro mládež zřízeny bezmála ve všech větších městech francouzských, v Německu, Italii, u nás a j.

Jako v cizích tak i v našich zemích školství utěšeně vzkvétalo; utrpělo sice válkou 30letou ránu jakou snad nikde jinde, tak že škol bylo velmi málo, učitelé byli neschopní, obyčejní řemeslníci a návštěva škol nepořádná, kteryžto ubohý stav potrval až do polovice st. XVIII., ale tu teprve nastal obrat nového obrození. Pozorovaliť žalostně lidumilní mužové pokleslost výchovy mládeže a proto přemýšleli, jak by se tomu asi odpomohlo. A koho vidíme v první řadě mezi těmi muži, ani usilují o opravy? Byli to vynikající a nevšední synové církve katolické, kněží a biskupové. V Německu vidíme šlechetného kardinála Fürstenberga († 1704) a Bernh. Overberga († 1826), jenž svými spisy[1]) dal ráz školství v Německu; u nás v Rakousku vystupuje do popředí Leopold hr. Firmian, biskup solnohradský, jenž roku 1769 podal císařovně Marii Terezii (1740—80) memorandum o potřebné opravě dosavadního školství. Císařovna také hned nařídila dvornímu kancléři hr. Chotkovi, aby za pomoci duchovních úřadův a vládní komise vyšetřil nedostatky škol, jakými byly: špatné platy učitelů, neobezřetnost při ustanovování učitelů, nedbalá návštěva školy, neúplnost školního a vyučovacího řádu. Tyto pak nedostatky odstraňovati a opravy zaváděti počal nikdo jiný než církev a její kněžstvo.

V čele stál po šest roků opat řádu augustiniánského v Zahani Jan Ignác z Felbigerů,[2]) jenž na žádost císařovny Marie Terezie a se svolením pruského krále Bedřicha II. (1740—1786) přišel r. 1774 s dvěma učiteli do Vídně, aby pokleslé školství rakouské opravil. Za tím účelem s vědomím císařovny vydal téhož roku všeobecný školní řád pro všechny c. k. dědičné země; na základě tohoto řádu zřizovány byly ve městech i na venkově školy pro chlapce i pro děvčata; dále Felbiger usiloval, aby vychovávání byli řádní a přiměřeně vzdělaní učitelé, kteří by dovedli dobře vyučovati předmětům potřebným; žádal, aby učitelé vedli spolehlivě katalogy, aby žáci pilně školu navštěvovali; konečně naléhal, aby zřizovány byly (pro vzdělání učitelů) školy normální podle návrhu a plánu Josefa Messnera, dále hlavní školy, obecné a j., určiv zároveň pro všechny druhy těchto škol předměty, jimž se má vyučovati. Dozor nad školami byl svěřen kněžím. Jaký tedy div, že jeho oprav s nadšením chápali se ostatní kněží a biskupové, zavádějíce je ve svých farnostech a diecesích; tak na př. kardinál vídeňský Kristof Ant. Migazzi (1714—1803), Jer. Jos. Fr. hr. z Colloreda (1732—1812), arcibiskup solnohradský a j.

[1]) Tak na př. spis jeho „Anweisung zum zweckmäßigen Schulunterricht für die Schullehrer im Fürstenthum Münster" zůstal po dlouhou dobu klassickou příručnicí německých paedagogů a dosud se ho užívá.

[2]) * ve Velkém Hlohově v nynějším pruském Slezsku 1724; † 1788.

Řádem Felbigrovým školství u nás povzneseno k nebývalému rozkvětu; k tomu přispěla dosti obšírná jeho činnost spisovatelská z oboru didakticko-paedagogického. Panholzer, duchovní správce u svatého Petra ve Vídni, uvádí spisů jeho 47, z nichž nejpamátnějším jest „Methodenbuch für Lehrer der deutschen Schulen in den k. k. Erbländern", vydaný i v řeči české; pojednává v něm především o způsobu vyučování vůbec a zvlášť, pak o osobách, jež se tomu způsobu učí i které mu vyučují a dozor mají, konečně pak školy zřizovati a vydržovati.

A snaha Felbigrova neminula se výsledkem: počítalo se v dědičných zemích rakouských mimo Uhry r. 1780 3933 škol a to normálních, hlavních, trivialních, dívčích s 208.580 žáky. Ba školy dle Felbigra zřízené těšily se takové pověsti, že do škol normálních na př. vstupovali i mladí šlechtici, a že chvála reform Felbigrových ozývala se z Krajiny, Gorice, Slavonska, Banátu, již. Uher, ano konečně sama carevna ruská Kateřina II. (1762—1796) vyžádala si v Rakousku všechny knihy a spisy od Felbigra na opravu školství vydané, aby dle jeho návodu zavedla školství v Rusku. Po smrti však císařovnině její nástupce císař Josef II. (1780—90), nedoveda náležitě oceniti zásluh Felbigrových o školství v Rakousku, odeslal jej r. 1782 do Uher, aby tam pracoval o opravě školy. Ale Felbiger i tam klidně a neúnavně pracoval až do své smrti (1788). Z tohoto krátkého nástinu horlivé jeho činnosti v oboru školském patrno, že, jak i Helfert doznává,[1]) opatu Felbigrovi mezi muži o rakouské školství zasloužilými náleží místo první a to tomu Felbigrovi, jenž svého času byl nejproslulejším paedagogem nejen v Rakousku, ale i v celé střední Evropě. A za také zásluhy a při takové pověsti dostalo se mu jistě uznání nebývalého. Nevím, zda ano, když společnost lidská neuznala ho ani za hodna, aby mu postavila na jeho hrob pomník, třebas nejjednodušší.

Felbigrovi čestně po bok se druží o školství, hlavně v Čechách, velmi zasloužilý kněz Ferdinand Kindermann, vrstevník císařovny Marie Terezie.[2]) Hned, jakmile se stal farářem v Kaplici (v již. Čechách) r. 1771, Kindermann celou duši věnoval svou pozornost farní škole kaplické, jak sám doznává: „První den, jejž jsem strávil v duchovní správě, byl též prvním, jejž jsem věnoval škole." Za tím účelem bedlivě ji prohlíželo spozoroval v ní mnohé nepořádky a proto pojal hned úmysl svou školu zreformovati. Četl horlivě a studoval četné spisy didakticko-paedagogické; aby pak na vlastní oči viděl školu spořádanou, odebral se k Felbigrovi do Zahaně. Tam přesvědčiv se, jakých výsledků může škola docíliti na základě dobré methody, hned po svém návratu zavedl na svou školu methodu Felbigrovu, čímž se nemálo zavděčil i rodičům žáků; mohlit viděti, že jejich dítky za několik neděl více se naučily, než druhé za celý rok. Tím se stalo, že o škole kaplické šířila se po celých Čechách chvalná pověst, tak že do ní přicházeli nejen kněží, nýbrž i učitelé z Moravy, Slezska a Haliče byli tam posíláni za účelem výcviku paedagogického, zkrátka aby se v ní poučili. A tak šířila se reforma z této školy, která se stala jiným školám školou normální — vzornou, i do škol vesnických; neboť biskupové, preláti i vrchnost světská na školách podřízených zaváděla jedině způsob vyučování dle způsobu zavedeného na škole kaplické; tak na př. hrabě Černín neudělil míst učitelských na školách svého panství než učitelům, kteří byli odchovanci Kindermanna. Kindermann také v odměnu za své zásluhy o školství vyznamenán titulem

[1]) Die Gründung der österreichischen Volksschulen.

[2]) * v Königswaldu u Šluknova mezi r. 1740—41; byl povýšen na mistra svobodn. umění, na doktora písem sv., ano i na biskupský stolec v Litoměřicích; † 1801.

děkana a r. 1775 byl jmenován od císařovny vrchním dozorcem veškerého obecného školství v Čechách a radou při zemské školní komisi. Následkem toho těžko loučil se se svou školou, aby se odebral na nové místo, na normalní školu malostranskou do Prahy, kdež mimo dozor na školy a referát při školní komisi byla mu svěřena učitelská stolice. Jeho přičiněním za ředitele a učitele byly jmenovány pouze síly vynikající nejen vědomostmi, ale též paedagogickou zkušeností a methodickou zručností a tak se stalo, že i tento ústav nadobyčej vzkvétal; zde byli vychováváni učitelé pro jiné školy, jichž r. 1787 bylo v Čechách již na 120. Za zvláštní však zásluhu počítá se Kindermannovi, že hleděl se školami národními spojiti školy pracovní, přišed na tuto myšlenku o celých 10 let dříve, než protestantští paedagogové Sentroh a Campe. Spojení školy národní se školou pracovní povzneslo se v Čechách za Kindermanna na nebývalý stupeň, což došlo též uznání nejvyššího, neboť byl za to r. 1777 povýšen do stavu šlechtického s přídomkem „rytíř ze Schulsteinu"; zároveň pak byl jmenován v uznání za své zásluhy děkanem kollegiatní kapitoly u Všech svatých na hradě pražském a infulovaným opatem petrským v Uhrách; dvě léta po tom jmenovala jej císařovna proboštem na poutním místě v Bohosudově v Čechách, r. 1781 proboštem vyšehradským, r. 1788 prelátem scholastikem při metropolitním chrámu sv. Víta a r. 1790 biskupem litoměřickým. Tato vyznamenání jsou jistě nejlepším důkazem jeho zásluh o školství.

Právě v této době s Kindermannem v popředí stojí neméně záslužný spisovatel paedagogický, rovněž horlivý syn církve katolické, dominikán Aleš Vincenc Pařízek.[1]) Zdárně působil jako katecheta na řádové škole v Jablonném, odtud povolán za katechetu do Prahy, kde získal si takovou pověst jako paedagog, že již r. 1780 přeložen na vzornou německou školu malostranskou založenou Kindermannem; zde přičinil se o české výklady pro katechety; r. 1783 byl ustanoven ředitelem nové normální školy v Klatovech, kterou rychle povznesl, načež byv vyznamenán titulem notáře biskupa budějovického, povolán Kindermannem jako „nejhodnější toho ze soudobých paedagogů" za ředitele vzorné školy malostranské, na níž úspěšně působil až do své smrti. Pečuje neúnavně o povznesení školství v Čechách získal si značných zásluh uznávaných u nás i v cizině. Spisoval hojně literárních děl, mezi nimiž z oboru paedagogického dlužno připomenouti: „O pravém způsobu cvičení mládeže", „Obraz dokonalého učitele", „O pravém vychování dítek". Od r. 1816—21 redigoval časopis „Der Schulfreund Böhmens", do něhož napsal zajímavé „Myšlenky a pokyny, aby zaveden a šířen byl český jazyk v německých obecných školách v Čechách, ale nikoli na úkor němčiny."

Ačkoliv takto šlechetní mužové věnovali své síly rozkvětu škol tohoto druhu, církev katolická neodvrátila ani v této době své pozornosti od škol vysokých — universit, nýbrž i tehdy zřídila vedle moci světské celou řadu universit, z nichž připomínám jen slavnou universitu v Olomouci (1572), Vratislavi (1623), Salcburku (1625), novězřízenou v Lovani (1835), pak v Dublině (1854), dále ve Washingtonu a Frýburku. Tedy v době asi 600 roků zřízeno na 80 universit buď úplně ze jmění církve katolické, nebo na podnět její a radu a její autoritou. Není tudíž přehnáno, když pravíme, že to práce v každém směru a ohledu ohromná a nemálo podivuhodná, jíž nikdy nemůže se vykázati ani jediná jiná společnost lidská.

To majíce na zřeteli a nad to uvážíme-li ještě, že všechny školy 15. století byly vypěstěny jedině církví katolickou, že pouze ona opravdově

[1]) * 1748 v Praze, kdež také zemřel r. 1822.

se ujala výchovy všech národů, zřizujíc a spravujíc pro ně školy všeho druhu od nejjednodušší školy elementární až ke školám nejvyšším, oprávněně a s hrdostí můžeme církev katolickou nazvati matkou školství vůbec. Celý pak tento řetěz škol nejlepší podává důkaz a svědectví, že církev katolická věrně a neunavně plnila rozkaz svého nebeského Mistra a Učitele a že pečlivě a starostlivě jako pravá matka dbala o všechny národy.

ADOLF PARMA (Ol.):

Stabat Mater Dolorosa.

(Pokus v hymnologii.) (Dokonč.[1])

Nebude asi nemístným uvésti zde aspoň některé nápěvy, na něž se u nás „Stabat Mater“ zpívalo a zpívá. Ovšem těmito několika ukázkami ještě není vyčerpána všechna látka v tom směru, neboť píseň „Stáše Matka žalostivá“ často předělávána i novým nápěvem opatřována. (Flajšhans: „Písemnictví české“ I.)

Aby chronologický postup byl zachován, obraťme zřetel nejprve k nápěvu z kancionálu kunvaldského (r. 1576); ukázkou stůjtež zde aspoň prvé dvě sloky.

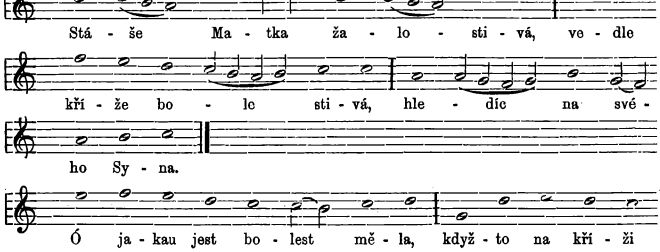

[1]) Prameny: Podružné prameny udány částečně v textu na příslušných místech. Fr. Sušil: „Hymny církevní.“ Alexander Lipp: „Die Hymnen des Cistercienser Breviers.“ Wien, 1890. Johan Kayser: „Beiträge zur Geschichte und Erklärung der Alte Kirchenhymnen.“ II. Paderborn u. Münster, 1886. Herm. Adalbertus Daniel: „Thesaurus hymnologicus.“ II. Lipsiae, 1855. Gottl. Friedr. Mohnike: „Kirchen- und literarhistorische Studien und Mitteilungen.“ I. 2. Stralsund, 1824. „Kancyonál Český“ složený a shromážděný od kněze Jakuba Kunvaldského. (Z r. 1576), „Písnie Chval Božských“ kněze Tobiaše Lipenského. (R. 1606), „Kancyonálník“ vydaný klatovskou kolejí jesuitskou. (R. 1639), Šteyrův „Kancyonal Český“ IV. vyd., neboli „Svatováclavský“. (Z r. 1712.) „Svatojanský kancional.“ (Z r. 1863.)

Vzhledem k tomu, že tímto číslem se již končí letoší ročník „Musea“, byla práce v posledním svém díle silně zkrácena. Zvláště postižena byla stať sledující Jakoponovu sequenci v hudbě umělé, z níž mimo jiné vypuštěn též nástin Dvořákova a Musilova oratoria „Stabat Mater“. Tím omlouvám a vysvětluji, že tato část vypadla poněkud neurovnaně, kuse.

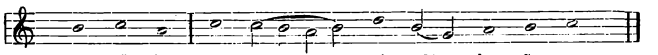

A v takové asi podobě pokračuje nápěv dále. Melodie není táž pro všechny sloky, nýbrž nápěv pořád pokračuje na způsob chorálu dále. Rozčleníme-li ho na sloky (jakož zde k vůli přehledu učiněno), shledáváme, že celkem pěkně přiléhá k slovu a obsah případně vyjadřuje; místy některé chody se opakují, tak na př. ono melancholické „a^1, h^1, $c^{2\alpha}$ ku konci každé sloky.

V bohatém Šteyrově kancionálu (z r. 1712) zaznamenány jsou 3 nápěvy:

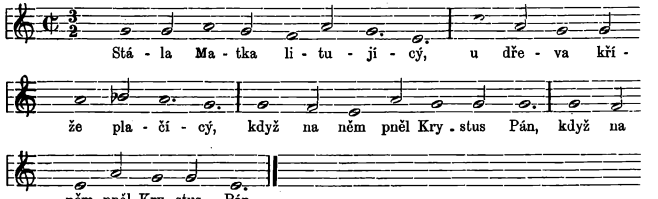

Pěkná, jednoduchá melodie z C-dur s volnou, nenásilnou deklamací. Všechny sloky zpívají se na týž nápěv; výrazná je v druhém taktě malá septima „$b^{1\alpha}$, kteráž místu tomu dodává velmi případně zvláštního lítostivého nádechu.

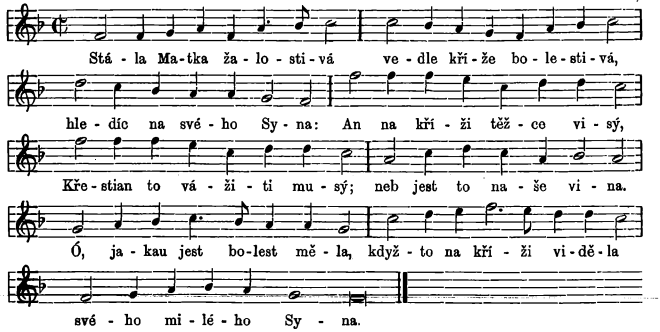

Upozorniti tu možno zvláště na motivek ve čtvrtém a pátém taktu se opakující, v němž vrcholí nápěv.

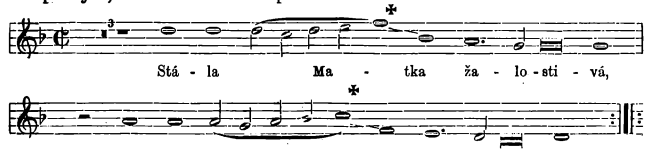

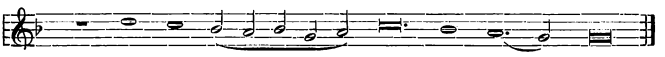

Tento nápěv jest stavbou nejumělejší. (Viz quintový chod „f^2—b^{1}“ v prvém a „c^2—f^{1}“ v druhém verši! Verš druhý jest přesná sequence verše prvého — o quartu snížená.

Dva nápěvy z kancionálu Svatojanského:

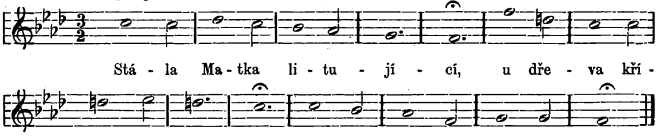

Tento nápěv se dosud zpívá s nepatrnou obměnou.

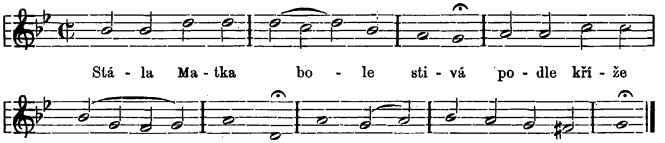

Další dvě melodie vypsány jsou ze sbírky: „Národní písně moravské“ od Bartoše-Janáčka; jak tam podotknuto, zpívají se v Hrušce a okolí.

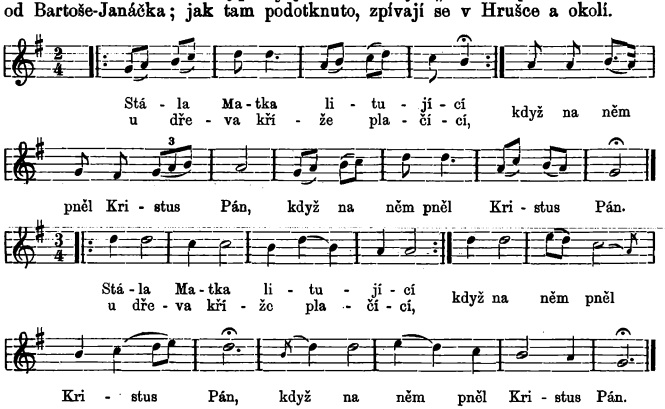

Obě písničky, tak jak jsou, nemají valné ceny hlavně pro chatrnou deklamaci, kteraž se dá vysvětliti tím, že nápěv byl skládán jistě na jiný text a později teprve podložena pod něj tato slova. Není to vůbec řídký

zjev, zvláště u kostelních písní, že se na jednu melodii zpívá několikerý text. — Ostatní nápěvy již spadají do poslední doby a známy jsou po většině z „Plesů duchovních“, nebo kancionálu. Melodie leckdes upamatují na některý ze starých nápěvů, na jehož podkladu jsou komponovány. —

„Stabat Mater“ bylo též nesčíslněkrát uměle zpracováno od nejslavnějších skladatelů hudebních. Proslavené komposice napsali: Palestrina (8hlasně), Pergolese (2hlasně s doprovodem), Astorga, Haydn (s orchestrem), Rossini, Liszt. K těm druží se zvěčnělý náš mistr Ant. Dvořák, jehož zbožného ducha nadchla tato látka k velkému chorálnímu dílu pro sola, sbor a orchestr. Z moravských skladatelů sluší jmenovati Fr. Musila.

Zbývá ještě zmíniti se aspoň stručně o původu této básně. Za auktora jejího má se nyní všeobecně v životě i poesii geniální „troubadour nebeské lásky, daemagog duchovní chudoby“ a heroický asketa, Františkán Jacobus de Benedictis, známější pod jmenem Jacopone da Todi (zvaný tak dle svého rodiště Todi na Tibeře již. od Perugie), vrstevník Dantův. Zemřel koncem r. 1306.

Nejzávažnější svědectví o původu vydávají: Lukáš Walding (1580—1657), irský Františkán, jenž ve svém učeném díle o spisovatelích františkánského řádu („Scriptores Ordinis Minorum“) úplně bez pochybnosti ve stati věnované Jacoponovi mezi jinými básněmi uvádí i „Stabat Mater“; svědectví jeho jest velmi cenné, poněvadž byl v dějinách literatury svého řádu učencem na slovo vzatým. Mínění jeho potvrzuje nejnověji Ozanam ve svých „Oeuvres Complètes“, kdež staví důkaz na základě starého rukopisu jím samým v pařížské National-Bibliotheque nalezeného. Ten obsahuje výbor básní Jacoponových, mezi nimi i „Stabat Mater“.

Jiný závažný svědek je Gregorovius („Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter“), dle něhož obsažena jest tato píseň ve sborníku politických děl Jacoponových, jenž pochází ze stol. XIV. a náleží kapucínskému klášteru v Monte Santo u Todi, rodiště Jacoponova.

Jsou sice za původce označovány též jiné vynikající osoby, ale bez hlubších důvodů. Jmenováni bývají: sv. Řehoř Veliký, Innocenc III., Řehoř IX., sv. Bonaventura, sv. Bernard a jiní mnozí, zvláště papežové. Bezdůvodnost domněnek těchto dokazovali zejména Wharton, Gerbert, Herder, Rambach, Ebert. Poukazováno nejvíce na vnitřní podobnost mezi „Stabat Mater“ a jinými děly, jež jsou zaručeny jako plody Jacoponovy. K témuž názvu přidává se i Šušil („Hymny církevní“), řka, že „souhlasí úplně píseň ta s jinými písněmi téhož Jacopona vlašsky skládanými, a již ta svatá horoucnost, kterou plápolá, a ta milostná něžnota, kterou co nebeským zápachem dýše, dosvědčují, že to plod ze zahrádky otce serafského.“

Závěrem stůjtež zde slova Ozanama („Les poètes franciscains en Italie“), výtečného znalce literatury a jemného kritika středověké poesie, který o naší sequenci a jejím skladateli takto soudí:

„Katolická liturgie nemá nic dojemnějšího nad tento truchlozpěv tak tesklivý, jehož monotonní sloky kanou jako slzy; tak něžný, že poznáváme v něm bolest zcela božskou, již utěšují andělé; tak jednoduchý konečně — že — i dítky z polovice slovům porozumí, ostatek z nápěvu pochopí a vycítí srdcem. — Toto dílo nevyrovnatelné by stačilo k slávě Jacoponově.“

ANTUN GOLIK (Senj):

Korist »staroslovenskoga« jezika.

III.

K radu svete braće pristupa osobito to, što nam oni podadoše knjige, odrediše narodni jezik književni i podavši ovo narodu svome postade kulturan narod.

Knjiga nam pokazuje ono, v čem bi se dalo mnogo i mnogo pisati. Knjiga je izlijev srca, izlijev misli, što ih pisac krije u sebi, te ih knjigom očituje, podaje na vidik, da ih drugi prime k srcu svome, da od jednoga do drugoga idu, od oca na sina, od sina na mladu generaciju. Knjiga unapreduje i uprosvećuje narod. Dobra knjiga podaje zdrave misli, koje mnogo koriste, koje uzdižu narod, bilo u intelektualnom polju, bilo na moralnom polju. Zla ti knjiga truje, obara, ruši sve sto je zdravo bilo u srcu, bilo u razumu. Ruši ideje, baca razum s prijestolja zdravoj stanovišta.

Korist knjige je neopisiva, neprocijeniva, neizmjerna.

Knjiga se dijeli na dobru i zlu.

O zlim knjigama ne ću ni govoriti, što sve one donese. Iskustvo nas uči danomice. Glavno nam je spomenuti korist dobre knjige.

Evo njekoliko točaka o koristi dobre knjige, kako nam „J. Dujmušić“ nabraja u knjizi „Knjiga o knjigama“.

Knjigom se stiče veli on

a) znanje,
b) dobiva se veća naobrazba,
c) ona vodi do vjere i čuva ju u srcu ljudskom,
d) usavršuje značaj.

Ovo su glavne točke, koje svaki procitavši, mora uskliknuti sa vojvodom kralja francuskoga Ljudevita XIV., koji ga upita — zašto čita tolike knjige a vojvoda će mu na to — veličanstvo, knjige hrane i uplivišu na moj duh baš kao jarebice na moje obraze.

Knjigom se stiče znanje. Dijete, koje se porodi nadareno razumnom i slobodnom voljom, nadareno svim sposobnostima, koje se za čovjeka zahtjeva — ali, ali velika je razlika izmedu dijeteta i izmedu odrastoga. Kod dijeteta je sve, ali nije razvijeno kao kod odrastoga čovjeka. Kod dijeteta će se vremenom malo po malo razviti sve duševne sposobnosti. U početku dok je na krilu majke svoje, uči ga majka, a kasnije knjiga, ona ga hrani, ona mu je utješiteljica u nevolji i bijedi. Čitajući dobiva široko obzorje, i evo ti, stupa na poprište, brani svoje, udara po onom što je proti njegovom osvjedočenju, udara proti onome, koji ruši njegove ideje što mu ih podala dobra knjiga. Knjiga dava načela i to dobra knjiga, koja imadu mjesta u svakom razumu, koji stoji na zdravom stanovištu i čovjek čitajući tu knjigu ako i ote značajan prisvojit će ih i zadržati, da mu budu putokaz u labirintu modernih nauka. Jednom reči kazati možemo; knjigom se stiče znanje, stupa u široko polje znanosti i mjetnosti, oplemenjuje srce neugasivo težnja.

Knjiga vodi do vjere i ujedno ju čuva. U petoj, šestoj godini dolazi dijete u školu, naučivši njekoliko slova, evo ga, već počinje učiti vjerske istine. Knjiga mu u prvom početku podaje duševnu hranu. Poodmakavši dobom otvara mu se široki vidik, hvata za knjigu, strastveno ju prima a još strastvenije čita. Crpi misli, obogaćuje svoj intelekt, crpi čisto zlato u svoju riznicu, pije izvor — vodu. Vidimo pak iz toga, da je knjiga puna

znanstvenih misli, koja mu podaje vjeru i uzdrži ju i nadalje, pa kazati možemo sa sv. Bernardom: „Čitati dobre knjige znači tražiti Boga, a tko traži, naći će, govori sam Krist.“

Knjiga usavršuje značaj. Značnj ili karakter i gra veliku ulogu osobito danas; jer ih danas malo imade. Danas modernos do značaja mnogo ne drži; jer značajan i neznačajan istu vrijednost imadu, dapače neznačajnici veću ulogu igraju u krugu svojih.

Značajan je čovjek onaj, koji se drži svojih načela čvrsto, postojano kano klisurina; a ne, da bude poput vrbe, kojom vjetar giblje na sve strane; ako puše sjevernjak naginje se k jugu, ako pak južnjak k sjeveru. Za značaj se zahtjeva njeko izvjestno znanje svojih načela i onda uzgoj volje. Znanje pako steći ćeš knjigom; dobrom ćeš si knjigom zaista obogatiti svoje znanje velikom riznicom u kojoj ćeš imati uvijek u zalisi i poslužiti se tnire i vrijeme oskudice. Zdrava će načela, koja si crpao iz dobre knjige, ojačati ujedno i volju tvoju. Lijepo veli, „Weiss“: „Ja ne tvrdim, da značaj čovjeka ovisi jedino o čitanju . . . nu to je stalno, da čitanje i uzgoj značaja stoje u uzkom odnosu. Dobro pako štivo čuvo u bujici svijeta, koja je puna protivničkih nauka, čuva značajnike od prašine i pokvarenosti svjetske.“

Evo u ovih par redaka vidilismo korist knjige, pa prema tomu, ono što je spomenuto sprijeda ne obara, već nam bolje dolazi na vidik neprocijenjiva i neizmjerna korist dobre knjige.

Sveta nam braća Ciril i Metod podadoše knjige, korist knjige uvidismo e onda kako da se mi zahvalimo na tolikom daru ništa drugo, nego da naša srca plamte žarkom ljubavi prema njima.

Odrediše nam dalje jezik književni. Kaže se po jeziku sve što jesi. Svojim jezikom dopireš u tudjinu, tudjinci pako čuvši tvoje rieči znadu da nijesi njihov, već iz one zemlje u kojoj taj jezik vlada ponajviše. Po jeziku se dijeliš od drugoga, jezik jest jedan od glavnih obilježja. Jezik pokazuje kakav jesi ne izvana već umitri, t. j. duševno razvijen, t. j. do kojega si se stupnja uspeo na intelektualnom polju. Iz jezika zaključuje se stupanj kulture u kojoj se nalazi pojedinac. Jezik prestavlja čitavi narod, evo neka dode Hrvat u Ameriku ili u drugo koje tude mjesto, on prestavlja svojim jezikom Hrvatsku domovinu, čuvši riječi Hrvata tudinac, te će onaj, odmah, ako je iobe upućen u jezike, znati, da je iz Hrvatske. Što bi bilo, da narod nema jezika, to se uopće ne dade ni pomisliti; jer narod bez jezika jest isto, što i čovjek bez hrane. Hrana hrani i uzdržava tijelo, jača udove, da mogu ustrajati. Isto tako jest nuždan i jezik, on nuždno pripada narodu, bila samo dvojica ili milijone ljudi mora biti jezik, koji će ih medusobno vezati.

Sad je pitanje, kakav je taj jezik? Isporedujući ga s ostalim jezicima. To su pitanja o kojniu, bi se dalo mnogo napisati. Segnuti bi najme morao potanje u povijest razvitka pojedinih naroda i pokazati onda razliku izmedu njih.

Jezici su različiti, a ta razlika ne sastoji se samo u rijčemia, nego glavna je razlika u tome, dali je jezik dorastao za književnost ili nije.

Bacimo poglet na narod divlji do kojih još nije dopro ni tračak kulture, pa pogledajmo kakav je njihov jezik. Oni svakako jezik imadu, ali kakav jest? Nije bogat riječima, već imadu toliko riječi koliko jim je za život potrebito. Nije ugladen, a ni na kraj pameti, da bi bio za književnost. Taj divlji narod opčeći sa drugim kulturnijim narodom, usavršuje se u naobrazbi, usavršuje ujedno i svoj jezik. Tu vidi, da oskudijeva riječima. Uvidivši po-

trebu jazika stupa naprijed u naobrazbi i jeziku svom. Usavršuje se malo po malo dok ne dotjera do stupnja savršenosti, do kulture, koja ga obnovi.

Evo, moj dragi čitaoše, sada se vidi korist jezika, t. j. jezika književna; jer čim imade jezik književni tim je i kulturniji, a čim je kulturniji tim je već on na velikom stupnju duševne savršenosti. Sveta nam braća Ciril i Metod podadoše književni narodni jezik. Čim je dobio književni narodni jezik, tim je postao i kulturan narod, čim je kultran narod, tim laglje može stupiti u bojne redove sa drugim kulturnim narodom.

Kad je govor o kulturi, vrijedno je da o njoj nješto kažemo, kako Dr. Albert Bazala u svojoj knjizi: „Moderni i narodna književnost" lijepo rašpravlja o kulturi.

Narodna se hoće kultura, ako hoće biti faktor sam, ali nipošto iseljenička kultura; jer iseljenička kultura jest jednostavna prilogodba na tudju kulturu. Ako hoće njeki narod, da postane kulturan dosta mu je prihvatiti tudju kulturu, ali tu moramo dvoje razlikovati — jer ako kažemo, dosta je prihvatiti tudju kulturu, to je preobćenito kazano — i to: da li se je narod prilagodio tudjoj kulturi ili ju je presadio. Veća je kud i kamo korist presaditi; jer presaditi znači nroditi sasma novim plodom, za kojega možemo reći n a š j e, a čim je naš, tim je dobivamo od njega i korist — prilagodba pako je pusto prihvatanje tudjega.

Bazala veli: „Narodna kultura je individualizirana kultura čovječanstva," dalje veli: „onakao narod, koji je općenu kulturu individualizirao, može utjecati na daljni razvitak. Jedino narodna kultura čuva obilježja naroda i neda izbrisati njegov osebujni značaj, te ne čuva samo, nego i razvija i usavršuje, ona ga napokon čini individualitetom."

Time se evo svršava korist, onoga što nam podadoše sveta braća. To jest pismo, to jest jezik, to jest kultura, neprocijenivo je zaista svo. Što je pak rozrok tome, da nam, dadoše sveta braća taj dragulj, koji svojim rjajem od najstaruje doba pa sve do damasjeje ljubav. Ljubav proma Bogu i ljubav proma narodu. Ljubav ih je združila, iz ljubavi naprama drugoma izadoše iz samostana, da mogu, čim brže dati narodu zaloge blažena života. Ljubav ih je vukla za narodom, do narodu mogu koristiti, koristiti duševno. Ah! blažen je zaista onaj narod, onaj koji je primio u krilo svoje apoštole; jer mi ova dvojim zato naplatiše preobilnim svojim trudom. Nize ih vukla želja za srebrom i zlatom, već čista ljubav k narodu.

Kolika bijaše njihova ljubav proma narodu, prokazuja nam njihove riječi na smrtnoj postelji.

Ciril prvi podleže, zaduji mu se časovi približavahu, a brat Metod otajaše uz njega. Na to će umirući Ciril bratu svomu: „Evo brate! — oba bijasmo do sada druzi teglećí jednu brazdu; ja skončao svoj dan padam na lijes; ti pako započeto djelo, uzmoj da propane, nego ga što većma raznij i ojaštaj."

Ostavši Metod bez brata, odhrvav se mnozim burama i olujama, koje se digoše; odavle progonstva, odanle obećanja. Zaista samo čvrst značaj može takovo neprijateljstva nadvladati, značaj pun ljubavi i požotvovanja. A prije nego se od svojih milih ne odijeli sabere svoje učenike, te im stade vruše preporučivati puk svoj, ljubav prema materínskom jeziku; ali takovu ljubav, koja ne mrzi tudje, koja ma vazda pred očima katoličanstvo Božje crkve, pripravni mordte biti sve žrtvovati za sve svetinje.

To su riječi pune ljubavi, to su riječi onoga, koji se dijeli od svoga naroda komu je posvetie sve svoje sile, cio svoj život.

Uspomena će biti duboko usječena u naša srca zahvalnosti radi, koja ne će izginuti dok bude krvca kolala žilama našim.

Zaključujem riječnina velenma blaze uspomene Lava XIII.

Ilos amor fratres sociavit unus,
Unaque abduxit pietas eremo,
Ferre quo multis celebrent beatae
Pignora vitae.

* ZPRÁVY Z JEDNOT. *

Z BRNA.

Od 4. března konány schůze:

XV. 11. března 1. Josef Rampula (I. r.): „Člověk v době předhistorické u nás.“ 2. Josef Mazůrek (IV. r): „U slovanských bratří na jihu.“

XVI. 18. března. 1. Jan Kremláček (III. r.): „Literární a národní probuzení Moravy.“ 2. Innocenc Neužil (III. r.): „Všeodborové sdružení křesťansko-socialního dělnictva.“

XVII. 29. dubna. 1. Jan Kremláček (III. r.): „Literární a národní probuzení Moravy.“ (Dokonč.) 2. Josef Mazůrek (IV. r.): „U slovanských bratří na jihu.“

XVIII. 6. května. 1. Fr. Doležel (III. r.): „Rolnictvo a soc. demokracie.“ 2. Josef Mazůrek (IV. r.): „U slovanských bratří na jihu.“ (Dokonč.)

XIX. 13. května. 1. Jan Mejzlík (IV. r.): „Anatomie a člověk.“ 2. Josef Pánek (II. r.): „Bytová otázka dělnická.“

XX. 20. května. 1. J. Nešvera: „Čím srdce, čím jsi zhřešilo?“ Quintetto: B. Pátek (IV. r.), K. Gamba (I. r.), A. Keller (I. r.), Fr. Kuňka (I. r.), Jan Procházka (I r). 2. Josef Pánek (II. r.): „Bytová otázka dělnická.“ (Dokonč.) 3. Jindřich Kuba (III. r.): „Lze-li právem nazvati školu dcerou církve katolické?“ 4. Quintetto: „Pochod národa českého.“

XXI. 27. května. 1. Jindřich Kuba (III. r.): „Lze-li právem nazvati školu dcerou církve katolické?“ 2. Fr. Švábeník (III r.): „Masaryk v boji o náboženství.“

XXII 10. června. 1. Fr. Švábeník (III. r.): „Masaryk v boji o náboženství.“ 2. A. Dvořák: Moravské dvojzpěvy: „Zajatá.“ (Duetto: K. Gamba (I. r.), Fr. Kunka (I. r), klavírní part zahrál B. Pátek.) 3. Jindřich Kuba (III. r.): „Církev a škola v nové době.“ 4. A. Dvořák: Mor. dvojzpěvy: „Šípek.“ Duetto.

XXIII. Závěrečná schůze „Růže Šušilovy“ 24. června. 1. Orchestr: Ouvertura. W. Balfe. 2. Doslov předsedy. 3. Jednatel: výroční správa. 4. Volba předsedy. Zvolen předsedou a zároveň pořadatelem „Musea“ Em. Masák (III. r.), jednatelem Jos. Heger (II. r) 5. Zpráva pokladníka. 6. Sbor pěvecký: V. J. Veit: „Pozdravení pěvcovo.“ 7. Zpráva knihovníka bohosl. knihovny. 8. Zpráva knihovníka venkovských knihoven. 9. Volné návrhy. 10. Orchestr. Stäckigt: Pozdrav domovu. Zdar činnosti roku příštího!

V sociologickém kroužku přednesena a probrána themata: 7. Burza (Jos. Kašpárek III. r.). 8. Dělnická otázka (Ant. Kůra I. r). 9. Knihovny a čítárny (Navrátil I. r.). 10. Křesť.-socialní program jistě správný (Jos. Pánek II. r.). 11. Ženská otázka (C. Dlouhý II. r.). 12. České státní právo — 2 před. (Frant. Kunka I. r.), 13. Závazná hospod. společenstva (J. Rozmahel I. r) 14. Raiffeisenovy záložny (C. Motáček I. r.). 15. Včelařství a jeho význam (Antonín Keller I. r.). 16. Kam patří kněz (B. Růžek z Rov. I. r.). Kromě toho před-

nášeli v „Růži Sušilově“ kol. Neužil (III. r.) o „Všeodborovém sdružení“ a kollega Fr. Doležel (III. r.) o „příčinách úpadku stavu rolnického“.

Program, který jsme si na počátku škol. roku vytkli, vyčerpali jsme úplně. A můžeme býti opravdu spokojeni; obstáli jsme čestně. Na začátku našemu kroužku prorokoval kterýsi skeptik krátké trvání; než nestalo se tak, dík za to horlivosti členů. Přednášky bývaly navštěvovány vždy ode všech členů kroužku až na nepatrné výjimky a rovněž i kollegové nečleni věnovávali jim svou pozornost, zvláště s počátku. Co se týče diskusse, bývala živá, ba někdy až příliš živá, jindy zase méně, dle povahy thematu.

Připravovali jsme se jen, řekl bych tak po domácku, sami mezi sebou na svou budoucí činnost socialní mezi lidem, nebo aspoň snažili jsme se buditi zájem a porozumění pro otázky socialní. A přesně vzato, práce naše nadarmo nebyla; vždyť účinky jakési již se ukázaly. Jen tak dále, neochabujme, bez práce není velkých činů, bez boje není vítězství! Další činnosti, a to nejen přípravné, nýbrž hlavně aktivní venku mezi lidem: „Zdař Bůh!“ A. Novák, předseda.

Venkovské knihovny založeny: 1. v Lipolci 108, 2 v Palupně 99, 3. v Beneticích 72 svazků; rozmnoženy: 1. v Bohuticích 49, 2. v Polici 67, 3. v Krásné 50, 4 v Lipůvce 56 svazků. Celkem věnováno na ten účel svazků 501.

Alois V. Mysliveček, knihovník.

V čítárně jsou vyloženy tyto časopisy, noviny, knihy a brošury: A) v prvé skříni: Kirchenlexikon, Konversationslexikon, Stimmen aus Maria Laach, Hist.-polit. Blätter, Tübinger Quartalschrift, Der kat. Seelsorger, Zeitschrift für kat. Theologie, Pastor bonus, Das heilige Land, Zeitschrift des deut. Palästina-Vereins, Biblische Zeitschrift, Biblische Studien, Sociale-Rundschau, Sociale Kultur, Monatschrift für christl.-Socialreform, Der Katholik. Obzor národohospodářský, Zemědělská politika, Sborník věd právních a státních, Die Kultur, Slovanský přehled, Křesťanská škola, Rodinné vychování, Pedagogické rozhledy, Kathol.-Schulzeitung, Smetana (hudební revue), Věstník česk. akademie císaře Fr. Josefa, Christl.-päd. Blätter, Literarische Rundschau, Literarischer Handweiser, Frankfurter-Zeitgemässe Broschüren, Gottesmiene, Bogoslovski věstnik, Strannik, Časopis moravského musea zemského, Včela moravská, Národopisný věstník, Universitäts-Blatt, Moravský hospodář, Literatur Blatt, Korrespondenz-Blatt, Eucharistia, Katholische Missionen, Vaterland, Kurrendy, Korrespondenz-Blatt, Die Wahrheit. B) V druhé skříni: Ottův slovník naučný, Vzdělavací katolická knihovna, Knihovna belletr. českých klassiků, Časové úvahy, Studium, Knihy moravských autorů, Časopis katol. duchovenstva, Český Lid, Nový Život, Hlídka, Osvěta, Zvon, Vlast, Obzor, Vychovatelské listy, Vychovatel, Náš Domov, Moravsko-slezská Revue, Rádce duchovní, Kazatel, Česká Mysl, Zlatá Praha, Rozhledy po lidumilství, Anděl Strážný, Květy Marianské, Škola Božského Srdce Páně, Serafinské květy, Růže dominikánská, Dom in Svet, Sborník hist. kroužku Vlasti, Eucharistia, Časopis vlast. musea olom., Neděle, Katoliški Obzornik, Katol. vschid, Lužica, Niva, Družinski prijatelj, Świat słowański, Ruch chrzec.-społeczny, Hrvatska Straža, Voditelj Rad jugosl.-akademije, Slovenské pohľady, Vrhbosna, Selský Jinoch, Selské Hlasy, Selka, Stráže (jihočeská a třebíčská), Riegrův slovník naučný, Kottův slovník česko-německý, Budoucnost, Brněnský drak, Copy, Ruslan, Duchovní knihovna, Kritika katol. nauky o Panně Marii, Náboženský problém ve filosofii sokratické, České umění r. VII. č. 4, 5., (Broučci a broučkova pozůstalost), Museum biblických starožitností, Slavorum litterae theol., Fonteshistor., Liturgiae glagol.-romanae, Darwinismus.

Z OLOMOUCE.

A. Plenární schůze, jichž sdčastnila se vždy valná většina členů, byly v druhém běhu tyto:

I. 1. Cos vykonal? Přehled činnosti „Literární Jednoty“ za minulý správní rok 1905 (p. Ladislav Zamykal, II. r.). 2. Fr. Schubert: Quartett D-mol: Adagio. Sehráli pp.: Fr. Kroupa, A. Parma, Fr. Bém, M. Horký. 3. Účty přečetl p. V. Barvík I. r. 4. Fratres, date nobis ex oleo vestro. Nové cesty za novými cíli (p. Rud. Linhart II. rok).

II. 1. P. J. Čajkovský: Chanson triste Op. 40. čís. 2. Housle klavír: pp.: Ad. Parma a M. Horký. 2. Je bl. Jan Sarkander mučedníkem politickým? Přednesl p. Ig. Konečný III. r.), 3. M. Horký: Píseň ku cti bl. Jana Sarkandera. Zapěl pěvecký sbor.

III. 1. Jos. Nešvera: Ukolébavka Op. 96. čís. 3. Cello s klavírem: pp. M. Horký a B. Wiedermann. 2. Komenský a „pokrokové“ učitelstvo. Přednesl p. Jos. Pálenik III. r.

IV. 1. R. Schumann: Op. 47. Klavírní kvartet Es-dur, I. věta. Sehráli mistrně pp.: I. Fr. Kroupa; Viola: A. Parma; Cello: M. Horký; Klavír: B. Wiedermann. 2. P. Ladislav Zamykal: Katolický spolek českého rolnictva, jeho vznik, činnost a nepřátelé.

V. Mile překvapilo nás hudební kvartetto (Fr. Kroupa, Ad. Parma, Fr. Bém, M. Horký), umělecky přednesenou komorní skladbou: Jos. Hayden op. 71. B-dur quartett, všechny 4 věty.

VI. 1. Jos. Klička: Umiklo stromů šumění . . . Za doprovodu B. Wiedermanna Val. Šindler. 2. Ig. Konečný: Kanonizace sv. Jana Nepomuckého. 3. Píseň ku poctě sv. Jana Nepomuckého. Rud. Linhart a M. Horký. Zapěl sbor.

VII 1. Snahy a cíle kroužku sociologického. Podal Lad. Zamykal. 2 Parcival. Arie z Wagnerova „Lohengrina“. Česky Val. Šindler. 3. Rud. Stýblo (I. r.): Úkol církve, státu, pracedárců a dělníků v otázce dělnické dle okružníku Lva XIII. „Rerum novarum.“

VIII. 1. Na Velehrad! (Rud. Linhart) 2. Do města Jirsíkova! (Ladislav Zamykal).

Pěvecký sbor uspořádal 7. června krásnou pěvecko-hudební akademii s programem: 1. Fr. Schubert: Op. 125. čís. I. Kvartett. 2. A Petzold: Rondo; R. Schumann: Op. 6. „Davidsbündler.“

Klavírní solo. 3. B. Smetana „Z domoviny“, (Duo pro housle a klavír). 4. R. Wagner: Erzählung vom hl. Grale (Arie z „Lohengrina“). Tenor-Solo, smyčcový kvartett, harmonium a klavír. 5. E. Grieg: a) „Poslední jaro“. b) „Pastorela“. Smyčcový orchestr. 6. Jos Nešvera: „České písně“. Mužský sbor. Vybraný, klassický program byl proveden bezvadně. Akademii poctili vzácnou návštěvou J. E ndp. kníže-arcibiskup Dr. Fr. S. Bauer, který pronesl na konec několik srdečných slov o významu hudby a poděkoval za krásnou chvíli, již připravila přítomným akademie, J. M. světící biskup Dr. K. Wisnar, kapitolní probošt prelát Vilém Blažek, baron R. Linde, Dr. Pospíšil, Dr. Fr. Ehrmann, princ Hohenlohe, Mgr. Dr. Panák, Dr. Černík a mn. j. Svět hudební representovali mistr Jos. Nešvera, Filip Walter, uč. Schwammel a j.

Každá plenární schůze, jimž všem byli přítomni vždy nejméně dva z vdpp. představených, byla velmi zdařilá a jak pp. hudebníci, tak pp. přednášející byli odměněni dlouho trvajícím a nadšeným potleskem. Rovněž četně byly navštěvovány

B. Kroužky, které zreorganisovány — nabyly mezi členstvem větší obliby, úspěchu a významu nejen pro život náš ve zdech seminárních, ale i pro pozdější působení naše veřejné. V každém kroužku, resp. v odboru kroužku je zapsán

slušný počet pánů, kteří v tom onom směru pracují a chtějí se vzdělávati dále. Scházejí se týdně, i častěji k vnitřním soukromým poradám, k nimž nemá kromě členů kroužku nikdo jiný přístupu. Tam referují o nových zjevech současné literatury odborné, přetřásají sporné otázky, odhazují nedostatky a doplňují mezery ve svých vědomostech, poučují se druh od druha, pobádají se a povzbuzují, slovem jdou přímo a účelně za vytknutým cílem. Některé stati, projednávané v těchto užších kroužcích, přednese potom některý pán propracované a protříbené ve vnějším kroužku, kam mají přístup všichni členové „Literární Jednoty". Dosud přednášeli tak pp.:

I. V kroužku biblisticko-apologetickém: 1. Fr. Jedlička (III. r.): Tomáš ze Štítného, jeho život a dílo. 2. Jos. Tesárek (III. r.): Antialkoholismus u proroků. 3. Jos. Tesárek (III. r.): Hebrejská žena u proroků. 4. Al. Kalmus (II. r.): Hypnotism a suggesce. 5. Al. Kalmus pokračoval o předešlém thematě. 6. Al. Kalmus dokončil přednášku: Hypnotism a suggesce. 7. Rud. Drábek (III. r.): Prameny „Skutků Apoštolských."

II. V kroužku literárně-historickém? 1. Lad. Zamykal: S. Čech, hrst myšlenek k jeho 60letému jubileu; Rud. Linhart promluvil při tom o A. Aškercovi. 2. p Jos. Páník (III. r.): Obrácení císaře Konstantina Velikého na víru křesťanskou a doba rozkladu pohanského kultu náboženského. 3. Josef Páník pokračoval ve své přednášce, 4—5. M. Kubáň (II. r.): Adam Mickiewicz, život a dílo.

III. V kroužku sociologickém: 1. K. Zetek (III. r.): Několik slov o studiu sociologie. 2. Fr. Berger (III. r.): O významu a prospěchu Raiffeisenek. 3. Fr. Čermák (III. r.): O odborovém sdružování dělnictva. 4—5. V. Schmied (II. r.): O bursách.

Kroužek apologeticko biblistický řídí pp. J. Fürst a B. Kutal; literárně-historický vedou pp. Rudolf Linhart a Ig. Konečný; sociologickému předsedá Lad. Zamykal. Po přednáškách rozvine se vždy živá debata.

C) Jako jiná léta vypsala i letos slavná „Bosna" 21 K na 3 nejlepší práce, podané členy ku konkursu. Odměněni byli pp.: L. Roček I. cenou za „Píseň o temné noci duše", Ignác Konečný II. cenou za „Vznik Jednoty bratrské" a R. Němčák (II. r.) III. cenou za „Opylování rostlin". Vzdávám na tomto místě povinné a vroucí díky správě „Bosny" za vzácnou ochotu a obětovnost, jakou podporuje každoročně ideální snahy svých členů, a vyslovuji přání, aby vzájemný blahodárný poměr obou sdružení potrval ještě na mnohá léta.

Dne 21. března v podvečer odešel od nás na věčnost dlouholetý druh již z kroměřížského semináře ctp. Rajmund Bezačinský. Zesnulý byl tichým a zbožným alumnem, který vydobyl si nevinnou veselostí lásky všech bez výjimky. Ulehl teprve po prázdninách, a souchotiny trávily rychle jeho mladý život. Zemřel u své matky v Mrsklicích. Dne 24. března vyprovodili jeho tělesné pozůstky všichni spolužáci z III. roku do Velké Bystřice, kde byly po mši sv., jíž sloužil tamnější pan farář P. Jan Herbrich, vykropeny a k dočasnému odpočinku uloženy vdp. Spiritualem. Při pohřbu zapěl náš sbor několik krásných smutečních písní. R. i. p.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Připravujeme *sjezd zároveň s akademií ve prospěch „Jirsíkova" pomníku* (od 7.—9. srpna). Celá slavnost pořádá se v místnostech „Besedy". Mluviti při sjezdu budou: Dr. Bráf, Ferdič Juriga, K. Dostál-Lutinov, Světlík, Sahula, prof. Braniš a česko-buděj. bohoslovec J. Ev. Eybl. Při veřejné akademii ThC. E. Fenzl, adjunkt th. fak. prosloví: „Čím byl a jest kněz národu?"

Program: V úterý dne 7. srpna o 4. hod. odpol.: 1. Zahájení slavnosti a uvítání předsedou sjezdového výboru. 2. Volba předsednictva sjezdového.

3. Řeč: „Klerik a sociální vědy“ pronese dv. r. prof. Dr. A. Bráf. 4. Pozdravy. 5. Řeč: „Náboženská základna českého národa v historii“ pronese P. Jiří Sahula z Hradce Králové. V 8 hodin společný přátelský večírek.

Ve středu dne 8. srpna: 1. V 7 hodin slavné služby Boží s přijímáním v seminárním chrámu Páně. 2. V 8½ hod. řeč: „Poměry na Slovensku“ pronese Ferdiš Juriga, farář a slovácký poslanec. 3. Pozdravy. 4 Řeč: „Idea Cyrillo-Methodějská“ pronese Jan Ev. Eybl, novosvěcenec z Českých Budějovic. 5. Pozdravy. 6. Řeč: „O katolické akci české“ pronese P. Světlík, redaktor „Našince“ v Olomouci. — Odpoledne o 2. hod.: 1. Řeč: „Potřeba a úkoly katolické literatury“ pronese K. Dostál-Lutinov, spisovatel a farář v Prostějově. 2. Pozdravy. 3. Řeč: „Účast duchovního v umělecké výchově“, pronese Josef Braniš, c. k. professor v Českých Budějovicích. — Večer o 8. hod.: Veřejná akademie ve prospěch pomníku Jirsíkova s proslovem ThC. Em. Fenzla, adjunkta theologické fakulty v Praze: „Čím byl a jest kněz národu.“

Ve čtvrtek dne 9. srpna: O 7. hod. společná mše sv., potom porady a společný výlet dle ujednání.

V sociálním kroužku konány od 1. března schůze s přednáškami:

XVIII. 1. března: „Ženská otázka“, kol. Chudáček B. (IV. r.),

XIX. 8. března: „Rolnictvo a sociální demokracie“, kol. Stréc A. (I. r.),

XX. 15. března: „Nerozvížitelnost manželství a útoky na ni“, kolega Matuška J. (IV. r.),

XXI. 22. března: Dokončil thema kol. Matuška. Po něm kol. Hořejší F. (II. r.) „O volební vládní předloze“,

XXII. 29. března: O témž thematu pokračoval kol. Wagner E. (III r.). Po něm kol. Janout J. (III. r.): „Vývoj socialismu XIX. století“,

XXIII. 6. dubna. „Otázka dělnická“, kol. Matouš J. (II. r.).

XXIV. 26. dubna: Dokončil svou práci kol. Matouš. Potom kol. Stréc (I. r.): „Křesťanská politika a české strany.“

Dokončil na schůzi XXV., jež byla i valnou hromadou. Na ní provedeny volby do nového výboru. Kol. předseda upřímnou řečí loučil se s činností kroužku socialního. Referoval o diecesním družstvu tiskovém, na jehož ustavující valné hromadě s dvěma kollegy delegáty dlel. Přehlížel činnost celého roku a s uspokojením ji ukončoval. „Ku předu, bratří!“ byla poslední slova, jež snad pronikla mnohé srdce. Další činnosti důležitého kroužku socialního a novému výboru Zdař Bůh! Jan Ev. Eybl, odstupující předseda.

Včelařsko-hospodářský kroužek pořádal schůze:

XIII. čl. schůze dne 7. března s programem: „Rybniční hospodářství“, kol. Rásocha (II. r.) a kol. Smetana (III. r.): „O pěstování květin na jaře pro kostel.“

XIV. čl. schůze dne 13. března. Přednášel kol. Bolech (III. r.): „O pracích včelařových v době předjarní.“

XV. čl. schůze dne 20. března. Mluvil kol. Mach (IV. r.): „O chovu bourců-hedvábníků a jeho významu.“

XVI. čl. schůze dne 27. března s programem: „O významu pěstování ovocných stromů pro českého rolníka,“ kol. jednatel, a kol. Smetana (III. r.) dokončil „Pěstování květin pro dobu podzimní.“

XVII. čl. schůze dne 3. dubna. Kol. Bolech (III. r.) pojednal „O pracích včelařových na jaře.“

XVIII. čl. schůze dne 28. dubna. Přednášel kočující učitel včelařství p. V. Jakš z Protivína, jejž si bohoslovci na Zemědělské Radě vyžádali. Udal: „Praktické pokyny pro včelaře začátečníka.“ Přednáška doplněna prací na včelíně, kde překládány včely z úlu s dílem nepohyblivým do úlu s dílem pohyblivým.

Na žádost kroužku obnovil vldp. rektor hospodářské přednášky, jež i v budoucích letech konány budou. Přednášeli: p. ing. chem. Rud. Treybal a učitel hosp. školy p. V. Štěpán: „O pěstování rostlin všeobecném a specielním."

Jednatel.

Z PRAHY.

Růže Sušilova konala ještě v zimním semestru dvě řádné schůze; 8 března na XII. schůzi měl kol. **Kronas** (I. r.) velmi zajímavou přednášku „O Kolomovi".

22. března byla schůze XIII, kde kol. **Sýkora** (II. r.) promluvil „několik slov o slovenském studentstvu".

Na XIV. schůzi dne 31. května přednášel kol. **Tylínek** (III. r.) „Z dějin c. k. české theologické fakulty v Praze, hlavně o zřízení jejím r. 1891."

To byla první schůze v letním semestru a hned na to 7. června byla poslední, XV., kde jsme se rozloučili s milým svým předsedou kol. Bláhou (IV. r.). Bůh mu žehnej na vinici Páně! Nevykonali jsme mnoho, ale i to málo těší!

Za to s tím větším nadšením jsme se těšívali na přednášky ve **vědeckých seminářích**. **Apologeticko-filosofický** byl již skončen, a návštěvníci jeho, theologové i kolegové akademici ještě větším počtem se chystají na opětná zahájení v zimním semestru, kdy bude potřebí větší místnosti, o níž je již postaráno. Slovutnému řediteli semináře toho, vdp. prof. dru. Fr. **Kordáčovi**, vzdáváme upřímný dík za obětavé a mistrné vedení této blahodárné instituce. Svou rozšafností a bystrým duchem, všestranně vzdělaným, získává si nejen srdce svých posluchačů z theol. fakulty, nýbrž i z fakult ostatních a v kruzích pražských, kde ostatně již před svým příchodem z činnosti Litoměřické byl znám.

V druhém semináři, **exegetickém**, řízeném Msgrm. prof. drm. Janem Lad. **Sýkorou**, probíraji se adventní perikopy, velmi vděčné to thema, a bude otevřen až do konce června.

Více zpráv o obou seminářích přineseme v roce příštím, kdy doufáme i některé práce z nich uveřejniti. Je vroucím naším přáním, aby návštěva těchto velmi prospěšných a ne bez námah vydobytých ústavů, více a více stoupala; važme si jich!

O cílých sgitacích v českém akademickém světě katolickém a o poměru nás k nim povíme si více a důvěrněji na sjezdu našem v Budějovicích, kam se nás dosti chystá, i na posvátném Velehradě, kam chceme poslati své delegáty.

Veselé prázdniny přejeme všem svým kollegům z ostatních jednot!

Výbor „Růže Sušilovy".

Z PRZEMYŚLA.

Kochani Bracia!

Ponieważ kol. Eugeniusz Okoń ustępuje tego roku ze Seminaryum z powodu święceń kapłańskich, przeto niżej podpisany, chcąc utrzymać łączność między naszem Seminaryum, a kochanymi braćmi, będę dalej posyłał wiadomości, nasze Seminaryum dotyczące.

*

Choćiażbym pragnął podzielić się z Wami, dradzi Bracia, jak najliczniejszemi wrażeniami i refleksyami, nie wiele mogę uczynić w tej sprawie. Wypadki bowiem, jeżeli jakie są, nie wielkie mają znaczenie i postępują zwykłym trybem bez żadnych nadzwyczajności i nie budzą żywszego zainteresowania. — Wrażenie bowiem, jakie wywołała wiadomość o założeniu związku katolicko-społecnego, organizacyi o programie szerokim i wielkich zadaniach, ustąpiło miejsca obserwacyi. Już teraz przyznać trzeba, że związek nie zawiódł oczekiwań, gdyż dzięki niezmordowanej energii ludzi z prawdziwem poświęceniem zatacza coraz szersze kręgi i co chwila stają nowi ochotnicy pod jego sztandarem.

Oprócz tego przez jakiś czas zajmowała umysły w gronie niezbyt szerokiem, bo tylko u alumnów, Sodalicya Maryańska; zbliżały się bowiem nowe do niej wybory na rok przyszły. Od nich zaś wiele zależało w pożyciu domowem, codziennem na przyszłość jakoteż nastrój pracy w dziedzinie naukowej i praktycznej. Wybory odbyły się z początkiem maja i dały Kongregacyi nowe, dzielne do pracy siły. Przy objęciu urzędów przez nowych elektów odczytano sprawozdanie z roku poprzedniego i wszyscy zgromadzeni z zadowoleniem dowiedzieli się, że rok przeszły nie mało przyniósł korzyści. Albowiem oprócz odczytów treści dogmatycznej, filozoficznej, literackiej, socyalnej, oprócz zajęć ręcznych w ślójdzie, urządzała Kongregacya uroczyste obchody ku czci Dzieciątka Jezus i wieszcza narodowego Adama Mickiewicza, które bardzo pomyślnie wypadły. Nie były one okazałe, gdyż na to nie pozwalały siły, lecz podniosłe i pokrzepiające. — Nowowybrane siły dają rękojmię, że rok przyszły będzie jeszcze obfitszy w plony.

Oprócz spraw czysto lokalnych śledzimy wszyscy z natężeniem bieg wypadków natury politycznej, dla nas doniosłejch; uważamy pilnie na pierwsze kroki dumy rosyjskiej i reprezentacyi polskiej v Petersburgu, jakoteż na przebieg reformy wyborczej v parlamencie austryackim. Mamy ufność v Bogu, że czasy przyszłe nietylko nam Polakom i Wam, ale i innym narodom słowiańskim czyto z pod panowania austryackiego, czy z pod imperijum carskiego lepsza przyniosą dolę. Oby tylko nadzieje rychło się spełniły. Oby Słowiańszczyzna nowym zajaśniała blaskiem.

Zasyłam bratnie pozdrowienie

Jakób Szypula, II. rok teologii łać.

IZ ZAGREBA.

Da se osvrnemo na „Zborov“ rad od poslednja četiri mjesecâ. Bit ćemo posve kratki. Na 7. marta proslavila se lijepom akademijom uspomena Tome Akvinca (kako je u prijašnjem izvještaju već unapred rečeno), a na 30. aprila uspomena Zrinjskog i Frankopana († 1671). Napisalo se i predalo oko dvadeset radnjî. Od tih primljeno je i nagradjeno dvanaest njih različitog sadržaja: filozofskog, socijološkog, teološkog etc. — Radi unutarnjih neprilikâ bilo je u ostalom u „Zborovu“ životu i napretku te šk. godine podosta zapinjanja. — Na sjednici članovâ od 10. juna birano je za školsku godinu 1906—07 novo časništvo. Predsjednikom izabran je č. g. Ante Donković. Pod njogovim je vodstvom umah kujižeoni odbor pregnuo, da do godine svečano proslavi sedamdesetgodišnjicu „Zborova“ opstanka (1836—1906) Još ćemo spomenuti, da je ovih dana irašla u prijevodu i nakladi „Zborovoj“ lijepa H. Šmidova pri povi jest za mladež „Evstahije“ Sujet uzet joj je iz prve dobe kršćanske. — Pozdrav!

Thc. L. Kežman.

ZBOR DUHOVNE MLADEZI U DJAKOVU.

Mila braćo!

U zadnjem svom pismu u „Museumu“ reako sam, da je za naš napredak potrebno, da se što češće sastajemo i mi, hrvatski bogoslovi, medjusobno a i sa drugom braćom, a osobito s Vama, braćo Česi, i s braćom Slovencima. O tom sam čvrsto uvjeren, a uvjeravam se svaki dan videći, da smo mi Hrvati — na žalost. — u mnogočemu zaostali za drugim naprednim narodima tako, da je u nas već zavladala riječ: „što kod drugih naroda ne valja, to mi poprimljujemo poslije trideset godina, a što valja, to ili puno kasnije ili nikada“.

Više je razloga, zašto se kod nas ne obdržavaju bogoslovski sastanci ili zašto misao o sastanku i ako je pokrenuta, brzo utihne. Jedan izmedju tih razloga je, što se o sastanku počne goroviti obično u ono doba školske godine,

kad već nije moguće radi kratkog vremena urediti sve potrebito za dostojan sastanak.

Namjeravao sam, da se ovih praznika školskih hrvatski i slovenski bogoslovi sastanemo u Sloveniji. Braća iz Ljubljane su mi odgovorila vrlo ljubezno, da rado pristaju na to, da se obdrži sastanak hrvatskih i slovenskih bogoslova, jer su slovenski bogoslovi već prije mog predloga o zajedničkom sastanku, odlučili držáti svoj sloranski bogoslovski sastanak u Ljubljani prigodom velikog katoličkog sastanka, koji će biti ovih praznika.

Na bogoslovskom sastanku bi se vaspravilo više važnih stvari, medju kojima osobito pitanje, da li da se osnuje časopis hrvatskih i slovenskih bogoslova, koji — mimogred budi rečeno — slovenska braća ne drže potrebnim.

Na žalost vrijeme je bilo prekratko, te nijesmo mogli udesite, da sami kao priredjivaći sudjelujemo, ali ćemo nastojati, da barem kao gosti po mogućnosti budemo zastupani na slovanskom bogoslovskom sastanku i na njihovom općem katoličkom shodu.

Kratko vrijeme ili kasno zapodjenuta akcija bila je već nekoliko puta razlog, danije uspjela misao bogoslovskih sastanaka. Zato je potrebito, da se još ovih školskih praznika ili bar u početku školske godine dogovorimo o sastanku, koji bi se imao obdržavati do godine.

Zbor naš inače prilično napreduje. Književnih sijela imamo često, osim u zadnje vrijeme, kad moramo gotovo sve vrijeme posvetiti školskom študiju. Za koji dan bit će dotiskana Zborova knjiga „O poslužbi u crkvi," koju je napisao član Zbora g. Nikola Latinović. Poslije te knjige izdat će Zbor polemičnu knjigu za puk o ispovijedi, koju je napisao jedan uvaženi hrvatski pisac.

Do sada su u Zboru čitane ove radnje: Vladislav Ante Kulundžić čitao je svoje pjesme: a) na uranku zore. b) Jutarnja molitva. c) Badnjak. d) Junaci smo, al . . . e) Ah, pones' me . . . f) K cilju ! g) U tjeskobi. h) Fruškogorske ljubice (ciklus pjosmica). i) Suze vile Hrvatice. j) Majka. k) Otkud pjesma? l) Budi se, budi . . . m) O sutonu. n) Daleko tamo . . . o) Leti leti. Ferdo Ćurilović ocijenio je pjesme Kulundžićeve i to: a), b), c), d), e), f), g), h), l), m), n), o), a Martin Baumšabl ocijenio je pjesme i kritike pjesama Kulundžićevih. Nikola Latinović napisao je crticu „Kruške," a Vjekoslav Prišl crticu „Tragika života". Roberto Bezetzky čitao je svoju radnju, koju je napisao slobodno po J. Seidlu, „Židov 19. stoljeća ili zašto smo anti-semiti" i to pod ovim naslovima: a) Židov — plemenitaš. b) Židovski bankar, c) Židov na bursi i d) Talmud. Franjo Herman čitao je svoju raspravu: a) „Djevičansko začeće Hristovo prema prirodoznanstvenim rezultatima u problemu oplodjenja i parthenogeneze". b) Fragmentarne refleksije s puta. c) U pet sjemeništa (refleksije s puta). d) Hrvatski filozofski termini u predavanjima dra. Franje Markovića: „Izabrane česti logike". — Matija Belić napisao je raspravu a) „Evangjelje i bogatstvo". b) „Tko je don Bosco?" (Listić u vijenac riješenja socijalnog pitanja). c) „Katolički pokret". Prigodom te študije razvila se vrlo živahna debata na književnom sastanku. d) „Nije dosta«. Povodom Hermanovih putnih refleksija „U pet sjemeništa" — nekoliko misli o katoličkom pokretu u Hrvatskoj i reformnom katolištvu. Na ovu je radnju odgovorio Herman radnjom: „Nije mu dosta — odgovor na apel g. Belića". e) „Svećenici su dužni baviti se socijalnim pitanjem" (Prijevod iz knjige dr. M. Heimbucher: „Die praktisch soziale Tätigkeit des Priesters"). — Ivan Fridrih napisao je prijevod „Važnost socijalnog pitanja", po djelu Fr. A. M. Weisz O. Pr. „Apologie des Christenthums" IV. knj. 2. svezak: „Soziale Frage und soziale Ordnung".

Primite, braćo, najljepši pozdrav od našeg Zbora! Vaš

Matija Belić, predsjednik.

IZ LJUBLJANE.

Bratje!

Že sedaj opozarjamo vsa bratska semenišča, da se bo vršil koncem augusta v Ljubljani **III. slov. katoliški shod** (26., 27. in 28. augusta). Umestuo bi bilo, da bi se podokriljem tega shoda sklical tudi sestanek slovanskih bogoslovcev. Kako bi se dalo to najbolje udejstvovati, kaj naj bi se na sestanku še posebno razpravljalo, o tem naj bratska društva nekoliko razmišljajo in nam kaj pametnega blagohotno nasvetujejo. Več glav — več misli! Vnela naj bi se že pred shodom živah na pismena enketa. Toda več o tem u prihodnji Muzejevi številki. Sedaj le kratek pregled našega društvenega delovanja!

Socijalni klub: 3. marca je bil prost razgovor o ljudski izobrazbi in izobraževalnih društvih.

17. marca se je razgovor nadaljeval. Tov. Markež (III. l.) je referiral o ljudskih predavanjih in sicer a) kdo naj predava, b) o čem naj se predava, c) poučni kurzi, d) sredstva za predavanja, e) zabavni večeri, f) večeri slavnih mož. — Tov. Dagarin (III. l.) je pa referiral o notranji in zunanji uredbi društvenih knjižnic. — Živahna debata je pričala, da taki razgovori niso brezsadu.

Cirilsko društvo: 15. redni shod (6. marca): Tov. Cankar (I. l.) bral „Koroške slike" celovškega bogoslovca Greg. Rožmana in podal o njih oceno. — 16. redni shod (13. marca): Tov. Cankar bral zanimivo črtico „Sinovi". — 17. redni shod (20. marca): Kritika tov. Cankarjevih „Sinov". — 18. redni shod (27. marca): Tov. Trdan (II. l.) je bral sliko „Proti vshajajočemu solncu". — 19. redni shod (3. aprila): Predsednik refariral „Kakšna bodi kritika". — 20. (1. maja) in 21. redni shod (8. maja): Tov. Kopitar (I. l.) bral zanimivo razpravo: „Nekaj o framasonstvu." (Novi predsednik: Tomaž Klinar, bogoslovec III. l., Plavškirovć, pošta Jesenice. Gorenjsko. — Kranjsko.)

Drustvo je naročilo moderno nemško revijo „Gottesminne-Monatsschrift für relig. Dichtkunst." Red. P. Ausg. Pöllmann O. S. B.

Vsem bratrom pozdrav! Predsednik „Cir. Dr."

IZ MARIBORA.

Predragi bratje!

Letošnje društveno leto so bila pri nas sledeča predavanja: 1. Jurak, Spiritizem. 2. Grošelj, Nekaj o kritiki. 3. Božiček, Ivan Kacijanar — slovenski Wallenstein. 4. Bukovšek, Čarodejstvo vovče, čarodejstvo in cerkev. 5. Barbič, Ksaver Meško: Tihi večeri. 6. Sagaj, Sv. Oče Pij X. in Njegovo geslo. 7. Dvoršak, Narava, življenje in Krščanstvo — največji učitelji človeštva. 8. Kodrič, Potreba in korist dela. 9. Ozimič, H. Sienkiewicz v svojih historičnih romanih. 10. Bogovič, Petje in glasba v službi svete cerkve. 11. Jurak, Stanje u trojednoj kraljevini (v hrvatskem jeziku). 12. Atelšek, Verske ločinke v ruski cerkvi. 13. Košak, Umstvovanje in naravni nagon. 14. Gaberc, Naše osolnčje. 15. Razbornik, Peter Abelard. 16. Rampre, Bleiweissove Novice. 17. Šeško, Zgodovina nekaterih Marijinih spomenikov v Mariboru 18. Grošelj, Nevarnosti modernega slovstva. 19 Schiller, Ali je cerkev upravičena posezati v javne razmene? 20. Kuhar, Pesimizem. 21. Wester, Izvir socializma. 22. Pavlič, Zgodovinski razvoj Sibirije. 23. Ozimič, Boj proti vzrokom zločinstva.

Z radostjo poročamo, da je zahajal drugi tečaj k našim vajam veleučeni g. prof. Dr. Kovačič. Imel je vrsto predavanj o raznih panogah socialnega vprašanja in nam dajal tudi pri kritiki po naših predavanjih s svojim vsestranskim

temeljitim znanjem vsakovrstna praktična navodila. Zato mu bodi tudi na tem mestu izrečena iskrena zahvala!

Udje „Slomška“ so se udeleževali zanimih razpravljanj neutrudnega g. prof. Stegenška v znanstvenem seminarju, kjer je predaval o starih martirologijih, o raznih mašnih liturgijah (poselno obširno o rimski in galikanski) ter o zgodovini tonskanske skulpture od 13—17. stol.

Splošno je društveno delovanje popolnoma vztrajalo na dozdanjem stališču.

Predsednikom za prihodnje leto smo izvolili dosedanjega podpredsednika Martina Jurharja.

Iskrene slovanske pozdrave! Tajnik „Slomška“.

IZ CELOVCA.

Dragi bratje slovanski!

Radovoljno se odzovemo Vašemu bratskemu pozivu, naj Vam pošljemo kratko poročilo o delovanju nase akademije v drugem tečaju. Evo bukaj ga imate! Nesi ga vem, glasnik slovanskih bogoslovcev „Museum“, nesi ga vem med brate naše, sorodne nam po krvi in duhu, da spasnejo budi oni, kakšno življenje živi slovenska akademija v nemškem Celovcu.

Bratje nasi! Mi koroški slovenski bogoslovci vemo in znamo kakor budi vi, da je duhovski poklie za napredek vsakega naroda nepopisne važnosti. In v svesbi si, dabo narod naš potreboval eukrat tudi naše pomoči, smo tudi v drugem bečaju letošnjega šolskega leta vstrajali na stališču:

Pripravljajmo se in vadimo se v delu že sedaj, da se bo nam pozneje lažje godilo.

Akademija nam je budi v drugem bečaju nudila veliko priložnosti za izobrazbo v raznib strokal človeškega znanja. Sešli smo se v zadnjem tečaju k rednim uram devetkrat, torej eukrat manj kakor v prvem bečaju. Govorniških predavanj smo čuli letos 27, med temi 16 v prvem, 11 v drugem poluletju. Snov prvih 16 govorov Vam je že znama z druge številke „Museja“, zato se omejimo bukaj samo na seznam predavanj za drugo polovico šolskega leta:

1. Rožman France: „Škodljivi učinki alkohola na človeštvo.“ 2. Rožman Gregor: „Kulturna moč Slovanov.“ 3. Vidovic: „Palacky kot politik.“ 4. Mikula: „Nekaj o grški omiki, ki se kaže najboljše pri grških filosofih.“ 5. Hafner: „Agrarne razmere na Ruskem.“ 6. Štritof: „Josip Stritar in njegov pomen v slovenskem slovstvu.“ 7. Truppe: „Socialna demokracija in narodni boj v Aostriji.“ 8. Tojnko: „Svoboda in socialna demokracija.“ 9. Kahsl: „Vzrok propadanja kmetskega stavu.“ 10. Mörtl: „Kako bi se dalo odpomoči današnji agrarni bedi.“ 11. Ogris Albin: „Bogatirji in bogatirski epi slovanski.“ Končno zlorovanje smo mieli dne 23. vel. travna, pri kterem so posamezni odborniki podali svoja poročila, ni je tov. predsednik v topleh besedah izraževal veselje nad vstrajnim delovanjem udov in je vzpodbujal nas vse k edinosti in značajnosti.

Peta ura naša akademije pa je bila posvečena slavlju sedemdesetletnice našega dičnega pisatelja Jož. Stritarja. To zborovanje smo priredili njemu v čast v znak hvaležnosti za to, ker je njegova oseba za celi slovenski narod neprecenljivega pomena. Slavili smo ga s tamburanjem, petjem in s predavanjem, ki ga je miel pisabeljev ožji rojak tov. Štritov. Rozložil nam je v krepkih besedah slavljenčev pomen za naše slovstvo v liriki, dramatiki, kritiki in pripovedništvu.

Če imate drugi slovanski bogoslovci za proučavanje socialnega vprašanja posebne socialne krožke, je nam nadomestuje akademija. To kaže če dejstvo, da je bilo izmed 27 govorov celega leta posvečenih nič manj nego 11 (2/5) socialnemu vprašanju, v drugem bečaju od 11 predavanj 6 t. j. še nekaj nad polovico.

To svedoči najbolje, kako se udje naše akademije zanimajo za današnje socialno bedo in kako vedno bolj spoznavajo važnost bega vprašanja za naše ljudstvo.

Ko so govori skrbeli za mustveno in govorniško izobrazbo posameznih udov, skrbelo je petje in tamburanje za razvedrilo in izobrazbo srca. Število tamburaških partitur seje precej povišalo in tudi pevci so se naučili marsikatero novo pesem. Knjižnica se je pomnožila letos za 84 knjig in šteje sedaj samo dve knjigi manj kakor 1400. Napreduje tudi zanimanje za Ciril-metodijsko idejo. Tudi odsek društva „Učiteljski dom“ ima zaznamovati letos lep napredek, posebno pri prodajanju narodnih kolekov. Družba sv. Cirila in Metoda nam je na prizadevanje tov. Laknerja dovolila, da smemo od vseh prodanih kolekov porabiti 50% za sklad „Učiteljskega doma“. Da bi si le mogli pridobiti še več takšnih virov za naš blagi namen; potem nebo trajalo dolgo in dobivali bomo vedno več značajnih in narodnih učiteljev. Bog daj!

Slavnostne akademije letos nismo mogli prirediti, ker nam je težko zbolel pevski vodja in moral odpotovati domu. Žal nam je, a upamo, da bomo mogli ta nedostatek prihodnje leto častno popraviti.

S svojimi nemškimi tovariši nismo imeli letos nobenih prepirov, kar le redkokedaj izostane. In vzrok temu veselemu dejstvu moramo nedvomno pripisovati opravnosti in miroljublju predsednika naše akademije tov. Benetka. S svojo odločnostjo in s svojim vzornim in prijateljskim postopanjem v skupnih zadevah slovenske in nemške akademije znal si je naši akademiji pridobiti ugled tudi pri drugorodnih naših kolegih. In tako je bilo mogoče, da smo mirno in nemoteno porabljali svoje duševne moči ne za prepir in razdor, ampak za resno, domoljubno delo.

To se v kratkih potezah z godbe bitja in žitja našega društva v 58. letu njegovega obstoja. Radovednopa že pričakujemo, kaj nam prinese „Museum“ novega o delovanju Vaših društev in krožkov.

Zdravstvujte bratje naši iz dežel sv. Vaclava in nekdanjega kraljestva slavnega Sobieskega, bodite pozdravljeni bratje od bregovih Dnjestrovih, zdravivi, ki se Hrvatska in Slovenija imenuje vaša domovina!

V imenu akademije bačasni njen tajnik ULBING TOMAŽ.

IZ AMERIKE. (St. Paul Seminary. Groweland Park. U. S. A.).

Predragi bratje!

„Baraga,“ literarno društvo slovenskih semeničnikov v St. Paulu, je dokaj napredovalo tretje leto svojega obstanka. Prvi shod je bil sklican dne 15. sept., na katerem je predsednik J. Ponikvar vspodbujal društvenike, 15 po številu, k marljivemu delovanju.

Sledeči predmeti so se obravnavali v društvu: America's Position in the Scientific World (J. Blažič); Americanism (J. K. Vrhunec); Razni elementi v Prešernovih poezijah in njegova epsko-lirična pesnitev „Krst pri Slavici“. (J. E. Schiffrer); Sedanji verski položaj v Zd. Državah (J. L. Zaplotnik); Slikarstvo nekdaj in sedaj (A. Schiffrer); Wm. Shakespeare ali Lord Bacon (C. J. Sodja); Dozdevna smrt in delitev sv. zakramentov (J. E. Schiffrer); Galileo (J. Ponikvar); Tolstojevo duševno življenje (J. Černe); Spartacus Addressing the Gladiators (J. Blažič). Poleg teh predavanj smo imeli nasleduje tri debate, pri katerih se je posebno pokazala moč našega društva: Ali strah pred kaznijo bolj vpliva na človeško vedenje, kakor upanje na plačilo? (aff. P. F. Remškar, C. J. Sodja; neg. F. J. Javh, = J. Ponikvar). Ali naj v Zd. Državah vlada lasti in nadzoruje železnice? (Aff V. Bozja, J. Černe; neg. A. Pirnat, Val. Schiffrer).

Ali je bolje, da se Slovenci naseljujejo v Zd. Državah v mestih ali na deželi? (Aff. P. F. Remškar, J. Blažič; neg. A. Schiffrer, F. J. Javh).

Nastopi in predavanja sama so dovolj jasno pričala, kaz smore društvo, ako se udje zavedajo svoje naloge in so navdučeni za národno stvar. Prepričani smo, da bo društvo imelo še važne posledice za slov. narod v Ameriki; ono nam je šola za bodače delovanje na národnem polju. — Za prihodnje leto so bili izvoljeni v odbor sledeči gg. tovariši: F. J. Javh, predsednik; P. F. Remškar, tajnik in knjižničar; J. Černe, kritik.

Kakor prejšna leta so nam tudi letos pošiljala slavna uredništva več slov. časopisov brezplačno svoje liste. Tako smo letos dobivali naslednje: Dom in Svet, Katoliški Obzornik, Museum, Slovenec, Voditelj. Mi se toplo zahvaljujemo omenjenim uredništvom za izkazano naklonjenost in se priporočamo za naprej.

Slovanom srčne pozdrave! **P. F. Remškar, tajnik.**

ЛЬВІВ.

Дорогі!

Житє питомців-богословів в нашій духовній семінарії богате у сім шкільнім році в овочі.

Не маючи одначе тепер ані багацько часу, ани досить місця на шпальтах Вашого цінного квартальника, не буду тут говорити о всім докладно, бо представив я шан. читачам „**Musea**“ в попередних дописах в ядерних красках досить докладний образ нашого житя, обмежусь лише на деяких фактах, котрі будучих родітників в винограді Христовім представляють в гарнім сьвітлі.

Питомці-богослови поступили у сім році один крок наперід.

Зачну найперше від сего, чого брак давав ся відчувати в нашій семінарії від давних лїт, іменно: від основаня „Брацтва апостольства молитви“, яке то брацтво по иных католицких семінариях від давна вже істнує. Справдї є в нашій семінарії друге брацтво „Введеня Пр. Д. Марії у храм“, котре развиваєся хорошо, а члени его отримували та отримують численні відпусти, одначе се одно брацтво для богословів, котрі по реформі семінарії, духово поступили значно наперід, не вистарчало. Проте духовник семінарії о. Др. Кароль Ерми, узнаючи потребу і уважаючи богословів за досить підготованих, приступив до основаня „Брацтва апостольства молитви“, котрого торжественне посьвячене відбуло ся тими днями. Членами сего брацтва суть майже всї богослови, а цїлею є: через ревну молитву стреміти до духової досконалости, щоб відтак яко сьвященики стати між народом апостолами в правдивім того слова значеню.

Другою, не менше важною річю у сім році є: заведене місячних рекольекций (духовних вправ). До тепер відбували ся у нас рекольекциї лише два разу до року т. є. з початком року шкільного і перед Воскресенем Христовим. Тепер заведено еще і місячні духовні вправи, котрі чімало причинять ся до видосконаленя душ будучих воїнів Христових.

У сім році і видїл „Читальнї руско-украïньских богословів“ працював невпинно для піднесеня уровени „Читальнї“. Крім численних відчитів, які відбули ся з рамени „Читальнї“ в „Літературно-науковім Товаристві“, „Кружку богословскім“, „Кружку асрономічнім“ і „Кружку славяньскім“, дала „Читальня“ еще три концерти, що сьвідчить наглядно, що питомці-богослови нашої духовної семінарії з'уміють хосенно працювати на кождому полї.

Перший концерт відбув ся 9. грудня 1905. в честь Богдана Хмельницково, гетьмана України, з нагоди 250-лїтньої облоги міста Львова з слїдуючою програмою: Часть I. 1. Орхестра: Марш Зяпорожцїв, 2. Хор: Козаки, 3. Деклямация: „Буває в неволї“ — дума Тараса Шевченка, від'деклямував т. Юлїян Кисїлевский (IV. р.), 4. Орхестра: Готвоj, 5. Відчит т. Ст. Білиньского (III. р.). — Часть II.: „Невольник“ Кропивницково, IV. дїя. Прольог: Сольо барітонове в супроводї орхестри відсьпівав уміло т. Лев Абрисовский (IV. р.). — Виступають тут козаки і Турки — хор в супроводї орхестри.

Дня 4. цьвітня 1906 відбув ся заходом „Читальнї“ другий концерт в честь Сьвященомученика Йосафата Кунцевича. Програма слїдуюча: 1. **Chopin: „Praeludium“** — орхестра, 2. Відчит: „Сьв. Йосафат та єго вплив на релїгійне та национальне житє Русинів“ т. Ст. Білиньского, 3. Бортняньский: Услиши, Боже, глас мой! — хор богословів, 4. **Haydn: „Ave verum corpus“** — квартет смичковий, 5. Деклямация: „Проповідь на горі“ — виголосив т. Т. Кудрик (IV. р.), 6. Голговта, часть поеми о. П. Штокалка, музика богослова-дірігента, Євгена Турули (IV. р.), відсьпівав хор богословів, 7. **Mozart: Aus dem Konzert D dur** — квартет смичковий, 8. Бортняньский: „Да исправить ся“, терцет сольовий в супроводї хору і орхестри, 9. „Вибір“ — образ живих осіб. —

Третий з черги концерт відбув ся 19. мая с. р. в честь найбільшого Генїя-мистця Руси-України, Тараса Шевченка, в 45. роковини Єго смерти. Програма: Вступне слово виголосив з жаром т. Василь Матвієйко (IV. р.) — 1. Воробкевич: „Огнї, горять“ — слова Т. Шевченка, хор, 2. **M. Marsicani: Le carneval de la petite Russie**, I. часть, 3. Лисенко: Ой, щож то за ворон — піснь народна, 4. Тимольский: Коломийка — квартет гітар, 5. Лисенко: Туман хвилями лягая, з опери „Утоплена“, 6. Шевченко: „Чигирин“, декл. Юл. Кисїлевского (IV. р.), 7. Роздольский: „Сонце заходить“, слова Т. Шевченка, хор, 8. Дуркот: „Коломийка“, музика, 9. Яросл. Марченко: „На Тарасовій могилї“ — річ сценїгна.

Добірні програми всїх трох концертів, виконали аранжери під кождим зглядом артистично і вдоваяючо так, що найбільший музик і естетик мусїв віднести миле виражіння.

На кождому концертї крім оо. Настоятелів і питомцїв-богословів, були присутні оо. Василияни (монахи) і численні члени руско-катол. Митрополичої капітули.

Рівнож лгуту на толгу мисци згадати о огнім, хорошим предпринятю нашого великодушного Митрополита Іх Єксц. Андр. гр. Шептицкого. Се приготована вже на вересень с. р. руска паломнича прогулька до сьв. Землї. Обчислена она на 500 осіб, а кошта подорожи поносить кождий з участників прогульки. Бере в ній участь і кількох наших питомцїв-богословів, як також 150. паломників з Моравії.

Залучуючи ческій братиї мій україньский привіт, к личу словами нашого поета: „Разом руки си подаймо і як братя ся любім!“

Ваш у Христї брат **Семен Шпіцер.**

* ROZMANITOSTI. *

Čtvrtstoletí zápasu o pravdivost písma sv. V dnešní době lze snadno ty, kteří se zabývají biblickou exegesí, roztřídíti na 3 skupiny:

1. nevěřečtí racionalisté, kteří v bibli všeliký božský prvek popírají, pokládajíce ji jen za dílo lidské, lidský výmysl, a upírajíce většinou událostem v ní vypravovaným, ráz pravdivé skutečnosti, směle odvažují se tvrditi, že všechny historické události písma sv. jsou jen zbytky babylonských bájí (Babel — Bibel) a národních báchorek;

2. družina oněch katol. učenců, kteří naopak stroze proti útokům prvých hájí pravdivosti a neomylnosti písma sv. a to nejen ve věcech víry a mravů, nýbrž také, pokud se týče historie a přírodovědy;

3. střed mezi oběma těmito krajními stranami zaujímají ti, kdož by rádi mezi nimi docílili smíru a dohody a proto své irénické principy předkládají, aby jednak vstříc vyšli katolíkům, jednak aby si také racionalisty získali. Uznávají sice inspiraci písma sv., rovněž že je neomylno; než při výkladu pojmu neomylnosti písma sv. odbočují spíše na stezky racionalistické, opouštějíce tradicionelní výklad církve svaté.

Na otázku: Možno-li v zájma katolické víry a vědy přijati exegetické principy této třetí skupiny? odpovídá slovutný učenec P. Leopold Fonck, v knize velmi cenné pro orientaci a nynějším stavu biblické exegesi, „Der Kampf um die Wahrheit der hl. Schrift seit 25 Jahren“ negativně.

V prvém díle podává nauku církevních otcův o neomylnosti písma sv.; toť právě jádrem biblické otázky, jak totiž na neomylnost pohlížeti. Sv. otcové vyslovují se pro neomylnost absolutní, což lze prokázati mnohými citáty jejich spisů, zvláště sv. Augustina a sv. Hieronyma. — Také sněmy církevní: římský r. 382., 2. cařihradský r. 553, florentinský r. 1442, tridentský r 1545 a vatikánský r. 1870 učí, že písmo sv. jest slovo boží, že je napsáno vnuknutím Ducha sv., proto mluví o něm jen s největší úctou.

Ze zástupců nové francouzské exegetické školy, „ecole large“ zvané, dlužno jmenovati Františka Lenormanta, učeného orientalistu († 1883) a msgra d'Hulsta, rektora theologické fakulty v Paříži. Učili, že písmo sv. je inspirováno jen na oněch místech, kde se jedná o víře a mravech, ne však tam, kde se jedná o historii a přírodovědě. Nikterak prý neodporuje božskému vnukání a působení, přibral-li prý sv. pisatel ve svou knihu národní tradice, legendy a báje. Kniha Lenormantova (Les origines de l'histoire d'après la Bible et les traditions des peuples orientaux — Paris 1880—84) byla 19. prosince 1887 dána na index. Papež Lev XIII. v encyklice „Providentissimus Deus“ odsoudil nauky této školy. Proti encyklice vystoupil známý professor bohosloví v Paříži, Alfred Loisy, věrný přívrženec něm. racionalistů, jmenovitě Jülichera a Gunkela. Jemu je písmo plno historické nadsázky, alegorií a sporů. Proto bylo 5 jeho knih r. 1903 v Římě odsouzeno.

Když již zmíněná encyklika hájila absolutní neomylnosti písma sv., počali někteří exegeti oslabovati pojem ten, rozeznávajíce v písmě sv. nové liter. oddíly. Dominikán P. Lagrange (La Méthode historique 1903. Paris.) uvádí 3 takové liter. oddíly: 1. poučnou historii (Tendenzgeschichte), 2. pravou historii a 3. prahistorii (Urgeschichte, Ursprungsgeschichte), jejíž jádro historické je obklopeno živlem legendárním, přidaným národní fantasií. Tak prý na př. události od Adama po Abrahama, potopa, Sodoma a Gomorrha patří v oddělení prahistorické. Právě věcí

kritiky prý je rozhodnouti, co sv. pisatelé chtěli psáti jako pravou historii, co tendenčně a co jako prahistorii.

Mezi německými exegety zastupují novou školu prof. theol. Holzhey a zvláště Frant. v. Hummelauer S. J. V úvodu své knihy „Exegetisches zur Inspirationsfrage. Mit besonderer Rücksicht auf das alte Testament" tvrdí sice, že nechce svých názorů brániti jako dogmat, nýbrž že je podává k volné diskusi; ale v rozpravě samé jeví se rozhodným jejich přívržencem. Jako P. Lagrange, spatřuje i on v písmě sv. básně, obrazy, epické písně, prahistorii, národní tradici, pověsti atd. Pak ukazuje, pokud při psaní sv. knih sahá dílo lidské. Posléze má za to, že otázky, kdo knihy svaté sepsal, kdo jim dal ustálenou formu, kdy byly napsány a podobné, náležejí do oboru světské vědy, a ne theologie. — K nim čítá Fonck také benediktina P. Hild. Höpfla, původce knihy: Buch der Bücher (Freiburg 1904.), Norberta Petersa a jiné. — Na protivné pak katolické straně jmenuje mimo jiné A. J. Delattrea, bývalého professora exegese na Greorianské universitě v Římě, dogmatika Billota, Lino Murilla, Josefa Bruckera. —

V druhém díle kritisuje Fonck moderní exegesi:

a) Nová škola moderních katolických exegetů ničí božský ráz písma sv. V theorii sice hovoří o inspiraci, v praxi však staví písmo sv. na roveň ostatním knihám obyčejným;

b) ničí tradici církve sv., která má právo, aby soudila o správném smyslu písma sv. nejen ve všech věcech víry a mravů, ale také v oboru historie a přírodních věd; také tehdy třeba říci, že jest jim mínění tradice a církve sv. respektovati, když by rádi nové liter. oddíly v té neb oné sv. knize vlastní mocí chtěli zjistiti;

c) přeceňuje díla racionalistů, jakoby knih katolických exegetův ani nebylo: folianty, jimi od 14.—19. století napsané, ponechávají dnešní exegeté dle slov Lagrangeových v prachu.

Slovo „tol'doth" jež čteme na mnoha místech písma svatého, neznamená „národní tradici", nýbrž rod, pokolení, a poněvadž dějiny budují na genealogiích — také dějiny jednotlivých rodů a pak teprve dějiny v širším slova významu, dějiny vůbec (Gen.: V. 1.; VI. 9., XXXVII., 2.; Gn. II. 4.). Tím také padá theorie, dle které 10 prvních hlav genese má býti „národní tradicí". — Fronck přiznává, že písmo sv. je dílo božsko-lidské, jež však neodporuje inspiraci knihy. Ale všeliká nepravda, lež by odporovala: nefas est dicere scripturam mentiri. Tu je směrodatnou tradice církve sv.

Vzhledem k přírodovědným podatkům písma sv. je zásadou, že sv. spisovatelé nepíší rozprav vědeckých, nýbrž, že mluví dle smyslového poznání; tím se však neřídíme, vykládajíce události historické.

Fonck nesouhlasí s moderní exegesí, že by všude tam, kde spisovatelé sv. knih užili pramenů, byla jen t. zv. „veritas citationis" t. j. jen shoda s dotyčnými prameny; naopak — oni podávají obsah jejich jako historickou pravdu.

„Sentire cum ecclesia" je vůbec Fonckovi nejspolehlivější cestou k pravdě. Proto varuje před libovolným, subjektivním výkladem písma sv., volaje k návratu k výkladu tradičnímu. „Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui." (Prov. XXII., 28.) B. P. (Br.)

Božství Ježíše Krista — toť titul apologeticko-dogmatické úvahy olom. prof. Dra. Richarda Špačka, jíž „Vzdělavací knihovna katolická" dovršila právě 40. svazek. (Upozorňujeme tu vůbec na záslužnou práci této knihovny, která v poměrně krátké době byla vykonána; tvořiť všechny její svazky pravý arsenál, jehož lze výborně upotřebiti každému vzdělanci, který si víry své váží a ji zachovati chce). — Slova sv. Pavla: Christus heri, hodie et in saecula (Hebr. VIII., 8.) dokazují, že Kristus Pán jest pro svůj vliv, jakým na všechna

století působí, jediným. On jediný nezapadl do oceánu zapomenutí, kdež tisíce a milliony zmizely; On jediný vymyká se řádu dějin, jemuž by spíše odpovídalo, kdyby buď úplně upadl v zapomenutí, anebo se aspoň stal zcela lhostejným, jsa i dnes — tedy po dvou tisíciletích — právě tak plamenným záštím pronásledován, ale také obětavou láskou ctěn, jako za svého pozemského života: toť zjev, který všem, jimž jest Ježíš Kristus pouhým člověkem, a mnohem více těm, kdož existenci Krista Pána vůbec popírají, jest a zůstane nevysvětlitelnou záhadou. — Tomu však tak není u věřících katolíků, jimž nanejvýš posvátnou je pravda, tak hluboko zasahující do nauky i života křesťanského, pravda „božství" Ježíše Krista, pravda to v křesťanství základní, o niž se tedy nejen živě zajímati, nýbrž jí také proti ustavičným útokům, hlavně přičiněním protestantské propagandy podnikaným, dle sil svých hájiti — jest povinností všech křesťanských tříd společenských.

Četní spisovatelé protestantští, přívrženci t. zv. škol „kritických", jsouce si dobře vědomi, kdyby božství Kristovo zřejmě popřeli, že by přestali býti křesťany, vyhýbají se raději rozhodné odpovědi na otázku, kterou již Kaifáš Ježíši Kristu byl předložil: „Jsi-li ty Kristus, Syn Boha živého?", odpovídajíce na ni obojetně a nepřímo. Americký spisovatel Channing, ač také o to usiloval, aby vyhladil víru v božství Ježíše Krista ze srdcí svých vrstevníků, přece musil v knize své „Discours sur le caractère du Christ" doznati, naznačuje tím správně stanovisko takových badatelů: „Věřím, že Ježíš Kristus jest více než pouhý člověk. — Ti, kdož upírají Kristu praeexistenci, nepokládají ho za pouhého člověka. I oni pozorují, že jest mezi ním a námi veliký rozdíl. Pokládají ho za zvláštního miláčka Božího, jenž důvěrně obcuje s Bohem, jenž obdařen jest dary, statky, silou, milostí a vědomostmi, jakých nikdy žádný člověk neměl, a jenž září čistotou bez poskvrny, kteráž jest údělem nebešťanův. I oni přiznávají všichni a radostně, že Ježíš Kristus zastiňuje velikostí a krásou svou veškeru dokonalost lidskou".

Dle názoru Harnackova (Dogmengeschichte 3. vyd. sv. II.) bylo by božství Kristovo pouhým výtvorem duší věřících. „V druhém století stalo se (prý) ze splození Krista v život časný nadpřirozené a potom věčné splození, a toto ‚býti splozenu' bylo (prý) povzneseno za rázovitou známku druhé hypostase". Tímto tvrzením, jehož ovšem nedokázal, popírá Harnack božský původ Ježíše Krista a podstatnou, popřední pravdu násilně z evangelií vytrhuje. V tom souhlasí s Harnackem Sabatier, který (Revue de l'histoire de religione" XXXIV, 176.) píše: „Napřed byl synem tesaře, potom se stal synem Davidovým, potom duchovním synem Božím, jenž byl nadpřirozeným způsobem z Ducha sv. počat: než vždy ještě člověk; posléze Logos, t. j. Bůh sám".

Směle, ba opovážlivě zavrhují spisovatelé tohoto druhu všechny dějepisné prameny zaručené a spolehlivé, jež nám líčí Ježíše Krista jako pravého Syna Božího a nesčetnými důkazy: výroky, zázraky, proroctvími a nadpozemskou svatostí božský ráz Jeho dokazují. Nešetří ani šlechetných a poctivých povah evangelistů, ani přesvaté a vznešené mravní povahy Kristovy: Kristus Pán jest jim nanejvýš vznešeným učitelem, přítelem lidu trpícího, správcem společenských řádů, mystikem, miláčkem Božím, extatickým blouznivcem; zázraky Kristovy vykládají buď jako výtvor pozdějších lidových bájí, nebo jako výsledek neomezené důvěry, které Kristus Pán u zástupů nalezl, nebo jako účinek suggesce.

Meffert (Die geschichtische Existenz Christi, Gladbach 1904, str. 10.) dává odvážným těmto kritikům právem na uváženou důležitou otázku: „Co pak zbude z křesťanství, aspoň z toho křesťanství, jak se dosud pojímalo?"; vždyť sám E. v. Hartmann (Die Selbstzersetzung des Christenthums, 3. vyd. 1889, str. 64., 92.) přikládá osobě Kristově ústřední význam v křesťanství:

„Víra v Krista jest víra v Krista jako Vykupitele a prostředníka. Považuji-li však Ježíše za manželského syna tesaře Josefa a jeho manželky Marie, pak mne tento Ježíš ani smrtí svou od hříchů mých vykoupiti nemohl!“ Pravdu tuto, že totiž bez Ježíše Krista, Syna Božího, není ani pravého křesťanství, ani pravých křesťanů, třeba si zvláště nyní s důrazem připomenouti, kdy se pyšně do světa hlásá, že obraz Kristův historický, jaký moderní názor vytvořil, jest daleko věrnější a pravdivější, než dogmatický, který církev až dosud svým věřícím podávala.

Je tedy zcela přirozeno, že této životní otázce křesťanství věnovala a věnuje novější literatura katol. theologie nevšední zájem. Z prací literatur cizích buďtež tu uvedeny: Dílo C. Fouarda „La vie de N. S. Jesu Christ“, první to díl monumentálního spisu „Origines de l'Eglise“; L. Fonck T. J. přisuzuje mu v katolické odborné literatuře přední místo. — Známější jest dílo P. Didona „Ježíš Kristus“, jež přeložil do češtiny J. Hulakovský: z vypravování toho září v prostém a věrném rámci sv. evangelií účinně velikolepý obraz Boha-člověka. — Podobně přeložen do češtiny A. Melkou spis msgr. Em. Bougauda, biskupa lavalského „Ježíš Kristus“; vydala ho r. 1898 „Vzděl. knih. katol.“

V Německu mají podobných spisů již několik a to ze všech možných hledisek. Mimo též do češtiny přeloženého P. Roha, pak Schegga, Seppa, Grimma, Schella a Dr. Heima dlužno jmenovati novější kratší a pro širší kruhy určenou práci Dr. Capitaina „Jesus v. Nazareth“ (Řezno. Manz. 1905), pak Kralika „Jesu Leben und Werk“ (Kempten, Kösel 1904) a z nejnovějších skvostné a nádherně illustrované dílo „Das Leben Jesu“, jež F. Schuhmacher illustroval, J. Slecht přiměřeným textem opatřil a společnost Lvova ve Vídni vydala. (Touž společností vydáno i česky s textem Dr. Antonína Podlahy).

V češtině máme o pánu Ježíši několik spisů, více méně pro lid vydaných, z nichž uvádím: Procházka Tomáš, Putování Krista Pána po sv. zemi, Děd. sv. C. a Meth. v Brně 1853; Neumann Pant., Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, Děd. sv. Jana v Praze; Ludvíka z Granady, Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, zčeštil Jos. Ant Šrůtek, Praha, 1854., Hess.; Martina z Kochem, Veliký Život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše, přel. Edelbert Nymburský O. C., v Uh. Skalici 1892; Dr. J. E. Bílý, Život Pána našeho Ježíše Krista. Praha 1864, Bellmann; Dr. Jiří Láska, Život Pána a Sp. n. Ježíše Krista a jeho blahosl Matky Marie. Olomouc, Slavík.

Práce Dr. Špačka přichází tedy vhod, poněvadž u nás kromě statí přeložených a Štulcova „Renan a pravda o Renanově Životu Ježíšově“, není asi spisu podobného. Spisovatel přidržel se obvyklého způsobu, posuzuje osobu Krista Pána a dokazuje Božství Páně ve světle pramenů dějepisných, především Písma sv. Nového Zákona, listů apoštolských (dle nich jest Ježíš Kristus proto pravým Bohem, poněvadž mu přísluší: božské přívlastky a vlastnosti, božské působení a moc, víra a úcta, jen Bohu povinná) a z literatury starokřesťanské (ze svědectví: apošt. otců, apologetů východních i západních, mučenníků, nejstarších vyznání víry, z obecného souhlasu církve sv., z modliteb a maleb, nalezených v katakombách), a potom pramenů pohanských, židovských a vůbec mimokřesťanských. V účinném doslovu argumentuje p. spisovatel z neustálého trvání křesťanství a z mohutného vlivu, jaký má Kristus a jeho učení již po tolik století na celé člověčenstvo. — Spisovatel podává a rozděluje celou látku velmi přehledně a jasně, všímaje si bedlivě všech názorů, jež případně vyvrací. Mohl však ještě užiti důkazu z díla Kristova, které právě pro širší kruhy intelligence, pro něž jest „Vzdělávací knihovna“ určena, může míti a má veliký význam a přesvědčivou moc.

B. P. (Br.)

Jakub Čišinski: Výbor básní. Přeložil Adolf Černý. Překladatel, známý Slavista, „naš lubodrohi konsul w Čechach“, jak jej nazývá „Lužica“, připojil

k Výboru obsažnou instruktivní studii, kde nastínil básnický profil, přehled a význam díla Jakuba Čišinského — J. Barta, katolického kněze, redaktora „Lužice“ s nejpřednějšího současného básníka nejmenšího kmene slovanského, Lužických Srbů. Výbor jeho má, jak sám praví, zpřístupniti Čišinského širokým kruhům čtoucí obce české — má ukázati, kam dospěla současná lužicko-srbská poësie.

Přináší ukázky od první mužné „Knihy sonetů“ až do posledních básní z „Lužice“. Nejsilněji zní ve všech struna vlastenecká, jak elegií dávné minulosti, tak vroucím nadšením a voláním vášnivého enthusiasty k záchraně malého v moři cizoty tonoucího národa. Ukazuje nedostatky a potřeby přítomnosti, vybízí národně vlažnou intelligenci, aby se obrátila k lidu a s ním šla, v ruce srbský prapor, hájit rodných hnizd, srbské půdy, řeči a jazyka proti všem vnějším i vnitřním vrahům vlasti, kteří jako krkavci se sletují, aby spoutali svobodného orla. Tak hřmí a ospalé burcuje i v nejnovějších knihách „Vlasteneckým jásotem“ (1904) a „Jásot a stesk“ (1905). Při četbě zdá se nám, jako bychom slyšeli Kollára, ohlas jeho „Slávy dcery“, jež snad inspirovala i lužického básníka; ale jeho znělky jsou až příliš životné, bolem i nadějí procítěné. A věříme, že národ, jenž má takové pěvce, přece snad neutone docela.

Ale Čišinski není jen nadšeným pěvcem-vlastencem, kazatelem a vychovatelem lidu, jest i upřímně cítícím lyrikem, tichým snílkem, rozehřívajícím se měkkými náladami přírodními, intimním kouzlem luk, polí a lesů, vzpomínkami z cest a života, zahloubajícím se někdy i v tichou reflexi. Sem náleží jeho nejkrásnější knihy „Příroda a srdce“ (1889), „Ze života“ (1899) a „Orlí peruti“ (1904). V nich nalézáme i druhý hlavní rys básnického charakteru Čišinského — ironii a satiru, k nimž přivedly jej trpké osudy životní, protivenství a pronásledování i se strany svých, kteří chtěli jej zničiti existenčně, a to rodí nejen písně smutku a stesku, ale i hněvu, vzdoru, odboje a hořkého sarkasmu. Nejsilnéji vypjata jest v tom směru kniha „Orlí peruti“, stejně smělá jako hluboká a nemilosrdně pravdivá, jako nová glossa k oněm veršům z „Forem“:

Stoupat v taktu, jak se píská,
s vlky výti ze vší síly —
byla řeč mně povždy nízká:
tož jsem mnohým nebyl milý.

Básníkem Čišinskim hlásí se malý národ lužicko-srbský o místo v řadě literatur západních. Adolf Černý charakterisuje význam Čišinského pro literaturu lužickou asi takto: Čišinski pojal umění vážně, psal básně s plným uměleckým uvědoměním, obsahově i formálně různé od výtvorů dosavadní školy národních básníků... Čišinski přestal napodobiti Zejleŕa a tvořil v mezích a intencích svého talentu a své individuality — a v tom spočívá tajemství jeho vítězství. Krásná, vybroušená forma a ušlechtilý jazyk jeho výtvorů mu k tomu vítězství pomáhaly. Básnický jazyk lužický vypadá nyní docela jinak, než básnický jazyk lužický let sedmdesátých. To jest velikou zásluhou Čišinského; tím (a i jinak) blíží se význam jeho v literatuře lužické významu Vrchlického v literatuře české.

Překlad jest mistrný, jak ani jinak není možno u výtečného znalce jazyka lužického a zároveň jemného básníka. Snad dočkáme se od něho dalších překladů.

E. M. (Br.)

K oslavě Františka Pravdy (Vojtěcha Hlinky, nar. 17. dubna r. 1817 v Nekrasíně u Jindřichova Hradce) bylo ustanoveno na schůzích, konaných v Praze v domě družstva „Vlast“, aby program pro oslavu tohoto českého kněze-spisovatele vypracovalo komité Jarošovské. Podobné komité sestavuje se také v Jindř. Hradci. Mši sv. sloužiti bude v Jarošově J. M. Dr. Al. Jirák, probošt v Jindř. Hradci a slavnostní řeč promluví kníž.-arcibiskupský vikář Dr. Rud. Horský, kons. rada a farář v Šárce u sv. Matěje. Velmi pěkně pracovaná pamětní

deska, jež bude dne 22. července t. r. na rodném domě oslavencově zasazena, bude trvalou upomínkou na Fr. Pravdu. K slavnosti bude také pozvána okolní šlechta a ndpp. biskupové z Čech i Moravy budou požádáni, aby vyslali své delegáty. Veškeré dopisy oslav těch se týkající, přijímá předseda slavnostního komité dp. Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy.

Za Darwinem. Čím více se prohlubuje studium věd přírodních ve smyslu idee evoluční, čím více se hromadí fakt, aby byly oporou této, tím více hasne gloriola darwinismu, tím více ubývá mu fedrovatelů mezi kruhy vědeckými. Vzpomínám výroku Drieschova: „Pro lidi prozíravé jest darwinism už dávno mrtev, a co se v poslední době proň ještě uvádí, není než pohřební řeč, provedená na zásadě „de mortuis nil nisi bene“ a s vnitřním doznáním, že obrana jest marna.“ Podobné, více méně důrazné posudky různých autorů a odborníků o krisi darwinismu jsou obsahem dvoudílné sbírky prof. dra. E. Dennerta „Vom Sterbelager des Darwinismus“ (I. 1903, — II. 1906. Stuttgart, Max Kielmann, M. 4.). V úvodu I. dílu vzpomíná autor historického vývoje darwinismu. Není tomu ani 40 let od té doby, kdy se ujala alternativa: „Buď darwinismus, nebo žádnou evoluci,“ a dnes stojíme již u jeho smrtelného lůžka. Velice případně nastínil prof. dr. Goette (I. s. 13.) historii darwinismu. Rok 1859. jest východiskem tohoto nového učení, jež nachází ohlasu v mladší generaci, kdežto starší chovají se k němu odmítavě. Rok 1860.—1880. jest dobou jeho rozkvětu; než rokem 1880. počíná jeho doba přechodní až do let 1900, kde mizí z obzoru, až snad během tohoto desítiletí se úplně přežije. Již dnes slyšeti hlasy: „Darwinismus patří minulosti.“ Pak vzpomíná autor heterogenese Köllikerovy, Korčinského a výzkumů Haberlandtových, které darwinistické spekulaci o selekci a boji o život se příčí, uvádí výroky paleontologa Steinmanna, že totiž darvinismus nemá žádné opory v paleontologii, kde není ani tvarů přechodních, ani dokladu pro biogenetický zákon nebo pro zachování nejzpůsobilejšího v boji životním. Proti selekci vyslovuje se dále i Eimer, který zbudoval novou theorii (orthogenese) na základě organického vzrůstu a dědičnosti získaných vlastností. Krisi darwinismu přiznává i darwinista Wagner, ač nepřímo, tvrdě, že nemáme dosud proň empirických předpokladů všech a hledí všemožnými vývody zatušovati úpadek darwinismu, který prý nespočívá v učení Darwinově, ale v nedostatku naší zkušenosti.

V VII. čl. dotýká se autor Haecklových „Welträtsel“ a podává v krátké skizse obsah jejich, který povšechně řečeno po stránce přírodovědecké je pozoruhodnou ukázkou smrtelného zápasu darwinismu.

VIII. Co soudí sociální demokracie o Darwinismu? Potud bude v jejich kruzích strašiti, dokud bude vhodnou zbraní proti křesťanství. Grottewitz jest z nich prvý, který odsuzuje náhodnou theorii tu, nazývaje ji mythem. Bebel věří v haeckelismus.

IX.—X. Fleischmann jest odpadlíkem od descendenční theorie, již považuje za nedokázanou a ostře vystupuje proti darwinismu a hlavně proti haeckelismu, ubíraje tak oběma ceny vědecké. Jeho kritika je pro ně zdrcující. Darwin nebyl ani bystrým logikem, ani šťastným přírodozpytcem.

XI. Také Hertwig stojí v odporu s darwinismem, jejž rozlišuje od evolucee vůbec; přidržíme-li se ho, mizí nám podklad zkušenosti, ano fylogenie jest neschopna přímého přírodovědeckého bádání. Organismus podstatně se liší od světa anorganického svou zvláštní organisací, která jej činí schopným i života; boj o život, přírodní výběr jsou velmi neurčité výrazy; biogenetický zákon přijal s restrikcí.

XII. Dr. G. Wolf obviňuje darwinismus, že chtěl oloupiti přírodu o účelnost a nahraditi ji svým mechanickým principem selekce v boji o život; výběr není samosřejmý, nýbrž musí se dokázati.

XIII. Na kongressu přírodověckém 1901, kde pojednávalo se též o přítomném stavu theorie descendenční a vzpomenuto poměru dnešního bádání k dar-

winismu, doznal tento opětně svou porážku, jednak zpravodaj de'Vries svou mutační theorií jej úplně zastínil, jednak druhý zpravodaj paleontolog Koken znova na to poukázal, že čistě paleontologická methoda nás darwinismu odcizuje, a že vývoj ovládán je jakousi pudivou silou, „instinktem", tedy ne mechanismem. Řeč třetího referenta anatoma Zieglera, frasemi vyšperkovaná, nesla se jako chvalořeč darwinismu, ač přítomní vycítili v ní vlastně nekrolog. Doznal tedy darwinismus na celé čáře zdrcující porážku, vždyť celá řada odborníků vyslovila nedůvěru v selekci v boji o život a k čistě mechanickému výkladu děje vývojného. Ti pak, kdož stanoviska podobného dosud se nedopracovali, připouštějí aspoň, že nemá výklad Darwinův té síly, té ceny a toho významu, jaký se od něho očekával a z prvu se mu přičítal.

V díle druhém (r. 1906) přichází autor po zajímavém úvodě k důležitému problemu: „Organismus a náhoda", jejž nechává řešiti mnichovskému zoologu Dr. A. Paulymu na základě biologie v neprospěch darwinismu; nikoliv náhoda, ale účelnost panuje ve všech organ. úkonech, počínajíc protoplasmou, až ku člověku, jako známý, nepopiratelný zjev v celém světě; účelnost organismů řízena jest vnitřním principem psychologickým, ne principem selekce v boji životním. Ještě určitěji směr neovitalistický proniká u Reinkeho (II. čl.) („Úvod k theoretické biologii"), který klade největší váhu při vývoji na příčiny, jichž právě Darwin pominul, na vnitrné („dominanty"), usnává též působnost klimatu, přímé přispůsobení se podmínkám životním, křížení, vývoj fylogenetický; tento nazývá „neroslušitelným problemem". Jest rozhodným nepřítelem materialistického výkladu zjevů přírodních; selekce mu není tvůrčím, nýbrž jenom regulujícím činitelem vývojným, udržujíc formy utvořené a nepotřebné odstraňujíc. Pod titulem dalšího článku (III.) „Darwinistická diskusse" uvádí autor črty přednášek přednesených v zimním období ve filos. společnosti ve Vídni 1901—2 Dr. Kassowitzem R. z Wettsteinů, Hatschkem a Brenerem. Prvý vytýká darwinismu nábož. tendenci a prohlašuje selekci za naprosto neudržitelnou, jelikož v přírodě nedá se mysliti isolace a bez té opět selekce, jako se nedá mysliti zánik všech individuí pro nepatrné začátky nějakých znaků, jim obybících a jen u několika se vyskytujících. R. z Wettsteinů v řeči „O poměru botaniky k darwinismu" upírá selekci tvůrčí sílu a pro postupující vývoj vyžaduje intelligentní příčinu. Hatschek nevzdává se selekce, toliko neuznává jejího vlivu při vzniku korrelativních částí. Autor pomíjí řeč professora Dr. z Ehrenfelsu, za to obšírněji zmiňuje se o apologické řeči Brenerově; selekce prý vymanila vědu z pout anthropomorf. teleologie, nahradivši ji kausalitou. Končí však skromně: „Co se mne týče, musím doznati, že jsem nikdy uvěřiti nemohl, že by bylo možno pochopiti aspoň nějakou účelnost organickou z předpokladů selekční theorie . . . Dnes však jest více než kdy jindy zřejmo, že výběr jest sice jedním z velkých činitelů organického světa, ale jen korrektivním; síly pudící musejí míti jinde své kořeny." Tedy i tato diskusse znamená novou porážku pro darwinismus.

Neméně zajímavou jest v krátkosti vzpomenutá řeč berlínského botanika Schwendenera „O přítomném stavu descedence v botanice" (čl. IV.) na feriál. kursu přírodověd. v Berlíně. Selekce ve volné přírodě neexistuje, jen při umělém výběru. „Učení o tvorbě nových forem postupným výběrem v boji životním stojí na slabých nohách, nemohouc uvésti přesvědčivých fakt, která by se nutně jen dle jeho přání musila vykládati. Pokus o analogii mezi účinky lidské vůle při výběru umělém a mezi účinky boje o život ve volné přírodě možno považovati za neúdařený." Bezmocnost selekce vysvítá též z řeči bot Goebla „O studiu a pojímání přizpůsobenin u rostlin" (čl. I.). Vlastní darwinismus není, jak mnozí myslí, vysvětlení vzniku druhů přírodním výběrem, nýbrž vysvětlení zániku druhů slabých a možno tu mluviti jen o přispůsobeninách a nikoliv o specifických znacích. Nesprávné zaměňování pojmů descendence a darwinismu bylo příčinou, že P. Wasmann upadl v pode-

zření, kterého Haeckl nezatajil ani veřejnosti, že prý se P. Wasmann vrátil k darwinismu. Autor upozorňuje v čl. VI. na spis Wasmannův „Moderní biologie a nauka o vývoji“ a zvláště na 8. kap., v níž nade vší pochybnost Wasmann vystupuje sice jako horlivý stoupenec idee evoluční, která nestojí v rozporu s pravdami zjevenými, ale zároveň jako nesmiřlivý odpůrce darwinismu, ať již se tím rozumí selekční theorie, jako nesdařený pokus vysvětliti povšechnou ideu evoluce mezi organismy, nebo zpovšechnění této, jakožto nového světového názoru, nového to kreda, přijatého od Haeckla pro realist. monismus nebo chcete-li pro materialist. atheismus, ať posléze applikace její též na původ a vývoj člověka. Ovšem jinak soudí Weismann jako žák Darwinův a hlasatel „všemocného výběru“; v VII. čl. rozebírá autor jeho „Přednášky o theorii descendenční“, již Weismann chválí pro její nejlepší ovoce, že totiž vyloučila z přírody zázrak a zvláště stvoření. Selekce není ničím účelným, ač účelnost plodí a nás učí pochopiti (účelnost) do jisté míry bez zasahování mimopřídní síly; nelze však pro ni uvésti induktivního dokladu ze skutečnosti. „Přežití nejzpůsobilejšího nedá se zkrátka v přírodě konstatovati, poněvadž nemůžeme předem již určiti, co asi bude nejzpůsobilejší. Musil jsem vám tudíž pochod přírodního výběru místo na pozorovaných spíše na domyšlených příkladech objasniti.“ Jeho selekce má jen subjektivní sílu. A jeho argumenty? Odbývá je rčením: Nevím, jak by se to dalo jinak vysvětliti, než selekcí. To platí zvláště o užitečných vlastnostech; jakmile dokázal, že je tu užitečnost té které vlastnosti, pak tu máme i podmínky pro selekci a jest tím potvrzena. Kdož nevyciti z toho slabost, která nás nutí přímo k domněnce, že stojíme u smrtelného lůžka darwinismu; což by se za dobu více než 25 let nepodařilo najíti principům této theorie odpovídajících fakt empirických, že musí se její koryfeové z nouze utéci k příkladům vymyšleným? Třeba sáhnouti po jiném vysvětlení, jaké nám příkladně podává de Vriesova „mutační theorie“, a co v ní dobrého, si osvojiti; autor šířeji se o ní rozpisuje ve čl. VIII. (str. 56.) De Vries zastává se náhlého se vyskytnutí nových změn, liší snaky individuelní a druhové a výslovně praví, „že všeobecně řečeno dlužno považovati selekci za neuspokojivou“, neboť spočívá na dvou nedokázaných tvrzeních: Selekcí sprostředkovaný pokrok může tisíce let trvati. — Výsledek selekce může býti od této neodvislým. Sám se však selekce úplně nezříká. Darwinovi ve zlé vytýká, že od umělého výběru přešel k přírodnímu, ježto vznik druhů a sušlechtění druhů jsou dvě různá fakta. „Zkrátka řečeno,“ dí de Vries, „tvrdím na základě mutační theorie, že druhy bojem o život a výběrem přírodním nevznikají, ale zanikají.“ Mutační theorie proti darwinismu jest pokrokem a zásadila mu těžkou ránu.

Někteří nicméně pokoušejí se o apologii darwinismu, jak to učinil též Plate „O významu selekčního principu a problemech tvorby druhů (čl. IX.“) Zajímavou jest třetí námitka, již si Plate klade, že jest totiž nesprávno budovati na analogii mezi umělým a přírodním výběrem; z části ji připouští a porovnává oba výběry, ale v každém bodě si oba odporují. Poněvadž tedy přírodní výběr teprve jako analogon umělého stanoven a v přírodě nikdy nedokázán, a poněvadž nad to ještě umělému úplně odporuje, jest patrno, že již nemá oprávněnosti; umělý výběr vybírá k životu, přirozený k smrti. Pozoruhodným jest tu výrok: „Jest téměř bez výjimky nemožno udati v jednotlivém případě pravou cenu selekce, podobně jako nemožno mnohdy přesně určiti, zda některý se vyskytující užitečný orgán jest pro selekci cenným čili nic. Z toho plyne závěr, že správnost nauky výběrové nevysvítá z pozorování specielních případů v přírodě a že se nedá také na těchto vyzkoušeti, nýbrž že představuje logický závěr ze všeobecných zásad.“ Celkem je všech námitek 9, jež však vyvraceti je Sisyfovou prací; vždyť sám si odporuje. „V boji životním organismu,“ praví výslovně, „proti neživým mocnostem přírody nemusí selekce nutně spolupůsobiti k zdokonalení organisace, nýbrž jsou případy pozoruhodné, kde jedině schopností přizpůsobovací, u všech organismů více méně se vysky-

tující účelná reakce povstává.“ Tím řečeno, nač již dávno někteří proti darwinismu poukazovali, že hlavní příčiny vývoje a přizpůsobenin jsou jisté síly vnitrné v organismech. Plateho apologie jest pěkným pojitkem mezi darwinisty a antidarwinisty. není přesvědčivou, mohl sce'a dobře vedle všemohoucnosti ukázati na bezmocnost selekce, nepočítá, jak se sluší s iuduktivní jistotou, nýbrž uchyluje se k subjektivním spekulacím, a hlavní pohnutkou konečně jeho apologie je náboženská tendence. Pravým opakem jest přednáška bernského universitního prof. dra E. Fischera, pronesená 17. března 1904 na 8. křesť. konferenci studentů „O dnešním stavu theorie descendenční a našem stanovisku vůči ní“ (čl. X.). Novější pokusy botanické, vyšetřiti vznik druhů, botaniky darwinismu odcizují; vítá pokusy Vriesovy a klade tu důraz na vnitrné, dosud neznámé příčiny mutací. Křesťanství nemusí se vyhýbati descendenci a se jí obávati, a na druhé straně opět nesmí ji přírodozpytec přeceňovati, nebo ji využitkovati pro svůj nekalý úmysl: k potírání světového názoru křesťanského. Jak u druhů biologických tak i morfologických působnost selekce vyloučena.

V čl. XI. pojednává autor o některých brožurách, jež vydává Dr. Breitenbach. Všechny hodí se snad více méně v rám našeho thematu; neboť nemá-li darwinismus lepší opory než této, která očividně svědčí o marné snaze těch, kdož porouchanou loď svého mistra chtějí ještě zalátati — vždyť ani jeho hlavní myšlenka od nich nepochopena — pak jest na snadě závěr: darwinismus své krisi neodolal.

Ze dvojího stanoviska můžeme pozorovati dnešní tvorstvo organické: buď bylo původně jednotno, a jednota tato se rozčlenila v bohatou rozmanitost, — tak učí descendence, — nebo s Wigandem a Dr. H. Friedmannem můžemo říci, že původní rozrůsněná rozčleněnost během času splynula — toť konvergenční hypothesa, jíž obírá se autor ve čl. XII. „Descendence nebo konvergence?“, když vzpomíná vývodů Friedmannových, jak obsaženy jsou v jeho díle: „Konvergence organismů.“ Tento vysvětluje fakta dle principů: homologie, analogie a konvergence, jež někdy přeceňuje; správně soudí, že hlavní příčiny konvergence mezi druhy jedné biosfaery jsou psychické, že biogenetický zákon není zákonem přírodním. Výklad jeho trpí nejasností a to tím, že více spekuluje o svých principech, než aby používal praktických applikací.

II. díl uzavírá autor čl XIII. „Boj či vzájemná pomoc při vývoji?“ Obsahem je posudek ruského díla P. Kropathina „Vzájemná pomoc při vývoji.“ Nikoliv boj, ale láska jest původcem všech věcí; v přírodě nepanuje darwinistický boj životní, nýbrž daleko více účinnou je solidarita. Právě ty tvary živočišné, které se dovedou co nejlépe spojovati, ty se zachovají; tím ovšem připustil působnost výběru. Pozoroval v přírodě krutý zápas organismů s přírodou, s její chudobou a jejími živly, že by však to mělo blahodárný účinek na vývoj a zdokonalování tvorstva, toho rozhodně nepřipouští, tvrdě s určitostí, že ve všech podobných případech, jež pozoroval, vychází naopak jak jednotlivec tak celá specie zničena na síle i zdraví. A tomuto zápasu s přírodou podléhají ponejvíce organismy v útlém mládí, tedy dříve než jsou s to, aby se daly v boj životní se svými konkurenty. Boj životní znamená pro přírodu úpadek a nikoliv pokrok.

Darwinismus umírá, — ale descendence oživuje.

J. M. (Br.)